ב״ה

אין ליכט
פון תורה

מקראות גדולות – נביאים

שמואל א׳

עם ח״י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

857

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשם״א לפ״ק

מקראות גדולות

שמואל

מן עשרים וארבעה

כתבי קודש

דפוס והוצאת
אברהם יצחק פריעדמאן
ניו-יארק נ. י.

מקראות גדולות

ספר

שמואל

מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מוגה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ח"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

א) תרגום יונתן בן עוזיאל, על כל הנ"ך.
ב) תרגום רב יוסף, על דברי הימים.
ג) פי' רש"י, שלם. כאשר בספרים ישנים.
ד) פי' אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים.
ה) פי' אבן עזרא, על ישעיה.
ו) פי' מהר"י קרא, הועתק מכ"י ישן כתוב על קלף לפני ש"ש מאות ושלשים שנה.
ז) פי' רבינו כעדיה גאון, על דניאל.
ח) פי' הרד"ק } מוגהים מכל השגיאות אשר נפלו
ט) פי' הרלב"ג } בם בדפוסים אחרים.
י) מנחת שי, מנוקד היטב עם הערות רבות.
יא) מצודת דוד } מוגהים ומתוקנים היטב מאוד
יב) מצודת ציון }
יג) הגהות הגרי"ב, מהגאון ר' ישעי' ברלין זצ"ל.
יד) תולדות אהרן, מפוסק בסימנים מדויקים.
טו) ציוני המסורה, כולם, לא יחסר דבר.

ולמען לא יהיו ספרי העו"א האלה חתומים לאלה אשר לא יבינו בטוב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחכם באורן של חכמים, ולהנות מטובם, הוספנו עליהם עוד פירושים אחדים יקרים בשפת יהודית-המדוברת. מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשתות מהם כל צמא לדבר ה'. והם:

טז) פי' ע"ט על כל הנ"ך, מתוקן היטב מאוד ביתר שאת מן הע"ט הנדפס בכל ספרי הנ"ך.
יז) משלי חכמים, פי' יקר חדש, מפרש כל פסוק ע"פ משל ערב ומתוק לחיך מאוד.
יח) לקוטי יקרים, מפרש כל פסוק בדרך דרוש, מלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים, הלא המה:

ס) אלשיך הקדוש. כ) אברבנאל. ל) אבן עזרא. ר) אפיקי יהודה. ה) אבן משה. ו) אמורות טהורות. ז) ארץ החיים. ח) אמרי בינה. ט) אוהל יעקב. י) אהבת יונתן. יא) אדרת אליהו. יב) אור עולם. יג) באר שבע. יד) בינה לעתים. טו) גלי רזיא. טז) דרכי יוסף. יז) דבר שמואל. יח) דברי שאול. יט) זוהר הקדוש. כ) זקן אהרן. כא) זרע ברך. כב) חזון למועד. כג) חוה ציון. כד) ילקוט הראובני. כה) ילקוט השמעוני. כו) ילקוט קוק. כז) ילקוט חדש. כח) כלי פז. כט) כלי חפץ. ל) כנף רננים. לא) כפלים לתושיה. לב) מדרש רבה. לג) מדרש הנעלם. לד) מדרש שמואל. לה) מדרש משלי. לו) מגדל דוד. לז) מדרש הלפיות. לח) מהר"י ספורני. לט) מלבי"ם. מ) ספר חרדים. מא) ערבי נחל. מב) פני ארי' וזאב. מג) פרקי דר"א. מד) פרשת דרכים. מה) פי צדיק. מו) קב בשמים. מז) רכוב"ם. מח) רמב"ן. מט) רד"ק. נ) רלב"ג. נא) ראש אמנה. נב) רביד הזהב. נג) ריקאנטי. נד) שמן המור. נה) שוחר טוב. נו) שמן חטוב. נז) תנא דבי אליהו. נח) תנחומא. נט) תיקוני זוהר. ס) תולדות נח. סא) תאומי צביה.

לובלין

בדפוס המשובח של השותפים המפורסמים

הרבני הנגיד מוה' **משה** נ"י שניידמעסער, והנגידה האלמנה מרת **נחמה** תחי'

אשת המנוח ר' יעקב ז"ל הערשענהארן.

שנת כי נאמן שמואל הנביא טוב לפ"ק

לתורה ולתעודה

משכיל על דבר ימצא טוב ובוטח בה' אשרין (משלי טז כ)

אמרו המו"ל. בגשתנו אל המלאכה מלאכת הקודש להוציא לאור מחדש ספרי העשרים והארבעה. ובחמצנו לעשותם כליל בהדרם. להיות יחידים על פני תבל. חפשנו חפש מחופש לעטר אותם בעטרות חן עטרת תפארת של מפורשים קדמונים. המוכתרים בכתר התורה והיראה. וכל הגה מדבריהם קדוש תוא לנו. וכרסיסי טל המה להשיב נפש כל הוגה בם. והלכנו ללקוט אחרי האומרים. לקוטי בתר לקוטי. וקבצנום כעמיר גורנה יחד קהל גדול. מכל המקואות הנדפסים עד כה. ועוד הוספנו עליהם גם את אשר איננו נדפס. את הפירוש אבן עזרא הדפסנו כולו בכל אשר ימצא. אף פירושו על ישעי' אשר כבר עבר עליו כשלש מאות שנה מעת צאתו מתחת מכבש הדפוס (במקראות הגדולות הנדפסים בבאזיליא ומאז ועד עתה כבר ספו תמו) גם אותו הבאנו אל תוך מחברתנו זה. למען תהי' מלאכתנו שלימה וכל מגרעת לא תמצא בה. אך עוד לא נחה רוחנו. וכליותינו עוד לא שקטו. התשוקה גדלה מאוד בקרב לבבנו לשית על כל אלה נוספות עוד. ולהוסיף עוד פירושים חדשים אשר לא שופתם עין אנוש מעודו

וברוך ה' אשר כן המציא לידינו פירוש יקר מפז. והוא פירוש על נביאים מרבינו יוסף קרא ז"ל [בן רבי שמעון קרא (בעל ילקוט השמעוני. לד"ק) אחי רבי מנחם ב"ר חלבו. (הביאו רש"י בדה"י ב כ ו) ועיין פי' כהר"י קרא על ישעי' ב כב. ה ה] שהי' בזמן רבותינו הרש"י והרשב"ם ז"ל. ויוכיחוהו בפירושיהם. רש"י ז"ל בפירושו למשלי (ד ד. ה יד. ו כג. יח כד). והרשב"ם ז"ל בפירושו על התורה פ' וישב (בפסוק הלא אחיך רועים). ורבותינו בעלי התוס' ז"ל יביאוהו בפירושיהם (סוכה ה. יבמות צח. סנהדרין פט. ערכין טו) והפי' הזה עודנו בכ"י. כתוב על קלף בכתב אשורית. אשר כתבו הסופר לאחד שמו ר' נתנאל. והסופר בהתימו לכתוב את הספר חתם את שמו בסופו למזכרת. בזה"ל: "אני אליהו בר' יוסף כתבתי זה הפירוש מר' יוסף קרא כ"ח לפרט לר' נתנאל ה' יזכהו לבנים ולבני בנים עוסקים בתורה ובמעשים טובים. חזק ונתחזק הסופר לא יזק". ותפלת הסופר נתקבלה. כי הוליד הר' נתנאל בנים אחרי כן. והנחיל את הספר לבניו אחריו. והם רשמו את שמם בשער הספר לזכרון: "זה הפירוש מנביאים שלנו משה מנחם ובני בניו ר' נתנאל זצ"ל". ואחרי כן נתגלגל הספר ליד אלה אשר כתבו גם המה את שמם עליו לזכר עולם: "לחלק יורשי מר יהודה ע"ה". **ומאז** נכתב הספר ועד עתה. כבר עברו כשש מאות ושלשים שנה. "והספר הזה הי' חבוש בטמון תחת מעטה ערגל וכמעט נשכח מלב. ות"ל זכינו אנחנו (אחרי יגיעה ועמל רב וכסף למכביר) להאיר עליו קרן אורה. ולהאיר בו עיני אחב"י השואפים לדברי הראשונים ובכבודם יתיפרו. כי ישישו עתה גילת ורנן בראותם דברי מפרש קדמן נכון וערוך לפניהם. באור צח מצוחצח פשוט וחלקלק מאוד. אשר פירוש כזה חזון יקר הי' מאז ומעולם אף כי בימים האלה. על כן מקוים אנחנו כי יניעתנו לא תהי' לריק. ופעולתנו תפיק רצון טוב מאת כל אוהבי ודורשי התורה וההוגים בה. כי יראו כראי מוצק את פעולתנו הנכבדה. ויתנו יקר להמדפיסים ולהמעתיק. אשר הרבה יגע ועמל עדי מצאו לנכון להציעו ולתתו לדפוס. כי לא כהעתקת יתר ספרים העתקת הספר הזה. פה היו הדברים מעורבים יחד. הפירוש על המקרא. ומלות המקרא הנסמים בו. כולם כאחד היו באין הפרש. וכאשר בא הספר הזה אל ידינו שמנו על לבנו להעריכו לתקנו ולהציעו כשולחן ערוך לפני הלומדים ולא נוציא דבר שאינו מתוקן. על כן צוינו על המעתיק לבל ירוץ בהעתקתו רק יהלוך אתו במתון רב ובדקדוק המלות היטב בשום שכל והבן. ות"ל ראה נראה כי עלה ביד המעתיק העתקת הספר נכון מאוד העתקה שלימה טובה וכועלה. המלות נפרדו אלה מאלה וסמניות בראשיתם. מוצגים על פסוקי המקרא איש איש על מקומו. כי נרחב הוא לכל הוגה בו. לבד מספרי יהושע שופטים ומלכים אשר בהם ישתוה פירושו כסגנון אחד עם פירש"י ז"ל. ורק שנים אחדים נמצאים בהם במקומות מפוזרים. שם צוינו להעתיק אך את הדברים המשונים ולקבצם יחד ולהציגם בסוף הספר. (כאשר כבר הודענו בראשית הפי' מהר"י קרא הנספח אל סוף ספר שופטים). למען יהיו הפניגים האלה גם המה למאורות ולפקוח עינים למבקשי בינה. אכן מספר מלבים והלאה עד תשלים כל הנביאים הוא פי' נרחב מאוד. (נצב על כל פסוק בפנים הספר). ונעלה מאוד פירושו על ישעי' אשר בו הפליא לעשות לפרש כל פסוק על פנים שנים השטו והדרוש. להיות יחד אחזיים ביד ההוגה בו לא יתפרדו לנצח. כאשר היטב יוכחו לדעת כל ההוגים בו.

אחר הדברים והאמת האלה נפיל נא תחינתנו לפני אדון כל. כי תהי' פעולתנו לרצון לפניו לקוממנו ולהחיותנו. ולשים לנו שאריית בארץ. לראות בנים ובני בנים. לומדי התורה ושומרי מצותיה. ונפש מורנו מהר"י קרא ממשכנה בצל שדי תהי' למלאך של רחמים להמליץ טוב בעדנו ובעד כל המחבבים דבריו. ותהי' ברכת ה' אתנו לעולם ועד. אמן

והננו מזהירים את אחב"י הקרובים והרחוקים שומרי התורה ומחזיקים בבריתה, לבל יהינו לנגוע בקצה הפירושים אשר הוספנו בספרי העשרים והארבעה האלה, כמו פי' **מהרי"י קרא**, **משלי חכמים**, **לקוטי יקרים**, ויתר ההוספות אשר שמנו סביב עליהם, הלילה חליה לאיש להדפים מהם, לא דבר ולא חצי דבר, כי כולם כאחד קנין כספנו הם, אשר קנינו אותם לנו לצמיתית, ואין זר חלק אתנו, ולבד **איסור השגת גבול**, אשר מראש לא בסתר נצטוינו בתורתנו הקדושה, עוד ישנו חוק פקודת **הממשלה יר"ה**, ולהשומעים ינעם.

המדפיסים

א א וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן־הָרָמָתַיִם צוֹפִים
מֵהַר אֶפְרָיִם וּשְׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶּן
יְרֹחָם בֶּן־אֱלִיהוּא בֶּן־תֹּחוּ בֶּן־צוּף
אפרתי׃

מרגמא מהלמידי
נביאיא מטורא דבית
אפרים ושמיה אלקנה
בר ירחם בר אליהוא
בר הוחו בר צוף גברא
פליג חולק בקודשיא
רש״י

(א) ויהי איש אחד. הכל לפי הסדר משה מכר את התורה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים מסר לנביאים נביאים לעלי וממנו לשמואל כמו שמנינו וזקנים לצופים עד שהגיע לעלי וממנו לשמואל כמו שמנינו וזקנים

מהר״י קרא

(ב) ויהי איש אחד מן הרמתים. אחד שבא מכאתים צופים שנתנבאו להם לישראל. ד״א אחד שבא בשתי רמות שצופות זו לזו ומבני קרח היה ולוי היה:

(ב) ויהי איש אחד מן הרמתים צופים. כבר כתבנו בתחילת ספר יהושע כי הוי״ו המצא בלשון הקדש בתחילת הדברים מנהג וכן לשון ישמעאל ודקדוק מלה יהי כתבנו שם ג״כ: מן הרמתים. כתבו רבותינו ז״ל שתי רמות הם שצופות זו את זו וא״כ ששתי רמות הם והמלה מורכבה כן שהוא בלשון שנים יהיה פירוש מן הרמתים מאחת משתי רמות כמו ויקבר בערי נלעד. בשתים התחתן בי. והדומים להם. ומעם צופים על הרמתים כמו שפירשנו. ויש לפ״ש צופים נביאים ומן שזכר עוכד במקום שנים כאלו אמר מן צופים כלו׳ ממשפחת צופים וכן ה״א מתלמידי נביאיא כי הנביא יקרא צופה כמו צופה נתתיך חזה פירוש הנכון כי ממשפחת נביאים היה כי מבני קרח היה כמו שמפורש יחבו בדברי הימים ובני קרח נביאים היו והם אסיר ואלקנה ואביאסף ואלקנה אבי שמואל היה מבני בניו של אלקנה בן קרח: מהר אפרים. לוי היה והיה נר בארץ אפרים ואשר כי למעם זה נמסך בישה פלגש בנבעה לסיפור הזה בדבר אלקנה והולדות שמואל שגם הוא לוי היה והיה גר בירכתי הר אפרים ובסבותו באה רעה גדולה לישראל ובסבת זה באה סובה גדולה לישראל ושמואל בנו החזיר ישראל לדרך סובה: אפרתי. על שני פנים נאמר האחד מיוחס על השבט על מי שהוא משבט אפרים או על כי שהוא גר בארץ אפרים כמו האפרתי אתה והאחד מיוחס למקום הנקרא בית לחם אפרת כמו דוד בן איש אפרתי מחלון וכליון אפרתים וזה הוא מיוחס אל הר אפרים כמו שאמר מהר אפרים ולכך קראו אפרתי כי לא נוכל לשרש שהיה אפרתי מיוחס לשבט אפרים כי לוי היה אם כן מה שאמר אפרתי שהיה מהר אפרים. ויש לתמוה אחר שאמר מהר

מצודת דוד

א (ב) מן הרמתים צופים. הוא שם מקום ע״ש שהיו שם נביאות רמות לנופים ומקבילים זה מול זה:

פירוש ע״ט

(א) וַיְהִי אִישׁ אֶחָד אוּנ עָם אִי גָּוֹעָן אֵיין מַאן מִן הָרָמָתַיִם צוֹפִים פּוּן דִּיא צָוַויי הוּך וָם מָעָן הָט נָקאָנְט קוּקָעָן אַייֶעֶר צוּ דֶר אַנְדֶערְעָר אוּנ דֶר הֶרגוּם יוֹנָהָן מִיטְשְׁט צוֹפִים עֶר אִי גָּוֹעָן אַ הֶלְמִיד פּוּן דוּ נְבִיאִים וָם זָעהָן נְבוּאוֹת מֵהַר אֶפְרַיִם עֶר אִי גָּוֹעָן פּוּן דֶעם בֵּאזֶרְג אֶפְרַיִם וּשְׁמוֹ אֶלְקָנָה אִין זַיין נָאמֶן אִי גָּוֹעָן אֶלְקָנָה בֶּן יְרֹחָם עֶר אִי גָּוֹעָן דֶר זוּן פּוּן אֶלִיהוּא. יְרֹחָם אִי גָּוֹעָן דֶר זוּן פּוּן אֶלִיהוּא אִי גָּוֹעָזִין דֶר זוּן פּוּן הוּחוּ. אוּנ הוּחוּ אִי גָּוֹעָזִין דֶר זוּן פּוּן צוּף אֶפְּרָתִי עֶר הָט גָּוואָנְט אוּף דֶעם בָּאֶרְג אֶפְרַיִם. אוֹדֶר אֶפְרָתִי אִי טַייטְש עֶר אִי גָּוֹעָזִין אַייִן פַּיְינֶה בְּרִיה עֶר אִי גָּוֹעָן אַיין לֵוִי אִין אִי אַרוּם

לקומי יקרים

(א) וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הָרָמָתַיִם וגו׳. אין לי מַסֶּכֶת מְגִלָּה דף ע״ב: זוֹפִים אוּנְזֶע דִּיא נמרא וַיְהִי אִין לְשׁוֹן צַעַר. דַּאדֶּרֶן הֵיט נוּיסְן וּוֶעלְכֶן צַעַר אִי דָא גָּוֹעָן. פַּאדֶּרקֶעְרְט. דָא אִי דַאדֶּ גָּוֹעָן אַנְרוּיסְע שְׁכִּחָה. דֶר בֶּיא שְׁמוּאֵל אִי נִקוֹמֶן אוּף דֶר וֶועלְט וָם עֶר הָט יָדֶר נֶהאלְפֶן פּוּן דִּי פְּלִשְׁתִּים אוּת הָט וַיי גֶּנֶכֶן אַסָּלָךְ. פַּר וָם שְׁמִיים דָא וַיְהִי. נֶאר דָעֶר מִדרש אוּנְזֶע אִין דִּיא סִדְרָה שְׁנִּיא. וּוִי עָם שְׁמַיִים דֶער עָוואָרט וַיְהִי בִּיי צַדִּיקִים לְיָעֶרְנֶעם אוּנְז צוּ וִיסֶן אַז דֶר צַדִּיק אִיז גִּיוֶוען גְּרוֹס וּוִי אַיין אוּנ דְרַייסִיג צַדִּיקִים. וּוֹאנֶען דֶר וָאנֶרט וַיְהִי בְּמֶרֶעְפֶּט אַיין אוּנ דְרַייסִיג. וָאנֶרוּם דִּיא גמרא וְאוּנְז אִין דִּיא מְסֻכֶּתֶ בְּרָכוֹת וְדף לב ע״ב: הקב״ה הָאט גִּיזָאגְט צוּ דִי יִדֶּן מַיין מַאכְטֶר צְוֶועלְף מִלּוֹת הָאבּ אִיךְ בֶּשְׁאפֶן אִין הֵיכֶל. אוֹף יֶעדֶר מִלּ הָאבּ אִיךְ בֶּשְׁאפֶן דְרַייסִיג חַיל. אוֹף יֶעדֶר חַיל דְרַייסִיג לְגִיוֶן. אוֹף יֶעדֶר לְגִיוֶן דְרַייסִיג הַמוֹן וְאוּנְז וִי עָם שְׁמַיִים אִין דִּי גמרא וַיְהִי בְּיָמָיו. וְעֶלְכֶן כִּיר אַז דִּי נַאמֶען פּוּן דִּי וֶועלְט אִי נִשְׁמֶעלְט גְּוָואָרן אוֹף דְרַייסִיג מִלּוֹת. אוּנ אַז הָט הקב״ה גְּוואָגְט צוּ אַבְרָהָם אֲבִינוּ קוּק נָאר אוֹף דֶעם הֵיכֶל אוּנ צַייל דִּיא שְׁמֵיִרן. כַּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ. אַז וָעלְן זַיין דַּייֶנֶ קִינְדֶר. זָאגְט דִּי גמרא דָר וָאנֶרט יִהְיֶה בְּמֶרֶעְפֶּט דְרַייסִיג. דַּייִנֶי קִינְדֶער וָעלְן זַיין גְלַייךְ טִים דִּי חוֹל. אַז וִויא דִּיא מִלּוֹת זָאגְן דְרַייסִיג וְעלְן קִינְדֶר אוֹיךְ זַיין דְרַייסִיג. וּוִי דִּיא גמרא וָאגְט דִּיא וֶועלְם קָאן נִים זַיין וַיייֶנֶער פּוּן דְרַייסִיג צַדִּיקִים. זַיי זָאלְן קֶעְנְן בֶּעשְׁטֶיין דְרַייסִיג מִלּוֹת. דִּי מִלּוֹת זָאלְן זַיִיא נִים קֶעְנְן שְׁלֶעכְטֶס מַאן. וִויא הקב״ה הָאט גִּיזָאגְט דוֹרְךְ דֶעם נָבִיא יִרְמְיָה יִרְמְיָה ט וּמְאוּמוֹת הַשָּׁמַיִם אַל תְּחִתּוּ. דִּיא וֶועלְט זָאלְן נִים מוּזֶע הָאבֶּן פַּר דִּי צַייטֶינְס פּוּן הֵיכֶל. זַיי זָאלְן נִים בּוּזֶע הָאבֶּן פַּר דִּי מִלּוֹת. וַיילְ דִּי צַדִּיקִים זְעֶנְן אַוּ פִּיל וִוי דִּי מִלּוֹת. קֶעְנֶען זַיי נִים גְּוִוילְכֶעְנֶען אוֹף דִּי יִדֶּן. נֶאר פּוּן דֶאזֶלְבֶּן וַיייֶטֶען כִּיר אַז דִּיא מִלּוֹת קֶעְנֶען גִּוִוילְכֶעְנֶען אוֹף דִּי יִדֶּן אוּנ דִּי יִדֶּן קֶעְנֶען גִּיט גְּוִוילְכֶעְנֶען אוֹף דִּי מִלּוֹת וַיייל זַיי זָעֶנֶען בֵּייֶדֶי גְּלַייךְ. אֲבֶר דֶר צַדִּיק וָאם עֶר אִיז וִויא אַיין אוּנ דְרַייסִיג צַדִּיקִים אִיז עֶר דָאךְ שׁוֹין מֶער וִויא דִּיא מִלּוֹת. קֶעְן עֶר שׁוֹין גִּיוִוילְכֶעְנֶען אוֹף דֶעם בַּוֶלְ. דֶרִיבֶּער זָאגְט מִדרש וּוֹאוּ מִיר נִיסוֹנֶעְן דֶר צַדִּיק וָס בֶּיי אִים אִיז גֶּיזֶכֶעהֶען

אֶפְרָתִי׃ ב וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאַחַת חַנָּה
וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פְּנִנָּה וַיְהִי לִפְנִנָּה יְלָדִים
וּלְחַנָּה אֵין יְלָדִים׃ ג וְעָלָה הָאִישׁ הַהוּא
מֵעִירוֹ מִיָּמִים יָמִימָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלִזְבֹּחַ
לַיהוָה צְבָאוֹת בְּשִׁלֹה וְשָׁם שְׁנֵי בְנֵי־
עֵלִי חָפְנִי וּפִנְחָס כֹּהֲנִים לַיהוָה׃ ד וַיְהִי
הַיּוֹם וַיִּזְבַּח אֶלְקָנָה וְנָתַן לִפְנִנָּה אִשְׁתּוֹ

בְּטוּרָא דְבֵית אֶפְרַיִם׃
ב וְלֵיהּ הַרְתֵּין נְשִׁין
שׁוּם חֲדָא חַנָּה וְשׁוּם
תִּנְיָנְיָא פְּנִנָּה וַהֲוָה
לְפְנִנָּה בְּנִין וּלְחַנָּה לֵית
בְּנִין׃ ג וְסַלִּיק נַבְרָא
הַהוּא מִקַּרְתֵּיהּ מִזְמַן
מוּעַד לְמוּעַד לְמִסְגַּד
וּלְדַבְּחָא קֳדָם יְיָ צְבָאוֹת
בְּשִׁלֹה וְתַמָּן תַּרְתֵּין בְּנֵי
עֵלִי חָפְנִי וּפִנְחָס
מְשַׁמְּשִׁין קֳדָם יְיָ׃
ד וַהֲוָה יוֹם מְעַדֵּא וְדַבַּח
אֶלְקָנָה וְיָהַב לְפְנִנָּה

אתתיה

ת״א ועלה האיש . (ברכות יד) : חנני ופנחס . שבת נה :

רש״י

לוי היה מכני לביאסף בן קרח בן נתייהס כדכרי הימים : אפרתי . יונתן תירגם כשורת דבית אפרים . ומדרש אגדה אפרתי בן פלטיו מכניומים לדם חשוב כמו אפריון ממטיה לר״ם לשון חן : (ג) ועלה האיש . לשון הוה הוא .

רל״ב׳ג

גם כן היה גר כהר אפרים והסכימו עוד שתי הספוקים הם שכתב נכנו מצית לחם יהודה מי שכתב על ידו שקלקול כי הלוי לסבר כת כמית מיכה היה מבית לחם יהודה ופילגש הלוי היתה מבית לחם יהודה ומתם נסע הלוים הלוי שכתב התקלה על ידו והנה סמך לזה זה הספוק שהיה לוי גר כהר אפרים ולקח מאתו מי שכתב עובד גדולה על ידו ליעקאל׳ (ב) וספר שכתב היו להלקנה שתי נשים שם האחת חנה והשם השנית פנינה ולא זכרה שתי הנשים (ג) מימים ימימה . כלומר כזה משנה לשנה לו מרגל לרגל כמלות התורה ויכותב כיון שמשנה לשנה היה עולה שם פעם אחת בשנה ורגל ונה נאמר ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה כ״ל שפעם אחת בשנה היה עולה מעירו בדרך שנאמר לו שם בשיטו לעולה שפעם והפעם : להשתחוות ולזבוח לה׳ כשלוה . פי׳ רבותינו ז״ל להשתחוות ולהתפלל ופעם״י שהיה מתפלל גם כן בעירו הנה התפלה בכית המקדש היתה יותר נכתכת . ופשטי שמאמו ז״ל : ולזבוח . הם שלמי שמחה ולשלמי חגיגה : (ד) ויהי היום . להשתחוות ולזבוח זכר לשלקה זכה השלמים נתן לפנינה לשתנה ולכל בניה ובנותיה

כנגד הקרבנות שנאמר להשתחוות ולזבוח ורבנן אמרי חביבה תפלה יותר מכל הקרבנות דכתיב להשתחוות ואחר כך לזבוח : ושם שני בני עלי . זכרם על הזבחים לפי מה שעתיד לזכור עליהם מה שעתיד להיות , יום מועד

מצודת ציון

א (ג) מימים ימימה , מפני לכפה וכן ימים תהיה גמולתו (ויקרא כ) לעלות אל שילה בכל שנה ושנה להשתחוות ולזבוח ורבנו אמרי חביבה תפלה יותר מכל הקרבנות שנאמר להשתחוות ולזבוח ושם שני בני עלי . זכרם על הזבחים לפי מה שעתיד לזכור עליהם מה שהיו עושים בקרבנות : (ד) ויהי היום , יום מועד

מצודת דוד

אפרתי, על לוף ימלר מהים גם הוא מכני אפרים ולא מכני מפרים כי לוי היה ומכני קרח : (ג) ועלה האיש ההוא . מעולם היה מנהגו לעלות אל שילה בכל שנה ושנה להשתחוות ולזבוח לה׳: כתגים , כ״ל פעני הכפוה כי על מכיהם שימם בכתובה גדולה :(ד) ויהי היום , כ״ל

פירוש ע״מ

נְקוֹמְעָן פּוּן אֲבִיאָסָף בֶּן קֹרַח׃ (ב) וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים אֵין
אֶלְקָנָה הָאַט גַּהַאט צְוֵוִי וַיְיבֶּ֫עֶר שֵׁם אַתַּת חַנָּה דָעֶר
נָאמֶן פּוּן אֵיינֶעֶר אִיז נָוֶועֶן חַנָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פְּנִנָּה אוּנְ
דִי אַנְדֶערֶע אִיז נָוֶועֶזֶן פְּנִנָּה וַיְהִי לִפְנִנָּה יְלָדִים אוּנְ צוּ
פְּנִנָּה אִיז נָוֶועֶזֶן קִינְדֶר וּלְחַנָּה אֵין יְלָדִים אוּנְ צוּ חַנָּה
אִיז נִיט נָוֶועֶזֶן קֵיין קִינְדֶר׃ (ג) וְעָלָה הָאִישׁ הַהוּא מֵעִירוֹ
אוּנְ דֶר רַאזְיֶנֶר מַאן פְּלֶעגְט אוֹף נֵיין פּוּן זַיין שְׁטָאט
פּוּן יָאר צוּ יָאר לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלִזְבּוֹחַ צוּ בֵּיקֶעֶן זַיְךְ אֵין צוּ
קוֹלֶען קָרְבָּנוֹת צוּ גָאט דֶר הֶאר אוּבֶּ֫עֶר אַלֶי חֵיילוֹת
אוּנְ שִׁילֹה וְשָׁם שְׁנֵי בְּנֵי עֵלִי אוּנְ זֶיאר נָאטָן זָעֶנֶן נָוֶועזֶן
דוּ צְוֵוייא זוּן פּוּן עֵלִי חָפְנִי אוּנְ פִּנְחָס כֹּהֲנִים לַיְ
זָעֶנֶן נָוֶועזֶן בְּרוּעֶר צוּ נָאט׃ (ד) וַיְהִי הַיּוֹם אוּנְ עֶם

אִיז נָוֶועזֶן דָעֶר טָאג פּוּן יוֹם טוֹב וַיִּזְבַּח הָט אֶלְקָנָה גִיקוֹלֶ֫עט שְׁלָמִים וְנָתַן לִפְנִנָּה אִשְׁתּוֹ אוּנְ עֶר הָאט גָּעֶבֶּן

ולכל־בניה ובנותיה מנות: ה ולחנה
יתן מנה אחת אפים כי את־חנה אהב
ויהוה סגר רחמה: ו וכעסתה צרתה
גם־כעס בעבור הרעמה כי־סגר יהוה
בעד רחמה: ז וכן יעשה שנה בשנה

תרגום

אתתיה ולכל בנהא ובנתהא חולקין : ה ולחנה יהב חולק חד בחיר ארי ית חנה רחים זמן קדם יי אתמנע מנה ולד : ו ומצהבא לה צרתה אף מרגזא לה בדיל לאקניותה ארי אתמנע מן קדם יי מנה ולד : ז וכן יעביד שנא

ה״א את חנה אהב מגלה י׳ : וכעסתה צרתה. ב״כ טו : ר׳ דגושה

רש״י

(ה) מנה אחת אפים. חולק חד בחיר. הראוי להתקבל בסבר פנים יפות: (ו) צרתה. אשת בעלה. פנינה: גם כעס. כעס אחר כעס תמיד לכך נאמר גם כעס. היתה אומרת לה כלום קנית היום מעפורת לבנך גדול או חלוק לבנך קטן : בעבור הרעימה. שתתאונן. ורבותינו אמרו בעבור הרעימה שתתפלל ולשם שמים נתכוונה : בעד רחמה. כנגד רחמה וכן כל לשון בעד : (ז) ובן יעשה. אלקנה : שנה בשנה. נותן לה חלק מובחר להראותה שמחבבה.

מהר״י קרא

(ה) אפים. בפנים יפים. ד״א פי שנים : (ו) צרתה. כמו צר ואור. ופתרו׳ כצרה לפי שקיטרגת [על] החכה ונתמעטה הלבנה נעשית לה צרה, ופנינה היתה אומ׳ לה בבא בניה מבית הספר הני לבניך להם כמו שאני עושה : בעבור הרעמה. היתה מקניטה בדברים כדי שתתפלל בשילה כמו שדרשו רבותינו שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו ומה היתה עושה אמר רב נחמי׳ בר אבא היתה משכמת ואומ׳

רד״ק

וכת״י יומא דמועדא ובדרש ר׳ יהושע בן לוי אמר זה יומא של עצרת: ונתן לפנינה. מן תשלמים שהית זובח : (ה) ולחנה יתן. כמו נתן כמו אז יבנה יהושע אז יבדיל משה והדומים להם: מנה אחת אפים. מנה אחת נכבדת להשיב אפה ובעסה וכן ארך אפים ארך כעס ויונתן תרגם חולק חד בחיר ר״ל מנה הראוית להתקבל בסבר פנים יפות. ובדרש מהר אפים כנבילת אפים בסבר פנים יפות אפים כנגד פנינה וילדי׳ ואדוני אבי ז״ל פי׳ אפים כעס כלומר בכעס היה נותן לה מנה אחת לבד לפי שהש״י סגר את רחמה ולא היו לה בנים שיתן לה מנות כמו לבני פנינה היה לו כעס ועצב בזה לפי שהיה אוהב חנה והיה מתאוה להיות לו ממנה בנים: וה׳ סגר רחמה. תרגם יונתן מן קדם ה׳ איתמנע לה ולד : (ו) צרתה. פנינה שהיתה צרה לה וכן כל שתי נשים לאיש אחד נקראות צרות לפי שהן אויבות זו לזו ברוב וכן במשנה פוטרות צרותיהן: גם כעס. כעס אחר כעס היתה אומרת לה דברים של כעס לפי שלא היו לה בנים. ובדרש מכעסת וחוזרת ומכעסתה היתה אומרת לה זבנת לבריך רבה סודר או לתניינא חלוק: בעבור הרעים׳. מן רעמו פנים ענין זעף ורי״ש הרעימה דגושה שלא כמשפט ובא כן לחזק קריאת הרי״ש כמו קוף ונתקנוהו מן העיר וזולתו מן הדגושים להפארת הקריאת וי״ת הרעים׳ לאקניות׳ כלומר שתהא לה קנאת שבנה היתה אומרת בפניה דברים של גידולי בנים וכיוצא בהם כדי שתהא לה קנאה ויכאב לבה: בעד רחמה. על רחמה כמו בעד השלח יפולו וכפר בעדו : (ז) וכן יעשה. אלקנה היה עושה כן שנה בשנה לעלות בית ה׳ עם ביתו ופנינה ג״כ היתה מכעיסה

רלב״ג

מנות כי כלם היו שם כמו שפירשנו : (ה) ואולם לחנה יתן מנה אחת אפים. ר״ל שהיה נותן לה מנה אחת בעלת שני פנים כאילו תאמר שהיה נותן לה מהנתחים המנים אחד ומהנתחים שאין בהם שומן כדי שתבחר מה שתרצה לאהבתו אותה או יהיה אמרו אפים רומז לפנים וירצה בזה שהיתה יושבת נגדו פנים כנגד פנים להשגית בעניניה איך תאכל ולזה הרגיש אלקנה שלא אכלה : (ו) והנה היתה הסבה בזה הכעס שהכעיסתה צרתה שהיתה מתפארת ברבוי בניה והיתה מבזה

מצודת דוד

וכאשר בא היום של הבאת קרבנותיו היה אלקנה זובח שלמים והיה נותן לפנינ׳ וגו׳: מנות. מזבח השלמי׳: (ה) מנה אחת. ר״ל מיוחדת ביופי ולתוספת פיאור אמר אפים ר״ל הראויה לקבל אותה בסבר פנים יפות : וה׳ סגר רחמה. ולא ילדה והיתה מלילה ולזה הרלהה לה חיבה יתירה להפג לערה : (ו) וכעסתה צרתה. פנינה לרתה היתה מכעסת אותה בדברים : גם כעס. ר״ל וחוזרת ומכעסת פעמים רבות : בעבור הרעמה. בכדי שתהיה הנה זעופה וקלופה : כי סגר ה׳ בעד רחמה. ר״ל ובזה היה מקום לפנינה להכעיסה וכמ״ש רז״ל שאמרה לה בדרך לעג כלום קנית מטפורת לבנך הגדול או חלוק לבנך הקטן והיא גם היא נפשה מרה לה בעבור עקרותה ונוח הדבר להכעיסה : (ז) וכן יעשה. כן עשה אלקנה בכל שנה אשר להנה

מצודת ציון

(ד) מנות. ענין מתנה וחלק כמו למשה היה למנה (ויקרא ח) : (ה) אפים. מלשון פנים : (ו) צרתה. שתי נשים אשר אחד תקראנה צרות והוא מלשון צר ואויב כי על פי רוב בוגדות זו לזו : הרעמה. ענין זעם וזעף כמו רעמו פנים (יחזקאל כז) :

פירוש ע״ט

צו פננה זיין ווייב אונ צו אלע אירע זון אונ אירע טעכטר מנות גאב כלומר חלקים : (ה) ולחנה יתן מנה אחת אונ צו חנה הט ער געגעבן איין חשובע גאב נוס זי איז ראוי מען זאל זי נעמן אפים מיט איין שיין פנים כי את חנה אהב ווארום ער הט חנה ליב גהאט וה׳ סגר רחמה אונ גאט הט פר שלאסין איר טראכט זי זאל קיין קונדר ניט האבן : (ו) וכעסתה צרתה אין איר צרתה דאס איז פננה פלעגט איר דער צערנין. ווען איין מאן הט צווי ווייבער ווערט איטלעכע אן גריפען צרתה וייל זיא איז איין בלייגענען אין אשונא צו דער אנדערער גם כעס אוך איין צארען נאך דעם אנדערין פלעגט זיא איר אלץ דער צערנין דען זיא פלעגט זיא פרעגן האסט גיקופט אמנטל דיין גרוסן זון אודר אהעמד דיין קליינעם זון. אונ דס הט זיא גוטעהן בעבור הרעמה פון וועגן זי זאל זי דר צערנין דס זיא זאל קלאגין. אונזערי חכמים זאגען (בעבור הרעימה) מיינט מען פון וועגן זיא זאל שטארמען אונ זאל גאט בעטן זי זאל קונדר האבן אונ פננה האט זיך מכוון גוועזן לשם שמים כי סגר ה׳ בעד רחמה ווארום גאט האט פאר שלאסען פאר איר טראכט : (ז) וכן יעשה שנה בשנה אונ אזו פלעגט

אלקנה

לקוטי יקרים

פלעגט דארפן גיין אין שילה אויף יום טוב. וויא דיא תורה הט גבאטן דריי מאל אין יאר זאל מען קומין גזעהן ווערן פאר גאט. פלעגט אלקנה מיט נעמן זיינע ווייבער אונ קינדר אונ זיינע אלע שוועסטר אונ זיינע קרובים וואס זיי האבן גוואהנט אין אנדערע שטעט. אונ פר יום טוב פלעגן זיי זיך פארזאמלין אין די שטאט וואו אלקנה האט גוואהנט. אונ זייא פלעגן נעכטיגן אין גאס. אמאל האבן דיא שטאט מענטשן זיי גפרעגט צו וואס האבן זייא זיך דא פארזאמולט. האבן זיי גיענטפערט וויל מיר גייען אלע צו

מִדֵּי עֲלֹתָהּ בְּבֵית יְהוָה כֵּן תַּכְעִסֶנָּה וַתִּבְכֶּה וְלֹא תֹאכַל: וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁהּ חַנָּה לָמָּה תִבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יֵרַע לִבֶּךְ הֲלוֹא אָנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה בָנִים: ס וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה בְשִׁלֹה וְאַחֲרֵי שָׁתֶה וְעֵלִי הַכֹּהֵן יֹשֵׁב עַל־הַכִּסֵּא עַל־מְזוּזַת הֵיכַל

בְּשָׁנָא בְזִמְנָן מְקַדְּשָׁא לְבֵית מַקְדְּשָׁא דְיָ בֶּן מְרָנָא לָהּ וּבְכָיָא וְלָא אָכְלַת: ד וַאֲמַר לָהּ אֶלְקָנָה בַּעֲלָהּ חַנָּה לְמָה אַתְּ בָכְיָא וּלְמָה לָא תֵיכְלִי וּלְמָה בָאִישׁ לִיךְ לִיבָּךְ הֲלָא רְעוּתִי טָבָא לִיךְ מֵעַשְׂרָא בְנִין: ס וְקָמַת חַנָּה בָּתַר דְּאִכְלַת בְּשִׁלֹה וּבָתַר דִּשְׁתִיאַת וְעֵלִי כַּהֲנָא יָתֵיב עַל כּוּרְסְיָה עַל מְזוּזֵי בְּסְטַר סִיפָא

ת"א לחרי חלמה . כתומת פה :

מהר"י קרא

לחנה אין את עומדת ומרחצת פניהם של בניך כדי שילכו לבית הספר , וכי שעות היהה אומ' לה אין את עוטרת ומקבלת בניך שבאין מבית הספר: (ט) אחרי אכלה בשילה ואחרי שתה. היא אכלה ולא שתת אבל אחרים שתו וכן אמרה לעלי יין ושכר

רש"י

ונראה לפי מנה שנעלה מרחה לה כן תרנה גם היא להכעיסה : (ח) אנכי טוב לך . מחכך : מעשרה בנים . שילדה לי פעמים : (ט) אכלה בשלה . לח מפיק ה"ח והמל"ף מקף קמ"ץ והיא כמו לחרי מכול בשילה ל' פעול כמו לחכלה לשון לפעול : ועלי הכהן ישב על הכסא . לשותו היום שב על כסא גדול שנתמנה פופס על ישראל : על מזוזות :

רלב"ג

לופה על פתח לה כנים : (ח) ולמה תאכל לא תאכל לה מלקנה לנחמה כשהיה רוחה לופה ולמה תבכה ולמה תוכלת נפשה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה יצע לבבך מלא מזונות ושמחה ולמה לא תאכלי ולמה יצע לבבך כמנה מחרי אכלה בשילה ובשתייה אבל היה לה אכלה ולא שתתה כמו שאמר ותבכה ולא תאכל וכמו שאמרה ויין ושכר לא שתיתי ועלי הכהן יושב על הכסא מלל מזוזת היכל ה' . ולפי היה יושב בהיכל אבל בעזרי

רד"ק

חנה בכל פעם מדי עלותה ביתה' כי בדבר המנות היתה מכעסת אותה שהיו לה ולבניה מנות ולחנה לא היתה אלא מנה אחת לפי שלא היו לה בנים שיקחו מנות : (ח) הלא אנכי . כתרגומו הלא רעותי טבא לכולכם רצוני אליך ואהבתי אותך טוב לך מעשרה בנים וי"מ אנכי טוב לך יותר ממה שאני טוב לעשרה בנים ש"ש לי מפניה כלומר יותר אני אוהב אותך ממה שאוהב את בני ואמרו כי עשרה בנים היו לפנינה ולפירושנו יהיה פעם עשרה

דרך כלל חשבון כמו ואפו עשר נשים בתנור שלישים שבע כחשאתיכם שבע יפול צדיק והדומים להם : (ט) אכלה. מקור בהוספת ה"א ואין הה"א לנקבה כי איננה מפיק וכן שתה מקור ופירוש אחרי אכלו ושתו ואפשר כי חנה גם כן אכלה אף על פי שאמר והבכה ולא תאכל אפשר כי אחר שאמר לה בעלה ולמה לא תאכלי ופצר בה אכלה מעט ובעל הדרש אמר שתה ולא שתתה לא דקדק : ועלי הכהן ישב על הכסא על מזוזות היכל ה' . פירוש סמוך למזוזות כי המזוזות הם לחיי השערים לא המפתן וכן ועליו כתוב מנשה סמוך לו וזבחת עליו סמוך לו וכת"י בסמר סיפא דהיכלא דה' ויש מרבותינו ז"ל שאמרו כי אין ישיבה בעזרה אפי' למלכי בית דוד אלא להכין גדול שנאמר ועלי הכהן ישב על הכסא על מזוזת אבל וביא דוד וישב לפני ה' פירשוהו שישב עצמו לתפלה ודרשו רבותינו ישב שהוא חסר וי"ו ואמרו ישב כתיב מלמד שבאותה היום מינוהו כהן גדול :

מצורת ציון

(ז) מדי . מתי הלה לומר כל זמן וכן תעשנו (יחזקאל כח) : (ח) ירע . עגין שבר כמו ירע כבירים לה תקר (תיוב לב) : (ט) על

מצודת דוד

מנה למתן לפיס : כן תכעיסנה . כמו וכן תכעיסנה וכ"ל הוא פעם לח שלו לחרלות לה מיכה וכן שניה עשתה לח שלה : ותבכה . בכל עת בוחה לל שילה בכתה מרוב קפונה ובעבור זה נמנע ממנה תלות

פירוש ע"ט

לקוטי יקרים

וְאָמַיִן אֵין שִׁלֹה גְיוּרִיהֶן וְעֵירֶן שֶׁאֵר נָאם . דְּאֶרֶם בְּעֵרְנָם שֶׁתֶן כִּיס אוּנוּ הוֹדָה אוּנ מִיסֶר וְוִיא אוּז מִיר וְאַלִין דִּיעֶן נָאם . דִי קְרוֹבִים פוּן אֶלְקָנָה כָאבֶן נָאנָאם צוּ דִי מֶענְשֶׁן כוּן שָׁמָאם שַׁר וָם גַיִיט אִיר נָיִם אִין שִׁלֹה . קוּמֶט כִּיס אוּנוּ צוּ וַאמֶן . הָאבֶן דִי מֶענְשֶׁן פוּן שָׁמָאם גְיוּרִיגְט . אוּנ הָאבֶן גְוָאנָאם דֶם אַנְדֶערֶן יוֹם טוֹב וְעֶן אִיר נִיט גַיִיט אִין שִׁלֹה וְוִילֶן מִיר גַיִין כִּיס זַיִי פְּרָנָ מִשְׁפָּחוֹת פוּן שָׁמָאם . צוּם אַנְדֶערֶן יוֹם טוֹב וְעֶנְן גְנָאנְגֶן כִּיס זַיִי פְּרָנָ מִשְׁפָּחוֹת פוּן שָׁמָאם . נָאךְ אַנְדֶערֶן יוֹם טוֹב וְעֶנְן גְיֶאנְגֶן כִּיס זַיִי צֶיטֶן מִשְׁפָּחוֹת . בִּיז אֶלֶע מֶענְשֶׁן פוּן שָׁמָאם וְעֶנְן גְנָאנְגֶן צוּ יְהִיד יוֹם טוֹב אִין שִׁלֹה. אוּנ אֶלֶע כְּאהָל פְּיֶנְגֶם אֶלְקָנָה גֵיִין דוּרְךְ אַיִין אַנְדֶערֶן וְעֶג. אוּנ פְּלֶעְגְט כִּיס נֶעֶמֶן יְהֶן אִין שִׁלֹה . הָאם הקב"ה גְוָאנְט צוּ אֶלְקָנָה וְוִיל דִי הָאסֶם בֶּעֶבְרֶענְגֶט אֶלֶע יִהְיֶן אִין שִׁלֹה . אוּנ הָאסֶם כְּוֶה גֶיִיעֶן אֶלֶע יְהֶן כִּיס כְּצוֹת . וְוִיל אִיךְ דִיר נֶעֶבֶן אַוֶּהֶן וִוִם שֶׁר וְוֶעֶם אוֹךְ לְעֶנְן אֶלֶע יְהֶן הוֹדָה אוּנ מִצְוֹת . דְּרִיבֶּער הָם אֶלְקָנָה

אוּנ חַנָּה אִיז אוֹךְ גְשָׁמָאן אַחֲרֵי אֲכָלָה בְּשִׁלֹה נָאךְ דֶעם אוּנ שִׁילֹה נָאךְ דֶעם אוּנ נָאךְ דֶעם הָאט מָאנ אוּנ מְזוּזוֹת פוּן נָאמֶט פָאלְגִין דָעֶן אוּנ דֶעם הָאט גוּ אוּנ עֲלֵי הַכֹּהֵן אִיז גְוֶעסֶן אוֹךְ אָשְׁטוּל בֵּייא דוּא מְזוּזוֹת פוּן נָאמֶט פָאלְגִין דָעֶן אוּנ דֶעם הָאט

דְּהֵיכְלָא דַיְיָ׃ י וְהִיא מְרִירַת נַפְשׁ וּמְצַלְיָא קֳדָם יְיָ וּמְבַכְּיָא בְּכִיָא׃ יא וְקַיֶּימֶת קְיָם וַאֲמָרַת יְיָ צְבָאוֹת אִם מִנְּלָא נְגַי קְדָמָךְ סְגוּף אַמְתָךְ וְיֵעוֹל דְּכָרְנִי קֳדָמָךְ וְלָא הַרְחִיק יַת אַמְתָךְ וְתִתֵּן לְאַמְתָךְ בְּנָא דְּכוּרָא וְאֶמְסְרִנֵיהּ דְּיהֵי מְשַׁמֵּשׁ

קדם

ת"א והיא מרת . כדכתוב לה : ותהר נדר . שם : תפ ריהב . שם :

יְהוָה׃ יוְהִיא מָרַת נָפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל־ יְהוָה וּבָכֹה תִבְכֶּה׃ יא וַתִּדֹּר נֶדֶר וַתֹּאמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־רָאֹה תִרְאֶה ו בְּעֳנִי אֲמָתֶךָ וּזְכַרְתַּנִי וְלֹא־תִשְׁכַּח אֶת־ אֲמָתֶךָ וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים

מהר"י קרא

רש"י

(יא) ה' צבאות. למה נתייחד שם זה כאן אמרה לפניו רבונו של עולם אתה נקראת ברוח בעולמך העליונים לך פריס ולך רכיס ולך מתיס והתחתונים פריס ורכיס ומתיס שם אתי מן התחתונים להיות פרה ורכה ומתה ואם אתי מן העליונים לך תמות זו מלחתי כאגדה שלר' יוסי הגלילי. ורבותינו דרשו בסכסת ברכות מה שדרשו עד הנה לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות אלא כך אמרה לפניו רבש"ע מכל צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך ליתן לי בן אחד: אם ראה תראה. רבותינו דרשו כו בסכסת ברכות מה שדרשו: אמתך. האמור ג' פעמים במקרא כנגד שלשה שבראת מלאכי

עליהם: זרע אנשים. לדיקים כמה דלת אומר בבני אנשים לדיקים (מלכים ב ג): אנשים. חסוכים כמה דלת אומר אנשים

רד"ק

(י) ותתפלל על ה'. כמו אל ה' וכן ונתן תפלתי על ידע ספר כמו אל ידע ספר על שפן כמו אל שפן: (יא) ותדור נדר. אני חמה איך חל נדרה על בנה שיהיה נזיר ועוד שלא היה בעולם ואיך חל הנדר עליו ואפילו תהיה בעולם הרי אמרו חזיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר ואפי' באיש לא מצאנו בו פעם אלא אמרו הלכה היא בנזיר ואם תאמר כי אלקנה

רלב"ג

ויהי לו רשות לשכח שם לפי שהיה להן נגוד: (י) והיא מרת נפש ומתפללת על כ'. כ"ל כנגד קדשי קדשים והלך הכוהן היה לפני ה' כ"ל מה שיעיין לפי שמעכיר שהיה לו מזון בכית ה' ויהיה כוכה בעת כתפלה כי שפיי דמעה לא נגמלו: (יא) וכה נדרה כמה נדר לה' שלא יעלה כתעיה ויתן לה זרע אנשים ולזה לומר הזרע המתוסה מן

מצודת דוד

תמלל מ"מ מלילה מעם להחיות מת הנפש: (י) והיא מרת נפש. כמוה להתפלל היה נפשה מרה לה כמלוד: (יא) בעני. כמה שאמי מעוות. מלע מעוותו: (י) על ה'. כמו אל כ': (יא) אמתך

מצודת ציון

פירוש ע"ס

קָעַן עֲלִי אוֹף גְּנוּמָעַן פַּר אֲשׁוּפְט אוּבֶּר דוּ יִשְׂרָאֵל׃ (י) וְהִיא מָרַת נָפֶשׁ אוּנ חַנָּה אִיז גִיוָעַן מִיט אֵיין גִיבִיטֶעֶרֶט גִימְעט וַתִּתְפַּלֵּל עַל ה' אוּנ זִי הָט גְּבֶעטָן פַּאר נָאט וּבכה תִּבְכֶּה אוּנ וַוַיינָען הָאט זִיא גְּוַוייזֶט׃ (יא) וַתִּדֹּר נֶדֶר אוּנ זִיא הָט אַנֶּדֶר גוּטָאהָן אוּנ הָט נְּנַאנְט ה' צְבָאוֹת נָאט דֶער הֵאר אִיבֶּער אַלֵי חֱיָילוֹת אִם רָאֹה תִרְאֶה אוּב דִי וועמְט זְעהָן אוּנ דֶער פִּיין פּוּן דִיין דִינְסְט וּזְכַרְתַּנִי אוּנ דוּ וועמְט מִיךְ גֶרֶעגֶקֶן וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמָתֶךָ אוּנ דוּ וועמְט נִיט פַּר גֶעסָטָן אָן דַיין דִינְסְט וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים אוּנ דִי וועמְט גְּעבָּן זִי דִיין דִינְסְט קִנֶּעבֶּר צֶדִיקִים דָם זַיי וועלֶן אָן גִירִיפֶּן אֲנָשִׁים וְנָתַתִּיו לַה' וְעַל אִיךְ אִים גְּעבָּן צוּא נָאמֶט דִינְסְט אַלי טָעג פּוּן זַיין לֶעבֶּן וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ

וְנָתַתִּיו לַיהוָה כָּל־יְמֵי חַיָּיו וּמוֹרָה לֹא־
יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ׃ יב וְהָיָה כִּי הִרְבְּתָה
לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי יְהוָה וְעֵלִי שֹׁמֵר אֶת־
פִּיהָ׃ יג וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל־לִבָּהּ

ת"א ומורה לא יעלה. מיר סו: כי מכתחה. (נדרים ט) ותחה היתה מדברת. (ברכות לג יומא פג נה ז יג):

מהר"י קרא

ששקול כשני אנשים ומאן ניהוו משה ואהרן. ד"א זרע המובלע בין אנשים לא אריך ולא גוץ לא אוכם ולא צחר לא

עלוהי: (יב) שומר את פיה. מלפה מתי תפסיק כך

רלב"ג

מתנשים והוא פיהים לה ולך תמנו לה' כל ימי חייו רומה נומר פיהים תמיד לעבודת הש"י עד יום מותו ומעל לא יעלה על לחמו לגלח שמנו כי יהיה נזיר וקדש לה': ומורה. תרגום יונתן ומרות מגם לא תהת

רד"ק

שאמר ומירה לא יעלה על ראשו מוכיח כי על זברים אמרה כי לא יאמר זה על הנקבות ר"ת בר בנו בני אנשא. ובדרש זרע אנשים שלא יהו פניהם דומים לא לקוף ולא לפרים. ד"א זרע אנשים חכמים כמה דאת אמר אנשים חכמים ונבונים אנשים נביאים כר"א וישארו שני אנשים ועד אמרו זרע ששקול כשני אנשים ומאי ניהו משה ואהרן שנא' משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו: ונתתיו לה'. שיהיה נזיר קדש לה' ו"ת הגה והלא כל הלוים לה' נתונים נוכל לפרש כי שאר הלוים היו באין לעבודת ה' מבן עשרים וחמש שנה והיא נתנה אותו

משתמע

רש"י

הכמים וידעים (דברים ח): ונתתיו לה'. שיהא רגלו לתתו לה': ומורה. תרגום יונתן ומרות מגם לא תהת

מהר"י קרא

מצודת ציון

מצודת דוד

פירוש ע"ט

אוֹג אֵיזֶן גָּאל מֵעקֶר וְוֵעט נִיט אוֹף נַיִן אוֹף זַיִן קָאפּ
אוֹג דְּרוֹם הֶט חֲנָה גְּנָאנְט יֵי צְבָאוֹת דָּם אִיז טַיימְשׁ
נָאט דוּ בִּיסְט אֵיזֶן הָאר אוֹיבֶר צְוַוייז חַיילוֹת אוֹבֶּער
דוּ אֵייבֶּערְשְׁטֵי וָואם אִין הִימְעל דָּם וְעָנִין מַלְאָכִים
אוֹבֶּר דוּ אוֹנְטֶערְשְׁטֵי וָום אוֹף דֶּר עֶרד. דוּ אֵייבֶּרְשְׁטֵי
הָאבֶּן נִיט קֵיזֶן קוּנְדֶּר אֶבֶּר זַיי שְׁטֵארְבֶּן נִיט אוֹג דוּ
אוֹנְטֶערְשְׁטֵי שְׁטֵארְבֶּן אֶבֶּר זַיי הָאבֶּן קוּנְדֶּר. נוּא
בִּין אִיךְ אַנְדֶּערְש פּוּן דוּ אֵייבֶּרְשְׁטֵי וָום הָאבֶּן נִיט
קֵיזֶן קוּנְדֶּר לָאמִיךְ נִיט שְׁטֵארְבֶּן. אוֹג אוֹב אִיךְ בִּין
פּוּן דוּ אוֹנְטֶרְשְׁטֵי וָום מִוזֶן שְׁטֵארְבֶּן לָאמִיךְ קוּנְדֶּר
הָאבֶּן. דוּ גֶּמֶרְא זָאגְט אוֹז חַנָּה הֶט גְּזָאגְט צוּ נָאט
אִם רָאה אוֹב דוּ וִויילְסְט זֶעהֶן אוֹג מֵיין פֵּיין צוּ גֶעבֶּן
מִיר אֵיזֶן זוֹן אִיז גוּט אִין אוֹיבּ נִיט הֶרְאה וְוֶעסְטֶע
מוּזֶען זֶעהֶן וָאהֶר אִיךְ וִוועל מִיךְ פַּר בֶּארֶגֶן מִיט אֵיזֶן
פְּרֶעמְדֶען מַאן אוֹג מֵיין מַאן אֶלְקָנה זָאל דָּאם זֶעהֶן
וָועט עֶר מִיךְ חוֹשֶׁך זַיין דָּאם אִיךְ הָאב מִזנֶה גוּוֶען
וָועט עֶר מִיר נֶעבֶּען מְרוּבֶּקֶען מֵיט מְאֻרֶּרִים אוֹג דוּ
קֶדֶם יְיָ כָּל יוֹמֵי חַיּוֹהִי
וּמְרָת אֱנָשׁ לָא תְּהֵי
עֲלוֹהִי: יב וַהֲוָה
מְדַאֲסָגְיָאת לְצַלָּאָה
קֶדֶם יְיָ וְעֵלִי אוֹרִיךְ לָהּ
עַד דְּתִפְסוֹק: יג וְחַנָּה
הִיא מְצַלְּיָא בְּלִבָּהּ לְחוֹד
סְפָוָתָהָא נַיְידִן וְקָלָהּ לָא

מגלה שפתיה לשמוע מדבריה: (יג) והנה. מכל מקום היתה מדברת על לבה ולפי שהיה נשמע לעני:

מִשְׁתַּמַּע וְחִשְׁבָּה עֲלַי כְּאִתְּתָא רַוְיָא: יד וַאֲמַר לָהּ עֲלַי עַד אֵימָתַי אַתְּ מְשַׁתְּטְיָא הֲלָא תְּפַיְּגִין יָתָךְ מִנָּךְ: טו וַאֲתֵיבַת חַנָּה וַאֲמַרַת לָא רַבּוֹנִי אִתְּתָא עָקַת רוּחָא אֲנָא וַחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיקִי לָא אִשְׁתֵּיתִי וַאֲמָרִית אֲרֵי מְסָגְנִי בְּצִלּוֹ קֳדָם יְיָ: טז לָא תִּתֵּן יָת אַמְתָךְ קֳדָם בַּת רְשִׁיעָא אֲרֵי מִסְּגִי אַקְנְיוּתִי וְאַרְגִּיזוּתִי

ת"א וקול לה ישמע . בדיבור לא נ: חשבין . סם: וחשן חנה וגו' . סם:

רַק שִׂפְתֶיהָ נָעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ וַיַּחְשְׁבֶהָ עֵלִי לְשִׁכֹּרָה: יד וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עַד־מָתַי תִּשְׁתַּכָּרִין הָסִירִי אֶת־יֵינֵךְ: טו וַתַּעַן חַנָּה וַתֹּאמֶר לֹא אֲדֹנִי אִשָּׁה קְשַׁת־רוּחַ אָנֹכִי וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שָׁתִיתִי וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת־נַפְשִׁי לִפְנֵי יְהוָה: טז אַל־תִּתֵּן אֶת־אֲמָתְךָ לִפְנֵי בַת־בְּלִיָּעַל כִּי־מֵרֹב שִׂיחִי וְכַעְסִי דִּבַּרְתִּי

רש"י

כמו שמר את הדבר (בראשית לז). לח תשמור על העתתי (חיוב יל): (יג) ויחשבה עלי לשכורה. שלח היו רגילין להתפלל כלחש: (טו) לא אדוני. לח לאדון אתה כדבר הזה גלית בעצמך שאין רוח הקודש שורה עליך שאתה שתיני שכורת יין: (טז) אל תתן את אמתך. כלפי שאמרה לו דבר קשה

רד"ק

מכוונת את לבה בתפלתה: (יד) עד מתי השתכרין. עד מתי תראי עצמך כאילו את שכורה שאת מתנוערת בשפתי פיך ואין דבריך נשמעין: הסירי את יינך. ודאתפקחי כי את נראת כשכור ואין את עושה כשאר המתפללין שאומרים בקשתם בדרך שתוכל לשמוע ואף על פי שלפעמים המתפלל אומר דבריו בחשאי קצת אפילו הכי צועק ומתפלל בבקצת דבריו גם כן ואת הרבית כל כך להתפלל ולא נשמע קולך ובתוך זה נר' כי שכורה את וי"ת עד אימתי את משתטיא הלא תפיגין יתך חמריך מנך: (טו) לא אדני. אינני שכורה כמו שהתחשוב אלא אשה קשה רוח אנכי רוחי קשה עלי מרוב צרתי וסמיכות קשת רוח כסמיכות נתלת עליה מגלחי זקן קרועי בגדים והדומים להם: ויין ושכר. כתרגומו חמר חדת ועתיק ובן אומר בדרש יין זה חדש שכר זה ישן ויתכן לפרש שכר הנעשה מהפירות: ואשפוך

את נפשי. ברוב התפלה כאילו שפכה נפשה כמו שפכו לפניו לבבכם וי"ת ואמרית בלבן נפשי בצלו קדם ה': (יז) לפני בת בליעל. לפני ה' ככה בליעל כלומר אל החשוב שאעשור שכורה לפני ה' ית' כבת רשע וי"ת לא הכלים ית אמתך קדם בת רשיעא נראה מדברין כי בת בליעל אמרה על פניה צרתה ואמרה לו לא הכליני בפניה כי היא תשמח לאידי והיא מבעיסה אותי. ופירוש אל התן אל התנני כזה הדבר הרע אל תכליני בו לפני זאת האשה בת בליעל ונכון הוא הפירוש: כי מרוב

מצורת דוד

ויחשבה עלי לשכורה. כי כן דרך הכבוד לעצמו כשפתיו ופיו מומר ופיו דבריה: (יד) השתכרין. תלמה בעלמך את הכבוד זה זמן מרובה ועד מתי: הסירי את יינך. שם מהיש יין הכינה עסוק להסיר שכרות היין כשיכה וכדומה: (טו) לא אדני. כ"ל לאחה אדוני לח כן הדבר הכל. כאי אמה קשה רוח כ"ל מלרה ודגמה ומנעת בתתי סנה להתפלל ולח מכלי דעת כשכור כי יין ושכר לח שתיתי ואשפוך וגו'. כ"ל ולל תמהה על מה זה שפתי לעות וקולי לח ישמע כי הלה לפני ה' תשפוך נפשי ומה לי להניח קול בשפתי נוחות: (טז) אל תתן. לל תחשבני לבת בליעל לכוח שכורה לבית ה' כלומר אם תחשב כדברין מה לי להחזיק בתפלה כ"כ: כי מרוב שיחי וכעסי. כי בעבור רוב ספול התלחות והכעס אשר פניה מכעסת אותי דברתי

פירוש ע"ט

גְּרַעְבִינְט פַּר אַיִן שִׁיקְרֶהְטִי וּוארום פַּר צַיְיטֶען זֶענֶן גְּיִיא גּוואונְט גּוזֶען מִהְפַּלֵּל זַיין שְׁטוּל: (יד) זַיאמֶר אֵלֶיהָ עַלִי דָּט עַלְי גְּוַאנְט צוּ אִיר עַד מָתַי תִּשְׁתַּכְּרִין בִּיז וַוי לַאנְג נָאך וְועסְטֶע זַיין אָן גְּשׁוּבְּרָה טוּא אֶפּ דַיין זַיין פּוּן דִיר: (טו) וַתַּעַן חַנָּה וַתֹּאמֶר דָּט חַנָּה גְּעֶנְפֶּרְט אוּג נֵיין הָאבּ אִיךְ נִיט גְּוַאנְגט לא אֲדֹנִי נִיט מַיין הַאר כְּלוּמֶר דוּ בּוּסְט נִיט קֵיין הַאר אוּג דֶּעֶר זַאך. דוּ הָאסְט דָּא גְּוִוִּיסֶען דֶּעֶר רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ רוּעֶט נִיט אוֹף דִיר דָּם דוּ זָאלְסְט וִויסֶען אוּ אִיךְ בִּין נִיט שִׁיכּוֹר נִייאֶרְט אִשָּׁה קְשַׁת רוּחַ אָנֹכִי וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שָׁתִיתִי וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת נַפְשִׁי לִפְנֵי יְהוָה: קֶשֶׁה רוּחַ אָנֹכִי אֵין בִּי אֵין אִשָּׁה מִיט אַשְׁוֶוער גְּימִיט וַיַּיִן וְשֵׁכָר לֹא שָׁתִיתִי אוּג וַיַּיִן אוּג אַלְקֹהֹל נִיין הָאבּ אִיךְ נִיט גְּטְרוּנְקֶן וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת נַפְשִׁי אוּג אִיךְ טוּא מַיין נֶפֶשׁ פָּאר גּוֹסְטֶע זַיין אָן גְּשׁוּבְּרָה מִיט מַיין הְפִלָּה לִפְנֵי יְיָ: צוּא פָּאר נָאט: (טז) אוּג וַוייל זִי דָּט גְּרֶעסֶע אַקְעֶנֶן אִים שְׁאַרְפֶּע רֶייד דָּט זִי אִים אוֹבֶּער גִּבְּעֶט אוּג דָּט גְּוַאנְגט אַל תִּתֵּן אֶת אֲמָתְךָ דוּ זָאלְסְט נִיט גִּעבֶּען דַיין דוֹגְטֶט הֶפְקֵר אוּג שִׁפְחָה דוּ זָאלְסְט נִיט גִּעבֶּען דַיין דוֹגְטֶט הֶפְקֵר אוּג שֶׁאנְד פָּר דָּר שֶׁלְעכְטֶע מֵאכְטֶר פְּנִינָה כִּי מֵרֹב שִׂיחִי וְכַעְסִי וּוארום דוּרְךְ מַיין פִּיל קְלָאג אוּג צָעֶרֶן הָאבּ

עַד־הֵנָּה׃ יוַיַּעַן עֵלִי וַיֹּאמֶר לְכִי לְשָׁלוֹם
וֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתֶּן אֶת־שֵׁלָתֵךְ אֲשֶׁר
שָׁאַלְתְּ מֵעִמּוֹ׃ יחוַתֹּאמֶר תִּמְצָא
שִׁפְחָתְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתֵּלֶךְ הָאִשָּׁה
לְדַרְכָּהּ וַתֹּאכַל וּפָנֶיהָ לֹא־הָיוּ־לָהּ עוֹד׃
יטוַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי יְהוָה
וַיָּשׁוּבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּיתָם הָרָמָתָה וַיֵּדַע
אֶלְקָנָה אֶת־חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרֶהָ יְהוָה׃
כוַיְהִי לִתְקֻפוֹת הַיָּמִים וַתַּהַר חַנָּה וַתֵּלֶד

ס הסר א

אורכית בְּצִלּוֹ עַד בְּצַן׃
יז וַאֲתֵיב עֵלִי וַאֲמַר
אֵזִילִי לְשַׁלָם וֵאלָהָא
יִשְׂרָאֵל יְהֵן יָת בָּעוּתִיךְ
דִּבְעֵית מִן קֳדָמוֹהִי׃
יח וַאֲמַרַת הַשְׁפַּח אַמְתָךְ
רַחֲמִין בְּעֵינָךְ וַאֲזָלַת
אִתְּתָא לְאוּרְחָהּ וַאֲכָלַת
וְאַפַּיִן בִּישִׁין לָא הֲווֹ לָהּ
עוֹד׃ יט וְאִקְדִימוּ
בְצַפְרָא וּסְגִידוּ קֳדָם יְיָ
וְתָבוּ וְאָתוּ לְבַיְתְהוֹן
לְרָמְתָא וִידַע אֶלְקָנָה
יָת חַנָּה אִתְּתֵיהּ וְעַל
דְּכַרְתָּהּ קֳדָם יְיָ׃ כ וַהֲוָה
לְזִמְנִין מְשַׁלַם יוֹמָיָא
וְעַדְיָאת חַנָּה וִילִידַת בַּר
וּקְרַת

ת"א דכתיב עד הנה. עקדה. שער ס"ו לכי לשלום. נדרום לה: וידע אלקנה. נדרום לה: ותאכל כ'. רחם הסכר ית' לתקופת הימים. ר"ה שם יומות. מכ. מיש לח:

מהר"י קרא

חכם ולא מיפש: (יח) ופניה לא היו לה עוד. פנים רעים וכעס:

(כ) לתקופות הימים. בתשרי נפקדה ונניסן ילדה:

רש"י

נרי: (יז) את שלחך. חסר ח' לדרום כו לומן בניס כמו וכשליתה היולדת וגו' (לעיל כ"ח): יהן את שלחך. כשרה שנתקבלה תפלתה: (יח) המצא שפחתך חן. לנקש עליה רחמים: ופניה לא היו לה. פיוס של זעס: (יט) ויבואו אל ביתם. וידע אלקנה. מכאן למקפידין שחסור בתשמיש המטה: (כ) לתקופת הימים. מיעוט

רלב"ג

ממוח לה מבקשה ומעלתה: (יז) וכמה ממר לה עלי על הדרך מן הנכוחה שתפלתך תהי כמעמת לו ממר לה זה על דרך התפלה והבקשה ולזה אמרה לו תמלא שמחתך מן בעיניך שתתן לנך להתפלל עלי: (יח) ותלך האשה לדרכה ותאכל. לבשמוחה על תפלת הכהן שתהיה נשמעת לו לבשמוחה יתירה: ובקש בעשה לזולת הנכון: (יט) והנה הכניעו בכוכב והשתחוו לפני ה' וכאו לביתם הכי"ת ממה וילדה בן ותקרא שמו שמואל להזכרת כי מה' שאלה אותו. ואם ממר מ"ש:

מהר"ק

בעיני אדוני כי נהפתני ולפי' הראשון יהיה פי' תמצא שפחתך חן בעיניך שתתפלל עלי עוד ולפיכך השיבה את לבה ואכלה כי חשבה כי התפלה עלי תועיל לה. ובדרש נראה כי דרך נבואה אמר לה לכי לשלום אפר לה הדין שלמא מן דידי ברם שלמיך מן בריך: ואלהי ישראל יהן את שלחך. שלהך כתיב אמר לה הבן הזה שאהה מהידה להעמיד הרבה שלל עתיד הוא לשלול מן התורה: (יח) לדרכה. הלכה לה לביתה ואכלה נראה שלא אכלה עם בעלה או אפשר כי אכלה מעט בהפצר בעלה ועכשיו השיבה את לבה ואכלה. ובדרש מהו לדרכה שפירשה נדה כמו כי דרך נשים לי: ופניה. פנית הרעים לא היו לה עוד וכ"ה ואפין בישין: (כ) לתקופות הימים. ימי העבור כתרגומו לומן משלם יומיא. ופי' ותהר חנה שהרהרה בבר כי כאשר שבו

מצורת ציון

קכ) : עד הנה. עד הזמן הזה: (יז) שלחך. כמו שמלחך במל"ך: (יח) ופניה. ענין זעם כמו לא תשיל פני ככם (ירמיה ג'): (יט) וידע. ענין המשכב כמו והמלך לא ידעה (מ"ב ח'): (כ) לתקפות. מל' הקפה וסבוב: שאלתיו. מלשון שמלה ובקשה:

מצורת דוד

לפני ה' עד הנה היית כאיש הם: (יז) יתן את שלחך. ימלא לחם בקשתך וכדרך תפלה תמלא: (יח) תמצא. כ"ל הנה מלאתי חן בעיניך כי מה שבקשת עלי להמיוס יתכן ג' למילות חן והסיקה לו סופה כדגריה: האכל. מעשה אכילה כי לכלה ולא היה לה עוד הזעם שהיה לה מחז כי בעטה כתפלת עלי: (יט) ויזכרה ה'. עלתה וכדומה

לפניו לעומה: (כ) לתקופות הימים ותהר חנה. כ"ל לעת הקיף תקופה מעת לאחר הכרכה הנה: ותלד בן. כ שמשם ההיקף: כי

פירוש ע"מ

אִיךְ גְּרֵעט צוּ דִיר דִי שְׁארְפֶּע רַייד אוּדֶר מֵירְיב שִׁיחִי
וּכְּפִי פוּן וָועֶנֶן מֵיין פִּיל קְלֵאנ אוּנ צֶאכֶּרְען וָום מַיין
צֶאהֶתֶה פְּנִינָה דֶר צֶערִינְט קִיךְ הָאבּ אִיךְ גְּרֵעט בִּיז
אַהֶער פַּר נָאטּ׃ (יז) רֵיכֶּן עֶלִי וַיֹּאמֶר הָט עֶלִי גֶעזָאכְּרְט
אוּנ הָט נָאנְאטּ גַיי צוּ שָׁלוֹם וֵאלהֵי יִשְׂרָאֵל יְתֵּן אֶת שֵׁלָתֵךְ
אוּנ דֶר נָאטּ פוּן יִשְׂרָאֵל וָועט דִיר גֶעבֶּן דַיין גֶּבֶעט
וָום דוּ הָאסְט גֶּבֶעטֶן פוּן אִים. רש"י שְׁרֵייבְט דְרוּם
שִׁטֶיט שָׁלַחְתָּ אִן אַיין אֶלֶף דָם אִיז לָשׁוֹן שְׁלִיא וָום
וְלַד לִיגְט דְרִינֶען. דֶר מִיט הָט עֶר אִיר מְרֵמֶז גָּווֹעֶן
אָז זִיא וָועט הָאבּן אַיין קוּנְד׃ (יח) וַתֹּאמֶר הָט חַנָּה
גָּנָאנְט תִּמְצָא שִׁפְחָתְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ לָאו דַיין דוּנְסְט גִּיבּוּגִין
אִשְׁתּוֹ הָט אֶלְקָנָה בַּשְׁלָאפֶּן נַיין וַוייב חַנָּה אִבֶּר נִיט
אִין וָועג וַיִּזְכְּרֶהָ ה' אוּנ נָאטּ הָט זִי גֶּדַאכְט׃ (כ) וַיְהִי
לְתְקוּפוֹת הַיָּמִים אוּנ עֶם אִיז גָּווֹעֶן צוּ דֶעם אַרוּם רוּנְגֶלֶן

בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מֵיְיָ שְׁאִלְתִּיו׃ כא וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה וְכָל־ בֵּיתוֹ לִזְבֹּחַ לַיְיָ אֶת־זֶבַח הַיָּמִים וְאֶת־ נִדְרוֹ׃ כב וְחַנָּה לֹא עָלָתָה כִּי־אָמְרָה לְאִישָׁהּ עַד־יִגָּמֵל הַנַּעַר וַהֲבִיאֹתִיו וְנִרְאָה אֶת־פְּנֵי יְיָ וְיָשַׁב שָׁם עַד־

יְקָרַת שְׁמֵיהּ שְׁמוּאֵל אֲרֵי אֲמָרַת מִן קֳדָם יְיָ שְׁאֵלְתֵּיהּ׃ כא וּסְלִיק נַבְרָא אֶלְקָנָה וְכָל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ לְקָדָּמָא קֳדָם יְיָ יַת דַּבָּח מוֹעֲדַיָּא וְיָת נִדְרֵיהּ׃ כב וְחַנָּה לָא סְלִיקַת אֲרֵי אֲמָרַת לְבַעְלָהּ עַד דְּיִתְחַסַּיל רְבָיָא וַאֲיתֵינֵיהּ וְאִתְחֲזֵי קֳדָם יְיָ וְיֵתֵיב תַּמָּן עַד עָלְמָא׃

ה"א ותנה לא עלתה . תענית ו : ויבא שם עד עולם שם ז (כתובים עד הפעים כו)

רש"י

תקופות שתים מיעוט ימים שנים לשנה חדשים וכמי ימים מכלן היולדת לשבעה יולדת למקופות: שמואל. על שם לו ועל שם המעשה הוא נקרא כי ממנו שאלתיו: (כא) את זבח הימים. ית דבח מועדיא: ואת נדרו. נדריס שנדר כין רגל לרגל היה מקריב כרגל: (כב) עד יגמל. לפוף כ"ג חדשים (ס"ח כ"ד) שכך זמן תיעוב ליניק: וישב שם עד עולם. עולמים של לויס חמשים שנה שתמר ומכן חמשים שנה יסוד מלבח העבודה (במדבר ה) וכך היו ימיו של שמואל

רד"ק

משילה ידועה אלקנה בעלה והרהה כמ"ש ויזכרה ה' לתקופ' הימים וחרכשהשלים יסי ההריון ילדה בן ויש ווי"ן בזוא' מורות לשעבר כמו הן אתה קצפת ונחנא ויבקבי הימים והדומים להם ואשרו רז"ל כי ימי הריונה היו' חדשים וב' ימים מיעוט הקופות שתים מיעוט ימים שנים והתקופה היא ג' חדשים ולפדנו מזה היולדת לשבע' יולד' למקופות: שמואל. הוריבבה הפלה בזה השם מן כי מה' שאלתיהו כי יש באותיות שמיאל שאל ויש באותיותיו"ב כאל כאילו אמרה שאול מאל: כי מה' שאלתיו. חסר מלת אמרה כלו' לבזה קראה שמו שבואל כי אמרה מה' שאלתיו. וכ"י ארי אברת מן קדם ה' שאלתיה: (כא) וכל ביתה. כתרגומו וכל אנשי ביתיה: את זבח הימים. כת"נוכו ית דבח מועדיא: ואת נדרו. לזבוח את זבח הימים שהיה רגיל לזבוח את זבח המועד מימים ימימה ועלת גם כן לזבוח נדרו כי נדר קרבן לה' על בנו וכת"י ולאשלבא ית נדריה: (כב) עד יגמל. עד השלם יניקתו והוא עשרים וארבע חדש שהתינוק יונק ואעפ"י שהוי חייבין להביאו מיום יראה כל זכורך אפרו רז"ל כי ראתה חנה בנער שהיה משונע וחלוש וחששה שמא יחלה בפני הדרך: וישב שם עד עולם. כבוו שנדרה עליו ונתתיו לה' ופי' עד עולם כל ימי חייו ורז"ל דרשו עד עולם עולם הלוים

מצודת דוד

מה' שאלתיו. ומזה לשון מופל על הלשון: (כא) ויעל. כשבא עת עלותו עלה לזבוח: את זבח הימים. מס שהיה רגיל לזבוח בכל שנה: ואת נדרו. מה שנדר כל השנה והיה בכימו להקוח בעת עלותו: (כב) לא עלתה. בהשמה הניח: עד יגמל הנער. כ"ל עד לזוז מכיסי עד יגמל הטעל ותחכי כגמלו תביא גם אתו אל בית ה' ונראתה לפניו ולהזדוות לו על הטעב היולד:

ע"ט פירוש

פון דוא טָעג נָאךְ דֶעם וַהֲרֹ חַנָּה דָאס חָנָה איז מָרָאגָנְדִיג גָוָואךְן דוּ חֲכָמִים זָאגָן לְתָקוּפוֹת הַיָמִים מֵייִנְט מָען נָאךְ צְוָווי הְקוּפוֹת אוּן צְוָווי טָעג נָאךְ דֶעם איז וְעָקֹם חֳדָשִׁים מִיט צְוָווי טָעג נָאךְ דֶעם אַז חָנָה איז מָרָאגָנְדִיג גָוָואךְן וַהֲלֹא בֵּן הָט זִי גָוווֹיגָן איין זון אוּן זִי הָט גִירוּפָען נִיין נָאכְן שְׁמוּאֵל כִּי מֵה׳ שְׁאִלְתִּיו וָוארום זִיא הָאט גָוזָאגְט איךְ הָאב אִים פון נָאט אַנְטְלִיגָן אוּן דִי אוֹתִיוֹת פון שְׁמוּאֵל וָעָן פַּר הָאנְדֶן דוּ אוֹתִיוֹת מֵיאֵל שָׁאַל דָם איז טַייטְשׁ פון נָאט איז עָר אַנְטְלִיגָן: (כא) וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה אוּן דָעָר מַאן אִיז אֶלְקָנָה אוּן נִיין הוּז גִיוווֹנְדְ לְזִבְחַ לַיְיָ זֶבַח הַיָּמִים צוּ קוֹלָעָן פַּר נָאט דוּא קָרְבָּנוֹת פון דוּ יָמִים טוֹבִים וָאת נִדְרוֹ אוּן דוּ קָרְבָּנוֹת וָואס עָר הָאט גֶיגֶלְדֶן גוּוֹען

תקופות שתים מיעוט ימים שנים לשנה חדשים וכמי ימים מכלן היולדת לשבעה יולדת למקופות: שמואל. על שם לו ועל שם המעשה הוא נקרא כי ממנו שאלתיו: (כא) את זבח הימים. ית דבח מועדיא: ואת נדרו. נדריס שנדר כין רגל לרגל היה מקריב כרגל: (כב) עד יגמל. לפוף כ"ג חדשים (ס"ח כ"ד) שכך זמן תיעוב ליניק: וישב שם עד עולם. עולמים של לויס חמשים שנה שתמר ומכן חמשים שנה יסוד מלבח העבודה (במדבר ה) וכך היו ימיו של שמואל

רד"ק

משילה ידועה אלקנה בעלה והרהה כמ"ש ויזכרה ה' לתקופ' הימים וחרכשהשלים יסי ההריון ילדה בן ויש ווי"ן בזוא' מורות לשעבר כמו הן אתה קצפת ונחנא ויבקבי הימים והדומים להם ואשרו רז"ל כי ימי הריונה היו' חדשים וב' ימים מיעוט הקופות שתים מיעוט ימים שנים והתקופה היא ג' חדשים ולפדנו מזה היולדת לשבע' יולד' למקופות: שמואל. הוריבבה הפלה בזה השם מן כי מה' שאלתיהו כי יש באותיות שמיאל שאל ויש באותיותיו"ב כאל כאילו אמרה שאול מאל: כי מה' שאלתיו. חסר מלת אמרה כלו' לבזה קראה שמו שבואל כי אמרה מה' שאלתיו. וכ"י ארי אברת מן קדם ה' שאלתיה: (כא) וכל ביתה. כתרגומו וכל אנשי ביתיה: את זבח הימים. כת"נוכו ית דבח מועדיא: ואת נדרו. לזבוח את זבח הימים שהיה רגיל לזבוח את זבח המועד מימים ימימה ועלת גם כן לזבוח נדרו כי נדר קרבן לה' על בנו וכת"י ולאשלבא ית נדריה: (כב) עד יגמל. עד השלם יניקתו והוא עשרים וארבע חדש שהתינוק יונק ואעפ"י שהוי חייבין להביאו מיום יראה כל זכורך אפרו רז"ל כי ראתה חנה בנער שהיה משונע וחלוש וחששה שמא יחלה בפני הדרך: וישב שם עד עולם. כבוו שנדרה עליו ונתתיו לה' ופי' עד עולם כל ימי חייו ורז"ל דרשו עד עולם עולם הלוים

מצודת ציון

(כב) יגמל. עיין גמר הסמקה וכן כיום הגמל (כתובים כח):

רש"י

חמשים ושתים שהרי עלי שפט את ישראל ארבעים שנה וכיום תפלת חנה נתמנה שופט לו לאותה שנה לעיבורו של שמואל כשתיירו ל"ג ושמואל פירנם את ישראל משמת עלי י"ג שנה שהרי יום שמת עלי גלה הארון ושבו בשדי פלשתים ז' חדשים (לקמן ו) משם כח לקריית יערים עד שהעלוהו דוד משלך שבע שנים כאכרון על יהודה והמליכוהו כל ישראל עליהם וכתיב ויהי מיום שכת הארון בקריית יערים וירכו הימים ויהיו עשרים שנה (לקמן ז) לא מהן שבע שנים שמלך

רלב"ג

שהיה ילוי שם כן שתקרת שמו בשול. ממכנו לו כי לא יזקקנו קודמי השמים כל כך כלומ' תתלה שקראה שם כמה לשונו כי ילוה ה' כעבדי ונקרא שם כח לשתר זה ישמעו ממעשיהו והיה לשון גם כן שיהיה שמו מעמה: (כא) והנה מקן כמה שנפקדנו משילה עליה הש"י אלקנה ולכל ביתו לזכות לה' שלשי פיום טוב הזה ואת נדרו שכר נדר כשלה הפיל כי בכלו שם מיד כשלם שלמתר ובלא שמתר ובלשתם שמת עוללים הכתובים ואתה לא עלתה לו כי אינה מרוייחת כזה כמו שקדם ולא רלתה להביא שם שמואל עד גמלו כי כשעתה שתקף היותו שם יכתר שם בבית ה' כל ימיו והוא לחמיה ושבו שם עד עולם ולפי שכתר שלקחו עולם שהוא יכול לחמרו שכל ז"ל שכתר יבא שם חמשים שנה כשולמו של יובל יהיה לחמרו שכל ימיו של שמואל הרחמיה לה היו כי אם כ"ב כמה כי ימי ההגמל היו כ' שנים ולזה יהיה התחמר מכוסה ע"ד הכפולה והכה יולמה בכן היה כי לא בשם כלי ישראל כי אם לחיבעים שנה ולחמריו עמד לחיון ס' בבית לחיבודה עשרים שנה ולו עברו שבע

עוֹלָם׃ כח וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁהּ עֲשִׂי הַטּוֹב בְּעֵינַיִךְ שְׁבִי עַד־גָּמְלֵךְ אֹתוֹ אַךְ יָקֵם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ וַתֵּשֶׁב הָאִשָּׁה וַתֵּינֶק אֶת־בְּנָהּ עַד־גָּמְלָהּ אֹתוֹ׃ כט וַתַּעֲלֵהוּ עִמָּהּ כַּאֲשֶׁר גְּמָלַתּוּ בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה וְאֵיפָה אַחַת קֶמַח וְנֵבֶל יָיִן

כח ואמר לה אלקנה בעלה עבידי כדתקין בעיניכי אוריכי עד דתתחסלין ויהי בדם יקום יי ית פתגמוהי ואוריכת את תתא ואונקת ית ברה עד דחסילה והויה׃ כט ואסקתיה עמה כד חסילתיה בתורין תלתא ומכיתא חדא דקימחא וגרב דחמר ואייתיה

רש"י

דוד כהכרון נמלט משגלה המרון עד שמת שמואל שנים עשר׳ שנה ושבעה חדשים ושמואל מת לפני שחיל מרביעה חדשים׃ (כג) אך יקם ה׳ את דברו. לת שבעלת ממנו זרע לנשים ועלי כיערך ברוח הקודש שלהי ישראל יתן לת שלחך יקם ה׳ לת דברו וזהו לפי פשוטו ומדרש אגדה רבי נחמיה כשם רבי שמואל בר רב יצחק אמר כל יום ויום נת קול יוצאת ומפוצצת בעולם ואומרת עתיד לזיק ה׳ לעמוד ושמו שמואל וכל השה

הלב"ג

כנים נמלוט דוד לפי שם שנזכר שוה כשפר ולזה לא יהיה מלחמות יפי עלי עד מלכות דוד כי שם ב"ג שנה ושבעה חדשים שעמד המלוך בשדה שלשים וכשר מת שמואל קודם מות שחול והיה עלי כושפ קודם לזה שמואל ושפ"ו מיתת שניהם בחשבון פרוסף ביפה בשנה אחת לפי שלא יתכן שיהיו מי שמואל ועלי ב"ג שנה זעם מועט ולזה יהיה מן הפלה בשנה אחת שמואל ומני ושקוני ולכתיב זה בספר שמואל שקפלה עליו זקנה והנה נשפט זה על דעת הסבש כהנעשו בם פע"ם: (כא) לתל לזבוח ליקוק ס׳ת דכרו. על דעת הפלה כ"ל שימים הכן כוה לחזוק שיתקיים מה שנאמר בשמואל ומקמה לנעמוס וכיון שהשיחום כל נזכות שנאמר מרוב ומקמה לנעמוס שנתקיים בשמואל שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שבו שמואל כיון שהיו רואין את מעשיו אומרים אין זה אלא שמואל שנאמר ושמו שמואל כי משאלתיו׳ מאת ה׳ (כב) ואיפה אחת קמח. כמו שמדה את שלש סאין: ונבל. לגלן וחוא שלי יין: (כג) ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד גמלך אתו אך יקם ה׳ את דברו. כ"ל מה כתורת סה שחמצ עד גמלך הנה דבר זה יקים ה׳ עד שיגמל הילד דבר זה יקים ה׳ את דברו ולא אמר הפרים ר"ל חפר שהקריבו לה׳: (כד) ואיפה. כמו מדה את שלש סאין: ונבל. לגלן וחוא שלי יין: (כה) ויאמר דוד לכל מי מלכות דוד כי שם ב"ג שנה ושבעה חדשים שעמד המלוך בשדה שלשים וכשר מת שמואל קודם מות שחול והיה עלי כושפ קודם לזה שמואל ושפ"ו מיתת שניהם בחשבון פרוסף ביפה בשנה אחת שמואל ומני ושקוני ולכתיב זה בספר שמואל שקפלה עליו זקנה והנה נשפט זה על דעת הסבש כהנעשו בם פע"ם: (כא) לתל לזבוח ליקוק ס׳ת דכרו. על דעת הפלה כ"ל שימים הכן כוה לחזוק שיתקיים מה שנאמר בשמואל ומקמה לנעמוס שנתקיים בשמואל שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שבו שמואל כיון שהיו רואין את מעשיו אומרים אין זה אלא שמואל שנאמר ושמו שמואל כי משאלתיו׳ מאת ה׳ (כב) ואיפה אחת קמח. כמו שמדה את שלש סאין: ונבל. לגלן וחוא שלי יין: (כג) ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד גמלך אתו אך יקם ה׳ את דברו. כ"ל מה כתורת סה שחמצ עד גמלך הנה דבר זה יקים ה׳ עד שיגמל הילד דבר זה יקים ה׳ את דברו ולא אמר הפרים ר"ל חפר שהקריבו לה׳: (כד) ואיפה. כמו מדה את שלש סאין: ונבל. לגלן וחוא שלי יין:

רד"ק

שהיו משרתים עד נ׳ שנה כמו שכתוב ובמן חמשים שנה ישוב מצבא התעודה ואמרו כל שנהיו של שמואל לא היו אלא נ"ב שנה כי כבר אמרה חנה ונתתיו לה׳ כל ימי חייו ואמר וישב שם עד עולם והוא עולם של לוים שהם נ׳ שנה ישבשבא לבית ה׳ עד יום מותו נ׳ שנה ושתי שנים שנים עשר בש"ש עד יגמל הנער ודרך הנער ליגמ ב"ד הדשים הרי נ"ב שנה: (כג) יקם ה׳ את דברו. הפסו׳ מוכיח כי מת שאמר עלי יקם׳ את שאלתך דרך נבואה אמר שיקם לה ה׳ את שאלתה והנה שאלתה היתה שיהיה לה זרע אנשים ושיהיה לה׳ לפי׳ אמר יקם ה׳ את דברו פי׳ אשר דבר ע"י הנביא שיקם שאלתה והוא בן שיחיה יהיה לה׳,ובדרש אך יקם ה׳ את דבריו בכל יומיום היתה בת קול יוצאת ומפרצצת בעולם ואומרת עתיד צדיק אחד להמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שבו שמואל כיון שהיו רואין את מעשיו אומרים אין זה אלא שמואל שנאמר ושמו שמואל כי משאלתיו׳ מאת ה׳ (כב) ואיפה אחת קמח. כמו שמדה את שלש סאין: ונבל. לגלן וחוא שלי יין: (כג) ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד גמלך אתו אך יקם ה׳ את דברו. כ"ל מה כתורת סה שחמצ עד גמלך הנה דבר זה יקים ה׳ עד שיגמל הילד דבר זה יקים ה׳ את דברו ולא אמר הפרים ר"ל חפר שהקריבו לה׳: (כד) ואיפה. כמו מדה את שלש סאין: ונבל. לגלן וחוא שלי יין: (כה) ויאמר דוד לכל מי מלכות דוד כי שם ב"ג שנה ושבעה חדשים שעמד המלוך בשדה שלשים וכשר מת שמואל קודם מות שחול והיה עלי כושפ קודם לזה שמואל ושפ"ו מיתת שניהם בחשבון פרוסף ביפה בשנה אחת שמואל ומני ושקוני ולכתיב זה בספר שמואל שקפלה עליו זקנה והנה נשפט זה על דעת הסבש כהנעשו בם פע"ם: (כא) לתל לזבוח ליקוק ס׳ת דכרו. על דעת הפלה כ"ל שימים הכן כוה לחזוק שיתקיים מה שנאמר בשמואל ומקמה לנעמוס שנתקיים בשמואל שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שבו שמואל כיון שהיו רואין את מעשיו אומרים אין זה אלא שמואל שנאמר ושמו שמואל כי משאלתיו׳ מאת ה׳ (כב) ואיפה אחת קמח. כמו שמדה את שלש סאין: ונבל. לגלן וחוא שלי יין: (כג) ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד גמלך אתו אך יקם ה׳ את דברו. כ"ל מה כתורת סה שחמצ עד גמלך הנה דבר זה יקים ה׳ עד שיגמל הילד דבר זה יקים ה׳ את דברו ולא אמר הפרים ר"ל חפר שהקריבו לה׳: (כד) ואיפה. כמו מדה את שלש סאין: ונבל. לגלן וחוא שלי יין:

כצורת ציון

(כד) ואיפה. כמו מדה את שלש סאין: ונבל. לגלן וחוא שלי יין:

מצורת דוד

ויושב שם. הנער יושב שם עד עולם כ"ל כל ימי חייו עלי בשמו לשמש תיתו: (כג) השב בעיניך. כ"ל כפי הנלון עמי וכבי עד גמלך דבקת על הנער בשיגיל כ"ל עד שיגמל הנה דבר זה יקים ה׳ את דברו ולא אמר הפרים ר"ל חפר שהקריבו לה׳: לשבת בביתו עד שיגמל כפשוטו על פשוט כ"ל דבר הנאמר כו ושלו׳). ותשב האשה. בפשוטה ולא שלמה: (כד) בפרים

פירוש ע"ט

יאר איז ער אלט גיוואן אז ער איז געשטארבן׃ (כג) ויאמר לה אלקנה אישה הטי אלקנה איר מאן נאנאנט צו איר טוא ווי עם גפעלט אוג רייג אוגן שבי עד גמלך אותו זוץ אוג דר היים בוי ווערסט אים אנטוויזיגן אך יקם ה׳ את דברו נייארט נאט זאל בקיים זין זייג רייד ום עלי הט דיר גאנאנט בגבויה דם נאט ווערט דיר געבן דיין גפעט ום דו האסט גפלעהן ער זאל דיר געבן איין זון א צדיק דר מרדש שרייבט אלע צאג פלעגט ארום גיין איין בת קול אוף דר ווילט אוג פלעגט זאגן עם ווערט גבורן ווערן איין צדיק דיר אוקסן ואיפה אחת קמח אוג איין מאס מעהל דם איז דרייא קאן ונבל יין אוג איין לאגל ווין אוף נקבים הכיאהו בית ה׳ אוג זי הט אים גיבראכט אוג גאסט הוז קיין שילה והנער נער אוג דר יונג שמואל

לְבֵית מַקְדָּשָׁא דְיָ לְשִׁלֹו וְרָבְיָא חֲוָה יָנִיק׃ כה וּנְכִיסוּ יָת תּוֹרָא וְאַיְתִיאוּ יָת רַבְיָא לְוָת עֵלִי׃ כו וַאֲמַרַת בְּבָעוּ רְבוֹנִי חַיֵּי נַפְשָׁךְ רְבוֹנִי אֲנָא אִתְתָא דְאִתְעַתְּדַת עִמָּךְ הָכָא לְצַלָּאָה קֳדָם יְיָ׃ כז עַל רַבְיָא הָדֵין צְלֵיתִי וְיָהַב יְיָ לִי יָת בָּעוּתִי דְבָעֵית מִן קֳדָמוֹהִי׃ כח וְאַף אֲנָא

ת"א כיח ה' שלה. ובמיט קיימ(מגלה לג): ושמשו לפת הכפר. במלכות לה: הלבנת עמקם. במלכות לה: הנער הזה. במלכות לה:

וְהֵבִיא בֵית־יְהוָה שִׁלֹו וְהַנַּעַר נָעַר׃ כה וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת־הַפָּר וַיָּבִאוּ אֶת־הַנַּעַר אֶל־עֵלִי׃ כו וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי חֵי נַפְשְׁךָ אֲדֹנִי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצֶּבֶת עִמָּכָה בָּזֶה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה׃ כז אֶל־הַנַּעַר הַזֶּה הִתְפַּלָּלְתִּי וַיִּתֶּן יְהוָה לִי אֶת־שְׁאֵלָתִי אֲשֶׁר שָׁאַלְתִּי מֵעִמּוֹ׃ כח וְגַם אֲנִכִי

רש"י

וגבל יין. לנסך: והנער נער. ורבית הוה יניק: (כה) ויביאו את הנער אל עלי. לרמות שנתקיימה נבואתו. ורבותינו דרשו מה שדרשו שהוריו הלכה למשה מסיני כהן לשחיטת קדשים כללי׳ בכורות: (כו) בי אדני. לתת עיניך עליו שיהא תלמיד, ולפי מדרש רבותינו שלח יעניקהו מיתה: (כז) אל הנער הזה התפללתי. על תתמר זה ימות ויאמן לך למחר: (כח) וגם אנכי השאלתיהו לה׳.

מהר"י קרא

(כד) והנער נער. כהרגו, ורביא הוה יניק ואטפ"כ הביאתו לקרי׳ כה שאמרה וגם נתתיו לה׳ כל ימי חייו: (כה) וישחטו את הפר. נ׳ פרים הביאה עם שמואל כמו שנ׳ והעלהו עמו כאשר בעלתו בשלשה שלשה: ויביאו את הנער אל עלי. להראותו שנתקיימה ברכתו ולא נקרעו אצלו שילמדהו. ומדרשו שהורה הלכ׳ בפניו: (כו) בי אדוני. בבקשה ממנו: חי נפשך. הרבר אמתך באוני אדוני. ביקשה ממנו להאזין סיפורי דברים שנתקיימה התפלתה בכרכתו ורוצה לפייסו על בנה שילמדהו: חי נפשך. בשבועה, אני אותה האשה הנצבת עמך באותו הפרק. ויש אומ׳ חי לש׳ ברכה: חי נפשך אדוני. בבקשה מבך שים עיניך על בני:

(כז) אל הנער הזה. בשביל הנער הזה התפללתי ונתקיימה שאלתי ותפלתי. ואם האמר מה ענינו של הניגון בזה לשירות

רד"ק

ששלמה יניקתו אלא יניקה"ל נער קטן כי כן לשון ארמי קוראין לנער יניק כמו שמצאנו בדברי רז"ל יניק חכים מר ינוקא יבר קשישא. וי"מ והנער נער תריף יודע בין טוב לרע כמו הכנער שמנער את הפסולת מן השחוץ: (כה) ויבאו את הנער. אלקנה וחנה אחרי ששחטו את הפר לקרבן הביאו את הנער בית ה׳ אל עלי להיות ירוש ולומד לפניו וישתדך אותו לכל תורה ומצוה והדרש אין צריך לכתוב כי נודע הוא והוא החוק:(כו) בי אדוני. ענין התנה ובקשה כתרגומו בבעו רבוני חי נפשך שתתן עיניך על הנער הזה ותלמדהו כי אני האשה שהתפללתי אל ה׳: עמכה. כלומר לפניך ובמעמדך שהיית אתה שם בהתפללתי ובעבור הנער הזה התפללתי וגתן לי ה׳ את שאלתי כמו שבשרתני אתה וה"א עמכה כה"א אשר שלחתי בשמכת ספרים והיו לאות על ידכה והדומים לה כי הנח פעמים יכתב ופעמים לא יכתב ויש בו דרש מכאן לה׳ אמות של תפלה: (כז) אל הנער. בעבור הנער:

מצודת דוד

שלישה. עם שלשה פרים לזבוח לה׳ והקטנת למנחות והיין לנסכים ותביאהו. את הנער: והנער נער. לשון לומר הנער היה עודנו נער קטן וכך ועם כל זה לה׳ ממעמד מלהביאו לפתח משכן: (כה) וישחטו וגו׳. כ״ל לפתח משכן הפר הביאו את הנער אל עלי להודותו שנתקבלה תפלתו: (כו) בי אדני. בקשה מעלי ולהסכיתו בקיי בפני לשום עינו על הנער: הנצבת. לפני עמדתי פה להיותך גם אתה יושב פה ממ״ש למעלה ושלי הכהן יושב וגו׳: (כז) אל הנער הזה התפללתי. כ״ל פה התפללתי שהתפללתי זה היתה לפתח כן ומה זה לפתח ישלי: (כח) וגם וגו׳. כ״ל גם הוא נתן תפלה שתהיה מזה ואילך לה׳ להשתודד תמיד בשבתו: אשר היה.

מצודת ציון

(כו) בי. מעני בקשה: (כח) השאלתיהו. מל׳ שאלה:

פירוש עיט

אִיז נָאךְ גְוֹועֶן נָאר יוּנְג׃ (כה) וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפָּר אוּנ זֶיי הָאבֶּן גִיקוֹלְעט דֶעם אוֹקס וַיָּבִיאוּ אֶת הַנַּעַר אוּנ הָאבֶּן גְעבְּראכְט דֶעם יוּנְג צוּ עֵלִי עֶר זָאל זֶיעהֶן אַז זַיין וְבוֹאוּ אִיז נָאךְ מְקוּים גְוֹוארֶן דוּ גְמָרָא נָאמְט אַזוֹ דֶען דר נְבוּאָה אִיז מְקוּים גְוֹוארֶן דוּ גְמָרָא נָאמְט אַזוֹ דֶען דר יוּנְג שְׁמוּאֵל הָט גִפֶּסְקִיהְ אַז אַיין יִשְׂרָאֵל מֶעג קוֹלֶן בְּהֶמוֹת פּוּן קָדָשִׁים דְרוּם הָט מֶען אִים גְבְּראכְט צוּ עֵלִי. הָט אִים עֵלִי גְוֹואלְטְ שְׁטְרָאפֶן דֶר פַּר וְוִם עֶר הָט גִפֶּסְקִיהְ אַיין דִין פַּר זַיין רֶבִּי. הָט חַנָּה גִבְּעטֶן פַּר אִים׃ (כו) וַתֹּאמֶר אוּנ חַנָּה הָט גְוֹואגְט בִּי אֲדוֹנִי אִיךְ בֶּעט דִיךְ מַיין הֶאר דוּ זָאלְסְט זַיין עֶבְּעֶדְ אוּן אִים עֶר זָאל זַיין דִין הַלְמִיד. אוּנ נָאךְ דֶר גְבְּרָא נָאךְ הָט זִיא אִים גְוֹואגְט. אִיךְ בֶּעט דִיךְ דוּ זָאלְסְט

(כה) ויביאו את הנער. כהרגו, ורביא הוה יניק ואטפ"כ הביאתו לקרי׳ כה שאמרה וגם נתתיו לה׳ כל ימי חייו: (כה) וישחטו את הפר. נ׳ פרים הביאה עם שמואל כמו שנ׳ והעלהו עמו כאשר בעלתו בשלשה שלשה: ויביאו את הנער אל עלי. להראותו שנתקיימה ברכתו ולא נקרעו אצלו שילמדהו. ומדרשו שהורה הלכ׳ בפניו: (כו) בי אדוני. בבקשה ממנו: חי נפשך. הרבר אמתך באוני אדוני. ביקשה ממנו להאזין סיפורי דברים שנתקיימה התפלתה בכרכתו ורוצה לפייסו על בנה שילמדהו: חי נפשך. בשבועה, אני אותה האשה הנצבת עמך באותו הפרק. ויש אומ׳ חי לש׳ ברכה: חי נפשך אדוני. בבקשה מבך שים עיניך על בני:

(כז) אל הנער הזה. בשביל הנער הזה התפללתי ונתקיימה שאלתי ותפלתי. ואם האמר מה ענינו של הניגון בזה לשירות

רלב"ג

הנער לעיני ימים ממלא והכה עם זה לה נמנע מלהביאו שם לקיים את מדרי:(כה) וכאן חמר שבחטו את הפר והביאו את הנער בעבי שהיה בעבור בקשתו וידמה בחמר לעלי שהוא שחמר שם והיה עלי מלמדו זה כדי שלזה לא יכאב לעבודה כי אם מבן ג׳ שנים ומעלה ולזה חמרה נ׳ חנה בבקשה ב׳ שחמר דבריה וכאב בקשה בקיי עצ׳ הכהן הגדול שהיה מלמד כלפנים ענין במקום אחר להתפלל אל ה׳ הכי הוא הנער שהיתה בעבורו תפלתו כי הוא נתן לה שאלתי חמר שאלתי ממנו גם אתני השאלתיהו לה׳ לעבדו כל ימיו כדרך המתפלל דבר מה להשתמש בו: (כח) וכאן השתחוה עלי לה׳ שם לתת לו תודה בשביל שנתן לה השא שאלתה ממ״ש עלי לה מו מורי השתחוה הנער לה׳ כי לעבדוהו זה להכהו לעבודה הנ״ל וידמה בחמר שהביאו שחוו ענינים המתחדים מהנגל מו הכיחוס בית ה׳ לנדבה

מצודת דוד

שלישה. עם שלשה פרים לזבוח לה׳ והקטנת למנחות והיין לנסכים ותביאהו. את הנער: והנער נער. לשון לומר הנער היה עודנו נער קטן וכך ועם כל זה לה׳ ממעמד מלהביאו לפתח משכן: (כה) וישחטו וגו׳. כ״ל לפתח משכן הפר הביאו את הנער אל עלי להודותו שנתקבלה תפלתו: (כו) בי אדני. בקשה מעלי ולהסכיתו בקיי בפני לשום עינו על הנער: הנצבת. לפני עמדתי פה להיותך גם אתה יושב פה ממ״ש למעלה ושלי הכהן יושב וגו׳: (כז) אל הנער הזה התפללתי. כ״ל פה התפללתי שהתפללתי זה היתה לפתח כן ומה זה לפתח ישלי: (כח) וגם וגו׳. כ״ל גם הוא נתן תפלה שתהיה מזה ואילך לה׳ להשתודד תמיד בשבתו: אשר היה.

מצודת ציון

(כו) בי. מעני בקשה: (כח) השאלתיהו. מל׳ שאלה:

פירוש עיט

אִיז נָאךְ גְוֹועֶן נָאר יוּנְג׃ (כה) וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפָּר אוּנ זֶיי הָאבֶּן גִיקוֹלְעט דֶעם אוֹקס וַיָּבִיאוּ אֶת הַנַּעַר אוּנ הָאבֶּן גְעבְּראכְט דֶעם יוּנְג צוּ עֵלִי עֶר זָאל זֶיעהֶן אַז זַיין וְבוֹאוּ אִיז נָאךְ מְקוּים גְוֹוארֶן דוּ גְמָרָא נָאמְט אַזוֹ דֶען דר יוּנְג שְׁמוּאֵל הָט גִפֶּסְקִיהְ אַז אַיין יִשְׂרָאֵל מֶעג קוֹלֶן בְּהֶמוֹת פּוּן קָדָשִׁים דְרוּם הָט מֶען אִים גְבְּראכְט צוּ עֵלִי. הָט אִים עֵלִי גְוֹואלְטְ שְׁטְרָאפֶן דֶר פַּר וְוִם עֶר הָט גִפֶּסְקִיהְ אַיין דִין פַּר זַיין רֶבִּי. הָט חַנָּה גִבְּעטֶן פַּר אִים׃ (כו) וַתֹּאמֶר אוּנ חַנָּה הָט גְוֹואגְט בִּי אֲדוֹנִי אִיךְ בֶּעט דִיךְ מַיין הֶאר דוּ זָאלְסְט זַיין עֶבְּעֶדְ אוּן אִים עֶר זָאל זַיין דִין הַלְמִיד. אוּנ נָאךְ דֶר גְבְּרָא נָאךְ הָט זִיא אִים גְוֹואגְט. אִיךְ בֶּעט דִיךְ דוּ זָאלְסְט

הֲשָׁאֹל֥תִּיהוּ לַיהוָ֖ה כָּל־הַיָּמִ֑ים אֲשֶׁ֤ר
הָיָה֙ הוּא שָׁא֣וּל לַיהוָ֔ה וַיִּשְׁתַּחוּ־שָׁ֖ם
לַיהוָֽה׃ ב א וַתִּתְפַּלֵּ֥ל חַנָּ֖ה וַתֹּאמַ֑ר עָלַ֤ץ
לִבִּי֙ בַּיהוָ֔ה רָ֥מָה קַרְנִ֖י בַּיהוָ֑ה רָחַ֤ב פִּי֙
עַל־אוֹיְבַ֔י כִּ֥י שָׂמַ֖חְתִּי בִּישׁוּעָתֶֽךָ׃ ב אֵין־

ת"א ותצלל חנה . מצלה ד : רמה קרני . מגלה יד פורים יג גיטין ו : לין קדוש . כרכות י מגלה יח שבת פסחים :

מְסַרְתֵּיה דְיהֵי מְשַׁמֵּשׁ קֳדָם יְיָ כָּל יוֹמָיָא דְהוּא קָדָם הוּא מְשַׁמֵּשׁ קֳדָם יְיָ וּסְגִיד תַּמָּן קֳדָם יְיָ׃
א וְצַלִּיאַת חַנָּה פְּרִישַׁת נְבוּאָה וַאֲמַרַת בְּכַר שְׁמוּאֵל בְּרִי עֲתִיד לְמֶהֱוֵי נְבִיָּא עַל יִשְׂרָאֵל בְּיוֹמוֹהִי יִתְפָּרְקוּן מִידָא דִפְלִשְׁתָּאֵי וְעַל יְדוֹהִי יִתְעֲבְדֻן לְהוֹן נִסִּין

יִגְבּ֣וֹרִן גְּבַ֣ן הַקּ֔וֹף לְבִ֥י בְחוֹלָקָ֖א דִּיהַ֑ב לִ֤י יְיָ֙ וְאַף֙ הֵימָ֣ן בַּר֔ יוֹאֵ֖ל בַּר בְּרִי֙ שְׁמוּאֵ֣ל עָתִ֔יד דִּיקוּם
הוּא֙ וְאַרְבְּעַ֣ת עֲשַׂ֔ר בְּנוֹהִ֖י לְמֶהֱוֵי֙ אָמְרִ֣ין בְּשִׁירָ֔ה עַל֙ יְרֵ֣י נְבִלִ֔ין וְכִנּוֹרִ֖ין עִם֙ אֲחֵיהוֹן֙ לַיְוָאֵ֔י
לְשַׁבְּחָ֥א בְבֵית֙ מַקְדְּשָׁ֔א בְּבִנְיָ֖ן דְּמַתְנְתָ֑א דְּמַנִּ֤י לִ֙י יְיָ֙ וְאַף֙ עַל֙ פּוּרְעָנ֣וּת נִסָּ֔א בְּעָתִ֖יד לְמֶהֱוֵי֙
בְּפִלְשְׁתָּאֵ֔י בְּעִתִּירִ֥ין דְּיִתּ֖וּן יַת֙ אֲרוֹנָ֔א דַּיְ֙ בְּעַגְלְתָ֔א חֲדַתָּ֖א וְעִמֵּיהּ֙ קוּרְבָּ֣ן אִשְׁתָּ֔א בְּכֵ֥ן תֵּימַ֖ר
קְנָשְׁתָּ֥א דְיִשְׂרָאֵ֛ל אֶפְתָּ֥ח פּוּמִ֖י לְמַלָּ֑א רַבְרְבָ֣ן עַל֙ גַּבֵּ֣י דְבָבֵ֔י אֲרֵ֥י חֲדִיתִ֖י בְּפוּרְקָנֵֽךְ׃ ב עַל֙ סַנְהֲרִ֣יב
מַלְכָּ֔א רַאֲהִ֥ור אִתְנַבִּיאַ֖ת וַאֲמַ֑רַת עָתִ֤יד דִּיקוּם֙ הוּא֙ וְכָל֙ חֵילוֹהִ֔יהּ עַל֙ יְרוּשְׁלֵ֔ם וְגַ֥ם סַגֵּ֖י יִתְעַבֵּ֥יד בֵּ֖יהּ

מהר"י קרא

לכך נאמר ואנכי השאלתיהו לשרת משאיל כלום' השאלתיו לשרת : (כמ) אשר היה . אשר יהיה חי בתרג' דהוא קיים : הוא שאול . ועליו להתחזירו לי נוראה לי לומ' שאול הוא אצלי שחרי נתתי לתקב"ה ונתתיו לכל ימי חייו ועלי להחזירו לו לכך מיהרתי להביאו הנה : וישתחו שם לה' , עלי השתחוה שנתקיימה בכרכתו , ויש אומרים אלקנה השתחוה :

ב (ו) ותתפלל חנה ותאמר . שהיתה בפיה"ת זו על שזיכה אותה לבן זכר ופקדה ושובתה על נפלאותיו וגבורותיו שהוא מפליא לעשות : עלץ לבי . שהיה שבור ועלוב באנחות ומוסב על והיא מדברת על לבה וקשת רוח אנכי : רמה קרני . שהיתה בפיה"ת זו זקוף בהשיבת וזקף כפופים : רמה . מעמו לעיל לישעבר : רחב פי על אויבי . פנינה זכל מי שהיה קורא אותי עקרה: כי שמחתי בישועתך . כנגד מה שאמרה טרוב שיחי וכעסי : (ג) אין קדוש כה' . לש' שדרה

רש"י

כמלא המאזניים כלי לרכו או משחילי כמו למשמר : הוא שאול . תרגומו"ך בלע"ז כלומר אין לתמה רבתי לעכו"ם שנעשה עליו שואל כי השאלתיו לו ועליו להחזירו לי : וישתחו שם. שמואל ו"ו מלרוח : ב (א) רחב פי על אויבי . על פניהם :

רלב"ג

עם הגמר : (ו) והנה התפלתה הנה ב"י על דבר נפה שכח והודאה ע"י כמ"ל כל מאר גמלה כל טוב וידמה בזאת התפלה היתה על דרך הנבואה ואם נתעורר בה קלת ממה שהזכיר לה בחנה , וזה ענין התפלה לפי מה שתחבור : עלץ לבי בה' . למאמר כל זה בעד שנתן ישראל בשיבת שמואל בתה לעבוד שם ה' לבדו ולהסיר הכעסים שהיו לחנה שהם לא יעשה ליושראל טוב מחר די בו שמחה : רמה קרני בה' , לנגד שם אויבי למחל כן כי בכך נגלו לו שלא הפלשתים ידעו : רחב פי על אויבי , להיותם תמיד טופלים בידו כל ימי שמואלכמו שנזכר למחר זה ושיהיה שכח זה כי שמחתי בישועתך בהכלים במלחמה שהפלשתים שהיתה למשמר לשמואל עם פלשתים להגלות שם יד החזקה לשאר מזקה והוסיפה תמוהי כך: (ב) הנה הפשיטין בקדושים בשכלה הש"י וזה המלחים שהם כגדלים ונקיים מטומר לא ימלא בכם מי בהוש

מלכא דאתור אתנביאת ואמרת ובפסוק אל תרבי אמר על נבוכדנצר מלכא דבבל אתנביאת ואמרת ובפ' קשת גבורים חתים אמר על מלכות אנפיוכוס אתנביאת ואפרא ובפ' שבעים בלחם על בנותי דהכהן אתנביאת ואמרת ובפסוק ה' מכית ומחיה עד ה' יחתו מריביו אמר על גוגל הצדיקים בנ"ע ועל פורענות הרשעים בניהם ובפ' ה' יחתו מריביו אמרת דין גוג ומגוג ומלכות משיחנו . ולפי הפשט פתחה חנה בשירה זו על שלוי עולם ומתנאים ועל ענוי ארץ ושפלים כי הקב"ה רואה חכל ומשפיל נאים ומגביה שפלים כמו שהיה הדבר עליה ועל פנינה צרתה : עלץ לבי בה' . לבי שהיה עצב עתה עלץ ושמח וקרני שהיתה שפלה שלא היה לי להרים ראש לפני צרתי עתה רמה : רמה קרני בה' . התוקף יקרא קרן לפי שהוא המקום הגבוה שבבחמת גם הקרנים תוקף החיה כמ"ש בהם עמים ינגח יהוא באדם דרך משל וכאילו אמר הם ראשי כמ"ש ורמה ירום ראשי על אויבי וכל זה בה' שהיה בעזרי : רחב פי . מלעיל בפני שהוא מלה ועזרא : על אויבי . על פנינה ועל המכעיסי' אותה בחיותה עקרה : בישועתך . שהושיעת לי בצרתי ונתת לי בן : (ג) אין קדוש כה' . שהתפללתי בבית מקדשו ונשמעה תפלתי:

מצודת ציון

ב (ו) עלץ . עין שמחה כמו בעלון לדיקים (משלי כח) : רמה . מצודת דוד

כמו מאר יהיה כ"ל כל זמן שאר יהיה זה העולם הוא שאול לה' : וישתחו . שמואל השתחוה להודות לה' שאר כח מלכו מעוזרתי ה' :

פירוש ע"ט

אִם וַיִּדַּ֫עַר אִים קֶעֶרְן דִּירוּם מַאַרְקְסָטָע אִים גִיט שְׁטָרַאפְּפִן וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁם לַה' אוּנ שְׁמוּאֵל אוּדַר אֶלְקָנָה הָט זִיךְ דָאַרְטֶען גִיבּוּקְט צוּ נָאט :

ב (א) וַתִּתְפַּלֵּ֥ל חַנָּ֖ה וְהִ֣אמַר אוּנ חַנָּה הָאט גִיבֶּעטֶען אוּנ זַאגְט עָלַ֥ץ לִבִּ֛י בַּיהוָ֖ה עִם֙ הָאט גִיזָאגְט אַיין שְׁבַח צוּא נָאט עָלַץ לִבִּי בַּה' עִם

דֶער בְּרַיִיטֶרְט אוֹף מֵיינֶע פַּיינְט דָאם אִיז פְּנִינָה בִּי שַׂמְחָתִי בִּישׁוּעָתֶךָ דֶען אִיךְ טוּא מִיךְ פָרֵייעֶן מִיט דֵיין הילף

קָדוֹשׁ כַּיהוָה כִּי־אֵין בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר
כֵּאלֹהֵינוּ: ג אַל־תַּרְבּוּ תְדַבְּרוּ גְּבֹהָה
גְבֹהָה יֵצֵא עָתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דֵּעוֹת
יְהוָה וְלֹא נִתְכְּנוּ עֲלִלוֹת: ד קֶשֶׁת גִּבֹּרִים

ולו קרי

ת"א כי אל דעות. ברכות לג סוטה יא סנהדרין לג:

הַמָן יִפְלוּן פִּגְרֵי מְשִׁרְיָתֵיהּ בְּכֵן יוֹדוּן כָּל עַמְמַיָא אוּמַיָא וְלִשָּׁנַיָא וְיֵימְרוּן לֵית דְקַדִּישׁ אֶלָא יְיָ אֲרֵי לֵית בַּר מִנָךְ וְעַמָךְ יֵימְרוּן לֵית תַּקִיף אֶלָא אֱלָהָנָא: ג עַל נְבוּכַדְנֶצַר מַלְכָּא דְבָבֶל אִתְנַבִּיאַת וַאֲמָרַת אַתּוּן כַּסְדָאֵי וְכָל עַמְמַיָא דַעֲתִידִין לְמִשְׁלַט בְּיִשְׂרָאֵל לָא תַסְגוּן לְמַלָלָא רַבְרְבָן לָא יִפְקוּן גִידוּפִין מִפּוּמְכוֹן אֲרֵי אֱלָהָא יְדַע כּוֹלָא וְעַל כָּל עוֹבָדוֹהִי מְתִיחַ דִינֵיהּ אַף לְכוֹן עָתִיד לְשַׁלָמָא פּוּרְעָנוּת חוֹבֵיכוֹן: ד עַל מַלְכוּת מַקְדוֹן אִתְנַבִּיאַת וַאֲמָרַת קַשְׁתַּת דְגִבָּרֵי מַקְדוֹנָאֵי

רש"י

(ב) ואין צור כאלהינו. אין צייר כאלהינו הוא צורה בתוך צור': (ג) אל תרבו תדברו. כל גסי הרוח אשר שמחו במפלתה. ובשביל פנינה שהיתה מתגאה עליה היא מדברת לפי פשוטו ולפי דרשו כתרגומו שתרגם יונתן: עתק. דבר חזק. ד"א ל' סרה כמו ויעתק משם ההרה. ילא דבר סרה מפיכם: כי אל דעות ה'. יודע מה שבלבבכם: ולו נתכנו עלילות. כל מעשי האדם נמנין לפניו: נתכנו. ל' מנין כמו ותוכן לבנים תתנו (שמות ה): (ד) קשת גבורים חתים וגו'. כך אומנתו של הקב"ה מתיש את הגבורים ומחזק את החלשי'

מהר"י קרא

וממשלה כמו שמצינו גדולה אצל קדושת דכת' והתגדלתי והתקדשתי, וכן נאדר בקודש. אדיר וחזק: ואין צור כאלהינו. אף זה לש' כח וגבורה: (ג) אל תרבו תדברו. כאילו היא מדברת על אויבה פה אל פה ואמ' כל המתגאים חוסרו ואל תדברו גבוהות כששעה משחקת לכם ועל פנינה רגזה: יצא עתק. מנחם חיבר עם המעתיק הרים לש' כידבר סרה, ודונש השיבו ופירשו אל יצא דבר קשה מפיכם כמו לשון מדברת גדולות ודומה לו עתקו גם גברו חיל הון עתק, ידברו בצואר עתק. ולמכסה עתק. והתבונן ורעה בפיך אל תמתיק תרג' עתק גידופין: כי אל דעות ה'. יודע מה שבלבבכם וגם מה שעתיד להיות: ולו נתכנו עלילות. לפניו כל מעשה אדם נימנין כמו ותוכן לבנים תתנו: (ד) קשת גבורים חתים. כל הגבורים כאין לפניו: חתים. לש' מחיתה ושבירה כמו תחתת קשתתם.

רד"ק

כי אין בלתך. ידעתי כי אין בלתך שראוי להתפלל לו ועל כן עלי לומר אין קדוש כה'; ואין צור כאלהינו. אין חזק כאלהינו שהופך הטבעים ברצונו כי הייתי עקרה ולא היה בטבעי ללדת: אל תרבו. אל תרבו שתדברו גבוהות אמרה כנגד פנינה וכנגד המכעיסים אותה: יצא. אל יצא ואל שזכר עומד במקום שנים: עתק. דבר חזק: כי אל דעות ה'. הכל יודע הוא ואין נסתר ממנו ואמרה דעות לשון רבים כלומר כל דעות בני אדם ידעם כאח' בלא רבוי ובלא שינוי אצלו כמו שאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם: ולא נתכנו עלילות. כתיב באל"ף וקרי בוי"ו ופירוש הכתוב כי לא נתכנו עלילות בני אדם אם לא יחפוץ האל ופי' הקרי כי לו לבדו נתכנו העלילות לא לבן אדם כי הוא עושה כאשר ירצה ובן אדם אומר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה ופירוש עלילות מעשים: (ד) קשת גבורים חתים. שמם חתים על גבורים לא על קשת כי היה לו לומר חתה ופי' החתים הם וקשתם וכמוהו כי היתה אליו פני המלחמה קול נגידים נחבאו והדומים להם שכתבנו בספר מכלל: אזרו

רלב"ג

קדוש ונבדל כמו הש"י וזה שכל אחד מהם לו יחס מה אל הגלגל שהוא מניע אותו והוא משים אותו הי ביחס ההוא המיוחד כמו שבארני בחמישי מספר מלחמות ה' אמנם הש"י אין לו יחס לאחד מהם כי אין בלתי במציאותו ואין לו שום יחס עם חומר ואין בורא ויוצר כאלהינו כי אף על פי שהש"י סדר שיתהוו קצת הילידות באמצעות פועלים מה הנה הם לא ישנו את תפקידם ולא יתחדש מהם רק מה שבסדר הש"י שיתחדש מהם על המנהג הטבע ואולם הש"י עושה ויוצר כל מה שירצה ואף על פי שיהיה כנגד הטבע. והנה אמרה זה לפי מה שאחשוב בעבור המופת שעשה הש"י לה שהיתה עקרה וילדה ובעבור שאר המופתים הדומים לזה שעשה הש"י: (ג) אל תרבו תדברו. אמרה בעבור דברי פנינה והכעסה אותה על שאין לה בנים והיותה מתגדלת עליה מצד רבוי בניה ובעבור הדברים האלו שאומרים האנשי' קצת לקצת אל תרבו לדבר גבוה גבוה ודבר חזק בעבור מה שתראו שהגיע לכם מהטוב או שראוי להגיע מצד כחכם ועוצם ידיכם או רוב הצלחתכם או חולשת שכנגדכם או רוע הצלחתם כי השם לבדו יודע העתידות ולא נתכנו המעשים לאיש אשר יחשב לעשותם כי לא אדם דרכו כמו שזכרה אחר זה. ולמה שהוא קרי בוי"ו ולו נתכנו הנה ברצון בזה כי הש"י לו לבדו נתכנו העלילות כי הוא לבד יכול על כל אשר יחפוץ: (ד) הגבורים הם חתים כשירצה הש"י עם היות קשתם בידם וכחם. והאנשים הנכשלים אזרו חיל עם עזר הש"י כמו שהתבאר מענין סנחריב נלחם על ירושלם עם שאר המופתים

מצודת דוד

על אשר באה השמועה מתך ויש די בזה להשיב אמרים: (ב) כי אין בלתך. ר"ל אין בורא בלתך ומי מהנבראים אשר ידמה קדושתו לקדושת הבורא: (ג) אל תרבו וגו'. אמרה נגד פנינה וכיוצא אל תרבו לדבר דבר גבוהה ר"ל לגאוה ובוז וכפלה המל' להורו' על גאוה גדולה והתנשאות: יצא עתק. אל שאמרה משמשת במקום שנים כאלו אמרה אל יצא עתק מפיכם: כי אל דעות ה'. ה' הוא אל היודע הכל ולפניו נכונים מעשה הבריות: (ד) קשת. ר"ל ועל שהוא יודע הכל לזה משלם לאיש כמעשהו ופתאום ישברו קשת ומחזק הגבורים

מצודת ציון

גבהם: (ב) בלתך. זולתך: צור. ענין חוזק והוא מל' צור וסלע: (ג) עתק. דברי חזק כמו ידברו עתק (תהלים לד): נתכנו. ענין מנין כמו ותוכן לבנים (שמות ה): עלילות. מעשים כמו אשר

פירוש ע"ט

הולף וואס דו האסט מיר געהאלפין און האסט מיר געגעבין איין זוהן: (ב) אין קדוש כה' עס איז ניט דא קיין הייליגר אזו ווי גאט כי אין בלתך דען עס איז ניט דא קיין בשעפר חוץ דיר ואין צור כאלהינו אין עס איז ניט דא קיין מאלער אזו ווי אונזער גאט ער מאלט אויס איין צורה און דר אנדערער כלומר די צורה פון קונד און דר מוטרם בויך: (ג) און דם רעטש זי פון פנינה וועגין וואס זיא הט זיך גרויס געהאלטין אקעגין איר. און זאגט אל תרבו תדברו איר שטאלצע לייט זאלט ניט מערן צו ריידן הויכע און שטאלצע רייד יצא עתק מפיכם עס זאל ניט מער ארוס גיין שטארקייט אודר אפ קערינג פון אייער מויל כי אל דעות ה' דען גאט איז איין גאט וואס ער ווייסט וואס ביי מענטשין און הארצין איז ולו וגו' און צוא פאר אוס ווערין געציילט אלי מעשים פון די מענטשין: (ד) און אזוי איז גאטס מנהג קשת גבורים חתים דיא בויגין פון די גבורים ווערן צו בראכין ונכשלים אזרו חיל און דוא געשטרויכלטע גורטן זיך אן מיט כח

כלומו׳

חַתִּים וְנִכְשָׁלִים אָזְרוּ חָיִל: ה שְׂבֵעִים בַּלֶּחֶם נִשְׂכָּרוּ וְרְעֵבִים חָדְלוּ עַד־עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה וְרַבַּת בָּנִים אֻמְלָלָה: ו ז

ה"א נכשלו . מגלה טו : עד עקרה . יומר ויקרא :

קמץ נו"ק

יִתְבְּרוּן וּדְבִית חַשְׁמוֹנָאֵי דַּהֲווּ חַלָּשִׁין וְיַתְבָּנָן לְהֶן נִסִּין וּגְבוּרָן : דְּעַל בְּנוֹהִי דְּהֶמְן אִתְנַבִּיאַת וְאָמְרַת דַּהֲווּ שִׁבְעִין בְּלַהֲקָא וְגָאן בְּעִיתְרָא וְסַגִּיאִין בְּמָמוֹנָא

אִתְמַסְכְּנוּ תְּבוּ לְאַתְגָּרָא בְּלֶחֶם וּמָזוֹן פּוּמְהוֹן מְרִירֵי וְאִנְּהֵי דַּהֲווּ חֲשִׁיכִין וּמִסְכְּנִין עַתִּירוּ וְאִיתְנַשִּׂיאוּ יַת מִסְכְּנוּתְהוֹן תָּבוּ לְמֶהֱוֵי בְּנֵי חוֹרִין בֶּן יְרוּשְׁלֵם דַּהֲוַת כְּאִתְּתָא עֲקָרָא יַתִּידָא דְּהַתְמֵרֵי מֵעַם

מהר"י קרא

וכן יש רבים: ונכשלים אזרו חיל. מבליג שור על עז: (ה) שבעים בלחם נשברו, שרים השבעים לסוף מורידים מנכסיהם ומשכירין עצמן לאנורת כסף ולככר לחם: ורעבים. המושרחים על מזונותם ומתפרנסין בקושי מהמשרין וכן בעגב אשה רבת בנים ואשה אחרת חשוכה בנים לסוף העקרה: דקדת, וילדת הרבה אומללה, יולדת שבעה ורבת בנים קוברתן: עד עקרה. כמו בעור עקרת. כמו עד שהמלך במסיבו: שבעה. פירוש הרבה, שבעת בנים, וכן לשון המקרא כי שבע יפל צדיק וקם. כי שבע הועבות בלבו. ומדברת על חנה ופנינה, כי פקד ה' את חנה ותהר ותלד ג' בנים ובשהנה היתה יולדת אחר פנינה היתה קוברת שנים, ועשרה בנים היו שני הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים. ויש אופר שבעה בנים: חשבון שמואל: אמללה, מנחם פירשו לשון חלשות ורפיון ויש פותרין לשון שבר כמו פרת לבנון אומללי, אומללה מן אמל כמו מה אמלה לבתך לשון נפעל לשעבר כמו שובר ולכך אין הס' דנושה שביובר בר' אותיות ואין נופל כמו מלה בגון רוסמים כך מצאתי בדקדוק

רש"י

מִשְׂכִּירִים אֶת הָרְעִיפִים וּמַרְעִיפִים אֶת הַשְּׂבִעִים: (ה) שִׂבְעִים בַּלֶּחֶם. וְלֹא לְרִיכִים לִהְיוֹת נִשְׂכָּרִים לָבוֹא מִלְּחָמָה מֵרֹעַ וּשְׂכָרוֹ בַּלֶּחֶם פַּרְנָסָתָם וְרְעֵבִים הָיוּ טוֹרְחִים וְיוֹגְעִים עַל מְזוֹנוֹת: חָדְלוּ. מִטָּרְחָם: עַד עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה וְרַבַּת בָּנִים וְגוֹ'. וְכָעוֹד שֶׁהָעֲקָרָה יוֹלֶדֶת שִׁבְעָה כָּמִיס רַבַּת כָּמִיס אֻמְלָלָה וְקוֹבֶרֶת כֻּלָּם. חַנָּה יָלְדָה שִׁבְעָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי פָקַד ה' אֶת חַנָּה וַתַּהַר וַתֵּלֶד שְׁלֹשָׁה כָּנִים וּשְׁתֵּי בָּנוֹת (לְקַמָּן ג) וְכִשֶּׁהִגִּיעָה יוֹלֶדֶת לְחַד פְּנִינָה קֵינְרַת שְׁנִים וּשְׁנֵי כָּנִים הָיוּ לָהּ שֶׁנֶּאֱמַר הֲלֹא אָנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה כָּנִים (מִעֲשָׂרָה כָּנִים) עַל פְּנִינָה כְּשֶׁיָּלְדָה חַנָּה מָרְאָה קְכָרָה פְּנִינָה שְׁמוּאֵל

רלב"ג

הַדּוֹמִים לו: (ה) הַמְּמֻנִים. הַסְּבָרָה כְּשֶׁהָם עֲשִׁירִים כְּבָר כְּשֶׁיִּלְכְּדָה הַמִּ"ו לִהְיוֹת עֲנִיִּים עַד כִּי הֵמָּה מִכְתָּבִים בְּפַת לֶחֶם הַשְּׂכָר הַמְּזוּמָּן לְכָל כִּתְלֻנּוֹת הַלָּלוּ, וְהַמַּפְלִים כְּלָלִים וְכָל הַרְעֵבִים חָדְלוּ כִּי שָׂבְעוּ עֲנִיִּים וְחָלוּ מֵהַסְּחֹרֶת כְּשֶׁיִּלְכְּדָה הַמִּ"ו עַד שֶׁהַסְּחֹרֶת כְּכָלָה הַכֹּל יָלְדָה שִׁבְעָה כ"ל כָּנִים רַבִּים וְהַמְּכַוֵּן זֶה עַל עִנְיַן הַזִּכָּרוֹן כְּנִמְשָׁל כִּי לְמַחַר מִי יֵדַע לָהּ עוֹד כָּנִים וְכֵן כְּמוֹ שֶׁהַסֵּפֶר מַמְשִׁיךְ כִּי פָקַד ה' אֶת חַנָּה וְתָהַר וְיָלְדָה שְׁלֹשָׁה כָּנִים וּשְׁתֵּי כָּנוֹת עַל דֶּרֶךְ הַמָּשָׁל כְּשֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁבַע יוֹלֶדֶת וְקָם שֶׁבַע תּוֹשִׁיעֵם נִלְמַד מִזֶּה כִּי מִי שֶׁיֵּלֵךְ כָּנִים יִקְרֶה לָהּ כְּשֶׁלֹּא הִמ"ו אֻמְלָלָה וְנִכְרְתָה מִמֶּנָּה כָּנִים כַּאֲשֶׁר כָּנִים וְהַשֵּׁם מִפִּתְאֹם

וְעַל עַצְמָהּ אָמְרָה חַנָּה שֶׁהִיא לֹה בָּנִים וּבְנוֹתָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב כִּי פָקַד ה' אֶת חַנָּה וַתַּהַר וַתֵּלֶד שְׁלֹשָׁה בָּנִים וּשְׁתֵּי בָּנוֹת: וְרַבַּת בָּנִים. זֶה אָמְרָה עַל פְּנִינָה אָמְרוּ כְּשֶׁהִיְתָה חַנָּה יוֹלֶדֶת אַחַד הָיוּ בְּנֵי פְּנִינָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַתֵּלֶד שִׁבְעָה וְגוֹ' בִּימֵי מְרִיָּא בְּמִסְפַּר שִׁבְעָה וַיִּתְכֵּן לוֹמַר כִּי אָמְרָה זֹאת חַנָּה עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְכָל הַשִּׁירָה כֻּלָּה ג"כ עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְלָכֵן הַתְּחִיל בָּהּ בִּלְשׁוֹן וְתִתְפַּלֵּל כִּי לְשׁוֹן הִתְפַּלְּלוּת יָפוּל בָּרוּב עַל הָעִנְיָנִים הַתִּיקִים וְכָתוּב עַל מֹה שֶׁעָבַר וְאָמְרָה זֹאת בְּרוּחַ נְבוּאָה וְלָכֵן הוֹשִׁיבָה בְּמִבְטָח בֵּין הַנְּבִיאִים כִּי הִיא נְבוּאָה כּוֹלָה עֲתִידָה עַל צָרוֹת יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁוּעָתָם כְּמוֹ הַמִּתְרֹגֵם יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל וְיָפֶה אָמַר וּמְתֻיָּשָׁב בְּלֵב הַנְּבוֹנִים וְרָעִיתִנוּ בָּזֶה הַפָּסוּק וְהַשִּׁירָה כּוֹלָהּ כִּי אָמְרָה חַנָּה כָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם וְדַרְכֵי בְּנֵי אָדָם תְּלוּיִים בֵּיד הַבּוֹרֵא יִתְ' וּבִרְצוֹנוֹ יְהוּא מְשַׁנֶּה בְּכָלָּם וּבְפְרָטִים וְעֵרְשָׁה בָּהֶם כִּרְצוֹנוֹ וְאֵפִילוּ אִם יִרְאֶה לִבְנֵי אָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהֶם רַבֶּר שֶׁאֵינוֹ עַל רְצוֹנוֹ וּתְחִלָּה יֵשׁ לָהֶם לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו בְּכָל נַפְשָׁם כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתִי אֲנִי וְהוּא יִתֵּן לָהֶם בַּקָּשָׁתָם וְרָצוֹנִם בְּכָל דָּבָר שֶׁיִּהְיֶה חָפֵץ וְצָרִיךְ הַשְׁנָחָתוֹ בְּתוֹחָתוֹנִים כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּעֶלְיוֹנִים כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה בְּסוֹף כִּי לֹה' מְצוּקֵי אֶרֶץ וְיֹשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל וְאָמְרָה כִּי אִם יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל

מצודת ציון

עוֹלָם לִי (מִיכָה ו): (ד) חִתִּים. עֵינֵי שְׁבוּיֵיהֶם כְּמוֹ וְלִקְחוּ לִי חֹתֶם (יְשַׁעְיָה מג): וְנִכְשָׁלִים. מִלְּשׁוֹן מִכְשׁוֹל וְהוּא עֵינֵי רְפוּי כֹּחַ: אָזְרוּ חָיִל. תַּלְמוּד מְגִלָּה, מִגְּנוֹ: אֻמְלָלָה. עֵינֵי כְּלֵיָּתָה כְּמוֹ אֻמְלַל מֵרֹב (שָׁם ו):

מצודת דוד

וְהַנִּכְשָׁלִים אָזְרוּ חָיִל: (ה) שְׂבֵעִים. הַשְּׂבֵעִים עַצְמָם עֹשִׂים עַצְמָם רְעֵבִים עַד שֶׁיִּשְׂכְּרוּ עֹלָמָם לַעֲבוֹדָה כְּעִנּוּי הַלֶּחֶם. וְרְעֵבִים. וְהַכִּי הָיוּ מַשְׂכִּירִים עַצְמָם בְּעִנּוּי הַרְעָבוֹן חָדְלוּ מִלְּהַשְׂכִּיר עַצְמָן כִּי מִלְּאוּ דִּי מְחְסוֹרָם: עַד עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה. כ"ל כִּי רְאֵה הִבְטִיחָהוּ עַד שֶׁאֵר

פירוש ע"ט

בְּלוֹמָר אַז נָאט וִויל מַאכְט עֶר רִיא גְבוֹרִים שֶׁלַאף צְוַוייִ קוּנְדֶר מִמֵּילָא אַז חַנָּה הָט גִיווִינְן דֶם פּוּפְּטָע אוּנ דוּ שְׁלַאפִּי גִיט עֶר כֹּחַ: (ה) אוּנ אוּיךְ שִׁבְעִים דִי וַאטָע פַּר אַרְמְט עֶר אוּנ מַאכְט זַיי הוּנְגְרִיג בְּלֹחֶם קוּנְדֶר הָט גִיוַואלְט פִּיי פְּנִינָה זוֹא חָנָה זוֹא דִי פִּים גִיפַאלְן דֶם זַיי מוּזִן פַּר דִינְגְען זִיךְ פּוּן וְוַועגְן בְּרוֹיט וְיֶרְבִּים אוּנ דִי הוּנְגְעֶרִיגְ עְוום הָאבְּן זִיךְ גִימוּזְט פַּאר דִינְען וַיְיעֶר בְּרוֹיט חֲדָלוּ וְוַועֶרְן פַּר מִיטֶן פּוּן מִידְקַייט דֶען נָאט שִׁיקְט זַיי צוּ זַייעֶר בְּרוֹיט אֶן מוּדְקַייט עַד עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה בִּיי רִיא עֲקָרָה חַנָּה הָט גִיווִינְן וִיבֶּן קוּנְדֶר וַיֶּרְבַּת בָּנִים אוּנ דִי וְוום הָאט גִיהַאט פִּיל פִּינְיָנָה פִּינְיָנָה הָט גִיהַאט דֶם אִיז זִיא וְוואם זִיא הָאט גִיהַאט צֶעהֶן קוּנְדֶר אֻמְלָלָה אִיז זִיא וְוואֶרֶן פַּר שְׁנִיטֶן פּוּן קוּנְדֶר. וְוואֶרוּם אַז חַנָּה הָט גִיווִינְן אֶיין קוּנְד הָאט פְּנִינָה בַּיגְרָאבְּן אוֹדֶר שְׁבָּעָה טָרָעפְּט אֶן אַוּ פִּיל וִויא שְׁמוּאֵל:

יהוה ממית ומחיה מוריד שאול ויעל׃
ז יהוה מוריש ומעשיר משפיל אף־
מרומם׃ ח מקים מעפר דל מאשפת
ירים אביון להושיב עם־נדיבים וכסא
כבוד ינחלם כי ליהוה מצקי ארץ

ת״א ס׳ ממית ומחיה. ר״ה יז סנהדרין לב קח קט זוהר בלק (סנהדרין כט): מאשפות ירים. יומא פז זוהר ויקרא: מצוקי ארץ. יומא לח:

תרגום

גְלֻוָתְהָא וְרוֹמֵי דְמַלְיָא סַגִי עַמְמַיָא יְסוּפוּן מְשַׁרְיָתְהָא תִצְדֵי וְתִיחֲרוּב׃ ו כָּל אִלֵין גְבוּרָתָא דַיְיָ דְהוּא שַׁלִיט בְּעָלְמָא מֵמִית וְאָמַר לְאַחָאָה וּמָחֵית לִשְׁאוֹל וְאַף עָתִיד לְאַסָקָא בְּחַיֵי עָלְמָא׃ ז יְיָ מְמַסְכֵּין וּמַעֲתִיר מַשְׁפִּיל אַף מָרִים׃ ח מְקִים מֵעַפְרָא מִסְכֵּינָא מִקִלְקַלְתָּא מָרִים חֲשִׁיכָא לְאוֹתָבוּתְהוֹן עִם צַדִיקַיָא רַבְרְבֵי עָלְמָא וְכוּרְסֵי יְקָרָא מַחְסִין לְהוֹן אֲרֵי קֳדָם יְיָ גְלַן עוֹבָדֵי בְּנֵי אֱנָשָׁא מִלְרַע אַתְקִין גֵיהִנָם לְרַשִׁיעַיָא עָבְרֵי עַל מֵימְרֵיהּ

רש״י

וכשנתעברה וילדה ולד חמישי נשתטחה פנינה לרגליה ובקש׳ רחמים וחיו וקראו על שמה אלו דברי ר׳ נחמי׳ ר׳ יהודה אומר בני בניה הרי הן כבניה ויש אומרים שבעה בגימטרי׳ מצקי ארץ. עמודי ארץ ששם תבל עליהם שלו הם ולכך יש בידו יכולת לתתה לכל מי שהוא רוצה וכמו שהגביה הארץ שהיתה תוהו ובוהו והגביהה על העמודים למעלה כך יש בידו להגביה השפל. כל תבל לשון ארץ טעמו מלרע. אבל תבל

מהר״י קרא

והמדנש פ׳ זו מאותיות בג״ד כפ״ת: (ו) מוריד שאול ויעל. אף אם חלו והגיעו עד שערי מות שולח דברו ומעלה אותן ומרפאן: (ח) מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון. אביונים שתיבקו אשפתות כדי להתחמם בהם מאין כסות הוא מרימם ועד כמה עד וכסא כבוד ינחילם כסא מלכות ושררה: כי לה׳

רד״ק

בצרה ובגלות תחת ע״ג הנמשלים לאשה שילדה בנים הרבה והיא מתגאה בהם ושמחת ומתאדרת עליהם בכל עת שתתגבר האשה הרבה בבנים להצר ולהרע לעקרה והיא כנסת ישראל הנמשלת לאשה עקרה שיולדת מעט בנים כמו שנראה בישעיה רני עקרה לא ילדה וכמוהו הרבה אפילו שהיו לה מעט בנים לזאת העקרה עוד יבא זמן שתהיה גם היא רבת בנים בעת שישבו אל ה׳ בכל לבם ויתפללו אליו בגלותם וצרתם ואז אותה שהיתה רבת בנים אומללה פי׳ נכרתה ונפסקה מלהוליד ולהצליח ומה שילדה יכרת ויאבד וזה מורה על ביאת משיחנו וענין תשועת ישראל בשובינו לארצנו במהרה בימינו ומיתת הנועדים עם גוג ומגוג כי תהיה בהם מהומת גדולה וישראל ינצלו הטובים שבהם ועל זה אמר רגלי חסידיו ישמור וכל הענין נמשך בזה הדרך ומעתה פתחתי לך הדרך ותבין מעצמך: (ו) ה׳ ממית ומחיה. את האדם אמר בתחלה ממית ואחר כך מחיה בהפכו מחיה שמעמידו בחיים ומאריך ימיו כשירצה וכן והחלימני והחייני והדומים לו שפי׳ העמדת החיים באדם וכן מוריד שאול ויעל כמו העלית משאול נפשי חייתני מירדי בור וכן מיד שאול כי יקחני סלה כי טעם מיד שאול למעלה ממנו ולמטה ממנו או הוא רמז לצרות ולרווחות וכן אני אמית ואחיה או יהיה ממית ומחיה אני אמית ואחיה רמז לגמול הצדיקים ולעונש הרשעים בנפשותם או אמר פסוק זה בדרך נבואה או בדרך קבלה על תחיית המתים לעתיד לבא: (ז) אף מרומם. הרבוי לפי שעליה יותר כח וגבורה מהירידה: (ח) מאשפות. לשון יחידות בשקל אחות הראוי בתשלומו אחיות וקבוצו תבקו אשפתות בתמורות הנח בדגש: מצוקי ארץ. עמודי ארץ וכן ויציקם לפני ה׳ ויעמידום ומצוקי ארץ הם הצדיקים כי בזכותם מתקיים התבל וכן או׳ וצדיק יסוד עולם או יהיה פירושו על דרך ומתחת זרועות עולם ר״ל כי הוא יתברך הוא קיום עולם ומעמידו ומעבידי האדם לו הם ובכחו עומד תבל וסדר היישוב בארץ להעמיד היצורים עלית

רלב״ג

בסוף בני פנינה ועליה אמרה כן: (ו) ה׳ ממית ומחיה, האנשים אחר זה כאן נתנבאה על תחיית המתים בביאור להיות ענייננו בתכלית הפלא, ואמרה מוריד שאול ויעל לכפול הענין במלות שונות כי הרצון בשאול קבר כמו כי ארד אל בני שאולה ונקרא הקבר שאול להיותו בבטן הארץ ולזה נקרא המקום היותר שפל שאול כמו שפירשנו בביאורנו לספר איוב: (ז) ה׳ מוריש. הש״י הוא מוריש ואחר כך מעשיר האדם כשירצה ומשפיל אותו ואח״כ מרומ׳ אותו כשירצה ולזה אין ראוי שיתגאה העשיר על עשרו ורוממותו ולא שידאג מאד על שפלותו השפל ועל עניו העני: (ח) כי הש״י מקים מעפר דל וירים האביון מן האשפה רלה לומר מי שהיה אביון כל כך עד שהיה מנקה המקומות להסיר מהם האשפה והלכלוך ירימהו הש״י להושיב אותו עם נדיבים: וכסא כבוד ינחלם. ר״ל שישימם מלכים נכבדים ומנהיגים אחר היותם דלים ואביונים, והנה אמרה זה לפי מה שאחשב על דלותה מהבנים נתן לה הש״י בן שסופו להיות מושל בישראל ממלכה נכבדת, והנה היה זה כן כי לה׳ עמודי הארץ ועל העמודים ההם שת היישוב אשר בו ימלא המין האנושי ואלו העמודים הם אופני השגחתו באלו השפלים אשר הם סבת קיום המין האנושי באופן שלם. ובזאת ההשגחה ישמר רגלי חסידיו מהכשל ברעות העולם. ואולם הרשעים לא יכין להם אור ויראה להם הרע שיפלו כדי שישמרו ממנו אבל יכרתו בהבך. וכבר יתבאר שזה אמת כי לא בכח יגבר איש אבל ימלא שינלח עם היותו יותר חזק משכנגדו וזה

מצודת דוד

מי שהיתה עקרה ילדה שבעה בנים ומי שהיתה בת רבת בנים נכרתה באבדן כל בניה: (ו) ה׳ ממית ומחיה. ר״ל לא במקרה בא כ״א יד ה׳ עשתה זאת הוא ממית בני רבת הבנים והוא מחיה בני העקרה ולא תשכל מלידה ומבטן ומהריון: מוריד שאול. וכזה מוריד את בת רבת הבנים אל השאול ר״ל בשפל המצב ועומק הצרה ואת העקרה מעלה מעומק שפל מצבה: (ז) ה׳ מוריש. את השבעים עד אשר צלחם נשכרו: ומעשיר. את הרעיבים עד אשר חדלו: משפיל. בזה משפיל גאות השבעים ואף מרומם עליהם את הרעיבים ולא די במה שחדלו מלהשכיר עצמם כי אף ישכרו את השבעים וירוצו עוד עליהם: (ח) מקים מעפר דל, מי שהיה דל וכאלו שחה עד לעפר ה׳ מקימו מן העפר: מאשפות וגו׳. כפל הדבר במ״ש: להושיב. מרימו מן האשפות ומגביהו עוד להושיב אותו עם נדיבים להיות דומה להם: ינחילם. ר״ל יכובדו בעיני הבריות כאלו היו מלומדים בכבוד וכאלו להם מנחלת אבותם: כי לה׳. וזה בעבור שיסודות הארץ המה לה׳

מצודת ציון

(ו) מוריד. מלשון ירידה: (ז) מוריש. ענין עניות כמו ולרש אין כל (ש״ב יב): (ח) מאשפות. הוא מקום השלכת הזבל: ירים. ירומם: אביון. המתאב לכל דבר כי אין לו מאומה: נדיבים. שרים וחשובים: מצוקי ארץ. מלבי ארץ ודוגמתו ויציקו את ארון (ש״ב טו) ור״ל היסודות והעמודים שהם מלבי הארץ ומעמידים

פירוש ע״ט

(ו) ה׳ מֵמִית וּמְחַיֶּה גָאט טֵייט אוּנ מַאכְט לֶעבֶּדִיג מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיָּעַל עֶר מַאכְט נִידֶערִין אִין גְרוּב אוּנ בְּרֶענְגְט ווִידֶר אוֹיף׃ (ז) ה׳ מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר גָאט מַאכְט אָרֶעם אוּנ מַאכְט רַייך׃ מַשְׁפִּיל אַף מְרוֹמֵם עֶר מַאכְט נִידֶערִין אוּנ אוֹיך טוּט עֶר דֶר הֵייבִּין׃ (ח) מֵקִים מֵעָפָר דָל גָאט טוּט אוֹף שְׁטֶעלִין פוּן דֶר עֶרְד דֶעם אָרוּמַאן מֵאַשְׁפּוֹת יָרִים אֶבְיוֹן פוּן דִי מִיסְטֶן טוּט עֶר אוֹף הֵייבִּין דֶעם אֶבְיוֹן צוּ זֶעצִין אִים מִיט דִיא הַארִין וְכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם אוּנ אֵיין שְׁטוּל פוּן כָּבוֹד מַאכְט עֶר זֵיי יַרְשְׁנִין כִּי לַה׳ דֶען צוּ גָאט זֶענִין דִיא גְרוּנְד פֶעסְט פוּן דֶער
עֶרד

וַיִּשְׁאֶת עֲלֵיהֶם תֶּבֶל׃ ט רַגְלֵי חֲסִידָו יִשְׁמֹר
וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדְמוּ כִּי־לֹא בְכֹחַ
יִגְבַּר־אִישׁ׃ י יְהוָה יֵחַתּוּ מְרִיבָו עָלָו
בַּשָּׁמַיִם יַרְעֵם יְהוָה יָדִין אַפְסֵי־אָרֶץ
וְיִתֶּן־עֹז לְמַלְכּוֹ וְיָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ׃ יא וַיֵּלֶךְ

וְצַדִּיקַיָּא עֲבִדֵי רְעוּתֵיהּ
שְׁבָקֵיל לְהוֹן תַּבָּל׃
ט וְגִוַּית עַבְדוֹהִי צַדִּיקַיָּא
יִטַּר מִגַּהֲנֵם וְרַשִׁיעַיָּא
בְּגַהֲנֵם בְּחֶשׁוֹכָא יְתָרְנוּן
לְהוֹדָעָא אֲרֵי לָא מִן
דְּאִית בְּיֵהּ חַיָּלָא וְגַבִּי
לְיוֹם דִּינָא׃ י יְיָ יִתְבַּר
בְּעַלֵּי דְבָבָא דְּקַיְמִין
לְאַבָּאשָׁא עֲלֵיהוֹן מִן שְׁמַיָּא בְּקָל
רָם יַשְׁקִיף יְיָ וְיַעְבִּיד

חסידיו קרי מריביו קרי עליו קרי
ה״א ויתן עליהם תבל . סנהדרין נו : לעלי תסידיו יומת לה: והרוויחת (אסתר ח) קדושין סא סנהדרין כו שבועות (ג) :
יחתו מריביו . ר״ה יח : לאפסי ארץ . כריתות מ (פסוקים כה) :

פּוּרְעָנוּת מִן קֳדָם וּמִמַּשְׁרְיַת עַמְמִין חֲטוֹפִין דְּאִתֵּן עִמֵּיהּ מִסְגֵּפֵי אַרְעָא וְיִתֵּן
הוֹקָפָא לְמַלְכֵּיהּ וִירִבֵּי מַלְכוּת מְשִׁיחֵיהּ׃ יא וַאֲזַל אֶלְקָנָה לְרָמְתָא לְבֵיתֵיהּ וְרַבְיָא הֲוָה

מהר״י קרא

שיש לשון עבירה הוא ומעמו לעיל : (ט) רגלי חסידיו ישמר . שנ׳ כי ה׳ יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכד . כלומר הצדיקים נשמרים בכל שעה ומאיר לפניהם כאדם שרואה המצודה ונשמר ממנה: ורשעים בחשך ידמו . בכל שעה חשך לפניהם שנ׳ דרך רשעים כאפלה . ואינם יודעים ורואים אם יכשלו: ידמו. בן דוסא . יסבו בן וסבב. להודיע כי לא בכח יגבר איש. אלא על פי ה׳ ועזרתו.הן ה׳ אלהים יעזר לי : (י) ה׳ יחתו מריבו . מן תחת : עליו . על כל אחר ואחד : ירעם . כאשר מצינו וירעם ה׳ בקול גדול על פלשתים : ידין אפסי ארץ . שופט הוא לכל יושבי קצות הארץ : אפסי . מלשון כי אפס ככף : וירם קרן משיחו . לשון וירם את המחתות תרנ׳ ויפרישו ווה לשון הרמת ראש , ויתונתן תירנ׳ ותתפלל חנה . וצליאת חנה ברוח קודשא ואמרת ברי שמואל עתיד למיהוי נבייא על ישראל ביומוהי יתפרקון מידא דפלישתאי ועל ידהי יתעבדן להון ניסין וגבורן בגן הקף לבי בחלקא דיהב לי ה׳. ואף חימן בר בריה דשמואל עתיד דיקום הוא וארבע עשר בניהי : אין קדוש כה׳ . על כמוני ממוא׳:(מ) חסידו. חסידו כתיב חסידיו קרי כין יחיד כין רבי׳ וכן יחתו מריביו מריבו כין יחיד כין רבים : (י) עליו בשמים ירעם . עלו כתיב לפי׳ עלו בשמים מרעים עליהם ומורדם : ידין אפסי ארץ . שופטן ומייסרן יומטילי״ם בלעזו:

רש״י

רלב״ג

יהיה בהכרח מלד המגחם הם״י בימי המלום: (י) והנה מפס התפלמה הזה בעבור בזה ומהמה דרך הפלה ה׳ יחתו מריבי שמואל והם הפלשתים שבמו להלחם עמו ומפ יכשלו בעבורו . ועשה הם״י בשמים וכן היה במלחמה ההיוה שנלחם שמואל בפלשתים שבמלר וירפם ה׳ בקול גדול ביום ההוא על הפלשתים ויהמם : ה׳ ידין אפסי הלן . כי הוא הולך ממקום למקום לשפוט יכשלל . ויתן הם״י עוז למלוכה מלר ימליכהו שמואל ויתלוך בחייו והוא שחול במופן שיעלה מויבי ישלמל . וירם הם״י קרן משיחו מלר ימשחהו שמואל וגם בשמים במקום הן כמו שנאמר ירעם מן שמים ה׳ וכן בי״ת בקדשים לא יאכל והנותר בבשר ובלחם והדומים להם ויש לפרשו בפשפעו כלומר ישמה בשמים להשפיעם ולבהלם וזהו עליו כלומר בעבורו והרעם הוא משל על הנזירות היורדות מן השמים שאמר וישלח חצים ויפיצם ברק ויהם : ידין אפסי ארץ . על דרך כי הוא לקצות ארץ יביט אם יסתר איש במסתרים : ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו. כפל דבר כי המלך הוא המשיח ואמרה חנה זה על דרך נבואה או דרך

מצודת ציון

מופה : וישת. וימם : תבל , מקום המיושב נק׳ לה תבל :(ט) ידמו. יכרמו כמו אל תדמו בעופה (ילקוט ב׳מ):(י) יחתו . יפברו : ירעם. מלון רעם וכמם : אפסי. קלות כי בקלות המרן היה מפם וכלה: קרן.

מצודת דוד

ומל סיפודות הפם עפה סוה לת המולם לזה בידו לעפות כמולמו כללומו : (ט) רגלי חסידיו ישמור . כ״ל מולם הכל כמפפע כי רגלי חסידיו יפמור מלכך והרפעים יוכרפו בכוה מוסך הפולעניות בעת נתגלה פלמם : כי לא בכח . לין התגברות הלים מלוי בכחו כ״ל כי אין ביד ה׳ ופ״ם כפרון מעפה הלים: (י) ה׳ יחתו מריביו . כהמית׳ לפדר שכמי הפקום חוזה לפתפלל על שמואל כמה ומלרה לתה ה׳ יחתו ויפברו מריביו על כני ומכי מלחמתו כי לתה כרוה״ק שפלשתי ילחמו בו והפללה שהמה יחתו : עליו בשמים ירעם . כעבור כי יעשה הפל יח׳ בשמים על פלשתים ותקיימה תפלתה כמ״ש ויהם ה׳ בקול גדול וגו׳ על פלשתים (לקמן ז) : ה׳ ידין אפסי ארץ . כ״ל לתה ה׳ גם יהין כני לפסי לרן לסיות שופט בישלל ויעבוד במקומות שליהם לשפוט וכן נתקיים כמ״ש והלך וגו׳ וסבב וגו׳ ושפט לת ישלי (שם) : ויתן עז למלכו . ה׳ יתן עוז וגבורה למלוך לפר כני ימליך לחופו והוא שמואל : וירם קרן משיחו . על דוד לפרה כי שמואל כהם

פירוש ע״ט

עֲרַד וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל אוּנ עָר הָאט גִיטָאן אוף זַיי דִיא
וועלְט: (מ) רַגְלֵי דִי פִּים פוּן זַייגָע חֲסִידִים טוּט עָר
הִיטָען אוּנ דָרוּם שְׁטֶייט חֲסִידָו אַן אַיין יוּד נָאךְ דָר
דלית׳ אִיז טַייטש נָאר אַיינָער אוּנ לַיינוּן לַייגָענט
מֶען חֲסִידָיו מִיט אַיוּד אוּן טַייטש פִּיל חֲסִידִים . צוּ
וַויזַין . וועַן פִּיל אוֹדָער וַויניג אֲפִילוּ אַיינָער אִיז
גִיט אַוֹ הִיט אִים אוֹךְ נָאט וִירְשָׁעִים אָבָער דִיא
רָשָׁעִים וועַרִין אוּנ פִּינְצְטֶרנִיש פָאר שָׁגִימִין כִּי לֹא
בְכֹחַ וָאוַרוּם נִים מִיט כֹּחַ קָאן זִיךְ אִיין מַאן שְׁטָארְקֶן
אַקְעגִין נָאט: (י) ה׳ נָאט יֵחַתּוּ מְרִיבָיו וועַרִין צוּא
הֶערְשָׁאפְט פוּן זַיין גִיוַאלְבְטֶן דָאם אִיז דָער מָלֵךְ
הַמָּשִׁיחַ : (יא) וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה הַרָמָתָה אוּנ אִיז

מְשַׁמְשְׁקֳדָם יְיָ בְּחַיֵּי עֲלִי כָּהֲנָא: יכ וּבְנֵי עֲלִי נַבְרִין רְשִׁעַיָּא לָא הֲווֹ יָדְעִין לְמִדְחַל קֳדָם יְיָ: יג וְגִימּוּסָא דְּכָהֲנַיָּא מִן עַמָּא כָּל גְּבַר דְּנָכֵס נִכְסָא וְאָתֵי עוּלֵימָא דְּכָהֲנָא כְּמִכַּשֶּׁל בְּסָרָא וּמְזַלְּגָא דְּי לֵיהּ תְּלַת שְׁנִין בִּידֵיהּ: יד וְקָבַע לֵיהּ בְּכִיוָרָא אוֹ בְדוּדָא אוֹ בְקִדְירָא אוֹ בְמַלֵּיקָא כֹּל

אֶלְקָנָה הָרָמָתָה עַל־בֵּיתוֹ וְהַנַּעַר הָיָה מְשָׁרֵת אֶת־יְהוָה אֶת־פְּנֵי עֵלִי הַכֹּהֵן: יכ וּבָנֵי עֵלִי בְּנֵי בְלִיָּעַל לֹא יָדְעוּ אֶת־יְהוָה: יג וּמִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים אֶת־הָעָם כָּל־אִישׁ זֹבֵחַ זֶבַח וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן כְּבַשֵּׁל הַבָּשָׂר וְהַמַּזְלֵג שְׁלֹשׁ הַשִּׁנַּיִם בְּיָדוֹ: יד וְהִכָּה בַכִּיּוֹר אוֹ בַדּוּד אוֹ בַקַּלַּחַת

ת"א נמי בגיטין . שנת נה .

רש"י

(א) היה משרת את ה' את פני עלי . מלמן למשמש פני תלמידי חכמים כמשמש פני הסכיכה : (יג) ומשפט הכהנים . סס קבעו להס חק זה ולהס לא היה לנחלה כי אס מזה ושוק של שלמים : (יד) בדוד . סיר : בקלחת . יורה:

מהר"י קרא

גלוחתא.ורומי דחוות מליא סני עמסיא יסופון משרייתה ותצדי ותיחרוב : (יא) הרמתה על ביהו . לרמתה לביתיה : והנער היה משרת את ה' . גדל ולמד תורה והלכות עבודה והיה עובד כראוי לפני ה' ולבני עלי . הרג' וראיה הוה משמש קדם ה' בחיי עלי : (יב) בני בליעל . ת"י נברין רשיעין. וירא"י לי שפרקו עול שמים מעליהם . בני בליעל . בני רשע : (יג) ומשפט הכהנים . חק זה קבעו להם שלא כדין לבד חזה ושוק ותנוחם : ובא נער הכהן בבשל . ישראל שלמים שלו והיה לוקח במולג . כל נתח טוב : (יד) בכיור . ויעש חירם את הכיורות פי' מנחם מיני דוד ויסיר ופורדין יורה מאבני שיש : בקלחת . כלי כישול הן. ות"י וקבע

רלב"ג

קבלת כי היתח קבלה אצלה כי עתיד לחיות מלך בישראל וחתמה השירה הזאת בדברי המלך לפי שזכרה מפלת הרשעים וחם אויבי ישראל ואמרה כי האל יתן עז למלך ישראל שישעבו ישראל על ידו מיד אויביהם ואם אמרה זה בדרך נבואה רמזה בזה שעל ידי שמואל בנה יחיה מלך בישראל והוא ימשחנו : (ט) על ביתו . כמו אל ביתי וכן ותתפלל על ח' כמו אל ח' : את פני עלי , כמו לפני כלומר שהיה עלי מלמדו עבודת ה' וי"ת בחיי עלי כתבא כמו שפתרנם אונקלוס על פניו להאבידו בחייהון לאובדיהון : (יב) בני בליעל . בני רשע . ובדרכ בנים שבלו שם שמים מעליהם אמרו אין מלכות בשמים וזהו שאמר לא ידעו את ה' או פירושו לא ידעו את ה' לא היו יודעים דרך ה' שהיו עושים מעשה רשע בהתמד כמו שמספר ותולך מה היו עושים וי"ת גברין רשיעין לא היו יודעין למרחל מן קדם ה' : (יג) ומשפט הכהנים . הם שמו להם זה החק ותמשפט : בבשל הבשר. בשר שכמים ישלבר משפש שהראה חזה ושוק תיה נער הכהן לוקח משאר הבשר שהיה חלק הבעלים, כל אשר יעלה המזלג בבת אחת זה היה חק עולה וגזל ששמו הכהנים על ישראל: והמזלג. ידוע והוא כלי ברזל יש לו שנים שמעלים בו בשר מן הקדירה : שלש השנים בידו. שלש שם תואר סמוך כאילו אמר בי המזלג משלוש בשנים ובמותו גדול הכנפים ר"ל שכנפיו גדולים כן שלש השנים ר"ל בו שניו שלש ויהיה שלש תיאר על משקל גדול ואמר שנים בלשון שנים ואף על פי שהם שלש לפי שתי האדם והבהמה הם זונות אמר בשני הכלים בלשון זונות ואעפ"י שאינם זונות : (יד) והכה. במזלג שבידו היה מכה בבשר שבכיור וכל הבשר שהיה מעלה במזלג היה לכהן כמו שהיה כתוב : בכיור . כיור דוד קלחת פרור מיני קדרים הם ות"י וקבע ליה בכיורא או בדודא או בקדירא או במליסא והרגם מזלג

מצודת דוד

רק משמו למען תכל לת כמליכו בחייו כי שמואל מת ושוללו לת מלך על לתמ"ז והסבלנה עליו מכח שיכוח קבן ממשלתו : (יח) את פני . כ"ל לפניו כי היה מלמדו לוך ישכח לת ה' : (יב) לא ידעו את ה' . ולמופר היודעים הכשיעו לעצמם : (יג) ומשפט הכהנים . בני עלי עשו למעשם מנהג קבוע עם העם הזובחים : כל איש . כלומר היה מי שהיה שלמים מן מלין משרת הכהן ובידו מזלג בכל שלש השנים כדרך שהיכה ליקח כו : (יד) וחבת . בהמזלג ההוא הכה בכח בכיור וגו' כדרך לתחבו בבשר וכל אשר יעלה המזלג מן הבשר היה לוקח לעצמו

מצודת ציון

כמלה היה סומכה על התנדבות כי כע"מ בעלי הקבן יתחזקו בהם: (יח) על ביתו . אל ביתו : (יג) ומשפט . ומנהג כמו וכה משפטו (לקמן ל"ו) : את העם . עם העם : והמזלג . עם בני העלה שיעם עמו לתחוב בבשר ולהולי מהקדרה וכן לת המזלגות (שמות ל"ח): (יד) בכיור דוד קלחת פרור. עם בני כעזל כיולה וקדרה וכלומר:

הירוש ע"ט

גִּינְאַנְגְן קִיין רָמָה צוּ זַיין הוּיז וְהַנַּעַר הָיָה וגו' אוּנְד דָּער יונְג שְׁמוּאֵל הָאט בְּרִינְט פָאר פְּאר עֲלִי הַכֹּהֵן פּוּן נִיקוֹלִיט אַיין קוֹלִינְג פּוּן שְׁלָמִים וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן אִיז גִּיקוֹמֶן דָּר יונְג פּוּן דָּעם כֹּהֵן צוּ אַיים הָט זִיךְ גְּקָאכְט דָּם פְּלַיישׁ פּוּן דָּעם זֶבַח וְהַמַּזְלֵג שְׁלֹשׁ הַשִּׁנַּיִם בְּיָדוֹ אוּנְד אַיין גָאפֶּל מִיט דְּרַיי צַיינְדֶּלִיךְ אִיז גִּיווֹעֶן אוּנְד זַיין הָאנְט: (יד) וְהִכָּה אוּנְד עֵר הָאט גִּישְׁלָאגִין בַּכִּיּוֹר אוּנְד דָּעם שְׁווַענְק צִיבָּעֶר אוֹ בַדּוּד אוּדֶר אוּנְד דָּעם מָאפּ אוֹ בְּקַלַּחַת

אוֹ בַפָּרוּר כָּל אֲשֶׁר־יַעֲלֶה הַמְזֻלֶּג יִקַּח הַכֹּהֵן בּוֹ בָּכָה יַעֲשׂוּ לְכָל־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים שָׁם בְּשִׁלֹה׃ טו גַּם בְּטֶרֶם יַקְטִרוּן אֶת־הַחֵלֶב וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לָאִישׁ הַזֹּבֵחַ תְּנָה בָשָׂר לְיָצְלוֹת לַכֹּהֵן וְלֹא־יִקַּח מִמְּךָ בָּשָׂר מְבֻשָּׁל כִּי אִם־חָי׃ טז וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ קַטֵּר יַקְטִרוּן כַּיּוֹם הַחֵלֶב וְקַח לְךָ כְּאֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשֶׁךָ וְאָמַר וְלוֹ כִּי עַתָּה תִּתֵּן וְאִם־לֹא לָקַחְתִּי בֶחָזְקָה׃ יז וַתְּהִי

כל דמסיק משילא נסיב בהנא לנפשיה בדין עבדין לכל ישראל דאתן לדבחא תמן בשלה: טו אף עד דלא יתקטרון ית הרבא ויתי עולימא דכהנא ואמר לגברא דדבח הב בסרא למטני לכהנא ולא יסב מנך בשר מבשל כי אם חי׃ טז ואמר ליה גברא אורך עד דיתקטרון כדון הרבא וסב לך כמא דרעוא נפשך ואמר ליה ארי כען תהון ואם לא יסבינא מנך בכוח׃ יז

לחדא

לא קרי

ליה בכיורא או בדודא או: בקדרא או בטיליא כל דנפיק משיליה נסיב כהנא לנפשיה: יקח הכהן. לצורך הכהן. שהנער היה לוקח. חצני וחבוריו היו: (עז) גם בטרם יקטירון את החלב. ולפעמי' היו עושין עבור' גדול' לשמים שלוקחים קודם הקטרת אימורין ובעוד שהבשר היה חי והרי חצאתם גדולה אחת שאינן יכולין בחוזה ושוק אלא לאחר הקטרת אימורין ועוד שהי' חפצי היה נושל חלקו וירקדשי מזבח חי ולא היה יכול לחלוק עם אחיו

מהד"י קרא

הכהנים אלא לאחר בישול דכתי' למשחה לגדולה שנינו בתורת כהנים מניין שאין אהרן ובניו זכאין בהזה ושוק אלא לאחר הקטרת חלבים שנא' והקטיר אהרן את החלב המזבחה והדר והיה החזה לאהרן ולבניו, וכאן הוא אומר גם בטרם יקטירון את החלב ובא נער הכהן ואמר אל האיש הזובח תנה בשר לכהן ולא אקח ממך בשר מבושל כי אם חי. ויאמר אליו האיש קטר יקטרון כיום החלב וקח לך כאשר תאוה נפשך. מת

רלב"ג

שלא ילכלך לפס בקדוק במזוגה: ועשו רפש גדולה יותר מזפת מקוד' מקדחו מתיכי שלגמים לכסים ולכבלו וסס שחלבים עם מס שגמלך לפס סין מוטפים לפס בקוקה מעכר הזפת לכלל בלעי תמת שכבל כמעבול שבמו לפס לתק לקתת מזכתי יכלכל יותר על עם סכים רלוי לפס וסס שמו שלחמם לודם לעולמן נגזה כלילו סיתה לבוא מעבודה לה' וסיה עקר הכוונה למלאת בעגה וזה שמופן כלומ' בני עלי שת

רד"ק

משיליא ותרגם ירושלמי ומונקותיו ומחתותיו ומשיליתיה ומחתיתיה: יעלה. מבנין הפעיל: (עז) גם בטרם היו לוקחים את החבשר ואוכלים קודם הקטרת האימורים וזה רעה רבת כי לא נתן להם האל אלא שיוכו משלחנו אחר שיזרקו הדם ויקטירו החלבים. ובדרש אמר להם הקב"ה מפני מה אתם אוכלים שירי מנחתי ומניחים את הקומץ לזובחים מפני מה אתם אוכלים את הבשר ומניחין את החלבים ששותין בחמה מה ישר' אני מקטיר תנה בשר לצלות לכהן: ולא יקח ממך. כך היי אומר לו ואח"כ היי לוקח גם מן המבושל או פעמים היה לוקח מן המבושל כמו שכתוב בכשל הבשר ופעמים היה לוקח מן החי לצלי ולא היה לוקח אחר כך מן המבושל: (עז) כיום. הכ"ף כ"ף האמתית וכן השבעה לי כיום כי אותו כחיום תמצאון אותו: ואמר לו. כתוב בויי"ורוקרי באל"ף ושניהם נכונים בענין:

מצודת ציון

(עז) חי. דבר שלא נתבשל קרוי חי: (עז) כיום. כ"ל בעת וכן כיום הכותי (במדבר מ): בחוזקה. בכח וכעי"כ:

מצודת דוד

בו. עם המזלג: תבאים. לזכות: (עז) גם בטרם. גם לפעמים גם קודם הקטרת הפימוזין כפוד שלא כשלו לפ. הכשר ושלא כשר מי חלוקי המכושל: (עז) קטר יקטירון. יקטירו לפ המלב כתחלה כמו

ככל עת ומ"ש תקח לך כמשר תבשל או חי או מבושל: כי עתה. תן לי מיד ולפ היא קודם הקטרה:

פירוש ע"ט

בְּקַלַּחַת אוֹ בְּדָעָם קָעְסִיל אוֹ בַּפָּרוּר אוֹדֶר אוֹג דֶּר פַּיְיאִיר פַאן כְּלוֹמֶר וִוי מָעַן הָט גֶּנָקאכְט דָעם זָבח פּוּן שָׁלָמִים אַהִין הָט דֶּר יוּנְג צַארֶיין גִישְׁטָאכִין דָעם נָאפִּיל כִּי אֲשֶׁר יַעֲלֶה הַמְזֻלֶּג אוֹג אַלְיֶין וָום דֶּר נָאפִּיל הָט אויף גִיבְּראכְט־וִוערְט הַבְּזֵהּ בּוּ דָּם הָט דֶּר כֹּהֵן גִינוּמִין. אוֹג וַיי אוֹי מַיין נִיט גִיקוּמִין נָאר דִי בְּרִיסְט אוֹג דָּם שֶׁעֶנְקִיל פּוּן שְׁלָמִים בָּכָה יַעֲשׂוּ וגו' אַזוֹי הָאבֶּן־זַיי גִיטוּן צוּ אַלֶּע־יִשְׂרָאֵל וָום וָענֶען גִיקוּמִין קֶיין שִׁילֹה: (עז) גַּם בְּטֶרֶם יַקְטִירוּן אויף אַיידֶער מֶען הָאט מַקְטִיר גִיווֶען דָעם חֵלֶב וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן אוֹי גִיקוּמֶן דֶּר יוּנְג פּוּן דֶּעם כֹּהֵן אוֹג הָט גִיוואגְט צוּ דֶּעם מַאן וָום הָט גִיקוֹלִיט

כְּלִי דַּמַּסִּיק מִשְׁלִיָּא נָסִיב כָּהֲנָא לְנַפְשֵׁיהּ כְּדִין עָבְדִין לְכָל יִשְׂרָאֵל דְּאָתְיָן לְדַבְחָא תַּמָּן כֶּשְׁלָה: טו אַף עַד דְּלָא יַתְקְטְרוּן יַת הַרְבָּא וְיֵתֵי עוּלֵימָא דְּכָהֲנָא וְאָמַר לְגַבְרָא דְּדָבַח הַב בִּסְרָא לְמִטְמֵי לְכָהֲנָא וְלָא יִסַּב מִנָּךְ בִּשַׂר מְבַשַּׁל כִּי אִם חָי׃ טז וַאֲמַר לֵיהּ גַּבְרָא אוֹרֵיךְ עַד דְּיִתְקְטְרוּן כְּדוֹן הַרְבָּא וְסַב לָךְ כְּמָא דְּרַעֲוָא נַפְשָׁךְ וַאֲמַר לֵיהּ אֲרֵי כְעַן תְּהֵן וְאִם לָא יְסִבְנָא מִנָּךְ בְּעַל כָּרְחָךְ׃ יז וַהֲוַת חוֹבַת עוּלֵמַיָּא רַבָּא

לַחֲדָא קֳדָם יְיָ אֲרֵי כְּוַי נְבְרַיָא יַת קוּרְבָּנַיָא דְיָי: יח וּשְׁמוּאֵל מְשַׁמֵּשׁ קֳדָם יְיָ עוֹלֵיָא אֲסִיר בַּדְרוּט דְבוּץ: יט וּמְעִיל זְעִיר עָבְדָא לֵיהּ אִמֵּיהּ וּמַסְקָא לֵיהּ מִזְמַן מוּעַד לְמִוְעֲדָא עִם בַּעֲלָהּ לְרַבָּחָא יַת דִּבְחָ מוֹעֲדָיָא: כ וּבָרִיךְ עֵלִי יַת אֶלְקָנָה וְיַת אִתְּתֵיהּ וְאָמַר

חַטַּאת הַנְּעָרִים גְּדוֹלָה מְאֹד אֶת־פְּנֵי יְהוָה כִּי נָאֲצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת יְהוָה: יח וּשְׁמוּאֵל מְשָׁרֵת אֶת־פְּנֵי יְהוָה נַעַר חָגוּר אֵפוֹד בָּד: יט וּמְעִיל קָטָן תַּעֲשֶׂה־לּוֹ אִמּוֹ וְהַעֲלְתָה לּוֹ מִימֵימִים יְמִימָה בַּעֲלוֹתָהּ אֶת־אִישָׁהּ לִזְבֹּחַ אֶת־זֶבַח הַיָּמִים: כ וּבֵרַךְ עֵלִי אֶת־אֶלְקָנָה

רש"י

מחכת: (יז) כי נאצו. לשון זיון: (יח) נער חגור אפוד בר. כרדוס בכוך והוא לשון מעיל שהרי תרגם יונתן מעילין דכי כן תלכשנה הכתולות מעילים (שמואל ב יג) כרדוטין: (יט) ומעיל קטן תעשה לו אמו. מנחה לשנה: (כ) וברך עלי. ל' הוה הוא מברכו היה כלל

מהר"י קרא

נאמר בהן ותהי חטאת הנערים גדולה מאד: (יז) כי נאצו. כתרגמ' ארי זוו. ומנ' חיב' עם נאץ נאצת לשון חירוף. ויש לפרש לש' כעס שהכעיסו את מבואי מנחת ה' כלומ' הם נאצו: (יח) ושמואל משרת את פני ה'. ולא למד ממעשיהם: אפוד. פירשו מכחם לשון ויאפיר לו בו. לשון תוקן, ויתכן להיות מגזרת ויפץ אהלי אפדנו. וי"ת אפוד כרדוס. לשון מעיל. ודומה לו כי כן תלבשנה בנות המלך מעילים כרדוסין. לש' חגור. לשון לבישה. ודוגמתו תחת פתיגיל מחגורת שק: (יט) ומעיל קטן. כמידתו לא ארוך יותר ממנו. ויש לומ' בקטנותו עשתה לו אמו מעיל קטן וכן הנהוגה לעשות מדי שנה בשנה בעלותם ברגל: תעשה לו אמו. לשון הוה: זבח הימים. זבחא דטוריא: (כ) וברך עלי. לשון הוה תמיד היה מברכו: תחת השאלה אשר שאל לה'. שאל לשון השאילו כמו ויפץ את יהד

רלב"ג

(יז) כי נאצו כמו כי נאץ נאצת ענין מיאום ובזוי וכת"י ארי בזו: את מנחת ה'. כתרגום ית קורבניא דה': (יח) משרת את פני ה'. למה כתב זה והלא אמר כמעלה משרת את ה' אלא לפי שספר בגנות עלי ספר בשבח שמואלשלא למד ממעשיהם להתעסק באכילי ובשתייה ובהתעוג הטוב, אלא משר' את פני ה' ומה היתה עבודתו היה מתעסק בתלמוד תורה ולדעת את ה' וללמוד את עבודת הלוים בשיר כפה ובכלי וכל זה הוא עבודת ה': חגור אפוד בד. ת"י כרדוס רבוץ ותרגם כי כן הלבשנה בנות המלך הבתולו' מעילין כרדסין והרגם ומעיל קטן במשמעו זעיר דומה לי כי המעיל נעשה בתכונות שונו' יש מעיל לעפיפה וכן מעיל יש כהן גדול הבגד העליון שהיה עומה אותו והמעיל שהיו בנות המלך לובשות היה מלבוש עשוי בתכונת מלבושי הנשים וכן האפוד עשוי בתכונות שונות של כהן גדול היה עשוי בתכונה הכתוב' בתורה ואפוד של פשתן היו חוגרים אותו העובדים את ה' והיו משתמשים בו משאר בני אדם ואותו היו חוגרים בין כהן בין לוי בין ישראל כמו שכתוב בכהנים ויפת ביום החוא שמנים וחמשה איש נושא אפוד בד וכן בשמואל שהיה לוי חגור אפוד בד וכן דוד כשהיה בעבודת האל לפני הארון חגור אפוד בד כמו שכתוב ודוד חגור אפוד בד: (יט) ומעיל קטן תעשה לו. המעיל שהיה עושהו בעוהד לכבוד היום ובאמרו קטן כלומר במדה והוצרך לומר זה כי לא היה מנהגם לעשות מעיל אלא הגדולים אבל הקטנים לא וזה מרוב אהבתה אותו וכי היה משרת את פני ה' עשתה לו מעיל ולא היתה מנחתו אצלו כדי שלא יעשה אותו בימי התול אלא במועד למועד לכבו' היום והוא היה נער ולא היה נשמר מלעשותו לפי היתה מעלה אי'הו לו במועד והחזירה אותו עד מועד אחר: תעשה. כמו עשתה והרבים כמוהו או אמר תעשה כי לא עשתה לו כעיל אחר לבד אלא כמו שהיה הולך וגדל כן עשיה לו כמדתו בעיל: והעלתה. נפ"ח הה"א והע"ן להקל על קריאת' וקריאת המלה מל"ע כי המע' בת"ו: (כ) וברך. כן היה עושה בכל זמן שהיו עולים היה מברך אותם

מצודת דוד

(יז) הנערים. מצרפי הכהן: כי נאצו. כי כעי עלי כזו מנחת ה' ומסס למדי סכפים להטות עוד יותר כדבר זויון הקדושים: (יח) ושמואל משרת וגו'. ולא למד ממעשיהם: את פני ה'. ולמעלה אמר את פני עלי להגיד שלמחר שגדל לא הולכו עוד לפני להטותו: נער. כ"ל עם היה עדיין נער היה מגזל למעד כד כדרך המתוכים מוכבי ה': (יט) מימים ימימה. כלל שנה ומכל מעלתה לו מעיל חדש לפי לוקך גופו שגדל בכל שנה ושנה: זבח הימים. שנה לשנה: (כ) וברך עלי. כלומ

פירוש ע"מ

מנחות פון נאט: (יח) ושמואל אוז שמואל הט ברינט פר נאט נער חגור אפוד בד ער איז גיוועזענק אוז איז גיוועזן אן גינורט מיט איין העמדיל פון ליינון: (יט) ומעיל קטן אוז אקליין אובר העמדיל פלענט אים זיין מוטער מאכן אוז זיא פלענט דם ברענגן צו אים פון יאר צו יאר בעלותה את אישה לזבח אז זיא פלענט אוף ליין מיט איר מאן צו קולין דם קוליגב פון ריא ימים טובים: (כ) ויברך עלי ואמר אוז עלי

לקוטי יהודים

(כ) ויברך עלי את אלקנה וגו'. דר פסוק נאמט עלי הט ניבענש שם זיין פרוינד אלקנה אוז זיין נייב. אוז האמ ניזאמט צו אים נאמ זאל דיר נעבן קינדר פון די נייב (חנה). דאדרפן טיר וייסן זיין הם עלי נזאמט די ברכה צו אלקנה. איבר ער הט די ברכה נזאמט צו אים אייגר שמואל איז בכאר נזוארן. האמ דאך די ברכה נדארפט שפטין אין ירשטן קפיטל. באלד נאך די תפלה פון חנה. דאר קפיטל שמואלם דאך שוין ווין שמואל איז שוין ניזוען נבאר. נאר דר מדרש דרציילט כן לי יהושע בן

וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאָמַר יָשֵׂם יְהוָה לְךָ זֶרַע מִן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת תַּחַת הַשְּׁאֵלָה אֲשֶׁר שָׁאַל לַיהוָה וְהָלְכוּ לִמְקוֹמוֹ׃ כא כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־חַנָּה וַתַּהַר וַתֵּלֶד שְׁלֹשָׁה־ בָנִים וּשְׁתֵּי בָנוֹת וַיִּגְדַּל הַנַּעַר שְׁמוּאֵל עִם־יְהוָה׃ כב וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל־יִשְׂרָאֵל וְאֵת

ואמר יקים יי לך מן אתתא הדא חלף שאלתא דשאל קדם יי ואזלו לאתריהון׃ כא ארי על דברנא דחנה יי ועדאת וילידת תלתא בנין ותרתין בנן ורבא רביא שמואל משמש קדם יי׃ כב ועלי סיב לחדא ושמע יה כל דעבדין בנוהי לכל ישראל

ת"א ועלי זקן . (סוטה מח): ומפ. זוהר ויחלח :

מהר"י קרא

האהל לשון חסיע : ישם לך זרע . התח הצדקה הזו יחיו : והלכו למקומו , אחר ברכתו תוזרין למקומן אלקנה ואשתו : (כא) עם ה' . אבל שאר בנים גדלו עמהם :

רלב"ג

זה : (כב) מוד ספר כי עלי היה זקן ומפי המקים שהיו מעשין בניו לכל יכחיל מעניו לקחתם מהם הכסף המגושל מו הפי לאוהל הקודש. ומפני גם כן הת מכל יכפרון הכפים הנוכחות שתת מהל יי . ולמוי שתדע שהיו הבנים ההם מעשין שאפי שתם היה מעניו כן היה לעוי שיגיה הנביא שבת לעלי בני מלי על זה התעה העולם ולא מלמעי שגזה לותם רק על התמת שזכר תחלה ולזה יהיה הדעון בזה כי הכפים הנוראות שתת מהל מועד מלד הכתם קיימן והם הזכות והיולדות הם היו מתעללין בהקרבת הקרבינין המוכן שהיו מכפרין וקיימן לא קדבו ובזה האופן היו בוכרין תת הנשים שלא הקריבו הקלבותיהן דרך שילוו ללכת לבתיהן וזה פירוש נאות מאד לפי הלשון ולפי העניין ובדרך זאת הביאו ז"ל זה הפסוק כ"ל שלא שכבו עמהן מהל היו

רש"י

שנה : תחת השאלה אשר שאל . לו בן ואמר לו יפיס ה' לך זרע ונו' יהי רעון שכל בניס שיהו לך יהו מן הלקוח הזו

רד"ק

ואומר להם שישים ה' להם זרע שיהיו עמהם כי שפואל כבר נתנוהו לה' ותחתיו יתן להם זרע ותהו תחת השאלה אשר שאל כל אחד מהם אלקנה ואשתו ותשאלה הוא שפואל ולה' כמו מה' או יהיה פירושו תחת השאלה אשר שאלו כי כבר נתנוהו לה' והיו צריכין לבנים אחרים שיגדלו עמהם וישרתום לעת זקנתם וי"ת זרע בנין כשרין : למקומו . ולא אמר למקומם נראה כי הרכתה היתה מקומו ולא מקומה כי חנה היתה משפחתה מעיר אחרת : (כא) כי פקד . שעם לטה שאמר ותלכו למקומו כלומר הלכו בטוחים בברכת עלי שברכם וכן היה להם כי פקד ה' אותה : עם ה' . משמש כתרגומו משמש קדם ה' : (כב) זקן מאד . אמר זה להודיע כי עלי לא היה משמש בכהונה מרוב זקנותו לפיכך היו עושין עוש' בדברי

הכתונת ואע"פ שכהן אינו נפסל בשנים אם הוזקן בשנים הרבה שירתת הוא נפסל על עלי נאמר זקן מאד מלמד שהגיע לעת מצודת ציון

מלכות דומה קלם להמעיל של כהן גדול : (כא) פקד . עיין זכרון זכות הכתוב אמר כל אחד מהם אלקנה לה' כמ"ש למעלה הוא שמול לה' בשכר זה יהיה לכם עוד זרע : והלכו למקומו . מיד אחר ברכת עלי ולא אמר כם עוד כלא לבעל מפ"ו כי מכסיף אמר בתמים המעה ובמוסים היו בכרכת עלי שיהיה לכם עוד זרע : (כא) כי פקד ה' . ר"ל ואחר כרך כן היה כי פקד ה' וכו' : ויגדל הנער שמואל . ר"ל אולם לבד שמואל היה הלוך וגדל עם ה' ובניהו ולא כן אחיו גדלו עם הביהם ולא הגיעו למעלת שמואל : (כב) ועלי זקן מאד , אמר זה להודיע מעט אח עלי על מה אלא היה מייסר את בניו כי בעבור שהזקין ואם כהן לא היה יכול לייסרם משחה : לכל ישראל , לקחת מהכסף הנתון לכהנים : ואשר ישכבון וגו' . ר"ל היו מתעללים בהקרבת קני היולדות והזבות הבאות בלבה לב לל מועד והיו ממתינות על הקרבתן ולא חוזרו לשמש אח בית ובכלו

מצודת דוד

את שמואל שולך וגדל בעבודת ה' כרך את אלקנה אבין ואת חמתו שיים ה' לו עוד זרע ממנה ויסיס בשמואל : תחת . בעבור

פירוש ע"ט

אוֹנ פָּלְעָנְס וְאָנְזן יָשֵׂם ה' לְךָ זֶרַע נָאט וְאָל נֶעבּין צוּא דִּיר קוֹנְדָר פּוּן דֶר רָאזְוָעג אִשָּׁה בְּלוֹטְר אָלִי קוֹנְדָר וָוס דוּ וְוִעסְט הָאבֶּן וְאָל זַיין פּוּן דֶּעם צְבָרָכָה תַּחַת הַשְּׁאֵלָה וגו׳ פַּר דָעם אַנְטְלַיְיעֶן וָוס עָר הָט אַנְטְלַיְיגן צוּ נָאט וְהָלְכוּ לִמְקוֹמוֹ אוֹנ זַיִיא זָענְן גִיאַנְגַן צוּ זַיין אוֹרְט קיין רָמוֹת : (כא) כִּי פָקַד ה' אֵת חַנָּה דָעֶן נָאט הָאט גְדָאכְט חַנָּה וַתַּהַר אוֹנ זִיא אִיז מְדַאעְנְדִיג גְיוָוארְן וַתֵּלֶד אוֹנ זִיא הָאט גְיוּוְינְן הֲרֵיָה אוֹנ זוֹהֶן צְוַוייי שְׁעכְטֶר וַיִּגְדַּל הַנַּעַר שְׁמוּאֵל אוֹנ דֶר יוּנְג שְׁמוּאֵל אִיז אוֹיף גְיוָואקְסְן אוֹנ הָאט גִידִינְט פַּאר נָאט : (כב) וְעֵלִי זָקֵן מְאוֹד אוֹנ עֶלִי אִיז זַיעֶר אַלְט גְיוָוזְן וְשָׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן אוֹנ עֶר הָט גִיהְעָרְט אַלְץ וָואס זַיינֶ קוֹנְדֶר טוּאן צוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן וגו׳ אוֹנ דָס זַיִיא לְיִנְגְן מִיט דִיא וַוַיִיבֶּר וָוס הֶעְרְשְׁן אוֹנ

קוֹמְן אוֹנ דֶר מִיר פּוּן דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד.אוֹנ אוֹנְזֶרֶי חֲכָמִים וְאָנְן זַיִי זָענְן נִיט גִילֶעְנְן כַּיי דִיא וַוַיִיבֶּר נָאר נָעָן יוֹלְדוֹת אוֹדֶר זְבוֹת זָענְן גִיקוֹמְן אוֹנ הָאבֶּן גִיבְּרַאכְט זַיעֶרֶי קָרְבָּנוֹת הָאבֶּן זַיִי נִיט גִיךְ מְקְרִיב

אֲשֶׁר־יִשְׁכְּבֶן אֶת־הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: כג וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה
תַּעֲשׂוּן כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי
שֹׁמֵעַ אֶת־דִּבְרֵיכֶם רָעִים מֵאֵת כָּל־
הָעָם אֵלֶּה: כד אַל בָּנַי כִּי לוֹא־טוֹבָה
הַשְּׁמֻעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ מַעֲבִרִים
עַם־יְהוָה: כה אִם־יֶחֱטָא אִישׁ לְאִישׁ

יִשְׁרָאֵל וַיַת דִּי שָׁכְבִין
יַת נְשַׁיָּא דְּאָתְיָן לְצַלָּאָה
בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:
כג וַאֲמַר לְהוֹן לְמָא
תַּעְבְּדוּן כְּפִתְגָמַיָּא
הָאִלֵּין דִּי אֲנָא שְׁמַע יַת
פִּתְגָמֵיכוֹן בִּישִׁין מִן כָּל
עַמָּא אִלֵּין: כד לָא בְּנַי
אֲרֵי לָא תַקְנָא שְׁמוּעָתָא
דִּי אֲנָא שְׁמַע דְּרַנְגִין
עַמָּא דְיָ: כה אִם יַחוֹב
גבר

ת"א מעבירים. שנה עם: על ני. (כוליות ז): שם יחטא. יומא פו (סוטה יז):

רש"י

והרי זה מקרא מסורס: (כב) אשר ישכבון. כמשמעו ורבותינו למדו מתוך שנהגו את קיהן וסם היו ממתינות עד שתרמן קיהן קריזין מעלה עליהם כאלו שכבום:(כד) אשר אנכי שומע מעבירים עם ה'. שמועה טעם ה' מעבירי עליכם ל' ויעבירו קול במחנה (שמות לו) מוציאים עליכם

מהר"י קרא

(כב) אשר ישכבון. רבינו פירוש כמשמעו. ומדרש מתוך ששתי קיניהן להקריב מעלה עליהם הכתוב כאילו שכבום: הצבאות. דאחרון לצלאה: (כד) מעבירים עם ה'. כלומ' שמועה שמשביעין

מלא ואו

רד"ק

תרתת: ישכבון. כמשמעו ויש מרבותינו ז"ל שפירשוהו שלא כמשמעו ואמרו שלא היו שוכבין עמהם אלא ע"י שהיו מעלות קרבניהן לשילה והיו הם משהים אותן ופלינים אותם חוץ לבתיהם לילה אחת מעלה עליהם הכ' כאילו שכבום: הצובאות. הנשי' היולדות הבאות לשילה בקרבן כמו שכתוב בתורה שהיולדת צריכות קרבן ונקראו בלשון צבא וכן בלוים הבאים לעבודת אהל מועד אמר לצבוא צבא לפי שהבאי' לעבוד' האל לביתו באים צבא וחיל שנאספין מזה ומזה לבא שם וכן הנשים היולדת נאספות להביא קרבנותיהן לפיכך אמר הצובאות וכן אמר במראות הצובאות והתרגום בשניהן דאתיין לצלאה ומה שאמר בשניהם פתח אהל מועד לפי שלא היו נכנסות הנשים באהל מועד וקרא בית ת' אשר בשילה אהל מועד לפי שלא היה תקרה אלא הירישות מלמעלה: (כג) העם אלה. הבאים לזבוח גם בני העיר שילה: (כד) מעבירים עם ה'. שאתם מעבירים עם ה' מלבא באהל מועד בפני החפס שאתם עושים להם בקרבנותיהם וי"ת דרנגין עמא דה' כלומ' מעבירים עם ה' קול עליכם ומרננים אחריכם:

מצורת דוד

כמקום טמן ל"ב סם היו מכניסין לותן כמקום נותן ולחמץ יכנס להם על שנעלו כמליהן מס"ו: (כג) את דבריכם. מה שמדכרים מליכה דכניש עניש: מאת כל העם. מוסב למעלה לומר מכל מכני שומע מעם כל העם וסם מלה וסם מלמים לומה: (כד) אל בני. על מעמו מעמם מדכרים מלה: כי לא טובה וגו'. השמועה שאני

פירוש ע"ט

גיוען זייא אוג די וייבר פלעגן וואר מין ביז זייא זאלן זעהן אז מען איז מקריב זייערי קרבנות אוג פלעגן נים קומן צוא זייערי מאנין דרום רעכינע דער פסוק אויף זייא גלייך וויא זייא זעגן גילעגן ביי זיי: (כג) זיאמר להם הם עלי ניזאגט צו זיא למה תעשון וואדום זאלט איר מען אזו ויא דו דאזיגי רייד אשר אנכי שומע וגו' וואם איך הער אייערי בייזי רייד פון דעם דאזיגין פאלק: (כד) אל בני טוט נים אזוי מייני קונדר כי לא מובה השמועה וואדום עם איז נים נים דם הערינג ום איך הער מעברים עם ה' וואם נאמט פאלק מאן אוים שרייאן אוף אייך: (כה) אם יחטא איש לאיש ווען אמעגטש זיקדיקט אקעגן דעם

נים נקענט איין האמן את האם ניזאגט צו אלזיהו. דער ארעם מאן ווערם הם אזוי ניזאגט צו זיין נאנצער פארמעגן איז זיא קאלב. האמסי זיין קאלב ניהרניק. אוג דער נביא אזו שלעכט בעהאנדילט האמסי אים בשעאם זיעם אזו ניזאגט הנביא יהושע צו רבי אלזיהו. זיא זאלט נים מיט דיר ווערן אז דו דאס דאך טיס דיר נרעסט דינג זיא קאלב ניהרניק. דו נביר הם ניזאלט בוא

וּפִלְלוֹ אֱלֹהִים וְאִם לַיהוָה יֶחֱטָא אִישׁ מִי
יִתְפַּלֶּל־לוֹ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אֲבִיהֶם כִּי־
חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתָם: כו וְהַנַּעַר שְׁמוּאֵל
הֹלֵךְ וְגָדֵל וְטוֹב גַּם עִם־יְהוָה וְגַם עִם־
אֲנָשִׁים: כז וַיָּבֹא אִישׁ־אֱלֹהִים אֶל־עֵלִי

ת"א כי תפץ ה'. נדה ע ב

וּתְרִיצִין עוֹבָדוֹהִי בְּנוֹ בְּנֵי אֱנָשָׁא: כו וַאֲתָא נְבִיָא דַיְיָ לְוָת עֵלִי וַאֲמַר לֵיהּ כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ

מהר"י קרא

עליכם. כאן ויעבירו קול במחנה. ותרג' מרגנין כתרג' ודבת עם ורננת עם: (כה) ופללו אלהים. הלא יתנו קדם דיינא מלשון ונתן בפלילים. כלומר ידין הדיין ביניהם ויתפשרו:ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו. בשבילו,כתרג' מן יבעי וישתבק ליה: ולא ישמעו לקול אביהם. נאצו כל תוכחותיו: כי חפץ ה' להמיתם. שכבר נתחתם גזר דינם והיו עומדין בסרדם כל שעה אבל קדם גזר דין נאם, כי לא אחפץ במות הרשע: (כו) והנער שמואל הלך וגדל וטוב. כתרג' אזיל ומני ושפיר טב. ותקנן ארחתיה קדם ה' והריצין עובדוהי עם בני אנשא כלומר טב לשמים וטוב לבריות וכתוך שמספר בגנות בני עלי [אמר והנער שמואל הלך וגדל וטוב: (כז) ויבא איש אלהים אל עלי]. אלקנה היה: הנגלה נגליתי כתרג' איתגלאת איתגליתי כמו נגלה נגליתי חז תשית

רש"י

קול שמועה לא טובה: (כה) ופללו. לי משפט כמו ונתן כפלילים (שם כא): אלהים. דיין: כי חפץ ה' להמיתם. שכבר נחתם גזר דין מכל קולם שנחתם גזר דין נאמר כי לא לחפוץ במות המת (יחזקאל יח): (כז) ויבא איש אלהים.

מהר"י קרא

כשהוא מחריש ולא יפסידו מזומם המוכה בעיני הקרבנות כמו שמעיד נדב ואביהוא לומר הסכה כמו שכתבנו לדבקי למוכה. מי כיה זה בעיני מעמיד קבולם שהוכחה מיומם לשם ים' במקרה ליהוסף שכתב כל הדברים כלומרי ומחי לשכה נכן מדוייך כמאמר דבר ה'. מי יהיה הלילון כזה כי היה לבני עלי חטא למר היה למו שימיתם ה"י עליו לפי שיזהרו מזה החטא שהוכיחם עליו עלי וזה כי כס לא ידעו את ה' הפך מה שכוון בעיני העבודה והנה לפי מי שיזהר מזה החטא שהוכיחם עליו עלי היה המות רמוי להם כי כס לא הרגישו בעיני הקרבנות מה שכתב בעבודת ה"י ולא חשבו בהם מכלים לחל זולת בשמנת נופס וכפר דקדקה התורה שהיה הכוהנ בהם לה' ולזה הכחיקם שחוי יין מן שהקלקלה שלי מיפיר שהיה כוונתם שלימה כ"ש שחשב לא ידעו את ה' ילומדו מן שהקלקלה וזה היה לזון בהם יחכך שיזמינו בני עלי כדי שידקדקו הכהנים שחייבים בכונת הקרבנות וידעו שלין הכוונה בהם בשמנת נופס כמו שחשבו הם: (כז) ויבא

אבל בוחן לבבות ידוע האמת וראה בבני עלי כי לא היה לבבם שלם ואפילו ישמעו לקול אביהם ויסורו מדרכם הרעה ידע כי לא יעשו זה בכל לבם לפיכך חפץ שלא ישמעו לקול אביהם ויעשו ויסותו ברשעם כדי שיאמרו בני אדם רשעים היו אלה וראוים היו לעונש הזה ויצדיקו עליהם את הדין. ורבותינו הקשו אלה תפסוקים ואמרו כתיב כי חפץ ה' להמיתם וכתיב כי לא אחפוץ במות חמת ותירצו כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין: (כו) הולך וגדל וטוב. כמו שהיה גדל כן היה מסיב דרכיו וי"ת ושוב ושפיר טב: גם עם ה' וגם עם אנשים. כתרגומו ותקנן ארחתיה קדם ה' ותריצין עובדוהי בני בני אנשא: (כז) ויבא איש אלהים. רבי

מצודת ציון

קול כמנה (ב ג): (כה) ופללו. יתפלל. ענין משפט כמו ומשפ

וז"ל ומה כשהמדם מוטל לכהיהו שקובל הוא לפני הקוסט ומוסט משפט ולא היה ס"ל כשפט מפשט ועכ"ז שופטו גם אלהים שם כשעה את הקוסט ולא המשפט מעוקל: ואם לה'. כ"ל ומכ"ש כשהמדם מוטל לה' וכי מי הוא שפר לשוט את המוטל הלא כודאי הוא כעלמו מוסט משפטו ולין לא תילולו מפניו שם הוא שכעל דין ומדיין: כי חפץ ה' להמיתם. על כי הרבו לשטוו ולזה מיהו לכשם: (כו) הולך וגדל. בחכמה ובילדת ס': וגם עם אנשים. שהיתה לעיני העולכים עם הבריות ומקובל להם ושמרו לאין לומר שהיה מקובל גם לבני עלי ולא משכוהו שהוא הוא המביא דבתם לעם על שהיכם: (כז) איש אלהים. מלי"ל שהוא שלקפה מבי שמואל: הנגלה

מצודת דוד

שומע מה שעם ה' מוליטים עליכם קול הכה לא טוכה היא ולחטא יחטא ולזה מהו שהוא הוא המביא לפניהם מעשה מלפעומם מוד: (כה) אם יחטא וגו'. פעמם לא הקוסט ולא המשפט מעוקל: ואם לה'. כ"ל ומכ"ש כשהמדם מוטל לה' וכי מי הוא שפר לשוט את המוטל הלא כודאי הוא כעלמו מוסט משפטו ולין לא תילולו מפניו שם הוא שכעל דין ומדיין: כי חפץ ה' להמיתם. על כי הרבו לשטוו ולזה מיתם לכשם: (כו) הולך וגדל. בחכמה ובילדת ס': וגם עם אנשים. שהיתה לעיני העולכים עם הבריות ומקובל להם ושמרו לאין לומר שהיה מקובל גם לבני עלי ולא משכוהו שהוא הוא המביא דבתם לעם על שהיכם: (כז) איש אלהים. מלי"ל שהוא שלקפה מבי שמואל: הנגלה

פירוש ע"מ

אַנְדערען מענטשען טוט אים דער דיין משפטן ואם לַת יחטא איש אבר ווען אמענטש וינדיגט אקעגען נאט ווער קאן אים משפטן בוגדאי נאר נאט דרום בארף מען מורא האבן פאר זיין משפט ולא ישמעו

לְקוֹל אֲבִיהֶם אוֹ זַיִיא האבן ניט צו גיהערט צום קול פון זייער פאטער כי חפץ ה' להמיתם וואהרום נאט האט ניוואלט טייטין זייא דען זייער גוֹר דין איז שוין גיחתמת ניוואהרן דרום האט נאט אוֹ גיפירט זייא אלין ניט צוא הערן כדי זייא זאלין מקבל זיין איין ענדש אויף זייערי עבירות אבער איידער עם ווערט נחתם דר גזר דין שמיט דאם נאט נאט אחפוץ במות המת אויף וויל ניט דר מענטש נאל שמאהרין נאר עך זאל השובה מאן: (כו) והנער שמואל אוֹ דער יונג שמואל איז גינאנגן אוֹ איז גינהריסט ניוואהרן טוב אוֹ איז גיוועזין גיט גם עם ה' אויך כיט נאט אוֹ אויף מיט מענטשין: (כז) ויבא איש אלהים

תרגום

אתגלאה אתגליתי לבית אבוך כד הוו במצרים ומשעבדין לבית פרעה :
כח ואתרעיתי ביה מכל שבטיא דישראל קדמי למהוי כהין לאסקא קורבנא על מדבחי לאקטרא קטורת בוסמין למלבש אפוד לשמשא קדמי ויהבית לבית אבוך ית כל קורבניא דבני ישראל :
כט למא אתון אנסין בנכסת קודשיא

ויאמר אליו כה אמר יהוה הנגלה
נגליתי אל־בית אביך בהיותם במצרים
לבית פרעה : כח ובחר אתו מכל־שבטי
ישראל לי לכהן לעלות על־מזבחי
להקטיר קטרת לשאת אפוד לפני
ואתנה לבית אביך את־כל־אשי בני
ישראל : כט למה תבעטו בזבחי
ובמנחתי

ת"א הנגלה נגלתי . מגלה כס (תענית כה) : ובחור אותו . (ע"ג נא) :

רש"י

זה אלקנה : הנגלה נגליתי אל בית אביך . מכאן שנתנבא אהרן במצרים . ומה היא הנבואה הוא שנאמר (יחזקאל כ) ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו : הנגלה נגלתי . הידעתם כי הטובה כמו להעלות . וכנון לביא אותו בבלה . להביא : לשאת אפוד . תרג' למלבש איפודא : את כל אשי בני ישראל . מותר האישים כל הנותר מאשי ה' : (כט) למה תבעטו . משקל קל כמו ויבעט ותרג' אנסין : אשר צויתי מעון . כתרג' דפקדית לקרבא קדמי

מהר"י קרא

מתקיימת כמו התשפוט את עיר הדמים : בהיותם במצרים לבית פרעה . כתרג' ומשעבדין לפרעה שנ' ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה . ולמדנו מכאן שנתנבא אהרן במצרים כמו שפירש יחזקאל ואומר אלהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו:(כח) לעלות על מזבחי. כתרג' לאסקא קרבנא על מדבחי ולאסקא קטרת בוסמין . לעלות

רד"ק

אמרו כי הוא אלקנה אבי שמואל כי נביא היה והיה מכלל ארבעים ושמנה נביאי' שנתנבאו לבני ישראל : הנגלה . מקור בתשלומו עם נון נפעל כמו נשאל נשאל דוד והה"א לתמיה' והמפרשים פירשו הה"א לאמת הדבר כפשוטו של ענין וכן ה"א הרצחת וגם ירשת . ואדוני אבי ז"ל פירשו לתמיהה והיא קשור עם סוף הענין וכן ה"א הנגלה נגליתי אל בית אביך ובחו' אותו כדי שתבעטו בזבחי ובמנחתי למה תבעטו בזבחי והנכון בעיני כי תמצא זאת הה"א לתחלת הדברים לשמוע התשובה ואע"פ שהדבר ידוע וכן במלות השאלה כמו אי הבל אחיך ויאמר לו איכה מה זה בידך מה לך פה אליהו מה לך הים וכן הה"א שהיא לשאלה גם כן כמו הנגלה נגליתי וכן הרצחת וגם ירשת המן הסלע הזה הראית כי נכנע אחאב : אל בית אביך . אהרן ומשה שהיו נביאי ה' במצרים : לבית פרעה. כתרגומו ומשעבדין לבית פרעה : (כח) לעלות על מזבחי . משפטו להעלות מבנין הפעיל כלומר להעלות עולות : (כט) למה תבעטו בזבחי . כי המבזה הדבר בועט בו ברגליו כך אתם תבזו הזבח והמנחה שתראו שאינם באי' הזבחים והמנחות

רלב"ג

איש אלהים אל עלי . אמרו שהוא אלקנה אולי היה זה מקובל אצלם והנה לא מצאנו לו נבואה במקום אחר ואפשר שנא' כי הוא שנחם כמו הענין בנבואות הנזכרות בס' שופטים וידמה שספק' נבואות מעלי מצד הזקנה ולזה הולרך שיבא לו איש האלהים : הנגלה נגליתי . אין הה"א התימה אבל הוא ה"א האמתות כמו ה"א הלכן מאה שנה כמו שפירשנו שם והכר נגלה הש"י לאהרן בהיות ישראל במצרים והיה מוכיח ישראל כמו שנזכר בספר יחזקאל ולזה אמר הש"י הנה השפעתי לאהרן שפע הנבואה ולא הספיק זה אבל בחרתי אותו לכהן מכל משפחות ישראל להקריב על המזבח ולהקטיר על המזבח הפנימי ולשאת לפני בגדי כהונה גדולה להבהרות עליהם רוח נבואה באמצעות האורים והתומים ואני עשיתי להם כל הטובה הזאת ולמה אתם בועטים בזבחי ובמנחתי אשר צויתי במעון שתהיה במעון הידוע ואחר זה תזכו

מצודת דוד

נגליתי . ר"ל אם האמת הוא אבר נגלה נגלתי וכו' ר"ל הנה ידוע הוא לכל : אל בית אביך . זה אהרן בהיותו במצרים ואומר להם איש שקוצי עיניו וגו' ובגלולי מצרים וכו' (יחזקאל כ) : לבית פרעה . ה"י ומשעבדין לבית פרעה : (כח) ובחור אותו . עוד הטבתי עמו בכהונתו לכהן לי : (כט) למה תבעטו . ר"ל ואם אמנם כל הטובות האלה עשיתי עם בית אביך למה תבעטו אתם בזבחי וכי זו היא

מצודת ציון

בפלגים (שם כא) : (כז) הנגלה . היא בה"א השאלה : (כח) לעלות. להעלות : אשי . הם מתנות כהונה שהמה מותר מאש המזבח : (כט) תבעטו . הוא ענין בזיון והמשל לבהמה הבועטת ברגלים

פירוש ע"ט

און עס איז גקומן איין געטליכר מאן צו עלי דם איז גיוועזין אלקנה און ער הט גיזאגט צו אים כה אמר ה' אזו הט גאט גיזאגט הנגלה נגליתי ווייסטו וואל אז אנטפלעקט בין איך אנטפלעקט גיווארין צו דיין פאטרס הויז גיזונד בהיותם במצרים און זייער זיין און מצרים . און האבן גידונט לבית פרעה צום הויז גיזונד פון פרעה בין איך דענסט מאל אנטפלעקט גיווארן צוא אהרן הכהן : (כח) ובחור אותו און איך האב אים אויס דער ווילט פון אלע שבטים פון ישראל צוא מיר צוא איין כהן לעלות על מזבחי צוא אויף גיין און אויף ברענגין קרבנות אויף מיין מזבח להקטיר קטורת און צו מקטיר זיין קטורת און צו טראגין דעם אפוד פר מיר ואתנה לבית אביך און איך האב גיגעבין צוא דיין פאטרס הויז גיזונד די אלי פייאר אפער פון דיא בני ישראל : (כט) למה תבעטו וואָרם טרעט איר מיט די פיס כלומר איר

לקוטי יקרים

דיא הויז נים לאנג שטיין . און דער ווייל וועם דער גביר ארעם ווערין . און די הויז וועם פארשוואונדן ווערין . וועם מען שוין אויף דעם ארם נים גראבן און דער אוצר וועם בלייבין ליגען ביז עס וועם קומען דער מענטש וואס דער אוצר איז אנגעגרייט פון זיינעטוועגין . זעהן מיר אז די אלע זאכן ווען עס קומען דורך נסים זענן נים לאנג אויף דער וועלט . און דר זוהר זאגט אויב אמאן מים אנייב גיבארן קינדער מים דער נאמור . דיא קינדער קענען לעבין . און אויב דאס ווייב קען האבן קינדער מים דער נאמור . נאר דר מאן קען נים האבן קינדער מים דר נאמור . און ער האט גבעטן צוא הקב"ה און ער האט אים גיהאלפן און האט אין אים גיענדערט די נאטור און ער האט גימאכט גיבארן אקינד . דאס

וּבְמִנְחָתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי מָעוֹן וַתְּכַבֵּד אֶת־
בָּנַיִךְ מִמֶּנִּי לְהַבְרִיאָכֶם מֵרֵאשִׁית כָּל־
מִנְחַת יִשְׂרָאֵל לְעַמִּי׃ לָכֵן נְאֻם יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר אָמַרְתִּי בֵּיתְךָ וּבֵית
אָבִיךָ יִתְהַלְּכוּ לְפָנַי עַד־עוֹלָם וְעַתָּה

וּבְקוּרְבָּנִי דְּפָקְדִית
לְקָרְבָא קֳדָמַי בְּבֵית
מַקְדְּשִׁי וְיַקְרַתְּ יָת בְּנָךְ
קֳדָמַיְהָא לְאוֹכָלוּתְהוֹן
מֵרֵישׁ כָּל קוּרְבַּן מַנְחַת
יִשְׂרָאֵל דְּעַמִּי׃ לָכֵן
אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל
מֵימַר אֲמָרִית בֵּיתָךְ
וּבֵית אֲבוּךְ יְשַׁמְּשׁוּן
קֳדָמַי עַד עָלְמָא וּכְעַן

מהר"י קרא

בבית מקדשי . חברבה מצינו בלשון משנה המעון הזה : לחבריאכם מראשית . יש לום מקרא מסורס הוא וכך הוא ותכבד את בניך ממני . לעיני עמי ביבדת את בניך יותר ממני וכיתו הכבוד להבריאכם מראשית כל מנחת ישראל . שקדמה מעודתכם לסעודתי כמו שנא' גם בטרם יקטירון את החלב . ויש לומר לעמי לשון יתר הוא כגון ואמרת לעבדך ליעקב : להבריאכם . לשון סעודה כתרג' לאוכלהנון כמו ותברני לחם דתמר : (ל) אמור אמרתי . מנהג המקרא לכפול כמו ואם אמר יאמר העבד בלי חשבתי להיטיב אתכם שהרי כשפוסקין גדולה

רש"י

הזזת והגדולה הזאת נתתי לאהרן : (כט) אשר צויתי מעון . אשר לויתי במשוע : להבריאכם מראשית וגו' . הרי זה מקרא מסורס ותכבד את בניך ממני לעמי לעשיר עמי בבדת את בניך ממני ומהו הכבוד להבריאכם מראשית כל מנחת ישראל קדמה סעודתכם לסעודתי כמה שנאמר גם בטרם יקטירון את החלב וגו' . להבריאכם לשון סעודה כמו תבא נא תמר לחמותי ותברני לחם (שמואל ב יג) : לעמי . מוסב על ותכבד את בניך ממני הרחיתם לעמי

רלב"ג

בזהנות מסולמי ומתה מכבד אם בניך ממני וזה שהם לוקחים מחלה מהזבח והמנחה קודם שיקריבו ממה שלוי הים הכלוי להכמיכם מראשי כל מנחת ישראל שהיה לראוי לי בעבור עמי שיקחו זו סועלת כמו שבאמרו דבכדימד לדבדי התורה ואתם מעשימים התועלת שכיון לעמי בזה הסעין להשמיכם . והנה יקחו ישראל הועלת ממה שילכו הכהנים כשישתמשו בו לתוען הכלוי לי שם יוהו משפטי שם"י

רד"ק

אלא להבריאכם והנה זה כיוון הקדשים וכאילו תבעטו בהם והרחיקום כי בעבורכם נמנעים ישראל מלהביא : אשר צויתי מעון . כלומר במעוני וכן הנמצא בית ה' כמו בבית ה' : ותכבד . שלא בידת בהם ולא מנעתם בעשות הרשות : להבריאכם . ולא אמר להבריאם . כי אי אפשר שלא ה ת עלי אוכל ממה שהיו בניו אוכלים ופירוש להבריאכי להשמינכם וכן ועגלון איש בריא מאד : לעמי . הלמ"ד כלמ"ד הרגו לאבנר והשלישי לאבשלום :

(ל) אמור אמרתי . בבדרש מתחילה נתתי כהונה לאלעזר הכהן ובניו שנאמר והלבשת אותם את אלעזר בנו ובימי פלגש בגבעה שפקדו ישראל ברוב המצות ימי נרם להם פנחס ואלעזר ושאר הכהנים שהיה להם לסבוב מעיר אל עיר ולהוציאם ולא עשו כן לפיכך נשלתי כהונה גדולה מהם ונתתיה לך שאתה מבני איהבר ואמרתי שיתהלכו ביתך ובית אביך לפני עד עולם

מצודת ציון

וכן ויממן כוכון ויעשם (דכדים לכ) : מעון . מעוון ל' במשכן מקום מדוני כמו מהלתי מעון ביתך (תהלים סט) : להבריאכם . עיין שומן

סוכה לנוכך עמי לכלות נפש ולא להשמין מחכם (ועל שלא הוכיח הם בניו כלשון עשמסם) : (ל) ובית אביך . הם בני לוימאל : יתהלכו

לקוטי יקרים

קִינְד קֶן אוֹיךְ לִיבְּן . אוּנ אוֹיב דֶר בַּיאן קֶן נֶבְאכֶן קִינְדֶר מִיט
דֶר נאכּוּר אוּ הֶם גִיבְּעסְן צוּ הקב"ה אוּנ עֶר הָט אִיר נַהאלְפֶן
זַי הֶם גִיבּאכֶן הֶקִינְד . דֶם קִינְד וועט מִיט נאנְג לֶעבֶן . דָא בַּיא
אֶלֶקנָה מִיט חַנָה אִין צוֹיזַן . אֶלֶקנָה הָט נַהאם קִינְדֶר מִיט
דֶר נאכּוּר . אוּנ חַנָה אִין נְוִיזַן אֶעֶקרָה . אוּנ אִין שוּן אֶלֶם נְוִיזַן
הוּנְדֶרְט מִיט דְרַייסִיג יאר . מִיט דֶר נאכּוּר הָאם זִיא . זִיין קִינְדֶר
בֶּקוֹמֶנְם הָאבֶּן נאר נַיין זִיא הָאם גִיבְּעטֶן בַּייא הקב"ה אוּנ הָאם
גֶרֶטט צוּ הקב"ה מִיט מַתָּנוֹת וּוִילְ עֶם שֶׁיין אִין דִי גְמָרא בְּרכוֹת
דף לב: אוּנ הֶם נֶאמֶן אֲנֶדֶר הֶם הקב"ה אוֹף אִיר רַחֲמָנוּת נְהָאם
אוּנ הֶם אִיר נְעֶבֶן דֶעם וּוִילְן שְׁמוּאֵל . דֶר זוֹהְן שְׁמוּאֵל וועט דָאךְ
אֲכְּבֶר נִיט לַאנְג לֶעבֶן . דֶרְבֶּיטֶר וויא מֶלֶי הָאם גִיזַאגְט אֲז שְׁמוּאֵל
בָּעדִיטְ שׁוֹין פַּר נָאם אוּנ עֶר וועט זַיין אַנְרוּיסֶר צַדִיק אִיז אִים
אַשְׁיד גְוִיזֶן מַאכֶּר ה'ר וועט שְׁמוּאֵל שֶׁמַאכֶּן אִין דֶר יוּגֶנְד
דֶרְבֶּיטֶר הָאם אֶלִי בֶּיגִינְטְשֶׁם אֶלְקָנָה מִיט זַיין וַייב חַנָה . אוּנ עֶר
הֶם גִיזָאגְט . שֶׁם ה' לְךָ זֶרַע מִן הָאִשָּׁה הַזֹּאת . דֶעם קִינְד שְׁמוּאֵל
וְוִם עֶר אִיז גִיבּאכֶן אִין דֶעם זְכוּת פוּן דַיין וַייב . זְאל אִים נָאם
גִיט דְעכְטֶנְן צוּא חַנָה נאר עֶר זְאל אִים דִיינֶט גַיגְעבֶן צוּא דִיר . גְלַיִיךְ
וִוי עֶר וְואלְט גִיבָּאכֶן גְוּוארֶן אִין דַיין זְכוּת . הַתַּת הַשְׁאֵלָה אֲשֶׁר
שָׁאַל לה' . וַייל עֶר אִיז פַּארְבַּארְגְט גִיוּוארֶן) צוּא הקב"ה . דְרֵיבֶּער זְאל הקב"ה אוֹיךְ אִים נַחֲמָנוּת
הָאבֶּן אוּנ זְאל אִים לַאנְג לֶעבֶן :

איהמר

פַּר שֶׁעְמָט אוּנ מַיין זֶבַח אוּנ אִין מַיין מִנְחָה אֲשֶׁר
צִוִּיתִי מָעוֹן וּוִם אִיךְ הָאבּ גִישְׁאפְּט מֶען זְאל מַקְרִיב
זַיין אוּנ מַיין וואנוּנְג וַתְּכַבֵּד אֶת בָּנֶיךָ מִכֶּנִּי אוּנ דִי הָאפְּט
עֶרְלִיבְּעד גִיהַאלְטֶן דַיינֶע קוּנְד עֶר מֵיין פּוּן מִיר
לְהַבְרִיאֲכֶם וגו' צוּ מַאכֶן עֶכְטֶן אַיידְבּוּן דֶעם עֶרְשְׁטֶן פּוּן
אַלֶי מִנְחַת יִשְׂרָאֵל כְּלוֹמַר אַיעֶר סְעוּדָה אִיז פְּרִיעֶר
פּוּן מֵיין קְעוּדָה אַיידֶר מֶען אִיז מְקָרִיב צוּ מִיר דֶעם
חֵלֶב זְיֵי־ פַּר מֵיין פָאלְקֶם אוּנְן טוּט אִיר דֶעם בְּזָיוֹן:
(ל) לָכֵן דְרוּם נְאוּם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל טוּט זָאגְן נָאט
דָר נָאט פּוּן יִשְׂרָאֵל אֲמוֹר אָמַרְתִּי מְרַאכְטֶן הָאבּ אִיךְ
מִיר גֵימְרַאכְט בֵּיתְךָ וּבֵית אָבִיךָ דַיין הוּיז גִיוּנְדֶּד אוּנ
דַיין פָאטֶרם הוּיז גִיוּנְדֶּד וְועֶלְן גַיין אוּנ בְּרֵינְגֶן פַּר
מִיר בִּיז אֵייבִּיג אוּנ דְרוּם זָאגְט עֶר צְוַוייז מָאל אֲמוֹר
אָמַרְתִּי בְּלוֹמַר אִיךְ הָאבּ גִיגְעבֶּן צוּ דִי קִינְדֶּר פּוּן

נְאֻם־יְהֹוָה חָלִילָה לִּי כִּי־מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד וּבֹזַי יֵקָלּוּ׃ לא הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְגָדַעְתִּי

את

תרגום: אֲמַר יְיָ קוּשְׁטָא אִינוּן דִּינֵי אֲרֵי לִדְמְיַקְּרִין קֳדָמַי אֵיקַר וְדִמְבַסְרִין עַל שְׁמִי יִתְשָׁטוּן׃ לא הָא יוֹמַיָּא אָתַן וְאֶקְטוֹף

ת״א כי מכבדי אכבד אבות פ״ד. זוהר וילך :

רש״י

פנחס וכיוצא בו שהיה להם לסבב מעיר אל עיר ולהוכיחם נטלתי הכהונה גדול' מהם ונתתיה לך שמבני איתמר אתה ואמרתי יתהלכו לפני עד עולם שכשפוסקין לו גדולה לאדם פוסקין לו ולדורותיו עד עולם : כי מכבדי אכבד. את בני פנחס שכבד אותי בשטים (במדבר כ״ה) וכן היתה בימי שלמה כשנבנה בית המקדש ויגרש שלמה את אביתר מהיות כהן לה' כדבר ה' אשר דבר אל בית עלי (מלכים א ב) ונעשה צדוק כ״ג תחתיו שהיה מבני פנחס שכן נתייחסו בדברי הימים : ובזי יקלו. מאליהם משאסתלק מהם : (לא) וגדעתי את זרועך. החוזק שיש לכם בביתי שאתם

מהר״י קרא

מן השמים פוסקין לו ולזרעו עד עולם : כי מכבדי אכבוד. זה פנחס שכיבד אותי בשיטים וכן היה בימי שלמה [כשנבנה ביהמ״ק ויגרש שלמה] את אביתר מהיות כהן לה' למלא את דבר ה' אשר דיבר על בית עלי בשילה ונעשה צדוק כהן גדול תחתיו שהי' מבני פנחס שכן נתייחס בדברי הימים. ועלי היה מבני איתמר דכת' ושם אחימלך בן אביתר מבני איתמר וראשי האבות הכהנים. ואביתר היה בן אחימלך שנהרג בנוב שנ' וימלט בן אחד לאחימלך ושמו אביתר ויברח אחרי דוד ואחיטוב היה בן פינחס בן עלי שנ' ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' נשא אפוד. ומדרש אמר אמרתי פעמים הרבה נתתי גדולה לבני איתמר שהרי כשהקריבו נשיאים את העגלות ואת הבקר לבני גרשום ולבני מררי נאמ' ביד איתמר בן אהרן הכהן ועלי מבני איתמר היה. במדרש אגדת שמואל. ורבינו פירש מתחילה נתתי גדולה לאלעזר שנ' והפשט [את] אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו. ובימי פילגש שכפרו ישראל מי גרם להם פינחס וכיוצא בו שהית לו לסבב מעיר לעיר ולהוכיחן יתתי הגדולה לאיתמר ואמרתי יתהלכו לפני לעולם. ואם מדרש הוא מדרש אחר מכחישו וגם המקראות. ואם סברא היא יש להשיב שהרי פילגש בגבעת היתה בימי עתניאל ובימי כושן רשעתים ובימי יפתח היה פינחס קיים כדגרסי' בראי' רב'. וכדמתרג' מימים ימימה תלכנה בנות ישראל. ובין זה לזה היה קרוב לר״פ שנה. ובגבעון נאמ' במשמרות דוד ושמואל הרואה. ופינחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפנים ה' עמו [וגרסי' בב״ר ולא היה שם פינחס שיתיר לו] את נדרו **אלא** פינחס אמר הוא צריך לי ואני איני צריך לו ואני הולך אצלו יפתח אמר אני ראש קציני ישראל ואיני הולך אצל פינחס **בין דין** לדין אבדה ההיא עולמתא ושניהם נענשו בדמיה. פנחס נענש שנסתלקה ממנו רוח הקודש ויפתח נענש בנשילת איברים ומניין שנסתלקה רוח הקודש כפינחס שנ' לפנים ה' עמו. ואם תאמר פינחס האריך ימים והוא אליהו זכור לטוב ועודנו חי, יש להשיב שהרי מצינו בברא' רבה בפרש' ויצא יעקב בפסוק ותאמר לאה באגד שהיו חכמים חולקין מאיזה שבט אליהו עד שבא אליהו הוא בעצמו אצלן ואמר להן עד מתי אתם חולקין אני מבני בניה של רחל מבנימן שנ' ויעשיה ואליה וגו' וגם מדברי ר' יוסי ישלהבין כן בסדר עולם שאמ' ז' הם שקיפלו את העולם ואלו הן מתושלח ראה את אדם הראשון, שם ראה את מתושלח, יעקב ראה את שם. עמרם ראה את יעקב. אחיה ראה את עמרם. אליהו ראה את אחיה. ואליהו עדיין הוא קיים. ואם פינחס זהו אליהו היה לו לו' ואליהו ראה את עמרם : ובזי יקלו. כלומ' יקלו על ידי כמו שמפרש והולך וגדעתי את זרועך, יקלו מן קלל. יהיו מן חיים. אבל יקלו רודפיכם מן נקל. לא יסבו מן נסב: (לא) וגדעתי

רד״ק

עתה חלילה לי כי מכבדי אכבד בני פנחס שכבד אותי בשטים: ובחי יקלו. שנאמר ויגרש שלמה את אביתר מהיות כהן וגו' כדבר ה' אשר דבר אל בית עלי ונעשה צדוק כהן גדול שהיה מבני פנחס חלילה לי שיתהלכו הם לפני כי אחר שהם בוזי דין הוא שיקלו ועל זרע עלי אמר זה ולא על שאר הכהני' אע״פ שאמר מתחלה ביתך ובית אביך ובכלל בית אביך שאר הכהנים כמש״א נגליתי לבית אביך והוא אהרן הכהן הוא ובניו שחטאו בכהונה סילק מהם כבוד הכהונה וברית הכהונה וכבוד הכהונה הוא להיות כהן גדול ולא היה בזרעו כהן גדול אלא טפל לאחרים כמו שאמר ספחני נא וברית הכהונת החיים והשלום כמו שאמר לפנחס הנני נותן לו את בריתי שלום ואמר בריתי היתה אתו החיים והשלום ועל זרע עלי אמר וכל מרבית ביתך ימותו אנשים הפך הברית כמו שהם חללו הברית וכבוד הכהונה: יקלו. ענין קלון ולהבדיל הענין בא קל הקו״ף ונדגשת קוף יקלו רודפיכם שהוא ענין קלות ושניהם מבנין נפעל מפעלי הכפל ואמר יקלו ולא אמר אקל כמ״ש אכבד כי הם יקלו מעצמם בהסתירי פני מהם. ובדרש רבי ירמיה בשם רבי שמואל מצינו שהחמיר הקב״ה בכבודו של צדיק יותר מכבודו בכבודו של צדיק מה כתיב ומקלל אאור בכבודו של הקב״ה כתיב ובחי יקלו יקלו ע״י אחרים : (לא) הנה ימים באים. כי לא הלה הקללה על זרע עלי עד שנעשה צדוק כהן גדול : וגדעתי.

רלב״ג

ליעקב ותורתו לישראל : (ל) מכבדי אכבד. ר״ל פינחס שכבד הש״י בקנאו את קנאת הש״י בשטים ולזה השיב הכהונה הגדולה לו בימי שלמה כי היה צדוק כהן גדול תחת אביתר שהיה מבית עלי שהיה מבני

מצודת דוד

לפני. ר״ל ישמשו בכהונה גדולה : כי מכבדי. מי שהיה מכבד אותי אכבדו גם אני ר״ל אחזיר במוס הכהונה הגדולה לבני פינחס בן אלעזר בכיבד אותי בשטים בקנאו את קנאתי : ובוזי. הם בני עלי שביזו את המקום יקל כבודם וכן היה בימי שלמה כי גירש את אביתר מכהן לה' שהיה מזרע עלי וכיהן צדוק תחתיו שהיה מזרע פינחס :(לא)וגדעתי.

מצודת ציון

כמו ועגלון איש בריא (שופטים ג) : (ל) חלילה. חולין וגנאי : יקלו. הוא הפך הכבוד : (לא)וגדעתי. הכרית כמו ואשריהם תגדעון (דברים

פירוש ע״ט

איתמר צווייא גדולות אונ עלי איז גיוועזין פון איתמר. נאך איין פשט איז מהתחילה האב איך גיגעבין דו כהונה גדולה צו אלעזר הכהן אונ צוא זיינע קונדר אונ אין דיא צייטין פון פלגש בגבעה דס די ישראל האבן דערנסט מאל עובר גיוועזין אוף רוב מצות אונ דס הט פנחס גורם גיוועזין אונ די אנדרי כהנים ווארום זייא האבן גידורפין די ישראל צו שטראפין אונ זיי האבן ניט אזוי גיטין. דרום האב איך אוועק גינומן די כהונה גדולה פון זייא אונ האב זיא גיגעבין צוא דיר וואס דוא ביסט פון איתמר אונ איך האב מיר גיטראכט דיא אונ דיין הויז גיזונד וועלין דינן פאר מיר ביז אייביג ווארום אז גאט גיט גדולה צו איין מענטשין גיט ער זי צו איהם אונ צו זיינע קינדר ביז אייביג אז זיי זינדיגן ניט ועתה אונ היינט ווייל איר הט גזינדיגט נאום ה' זאגט גאט חלילה לי פאר מיטן זאל זיין צו מיר איך זאל דיר לאזן די כהונה גדולה אוף ווייטר כי מכבדי נייערט דיא וואס האבן מיך ערליך גהאלטן כלומר דיא קינדר פון פנחס וואס ער האט מיך ערליך גהאלטן אונ הט זיך פון מיינט וועגן נוקם גוועזן אין שיטים אכבד די וועל איך אוך ערליך האלטן ובוזי אונ מייני פר שעמר וואס האבן מיך פר שעמט דס זענן דיא קינדר פון עלי יקלו דיא וועלן אליין גגרונגט אונ מבוזה ווערן אונ דס איז מקוים גווארן אין די צייטן פון שלמה המלך וויא ווייטער וועט שטיין : (לא) הנה ימים באים נון טעג וועלען קומן

ונדעהי

אֶת־זַרְעֲךָ וְאֶת־זֶרַע בֵּית אָבִיךָ מִהְיוֹת
זָקֵן בְּבֵיתֶךָ׃ לב וְהַבַּטְתָּ צַר מָעוֹן בְּכֹל
אֲשֶׁר־ייטִיב אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה זָקֵן
בְּבֵיתְךָ כָּל־הַיָּמִים׃ לג וְאִישׁ לֹא־אַכְרִית
לְךָ מֵעִם מִזְבְּחִי לְכַלּוֹת אֶת־עֵינֶיךָ

את תקוף דרעך ואת תקוף בית אבוך מלמהוי סיב בביתך׃ לב ותהי מתבסי כל חיי בעקתא דתיתי על אנש ביתך בחוביך דחבתון קדמי בבית מקדשי יומנא׃ לג ואנש לא

ת"א ולא יהיה זקן . סיכסדין יד׃

כוזר"י קרא

את זרועך . למה שהיו אומ' ואם לא לקחתי בחזקה . זרוע חזקה תגדע מדה בסדה׃ טהיות זקן בביתך . לפי שמיהרתם ליקח המתנות קודם הזמן כנגד שאמ' יהלכו לפני עד עולם ולא זכו הם לא יאריכו ימים . ומדרש אגדה . מהיות זקן כהן גדול׃ (לב) והבטת צר מעון . תראה צרתך במעוני כאשה שרואה צרתה׃ בכל אשר ייטב את ישראל . כשיבנה בית עולמים בימי שלמה תהא טובתו של ישראל שלימה שנ' לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב , וכת' ויעש יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו , והבטת צר מעון : לפי שבעטתם בזבחי שלמים ובמנחתי אשר צויתי מעון: בכל אשר ייטיב את ישראל, לפי שהיו ישראל מצטערין על גזילת הקרבנות שנ' וייאמר אליו האיש קטר יקטירון כיום החלב , והבטת צר מעון . ה"י והתה חזי בעקתא דתיתי על אינש ביתך בחובין דחבתון קדמי בבית בקדשי : (לג) ואיש לא אכרית . ממך מעל מזבחי מבל וכל . וכל

רש"י

חומריס ומס לא לקחתי בחזקה׃ (לב) והבטת צר מעון . ורחית לרתך בגלך בתוך מעוני כאשה הרוזה לרתה עמה בבית׃ בכל אשר ייטיב את ישראל . כשיבנה בית עולמים בימי שלמה ותהא טובתם על ישראל שלימה כמה שנאמר עם לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב (מלכים ח נ) יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים וגו' ויאכל יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו כל ימי שלמה (שם ד) : ולא יהיה זקן בביתך . מדה כנגד מדה שחלכתם קדשים לפני זמנן כעדים יקטירון את החלב לף לתתם

רלב"ג

לימנע כמו שמכר בכורי סיסים כי למימלך בן למכיר סיס נעבי לימנע : (לג) מכיות זקן בביתך , ילמה כזה כלמ יהיה כסם מי ביזקין מכל ימותו כחוריס : (לב) והבטת לך מעון בכל אשר ייטיב את ישראל.כ"ל שבכל תגיע מקום לך למוק לך בכל הטוב אשר ייטיב׳ס לם ישראל ולם יהי׳ כך לו מלך לשמח כו:(לג) זקן בביתך כל הימים. כ"ל שלא ימלא מכס בביתו כל הימים כמו שמלא מהס סהים כו על סהים מכס וכיוצ׳:(לג) ואיש לא אכרית . כ"ל שלא יכרית לך מעט מזבחי. כלי שילהו כרעתם בסיוסם תמת כהן מוכל עליסם תחת אכל סיס׳ לסם הממעלה לולי זה שמעת ולולם הסבה לא יפותו כלך בעודם קטנים אכל ימותו בסיוסם

רד"ק

פי׳ והכרתי : זרועך . חזוקך כלומר אורך החיים : מהיות זקן . שימותו בחוריס ורבו׳ פירשו חכם כמו והדרת פני זקן ר"ל שלא יהיה סבית עלי סמוך בסנהדרין : (לב) צר מעון. מעון הוא בית ה' ופי' צר כמו וכעכתה צרתה כי כמו שתי נשים לאיש אחד צרות זו לזו כן שני כהנים בבית המקדש צרים זה לזה לפי שכל אחד נושל הלקו ועינו צרה בשל חבירו וצר סמוך למעון או פירושו צר בעיניו : בכל אשר ייטיב . וכל הטוב אשר ייטיב ה' את ישראל כשיבנה בית המקדש ורעך יהיה נקלה שם שיהיה נדול עליהם והם מפלים לאהרים וי"ת ותהא מסתכל בעקתא דתיתי על אנש ביתך בחוביך דחבתון בבית מקדשי

מצודת ציון

ז) : זרועך . עניו מוזק כי מחוזק הוא בזכוכ : (לב) והבטת . עניו מלים והסתכלות : צר . כמו בשתי נשים לאיש אחד תקלקלנה לזה כ"ל יקרלו שני כה"ג זה לזה בלבון לך : מעון . כמעון : (לג) לכלות .

מצודת דוד

מכלים מוזק ממלמך : מהיות זקן . ר"ל מובל ובר כי המובלים והבחים יקרלו זקני כהם : (לב) והבטת צר מעון . כ"ל זכוך ילמים לרתו במעון כי יהיה כה"ג אחד לף מכם : (וכ"ל בלשון הקודש לר עם כי לף יהיו זכוני אחד כי אין לה אכרית . מכל וכל מבלי לעבוד מי מכם על המזבח לף ימצאו במזבח וילמו בהעתם לחיות לכם בליון עינים ולהכון נפש (ועם שאמר לעבלי בל' נוכח ויחידי על הזבח ידבר

פירוש ע"ט

וְנָדַעְתִּי אֶת זְרוֹעֲךָ וְאוֹת אִיךְ יָעֵל פֵּאר שְׁנֵיידֶן דַיִין דְעָנְקֶט מֵאל וְועט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ פֵּר בְּרַייבֶּן דְעָם שְׁטַארְקַייט וָם אִיז צוּ אַייךְ אִין מַיִין הוּז וַויל דִי אֶבְיָתָר פוּן צוּ זַיין אִיז כֹּהֵן גָּדוֹל וָום עֶר וועט זַיין יוּנְגֶן הָאבֶּן גְּאָנְט אוּג אַז גִיט וָועל אִיךְ גֶעמֶן מִיט פוּן דַייִנִי קִינְדֶר אוּג דָאם שְׁטַארְקַייט פוּן גְּוואלְד וְאֶת זְרוֹעַ בֵּית אָבִיךָ אוּג דָאם שְׁטַארְקַייט פוּן צָדוֹק פוּן דִי קִינְדֶר פוּן פִּנְחָס וְלֹא יִהְיֶה זָקֵן בְּבֵיתֶךָ דַיִין פָּאטֶר הוּז גְּוזוּנְד כִּיהְיוֹת זָקֵן בְּבֵיתֶךָ דָם עָם וועט אוּג עָם וועט גִיט זַיין קַיין אַלְטָער מַאן אִין דַיִין הוּז גְּוזוּנְד : גִיט זַיין קַיין אַי טָעג . אוּג דָם וועט זַיין מַדָה כְּנֶגֶד (לב) וְהַבַּטְתָּ דִי וועקְט אָן קוּקֶן אוּג זְעהֶן צַר דַיִין מַדָה וַויל זַיין פֶּר צַייט . בְּלַייבֶּן כְּלוֹמַר אֵין אַנְדֶרֶר כֹּהֵן גָּדוֹל גִיט פוּן דַייִנֶע קִינְדֶר אִין מַיִין וואוּנוּנְג . אוּג דָאם וועט זַיין בְּכֹל אֲשֶׁר ייטִיב אֶת יִשְׂרָאֵל וועהֶן גָאט וועט גוּטֶם אַבְיָתָר זָךְ אוּג אַיין מַאן וָועל אִיהְ גִיט פֶּר שְׁנֵיידֶן צוּ דִיר פוּן מַיִין מִזְבֵּחַ לְכַלּוֹת אֶת עֵינֶיךָ צוּא פַּאר לְעַנֶּדֶן וועט גְּבוּאט וָועהֶן אִין דִי טָעג פוּן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ דַייִנִי אוֹנֶן כְּלוֹמַר דַייִנִי קִינְדֶר וָועלֶן צוּ זְעהֶן דָעם עָם דְעָנְקֶט מֵאל וְועט דִיא יִשְׂרָאֵל וַיַיעֲר גוּט זַיין צַעַר מִיט וַיַיעֲרִי אוֹנֶן וָאֲאַדִיב אֶת נַפְשֶׁךָ אוּג צוּא מַאכֶן

וְלַאֲדֵיב אֶת־נַפְשָׁךְ וְכָל־מַרְבִּית בֵּיתָךְ
לְחַשְׁבָא יַת עֵינָךְ
וּלְאַפְחָא יַת נַפְשָׁךְ וְכָל
יְמוֹתוּ אֲנָשִׁים: לד וְזֶה־לְּךָ הָאוֹת אֲשֶׁר
סַנְיוּת בֵּיתָךְ יְמוּתוּן
עוּבַיְמִין: לד וְדֵין לָךְ
יִבֹא אֶל־שְׁנֵי בָנֶיךָ אֶל־חָפְנִי וּפִינְחָס
אָתָא דְתֵיהֵי לָוָת תְּרֵין
בְּנָךְ לָוָת חָפְנִי וּפִנְחָס
בְּיוֹם אֶחָד יְמוּתוּ שְׁנֵיהֶם: לה וַהֲקִמֹתִי
בְּיוֹמָא חַד יְתְקַטְלוּן
הַתְרֵיהוֹן: לה וַאֲקִים
לִי כֹּהֵן נֶאֱמָן כַּאֲשֶׁר בִּלְבָבִי וּבְנַפְשִׁי
קֳדָמַי כָּהֵין מְהֵימָן
דְּכְמֵימְרִי וְכִרְעוּתִי
יַעֲשֶׂה וּבָנִיתִי לוֹ בַּיִת נֶאֱמָן וְהִתְהַלֵּךְ
יַעְבֵּד וַאֲקִים לֵיהּ מַלְכוּ
לִפְנֵי־מְשִׁיחִי כָּל־הַיָּמִים: לו וְהָיָה כָּל־
קַיָּמָא וְיִשְׁתֵּשׁ קֳדָם
מְשִׁיחִי כָּל יוֹמַיָּא: לו וִיהֵי

רש"י ת"א וכל מפרשי ר"י יפה. ישמות קה פסחדרין:

מהר"ו קרא

תמותון כלל זמן: (לג) ולאריב. כמו ולדחיק: ימותו אנשים. כהוריס לימו דומה לכלו על כתר לחכלו על תיקון: (לד) וזה לך האות. איתקייס דכדר כיום אחד ימותו שני כניך והיה תהיה לך אות שיתקייס כל הפרעונות שנאמר לך והכתת לר מעון וכל מרבית ביתך ימותו מנעים: (לה) כהן נאמנים. צדוק הכהן ודרעו יהיו כהנים, ויש לומר כהן בשרת באמונה: כאשר בלבבי ובנפשי. כמו שהר' יונ' כמימרי וכרעותי יעבד, כמו שלבבי השירות לעשות כן יעשה: בית נאמן. בית המקדש קיים, וכאן רמז לו תרבן שילה, ותרני מלכו קיים:

רד"ק

ולאריב את נפשך. החפך כן דאבדן נפש וכן הרגומו ולאבחא נפשך וכן תרגם ומדיבות נפש ומבחן נפש: וכל מרבית ביתך. כענין אשר טפחתי ורביתי מרימ"ם בלעז: ימותו אנשים. בחורים וכת"י עולימין וכן בא באנשים באנשים יקנים כל אחד יתפרש לפי מקומו: (לד) וזה לך האות. כשתראה שני בניך יתומו ביום אחד יתברר לך כי העתיד אשר דברתי על בניך יתקיים: (לה) והקימותי לי כהן נאמן. אמרו כי זה היה צדוק כי לא חלה על זרע עלי הקללה עד שנגישה צדוק כהן גדול וזה היה בשחיה בורח דוד מפני אבשלום שנפלקן אביתר והיה צדוק כהן גדול שנאמר ויעל אביתר ואחר כן אמר ויאמר המלך לצדוק השב את ארון האלהים העיר ואותו היום נתכנה כהן גדול אבל לא היה כהן גדול עד שנכנשה שלמה ירושלם לכהן גדול וקדים היום הזה לא היה מסולק זרע עלי מכהונה גדולה שהרי היה אחיה בן אחיטוב נושא אפוד בימלחם שאול ואחימלך היה כהן גדול בנוב ואביתר בנו היה כהן גדול עד שהוסק צדוק: כאשר בלבבי ובנפשי יעשה. פי' שיעשה כל אשר ברצוני וכת"י די במימרי וברעותי יעבד: בית נאמן. פי' קיים כמו במקום נאמן כי זרע צדוק היו כהנים גדולים וכן תמצאם מיוחסים בדברי הימים עד עזרא: וההולך לפני משיחי. הוא זרובבל ואמר לפני משיחי כי הכהן היה בא לפני המלך להורותו הדרך המובה ולא היה המלך בא לפני הכ"ג אלא כשהי' שואל באורים ותומים כמו שכתוב ולפיו אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים אבל בכל עת אחר שירצה המלך לראות הב"ג ודבר עמי תכהן היה בא לפניו וכן אמר וכריה הנביא וישב ושמל על כאבו ועצת שלום תהיה בין שניהם ופי' והיה כהן על כאבו כמו לפני כאבו כמו עומדים עליו נצבים עליו שהוא כמו לפניו וי"ת וישמש קדם משיחי ונראה כי

מצודת דוד

כיום כי זרע כאדם יקצר כהוא עלמו): וכל מרבית. כל גדולי ביתך ימותו לא יכיעו לא זקנים ולא קטנים כי אם בחורים שלבלותם מכוכה: (לד) וזה לך האות. כיקקייס כל דכרי הכטוחים: אשר יבוא. האות הוא הדבר אשר יבוא על שני בניך ביומותם ביום אחד וכזה תדע כיקקייס הכל: (לה) כהן נאמן. זה לדוק והוא יעבד כלבבי ובנפשי כלומר: בית נאמן. בית קבוע לו ולזרעו לעולם: והתהלך. יטייל לפני המלך לבעבור ממו ועלת שום תביה

מצודת ציון

כמלפה לדבר ואינו לא קרוי כליון עיניס כלי מקלה: ולאריב. הוא כפוך כמו ולדחיק והוא לשון עצבון לשר ומינה כמו ולמדון נפש (דכריס כא): מרבית. ענין גדול כמו מהר שמחתי ובימי (מיכה ב): (לה) נאמן. מתקייס כמו יהי נאמנה נמתן (בשמיה כב): והתהלך

פירוש ע"ט

טְרוּרִיג דַיִן לַייב כְּלוֹמַר דִי לַייבֶר פוּן דַייגִי קִינְדֶר מְקוּיִם וְעֶרֶן: (לה) וְהֶקִימוֹתִי לִי אוֹג אִיךְ וְוֶעל מִיר
וָם וְוֶעלֶן זַיין אִין דִי צַייטֶן וָכְל מַרְבִּית בֵּיתֶךְ אוֹג אַלֶי אוֹף שְׁטֶעלֶן אֵין בַּגְלַייבְטֶן כֹּהֵן דָם אִיז צָדוֹק אַז
אוֹף גְצוּנְעֲנִי פוּן דַיין הַוִיז וְועֶלֶן שְׁמַארְבֶּן יוּנְגְ וויא אִין מַיין הַאֶרְץ אוֹג אִין מַיין וויֶלֶן אִיז אַז וְועט
מַאֲנֶן בְּרִי דָם אֲבִילוֹת וְאֶל גְרֶעסֶר זַיין וְוארוּם עָם עֶר טָאן וּבְיתִי לוֹ בַּיִת נֶאֱמָן אוֹג אֵיךְ וְועֶל בּוֹאֶן צוֹא
אִיז נִיט גְלַייךְ דָם אֲבִילוֹת פוּן אַיין יוּנְגֶן מַאן צוּ אִים זַיין בְּגְלַייבְט הַוִיז דָם מַייְנְט עֶר דָם דִי כְּהוּנָה
דָעם אֲבִילוֹת פוּן אַיין קִינְד: (לד) וְזֶה לְךָ הָאוֹת אוֹג דָם וְועט זַיין צוֹא דִיר אִין וְואר צַייכֶן אַז עָם וְועט
מָקוֹם וְעֶרֶן אִין דִיר דֶר פוּרְעַנְיוֹת אֲשֶׁר יָבֹא וגו' דָם וָם עָם וְועט קוּמֶן צוֹא דַייגִי בֵּיידִי זוֹן חָפְנִי אוֹג
פִּנְחָס בְּיוֹם אֶחָד יְמוּתוּ שְׁנֵיהֶם דָם אִין מָאנֵ וְועֶלֶן גוּזְנְד
זַיי בֵּיידִי שְׁטַארְבֶּן דוּרְד דָעם וְועֶסְטוּ וִיסֶן אַז נָאר
דָעד פוּרְעַנְיוֹת וָם אוֹף דִיר אִיז גְנָאנְט גְוֹאוֹרֶן וְועט
לְאַבִיל בְּרוּט וְאַבִי אוֹג עֶר וְועט זָאגֶן צוֹא דָעם כֹּהֵן

גדול

הַנּוֹתָר בְּבֵיתֶךָ יָבוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ
לַאֲגוֹרַת כֶּסֶף וְכִכַּר־לָחֶם וְאָמַר סְפָחֵנִי
נָא אֶל־אַחַת הַכְּהֻנּוֹת לֶאֱכֹל פַּת־לָחֶם׃
ג יא וְהַנַּעַר שְׁמוּאֵל מְשָׁרֵת אֶת־יְהוָה
לִפְנֵי עֵלִי וּדְבַר יְהוָה הָיָה יָקָר בַּיָּמִים
הָהֵם אֵין חָזוֹן נִפְרָץ׃ יב וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא
וְעֵלִי שֹׁכֵב בִּמְקוֹמוֹ וְעֵינָיו הֵחֵלּוּ כֵהוֹת

תרגום

כָּל דִּישְׁהֲאַר בְּבֵיתָךְ
יֵיתֵי לְאִשְׁתַּבָּאָה לֵיהּ
לְמֶעֱבַד דְּכָסֶף וּפִתְבָּא
דְּלַחְמָא וְיֵימַר מַנֵּינִי
כְּעַן לַחֲדָא מִמַּטְרַת
כַּהֲנַיָּא לְמֵיכַל פִּתְבָּא
דְּלַחְמָא׃ א וְרַבְיָא
שְׁמוּאֵל מְשַׁמֵּשׁ קֳדָם יְיָ
בְּחֵינֵי עֵלִי וּפִתְגָמָא דַיְיָ
הֲוָה כַּדְכֵי בְּיוֹמַיָּא הָאִינּוּן
לֵית נְבוּאָה נַלְיָא׃
ב וַהֲוָה בְּיוֹמָא הָאִינּוּן
וְעֵלִי שְׁכִיב בְּאַתְרֵיהּ
וְעֵינוֹהִי שָׁרִיאוּ לְמַכְהֵי

ת"א פסחני פל . פוסח ס שבועות ו׳ : ורעיניו קרי

מהר"י קרא

(ו) לאגורת כסף . מנחם חיברו עם עשרים גרה ועם אגרה בקציר . והשיבו דונש ופירש גרה ואגורת כסף לשון מעה כסף . ונראה לי לאגורת כסף לשון משכורת . לשון שכירות תרג׳ אגרא: ספחני . נא מנחם חיברו עם מהספתאם ונספחו וקרוב ללשון הכפחה אבל לשון ספילה הוא . ותרג׳ מניני כעין לחד ממטרת כחניא :

ג (ז) והנער שמואל משרת את ה׳ לפני עלי . משרת לפני ה׳ . משרת לפני עלי . משרת מוסב לשניהן . דונאש גם עם ה׳ גם עם אנשים ומוב מוסב לשתיהן . ותרג׳ בחיי עלי : היה יקר . שאינו מצוי ותרג׳ כפי מכוסה . וכן יקר רוח איש תבונה יקר יז) ממוע דבריס לדס מכין: אין חזון נפרץ . לית נבואה גליא . נפרץ לשון ופרצת ימה וקדמה (בראשית י"ח) :

רש"י

נאמן . הוא לדוק : (ו) לאגורת כסף . כשכיל להשתכר מעה כסף : אגורת כסף . ממשקלות עשרים גרה הוא (שמות ל) : ספחני . ספפני :

ג (א) היה יקר . היה ממוע וכן יקר רוח איש תבונה (משלי יז) ממוע דבריס לדס מכין: אין חזון נפרץ . לית נבואה גליא . נפרץ לשון ופרצת וגא לשבר האחן שלא התחמה למה מעדה

רלב"ג

מעיתי כל הימים . כ"ל נפני המלך מפר יעלוה בעמי : (ו) יכול להשתמות לו לאמות כסף וככר לחם . כ"ל ביקשו לו שישתמו כמשמרות כהונה כעבור דכר מיעט שיניע לו מהמולת כשביל הכהונה היא והיל מעה כסף וככר לחם ויפסיק לו לרחמו שיתכבדו למתת משמרות כהונה כדי שיניע לו ממנה מעע לחם לאכול וזכו הטוכח שלחי לניח עלי תחת נלחם אבר לו לחם להשתדל חת עלמם ויסיל כמ"י מפסח שלחו לחיות לחם כדרך שלח ישחל לחם כי חס מעע יוכלו לחיות ממנו כדומה : (ז) והנה הנער שמואל היה משרת חת ה׳ לפני עלי. פירש מיישב הזוהו על זה . והנה היה דבר ה׳ ניעים בהם יקר ר"ל שהנבואה היתה מגעת אליהם ביותר עד שלא היתה לו נבואה בפתחם מכל היה עניו הנבואה מחוס שלא ימלא לו מי שיתכבד: (ב) ויהי ביום

(ב) ויהי ביום ההוא . הלילה בכלל היום : במקומו . במקום שהכהנים ישנים לפנים מן הלוים . החלו כהות . להיות כהות כי

מצודת דוד

כיעים : (ו) להשתחוות לו . להכפן הגדול מפני יועמד מזכח לדוק : לאגורת כסף . כעבור מגורת לסף וככר לחם מפני יקבל ממנו כמעה : ואמר . הנותר בכיתך יתמר לו כבקשה ממך מספני ותכבכי נח לל תחת ממשמרות הכהנים למכול זוה פת לחם כי יהיה מפר לחם מזולת זה :

ג (ז) לפני עלי . כ"ל לפני עלי כעבודתה׳ לעשותה לפני עלי וקודם לו כי מתחלה סורהו עלי עבודת׳ ותמ"ל ונתחזק מעליו ולכשוף מעלה יותר על מוכח לנבואה : ודבר ה׳ . דכרי הנכואה היה ניעים כל מים המלכים לל עלי : במקומו . במקום שהכהנים נוכבים לפנים מן הלוים . החלו כהות . להיות כהות כי

משלי חכמים

(א) וְהַנַּעַר שְׁמוּאֵל מְשָׁרֵת אֶת ה׳ לִפְנֵי עֵלִי וגו׳. דִּי גְּמִרָא וְאָמַר אוֹף דְּעַם פְּסִיק וְזַרְד הַשְׁכֵּם וּבָא הַשְׁכֵּם . דִּי וּוּגְן הָט גְּשַׁיידְט אוּג דִּי וּוּגְן אִיז אוֹנְטֶר גִּיבַאנְגֶן . אִיידֶר עֶם אִיז אוֹנְטֶר גִּיגַאנְגֶן דִּי וּוּגְן פּוּן עֵלִי (אִיידֶער עֶלִי אִיז גִּישְׁטַארְבֶּן) אִיז שׁוֹן אוֹיפְגִּישַׁיידְט רִי וּוּגְן פּוּן שְׁמוּאֵל . אִיז שׁוֹן שְׁמוּאֵל גִּיוָארֶן אֲנֶבִיא . זָאגְט דָּר פָּסוּק וְהַנַּעַר שְׁמוּאֵל . אֶפִילוּ שְׁמוּאֵל אִיז נָאךְ גִּיוָארֶן זֶיעֶר יוּנְג פּוּן דֶעסְטְוֶועגֶן הָאט עֶר בֶּיזִידְט הקב"ה פַּר עֶלִי . עֶר הָאט נִיט גִּיזִידְרָפְט עֶלִי זָאל אִים לֶיעֶרְנֶן וְוִי צוּ דִינֶן נָאט . נָאר עֶר הָט שׁוֹן

(ב) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא אוּג עֶם אִיז נְוֶועזֶן אִין דֶעם דְּאוּנֶן מָאג עֶלִי אוּג עֶלְעֶגֶן אוֹף זַיין אוֹרְעט וַיָּחֵלּוּ

החלו

לֹא יָכֵל לְמֶחֱזֵי׃ ג וּבוּצִין דְּבֵית מַקְדְּשָׁא
דַּיְי עַד לָא טְפָא
וּשְׁמוּאֵל שָׁכֵיב בְּעִזְרַת
לֵוָאֵי וְקָלָא אִשְׁתְּמַע
מֵהֵיכְלָא דַּיְי דְּמַתָּן
אֲרוֹנָא דַּיְי׃ ד וּקְרָא יְיָ
לִשְׁמוּאֵל וַאֲמַר הָא
אֲנָא׃ ה וּרְהַט לְוָת עֲלִי
וַאֲמַר הָא אֲנָא אֲרֵי
קְרֵיתָא לִי וַאֲמַר לָא
קְרֵיתִי הוֹב שְׁכֵיב וְאָזֵל
וּשְׁכוֹב׃ ו וְאוֹסִיף יְיָ
לְמִקְרֵי עוֹד שְׁמוּאֵל וְקָם

לֹא יוּכַל לִרְאוֹת׃ ג וְנֵר אֱלֹהִים טֶרֶם
יִכְבֶּה וּשְׁמוּאֵל שֹׁכֵב בְּהֵיכַל יְהוָה אֲשֶׁר־
שָׁם אֲרוֹן אֱלֹהִים׃ ד וַיִּקְרָא יְהוָה אֶל־
שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי׃ ה וַיָּרָץ אֶל־עֵלִי
וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי כִּי־קָרָאתָ לִי וַיֹּאמֶר לֹא־
קָרָאתִי שׁוּב שְׁכָב וַיֵּלֶךְ וַיִּשְׁכָּב׃ ו וַיֹּסֶף
יְהוָה קְרֹא עוֹד שְׁמוּאֵל וַיָּקָם שְׁמוּאֵל

שמואל א ג׳ ונר אלהים . קודם עכ שת פקידים מנ שו :

מהר"י קרא

(ג) ושמואל שוכב. במקומו בעזרת לוים הכוזרים בכהמ"ק כן ת"י ומשמע שכיב בעזרת ליותי: בהיכל ה'. מצד שם ארון אלהים : (ד) ויקרא ה'. וקול נמי מהיכל ה' מבית קדשי הקדשים שקרא שמואל. סוף המקרא העליון מהוכר לרמז המקרא התחתון וזו בלשון הכתוב ילעיט לע

רש"י

דרך ההיכל ועדיין הנר היה דולק במקומו ועדיין היה לילה ולא היה לו לומר כהן אחר נכנס שם וקראהו וגם היה יכול לראות באור הנר דרך פתח או חלון ולא ראה שום אדם לאן הלך אל עלי שהיה לפנים ממנו לצד ההיכל, ונר: לי שאף לאור נרות

רד"ק

הוא תיאר: לא יוכל לראות. תוספת ביאור וכי' לא יוכל לראות היטב אבל רואה היה שהרי אמר החלו ולא אמר כהו וכן הוא אומר ביעקב אביו לא יוכל לראות ואח"כ אמר וירא ישראל את בני יוסף ושם הספור הזה בפקום הזה אם ענינו על דרך פשוטו לא מצאתי לו שום נכון ואם הוא דרך כישל ור"ל עיני הלב כלומר רוח הקדש ושמעו שהיתה רוח הקדש הולכת

רל"ב

הכוח. שכח כח המלות לענין לגיעת לו הדברים הקודמים בימי עלי היה שוכב במקומו מכוח הזקנה והחלו עיניו להיות כהות כמשמעו שלא יוכל לראות: (ג) והנר טרם יכבה כי אלו היה כבה כך המלות עליית השחר שמואל שוכב בהיכל ה' אשר שם ארון אלהים ונר אלהים היה עומד בין הארון ובין הפתח כמו שנאמר בתורה יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה' ואמרו חכמים שהיה מערב עד בקר אע"פ שאין צריך אלא עד חצות כדי שלא יכבה מאליו ויהיה לריח נעים לכהנים שיכנסו בבקר לשרת ולהעלות את הנר הכבוי ולהדליק את החדש ולפי שהיה מערב עד בקר היה מצוי שיכבה מאליו ולכך אמרו חכמים שהיה מערב עד בקר אע"פ שאין צריך אלא עד חצות כדי שלא יכבה מאליו ומוסב הוא למקרא שלפניו לומר שקול הקדימה היה בהיכל ה' וכו' : (ה) כי קראת לי. כי מצד שעלי קראו :

מצודת דוד

לראות, כלומר מקודם וכעל הכתוב לתוספת ביאור : (ג) טרם יכבה. מדיין לא כבה לגמרי אלא מעט מעט והיה עומד בין ארון אלהים למנורה שהיה בהיכל ה' , זה קרי"ק שמכאן מוכח שהיה שכוב שם ארון אלהים ומוסב הוא למקרא שלפניו לומר שקול הקדימה היה בהיכל ה' וכו' : (ה) כי קראת לי . כי מצד שעלי קראו :

מצודת ציון

כמו והנם כסה (ויקרא י"ג) : (ד) הנני. הנה אני :

פירוש ע"ט

הַחֵלּוּ בַּחוּת אֵין נִיצְעָ אוֹיגְעָן הָאבֶּן אָן גְּהוּבֶּן טוּנְקֶעל וְוָעִירְן עֶר הָט נִיט גְּקָאנְט זָעהֶן׃ (ג) וְנֵר אֱלֹהִים דִּי לַעְכְט פּוּן גָאט אִיז נָאךְ נִיט וְוָארֶן פֶּר לָאשִׁין וּשְׁמוּאֵל שׁוֹכֵב אִין שְׁמוּאֵל אִיז גְּלֶעגֶן אוֹף זַיין אוֹרְט אוּנ עֶזְרַת לְוִים אוּנ דָּ גְּהֵיסְט דָּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְוָארוּם עֶר אִיז גְּוֶעזֶן אַיין לֵוִי גְּבַיְיט מִיט אַנְדֶערִי לְוִים אִיז אִין קוֹל גְּהֶערְט גְּוָואךְן בְּהֵיכַל ה׳ וְגוֹ׳ אוּנ דָּעם הֵיכָל פּוּן גָאט וָם דָּארְטֶן אִיז דָּר אָרוֹן פּוּן גָאט׃ (ד) וַיִּקְרָא ה׳ אֶל שְׁמוּאֵל אִין גָאט הָאט גְּרִיפֶּן צוּ שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי הָט שְׁמוּאֵל גְּנָאנְט דָּא בִּין אִיךְ רש"י שְׁרַייבְט דָּם אִיז גְּוֶעזֶן אִין גְּרוֹסְעֶר וּוִינְדֶער וְוָארוּם עַלִי אִיז דָּאךְ גְּוֶעזֶן אִין בֶּהֶן אוּנ אִיז גְּלֶעגֶן אוּנ דָּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ צוּא הֵיטֶעֶן אוּנ שְׁמוּאֵל אִיז גְּוֶועזֶן אִין לֵוִי אוּנ הָט פּוּן דְּרוֹסֶן גָּעהִיט אִיז דָּם קוֹל אַרוּם אוֹבֶּר עָלִי אוּנ הָט גְּרֶעט מִיט שְׁמוּאֵל אוּנ עָלִי הָט נִיט נֶהֶערְט׃ (ה) וַיָּרָץ אֶל עֵלִי אִיז שְׁמוּאֵל גְּלָאפֶּן צוּא עֶלִי אוּנ הָט עֶלִי גְּנָאנְט אִיךְ הָאבּ דִּיךְ נִיט גְּרוּפֶן שׁוּב שְׁכַב קֶעֶר דִּיךְ אִיז עֶר גְּנָאנְגֶן אוּנ הָט זִיךְ גְּלֵייגְט׃ (ו) וַיּוֹסֶף ה׳ הָאט נָאט

משלי חכמים

אַלַיין גִּיוואוּאפֶּם דִּי נָאנְצֶע הוֹרָה אוּנ כְּצִוּוֹת . אוּנ דִּיא גְּבוּאָה פּוּן נָאם אִיז דַּאמְאלְס גָּוִוען אַמְיֶיעֶרע זַאךְ , וַיֶיל עֶם זָענֶן קַיין גְּבִיאִים גִּיוֶוען . וָואהְרֶם עֶם אִיז קֵיינֶער נִיט וָוערְט גְּוֶוען צוּ זַיין אַנְבִיא . דִּיא גְּבֵיאוֹת פּוּן נָאם אִיז גִּיוֶוען אֶר־הַאלְטֶן אוּנ וַיא הָאם נִיט אוֹיס גְּבְּרַאכֶן פּוּן הַיטֶל אֲרַאף צוּ קוּמֶן אוֹף דִּיא עֶרְד . אִיז נָבִיא אִיז נָאר גְּיוֶוען עֲלֵי אֲבֶּער עֲלֵי שׁוֹכֵב בְּמְקוֹמוֹ , עֲלֵי לֵיגְם שׁוּן אוֹף זַיין אֶרְם עֶר קָאן שׁוּן נִיט מְרַאכְטֶן אִין דִּיא גְּבוּאָה פּוּן הַקב"ה . אוּנ זַיינֶע אוֹיגֶן הָאבֶּן אֲנְגֶעהוֹבֶּן טוּנְקֶל וְוֶערֶן , פּוּן עֶלְטֶער , עֶר קָאן שׁוּן בַּאלְד נָאר נִיט זֶעהֶן . דָּם מֵיינְט פֶּרְן זַיינֶע אוֹגֶן הָאבֶּן שׁוּן קַיין קְלֶעֶרֶע גְּבוּאָה נִיט גְּזֶעהֶן . נָאר אֲבִיסֶל הָם נָאךְ גְּשֶׁיינֶם אוֹף אִים דִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ . אוּנ עֶר וֶועט שׁוּן בַּאלְד דָּם אוֹיךְ נִיט זֶעהֶן , אוּנ דִּי נָאכְקוֹמֶלִינְגֶע לֵיכְט אֵיידֶר וַיא אִיז אַרְלָאשֶׁן גְּיוָואךְן . דָּם מֵיינֶם פֶּרְן אֵיידֶר דִּי נָשָׁמָה פּוּן עֶלִי אִיז אַוּועק גְּנָאנְגֶן . וַיידֶר עֶלִי אִיז גְּשְׁטָארְבֶּן . הָם גְּדֵיאוּתֶם וְיִשְׂרָאֵל אַיין אַנְדֶער נָבִיא אוֹיךְ

וַיֵּלֶךְ אֶל־עֵלִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי כִּי קָרָאתָ לִי
וַיֹּאמֶר לֹא־קָרָאתִי בְנִי שׁוּב שְׁכָב׃
ז וּשְׁמוּאֵל טֶרֶם יָדַע אֶת־יְהוָה וְטֶרֶם
יִגָּלֶה אֵלָיו דְּבַר־יְהוָה׃ ח וַיֹּסֶף יְהוָה
קְרֹא־שְׁמוּאֵל בַּשְּׁלִשִׁית וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־
עֵלִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי כִּי קָרָאתָ לִי וַיָּבֶן עֵלִי
כִּי יְהוָה קֹרֵא לַנָּעַר׃ ט וַיֹּאמֶר עֵלִי
לשמואל

ת"א כי ה' קורא . עקרים מג יח:

תרגום

שְׁמוּאֵל וַאֲזַל לְוָת עֵלִי
וַאֲמַר הָא אֲנָא אֲרֵי
קְרֵיתָא לִי וַאֲמַר לָא
קְרֵיתִי בְּרִי תּוּב שְׁכִיב׃
ז וּשְׁמוּאֵל עַד לָא אֲלַף
לְמִידַע אוּלְפַן מִן קֳדָם
יְיָ וְעַד דְּלָא אִתְגְּלֵי לֵיהּ
פִּתְגָם נְבוּאָה דַּיְיָ׃
ח וְאוֹסִיף יְיָ לְמִקְרֵי
שְׁמוּאֵל בִּתְלִיתָאָה וְקָם
וַאֲזַל לְוָת עֵלִי וַאֲמַר הָא
אֲנָא אֲרֵי קְרֵיתָא לִי
וְסַבַּר עֵלִי אֲרֵי מִן קֳדָם
יְיָ מִתְקְרֵי לְרַבְיָא׃
ט וַאֲמַר עֵלִי לִשְׁמוּאֵל

מהר"י קרא

של מנורה הנראה לו מבחוץ היה יכול להשתמש דאמ' בפסחים קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה. ואמר ר' סימון קול דשירה ומרא' דהיכל וריח דקטרת אין בהן מעילה. ות"י ובוצין בית מוקדשא עד לא טפא ושמואל שכיב בעזרת ליואי וקלא אישתמע מהיכלא דה' דתמן ארונא דה': (ז) ושמואל טרם ידע את ה'. עדיין לא היה מכיר ענין נבואה. כל טרם שבמקרא עדיין לא הוא. וזה יוכיח עליהם ודבר ה' היה יקר. למעלה.

רש"י

בקולו נפלאות (איוב ל"ז) עלי היה כהן ושומר מבפנים ושמואל היה לוי ושוכב מבחוץ וקפץ הקול דרך עלי לשמואל. במס' תמיד: (ז) טרם ידע את ה'. עדיין לא היה מכיר ענין קול נבואה. כל טרם שבמקרא ל' עדיין לא כתרגומו עד לא והיינו ל' לפני וזה יוכיח ועוד כי טרם תיראון (שמות

ואומר על מעותו של עלי להגיד שלא תתמה עליו למה לא הרגיש לאלתר בקול שכינה והן דברי הספר. וטרם יגלה אליו תרג' עד לא אליף למידע אולפן מן קדם ה' ועד לא יתגלי ליה פתגם נבואתיה מן קדם ה': (ח) ויבן. מן הבין ויקם מן הקים:

רלב"ג

אליו הנבואה עד שקרא אליו ה' במראה הנבואה ואמר הנני וכן לעלי כי נדמה לו שעלי היה קורא אותו וכן נדמה לו זה עד שלשה פעמים שהרגיש עלי כי ה' קורא לנער ולזה שאם יקראהו עוד ישוב לו דבר ה' כי שומע עבדך וידמה שלא שמע שמואל על זה כי ה' קורא לו

רד"ק

שהיו דולקים מערב עד בקר וברוב פעמים היו דולקים עד הבקר ונר מערבי בכל זמן היו מוצאים אותו דולק ואמר כי באה נבואה זאת לשמואל קודם שכבו הנרות בעוד לילה כמו זמן קריאת הגבר שהרי אומר אחרי כן וישכב שמואל עד הבקר ובדרש אמר כי על נר הנבואה אמר ואמרו וזרח השמש ובא השמש עד שלא ישקיע הקב"ה שמשו של צדיק אחד הוא מזריח שמשו של צדיק אחר עד שלא ישקיע שמשו של משה מזריח שמשו של יהושע עד שלא תשקע שמשו של עלי הזריח שמשו של שמואל וזהו שאמר ונר אלהים טרם יכבה: ושמואל שוכב בהיכל ה'. בהיכל ה' דבק עם ונר אלהים טרם יכבה כי הנר היה בהיכל ה' ושמואל היה שוכב במקומו כי שמואל לא היה שוכב בהיכל ה' אלא בעזרת הלוים לפיכך האתנחתא בשוכב לפי שאינו דבק עם בהיכל ה' וכן פירשו רז"ל כי לא יתכן להבין הפסוק כמשמעו שהרי אין ישיבה בעזר' אלא למלכי בית דוד בלבד וכל שכן שכיב' וכל שכן בהיכל וכת"י ובוצין בית מקדשא דה' עד לא טפא ושמואל שכיב בעזרת לואי וקלא אישתמע מהיכלא דה' דתמן ארונא דה'. ובדרש ירעם אל בקולו נפלאות תמן תנינן נעלה הכהן מבפנים ובן לוי ישן לו מבחוץ קפץ הדבר על עלי ודבר על שמואל מבחוץ: אשר שם ארון אלהים. בלא ה"א הידיעה והמסרה לית כוותיה: (ז) טרם ידע את ה'. פי' טרם שידע את ה' היה זה שקרא אליו ולא הבין כי עדיין לא ידע את ה' ולא נגלה אליו דבר ה' בנבואת לפיכך לא היה מבין כי ה' קורא על בן אדם לפיכך קם שלש פעמים אל עלי בטרם ידע: וטרם יגלה. הוא כפול דבר או פי' טרם ידע כי עדיין לא ידע בחכמת האלהית אע"פ שלמד בשאר החכמו' כי אילו למד בזאת החכמה היה מבין ומבחין בקול הנבואה ונראה שכן דעת יונתן שתרגם עד דלא אליף למידע דהלתא דה': (ח) ויבן עלי. כי בשתי הפעמים חשב עלי כי נדמה לו לשמואל כי אדם קורא אותו ומתוך שנתו היה נדמה לו זה ולא היה קורא לו אדם אבל כאשר ראה כי שלש פעמי' זו אחר זו שמע הקול אחרי שניער

מצודת ציון

(ז) טרם. עדיין לא כמו הטרם תדע (שמות י): (ח) ויבן. מלשון בינה:

מצודת דוד

(ז) טרם ידע. עדיין לא ידע תכונת אלהות בהיותו עודנו נער כ"א ידע היה א"כ מכיר קול נבואה: וטרם יגלה. עד הנה עדיין לא נגלה אליו ה' לדבר בו: (ח) בשלישית. בפעם השלישית:

משלי חכמים

זַיין אָרְט, אוּנ שְׁמוּאֵל אִיז גִילֶעגִין אוֹיף זַיין אָרְט, אוּנ הָאט גֶעטְרַאכְט פוּן דִי הֵיילִיגֶע זַאכֶן וָואס זֶענִין בְּהֵיכַל ה'. אִין מִשְׁכָּן וָואס אִין מִשְׁכָּן שְׁטֵיית דֶער אָרוֹן מִיט דִי לוּחוֹת פוּן גָאט (אוּנְטֶער דֶעם וָוארְט שֹׁכֵב אִיז אַ אֶתְנַחְתָּא, אִיז דָס אַ בֶּעזוּנְדֶערֶע זַאךְ). וַיִּקְרָא ה' אֶל שְׁמוּאֵל. אוּנ גָאט הָט גִירוּפֶן צוּ שְׁמוּאֵל, דֶר עִנְיָן פוּן שְׁמוּאֵל אִיז גְלַייךְ לְמָשָׁל אֵיינֶער אִיז גִיוֶוען אַגַאנְצֶען טָאג אִין גַאס, בַּיי נַאכְט אִיז עֶר גִקוּמֶן אַהֵיים הָאט עֶר גִזֶעהֶן עֶר הָט נִיט זַיין בַּייטִּיל מִיט גֶעלְט. עֶר וַוייסְט נָאר נִיט וָואוּ עֶר זָאל זוּכִין דֶעם בַּייטִּיל וַוייל עֶר אִיז גִיוֶוען אִין פִיל גַאסִין דֶעם טָאג אוּנ אִין פִיל שְׁטוּבִין, מֶען מוּז אָבֶּער דָאךְ זוּכִין עֶר גֵייט אִין אֵיין גַאס אִין דִיא אַנְדֶערֶע גַאס אוּנ זוּכְט גוּט אוּנ גֶעפִינְט נִיט. עֶס אִיז אָבֶּער גִיוָוארֶן שְׁפֶּעט אִין דֶר נַאכְט מֶען מוּז גֵיין אַהֵיים, עֶר אִיז גִקוּמֶן אִיז עֶר אוֹיף גִשְׁטַאנִין אוּנ אִיז גִגַאנְגֶן צוּ עֵלִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי אוּנ הָאט אִים גִזָאגְט דָא בִּין אִיךְ דֶען דִי הָאסְט מִיךְ גִירוּפֶן וַיָּבֶן עֵלִי הָט עֵלִי פַאר שְׁטַאנֶען אַז גָאט רִיפְט צוּם יוּנְג: (ט) וַיֹּאמֶר עֵלִי לִשְׁמוּאֵל הָט עֵלִי גִזָאגְט

פירוש ע"ט

גֶמֶערְט צוּ רִיפֶען נָאךְ אֵיין מָאל שְׁמוּאֵל וַיָּקָם שְׁמוּאֵל אִיז שְׁמוּאֵל אוֹיף גִשְׁטַאנִין אוּן אִיז גִגַאנְגֶען צוּ עֵלִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי אוּנ הָט גִזָאגְט דָא בִּין אִיךְ דֶען דִי הָאסְט מִיךְ גִירוּפֶען וַיֹּאמֶר לֹא קָרָאתִי בְּנִי הָט עֵלִי גִזָאגְט אִיךְ הָאבּ דִיךְ נִיט גִירוּפֶען מַיין קוּנְד קֶערדִיךְ אִים אוּנ לֵייג דִיךְ: (ז) וּשְׁמוּאֵל טֶרֶם יָדַע וגו' אוּנ שְׁמוּאֵל הָט נָאךְ נִיט גִוִויסְט וִוי אַזוֹ מֶען הֶערְט דִי נְבוּאָה פוּן גָאט אוּנ עֶס אִיז נָאךְ נִיט אַנְטְפְּלֶעקְט גִוָוארֶן צוּ אִים דִי נְבוּאָה פוּן גָאט: (ח) וַיֹּסֶף ה' קְרֹא שְׁמוּאֵל אוּנ גָאט הָט גֶמֶערְט צוּ רִיפֶען שְׁמוּאֵל אוּנ דְרִיטֶען מָאל וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ הִנְנִי אוּנ הָאט אִים גִזָאגְט דָא בִּין אִיךְ דֶען דִי הָאסְט מִיךְ גִירוּפֶען

לְשִׁמוּאֵל לָךְ שְׁכָב וְהָיָה אִם־יִקְרָא
אֵלֶיךָ וְאָמַרְתָּ דַּבֵּר יְהוָה כִּי שֹׁמֵעַ
עַבְדֶּךָ וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל וַיִּשְׁכַּב בִּמְקוֹמוֹ׃
וַיָּבֹא יְהוָה וַיִּתְיַצַּב וַיִּקְרָא כְּפַעַם־בְּפַעַם
שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דַּבֵּר
כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ׃ יוַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
שְׁמוּאֵל הִנֵּה אָנֹכִי עֹשֶׂה דָבָר בְּיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר כָּל־שֹׁמְעוֹ תְּצִלֶּינָה שְׁתֵּי אָזְנָיו׃
יב בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶל־עֵלִי אֶת כָּל־

אָזַיל שְׁכוֹב וִיהֵי אִם
יְקָרֵי לָךְ וְתֵימַר מְלֵיל יְיָ
אֲרֵי שָׁמַע עַבְדָּךְ וַאֲזַל
שְׁמוּאֵל וְשָׁכִיב בְּאַתְרֵיהּ׃
י וְאֲתָנְלֵי יְיָ וְאִתְעַתַּד
וּקְרָא כְּזִמְנִין שְׁמוּאֵל
שְׁמוּאֵל וַאֲמַר שְׁמוּאֵל
מְלֵיל אֲרֵי שָׁמַע עַבְדָּךְ׃
יא וַאֲמַר יְיָ לִשְׁמוּאֵל הָא
אֲנָא עָבִיד פִּתְגָמָא
בְּיִשְׂרָאֵל דְּכָל
דְּיִשְׁמְעִינֵיהּ יְצַלֶּן תְּרֵתֵין
אוּדְנוֹהִי׃ יב בְּיוֹמָא
הַהוּא אֲקִים עַל עֲלִי יָת
כָּל

ת"א ויהי אם יקרא . שנא קיג :
ויצל ה' שנא קיג פוסוא יח :

רש"י

ט') מפורש ממנו וכל מית השלה מרס יהיה בתרן (כרתות ג') : (י) ויאמר שמואל דבר . ולא הזכיר שם שמים כמו שיהיו עלי אמר שמע קול אחר הוא : (יא) עושה דבר . הוה לקיהת האזן כיד פלשתים : הצלינה . לשון גלגלים מנטטי"ר בלע"ז (ברש"י כ"י שכידי נכתוב ענטי"ר קלינגען , וכן מ"ת י"ב , מ"כ כ"ף י"ב , הבקוק ג' טו) :

מהר"י קרא

(י) דבר כי שומע עבדך . במדרש לא הזכיר עליו שם שמים כאשר צוהו עלי כי אמר שמא קול אחר הוא : (יא) תצלינה . מן צללו . תסבבנה מן סבבו מיגוייר בלע"ז כמו כאשר צללו שערי ירושלים, לקול צללו שפתי . עושה דבר בישראל כזו לקיהת

רד"ק

בישנתו ידע כי לא היה פושה שמואל באמת היה שומע הקול ולא היה קול אדם כי לא היה שם אדם אחר שהיה קורא אותו לפיכך הבין עלי כי קול מלאך ה' היה והחכם ראב"ע פי' כי לפי ששמואל לבדו היה שומע הקול ועלי לא היה שומע אותו ידע עלי הבין כי קול הנבואה היה שהקב"ה משמיע אותו למי שירצה וכן וישמע את הקול מדבר אליו וכן ארז"ל מדבר אליו קול ולא אליו משה שומע ואין ישראל שומעין : (י) ויבא ה' ויתיצב . נראה בשעם הזאת נראית תמונה לנגד עיניו במראה הנבואה לפיכך אמר ויתיצב כמו ויתיצב מלאך ה' בדרך : דבר כי שומע עבדך . ולא אמר ה' כמו שאמר לו עלי כי היה ירא עדיין מחוכיר השם במראה הנבואה ויש בו דרש כי חשש עדיינו שמא קול שד הוא וזה רחוק:(יא)עושה דבר. זהו גלות הארון:תצלינה.מבנין הפעיל שרשו צלל והוא ענין הרגשה כמו לקול צללו שפתי:(יד) ביום

רלב"ג

להיות דבר ה' והיא הכנואה יקר ביעים הכתם עם תכבו היותו כלפי לחוץ לכבודה : (י) והנה הודיעהו הש"י בדרך הכבואה שהיא לנתיב לכת על ישמעאל עת מלחמתם פלשתים שמתו בה רבים מישראל ולוקח מהון מלכים ומתו מפני ופיהם והיכם העתיד לכת לעזר עיר הכהנים כי מתו בה רבים מלי מלכד מכיהר על ידי שמואל וידעה שלוה שמר שמואל ולכה כי התחלת הפולעניות היה במלחמה שמת בה חפני ופינחס וכלולי הפולעניות היה בענין עוד עיר הכהנים : (יא) ומאל כי כל שומעו תלינה שתי אזניו להפלגת קושיו הענין הזה יהיה הקול הנורא

מצודת דוד

(ט)אם יקראם יוסיף לקרוא עוד: (י) דבר.לא תאמר דבר ה' לשמר כוכהו עלי כי תשב עון עכ"ז לא ה' דבר לו :(יא) תצלינה שתי אזניו, ירעדו לשזוי מגודל הפחדה והכוונה הוא על נקימת המרון:(יב)אקים.

פירוש ע"ט

צוּא שְׁמוּאֵל גַּי לַיְיג דִיךְ וְהָיָה אִם יִקְרָא אֵלֶיךָ אוּג עָם נְוּעט זַיין אַז עֶר וְוִעט וִוידֶער רִיפֶּען צוּ דִיר וְאָלְסָטָע זָאגָען דַּבֵּר ה' רֶייד נָאט דָּען קָנֶעכְט הָערְט זַיֶּלֶךְ שְׁמוּאֵל אִיז שְׁמוּאֵל גְּנָאנְגָן אוּג הָט זִיךְ גִילֶייגְט אוֹף זַיין אוֹרט: (י) וַיָּבֹא ה' וַיִּתְיַצַּב אִיז נָאט נְקוֹמָען אוּג הָט זִיךְ גְשָׁטָעלְט וַיִּקְרָא אוּג הָט גִירוּפֶן אַז וִוי אֲלֵי מָאל שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הָט שְׁמוּאֵל גְּנָאנְט רֶייד דָּען קָנֶעכְט הָערְט אוּג שְׁמוּאֵל הָט נִיט גְּנָאנְט רֶייד נָאט אַז וִוי עֲלֵי הָט אִים גֶהֵיסָען. וְנוּאוּרִים עֶר הָט זִיךְ גְּטְרַאכְט טָאמֶר אִיז דָם אַיין אַנְדֶער קוֹל נִיט נָאטָם קוֹל: (יא) וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל הָט נָאט גְּנָאנְט צוּ שְׁמוּאֵל אִיךְ וְוֶעל טָאן אַיין זָאךְ צְווִישֶׁן דִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּל שׁוֹמְעוֹ דָם אִימְלִיבֶּר וּם וְוָעט דָאם הָערְן וְוֶעלָן אִים קְלִינְגָען זַיין בַּיידָע אוֹרֶען. דָם מַיינְט עֶר דָם דָּעָר אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ וְוֶערְט אַוְועק גְנוֹמָען דּוּרְךְ דִי פְלִשְׁתִּים: (יב) בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶל עֲלִי אוּג דָעם דָאזִיגָען

אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־בֵּיתוֹ הָחֵל וְכַלֵּה׃
יג וְהִגַּדְתִּי לוֹ כִּי־שֹׁפֵט אֲנִי אֶת־בֵּיתוֹ
עַד־עוֹלָם בַּעֲוֹן אֲשֶׁר־יָדַע כִּי־מְקַלְלִים
לָהֶם בָּנָיו וְלֹא כִהָה בָּם׃ יד וְלָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי
לְבֵית עֵלִי אִם־יִתְכַּפֶּר עֲוֹן בֵּית־עֵלִי

ת"א ולם יתכפר . ל"ם יח יתכפרון קם (ל"ם ת סנהדרין יח) .

כָּל דִּי מַלֵּלִית עַל בֵּיתֵיהּ
אֲמַר וַאֲשֵׁצֵי׃
יג וַחֲוַיְתִי לֵיהּ אֲרֵי
מְתִפְרַע אֲנָא מִן עַמָּשׁ
בֵּיתֵיהּ עַד עָלְמָא
בְּחוֹבִין דְּיָדַע אֲרֵי מְרָגְזִין
לָהוֹן בְּנוֹהִי וְלָא כְהָה
בְּהוֹן׃ יד וּבְכֵן קַיֵּמִית
לְבֵית עֵלִי אִם יִשְׁהֲבָקוּן

רש"י

(יב) החל וכלה . לותו היום תתחיל ותגמור . (יג) כי מקללים . לשון קלון ובזיון : לחם . לי היה לומר אלא שכינה חבת' : ולא כהה בם . לא הכהה פניהם להעבירם מגדולתם , ומנחם חיבר עם אין כהה לשברך . לא כהתה . לשון עמיות : (יד) אם יתכפר עון בית עלי . כל כך גומר דבר ותחילה וגדעתי את זרועך בנגד אם לא לקחתי בחוקה. יכוחו אנשים קודם זמנם . בנגד גם בשרם יקטירון את החלב שלקחו המתנות קודם זמנן . כלומר הם בעצו בזבחי ובמנחתי . בשבועה אם יביאו כל זבחים ומנחות שבעולם לא יתכפר עון בית עלי עוד מדה בברה . כך נראה לפרש

רלב"ג

מרעיד האזניים וכליון מחזק הקול מקול הסוף מתמהד הצלצל והכפרה לחזון: (יג) מקללים להם בניו ולא כהה בם . הכלון מזה בזכות ידע שיכלכל היו מקללים בניו בכבת העונש שהיו עושקים מוחם בית עלי ממה שהיו חוטפים מהם מן הזבחים ובעבור שעללה שהיתם בכם מהקביצה הקרבנות מלך הוכלו להם עד שכבר ישכפון וקרבנות הכפיים הזוכות פחם מהל מועד לה קרבו עדיין והם לא הלימם עלי על זה בחזון שימעטו מעשום כן מלל למר להם אל בני כי לא טוב השמועה וגו' . ולא דקדק למר: זה ביוסרו מלאו המעשים: (יד) ולכן נשבע הבם לבית עלי אלא יתכפר להם טוב בשלמות קרבנות ולחו מלמר זבח ומנחה כי כלם הלים לכפרה ולזה היתה סמוכה על למם המקללים להטיר שגם הם לים לכפרה ומזה המקום דקדקו רבותינו ז"ל שהכפר' לא תמלם לבית עלי בזבח ובמנחה ומלם

אלא שכנה הכתוב וזה אחר משמונת עשר פסוקים שהם תקון סופרים וחקללה הזאת הוא ענין בזיון כמו שאמר עליהם ובזי יקלו ו"ת ארי מרגזין להון בנוהי : לא כהה בם . לא עצרם ולא מנעם אעפ"י שאמר אל בני כי לא טובה השמועה זה היה לפת

מצודת ציון

(יג) מקללים . ענין בזיון כמו קללה כמללת (מ"ח כ) או הוא מלשון קלי ממש : כהה . ענין מוכך :

ליישב הלא מלו הגדתי לו על ידי שים מלהים שמשמוע שם ביתו: בעון, בעבור שהיו מקללים את אלהים בניו ולא מנעם מזה ולא כהה בם . כ"ל לפי שהיו מקללים כל דברי הכתוב: (יג) והגדתי לו . לשם שהיה ובן מלכה לקיים כל דברי הכתוב: כי שפט אני את ביתו . בעון, בעבור שהיו יודע מלך שגם שכניו מקיימו וכוזים כבודי ולא עשמה שגם בלחוי ומלא לשם הוא תקון סופרים והקללה הזאת הוא ענין בזיון כמו שאמר עליהם ובזי יקלו ו"ת ארי מרגזין להון בנוהי : לא כהה בם . לא עצרם ולא מנעם אעפ"י שאמר אל בני כי לא טובה השמועה זה היה לפת

מצודת דוד

(יג) מקללים . ענין בזיון כמו קללה כמללת (מ"ח כ) או הוא מלשון קלי ממש : כהה . ענין מוכך :

משלי חכמים

זאגט דר פסוק אין דעם ועלבעגן פאר וואס דר גאטלעכער מענטש דם דערצילט פר עלי וום באס הם גזאגט אוף זייגע קינדר . אוג שמואל הם דם אלץ גיהערט , האס ער נעהאאט דעם פאר גרויס צצער אוף הילול ה' וום איז בייי יודן וועגן די קינדר פון עלי , ער הם געזוכט די זאך צו פארבעסערין ער הם אבר ניט עפקענט וויל ער איז נאך ניטוועג יונג . ווער וועט דען הערן זייגע מוסר , דרייבער בייי נאכט וועג ער איז בילעגין אוף זיין גילעגער אוג האאט גיסוראכט מיט צצר וועגן די היילענקיים פון משכן אוג וועגן די היילענקיים פון ארון אוג האאט גזוארנט וועגן דעם חלוף ה' . איז הקב"ה נעקומן צו אים אוג הם אנגעהויבן צו ועקן אוג הם נאכט צו אים זאלג גיט ועגט דיין צצר וועט נהיילן ווערין מיין נאכט וועט ער אפשטעמם ווערין . איך וועל מאכן אזוי אנאך ווער עם ווערט הערן ווילגן אים קלינגן זייגע אויערין , דם מיינם פען אלע ווילגן הערין דעם שפראך וואס איך וועל בשטראפן די קינדר פון עלי . אוג אז הקב"ה מהוט בם אוג ער הם ניט גווארנט זיי קינדר זיבדיגן צו אים ווערט נבריסם דר נאמן פון נאם אוף דר ווערלט . דרייבער בין איך צו דיר נקומן אין די זעלבינע נאכט דיר זאגן דיא בשורה פון מיין בבוד דוא זאלסט דיך ניט מצצר זיין אוף דעם חילול ה' :

חובי היה עלי בנפשת קודשין וקרבנין עד עלמא: מו ושכב שמואל עד צפרא ופתח ית דשי בית מקדשא דיי ושמואל דחיל מלחוזאה ית חיזו נבואתא לעלי: מז וקרא עלי ית שמואל ואמר שמואל ברי ואמר הא אנא: יז ואמר מה פתגמא דמלייל עמך לא כען תכסי מני כדין יעביד לך ייי וכדין יוסיף אם תכסי מני פתגם מכל פתגמא דמלייל עמך: יח ושרי ליה שמואל ית כל פתגמיא ולא

ת"א כה יעשה. מכות יח: ויגד לו שמואל. מכות יח:

בזבח ובמנחה עד־עולם: {ס} טו וישכב שמואל עד־הבקר ויפתח את־דלתות בית יהוה ושמואל ירא מהגיד את־המראה אל־עלי: {ס} טז ויקרא עלי את שמואל ואמר שמואל בני ואמר הנני: יז ויאמר מה הדבר אשר דבר אליך אל־נא תכחד ממני כה יעשה־לך אלהים וכה יוסיף אם־תכחד ממני דבר מכל־הדבר אשר דבר אליך: יח ויגד־לו שמואל את־כל־הדברים

רש"י

מגדולות': (יז) כה יעשה לך. לחות' קללה עצמה שלא יהיה לך כמיס הגויס. וכן עלתה כו ותע"פ שהגיד לו: באותה קללה עצמה שלא יהי' לך בנים הגונים וכן עלתה לו ואע"פ שאמר לו האמת לפי שקללת חכם אפי' על תנאי היא

מהר"י קרא

ענין עון בית עלי שבעבור בזבחי ובמנחתי. ולא נ"ל שהרי עוקר לגמרי עיקר פשוטו ומדרשו של מקרא בכדי: (טו) ויפתח את דלתות בית ה'. שהיה מן השוערים: (יז) כה יעשה לך. מדרש

רלב"ג

מעלם כמה שהוא יותר טוב מכם והוא העסק בהווה ובמעולות מהדים ומזה המקום יותר הספק לך עכ"פ. המכיס שלא תשמע מעני הטוב מהמיהם וזה כי זה העוזב לא היה אלא לעני שלא ידע את ה'. מהכביס שהוא חומו את מעט תמיהתם ממנו מי שהעסק בהידיעת הש"י יגלל מזה הטוב שלא תהיה לו ברכה בעוון הכהונה מעכ"ה בעוון מעט תמיהה והוא שלא תהיה לו ברכה בעוון הכהונה מעכ"ה ויותר מזה מכל מה שאמתו בתעה המהות: (יז) כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף. הוא לשון קללה והלשון הוא כה יעשה לך אלהים רפה כי לא היה יודע עליו שיהיה עון הנזכר אלא אחת דבר קללה ויורה על מחתת זה הדברים מה שאמר כן הדבר כה יעשה לי אלהים וכה יוסיף. ומזה נ"ל שהוא מזה שקללת חכם אפילו על תנאי היה כמה על

מצודת דוד

(יד)בזבח ובמנחה. כי אין קרבנות עשה סניגור על כי מעשה היה בדבר הקבוצות מזה בחטאת יכופר עון: עד עולם. העון הזה עמוד לפני עד עולם לזמני המתיהם לקיים בהם כל דברי הנבואה: (טו) ויפתח. פתח הדלתות כמנהגו ולא חלק לשניך הכתוב לעלי כי פתח ממנו לבשרו בשורה קטנה קרוב לך עוד נזמן מעלמך מה דבר הוא ואל תמנע מלהגיד לי: כה יעשה לך אלהים. גזר ולא לתמר וכדומה לזה כמלה סלכה במקרא והכי

פירוש ע"ט

נשבעתי ליבית עלי אוג דרום האב איך גשוואלען צום הוז גוזגד פון עלי אוב עם נעמ פר נעבן ווערן דו טאן דם דו זאלסט עם נעמ פר נעבן ווערן דו זוגד פון עלי מיט זבחים אין מיט מנחות ביו אייבג: (טו) וישכב שמואל עד הבוקר איז שמואל גלעגן ביו אוג דר פריא ויפתח. אין הט גשפיגט דו טירלען פון נאסט הוז ושמואל ירא וגו' אוג שמואל הט מורא גהאט פון צו זאגן דם זעהונג פון דר נבואה צו עלי: (טז) ויקרא עלי אל שמואל הט עלי גרופען צו שמואל אוג האט נזאגט שמואל בני שמואל מיין זון הט שמואל נזאגט דא בין איך: (יז) ויאמר הט עלי נזאגט מה הדבר זום איז דו רייד ואם נאט הט גרעט צו דיר אל נא תכחד ממני איך בעט דיך דו זאלסט ניט פאר מיר אוג

וְלֹא כְחַד מִמִּנּוּ וַיֹּאמֶר יְהוָה הוּא הַטּוֹב
בְּעֵינָו יַעֲשֶׂה: יט וַיִּגְדַּל שְׁמוּאֵל וַיהוָה
הָיָה עִמּוֹ וְלֹא־הִפִּיל מִכָּל־דְּבָרָיו
אַרְצָה: כוַיֵּדַע כָּל־יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־
בְּאֵר שֶׁבַע כִּי־נֶאֱמָן שְׁמוּאֵל לְנָבִיא
לַיהוָה: כא וַיֹּסֶף יְהוָה לְהֵרָאֶה בְּשִׁלֹה
כִּי־נִגְלָה יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל בְּשִׁלֹה בִּדְבַר
יְהוָה: ד א וַיְהִי דְבַר־שְׁמוּאֵל לְכָל־

תרגום

וְלָא כַּחֲדָא מִנַּיְהוּ וַאֲמַר יְיָ
הוּא דְּמַקַּן בְּעֵינוֹהִי
יַעֲבִיד: יט וּרְבָא שְׁמוּאֵל
וּמֵימְרֵהּ דַּיְיָ הֲוָה
בְּסַעֲדֵיהּ וְלָא בְּטֵיל
מִכָּל פִּתְגָמוֹהִי אַרְעָא
כ וְיָדַע כָּל יִשְׂרָאֵל מִדָּן
וְעַד בְּאֵר שְׁבַע אֲבִי
מְהֵימָן שְׁמוּאֵל בְּפִתְגָמֵי
נְבִיאוּתֵהּ דַּיְיָ: כא וְאוֹסִיף
יְיָ לְאִתְגְּלָאָה בְּשִׁילֹה אֲרֵי
אִתְגְּלֵי יְיָ לְשְׁמוּאֵל
בְּשִׁילֹו בְּפִתְגָמָא דַּיְיָ:
א וַהֲוָה פִּתְגָם שְׁמוּאֵל

מדרש

ת"א והיה על ישראל. עקידת מג מ (תענית ו):

מהר"י קרא

בעיניו קרי באה: (יט) ולא חפיל. מכל דברי ה' שאמר על עלי לכך ידעו ישראל כי נאמן שמואל לנביא ה'. לשון בכל כיתי באיוב הוא. ועוד מפרש והולך האיך נתקיימה: (כא) ויסף ה' להראה בשילה. פעמים רבות: כי נגלה ה' אל שמואל. כי רגילה היתה שכינה להראות לו כמה פעמים ולא כמו שלפנים שאין חזון נפרץ: בדבר ה'. בנגוד ובדבר ה' היה יקר:

ד (א) ויהי דבר שמואל לכל ישראל. דבר פורענות שאמר לשמואל התחיל לבא ולהתקיים בישראל שהרי ויצא ישראל

רלב"ג

דרך הדגש: (כ) כי לפעמן שמואל לנביא לה'. למדנו מזה כמי שלא יפיל מכל דבריו מלה לא יסכך לכתיבת קום לו מופת אחד שהוא נביא לה' מזה דבר מיוחד בכללה ולא ידקדק בשאר הסודעות כמו שהלום וסקסם וכוכבי שמים כי הם לא יעמדו אחת לפעמים הנה יכזבו פעמים רבות ואין הענין כן בנבואה כי כל דבריה אמת. וכבר יקשה בהיות כוונ מן הכתובים ילדק זה בנבואה ובהיותם מהם לא ילדק כי ידמה בזאת שתגיד הנבואה בקלת העתודות והדעות הפעמיות יקדם שלא יתקיים כשנאמרו הנפשים שבא להם הייעוד מהבוא לאחר בא להם בעבוד הייעוד הכולל או מהדש לאחר כשלהם בעבוד הייעוד הרע: (כא) והנה זכר בשבר כוכיח ה' להראה בשלה בשמואל והיה דבר שמואל לכל ישראל כי נאמן שמואל לנביא ה' מכאן אתה למד גם אחרי עלי כי כבר נתפרסם להם שהוא היה נביא לאמת: (ד) אחר זה ספר שבבר יגיע ישראל להקהל עליהם לפלשתים למלחמה מעלמם ולא שהלו בשלחים עם היות מלכם חוזים ותומים וגזירה היא יתכנהו בענין המלחמה הזאת ובסוף הענין מתו רבים מיבראל ואחרון מ"ש הפלחים לעני

מצודת ציון

(כ) נאמן. מתקיים כמו בית נאמן (לעיל ב):

מצודת דוד

הוא כלומר לעשה כזאת וכזאת יעשה לך פלחים ועוד כזאת יוסיף לך לעשה עם תוכחך ממני אשילו דבר אחד מכל דבר ס': (יט) ויגדל. בהמשך ויהלת ס': (כ) נאמן לנביא. כ"ל הפילו דבריו שמואל בעלמו לא בנבואה לא בטל לומר שהוא נביא לה' מכאן לכל יתקיימו (ולמה בשביל שהוזכר דבר מה ולא יתקיים לעשות כאלו): (כ) כי נאמן שמואל. כי לפעמים לא עם כתב הנבואה למי היא מזדת ונסתרת אבל שמואל היה מזהיר לעניין שהתקיים: (כא) ויסף וגו'. לשון לומר עם שלפני זה היה דבר ה' יקר להיות נראה גם לשמואל כני הנביאים: כי נגלה. והסבה היתה על שנגלה ה' אל שמואל ונשבועתו לעלי שפני הכוהנה ובלה גם על יתר בני הנביאים: בדבר ה'. כ"ל לא שלפני שום מלאה כ"א נגלה אליו בדבריו וקולו אשר שמע:

פירוש ע"ט

צוּ גְּזָעֶן וְוֵעֶרֶן אוּנ שִׁילֹה כִּי נִגְלֵה ה' דָּעֶן נָאטְ אִיז אַנְטְפָלֶעקְט גְּוָארֶן צוּ שְׁמוּאֵל אוּנ שִׁילֹה בְּדְבַר ה' מִיט דִי רֵייד פּוּן נָאטְ. אוּנ וַיְיל אוֹיבֶּן שְׁטַיִּט אַז דִי נְבוּאָה פּוּן נָאטְ אִיז נִיט גְּוֹיעֶזֶן בַּנְּמָצָא אִין דִי צַייטֶן דְּרוּם נָאטְ רָא דֶר פְּסוּק אִיבֶּער שְׁמוּאֵל הָט וְוִידֶער דוּ נְבוּאָה אָן גֶהוּבֶּן צוּ זַיין אוֹפְט בְּנִמְצָא אוּנ שִׁילֹה:

(ד) א וַיְהִי דְּבַר שְׁמוּאֵל אִין עָם אִיז גְּוֹיעֶן דִי רֵייד וָם אִיז גְּזָאגְט גְּוָארֶן צוּא שְׁמוּאֵל אִיז מְקוּיָם גְּוָארֶן

מדעא לכל ישראל ונפק ישראל לקדמות פלשתאי לאגחא קרבא ושרו על אבן סעדא ופלשתאי שרו באפק: ב וסדרו קרבא פלשתאי לקדמות ישראל ואתרמישו עבדי קרבא ואתברו ישראל קדם פלשתאי ומחו בסידרא בחקלא כארבעא אלפין גברא: ג ואתא עמא למשריתא ואמרו סבי ישראל למה תברנא יי יומא דין קדם פלשתאי נסב לנא משילה ית ארון קיומא דייי ויתי בינינא ברגיל יקר שמיה גהפריק מיד בעלי

יִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל לִקְרַאת פְּלִשְׁתִּים
לַמִּלְחָמָה וַיִּחֲנוּ עַל־הָאֶבֶן הָעֵזֶר
וּפְלִשְׁתִּים חָנוּ בַאֲפֵק: ב וַיַּעַרְכוּ
פְּלִשְׁתִּים לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל וַתִּטֹּשׁ
הַמִּלְחָמָה וַיִּנָּגֶף יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים
וַיַּכּוּ בַמַּעֲרָכָה בַּשָּׂדֶה כְּאַרְבַּעַת
אֲלָפִים אִישׁ: ג וַיָּבֹא הָעָם אֶל־הַמַּחֲנֶה
וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לָמָּה נְגָפָנוּ יְהוָה
הַיּוֹם לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים נִקְחָה אֵלֵינוּ
מִשִּׁלֹה אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְיָבֹא

דבבנא

רש"י

שמ' לשמואל וכת לכל ישראל. והיאך היה הפורענות ויצת ישראל לקראת פלשתים למלחמה: אבן העזר. עדיין לא היה כן שמה כי ימי שמואל נקרא כן וכתן קראה על שם סופה:(ב)והטוש המלחמה. ותתפשט המלחמה כמו והנה נטושים על פני המדבר(לקמן ל')וכן ויטשו בלחי(שופטי' ט"ו):

מהר"י קרא

לקראת פלשתים: והמש. נתפשטה המלחמה בכל והנה נטושים על פני הארץ: האבן העזר. ה' יתירה. ביכי שמואל נקרא כן ועדיין לא היה בן שנה אבל בשנכתב הספר נקרא כך:

רד"ק

(ו) ויצא ישראל. כלומר צוה אותם לצאת בדבר השם ויצאו וצוה אותם לצאת להנגף לפני פלשתים לפי שהיו עוונותם

וחייבים את הנשפט הזה וכן במלחמת הנגבעה צוה אותם לעלות ויגפו: על האבן העזר. כבר הארון הברית והכותב אמר זה כי כשהיתה זאת המלחמה אבן נגף היתה ולא אבן עזר ועדיין לא נקראה אבן העזר כי על המלחמה האחרת שעשה שמואל עם פלשתים בין המצפה ובין השן שקרא אותה שמואל אבן העזר שעזרם האל יתברך באותה מלחמה אבל מה שנכתב הנה אבן העזר דברי הסופר הם וכן ויורדף עד דן: (ב) ותפש המלחמה. כענין ויפש על המלחמה עניין התפשטות הדבר וי"ת ואתבשישו

רלב"ג

ומה שאמר לו בשמואל:(ב)ותפוש המלחמה. הכלון הו בפשטה המלחמה:

מצורת דוד

האבן העזר. הוא דכתי כותב ספסקר כי שם האבן העזר לפי שקראו עד מחר שמלמה שהתרים שמה שמואל ויקרא שמו: (ב) ותטוש המלחמה. מלשי המלחמה נתפשטו כדרך המלחמים: (ג) אל תתתנה. לשון בלא הלכו בתמלכה: לבוא בנפנו. כי תבכו תסר תמה מנוסים מעון: את ארון. כי תמנו כשבר יפגים ס' בתרון

מצורת ציון

ד (ב) ויערכו. ענין סדור כמו ועדך עליה השולה (ויקרא ו) וכ"ן סדרו תכי תמיל למעוד מול המלחמה: ותטוש. ענין פזור והתפשטות כמו ויטוש על התמנה (במדבר י"ח): וינגף. ענין הכאה כמו פן תגוף באבן רגלך (תהלים צ"א): במערכה. היא מקום המלחמה שנזמדים שם סדורים:

משלי חכמים

(ג) נקחה אלינו משלה את ארון ברית ה' וגו' עם ארון בריח האלהים. מיר זעהן אין דיא פסוקים אמאהל רופט מען דעם ארון "ארון ברית ה" אוג באלד נאכדעם רופט מען "ארון ברית האלהים" אוג פון דיא ציים ווען די פלשתים האבן ניגומען דעם ארון. רופט מען דעם ארון "ארון ברית אלהים". אוג ום האבן די יהדן ניזוגדיגט וום מען הם פון זיי אוועק ניגומען דעם ארון. נאר דם ווילין מיר פארשטיין ע"פ משל אנדרשיר נביר הם נהאם א איינצינג פאכטער, וויא עם איז נקומן די ציים צו פאן מיט איר אשידוך. הם דר פאטר זיך בראגונג, אייניגן שידוך מיט אסותר ויול איך נים פאן. צו ווען סוג מיר זיין רייקייט איך בין אליין נינג רייך, אוג צוויי מינם אסותר קען אפאל זיין בעלם פארלירן, אוג אדם ווערן, אוג איך ויל פארזארגן מיין פאכטר ויא ואל אייביג האבן פרנסה, אין ביי אים גיבליבן ער ווען מאן אשידוך מיט אלמנדן וום ואל קינגין זיין אבר ווען זיין פאכטר ווערן פארזארגט מיט פרנסה, וויא אזו קען מען אבער

פירוש ע"ט

נוואר ען לכל ישראל צו כל ישראל. אין אזו איז גיוון דער פורענויות ויצא ישראל דיא ישראל ענין ארום גגאנגן אקעגן די פלשתים צו מלחמה האלטין ויחנו אין יי האבן גרופט בייי דעם שמיין ום שמואל האט אים איין נאמען גיגעבן אבן העזר אוג דיא פלשתים האבן גרופט אין אפק: (ב) ויערכו אוג דיא פלשתים האבן אן גרעכט איין מלחמה אקעגן די ישראל ותטש המלחמה אין די מלחמה הם זיך פאר שפרייט וינגף ישראל אוג די ישראל ועגען גימארדט נווארן פר די פלשתים ויכו במערכה אוג זיי זענן גשלאגן גווארן אוג דעם אן רעכטיג פון דר מלחמה אין פעלד אזו ווי פיר טוינד מאן: (ג) ויבא העם אל המחנה אוג דם פאלק ישראל איז נקומן צו דר מחנה ויאמרו זקני ישראל האבן די עלטסטע פון ישראל גזאגט הם אונז נאט גמארדט היינט פר די פלשתים נקחה אליו משילה לאמער נעמן צו אונז פון נאט וניבא בקרבנו אוג ער נאט

קימען

בְּקִרְבֵּנוּ וְיוֹשִׁיעֵנוּ מִכַּף אֹיְבֵינוּ: ד וַיִּשְׁלַח
הָעָם שִׁלֹה וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם אֵת אֲרוֹן בְּרִית־
יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים וְשָׁם שְׁנֵי
בְנֵי־עֵלִי עִם־אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים חָפְנִי
וּפִינְחָס: ה וַיְהִי כְּבוֹא אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיָּרִעוּ כָל־יִשְׂרָאֵל תְּרוּעָה
גְדוֹלָה וַתֵּהֹם הָאָרֶץ: ו וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים
אֶת־קוֹל הַתְּרוּעָה וַיֹּאמְרוּ מָה קוֹל
הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּמַחֲנֵה
הָעִבְרִים וַיֵּדְעוּ כִּי אֲרוֹן יְהוָה בָּא אֶל־

דְּבָבְנָא: ד וּשְׁלַח עַמָּא
לְשִׁילֹה וּנְטָלוּ מִתַּמָּן יַת
אֲרוֹן קְנָמָא דַּיְיָ צְבָאוֹת
דְּשָׁכִינְתֵּהּ שָׁרְיָא עַל כֵּן
כְּרוּבְיָא וְתַמָּן תְּרֵין בְּנֵי
עֲלִי עִם אֲרוֹן קְנָמָא דַּיְיָ
חָפְנִי וּפִינְחָס: ה וַהֲוָה
כַּד אֲתָא אֲרוֹן קְנָמָא
דַּיְיָ לְמַשְׁרִיתָא וְרַבִּיבוּ
כָּל יִשְׂרָאֵל יַבָּבָא רַבָּא
וְאִשְׁתְּנָשַׁת אַרְעָא:
ו וּשְׁמָעוּ פְלִשְׁתָּאֵי יַת
קַל יַבָּבָא וַאֲמָרוּ מָה קַל
יַבָּבָא רַבָּא הָדֵין
בְּמַשְׁרִיתָא דְּיהוּדָאֵי
וְיָדְעוּ אֲרֵי אֲרוֹנָא דַּיְיָ
אֲתָא לְמַשְׁרְיָתָא:

ודחילו

מהר"י קרא

(ד) ושם שני בני עלי. לפי שצריך לומר ושני בני עלי מתו חפני ופנחס:

רד"ק

עבדי קרבא: (ג) ויושיענו. ת"י ובדיל יקר שמיה נתפריק מיד וארון ברית ה' נוסע לפניהם. ומצאנו מחלוקת בדברי רז"ל בזה כתם אמרו כי לוחות ושברי לוחות מונחין בארון א' וספר תורה עמהם בארון ומ"ש ושמת אותו מצד ארון ברית ה' פירושו ושמתם אותו בארון מצד לוחות ברית השם ומהם אמרו כי כמין גלוסקא עשו לארון מבחוץ ושם היה ספר תורה מונח וזהו שאמר מצד ארון ברית ה' ומהם אמרו כי בארון אחד לבדו היה ספר תורה מונח ומהם אמרו כי לשברי לוחות היה ארון לבדו והוא היה יוצא למלחמה והפוסקין מוכיחין כי הלוחות השלימות היו בזה הארון שהביאו במחנה שהרי אמר יושב הכרובים מראה כי הכרובים היו עליו ועוד כי זה הארון שיצא למלחמה זה הוא הארון שהיה בבית השמש בשובו משדה פלשתים והוא שהיתה

מצודת דוד

כביכול ישנים גם כאן: (ד) יושב הכרובים. מסך שוכן על הכרובים מסך על הכפורת: ושם וגו'. כ"ל הם נמצאו המקום: (ה) ויריעו. לכבוד גיסת המקום: ותהום הארץ. הוא מל' גוזמה וכפלגה ול"ל:

הגה המתרגם כפעם למכמוך: (ו) ויאמרו. פלו לפלו: וידעו. מפני המקולקל מודע להם שבא המקום אליהם:

פירוש ע"ט

קוֹמְעָן צְוִוישֶׁן אוּנְז אִין זְאַל אוּנְז הֶעלְפֶּן פּוּן אוּנְזֶרֵי
פֵּיִנְט: (ד) וַיִּשְׁלַח הָעָם שִׁילֹה הָט דָּאם פְאלְק נִישִׁיקְט
וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וגו' הָאבֶּן זִיי גִטְרָאגֶן פּוּן דָּארְטָען דָּעם
אֲרוֹן בְּרִית פּוּן נָאט דֶּר הֵאר אוּבֶּר אֲלֵי חַיְילוֹת וָום
זִיין שְׁכִינָה רוּאט אוֹף דִּי כְּרוּבִים אִין בֵּית הַמִּקְדָּש
וְשָׁם שְׁנֵי בְנֵי עֵלִי אִין דָּארְטָען זָענִין גְוֶוען דִּי צְוַוייֵא זִין
פּוּן עֲלִי מִיט דֶּעם אֲרוֹן הַבְּרִית פּוּן נָאט חָפְנִי אִין
פִּינְחָס: (ה) וַיְהִי כְּבוֹא אֲרוֹן בְּרִית ה' אִין עַם אִיז גְוֶוען
מַחֲנֶה וַיָּרִיעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן כָּל נִשָּׁאלְט אַיין
גְרוֹיס שַׁאלִינְג וַתֵּהֹם הָאָרֶץ אִין דִי עֶרְד הָט גְּבְרוּמְט
דֶּעד פּוּן: (ו) וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים אוּנְז דִי פְלִשְׁתִּים הָאבֶּן
גִיהֶערְט דָּאם קוֹל פּוּן דֶּעם שַׁאלִינְג וַיֹּאמְרוּ אִין דֶּעם
זִיי גְוָואט וָום אִיז דָּם קוֹל פּוּן דֶּעם דָּאזִיגֶן גְרוֹסְען
שַׁאלִינְג אִין דֶּר מַחֲנֶה פּוּן דִי יְהוּדִען וַיֵּדְעוּ זִיי גְוויסְט גְוָוארֶן כִּי אֲרוֹן ה' אִז דֶּעד אֲרוֹן פּוּן נָאט אִיז

גיקומן

ז דְּחִילוּ פְּלִשְׁתָּאֵי אֲרֵי אֲמַרוּ אֱתָא אֱלָהָא לְמַשְׁרִיתָא וַאֲמַרוּ וַי לָנָא אֲרֵי לָא הֲוַת כִּדְנָא מְאִתְמָלֵי וּמִדְּקַדְמוֹהִי : ח וַי לָנָא מַן יְשֵׁיזְבִנָּנָא מִיַּד מֵי מְרָא דֵּין דְּעוֹבְרוֹהִי דְּבָרִין הָאִלֵּין אִלֵּין אִינוּן גְּבוּרָתָא דֵּין דְּמָחָא יַת מִצְרָיִם בְּכָל מָחָא וּבְעֲמִיהּ עֲבַד פְּרִישׁן בְּמַדְבְּרָא : ט אִיתְקְפוּ וֶהֱווֹ לְגַבְרִין פְּלִשְׁתָּאֵי דִּלְמָא תִּשְׁתַּבְּדוּן לְיְהוּדָאֵי כְּמָא דְּאִשְׁתַּבְּדוּן לָכוֹן וֶהֱווֹ לְגַבְרִין וּתְקוֹפוּן קְרָבָא :

ז וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי אָמְרוּ בָּא אֱלֹהִים אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ אוֹי לָנוּ כִּי לֹא הָיְתָה כָזֹאת אֶתְמוֹל שִׁלְשֹׁם : ח אוֹי לָנוּ מִי יַצִּילֵנוּ מִיַּד הָאֱלֹהִים הָאַדִּירִים הָאֵלֶּה אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמַּכִּים אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־מַכָּה בַּמִּדְבָּר : ט הִתְחַזְּקוּ וִהְיוּ לַאֲנָשִׁים פְּלִשְׁתִּים פֶּן תַּעַבְדוּ לָעִבְרִים כַּאֲשֶׁר

דאשתעבדו ת"א מי יצילנו . סקלים מט (פוסח כב) : בכל מכה . שוכר כתחתים :

רש"י

(ח) בכל מכה במדבר . על יס סוף ויוכתן תרגם ולעמיה עבד פרישן כמדכרין ובספרי שניו שהפרשה הזו עירוב דכריס מי אמר זה לא אמר זה כאריס שכתם אמרו מי יצילנו מיד האלהים המדירים האלה והרשעים אמרו אלה הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה כל מכות שהיו לו על

מהר"י קרא

(ח) בכל מכה במדבר. נרא' לי לומר כשרדפו אחריהם רדפו במדבר שם חוכו בכל מכה אכות ובנים יחדו ולא נשאר בהם עד אחד . תחרג' אומר ולעמיה עבד פרישן במדברא .

רלב"ג

(ח) מלת הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה במדבר . כ"ל וכמדבר כי ענין קריעת יס סוף היה במדבר כי משה מלעגה ומילו וכתר הכל קודם זה במלכים במיעים כניס מהמכות : (ע) מן מעגנו לעבדים כמעבד עבדו לכם . זה מוכה כי לא היו

רד"ק

בקרית יערים ובבית עובד אדום ובעיר דוד ומעיר דוד העלוהו והכניסוהו לבית קדש הקדשים : (ח) מיד האלהים האדירים האלה . תרגום יונתן מיד מיטרא דה' דעובדותיה רברבין איליו אינון גבורתא דה' וגו'. ואדוני אבי ז"ל פירש במדבר סן ומדברך נאוה הוה פירוש במצותו ובדברו תכה במצרים ועתה הוא בעצמו בא אוי להם ובדברי רז"ל עירובי דברים נאמרה חפרשה הזאת ע"כ דברי צדיקים שבהם אבל הרשעים היו אומרים אלה הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה במדבר אמרו עשר מכות היו לו וכלן הביאן על המצרים

מצורת דוד

(ז) לא היתה כזאת . לכניה המיון על המלחמה : (ח) במדבר . פלים סוף שהוא במדבר:(ט) התחזקו. ממרו שנו נלחו ממש פלשתים התחזקו:והיו לאנשים.כלה לומר לנכונים ומלוי כלכ: החייהם.ס"ל

פירוש ע"ט

נְקוּמָן אִין דְּר מַחֲנֶה : (ז) וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים הָאֵנָן זִיךְ דִּי פְּלִשְׁתִּים גְּפָארְכְטָן וָוארוּם זַיי הָאבֶּן גְּזָאגְט בָּא אֱלֹהִים אֶל הַמַּחֲנֶה נָאט אִיז נְקוּמֶן אִין דֶּר מַחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ אוֹג זַיי הָאבֶּן גְּזָאגְט אוֹי לָנוּ וַיי אִיז צוּ אוּנְז כִּי לֹא הָיְתָה כָּזֹאת וָוארוּם עֶס אִיז אַזַעלְכָעס נִיט גְּיוֶועזֶן אֶתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם נֶעכְטֶן אִין אַיי נֶעכְטֶן:(ח)אוֹי לָנוּ וַיי אִיז צוּ אוּנְז מִי יַצִּילֵנוּ וגו' וָוער וָועט אוּנְז מְצִיל זַיין פּוּן דֶּר הַאנְד פּוּן דֶּעם דָּאזִיגֶען שְׁטַארְקֶן נָאט אֵלֶּה הֵם דֶּם אִיז דֶּר נָאט גְּשׁלָאגֶן דִּי מִצְרַיִם מִט אַלֶי מַכּוֹת אוֹג וָום עֶר הָט גְּשׁלָאגֶן דִּי מִצְרַיִם מִט אַלֶי מַכּוֹת אוֹג דֶּר מִדְבָּר קְלוֹמֶר בֵּיי דֶּעם יַם סוּף דִּי חֲכָמִים זָאגֶן דָּער פְּסוּק אִיז צוּא טַיילְט אוֹף צְוויי חֶלְקִים . דִּיא צַדִּיקִים וָום צְווישֶׁן דִּי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן גְּזָאגְט מִי יַצִּילֵנוּ וָועט אוּנְז מְצִיל זַיין פּוּן דֶּר הַאנְד פּוּן דֶּעם דָּאזִיגֶען שְׁטַארְקֶן נָאט . אוּג דִּי רְשָׁעִים וָום צְווישֶׁן זַיי הָאבֶּן גְּזָאגְט פָּארְכְט אַיידְ גִּיט אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים דֶּם אִיז דֶּר נָאט וָום עֶר הָט גְּשׁלָאגֶן דִּי מִצְרַיִם מִט אַלֶי מַכּוֹת אוֹג . דְּרוּם הָט עֶר שׁוֹן הַיינְט מְעֹר גִּיט קֵיין מַכּוֹת : (ט) הִתְחַזְּקוּ וִהְיוּ לַאֲנָשִׁים פְּלִשְׁתִּים שְׁטַארְקְט זִיךְ אוּג זַיי טוּט צוּא שְׁטַארְקְע כְּאגְן אִיר פְּלִשְׁתִּים פּוּן תַּעַבְדוּ לָעִבְרִים וָוארוּם מְאמֶער וָועט אִיר מוּזֶען דִּינֶען צוּ דִּי יוּדֶען אַזוֹ וויא זַיי הָאבֶּן

עִבְרוּ לָכֶם וִהְיִיתֶם לַאֲנָשִׁים וְנִלְחַמְתֶּם׃
י וַיִּלָּחֲמוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנָּגֶף יִשְׂרָאֵל וַיָּנֻסוּ
אִישׁ לְאָהָלָיו וַתְּהִי הַמַּכָּה גְּדוֹלָה מְאֹד
וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף רַגְלִי׃
יא וַאֲרוֹן אֱלֹהִים נִלְקָח וּשְׁנֵי בְנֵי־עֵלִי
מֵתוּ חָפְנִי וּפִינְחָס׃ יב וַיָּרָץ אִישׁ־בִּנְיָמִן
מֵהַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא שִׁלֹה בַּיּוֹם הַהוּא
וּמַדָּיו קְרֻעִים וַאֲדָמָה עַל־רֹאשׁוֹ׃
יג וַיָּבוֹא וְהִנֵּה עֵלִי יֹשֵׁב עַל־הַכִּסֵּא־יָדְ

עִבְרוּ לָכֶם וִהְיִיתֶם לַאֲנָשִׁים וְנִלְחַמְתֶּם׃
י וַיִּלָּחֲמוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנָּגֶף יִשְׂרָאֵל וַיָּנֻסוּ
אִישׁ לְאָהָלָיו וַתְּהִי הַמַּכָּה גְּדוֹלָה מְאֹד
וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף רַגְלִי׃
יא וַאֲרוֹן אֱלֹהִים נִלְקָח וּשְׁנֵי בְנֵי־עֵלִי
מֵתוּ חָפְנִי וּפִינְחָס׃ יב וַיָּרָץ אִישׁ־בִּנְיָמִן
מֵהַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא שִׁלֹה בַּיּוֹם הַהוּא
וּמַדָּיו קְרֻעִים וַאֲדָמָה עַל־רֹאשׁוֹ׃
יג וַיָּבוֹא וְהִנֵּה עֵלִי יֹשֵׁב עַל־הַכִּסֵּא־יָדְ

דְּאִשְׁתַּעְבָּדוּ לְכוֹן וּתְהוֹן
לְגַבְרִין גִּבָּרִין וְתֵגִיחוּן
קְרָבָא׃ י וְאִגִּיחוּ קְרָבָא
פְּלִשְׁתָּאֵי וְאִתְבְּרִירוּ
יִשְׂרָאֵל וַאֲפִכוּ גְּבַר
לְקִרְווֹהִי וַהֲוָה מָחָתָא
רַבְּתָא לַחֲדָא וְאִתְקְטַל
מִישְׂרָאֵל הְלָתִין אַלְפִין
גְּבַר רַגְלָי׃ יא וַאֲרוֹנָא
דֵּיָי אִשְׁתְּבִי וּתְרֵין בְּנֵי
עֵלִי אִתְקְטִלוּ חָפְנִי
וּפִינְחָס׃ יב וּרְהַט גַּבְרָא
מִשִּׁבְטָא דְּבִנְיָמִן
מִסְּדָרָא וַאֲתָא לְשִׁלֹה
בְּיוֹמָא הַהוּא וּלְבוּשׁוֹהִי
מְבַזְּעִין וַעֲפָרָא רַמֵי עַל
רֵישֵׁיהּ׃ יג וַאֲתָא וְהָא
עֵלִי יָתִיב עַל פּוּרְסָיָא

רש"י

המערים הכיוסם לזין לו עוד מכה מעתה: (יב) איש בנימן. זה היה שמול שחטף את הלוחות מיד גלית וברח לו: (יג) יד

מהר"י קרא

ובספרי עירוב דברי' בפרשה זו מה שאמ' זו לא אמ' זו הכשרים שבהן אמרו מי יצילנו מיד האלהים האדירים והרשעים אמ' אלה הם האלהים המכות את מצרים בכל מכה שהי' לו ועתה אין לו שום מכה עוד: (יד) וירץ איש בנימין. מדרש, זה שאול שחטף

רלב"ג

פלשתים מוכים כיום כמל ולא יכמלו פלשתים ומספר שמזמן קדום יגלו כי יכמלו מעבודתם לו ומספר מיכלך זמן מעבודתם לא מספלשתים עד מות עלי ויהיו לם כן שנות שמשון כללות בימות עלי וכמו לכיסכם כי רוב ישיבת שמשון היה בימות עלי וכללם היה בשמשון שר היה שופט לזוסם עלי: (יג) והנה עלי יושב על הכסא יד דרך מלפני. כ"ל שהיה הכסא ממקום שהיה מלפני ומציע הדרך

ד"ק

ישאר המכות כלה על עמו במדבר אין לו מכה עוד כיעתה אמר להם הקב"ה אתם אומרים שאין לי מכה עוד אני מביא עליכם מכה שלא היתה מעולם והיה אחד מהם יוצא בשחור ועכבר יוצא מן התהום ושומטם את בני מעיו וחזר להתהום וכן הוא אומר וחבבד יד ה' על האשדודים. ויש מפרשים מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה כי מנהג לשונם היה לקרא לאלהים אחרים לשון רבים ודחו שאמרו מי יצילנו מיד האלהים האדירים

האלה וכיוצא בדבר ואתה עיף ויגע על ישראל ולא ירא אלהים על שמלק עירובי דברים כתובין כאן וכן יחכן להיות כפשוטו: (יג) ויריץ איש בנימן. דרשו בו שהוא היה שאול בין קיש שחטף הלוחות מיד גלית וברחה לו ורחוק הוא שהוציא אדם את הלוחות מהארון שהרי כמה נגעים וכמה רעות באו לפלשתים מקדושת הארון בהיותו בארץ פלשתים לבד כל שכן אם שלחו יד בו כי גם אנשי בית שמש שהיו ישראלים פתו כמה מהן כי ראו בארון ה': (יג) יד דרך מצפה. כתיב יד כלומר שהיה לבו מכה אותו ומפחד על ארון האלהים שיצא ונכתב יד לזה השעם על דרך ויך לב דוד אותו וקרי יד שם' כקום כמי ויד תהיה לך

מצודת ציון

גבוהים וממילי לב: (יט) רגלי. כולל כגון לח כוכבי סוסים: (יב) ומדיו. ממלכותיו כמו וילבש וכו' מדיו (לקמן יז): ואדמה. עפר: (יג) יד. מקום: מצפה. מגין תומלת ותקוס כמו ומצי כה:

משלי חכמים

דָּם גִּימַאכְם אַוְרַארם דָּר שִׁירוּךְ זָאלְ זַיִן אַשְׁיֵרוּךְ, אוּג דָּר נְבִיר דָּם גִּיזַאגְט צוּם פָאטֶר פָאר כִּיסְ מִיר אֲהַיִים וְועֶל אִיךְ דִיר בָּעֶנְן בַּהְנוּת פַּר דֶעם חָתָן, דָּר פָאטֶר אִיז נִיטְאאַרְן מִיט דֶעם נְבִיר דֶער נְבִיר הָם אִים נִיטְעבְּן כַּהֲנוּת. אֵייעֶר דֶער פָאטֶער אִיז נִיקוּמֶן מִיט דִי בַּהְנוּת הָם דֶערְוַוייל דָּר חָתָן חֲרָפָה נִיהָאם פּוּן שִׁירוּךְ. וִוִי דָּר פָאטֶר אִיז נִיקוּמֶן אוּג הָאם נִיזֶעהֶן דָּר חָתָן וִוִיל פָאן אַיין אַנְדֶערְ שִׁירוּךְ אִיז עֶר שָׁטַארְק בַּייו נִיטְאאַרְן אוֹיךְ דֶעם חָתָן אוּג פּוּן דֶעם הָאט עֶר צוּרִיקְגִין דִי נִיעֶ הָנְאִים דִי פַּרְעִכְדִיג אוּג הָאט צוּבְּראַכְט אַיין אַיֵיגְ בַּהְנוּת וָום הָם דִּוּרְךְ אִים בֶּעשְׁוּקְם. דֶער חָתָן הָם דָאם אֵלֶיין אוּג הָאם חֲרָפָה נִיהָאט פּוּן דֶעם נִייעֶם שִׁירוּךְ אוּג הָם נִיוֶועלְט צוּרִיק קֶעהְרְן צוּם עֶרְשְׁטְן מְחוּתָּן אוּג דֶר פָאטֶר הָאט אִיבֶּערְנִיכְעטְן דֶעם מְחוּתָּן. בִּיז עֶר הָם אִים נִיגְעבְּן אַנְדֶערְ בַּהְנוּת אוּג דִי אַלְטֶע בַּהְנוּת זָעגְט אוֹיךְ דִיא זִינְד עֶר הָם נִיטָאהָן. דָאם זָעלְבִּיגְע אִיז נִיזוּנְדִיג בִּיי הקב"ה מִיט דִי יִידִין, וְוִען הקב"ה הָאט

הַפְּלִשְׁתִּים הָאנְד אוּג אִיז אַנְטְלָאפְן וַיֵּבֵא שִׁלֹה אוּג אִיז נְקוּמֶען קִיין שִׁילֹה אִין דֶעם דָאזִיגְן טָאג וּמְדָיו קְרוּעִים אִין זַיגְע קְלֵיידֶר וְעֶנְן גְּוֹעְעִינְן צוּא רוּפְן אוּג עָרְד אִיז גְּוֹעְעִינְן אוֹף זַיין קָאפּ: (יג) וַיָּבֹא אוּג עֶר אִיז

דֶּרֶךְ מִצַּפָּה כִּי־הָיָה לִבּוֹ חָרֵד עַל אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים וְהָאִישׁ בָּא לְהַגִּיד בָּעִיר
וַתִּזְעַק כָּל־הָעִיר׃ יד וַיִּשְׁמַע עֵלִי אֶת־
קוֹל הַצְּעָקָה וַיֹּאמֶר מֶה קוֹל הֶהָמוֹן
הַזֶּה וְהָאִישׁ מִהַר וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לְעֵלִי׃
טו וְעֵלִי בֶּן־תִּשְׁעִים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה וְעֵינָיו
קָמָה וְלֹא יָכוֹל לִרְאוֹת׃ טז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ
אֶל־עֵלִי אָנֹכִי הַבָּא מִן־הַמַּעֲרָכָה וַאֲנִי
מִן־הַמַּעֲרָכָה נַסְתִּי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר מַה־
הָיָה הַדָּבָר בְּנִי׃ יז וַיַּעַן הַמְבַשֵּׂר וַיֹּאמֶר

עַל כְּבֵשׁ אוּרַח תַּרְעָא
מְסָבֵי אֲרֵי הֲוָה לְבֵיהּ
הְבִיר עַל אֲרוֹנָא דֵיָי
וַגַבְרָא אְתָא לְחַוָאָה
לַקְרְתָא וְאִשְׁתְּגִישַׁת כָּל
קַרְתָא׃ יד וּשְׁמַע עֲלֵי
יַת קַל צַוְחָתָא וַאֲמַר מָה
קַל שְׁגוּשְׁיָא הָדֵין וְגַבְרָא
אוֹחֵי וְאָתָא וְחַוִי לְעֲלֵי׃
טו וְעֲלֵי בַּר תִּשְׁעִין
וְתַמְנֵי שְׁנִין וְעֵינוֹהִי
קָמָה וְלָא יְכִיל לְמֶחֱזֵי׃
טז וַאֲמַר גַּבְרָא לְעֲלֵי
אֲנָא אֲתֵית מִן סְדָרָא
וַאֲנָא מִן סְדָרָא דְקָרָבָא
אַפֵּכִית יוֹמָא דֵין וַאֲמַר
מָה הֲוָה פִּתְגָמָא בְּרִי׃
יז וַאֲתֵיב דְמַבַּשַׂר וַאֲמַר

אפך

רש"י

דרך מצפה . מגל יד הדרך היה מצפה :

מהר"י קרא

דרך [היה] מצפה : (טו) ועיניו קמה . כל אחת קמה , כי כבדו

רד"ק

כלומר היה יושב על הכסא במקום שהיה רואה דרך הבאים מן המלחמה והיה מצפה ומיחל שיבא אדם כי היה לבו חרד על ארון האלהים ויונתן הוסיף בו שער שחירנם על כבש אורח תרגא מסכי כמו שאמר בפסוק האחר ביד יד השער : (טו) ועיניו קמה . כל אחת מעיניו קמה כלומר בהתח ואמר לשון קימה בעין וכן כי קמו עיניו משיבו כי לעת הזקנה תיבש הלחות ויקומו יתרי העין והכנס השין בחורת ויש מפרשים ענין בליון עינים וכן תרגם יונתן כלו עיניהם קמה עיניהון וכן ת"י ועיניו קמה :

(יז) ויען המבשר . בספר החדשות על טוב ועל רע נקרא מבשר

רל"ג

שם יכול מבשר להגיד לו מה שקרה לארון המלחים : כי היה לבו חרד על ארון המלחים . ולזולת הכסא היה הכסא מגל מקום שסובב לקוצה העובדים והכסא היה מוקף על כוב מכחדתו שלא היה מהר לעניו עם מה שגלה לו שים המלחים שכבים ימותו כיום ממחר גם בשמעו מות שתי בניו ופחדם לא מהר ממר עד בשמע שארון המלחים נלקח כי אז כפל המחוזים מעל הכסא מרוב הכחדה ונסבת הנפילה כשבבה משקחתו מרוב המלאכה ומת מכוכד גופו וזוב הזקנה כי כבוכד הזוש

מצודת דוד

מלכסא וכו' : יד דרך מצפה . מגל מקום דרך ההולך למקום המלחמ' וסיה מצפה ומיחל לשמוע מה מהמלחמה כי היה לבו חרד על הארון המלחמ : והאיש בא . מדרך אחר כדי להגיד בהקדם : והזעק . זעקת שבר וילולה : (טו) טה היתה הדבר . מה נעשה בהמלחמה :

מצודת ציון

מלאכה (מיכה ז') : (יד) ההמון . העם הרב : (טו) קמה . לא כל אחת קמה כי בעת הרעות דרך העין להתעגם ושל עלי קמה ועומדה כי לא למה עוד : (טז) נסתי . בזחתי : (יז) המבשר . לפי המספר הדעות אין שום אין רע בקרב מבשר :

פירוש ע"ט

גְּקוֹמָעִין וְהִנֵּה עֵלִי יוֹשֵׁב אוֹנ עַלִי אִיז גְּעֶסֶעסֶן אוֹף דֶעֶר
שְׁטוּל יַד דֶּרֶךְ מִצְפָּה בִּיי דֶעם וְוֵעג וְוָם מֶען קוּמְט אֶן
פּוּן דֶּר מִלְחָמָה הָט עֶר אֲרוֹם גֶעקוּקְט כִּי הָיָה לִבּוֹ חָרֵד
וְאוֹרוֹם זַיין הָאֲרְץ הָט זִיךְ גֶּשֶׁרֶאקֶן אִיבֶּר דֶעם אָרוֹן
פּוּן גָאט וְהָאִישׁ בָּא אִין דֶּר מַאן אִיז גֶּקוּמֶן צוּ זָאגֶן דָם
אוֹנ שְׁמָאט וַיִּזְעַק כָּל הָעִיר אוֹנ עֶם הָאבֶן גֶּשְׁרִיגֶן דִי
גַאנְצֶע שְׁמָאט׃ (יד) וַיִּשְׁמַע עֵלִי אוֹנ עֲלִי הָט גִיהֶערְט
דָם קוֹל פּוּן דֶעם גֶּשְׁרִיי הָט עֶר גְּוָאגְט מֶה קוֹל הֶהָמוֹן
הַזֶּה וְאוֹם אִיז דָם קוֹל פּוּן דֶעם דָאזִיגֶן בְּרִימוֹנְג
וְהָאִישׁ מִהַר אוֹנ דֶּר מַאן הָט גֶאייִלְט אִין אִיז גְּקוּמֶן
אִין הָט דָם גְּוָאגְט צוּ עֵלִי׃ (טז) וַאֲנִי מִן הַמַּעֲרָכָה נַסְתִּי הַיּוֹם
אֶלְט גְּוֶעזֶן אִיךְ בִּין פוּן דֶּר מַאנ גֶּלוֹפֶן אוֹנ עֶר הָאט גִיט גְקָאגְט וְעֶהֶן׃ (טז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֶנֹכִי דֶּר מַאן הָט גְּוָאגְט
צוּ עֵלִי אָנֹכִי הַבָּא מִן הַמַּעֲרָכָה אִיךְ בִּין דֶּר וָוס אִיז גְּקוּמֶן פּוּן דֶעם אֶן רֶעכְט פּוּן דֶער מִלְחָמָה אִין הַיינְט בִּין
אִיךְ אַנְטְלָאפֶן גְּוָאהְרֶן פּוּן דֶּר מַעֲרָכָה הָאט עֲלִי גְּוָאגְט צוּ אִים מֶה הָיָה הַדָּבָר בְּנִי וָואם אִיז גְּוֶעזֶן דִי זָאךְ מַיין
וּוּן׃ (יז) וַיַּעַן הַמְבַשֵּׂר וַיֹּאמֶר הָט דָּר מְבַשֵּׂר גִּיעֶנְטְפֶּערְט אִין הָאט גְּוָאגְט נָם יִשְׂרָאֵל נִפְּלָה לִפְנֵי פְּלִשְׁתִּים דָּר יִשְׂרָאֵל אִיז

גַּם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וְגַם מַגֵּפָה
גְּדוֹלָה הָיְתָה בָּעָם וְגַם־שְׁנֵי בָנֶיךָ מֵתוּ
חָפְנִי וּפִינְחָס וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקָחָה:
יח וַיְהִי כְּהַזְכִּירוֹ וְאֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיִּפֹּל
מֵעַל־הַכִּסֵּא אֲחֹרַנִּית בְּעַד וְיַד הַשַּׁעַר
וַתִּשָּׁבֶר מַפְרַקְתּוֹ וַיָּמָת כִּי־זָקֵן הָאִישׁ
וְכָבֵד וְהוּא שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים
שָׁנָה: יט וְכַלָּתוֹ אֵשֶׁת־פִּינְחָס הָרָה לָלֶת

מהר"י קרא

עיניו מזוקן ולא יוכל לראות . וכן כי קמו עיניו משיבו : (יח) מפרקתו . תרג' יונ' אפרקותיה . והוא עצם הצואר כמו נשברה מפרקתו באיוב מרפות : כי זקן האיש וכבד . ולא היה בו כח לעמוד לסייע את עצמו בידיו לכך נשברה מפרקתו : (יט) ללת . תרג' למילד . וכן נראה לי שהוא מחסרי אות כגון שרשרות והב ואומר שרשות גבלות שהוא חסר ר' . ואף בלשון משנה החרובין משישרשו הגפנים משיגרענו . ומנחם חיבר עם חילל ברוש לשון אניות ולא נראה לר' כי לא מצינו יללה בלא י' או בצירי המדע חסירי י' ואם היה שם דבר היה לו לינקד ללת

רלב"ג

היה סבת מיתתו כשמעו : (יט) כרס ללת . מחמוד שיהיה שכיבו עליו ויכי מקום ומינו ענין שלמות כלומר שמלאו ימי הכיונה ללדת כלומר ומלאו ימיה ללדת וככר פירשוהו מענין יללה והוא מסכל

רד"ק

נקרא מפרקת לפי שנעשה פרקים פרקים : וכבד . כבד התנועה מפני זקנתו או פי' שהיה כבד בשר שהיה בעל בשר לפיכך מת בנפלו כפני כבדו : (יט) הרה ללת . היתה הרה וקרבו ימיה ללדת וחד' חסרה כן דעת רוב המפרשים וכן ת"י מעדיא למילד ורבי אחי רבי משה פירשו מן יללה כלומר קרבו ימיה לחיל ולזעוק בתבליה ודקדוק המלה ללת בפלס לרדת לשבת בחסרון יו"ד ילך כמו יו"ד ירד ישב וכסכל הלמדי"ן הסרו האחרונה שהיא למ"ד הפעל ונשאר בסלה מן השרש עי"ן הפעל לבד כמו לתת אלא

מצודת ציון

(יח) אחורנית , לאחוריו : בעד , נגד : מפרקתו . הוא עצם הצואר ע"ש שמצוי פרקים פרקים : (יט) ללת , כ"ל ללדת וכן בחסרון

מצודת דוד

עלמו של לדו : (יט) הרה ללת. כ"ל נמלא ימי הכיונה ללדת: כי נתפכו . מתכדת הסמועה שפכיו ומתגלגלו עליה פתאום מכלי הלידה .

משלי חכמים

הַמְקֻדָּשׁ . אוג דָּעם אָרוֹן הָאשׁ מָעַן גִּירוּפְּעָן אֲרוֹן בְּרִית ה' . וְיוּרוּם דָּער שֵׁם הַוָיֶה וַיְיוֹם אוֹיף הַחֲמָנוּת . צוּיא וַיְיוֹזָן עֶר הָם אוֹיף אוּנְז גִּיעֲבִּין דִּיא אֲנְדֶערֶע לוּחוֹת וַיְיל עֶר הָם אוֹיף אוּנְז רַחֲמָנוּת גִּיהָאם . אוג דִּי עֶרְשְׁטֶע לוּחוֹת דִּיא צוּיבְּרָאכָטֶע פְלֶעגְן דִּי יוּדִין מִים נֶעמֶן אִין זַיֶערִי כִּלָּחָמוּת אוג דָּעם אָרוֹן הָם מָעַן גִּירוּפְּעָן אֲרוֹן אֱלֹהִים . וַיְיל אֱלֹהִים וַיְיזֶם אוֹיף בֶּדֶת הַדִּין . אִין אֶנְדֶערֶע וַעַן דִּי יוּדִין וָעַנְן גִּיגַאנְגֶען צוּ דִּיא כִּלָּחָמָה פוּן דִּיא פְלִשְׁתִּים הָאבְּן זַיי גִּינוּמֶן דָּעם אָרוֹן מִים דִּי צוּבְּרָאכָטֶע לוּחוֹת וָם עֶר וָעֶרְט גִּירוּפְּן אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים . אַז דִּי יוּדִין הָאבְּן גִּיזֶהֶן וַייא זָעַן גִּיפַאלֶן אִין דִּיא כִּלָּחָמָה הָאבְּן זַיי גִּיזוּאגְט מִיר וָועלֶן נָעמֶן צוּ אוּנְז דָּעם אֲנְדֶערְן אֲרוֹן דָּעם אֲרוֹן בְּרִית ה' מִים דִּי נַאגֶּעצ לוּחוֹת : אוג דִּי קִינְדֶער פוּן עֶלִי זָעַנְן גִּיזוֹגְן בַּייא דָּעם אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים . אוג הקב"ה אִין בַּייא גִּיזוּאגְן אוֹיף דִּי יוּדִין וָאם זַיי הָאבְּן גִּינוּמֶן דָּעם אֲרוֹן בְּרִית ה' פוּן זַיין אֶרְט דֶּרְוֵיגֶער זָעַנְן דִּי יוּדִין גִּיפַאלֶן אִין דִּי כִּלָּחָמָה . אוג וַיְיל הקב"ה דָּם שוּין גִּיהַאלְטֶן בַּיי שֶׁקֶרְאפְּן זָעַנְן דִּי צְוַויי זִיקְן פוּן עֶלִי אוֹיף נִישְׁקֶאמְבְּן . אוג וַיְיל דִּיא יוּדִין זָעַנְן גִּיפַאלֶן זַיין דִּיא כִּלָּחָמָה וְעַנְן דָּעם אֲרוֹן . דֶּעְרִיבֶּער וָעֶרְט דֶּער אֲנְדֶערֶער אֲרוֹן אוֹיף גִּירוּפְּן אֲרוֹן הָאֱלֹהִים :

תרגום

אַף יִשְׂרָאֵל קֳדָם פְּלִשְׁתָּאֵי וְאַף מַחְתָּא רַבְּתָא הֲוַת בְּעַמָּא וְאַף תְּרֵין בְּנָךְ אִתְקְטָלוּ חָפְנִי וּפִינְחָס וַאֲרוֹנָא דֵיָי אִשְׁתְּבִי : יח וַהֲוָה כַּד אַדְכַּרְוּתֵיהּ יָת אֲרוֹנָא דֵיָי וּנְפַל מֵעַל כּוּרְסָא לַאֲחוֹרוֹהִי עַל כְּבַשׁ אוֹרַח תַּרְעָא וְאִתְבָּרַת פְּרָקוּתֵיהּ וּמִית אֲרֵי סִיב נַבְרָא וֲקֵיר וְהוּא דָּן יָת יִשְׂרָאֵל אַרְבְּעִין שְׁנִין : יט וְכַלָּתֵיהּ אִתַּת פִּינְחָס

מעדיא

ת"א גם ישראל . סוטה מד : ויפי כסנהדרין.זמתים קיט מולין כח :

רש"י

(יח) מפרקתו . לפרקותיה עצם הגואר : (יט) ללת . על כרחו ללדת פירושו ואין לו דמיון ומנחם חברו כהלק יללה

מְעַדְיָא לְמֵילַד וּשְׁמָעַת
יָת שְׁמוּעָתָא דְּאִשְׁתְּבִי
אֲרוֹנָא דַּיְיָ וּדְמִית
חָמוּהָא וְדְאִתְקְטִיל
בַּעֲלָהּ וּכְרָעַת וְיָלִידַת
אֲרֵי בְעָתוּהָא חֶבְלָהָא:
כ וּבְעִידַן מוֹתָהּ וּמַלִּילוּ
נְשָׁיָא דְּקַיְימָן עֲלָוֹהִי לָא
תְדַחֲלִין אֲרֵי בַּר דְּכַר
יְלִידַת וְלָא אֲתִיבַת וְלָא
שַׁוְיָאַת עַל לִבָּהּ:
כא וּקְרַת לְרַבְיָא אִי כָּבוֹד
לְמֵימַר גְּלָה יְקָרָא
מִישְׂרָאֵל דְּאִשְׁתְּבִי
אֲרוֹנָא דַּיְיָ וּדְמִית
חָמוּהָא וּדְאִתְקְטִיל
בַּעֲלָהּ: כב וְאָמְרַת גְּלָה
יְקָרָא מִישְׂרָאֵל אֲרֵי

וַתִּשְׁמַע אֶת־הַשְּׁמוּעָה אֶל־הַלָּקַח אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים וּמֵת חָמִיהָ וְאִישָׁהּ וַתִּכְרַע
וַתֵּלֶד כִּי־נֶהֶפְכוּ עָלֶיהָ צִרֶיהָ: כ וּכְעֵת
מוֹתָהּ וַתְּדַבֵּרְנָה הַנִּצָּבוֹת עָלֶיהָ אַל־
תִּירְאִי כִּי־בֵן יָלַדְתְּ וְלֹא עָנְתָה וְלֹא־
שָׁתָה לִבָּהּ: כא וַתִּקְרָא לַנַּעַר אִי כָּבוֹד
לֵאמֹר גָּלָה כָבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל אֶל־הַלָּקַח
אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאֶל־חָמִיהָ וְאִישָׁהּ:
כב וַתֹּאמֶר גָּלָה כָבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי נִלְקַח

אשתבי ת"א ומכרע וחלד. כצורתם שם:

רש"י

לפי שחבלי לידתה כילדה כאן לה ויסוד ילדה אין לשון אות כיסודה חלה למ"ד לבדה: נהפכו. נשתנו מכרכין לכך מתה: צריה. צירי לדתי כט' קרדוני"ל בלעז: (כא) אי כבוד. אין כבוד וכן (חיוב כב) ימלט מי נקי אין נקי: אל הלקח. כמו על הלקח ואין לריך לגוזו מל' חל למי שיודע להבין דבריו: אל הלקח. לחטיוריפו"ם כלע"ז: ואל חמיה. ולחל הרעה זאת שמת חמיה ואישה:

מהר"י קרא

מן יילל כנון לדת שבת ורדת מן ילד ישב ירד: אל הלקח. אל הנלקח כגון אחרי [הפרד] שנפרד. ביום הגמל שנגמל: ומת חמיה ואישה. עלי ובעלה: כי נהפכו עליה צריה. מנחם חיברו עם צירים אחזוני כצירי יולדה. ונראה לי צירי דלתי בתנת נהפכו ונשתנו מכרכרה. לשון הדלת תסב על צירה: (כ) וכעת מיתה. מן מת. כגון שובה מן שב: (כא) אי כבוד. אין כבוד. אין נקי: (כב) ותאמר גלה כבוד. כפול על איזה כבוד:

רד"ק

שזו בצירי זו בפתח: כי נהפכו עליה צריה. כלומר נהפכו ונתגלגלו עליה צירי וחבלי הלידה עם חבלי השטועה הרעה ומחוזק צירית כרעה וילדה ומהה וח"י ארי בעתוהא חבלהא ובדברי רז"ל תניא רבי אלעזר אומר כשם שצירים לדלת חבית כך יש צירים לרחם האשה שנאמר ותכרע ותלד כי נהפכו עליה צריה: (כ) ובעת. בכ"ף: מותה. בשורה: (כא) אי כבוד. כמו אין כבוד בחסרון הנו"ן וכא בחירק כמו ואין ישׁ פה תחת ידך או כמו אי כבוד בצירי כלומר איה הכבוד שאיננו היום בישראל: (כב) ותאמר. פעם אחרת אמרה כי בהחלה אבידה גלה כבוד בעבור הארון שנשבה ובעבור שמת חמיה ואישה ועתה שבח ואמרה בעבור הארון לבדו גלה כבודו כי הוא עיקר הכבוד:

מצודת דוד

(כ) ובעת מותה. ומלאכי גם עת מותה ע"י הלידה הפתאומית: אל תיראי. היות מסוכן ממפתחדה בלא ספק גם היא בעבור קול ממלל וכמ"ש רז"ל ממך מן המיפצה ממת ידמנו וגו' ולזה אמרו לה דע כי בן ילדת ושוב אין לך לפחד כי סס מולד בן זכר יהכפאק כל המפצפה וכמ"ש רז"ל: ולא שתה לבה. אל דבריהן: (כא) לאמר. ר"ל הסם יוכה מסר בעת שגולד גלה כבוד מישראל וכו': (כב) ותאמר. ותזכיר ותמנה עיקר גלות הכבוד הוא בעבור כי נלקח הארון:

פירוש ע"ט

רייד: (כא) וַתִּקְרָא לְנַעַר אוֹנ זַי הָט גְרוּפֶן צוּ דָעם יוּנְג אִי כָּבוֹד דָם אִיז טַיטְשׁ וַוי אִיז דָער כָּבוֹד לֵאמֹר צוּ וָאגָן גָלָה כָבוֹד מִישְׂרָאֵל עָם אִיז פַּר טְרוּבְּגן גָנוּאָרָן דִי כָּבוֹד פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל אֶל הַלָּקַח אֵרוֹן הָאֱלֹהִים וַוייל עָם אִיז צוּ גְנוּמָגן גָנוּאָרָן דָר אָרוֹן פּוּן נָאט אוֹנ וַוייל אִיר שְׁוִוער אִיז גְשָׁמָארְבָן אוֹנ אִיר מָאן: (כב) וַתֹּאמֶר אִין וַי הָאט גָאגְט גָלָה כָבוֹד מִישְׂרָאֵל עָם אִיז פַּר טְרוּבְּגן גָנוּאָרָן דָר כָּבוֹד פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל וַוייל עָם אִיז צוּ גְנוּמָגן גָנוּאָרָן דָעד אָרוֹן פּוּן נָאט:

ופלשתים

אֲרוֹן הָאֱלֹהִים׃ ה א וּפְלִשְׁתִּים לָקְחוּ
אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיְבִאֻהוּ מֵאֶבֶן הָעֵזֶר
אַשְׁדּוֹדָה׃ ב וַיִּקְחוּ פְלִשְׁתִּים אֶת אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים וַיָּבִאוּ אֹתוֹ בֵּית דָּגוֹן וַיַּצִּיגוּ
אֹתוֹ אֵצֶל דָּגוֹן׃ ג וַיַּשְׁכִּמוּ אַשְׁדּוֹדִים
מִמָּחֳרָת וְהִנֵּה דָגוֹן נֹפֵל לְפָנָיו אַרְצָה
לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה וַיִּקְחוּ אֶת דָּגוֹן וַיְשִׁבוּ
אֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ׃ ד וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר מִמָּחֳרָת
וְהִנֵּה דָגוֹן נֹפֵל לְפָנָיו אַרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן
יְהוָה וְרֹאשׁ דָּגוֹן וּשְׁתֵי | כַּפּוֹת יָדָיו

אֲרוֹן אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל׃ א וּפְלִשְׁתָּאֵי נְסִיבוּ
יָת אֲרוֹנָא דַיְיָ וְאַיְתִיוּהִי
מֵאֶבֶן סָעֲדָא לְאַשְׁדּוֹד׃
ב וּנְסִיבוּ פְלִשְׁתָּאֵי יָת
אֲרוֹנָא דַיְיָ וְאַעִילוּ יָתֵיהּ
לְבֵית דָּגוֹן וְאַקִימוּ יָתֵיהּ
בְּסָטַר דָּגוֹן׃ ג וְאַקְדִימוּ
אֱנָשֵׁי אַשְׁדּוֹד בְּיוֹמָא
דְּבָתְרוֹהִי וְהָא דָגוֹן רָמֵי
עַל אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא
קֳדָם אֲרוֹנָא דַיְיָ וּנְסִיבוּ
יָת דָּגוֹן וַאֲתִיבוּ יָתֵיהּ
לַאֲתָרֵיהּ׃ ד וְאַקְדִימוּ
בְּצַפְרָא בְּיוֹמָא דְבָתְרוֹהִי
וְהָא דָגוֹן רָמֵי עַל אַפּוֹהִי
עַל אַרְעָא קֳדָם אֲרוֹנָא
דַיְיָ וְרֵישׁ דָּגוֹן וְתַרְתֵּין
פֵּיסַת יְדוֹהִי קְצִיצָן

מדר"י קרא
ה (ב) דגון . צלם העשוי כדמות דג :

רלב"ג
(ה) וכמ הביאו הפלשתים ארון האלהים בבית ע"ז שלהם כמים שהם נלם על נוכת בן מדם ומיו קוכין לוחו ומזבח הפלשתים שכבר היה זה על לד המופת עשה הש"י ולזה נקראו שהפיל דגון מלפה לפני ארון ה' וטופל מלפה וזה היה כומרי דגון לפני ארון ה' ולפיה דגון ושמי כפות ידיו כרותות על המפתן לך הנשאר מדגון היה כמאחר מלפה ארון ה' ולפיה נקרא המקום ההוא עד היום הזה שלא יעברו עליו כמנהג הנזכר :

רש"י
ה (ב) אצל דגון . דמות עצוי כדמות דג :

רד"ק
(ב) ויציגו . ויעמידו :(ג) נופל לפניו . כמו על פניו וכן ת"י על

מצודת ציון
ה (ב) דגון . שם עכו"ם : ויציגו . המעמידו : (ד) כרותות . קטועי יקרים

(א) ופלשתים לקחו את ארון האלהים וגו' . ל"ר מדרש ואגם רבי שמואל בר רבי יצחק הם ניינאגם הכה"ה הם ניינאגם צו דיא יודין ווען בי איינעם פון אייר וואלם פארלארן גיינואלן אהין וואלם ער דען נים גינאגען פיל נאסען זיא זוכען בין ער זאל זיא נעפינגען אוג ברינגען אהיים . אוג מיין ארון ניים ארום בי דיא פלשתים פון איין ארט צום אנדערין ארם אוג איר זוכם נאר קיין עצות איר זאלם אים אפנעמען פון זייא אוג אים ברענגען צוריק אויף זיין ארם אין שלה , אוג דיא פלשתים האבען ענטפאן דעם ארון אוג זי האבין אים גישטעלט אין די שטוב וואו זייער נאם דגון שטייט . ואורום די פלשתים האבין ניינאגם אונזר נאם דגון הם ניהאם אמלחמה מים דעם ארון וואס ער איז הר נאם פון די יודין נוויא עם שטייט קפיטל ד פסוק ז בא האלהים אל המחנה .

די פלשתים האבין ניינאגם אויף דעם ארון נאם איז ניקיפען אין י כיתנה , ניילי די פלשתים האבין גיסייגם דער ארון איז דער אם פון דיא יודיין אוג אונזער נאם דגון האס איינענטומען דיא בילחמה , דריבער הארף שטיין דער ארון נעבין דגון ווי אקנעקם נעבין זיין העדר , דריבער האס הקב"ה באלד נעווירן פארקערם אז דגון איז גיפאלין פר דעם ארון , אוג ניילי די פלשתים האבין גיסייגם אז איז ניזען אסרעפונג ווערן ויעלכע הבה ווס דגון איז נפלאי" האבין זייא אים אויפנעהובן אוג צוריק גישטעלט

ה (ג) לפניו ארצה . על פניו כפל לחזק לפני ארון : וישיבו . כי פירוש ע"מ

ה (א) ופלשתים לקחו אוג די פלשתים האבן גנומען
דעם ארון פון נאט וייבראכט פון דעם שטיין אבן העזר אוג האבן
אים גבראכט פון דעם שטיין אבן העזר צוא דער
שמאט אשדוד : (ב) ויקחו פלשתים אין דוא פלשתים
האבן גנומן דעם ארון פון נאט ויבאו אותו אוג האבן
אים גבראכט אוג דעם הוז פון זייער אפ נאט דגון
ויציגו אותו אין האבן אים גשטעלט בייא דעם אפ
נאט דגון . אוג דרום הם דר אפ נאט גהייסן דגון
נוייל ער איז גמאכט גוזארן אנגשטאלט פון אפיש :
(ג) וישכימו אשדודים ממחרת אוג דוא לייט פון אשדוד
זענן אוף גשטאנן אין דר פריא . האבן זיי גזעהן
והנה דגון גופל אין נון דגון איז נפאלן אוף זיין פנים צו
דר ערד לפני ארון ה' פר דעם ארון פון נאט ויקחו את
דגון האבן זיי גנומן דעם דגון אוג האבן אום אים
גקערט צו זיין אורט : (ד) וישכימו בבוקר אוג זיי האבן
זיך גפעדרט אוג דר פריא פון דעם אנדרן מאל והנה
דגון אוג דגון איז ווידר גפאלין צו דר ערד פר דעם
דו צוויי טערר פון זיינט העבט זענן גוזען אפ גשנוטן
נייארט די האלב ום איז גוזען אין גשטאלט פון

אשתבי ארונא דיי .
א ופלשתאי שבו ית
ארונא דיי ואתיתהי
מאבן סעדא לאשדוד :
ב ונסיבו פלשתאי ית
ארונא דיי ואעילו יתיה
לבית דגון ואקימו יתיה
בסטר דגון : ג ואקדימו
אינשי אשדוד ביומא
דבתרותהי והא דגון רמי
על אפוהי על ארעא
קדם ארונא דיי ונסיבו
ית דגון ואתיבו יתיה
לאתריה : ד ואקדימו
בצפרא ביומא דבתרותהי
והא דגון רמי על אפוהי
על ארעא קדם ארונא
דיי וריש דגון ותרתין
פיסת ידוהי קציצן

ת"א (לפני דגון . שכח ח :)

כְּרָתוֹת אֶל־הַמִּפְתָּן רַק דָּגוֹן נִשְׁאַר
עָלָיו׃ ה עַל־כֵּן לֹא־יִדְרְכוּ כֹהֲנֵי דָגוֹן וְכָל־
הַבָּאִים בֵּית־דָּגוֹן עַל־מִפְתַּן דָּגוֹן
בְּאַשְׁדּוֹד עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַתִּכְבַּד יַד־
יְהוָה אֶל־הָאַשְׁדּוֹדִים וַיְשֹׁמֵם וַיַּךְ אֹתָם
בְּעָפֳלִים אֶת־אַשְׁדּוֹד וְאֶת גְּבוּלֶיהָ׃
ז וַיִּרְאוּ אַנְשֵׁי־אַשְׁדּוֹד כִּי־כֵן וַיֹּאמְרוּ לֹא־
יֵשֵׁב אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עִמָּנוּ כִּי־
קָשְׁתָה יָדוֹ עָלֵינוּ וְעַל דָּגוֹן אֱלֹהֵינוּ׃

כרתות אל המפתן וזהו פירושו רק דגון נשאר עליו ויש לחלק בין המלכים לכהנים (ו) ויהם המכם אשר עשו להם עכברי זהב כמספר כל סרני פלשתים כי מגפה אחת היתה בכם ובסרניכם: (ז) ועתה עשו עגלה חדשה ושתי פרות עלות אשר לא עלה עליהם על וכחו בעגלה והשיבו את פרותיהן הביתה מאחרי העגלה ולא הלכו אחריה ולא סרו לא ימין ולא שמאל ולא נטו מדרך הישר שהלכו בו מתחלה: (ח) ולקחתם את ארון ה' ונתתם אותו על העגלה ואת כלי הזהב אשר השבתם לו תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך לו: (ט) והנה אם בדרך גבולו יעלה בית שמש הוא עשה לנו את הרעה הגדולה הזאת ואם לא נדע כי לא ידו נגעה בנו כי מקרה היה לנו: (י) ויעשו האנשים כן ויקחו שתי פרות עלות ויאסרו אותם אל העגלה ואת בניהם כלאו בבית: (יא) וישימו את ארון ה' על העגלה ואת ארגז עכברי הזהב ואת צלמי טחוריהם: (יב) ותלכנה הפרות בדרך אל הדרך בית שמש בדרך אחת הלכו הולכות וגעות ולא סרו ימין ושמאל ואחריהן הלכו סרני פלשתים עד גבול בית שמש: (יג) ובית שמש קוצרים חטים בעמק ויישאו עיניהם וירא את הארון וישמחו לראות: (יד) והעגלה באה אל שדה יהושע בית שמשי ותעמד שם ושם אבן גדולה ויבקעו את עצי העגלה ואת הפרות העלו עולה לה': (טו) והלוים הורידו את ארון ה' ואת הארגז אשר אתו אשר שמו בו כלי הזהב ונתנו אותם על האבן הגדולה ואנשי בית שמש העלו עולות וזבחו זבחים ביום ההוא לה': (טז) וחמשת סרני פלשתים ראו וישובו עקרון ביום ההוא: (יז) ואלה טחורי הזהב אשר השיבו פלשתים אשם לה' לאשדוד אחד לעזה אחד לאשקלון אחד לגת אחד לעקרון אחד: (יח) ועכברי הזהב כמספר כל ערי פלשתים לחמשת הסרנים מעיר מבצר ועד עיר הפרזי ועד אבל הגדולה אשר הניחו עליה את ארון ה' עד היום הזה בשדה יהושע בית שמשי: (יט) ויך בבית שמש כי ראו בארון ה' ויך בעם שבעים איש חמשים אלף איש ויתאבלו העם כי הכה ה' בעם מכה גדולה: (כ) ויאמרו אנשי בית שמש מי יוכל לעמד לפני ה' האלהים הקדוש הזה ואל מי יעלה מעלינו: (כא) וישלחו מלאכים אל יושבי קרית יערים לאמר השיבו פלשתים את ארון ה' רדו העלו אתו אליכם׃

ת"א (על ק לא ידכו . ע"ג מג) : במחורים קרי

מדה"י קרא

(ד) המפתן . כתרגומו אסקופה : (ה) לא ידרכו . אלא פוסחין ודולגין כמו שנ' בתרי עשר ופקדתי על הדולג על המפתן . (ו) וישמם. בן שמם ויסיבני בן סבב:במחורים.חלחולת כרכשא,

רש"י

(ד)המפתן. אסקופה:(ו) וישמם. ל' שממה : במחורים. מכת הנקב שהיו עכברין נכנסין בנקביהם ושומטין את בני מעיהם: עפולים.לשון אופל כי במקום אופל הם . כגון ויבא אל העופל.

רד"ק

אשהי : (ד) אל המפתן. כמו על המפתן וכן ויך את השלשתי אל מצחו כמו על המפתן היא האסקופא התחהונה רק דגון נשאר עליו אמרו כי דגון מסבורו ולמטה היה צורת דג לפיכך נקרא דגון ומסבורו ולמעלה צורת אדם כמו שאמר ושתי כפות ידיו כרותות אל המפתן וזהו פירושו רק דגון נשאר עליו צורת דג נשאר עליו ויש לחלק בין המלכים לכהנים (ו) ויהם המכם אשר עשו להם עכברי זהב כמספר כל סרני פלשתים כי מגפה אחת היתה בכם ובסרניכם: (ז) ועתה עשו עגלה חדשה ושתי פרות עלות אשר לא עלה עליהם על וכחו בעגלה והשיבו את פרותיהן הביתה מאחרי העגלה ולא הלכו אחריה ולא סרו לא ימין ולא שמאל ולא נטו מדרך הישר שהלכו בו מתחלה: (ח) ולקחתם את ארון ה' ונתתם אותו על העגלה ואת כלי הזהב אשר השבתם לו תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך לו: (ט) והנה אם בדרך גבולו יעלה בית שמש הוא עשה לנו את הרעה הגדולה הזאת ואם לא נדע כי לא ידו נגעה בנו כי מקרה היה לנו: (י) ויעשו האנשים כן ויקחו שתי פרות עלות ויאסרו אותם אל העגלה ואת בניהם כלאו בבית: (יא) וישימו את ארון ה' על העגלה ואת ארגז עכברי הזהב ואת צלמי טחוריהם: (יב) ותלכנה הפרות בדרך אל הדרך בית שמש בדרך אחת הלכו הולכות וגעות ולא סרו ימין ושמאל ואחריהן הלכו סרני פלשתים עד גבול בית שמש: (יג) ובית שמש קוצרים חטים בעמק ויישאו עיניהם וירא את הארון וישמחו לראות: (יד) והעגלה באה אל שדה יהושע בית שמשי ותעמד שם ושם אבן גדולה ויבקעו את עצי העגלה ואת הפרות העלו עולה לה': (טו) והלוים הורידו את ארון ה' ואת הארגז אשר אתו אשר שמו בו כלי הזהב ונתנו אותם על האבן הגדולה ואנשי בית שמש העלו עולות וזבחו זבחים ביום ההוא לה': (טז) וחמשת סרני פלשתים ראו וישובו עקרון ביום ההוא: (יז) ואלה טחורי הזהב אשר השיבו פלשתים אשם לה' לאשדוד אחד לעזה אחד לאשקלון אחד לגת אחד לעקרון אחד: (יח) ועכברי הזהב כמספר כל ערי פלשתים לחמשת הסרנים מעיר מבצר ועד עיר הפרזי ועד אבל הגדולה אשר הניחו עליה את ארון ה' עד היום הזה בשדה יהושע בית שמשי: (יט) ויך בבית שמש כי ראו בארון ה' ויך בעם שבעים איש חמשים אלף איש ויתאבלו העם כי הכה ה' בעם מכה גדולה: (כ) ויאמרו אנשי בית שמש מי יוכל לעמד לפני ה' האלהים הקדוש הזה ואל מי יעלה מעלינו: (כא) וישלחו מלאכים אל יושבי קרית יערים לאמר השיבו פלשתים את ארון ה' רדו העלו אתו אליכם׃

מצודת דוד

משמו שנמלקה נפל : (ד) כרותות אל המפתן . היו כלומות ומונחים על המפתן : רק דגון . גוף הצורות כוכבים כעשו כדמות דג : (ה) על כן . על שנגלו על המפתן לשמו ולפיות ידיו להיותן במפתן למקום קדוש ולא דרכו עליו . מיתר הטעם : מפתן דגון . מפתן בית דגון : (ו) וישמם . כמו שהכה מומם בעפולים והיו בלולת טחורים : (ז) כי כן . לשון הלמין עשה בהם

מצודת ציון

תחיכות: המפתן . האסקופה וכן מתחת מפתן הבית (יחזקאל מ"ו): (ה) ידרכו . עיין לעזה והוא מן דרך : כהני . כומרים יולפי תוק עבודת כוכבים : (ו) וישמם . מלשון שממה : בעפולים . כך שם המכה ולפי שהם בחלחולת המקום מכוסה נקללו עפולים מלשון לוטפל וכן ויכם לפלצות (מ"ב ח') והוא כמו מל המולל כמל"ף והקרי בטחורים והוא שם ארץ מה והיו דומים להם : (ז) קשתה . מלשון

לקוטי יקרים

אויף יין ארט . האם הקב"ה זיי לעזיגן דעם אנדערין מאל אז דם פאלין פון דגון איז נים אפדערשוג . נאר דגון איז נישאלן פר דעם ארון אוג זיין קאפ נים בייד העגם זענן אפגעשנישן . נים אפנישראבן נאר אפגעשנישן . ווארום אז עם ווילט ניזען אפ ניזראבן וואלטן דיא פלשתים זאגן . דאם הייסט עם פאלין איז אויף ניזיכן אפדערשוג . אוג ווייל ער איז הייסם שפארקער ניפאלן זיי נעמכן דרייבער איז ער צוזראכן ניזיכן . הם הקב"ת נימאכט דר קאפ נים רי הכנם פון דגון זאלן נים צוזראכן ווערן נאר זיי זאלן אפגעשנישן ווערן . ועלין שוין דיא פלשתים דערקלעגן אז דאס איז נים ניוואלן פון פאלין . ועלין זייא שוין דאדפן פארשטיין אז דאס פאלין איז אויף קיין פרעפונג ניזיכן . אוג ווייל דיא פלשתים האבן נאך נים דערקלעגט אז דאס איז פון נאם דרייבער הם זיי נאם נישלאגן מיט די מכות פחורים זיי עם שטייט אין דיא פסוקים , זיו זיי האבן מורה ניזיכן אין דעם כלי פון הקב"ה אז נאר ער ניזעלפם אויף דר ועלם :

ח וַיִּשְׁלְחוּ וַיַּאַסְפוּ אֶת־כָּל־סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים
אֲלֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲרוֹן אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ גַּת יִסֹּב אֲרוֹן אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל וַיָּסֵבּוּ אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃
ט וַיְהִי אַחֲרֵי הֲסַבּוּ אֹתוֹ וַתְּהִי יַד־יְהוָה
בָּעִיר מְהוּמָה גְּדוֹלָה מְאֹד וַיַּךְ אֶת־
אַנְשֵׁי הָעִיר מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל וַיְשָׂתְּרוּ
לָהֶם עֳפָלִים׃ י וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיְהִי כְּבוֹא אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיִּזְעֲקוּ הָעֶקְרֹנִים לֵאמֹר
הֵסַבּוּ אֵלַי אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
לְהָמִיתֵנִי וְאֶת־עַמִּי׃ יא וַיִּשְׁלְחוּ וַיַּאַסְפוּ

ח ושלחו וכנשו ית כל
טורני פלשתאי לותהון
ואמרו מה נעביד לארון
אלהא דישראל ואמרו
לגת יסתדר ארון אלהא
דישראל ואסתרו ית
ארון אלהא הנישראל׃
ט והוה בתר דאסתרו
יתיה והות מחתא דיי
בקרתא שגושא רבא
לחדא ומחא ית אנשי
קרתא מזעירא ועד רבא
ולקו להון בטחורין׃
י ושלחו ית ארונא דיי
לעקרון והוה כמיתי
ארונא דיי לעקרון
ויזעיקו עקרונאי למימר
אסתרו לותנא ית ארון
אלהא דישראל
לקטלותנא וית עמנא׃
יא ושלחו וכנשו ית כל

טורני

מהר"י קרא

חומת העופל . ויש לומר עפלים כעין אוצר לכך נכתב בפנים שהוא לשון כבוד שבו אוצר כל מאכל׃ (ט) וישתרו להם . ל' מתירה. ונמנה עם ס' של י"ח מילין דכתיבין ש' וקריין ס' כלומר

מחורים קרי

ש"י

ושומטין בני מעיהם ויוצאין׃ (ט) וישתרו. כמו ויסתרו

רלב"ג

מרוץ ההלכים מפחד ובלהותו כגת וידמה שהלך המופקים עמה שם"י כתמלטם ממוקל שהיה נדיח לו בעמה זו כזולת כדיה להשמידו על ישראל עלה יהיה לחרון ההלכים מהם׃ (ט) והכה האל בהם בשבו לוחו כגת היתה מכת השי"ת בעיר מהומה גדולה לא בעמה שם אחד בלא כוכה במכת העכורים והיו העכורים נפחדים וזה שם יותר קשים ויותר קצי הרפואה . ובהלותן זה שלחו לחרון ההלכים לעקרון ובקש שלח שם הבדיה שם"י מהומת נוגה בכל העיר והנפלגים בהם בלא ידעו מהו סוכו בעכורים שהם כל זה קרה לפלגתים מפני חרון ההלכים תוך שבעה חדשים׃ (יא) וזו קללתי פלגתים לכומכיהם ולקומכיהם

מצודת ציון

קהל׃ (ח) יסוב . כ"ל יובל׃ (ט) וישתרו . כמו יסתרו בסנג"ך׃

מצודת דוד

שפטים ופלגיהם׃ (ט) יד ה' בעיר . מכת יד ה' בעיר גת׃ וישתרו . לשון עפולים הוא כמו שמפיקים הרוקח מכלי׃

מכלודים׃ (י) ואת עמי . כי שכי העם היו הזועקים׃

פירוש ע"ט

הארט אין שמארק ניין שלאק אוף אונו אין אוף דגון
אונזר אפגאט׃ (ח) וישלחו ויאספו אוג זיי האבן גשוקט
אוג האבן אין גמאלט אלי הארין פון די פלשתים
צו זיך ויאמרו אוג זיי האבן גמאגט ום זאלן מיר טאן
צום ארון פון דעם גאט פון דו ישראל ויאמרו האבן
זיי גמאגט גת יסוב קיין גת זאל ער ווערן גרונגעלט
אין גקערט דער ארון פון דעם גאט פון ישראל ויסבו
וגו׃ האבן זיי אנועק גרונגעלט אין אנועק גקערט
דעם ארון פון דעם גאט פון ישראל׃ (ט) ויהי
אחרי הסבו אותו אוג עם איז גיגאנגן נאך דעם אז זיי
האבן אים אנועק גרונגעלט קיין גת ותהי יד ה' בעיר
איז גגאנגן דר שלאק פון גאט אין דר שמאט מהומה

תרגום יונתן

ח ושלחו וכנשו ית כל טורני פלשתאי לותהון ואמרו מה נעביד לארון אלהא דישראל ואמרו לגת יסתדר ארון אלהא דישראל ואסתרו ית ארון אלהא הנישראל׃ ט והוה בתר דאסתרו יתיה והות מחתא דיי בקרתא שגושא רבא לחדא ומחא ית אנשי קרתא מזעירא ועד רבא ולקו להון בטחורין׃ י ושלחו ית ארונא דיי לעקרון והוה כמיתי ארונא דיי לעקרון ויזעיקו עקרונאי למימר אסתרו לותנא ית ארון אלהא דישראל לקטלותנא וית עמנא׃ יא ושלחו וכנשו ית כל

אֶת־כָּל־סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ שַׁלְּחוּ
אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשֹׁב לִמְקוֹמוֹ
וְלֹא־יָמִית אֹתִי וְאֶת־עַמִּי כִּי־הָיְתָה
מְהוּמַת־מָוֶת בְּכָל־הָעִיר כָּבְדָה מְאֹד
יַד הָאֱלֹהִים שָׁם: יב וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־
מֵתוּ הֻכּוּ בָּעְפָלִים וַתַּעַל שַׁוְעַת הָעִיר
הַשָּׁמָיִם: ו א וַיְהִי אֲרוֹן־יְהוָה בִּשְׂדֵה
פְלִשְׁתִּים שִׁבְעָה חֳדָשִׁים: ב וַיִּקְרְאוּ
פְלִשְׁתִּים לַכֹּהֲנִים וְלַקֹּסְמִים לֵאמֹר
מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲרוֹן יְהוָה הוֹדִיעֵנוּ בַּמֶּה
נְשַׁלְּחֶנּוּ לִמְקוֹמוֹ: ג וַיֹּאמְרוּ אִם־
מְשַׁלְּחִים אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אַל־

מְרָנֵי פְלִשְׁתָּאֵי וַאֲמַרוּ
שַׁלְּחוּ יָת אֲרוֹן אֱלָהָא
דְיִשְׂרָאֵל וְיָתוּב לְאַתְרֵיהּ
וְלָא יְקַטֵּל יְהֵי וְיָת עַמִּי
אֲרֵי הֲנַת שִׁיגּוּשׁ קְטָלָא
בְּכָל קִרְתָּא תְּקִיפַת
לַחֲדָא מְחָתָא דְיָ תַּמָּן:
יב וְגַבְרַיָּא דִי לָא מִיתוּ
לָקוּ בְּטָחוֹרִין וּסְלֵיקַת
צְוָחַת קִרְתָּא לְצֵית
שְׁמַיָּא: א וַהֲוָה אֲרוֹנָא
דְיָ בְּקִרְנֵי פְלִשְׁתָּאֵי
שַׁבְעָא יַרְחִין: ב וּקְרוֹ
פְלִשְׁתָּאֵי לְכוֹמְרַיָּא
וּלְקַסְמַיָּא לְמֵימַר מָה
נַעֲבִיד לַאֲרוֹנָא דְיָ
הוֹדְיעוּנָא בְּמָה
נְשַׁלְחִינֵיהּ לְאַתְרֵיהּ:
ג וַאֲמַרוּ אִם אַתּוּן
מְשַׁלְחִין יָת אֲרוֹן אֱלָהָא
דְיִשְׂרָאֵל לָא תְּשַׁלְחוּן
יתיה

רש"י — במחורים קרי — מהר"י קרא

שהרי הוא במסורת כתובים כי"ן ומפורשים כל' ממ"ך מכת בכורות: (יא) מהומת מות. כל מהומות על ידי מיתה: (ג) ואם אין אתם משלחים וגו'. כתיב הכא אם אין אתם משלחים ובמקום אחר כתיב אם אין אתם מגידים לי (מלכים ב' ח') כך מפורש בגמרא שלשה ושתים מדות דרכי תלמיזעזר כמו של רבי יוסי הגלילי: ו (ב) במה נשלחנו. כתיזה

רלב"ג

פירוש אתם משלחים כמשמעו ואם אין אתם משלחים אם כדי שתשובו לקח ממנו עליהם: (ג) ואם אין אתם משלחים וגו'. כתיב הכא אם אין אתם משלחים ובמקום אחר כתיב אם אין אתם מגידים לי מה הבדל יש בין שני הלשונות אלא שהוא כמו שאמרו ז"ל (ברכות ל"ג) שלשה שמות נקראו לו לאותו מקום ואחד מהם לשון תחנונים ואחד לשון נבואה ואחד לשון כהונה כן הלשון הזה נאמר בכאן בלשון כהונה ובמקום אחר בלשון נבואה ובמקום אחר בלשון תחנונים:

מצודת דוד

(יא) מהומת מות. מלבד מכת הפעולים היתה בהם מגפת מ': (יב) אשר לא מתו. בהמגפה: השמים. סוף מדרך גזומת וכ"ל נדלה מעלה עד למעלה:

ו (ב) מה נעשה. אם כשלחנו למקומו: הודיענו. כ"ל אם יהיה מהסכמתך לשלחו הודיענו במה נשלחנו אם להניחו בתגלה ומשכו בכתובות אם לשלחו בכתף: (ג) אם משלחים. כ"ל אם ילך בדרך לשלחו למקומו אל תשלחנו ריקם מבלי מנחה ובשוב: תשיבו

פירוש ע"ט

אֲלֵי הַאֲרָץ פּוּן דִי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ אִין זַיי הָאבֶּן
נָוְעָן שִׁלְחוּ אֶת אֲרוֹן דָעם אָוְעק דָעם אָרוֹן פּוּן דָעם
נָאטְ פּוּן יִשְׂרָאֵל וָיָשׁב לְמְקוֹמוֹ אִין לָאו עֶר זִיךְ אִים
קָעגָן צוּ זַיין אוֹרט וְלֹא יָמִית אוֹתִי אִין וְאל נִיט טַיטֶען
מִיךְ אִין מַיין פָאלְק כִּי הָיְתָה וְוארוּם עֶם אִיז גָוְעזן
אַיין פָאר טוּמְלֶענג אוּנ אַיין שְׁטוּרְמֶענג פּוּן טוט
אוּנ דֶר נַאנְצֶר שְׁטָאט בֶּרֶדה מְאד עֶם אִיז גָוְעזן זַייעֶר
שְׁטָארְק דֶר שְׁלָאק פּוּן נָאטְ דָארְטָן: (יב) וְהָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר לֹא מֵתוּ אִין דִי מַאנֶן וְוָס נִיט גְשְׁטָארְבִּין הוּבּוּ
בַּטְחוֹרִים זָעגָן וָואךְ גְשְׁלָאגֶן מִיט עַכְבָּרִים. אוֹדֶער
מִיט פַיכְטֶע בָּלָאטֶערִין אִין עֶם אִיז אוֹף גַנַאנְגֶן
דָם גְשְׂבֵיי פּוּן דֶר שְׁטָאט בִּיז צוּם הִימֶעל:
(א) וַיְהִי אֲרוֹן ה' בִּשְׂדֵה פְלִשְׁתִּים אוּנ אַז עֶם אִיז

וועט

תְּשַׁלְּחוּ אֹתוֹ רֵיקָם כִּי־הָשֵׁב תְּשִׁיבוּ לוֹ
אָשָׁם אַז תֵּרָפְאוּ וְנוֹדַע לָכֶם לָמָּה לֹא־
תָסוּר יָדוֹ מִכֶּם: ד וַיֹּאמְרוּ מָה הָאָשָׁם
אֲשֶׁר נָשִׁיב לוֹ וַיֹּאמְרוּ מִסְפַּר סַרְנֵי
פְלִשְׁתִּים חֲמִשָּׁה עֳפָלֵי זָהָב וַחֲמִשָּׁה
עַכְבְּרֵי זָהָב כִּי־מַגֵּפָה אַחַת לְכֻלָּם
וּלְסַרְנֵיכֶם: ה וַעֲשִׂיתֶם צַלְמֵי עָפְלֵיכֶם
וְצַלְמֵי עַכְבְּרֵיכֶם הַמַּשְׁחִיתִם אֶת־
הָאָרֶץ וּנְתַתֶּם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כָּבוֹד
אוּלַי יָקֵל אֶת־יָדוֹ מֵעֲלֵיכֶם וּמֵעַל
אֱלֹהֵיכֶם וּמֵעַל אַרְצְכֶם: ו וְלָמָּה תְכַבְּדוּ

יָתִיהּ רֵיקָן אֱלָהִין אַתְבָּא
תְּתִיבוּן קֳדָמוֹהִי קֳרְבָּן
אֲשָׁמָא בְּכֵן תִּתְסוֹן
וְיִתְרַח לְכוֹן לְמָה לָא
תְּנוּחַ מֵחֲתַיְהִי מִנָּכוֹן:
ד וַאֲמָרוּ מָה קָרְבָּן
אֲשָׁמָא דְּנָתִיב קֳדָמוֹהִי
וַאֲמָרוּ מִנְיַן טוּרְנֵי
פְלִשְׁתָּאֵי חַמְשָׁא מְחַנֵּי
דַהֲבָא וְחַמְשָׁא עַכְבְּרֵי
דַהֲבָא אֲרֵי מְחָתָא חָדָא
שַׁוְיָא לְכוֹלְכוֹן
וּלְטוּרְנֵיכוֹן: ה וְתַעְבְּדוּן
צַלְמֵי מְחוֹרֵיכוֹן וְצַלְמֵי
עַכְבְּרֵיכוֹן דְּמַחְבְּלִין יַת
אַרְעָא וְתִתְּנוּן קְרָם
אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל יְקָרָא
מְאִים תְּנוּחַ מֵחֲתַיְהִי
מִנָּכוֹן וּמִן מַעֲנָתְכוֹן וּמִן
אַרְעֲכוֹן: ו וּלְמָה תְיַקְּרוּן
ית

מהר"י קרא מחוריכם קרי רש"י

משלחנו. באיזה ענין נשלחנו: (ג) אשם. לויר שנעלתם: אז תרפאו. בחזירתו: ונודע לכם. יוודע לכם למה לא סרה מכתו מכם: תסור. לשון הווה: (ד) מספר סרני פלשתים. שבספר יהושע: מחורי זהב. כנגד מכת מחורים: וחמשה עכברי זהב. כנגד העכברין שהיו נכנסין במחוריהן. וזה מיכיח שלקו בעכברים: לכולם. כמו לכולכם. ותרני

עין כשלחנו שלח יחרה לפיו ויסוב מרוגו ממנו: (ג) אשם. היכר דבר שחתם מודיס שמעלתם בו: אז תרפאו ונודע לכם. שהוא עשה כי למה לא תסור ידו ממכם: (ד) סרני פלשתים. חמשה הס כמה שנאמר (יהושע י"ג) העזתי

לכולכן: (ה) ועשיתם צלמי מחוריכם. זה פי' למקרא שלפניו: המשחיתים את הארץ. את יבול הארץ:

רד"ק

(ג) לכה לא תסור ידו מכם. אז תדעו למה לא סרה ידו ומכתו מכם לפי שחייתם מעכבים ארונו אצליכם כי בשלחכם אותו תרפאו ואשם לכפרה על אשר עשיתם: (ד) וחמשה עכברי זהב. זה מסייע הדרש שכתבנו למעלה כי כשהיה להם הולי התחלונית והיתה יוצאת התחלוליות שלהם בפי המגפה מתוך התולי והיו באים העכברים ושומטים את המעי ההיא ולפי שהיה התולי אחד למרנים ולעם אמרו להם הכהנים והקוסמים שיעשו אף ברמות המחורים חמשה ובדמות העכברים חמשה כמספר הסרני ויהיו אשם לכפר להם ולהסיר אותו התולי מהם: לכולם ולסרניכם. כמו שמעו עמים כלם: (ו) ולמה תכבדו. זה לבדו

מצודת ציון

(ד) עכברי. עם מין זכר: מגפה. עניין מכה: (ה) את הארץ. לא

מצודת דוד

לו אשם. תשיבו לו קרבן אשם כדין המועל בהקדש. או תרפאו. כ"ל כשתתפללו לו יהיה נודע לכם בבירור למה לא תסור ידו ממכם: (ו) ולמה תכבדו. זה לבדו קודם

הכבדה ר"ל לו תדעו בזיד ס' עמקה זאת: (ד) מספר. כפי המספר סרני המפלשתים שהם ממשה ככה תשיבו ממשה עפולים עפוים מזהב: וחמשה עכברי. כי העפולים היו דומים בלי מה לדמות עכבריס ולז"ש להשיב גם ממשה עכברי זהב לכפר על העם ממשת העומות שכתוב פלשתים. לכולם. לכל העם ולהסרניס ומולכם לגיסים בספק: (ה) צלמי וגו' המשחיתים וגו'. כ"ל עשו ללמי דמות העפולים והעכברים שהם משחיתים וגו': ונתתם וגו' כבוד. כ"ל לו שהוא לריך לזה שלא תהו לכבודו: אולי יקל. בעבור שכבוד נשמר תעשון לו: מעליכם. על הסרנים יחמר: ומעל ארלכם. ממל יושבי מרלכם מוחר העם: (ו) ולמה תכבדו. על שחלנו מה נעשה

פירוש ע"ט

וְעַט אִיר גְּהֵיצְט וְעֶרֶן וְיוֹדַע לָכֶם אוּג עָם וְעַט
גְּוּוִיסָט וְעֶרֶן צוּ אַיְיךְ אַז נָאט הָט דִי מַכּוֹת גְּבְּרַאכְט
דָעֶן גִיט אַזוֹ לָמָּה לֹא הָסִיר יָדוֹ מִכֶּם וָוארוּם הָט זִיךְ דָעֶן
בִּיז אַהֶעֶר גִיט אָפּ גְטוּוֹן זַיין שְׁלַאק פּוּן אַיְיךְ:
(ד) וַיֹּאמְרוּ אוּג זַיי הָאבֶּן גְּאָנְט מָה הָאָשָׁם וָום וָאל זַיין
דָּר אָשָׁם וָום מִיר וָאלֶן אוּם קָערִין צוּ אִים וַיֹּאמְרוּ
הָאבֶּן דִי כּוֹהֲנִים אוּג דִי כִּישּׁוּף מַאכְּרִ גְּאָנְגְט מִסְפַּר
סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים אַזוֹ פִיל וִוי דִי צָאל אִיז פּוּן דִי הַאלֶן פּוּן
דִי פְלִשְׁתִּים. דֶּהֵיינוּ חֲמִשָּׁה מְחוֹרֵי זָהָב פִּינְף פַייקְטֶע
פְלָאטֶרן פּוּן נָאלְד וַחֲמִשָּׁה עַכְבְּרֵי זָהָב אוּג פִּינְף גוֹלְדֶנֶי
עַכְבְּרִים כִּי מַגֵּפָה אַחַת לְכוּלָּם וּלְסַרְנֵיכֶם וָוארוּם אַיין

(ה) וַעֲשִׂיתֶם צַלְמֵי עָפְלֵיכֶם וְצַלְמֵי עַכְבְּרֵיכֶם הַמַּשְׁחִיתִם אֶת־הָאָרֶץ וּנְתַתֶּם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כָּבוֹד אוּלַי יָקֵל אֶת־יָדוֹ מֵעֲלֵיכֶם וּמֵעַל אֱלֹהֵיכֶם וּמֵעַל אַרְצְכֶם: ו וְלָמָּה תְכַבְּדוּ

וְתַעְבְּדוּן צַלְמֵי מְחוֹרֵיכוֹן וְצַלְמֵי עַכְבְּרֵיכוֹן דְּמַחְבְּלִין יַת אַרְעָא וְתִתְּנוּן קְרָם אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל יְקָרָא מְאִים תְּנוּחַ מֵחֲתַיְהִי מִנָּכוֹן וּמִן מַעֲנָתְכוֹן וּמִן אַרְעֲכוֹן: ו וּלְמָה תְיַקְּרוּן

מהר"י קרא מחוריכם קרי רש"י

משלחנו. באיזה ענין נשלחנו: (ג) אשם. לויר שנעלתם: אז תרפאו. בחזירתו: ונודע לכם. יוודע לכם למה לא סרה מכתו מכם: תסור. לשון הווה: (ד) מספר סרני פלשתים. שבספר יהושע: מחורי זהב. כנגד מכת מחורים: וחמשה עכברי זהב. כנגד העכברין שהיו נכנסין במחוריהן. וזה מיכיח שלקו בעכברים: לכולם. כמו לכולכם. ותרני

עין כשלחנו שלח יחרה לפיו ויסוב מרוגו ממנו: (ג) אשם. היכר דבר שחתם מודיס שמעלתם בו: אז תרפאו ונודע לכם. שהוא עשה כי למה לא תסור ידו ממכם: (ד) סרני פלשתים. חמשה הס כמה שנאמר (יהושע י"ג) העזתי

לכולכן: (ה) ועשיתם צלמי מחוריכם. זה פי' למקרא שלפניו: המשחיתים את הארץ. את יבול הארץ:

רד"ק

(ג) לכה לא תסור ידו מכם. אז תדעו למה לא סרה ידו ומכתו מכם לפי שחייתם מעכבים ארונו אצליכם כי בשלחכם אותו תרפאו ואשם לכפרה על אשר עשיתם: (ד) וחמשה עכברי זהב. זה מסייע הדרש שכתבנו למעלה כי כשהיה להם הולי התחלונית והיתה יוצאת התחלוליות שלהם בפי המגפה מתוך התולי והיו באים העכברים ושומטים את המעי ההיא ולפי שהיה התולי אחד למרנים ולעם אמרו להם הכהנים והקוסמים שיעשו אף ברמות המחורים חמשה ובדמות העכברים חמשה כמספר הסרני ויהיו אשם לכפר להם ולהסיר אותו התולי מהם: לכולם ולסרניכם. כמו שמעו עמים כלם: (ו) ולמה תכבדו. זה לבדו

מצודת ציון

(ד) עכברי. עם מין זכר: מגפה. עניין מכה: (ה) את הארץ. לא

מצודת דוד

לו אשם. תשיבו לו קרבן אשם כדין המועל בהקדש. או תרפאו. כ"ל כשתתפללו לו יהיה נודע לכם בבירור למה לא תסור ידו ממכם: (ו) ולמה תכבדו. זה לבדו קודם

הכבדה ר"ל לו תדעו בזיד ס' עמקה זאת: (ד) מספר. כפי המספר סרני המפלשתים שהם ממשה ככה תשיבו ממשה עפולים עפוים מזהב: וחמשה עכברי. כי העפולים היו דומים בלי מה לדמות עכבריס ולז"ש להשיב גם ממשה עכברי זהב לכפר על העם ממשת העומות שכתוב פלשתים. לכולם. לכל העם ולהסרניס ומולכם לגיסים בספק: (ה) צלמי וגו' המשחיתים וגו'. כ"ל עשו ללמי דמות העפולים והעכברים שהם משחיתים וגו': ונתתם וגו' כבוד. כ"ל לו שהוא לריך לזה שלא תהו לכבודו: אולי יקל. בעבור שכבוד נשמר תעשון לו: מעליכם. על הסרנים יחמר: ומעל ארלכם. ממל יושבי מרלכם מוחר העם: (ו) ולמה תכבדו. על שחלנו מה נעשה

פירוש ע"ט

וְעַט אִיר גְּהֵיצְט וְעֶרֶן וְיוֹדַע לָכֶם אוּג עָם וְעַט
גְּוּוִיסָט וְעֶרֶן צוּ אַיְיךְ אַז נָאט הָט דִי מַכּוֹת גְּבְּרַאכְט
דָעֶן גִיט אַזוֹ לָמָּה לֹא הָסִיר יָדוֹ מִכֶּם וָוארוּם הָט זִיךְ דָעֶן
בִּיז אַהֶעֶר גִיט אָפּ גְטוּוֹן זַיין שְׁלַאק פּוּן אַיְיךְ:
(ד) וַיֹּאמְרוּ אוּג זַיי הָאבֶּן גְּאָנְט מָה הָאָשָׁם וָום וָאל זַיין
דָּר אָשָׁם וָום מִיר וָאלֶן אוּם קָערִין צוּ אִים וַיֹּאמְרוּ
הָאבֶּן דִי כּוֹהֲנִים אוּג דִי כִּישּׁוּף מַאכְּרִ גְּאָנְגְט מִסְפַּר
סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים אַזוֹ פִיל וִוי דִי צָאל אִיז פּוּן דִי הַאלֶן פּוּן
דִי פְלִשְׁתִּים. דֶּהֵיינוּ חֲמִשָּׁה מְחוֹרֵי זָהָב פִּינְף פַייקְטֶע
פְלָאטֶרן פּוּן נָאלְד וַחֲמִשָּׁה עַכְבְּרֵי זָהָב אוּג פִּינְף גוֹלְדֶנֶי
עַכְבְּרִים כִּי מַגֵּפָה אַחַת לְכוּלָּם וּלְסַרְנֵיכֶם וָוארוּם אַיין

(ה) וַעֲשִׂיתֶם צַלְמֵי עָפְלֵיכֶם וְצַלְמֵי עַכְבְּרֵיכֶם הַמַּשְׁחִיתִם אֶת־הָאָרֶץ וּנְתַתֶּם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כָּבוֹד אוּלַי יָקֵל אֶת־יָדוֹ מֵעֲלֵיכֶם וּמֵעַל אֱלֹהֵיכֶם וּמֵעַל אַרְצְכֶם: ו וְלָמָּה תְכַבְּדוּ

אֶת־לִבְבְכֶם כַּאֲשֶׁר כִּבַּדוּ מִצְרַיִם
וּפַרְעֹה אֶת־לִבָּם הֲלוֹא כַּאֲשֶׁר הִתְעַלֵּל
בָּהֶם וַיְשַׁלְּחוּם וַיֵּלֵכוּ׃ י וְעַתָּה קְחוּ
וַעֲשׂוּ עֲגָלָה חֲדָשָׁה אַחַת וּשְׁתֵּי פָרוֹת
עָלוֹת אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עֲלֵיהֶם עֹל
וְאִסַּרְתֶּם אֶת־הַפָּרוֹת בָּעֲגָלָה
וְהֲשִׁיבֹתֶם בְּנֵיהֶם מֵאַחֲרֵיהֶם הַבָּיְתָה׃
יא וְלְקַחְתֶּם אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וּנְתַתֶּם אֹתוֹ
אֶל־הָעֲגָלָה וְאֶת־כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר

יַת לְכֹון כְּמָא דְתֵקְרוּ
מִצְרָאֵי וּפַרְעֹה יַת לְבְּהוֹן
הֲלָא בַּד אִתְפְּרַע מִנְּהוֹן
וּבָהַר בַּן שַׁלְּחִינוּן וַאֲזָלוּ׃
י וּכְעַן סְבוּ וַעֲבִידוּ
עֶגְלְתָא חַדְתָּא חָדָא
וְתַרְתֵּין תּוֹרִין מְיַנָּקָן דִי
לָא נְגִדָא בְּנִיר וְתֵיסְרוּן
יַת תּוֹרָתָא בְּעֶגְלְתָא
וְתְהֵיבוּן בְּנֵיהֶן מִבַּתְרֵיהֶן
לְבָיְתְהוֹן׃ יא וְתִסְבוּן יַת
אֲרוֹנָא דַיְיָ וְתְתְּנוּן יָתֵיהּ
בְּעֶגְלְתָא וְיַת מָנֵי דַהֲבָא

דאתיתון

ת"א ותם כלי זהב . יומת נב בבא
בתרא יד הוריות יב :

רש"י

והתגדודי התקלוני הגתי והטרפוני: (ז) עלות . מניקות: אשר לא עלה עליהם עול. כל זה לנסיון אחין אלו רחויות למשוך ועוד שנועות אחר בניהם ואם יהא כח בהן ילכו אחריהם ואם לאו יחזרו: (ח) באר בנו . שקריני"ו בלע"ז :

מהר"י קרא

(ו) התעלל .] לשון ליעוג שהקב"ה מלגיג ברשעים שנאמר ישחק בשמים ישחק ה' [ולעג למו]: (ז) עלות . מיניקות. מנחם חיברו [עם] עניין עולים ויונקים: אשר לא עלה עליהם עול .

רד"ק

נמצא מבנין הדגוש בל' כבדות: תתעלל בהם . עשה מעשה השחתה כמו את אשר התעללתי במצרים: (ז) חדשה. שלא נעשה בה מלאכה בעבור קדושת הארון: עלות . מניקות כתרגומו וגקראו עלות על שם היונקים שנקראו עולים ועוללים וצוו לקחת פרות עלות להראות הטוב' שלא שבו בעבור בניהם: אשר לא עלה עליהם עול. זה אפרו בעבור קדושת הארון שלא נעשה בהם מלאכה אחרת כמו שאמרו גם כן עגלה חדשה: (ח) אל העגלה . כמו על העגלה וכן ויך את הפלשתי אל מצחו כמו על מצחו או הוא כמו בעגלה וכן ואל הארון תתן שתוא כמו

רלב"ג

כי מידו היתה זאת לכם עד שזו ליעקב וזה גם לא יוכלו לא יוכלו הפלשתים להשיבו אם הפשע ולזה לא תועיל לפלשתי' זאת הכתיבה הלפשוטה ולזה ידמו בלא ספק היו מכשיפים בזולת העגלה והכיכרו זה הכשכי' והקושטים ואמלי לכם שלא יכבדו לבם ועם כל זה ראוי לכם כתיבה בנים תוכל לכם קודם כשיהם הארון ליעקב ולזה לו ביעקב עגלה חדשה לכבוד הם"י ויהיו לכם שתי פרות מניקות עגלים שלא עלה עול על הפרות ולזה לא תמיינה כמו הרגות למשוך כעגלה כי לא כמו מלאכה עם שכבלן תהיה בהם בנים לעמוד מן הפלגים וראוי שיהיו משיכים בניהם מלפניהם הכתיבה כי תהבהם לא העגלים תמשכם לעזוב פלגיהם כפי בהם לא יוכלו זה מלת הם"י להשיב

מצודת דוד

להתעלל בהם מלשון לעג: (ז) התעלל . ענין שחוק והוא כמו שאר התעללתי במצרים: (ז) עלות . מניקות כמו והמלך הבקר עולם עלי (במדבר י"ג) : עול . הוא מה שמשימין על הבהמה משחת בה ז ואמרתם . ענין קשירה : תביאתה . לשלחם בניהם :

מצודת ציון

לשון הלעג : (ו) התעלל . ענין שחוק והוא כמו שאר התעללתי במצרים (שמות י') : (ז) עלות . מניקות כמו והמלך הבקר עולם עלי (במדבר י"ג) : עול . הוא מה שמשימין על הבהמה משחת בה ז ואמרתם . ענין קשירה : תביאתה . לשלחם בניהם :

פירוש

הִתְעַלֵּל בָּהֶם פַּר וְאוֹר אֲנִי עֵר הָט וַיֵּיטַע מַכּוֹת אִין וַיֵּיאַ
גְּמָאן הָאבֶן זַיי אַוועק גְּשִׂיקְט דִי יִשְׂרָאֵל אוּנ זַיִיא
זָענֶן אַוועק גְּנַאנְגֶן דְּרוּם וָארוּם וְאלְט אִיר הַיינְט
שְׁווֶער מאכֶן אֶייעֶר הַארְץ׃ (ז) וְעַתָּה קְחוּ עֲשׂוּ אוּנ
הַיינְט עָמְט אוּנ מאכְט אֵיין נַייעֶם וָאגֶן וְשׁתֵּי פָרוֹת
עָלוֹת אוּנ צְווַיי יונְגֶע וַיינְגָרִינְע קִיא וָום אִיז נָאךְ נִיט
אוֹף גְּנַאנְגֶן אוֹף זַיי קיין יאכְט בְּלוֹמֶר אֵיין מַשָּׂא
וְאִסַּרְתֶּם אֶת הַפָּרוֹת בָּעֲגָלָה אוּנ אִיר וְאלְט אֵיין שְׁפַּאנְן
קִיא אִין דָעם וָואגֶן וְהֲשֵׁיבוֹתֶם בְּנֵיהֶם וגו׳ אוּנ וְאלְט
אוּם קֶעהְרֶן זַייעֶרֵי קִינְדֶר פּוּן הוּנְטֶר זַייא אִין שְׁטוּב
אַרַיין אוּנ דָאם אַלֶּץ הָאבֶן זַייא גְּטאן צוּ פְּרוּכְטְן אוּב
וְלָקַחְתֶּם אֶת אֲרוֹן ה׳ אוּנ אִיר וְאלְט נָעמֶן
דָעם אַרוֹן פּוּן נָאט אוּנ וְאלְט אִים גֶעבֶּן אוֹף דָעם
וָואגֶן וְאֵת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁם תְּשִׂימוּ בְּאַרְגָּז

הַשִּׁבֹתֶם לוֹ אָשָׁם תְּשִׁימוּ בָּאַרְגָּז וְשַׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלַךְ׃ ט וּרְאִיתֶם אִם־
דֶּרֶךְ גְּבוּלוֹ יַעֲלֶה בֵּית שֶׁמֶשׁ הוּא עָשָׂה
לָנוּ אֶת־הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְאִם־לֹא
וְיָדַעְנוּ כִּי לֹא יָדוֹ נָגְעָה בָּנוּ מִקְרֶה הָיָה
הָיָה לָנוּ׃ י וַיַּעֲשׂוּ הָאֲנָשִׁים כֵּן וַיִּקְחוּ שְׁתֵּי
פָרוֹת עָלוֹת וַיַּאַסְרוּם בָּעֲגָלָה וְאֶת־
בְּנֵיהֶם כָּלְאוּ בַבָּיִת׃ יא וַיָּשִׂמוּ אֶת־אֲרוֹן
יְהוָה אֶל־הָעֲגָלָה וְאֶת הָאַרְגָּז וְאֶת
עַכְבְּרֵי הַזָּהָב וְאֶת צַלְמֵי טְחֹרֵיהֶם׃
יב וַיְיַשַּׁרְנָה הַפָּרוֹת בַּדֶּרֶךְ עַל־דֶּרֶךְ בֵּית

ת"א וְתֵן כְּנִיסָם כֵּלוֹ . ע"נ כד : וּבְנִיסָה הַפָּרוֹת . סַם . שׁוֹכֵר מִיִּי שָׁכַר ׃

שאינן מלומדות למשוך : והשיבתם בניהם . זה לנסיון אם
נוטות אחר בניהן ואם לא ועל כל זה יוליכוהו, וגם גדול היה :
(ח) תשימו בארגז. בארגז שתשימו תשימוהו מצד הארון: ארגז .
אשקרט"ן : (י) כלו בבית. לשון כלא. גם יש לומר שמנעו אתם
מלצאת : (יב) וישרנה . בחסירי יוד של ישר [וכן] וגוער בים ויבשהו מן יבש והוא מתיבות המשמשות לשון זכר ונקבה. וכן
ויחכמנה ויקרבנה . היה לו לו' ותחכמנה ותקרבנה . ותרג' וישרנה ואכוינא לשון כיוון ויושר . ומדרש שהיו אומרות שירה . רני

רש"י

(י) כלו בבית. לשון כלא : (יב) וישרנה . הרי תיבה ו
מנדרגיום מלמד שלפ הוולדות היו דומים שירה רוכי רוכי
המיטה התנופפי וכו' כדלקיתא במסכת עבודת כוכבי'. ולפי

רלב"ג

מלמדנו שיראה אם יסכים לדרך בית שמש שהוא דרך ישראל
שמצד שהיה המקום מקודש נסמ מיראתו הנה יתפלא כי מה' היתה
זאת שכבר ידוע מהם שהיו מנחשים ואם לא הנה היה יגיע זה לנו במקרה שלא היה
מגיע ממנו על דרך המופת לא מקולו ידו מעשות זה המופת הסגי
זהו לכיוון הפרות אל שילכו מעצמן דרך בית שמש ואם היה זה לנו
במקרה לא יוסב זה שהיה נו ולא כיוון מהלכי ישראל: (יב) והנה
מתיהו הפרות דרך בית שמש בזוגות ופייה וסרכי פלשתים הולכים

מצודת ציון

(ח) בארגז . כעין תיבה : (י) כלו . כמו כלאו וזהו עין תפיסה :
(יב) וישרנה . מלשון יסרים : במסלה . דרך הכשוטה : וגעו . לשקת

ואכוינא תורתא ר"ל כוונו דרך בית שמש והלכו דרך ישרה לא סרו ימין ושמאל וכא בסימן אחד של נקבה לבד כמו ויחכמנה

מצודת דוד

כניסן מכן והכא מדרך הכיוון לא יוזו ממקומן ללכת מכניהן וכמ"ש
שגם לא הוכרנו ללכת מעצמן : (ח) והלך . ל"ל הכיתו ללכת מעצמו
לבל יהא מי מת הפרות : (ט) וראיתם . ואז תידעו שם מעצמו יעלה
מלמון דרך גבול מלאו של בית שמש אז בודאי בעצותו כתה הכעה ואם לא יעלה מעצמו דרך גבולו אז נודע שבמקרה כתה הכעה :
(יב) מסורים . הם הפעולים שהיו דומים כלך מה לעמוים : (יב) וישרנה הפרות . הלכו בדרך היסר לדרך העולה בית שמש :

פירוש ע"ט

מִצִּידוֹ וְאֶלְט אִיר טוּן אִין אֵיין קֶעסְטֶל פּוּן דֶּר זַיט
פּוּן דֶּעם אָרוֹן וְשַׁלַּחְתֶּם אוֹתוֹ וְהָלַךְ אוֹג אִיר וְאֶלְט אִים
אַוּועק שִׁיקֶן אוֹג עֶר וְאֶל גַיין : (ט) וּרְאִיתֶם אוֹג אִיר
וְוָעט זֶעהֶן אִם דֶּרֶךְ וגו' אוֹב אִין דֶּעם וָועג פּוּן זַיין
גְּבוּל וָועט עֶר אוֹף גַיין קֶיין בֵּית שֶׁמֶשׁ דָא וָועלֶן
מִיר וִויסֶן הוּא וגו' אַז עֶר הָט גְטָאן צוּ אוּנְז דִי דָאזִיגִי
גְרוֹסִי דָעָה וְאִם לֹא אוֹג אַז גִיט וַיידֶער וָועלֶן מִיר
וִוסֶן אַז גִיט זַיין שֶׁלַאק הָאט אֶן גְרוּרְט אִין אוּנְז
נַיי אֶראַרְט מִקְרֶה הוּא הָיָה לָנוּ אִיין טְרֶעפוּנְג אִיז דָאס
גְוועזִין צוּ אוּנְז : (י) וַיַּעֲשׂוּ הָאֲנָשִׁים כֵּן הָאבֶּן דִי מַאנֶן

(יב) וַיְיַשַּׁרְנָה הַפָּרוֹת בַּדֶּרֶךְ עַל־דֶּרֶךְ בֵּית
דַאתִיבְתּוּן קֳדָמוֹהִי
קְרֵבֶן אֲשָׁמָא תְּשַׁוְּוּן
בְּתִיבוּתָא מְסָטָרֵיהּ
וְתִשְׁלְחוּן וְיָהֵיהּ וְיֵהָךְ :
ט וְתֶחֱזוּן אִם בְּאוֹרַח
הְחוּמֵיהּ יִסַּק לְבֵית
שֶׁמֶשׁ מִן קֳדָמוֹהִי
אִתְעֲבִידַת לָנָא יָת
בִּישְׁתָא רַבְתָּא הָדָא
וְאִם לָא וְנִידַע אֲרֵי לָא
מִחָתֵיהּ קְרִיבַת בָּנָא
עֲיָרוֹעַ הוּא דַהֲוָה לָנָא :
יַעֲבַדוּ נַבְרֵיָא כֵּן וּנְסִיבוּ
תַּרְתֵּין תּוֹרִן מְנַקְּן
וְאַסְרוּנוּן בַּעֲגָלְתָא וְיָת
בְּנֵיהֶן כָּלוּ בְּבֵיתָא :
יא וְשַׁוִּיאוּ יָת אֲרוֹנָא דַיְיָ
בַּעֲגָלְתָא וְיָת תֵּיבוּתָא
וְיָת עַכְבְּרֵי דַהֲבָא וְיָת
צַלְמֵי טָחוֹרֵיהוֹן :
יב וְאַכְווִינָא תּוֹרָתָא
בְּאָרְחָא עַל אוֹרַח בֵּית

שֶׁמֶשׁ בְּבֵית שֶׁאֶת הָלְכוּ הָלוֹךְ וְגָעוֹ וְלֹא־סָרוּ יָמִין וּשְׂמֹאוֹל וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים הֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם עַד־גְּבוּל בֵּית שֶׁמֶשׁ׃ יג וּבֵית שֶׁמֶשׁ קֹצְרִים קְצִיר־חִטִּים בָּעֵמֶק וַיִּשְׂאוּ אֶת־עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרוֹן וַיִּשְׂמְחוּ לִרְאוֹת׃ יד וְהָעֶגְלָה בָּאָה אֶל־שְׂדֵה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית־הַשֶּׁמְשִׁי וַתַּעֲמֹד שָׁם וְשָׁם אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְבַקְּעוּ אֶת־עֲצֵי הָעֲגָלָה וְאֶת־הַפָּרוֹת הֶעֱלוּ עֹלָה לַיהוָה׃ טו וְהַלְוִיִּם הוֹרִידוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־הָאַרְגֵּז אֲשֶׁר־אִתּוֹ

תרגום

שְׁמֶשׁ בְּכִבְשָׁא חֲדָא אְוִלִין מְיַזַּל וְגָעִין וְלָא סְטָאָה לְיַמִּינָא וְלִסְמָאלָא וְטוֹרֵנֵי פְּלִשְׁתָּאֵי אְוִלִין בַּתְרֵיהוֹן עַד תְּחוּם בֵּית שֶׁמֶשׁ׃ יג וּבֵית שֶׁמֶשׁ חַצְּדִין חִטִּין בְּמֵישְׁרָא וּזְקִפוּ יַת עֵינֵיהוֹן וַחֲזוֹ יַת אֲרוֹנָא וְחַדִיאוּ לְמֶחֱזֵי׃ יד וַעֲגָלְתָא אְתַת לְחַקְלָ יְהוֹשַׁע דִּי בְּבֵית שֶׁמֶשׁ וְקָמָא תַּמָּן וְתַמָּן אַבְנָא רַבְּתָא וְצַלְחוּ יַת אָצֵי עֲגָלְתָא וְיָת תּוֹרְתָא אַסִּיקוּ עֲלָתָא קֳדָם יְיָ׃ טו וְלֵוָאֵי אַחִיתוּ יַת אֲרוֹנָא דַיְיָ וְיָת תֵּיבוּתָא דִּי

ת"א וְלָא סְטָאוּ הָעֵלּוּ . פ"ג עכ (מגלה כב) : (וכיה בכת . פ"ג מ) :

רש"י

פסוטו ויסרנה לשון יסר דרך יסר היו הולכות: הלך וגעו. ל' לעקת בקר נעייה: בית שמש. ישראלהיו שם: (יג) וישמחו לראות. היו מסתכלין היאך הוא כח לבהמ ומשמתתם נהגו כו קלות ראש שלא היו מסתכלין בו כחימה ודרך ככוד: הקודש ומתו: (יד) בית השמשי. מבית שמש. כנין בית הלחמי מבית לחם: ויבקעו. (טו) אל האבן הגדולה.

מהר"י קרא

יתיר ואו

רבי חשיטה כדאיתא בע"ז: הלך וגעו. אחר בניהם אעפ"כ לא סרו ימין ושמאל. בעייה. לשון צעקת בקר כמו אם יגעה שור על בלילו: (יג) ובית שמש. ישראל וישבו בית שמש: וישמחו לראות. ומתוך שמתהם נסתכלו לראותו כשהוא מגולה בקלות ראש ולכך נענשו כן טוכית תרנ' למשה כי ראו בארון ה' על דחזו ית ארונא דה' כד גלי. וא' לא יבאו לראות כבלע את

רד"ק

בבואן לשתות ודגש השי"ן בחסרון היו"ד פ"א הפועל ובמלת ויחבטנה בא נח חציר"י המורות היו"ד פ"א הפועל: הלוך וגעו. היו נעות בעבור בניהם צעקת הבקר הקרא נעייה כמו אם יגעה שור ובדרש שאמרו שירה הוציאו וישרנה מלשון שירה: (יג) וישמחו לראות. עד שמרוב שכחתה פרצו לראות בארון ופתחו וראו מה שבתוכו לפיכך נענשו כמו שכתוב ולא יבואו לראות עולת. (יד) ואת הפרות העלו עולת. אנשי בית שמש בקעו עצי העגלה והעלו הפרות עול' כי היתרו הכמות משחרבה שילה ונקבה בישיבה בבמת יחיד. ויש בדרש מרו"ל כי סרני פלשתים העלו אותם כי רבי אליעזר אומר כי אין מקריבין מבהמות ע"ג והקשו לו זה הפסוק ותירץ וכי מסרני

מצודת דוד

בסמלה אחת. ולפ הטו ימין ושמאל: הלוך וגעו. ל"ל עם כי הלכו וזעקו בעיבור מסרון כלישן מ"מ לפ סרו ימין ושמאל: (יג) וישמחו לראות. לפי שמ"ז המסתכלו בסבת התרון תמר עשה בעת למותם בעתו:

מצודת ציון

בסמלה תקלץ נפה כמו מם יעשה שוד (לעיל ז') : (יד) בית השבשי.

פירוש ע"ט

דִּי קְעָלְבָר הָאבֶן שִׁירָה גְנאנְט אִין דָער הֵימ אוּנ דִי קָיא אוֹף דָעם וָועג בְּמְלָה אַחַת הָיכוּ אִין אַיין שְׁטָעג זָענֶן וַיי גְנאנְגֶן הָלוֹךְ וְגָעוֹ וַיי עָענֶן גְנאנְגֶן אוּנ הָאבֶן גְשְׂטְרִינְגֶן וְלֹא סָרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל אוּנ הָאבֶן נִיט אֶפּ גְקֶעהְרְט מוֹרָא אִין דֶרֶךְ כָּבוֹד זָענֶן וַיי דְרוּם גְשִׂטְרָאפְט פּוּן דָעם רָעכְטֶן וָועג אוֹף דֶר רָעכְטֶר זַייט אוּנ אוֹף דֶר לִינְקֶער זַייט וְסָרֵנֵי פְּלִשְׁתִּים אוּנ דִיא הָארְן פּוּן פְּלִשְׁתִּים זָענֶן גְנאנְגֶן נָאהְ וַיי אִין דָעם גְּבוּל פּוּן בֵּית שֶׁמֶשׁ׃ (יג) וּבֵית שֶׁמֶשׁ אוּנ דִיא לִיים פּוּן בֵּית שֶׁמֶשׁ הָאבֶן גְשְׁנִיטֶן אִיין שְׁנִיט פּוּן וַויי אִין מָאל וַישְׂאוּ אֶת עֵינֵיהֶם אוּנ זַיי הָאבֶן אוֹף גְּהוּבֶן זַיי עֶרְעִי אוּן גְעָהְן אוּנ הָאבֶן גְעָעהְן דָעם אָרוֹן וַיִּשְׂמְחוּ לִרְאוֹת אוּנ דִי הָאבֶן אָרַאפּ גְנֶידֶרְט דָעם אָרוֹן פּוּן נָאט אוּנ פּוּן דָעם וָואנֶן וְאֶת הָאַרְגֵּז אֲשֶׁר אִתּוֹ אוּנ דָעם קַאסְטֶן אַיין

גְווען

אֲשֶׁר־בּוֹ כְּלֵי־זָהָב וַיָּשִׂמוּ אֹתוֹ אֶל־הָאֶבֶן
הַגְּדוֹלָה וְאַנְשֵׁי בֵית־שֶׁמֶשׁ הֶעֱלוּ עֹלוֹת
וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים בַּיּוֹם הַהוּא לַיהוָה׃
טז וַחֲמִשָּׁה סַרְנֵי־פְלִשְׁתִּים רָאוּ וַיָּשֻׁבוּ
עֶקְרוֹן בַּיּוֹם הַהוּא׃ יז וְאֵלֶּה טְחֹרֵי הַזָּהָב
אֲשֶׁר הֵשִׁיבוּ פְלִשְׁתִּים אָשָׁם לַיהוָה
לְאַשְׁדּוֹד אֶחָד לְעַזָּה אֶחָד לְאַשְׁקְלוֹן
אֶחָד לְגַת אֶחָד לְעֶקְרוֹן אֶחָד׃ יח וְעַכְבְּרֵי
הַזָּהָב מִסְפַּר כָּל־עָרֵי פְלִשְׁתִּים
לַחֲמֵשֶׁת הַסַּרְנִים מֵעִיר מִבְצָר וְעַד
כְּפַר הַפְּרָזִי וְעַד ו אָבֵל הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר

די עמיה די ביה מני
דהבא ושויאו על אבנא
רבתא ונגברי בית שמש
אסיקו עלון ונכיסו
נכסת קודשין ביומא
ההוא קדם יי׃ וחמשא
טורני פלשתאי חזו
ותבו לעקרון ביומא
ההוא׃ יז ואלין טחורי
דהבא דאתיבו פלשתאי
קרבן אשמא קדם יי
לאשדוד חד לעזה חד
לאשקלון חד לגת חד
לעקרון חד׃ יח ועכברי
דהבא מנין כל קרני
פלשתאי לחמשה
טורנא מקירוין פריקין
ועד קירוי פצחיא ועד
אבנא רבתא דאחיתו
עלה ית ארונא דיי עד
יומא

מהר"י קרא

על אבן הגדולה : (יח) לחמשת הסרנים . הם המושלים מעיר מבצר ועד כופר הפרזי . כהרג' עד קירוי פצחיא . עד כפר שאין לו חומה : אבל הגדולה.היא האמורה למעלה. ול' באה בבקום נ' כמו נשכה לשכה דעזרא. ומפני האבילות קראה אבל . ונראה לי שזה המקרא מוכיח על מקרא דלעיל ואומרו טה האשם אשר נשים לו . ויאמרו מספר סרני פלשתים ה' טחורי זהב וה' עכברי זהב כי מנפה [אחת] לכולם ולסרניכם כלומר שלקו במכת זו סרניכם כמוכם ועשיתם צלמי טחוריכם כלומר ואתם תעשו כפי יכולתם איש איש כפי צלמי טחוריו וכדמות עכבריו והביאו עם צלמי הסרנים דורון ועל ידי גם הוא שנאמר למעה ועכברי הזהב מספר ערי פלשתים להי הסרנים וגם מה שהביאו מעיר מבצר כל ממשלת פלשתים עד אבל הגדולה . גם סרני פלשתים כמו אלופים :

רש"י

(יח) כפר הפרזי . כפר שאין לו חומה : אבל הגדולה . היא האבן הגדולה המזכרת למעלה שהלמ"ד נראה במקו' נו"ן וכן נשכה במקום לשכה נחמיה ומפני שחירש להם פלשתים אנו למדין ובמקום אחר אמרו הוראת שעה היתה והו לדעת רבי אליעזר אם ישראל הקריבום : (יח) ועכברי הזהב . כמו שהיו טחורי זהב במספר הסרים חמשה כן היו העכברים מספר כל ערי פלשתים שהם חמשה הנזכרים וכן היו חמשה בעבור חמשת הסרנים כלומר שהיו כפרה לכולן כמו שאמר למעלה כי מגפה אחת לכלם ולסרניכם . וזה שאמר מעיר מבצר עד כפר הפרזי חסר ו"ו מעיר מבצר כלומר אעפ"י שלא היתה מצות הקוסמים והסרנים לעשות אלא חמשת טחורי זהב וחמשת עכברי זהב למספר הסרנים והעיירות הגדולות שהם אשדוד ועזה ואשקלון וגת ועקרון הם עשו מעצמם יותר מחורי זהב ועכברי' כי היו יראים עדיין ועשו מספר כל העיירים והכפרים שהם ערי הפרזי' כל עיר וכל כפר עשו טחורי זהב ועכבר זהב בכל הכפרים שהיו יושבים שם פלשתים: ועד אבל הגדולה אשר הניחו עליה את ארון ה' . כלומר כי סמוך לאותו מקום היו פרזות פלשתי' ומה שאמר עד היום הזה בשדה יהושע אמר שהניח עליה הארון שחיא עד היום הזה בשדה יהושע ונקראת האבן הגדולה אבל על

מצודת ציון

מבית לחמים והוא שם העיר: (טו) אל האבן . על המקום: (יח) ועד. עכשיו כמו ומפי וכן לה מת ממקנה יכחלו עד תמד(שמות ט) ולפה לומר לפיכך תמד:

והניחו עליה מול כל עיר ולא ממבה לכד כדכרי הקוסמים : לחמשת . מספר הם למספר הסרנים : ועד אבל הגדולה. עיר מגלל בין מול כפר פרזי מכאי מומי סמיך : ועד אבל הגדולה . היא האבן הגדולה שהניחו עליה הארון שם על מקר הכה ה' בהם כמ"ש למעה וכ"ל מין זה סוף הדבר מפר ככר ומודע עד היום הזה שדה יהושע ונקראת האבן הגדולה אבל על

מצודת דוד

(טו) העלו עולות . לכך הסכות הממוד למעלה : (עז) ו ואו . מכוכתן הדבר ומעלה כן : (יז) ואלה טחורי . כ"ל כאלו לא הוסיפו על מה שממנו הקוסמים והכתבים : לאשדוד אחד . כ"ל כמספר של ממדוד וכן כולם : (יח) ועכברי וגו' . מפר הם למספר הסרנים ותחת ממשלתם : מעיר מבצר . כין מול העיר שאמר עד היום הזה בשדה יהושע אמר שהניח עליה הארון ושחיא עד היום הזה בשדה יהושע ונקראת האבן הגדולה אבל על

פירוש ע"ט

גְּוֹעִן כִּים אִים וָם אִן אִז גְּוֹוען דִיא גִילַדֶנַע
בֵּלִים וַיְשִׂימוּ אֶל הָאֶבֶן הַגְּדוֹלָה וְאַנְשֵׁי בֵּית שֶׁמֶשׁ אוּנ דִי לַיִים
אוֹף דֶם גְּרוֹסֶן שְׁטֶיין וְאַנְשֵׁי בֵּית שֶׁמֶשׁ אוּנ דִי לַיִים
פוּן בֵּית שֶׁמֶשׁ הָאבֶן אוֹף גְּבְּרַאכְט עוֹלוֹה אוּנ הָאבֶן
נְקוֹלִים זְבָחִים אִין דֶם דַאזִיגֶן טָאג צוּא נָאט׃
(מז) וַחֲמִשָּׁה סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים רָאוּ אוּנ דִי פִירְסְט הֶארֶן פּוּן דִי
פְּלִשְׁתִּים הָאבֶן דֶם גְּוֹעהֶן אוּנ הָאבֶן זִיךְ אוּם גְּקֶעהְרְט
קֶיין עֶקרוֹן אִין דֶעם דַאזִיגֶן טָאג׃ (יז) וְאֵלֶּה טְחוֹרֵי

מהר"י קרא

פלשתים אנו למדין ובמקום אחר אמרו הוראת שעה היתה והו לדעת רבי אליעזר אם ישראל הקריבום : (יח) ועכברי הזהב . כמו שהיו טחורי זהב במספר הסרים חמשה כן היו העכברים מספר כל ערי פלשתים שהם חמשה הנזכרים וכן היו חמשה בעבור חמשת הסרנים כלומר שהיו כפרה לכולן כמו שאמר למעלה כי מגפה אחת לכלם ולסרניכם . וזה שאמר מעיר מבצר עד כפר הפרזי חסר ו"ו מעיר מבצר כלומר אעפ"י שלא היתה מצות הקוסמים והסרנים לעשות אלא חמשת טחורי זהב וחמשת

מצודת ציון

מבית לחמים והוא שם העיר: (טו) אל האבן . על המקום: (יח) ועד. עכשיו כמו ומפי וכן לה מת ממקנה יכחלו עד תמד(שמות ט) ולפה לומר לפיכך תמד:

והניחו עליה מול כל עיר ולא ממבה לכד כדכרי הקוסמים : לחמשת . מספר הם למספר הסרנים : ועד אבל הגדולה . היא האבן הגדולה שהניחו עליה הארון שם על מקר הכה ה' בהם כמ"ש למעה וכ"ל מין זה סוף הדבר מפר ככר ומודע עד היום הזה שדה יהושע ונקראת האבן הגדולה אבל על

מצודת דוד

(טו) העלו עולות . לכך הסכות הממוד למעלה : (עז) ו ואו . מכוכתן הדבר ומעלה כן : (יז) ואלה טחורי . כ"ל כאלו לא הוסיפו על מה שממנו הקוסמים והכתבים : לאשדוד אחד . כ"ל כמספר של ממדוד וכן כולם : (יח) ועכברי וגו' . מפר הם למספר הסרנים ותחת ממשלתם : מעיר מבצר . כין מול העיר שאמר עד היום הזה בשדה יהושע אמר שהניח עליה הארון ושחיא עד היום הזה בשדה יהושע ונקראת האבן הגדולה אבל על

פירוש ע"ט

גְּוֹעִן כִּים אִים וָם אִן אִז גְּוֹוען דִיא גִילַדֶנַע
בֵּלִים וַיְשִׂימוּ אֶל הָאֶבֶן הַגְּדוֹלָה וְאַנְשֵׁי בֵּית שֶׁמֶשׁ אוּנ דִי לַיִים
אוֹף דֶם גְּרוֹסֶן שְׁטֶיין וְאַנְשֵׁי בֵּית שֶׁמֶשׁ אוּנ דִי לַיִים
פוּן בֵּית שֶׁמֶשׁ הָאבֶן אוֹף גְּבְּרַאכְט עוֹלוֹה אוּנ הָאבֶן
נְקוֹלִים זְבָחִים אִין דֶעם דַאזִיגֶן טָאג צוּא נָאט׃
(מז) וַחֲמִשָּׁה סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים רָאוּ אוּנ דִי פִירְסְט הֶארֶן פּוּן דִי
פְּלִשְׁתִּים הָאבֶן דֶם גְּוֹעהֶן אוּנ הָאבֶן זִיךְ אוּם גְּקֶעהְרְט
קֶיין עֶקרוֹן אִין דֶעם דַאזִיגֶן טָאג׃ (יז) וְאֵלֶּה טְחוֹרֵי

הַנִּיחוּ עָלֶיהָ אֶת אֲרוֹן יְהוָה עַד הַיּוֹם
הַזֶּה בְּשָׂדֵה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית־הַשִּׁמְשִׁי׃
יט וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית־שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן
יְהוָה וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים
אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם כִּי־הִכָּה יְהוָה
בָּעָם מַכָּה גְדוֹלָה׃ כ וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי בֵית־
שֶׁמֶשׁ מִי יוּכַל לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה
הָאֱלֹהִים הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה וְאֶל־מִי יַעֲלֶה

יוֹמָא הָדֵין הָא הִיא בַּחֲקַל יְהוֹשָׁעַ דְּמִבֵּית שֶׁמֶשׁ׃ יט וְקָטַל בְּגַבְרֵי בֵית שֶׁמֶשׁ עַל דְּחָדִיאוּ דַּחְזוּ אֲרוֹנָא דַיְיָ כַּד גְּלֵי וְקָטַל בְּכַבֵּי עַמָּא שַׁבְעִין גַּבְרָא וּבְקָהָלָא חַמְשִׁין אַלְפֵי גַּבְרָא וְאִתְאוֹבָלוּ עַמָּא אֲרֵי מְחָא יְיָ בְּעַמָּא מָחָא סַגִּיאָה׃ כ וַאֲמָרוּ גַּבְרֵי בֵית שֶׁמֶשׁ מַן יָכִיל לְמֵיקַם קֳדָם אֲרוֹנָא דַיְיָ אֱלָהִים קַדִּישָׁא הָדֵין וּלְאִידִין אָתַר יִסְתַּלַּק

ת"א וְיִד לְמַכֵּי בֵית שֶׁמֶשׁ . פ"ה נס (לעיל כט מגלה ל כתובות כ): וְיַךְ בָּעָם . כט (מד):

רש"י

מַכָּלוֹת כִּדְבַר קְרִי הַכֵּל: (יט) שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ. תַּרְגֵּם יוֹנָתָן וְקָטַל בְּכַסֵּי עַמָּא שַׁבְעִין גַּבְרָא וּבְקָהָלָא חַמְשִׁין אַלְפֵי גַּבְרָא. וְרִבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ שִׁבְעִים אִישׁ מִכָּל לַחַד

מהר"י קרא

(יט) כִּי רָאוּ בָּאָרוֹן ה'. שֶׁהוּא מְגֻלֶּה כַּדַּלְעִיל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְשׁוֹן בְּזָיוֹן כְּגוֹן אַל תִּרְאוּנִי: שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף. כְּמוֹ וַחֲמִשִּׁים וַחֲמֵשׁ ו' כְּגוֹן שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה גַּרְנָרִים, וְכֵן וַיְהִי הַמַּכָּה לָהּ' מִן הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמֵשׁ וְשִׁבְעִים. וְתִרְגֵּם וְקָטַל בְּסֵבִי עַמָּא דְּאִינּוּן שִׁבְעִין אֶלְפִין. כְּלוֹמַר שֶׁהָיוּ חֲשׁוּבִין כְּשֵׁאָר הָעָם כְּנֶגֶד בְּקָהָלָא חַמְשִׁין אַלְפִין. כְּלוֹמַר שֶׁהָיוּ חֲשׁוּבִין כְּשֵׁאָר הָעָם כְּנֶגֶד

ג' אֶלֶף . מְדַרְשׁוֹ אִי שִׁבְעִים (אֶלֶף) [אִישׁ] שֶׁכָּל אֶחָד שְׁקוּל כַּחֲמִשִּׁים אֶלֶף אוֹ ג' אֶלֶף וְכָל אֶחָד שְׁקוּל כְּנֶ' אֶלֶף סַנְהֶדְרִין : (כ) וְאֶל מִי .

רלב"ג

(יט) וַיַּךְ. הַמ"י כַּאֲנִי בֵית שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ כַּאֲרוֹן ה'. וְלֹא עָזְבוּ מְלַאכְתָּם שֶׁהָיוּ קוֹלְטִים קְלִיפַּת הַטִּיט וְכַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי שֶׁבְּקוֹלְטִים חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ לְעוֹלָם מְעַכְּבִים אוֹ הָיוּ הַמּוֹכִיחִים חֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשִׁבְעִים אִישׁ. וְיִתְמַהְמְהוּ הָעָם . כִּי כֹּחַ ה' בְּעָם מִכֹּה גְּדוֹלָה :

רד"ק

הָאֵבֶל שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ כְּמוֹ שֶׁאָמַר וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם וי"ת אֵבֶל הַגְּדוֹלָה אֲבָנָא רַבְּתָא : (יט) כִּי רָאוּ בָּאָרוֹן . ת"י עַל דְּחָדִיאוּ וְדַחְזוּ יַת אֲרוֹנָא דְה' כְּמוֹ שֶׁאָמַר וַיִּשְׂמְחוּ לְרָאוֹת וּבְדִבְרֵי רז"ל מְשׁוּם דְּחָזוּ וְיֵךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ וְנִתְלַקּוּ כֹּזֶה מִכָּה אָמְרוּ שֶׁהָיוּ קְצָרִים וּמִשְׁתַּתְּמִים כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ מְלַאכְתָּם בְּעִבּוּרוֹ וּבְהֶם אָמְרוּ שֶׁאָמְרוּ דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן כְּנֶגֶד הָאָרוֹן וְאָמְרוּ כֵּאן אַמְרִיךְ דְּאַבְרָיִת וּבְדִבְרֵי הַדְּרָשׁ הַזֶּה יִהְיֶה פֵּירוּשׁ רְאוּ כְּמוֹ לִרְאוֹת בָּךְ וְהַדּוֹמִים לוֹ שֶׁמְּפָרְשִׁים אוֹתָם לְשׁוֹן בְּזָיוֹן וְהַנָּכוֹן הוּא שֶׁפֵּרְשׁוּנִי שֶׁפִּתְחוּ אוֹתוֹ וְרָאוּ מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לְפִיכָךְ אָמַר בְּאָרוֹן וְלֹא אָמַר אָרוֹן : שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ . חָסֵר וי"ו הַשִּׁמּוּשׁ וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ יֶרַח רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן

מצודת דוד

מִן הַיּוֹם הַזֶּה כְּמוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֵּית הַשִּׁמְשִׁי: (יט) וַיַּךְ . כִּי הִכָּה בָּהֶם עַל שֶׁפִּתְּחוּ הַמָּקוֹם וְלֹא זָז בְּשִׁבְעִים וְלֹא הִכָּה בְּעַם שִׁבְעִים אִישׁ מִגְּדוֹלֵי הָעָם כִּי אִם מֵהַקְּטַנִּים שֶׁהָיוּ כְּשִׁבְעִים אִישׁ כִּי כֵן הַגְּדוֹלִים שֶׁבָּהֶם מֵתוּ וְאִי הוּא הַכָּתוּב שֶׁהִכָּה אֶת הָעָם לֹא יָכוֹל לַעֲמוֹד לִפְנֵי

פירוש ע"ט

פַּעַר מִבְצַר פּוּן דִּי פָּעָמֶט שְׁטָעט אוּנ בִּיז דִּי אוֹפְּעֶנֶע שְׁטָעט יַיר אֶבֶל הַגְּדוֹלָה אוּנ בִּיז דָּעם גְּרוֹסֶן שְׁטֵיין וָום זַיי הָאבֶּן גֶעלַיידִיגְט אוֹף אִיר דָּעם אָרוֹן פּוּן נָאט אוּנ דְּרוּם רוּפְט דָּער פָּסוּק אִין דָּעם גְּרוֹסֶן שְׁטֵיין אֶבֶל נוּיֶיל עָם הָאט זִיךְ דָּארֶטֶן גִּטְרָאפֶּן אֵיין אֲבִילוֹת נוּיֶיל זַיי הָאבֶּן גְּקוֹקְט אוֹף דָּעם אָרוֹן אִין כּוֹרָא עַד הַיּוֹם הַזֶּה בִּיז אִין דָּעם הַיְינְטִיגֶן מָאג אִיז נָאךְ דָּער שְׁטֵיין דָּא אִין דָּעם פֶּעלְד פּוּן יְהוֹשֻׁעַ פּוּן בֵּית שֶׁמֶשׁ: (יט) וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ אוּנ נָאט הָט גֶּשְׁלָאגֶן אוּנ דִי לֶייט פּוּן בֵּית שֶׁמֶשׁ וַיייל זַיי הָאבֶּן גְּזֶעהֶן אִין דָּעם אָרוֹן פּוּן נָאט אִין כּוֹרָא וַיַּךְ בָּעָם אוּנ נָאט הָט גֶּשְׁלָאגֶן אִין דָּעם פּוּנְקְט שִׁבְעִים מַאן, דָּר תַּרְגּוּם זָאגְט דִּיא זִיבְּציג מַאן זֶענֶן גְּוֶועזֶן פּוּן דִּי זֶקֶנִים אוּנ דִי פּוּפְּציג טוֹיזֶנְט מַאן זֶענֶן גְּוֶועזֶן פּוּן דֶּעם פֶּראסְטֶן פֶּאלְק אוּנ דִיא חֲכָמִים זָאנֶן זִיבְּציג מַאן וָום אִימְלִיכֶּר אִיז חְשׁוּב גְּוֶועזֶן אַזוֹ וויא פּוּפְּציג טוֹיזֶנְט מַאן. אוֹדֶר פּוּפְּציג טוֹיזֶנְט מַאן וָואס אִימְלִיכֶּר אִיז גְּוֶועזֶן חָשׁוּב וויא דִיא זִיבְּציג סַנְהֶדְרִין זַיי הָאבֶּן אוּנ דָאס פֶּאלְק הָאבֶּן גְּטְרוֹעֶרְט כִּי הַבָּה ה' בָּעָם נָאט הָאט גִּשְׁלָאגֶן אִין דָּעם פֶּאלְק אִיין גְּרוֹסֶן שְׁלָאג : (כ) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ אוּנ דִי לֶייט פּוּן בֵּית שֶׁמֶשׁ הָאבֶּן גְּזָאגְט מִי יוּכַל קָאנֶן בְּשְׁטֵיין פַּר נָאט דָּעם הַאר דָּער דָאזִיגֶר

מֵעָלֵינוּ׃ כא וַיִּשְׁלְחוּ מַלְאָכִים אֶל־יוֹשְׁבֵי
קִרְיַת־יְעָרִים לֵאמֹר הֵשִׁבוּ פְלִשְׁתִּים
אֶת־אֲרוֹן יְהוָה רְדוּ הַעֲלוּ אֹתוֹ אֲלֵיכֶם׃
ז א וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי קִרְיַת יְעָרִים וַיַּעֲלוּ אֶת־
אֲרוֹן יְהוָה וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־בֵּית אֲבִינָדָב
בַּגִּבְעָה וְאֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ קִדְּשׁוּ לִשְׁמֹר
אֶת־אֲרוֹן יְהוָה׃ ב וַיְהִי מִיּוֹם שֶׁבֶת
הָאָרוֹן בְּקִרְיַת יְעָרִים וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים

מנא׃ כא ושלחו
אזנדין לות יתבי קריית
יערים למימר אתיבו
פלשתאי ית ארונא דייי
חותו אסיקו יתיה
לותכון׃ א ואתו גברי
קריית יערים ואסיקו ית
ארונא דייי ואעלו ית
לבית אבינדב די
בגבעתא וית אלעזר
בריה קדמיו למטר ית
ארונא דייי׃ ב והוה
מיומא דשרא ארונא
בקריית יערים וסגיאו
יומיא

ת״א ויהי מיום שבת . זכחים קיח׃

מהר״י קרא

נשלחנו רק שיעלה מעלינו בתרנ׳ ולאידין ארי יסתלק מינגא׃
ז (ה) קדשו . ממש . והרג׳ זמינו ׃ (ב) ויהי מיום שבת הארון
בקריית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה . ושלמו
אלו ב׳ שנה בשנת ז׳ לדוד כמו ששנינו בס׳ עולם . ויהי ארון
בשדה פלשתים שבעה חדשים . ויקראו פלשתים לכהנים
ולקוסמים ויבואו אנשי קרית יערים ויביאו אותו אל אבינדב ואת
אלעזר בנו קדשו . ויהי מיום שבת הארון בקריית יערים וירבו הימים ויהי מלך דויד בחברון על
יהודה שבע שנים וי״א שנים ששים לשמואל וב׳ לשאול שנא׳ בן שנה שאול במלכו ושתי שנים מלך וז׳ של דוד הרי כ׳ שנה

רלב״ג

(ו) וכאילו המתין לקרית יערים עד בית לחמיה משך שנה ומחצה
ולזה נתן קדמה לשמואל את המתין ב׳ ׃ (ב) ויהי מיום שבת
המתין בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה , כ״ל שכבר
עמד בזמן הנזכר עשרים שנה עד שמשח דוד משם . והנה נמצאו
כל בית ישראל אחר ב׳ מות עלי ונחלקו ממשמיים הפלשים
בחזקתם הנפלאה שהיתה בעת במלחמה ההיא ואחר הרעות
שקבלו נתם והשיבו כי פשוטו שהפלשתים הרעו להם או יהיה הלשון
כולל שכבר היו הימים מיום שבת המתין בקרית יערים והיו הימים
עשרים שנה ומהר כן נמצאו כל בית ישראל אחרי ה׳ ומעתה היה שם המתין יותר מעשרים שנה עד שמלך דוד שבע שנים

מצודת ציון

(ו) קדשו , הזמינו כמו קדשו עליו מלחמה (ירמיה ו׳) ׃
(ב) שבת . עיין שבלה ׃ וינהו . מלשון נהי וילנה ׃

רד״ק

והדומים להם וי״ת וקטל בסבי עמא שבעים גברא ובקהלא
חמשין אלפי גברא . ובדברי רז״ל שבעים איש שכל אחד שקול
כחמשים אלף איש וי״א חמשים שכל אחד שקול כע׳ סנהדרין ׃
(ה) אל בית אבינדב בגבעה , פירוש אשר בגבעה וכמוהו רבים
ואפשר שגבעה זו בתוך קרית יערים והיה בעיר אבינדב אחר
לפיכך הודיע כי לבית אבינדב שהיה יושב בגבעה הביאו הארון
קדשו. כהרגוטו זמינו: לשמור את ארון ה׳ , לשמור חבית שהיו

מצודת דוד

חרון ס׳ לממו ולהזהר בקדשתו ׃ (ה) רדו העלו . רדו מלמ
והעלו מלכים ׃
ז (ה) בגבעה . משך בגבעה והוא גם מהוס בקריית יערים׃ קדשו.
הזמינו לשמור את המתין לכל יהיו מי לשמרו ולכבד ולהבין לפניו ׃ (ב) המתין . כל הימים הנכים

משלי חכמים

בייטשע האבן אים אלע קינדער בקנא נייקן ניצדער קינד האס
גיוואקסן קיין אויז אבייטשלע . די קינדער האבן זיך ערקענדיגט
אין ווילכע קראם מען בייקומט ציא קויפן דיא בייטשלעך . אוז
עקזער קינד האס גיבייטשן ציי זייעך עלטערן מען זאל אים נעבן
אפאר נייליך עך זאר קענען קויפן אזוי אבייטשלע . אין עמלכע
מיא האבן אלע קינדער גיכאם אזעלבע בייטשלעך . נאר עמר
אריא קינד האס נים גיקענט קיכן צו אזוי אבייטשלע . עך האס
גיזוכט אבי מיטלען אפ ציא אזוי אבייטשלע קאנט . עך הם שוין אנגיואוועלט
דם עלטע ווי פיל דאס בייטשלע קאסט . עך הם אנגיואוועלט דיא אנדערע
הילפם ווים לאנג דאורן . אוז ניין חלק ציא דם בייטשלע איז
נאכן גרוים ניוזן . האס ער גינומן דם בייטל עלטם ווים עך האס
גיהאט אוז איז ניקומן צום קרעפט אוז הם גיבעטן ביי אים עך
זאל אים פארקויפן דאס בייטשלע פר דם בייטל עלטם . נייעל עך
איז ארעם אוז הם ים מיר . דך קרעפט האס אוך דים ארעם
קינד החבטות ניהאט אוז הם צוקענומן פון אים דם בייטל עלטם
אוז האס אים ניכיבן דאס בייטשלע . דאס קינד איז גילאפן ים
אנדרוסע שטאדה אין חדר אוז הם גיוויזן די קינדער אז ער האס
אויך אזוי אבייטשלע . ווי דך רבי הם ניוהן בייא דים ארעם קינד דאס בייטשלע . האס ער אים גיפרעגט פון ויאנען האכטו נעהאט
נעלם צו קויפן אזוי אבייטשלע . הם אים דם קינד בייצילם וויא ער האס אקעלפרים פון זיין בייטל עלטם גיבוט אוז דעד

יומיא והוו עסרין שנין
ואתנהיאו כל בית
ישראל בתר יהוה: ג ואמר שמואל
דיי: אלכל בית ישראל למימר
אם בכל לבכון אתון
תיבין לפולחנא דיי
אעדו ית טעות עממיא
מביניכון ועשהרתא
ואתקינו לבכון לפולחנא
דיי ופלחו קדמוהי
בלחודוהי וישיזב יתכון
מידא דפלשתאי:
ואעדיו

וַיְהִיּוּ עֶשְׂרִים שָׁנָה וַיְנַהוּ כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי יְהוָה: ג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִם־בְּכָל־לְבַבְכֶם אַתֶּם שָׁבִים אֶל־יְהוָה הָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר מִתּוֹכְכֶם וְהָעַשְׁתָּרוֹת וְהָכִינוּ לְבַבְכֶם אֶל־יְהוָה וְעִבְדֻהוּ לְבַדּוֹ וְיַצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים:

רש"י

ואת הנכורה שעשה הקב"ה בפלשתים: וינהו וגו' אחרי ה'. על ידי שמואל שהיה מהזר מעיר לעיר ומוסיפם ומוכיחם. ויכוו לשון המשכה הוא ולשון תרמי הוא תתינהו לפולחני וכן (יחזקאל ז') ולת כה כהם תין כהם תועלת למושכה על העוב. ומנהם תכרו ויכוו לשון יללה כמו נהי נהיה וכן ולת נה כהם ופירוש ויכוו תחרי ה' שהתאבלו על מעשיהם הרעים ושבו תחרי ה'. (ירמיה כ' י"ז) התרגמינן ויתכהן למפלה

מהר"י קרא

בתחילת כ' שנה הביא שמואל את אהל מועד שעשה בישה לגוב ומובח הנחשת שעשה בצלאל ואש שירדה ביטי משה ואעפ"י שהיה הארון בקרית יערים. בגוב היו עקריבין הציבור כל י"ג שנה עד שחרבה גוב והביא שמואל את אהל מועד ומובח הנחשת והיה הארון בקרית יערים כ' שנה עד שהביאו דוד אל בית עובד אדום ויהיו כל בית ישראל באחרי הדבר הזה היה באורך לשם ואחזור להודיעך המעשים שנעשו מהתילתן עד כאן: וינהו וגו' אחרי ה', כשבת עלי. על ידי שמואל שהיה מסבב מעיר לעיר ומוכיחן ושופטן: וינהו, (ולשון נהי) לשון המשכה [ולשון אדמי הוא, כי ימים רבים וישבו בני ישראל ארי יומין סגיאין יתנהון לפולחני וכן ולא נה בהם] אין בהן תועלת למושכן

רד"ק

בו הארון שיהיה בהסרה ולכבד ולרבץ לפני הארון: (ב) וינהו, ס"ם לשון נהו כלומר בכו וחזרו בתשובה שליטה כי ראו דבר הארון וקדושתו והיה להם לאות גדול כי ה' הוא האלהים ונתחרטו על אלהי הנכר שהיו עובדים וי"מ בתרגום נקוו אליו ויתנהון וכן ת"י וינהו ואיתנהיאו כלומר כלם נאספו אחריו ועבדוהו לבדו כמו שאמר ויעבדו את ה' לבדו אחר שהסירו

רלב"ג

וכמה נזה הפי' לריך שנאמר שנכנסו כל שנת שמשון כשנתם עלי ונוסם הם". ויתכן שיהיו ימי מי שמואל בתלתיסה כמו ס"ם כשנה ויחום שימשך ומי זקנתי וכבתי ואמנם לא נאמר כן כמה לא מיום כי הם כ"כ שנה ולא יתכן שיאמר על עלמו שהוא זקן ושיש ויפסיר עם זה שמואל כמו שקדם שנתמנה על ישראל ויהיו ימי חיי יותר ממה שזכרנו: (ג) והכה שכבר שמואל אמר זה שכשירו ישראל את אלהי הנכר מאליו שכבר בקרבם ועבדו את ה' לבדו, וקבלם שמואל ושמחו

ישראל מים ושפכו לפני ה' להעיד שכבר התמלמו עם בעוניהם ושפכו להסיר מהם כל לכלוך ומון שבעוניהם כמה שכן מהם לחכנו

מצודת דוד

שהיו כמספר עשרים שנה אשר יצא עם כבל הזמן ההוא והיו ישראל להתחרט על מעשיהם אשר לא כושים ובכו שלא מחרי ה': ג (ג) הסירו, מבל וכל: לבדו, בלא שתוף:

משלי חכמים

קְרֶעמֶער האם אײַך אים רַחֲמָנוּת נִיהאם אוג האם אים פַּאר דֶם העלפֶט נעלם גנעבן דם בייֶשלע. דם דר רבי אים נישלאגן אוג דם ניטאנט צו אים אז דו ביזם יא אזוי אשאראקר טקנא אם צו שפארן פון דיין עסיק זיוג חרינקען נאר אבייסעלע צו האבן צוא זיין גייך מים אלע קינדער. פר וואם ביזסו נים מקנא צו קענען נישלאגן דם דו קענסט נים לערנען ווי אלע קינדער לייל איך האב גיטיינם אז דו האסם קיין צצר פון דעם וואם דו ביזם נים גלייך צו אלע קינדר. אבער איצם אז איך זעה דו ווילסט יא זיין גלייך מים אלע קינדער אוג דו מוהסם אלע משלען נאר צו זיין גלייך מים זייא. וועל איך דיך איצם שלאגן דו זאלסט מים לערנן אויך זיין גלייך מים זיי. דאם וועלכיגע איז גיווען דא בייא ייא יודן. הקב"ה הם גיזעהן די גרויסע שמרה וואם די יודן האבן ניהאם מים דעם ארון. האם זיי הקב"ה גישלאגן. אוג הם ניאמט צו זיי פרייר זיין דער ארון איז ניטען בייא די פלשתים אוג איר האם נים ניפאגן קיין מישעל אים אפ צו נעמען פון דיא פלשתים. האב איך אייך נים ניטאלן. נייל איך האב ניטראכט שאדער טאקע איר דר ארון נים אזוי ליב ביי אייך איר זאלם אייך פון זיינעטוועגן מוסר נעמען זיין נעמן די פלשתים אים אפ צו נעמען פון זיי. אבר איצם

אז איך זעה דער ארון איז בייא אייך שמארק ליב אוג איר פרייט אייך מים אזוי שמארק. שלאג איך אייך איצם פר וים האם איר נילאגן דעם ארון אזוי לאנג ביי די פלשתים אוג איר האם נים ניזוכט מים אלע צו נעמען פון די פלשתים:

וישאבו

ד וַיָּסִירוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־
הָעַשְׁתָּרֹת וַיַּעַבְדוּ אֶת־יְהוָה לְבַדּוֹ׃
ה וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל קִבְצוּ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
הַמִצְפָּתָה וְאֶתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם אֶל־יְהוָה׃
ו וַיִּקָּבְצוּ הַמִצְפָּתָה וַיִּשְׁאֲבוּ־מַיִם
וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיָּצוֹמוּ בַיּוֹם הַהוּא
וַיֹּאמְרוּ שָׁם חָטָאנוּ לַיהוָה וַיִּשְׁפֹּט
שְׁמוּאֵל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִצְפָּה׃
ז וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים כִּי־הִתְקַבְּצוּ בְנֵי

ד ואעדיו בני ישראל ית בעליא וית עשתרתא ופלחו קדמוי בלחודוהי׃
ה ואמר שמואל כנשו ית כל ישראל למצפיא ואצלי עליכון קדם יי׃
ו ואתכנישו למצפיא ושפיכו לבהון כמיא קדם יי ובתיובתא כמיא קדם יי ואצמו ביומא ההוא ואמרו תמן חבנא קדם יי ודן שמואל ית בני ישראל במצפיא׃
ז ושמעו פלשתאי אדי אתכנישו בני ישראל למצפיא

ת"א (ויפרק מים תפלת כה)׃

מהר"י קרא

ויפרוּ: (ה) קבצו. הדי לך פעל לשון הפעיל וכאילו אמר קיבצו וכן ומלך ארם קבץ את חילו כמו קובץ: (ו) וישאבו מים וישפכו. תרג׳ ושפכו לבהון בתיובתא כמיא קדם ה׳ כנון שפכי כמים לבך: וישפט שמואל את בני ישראל. בין איש לרעהו על

רש"י

כה כל עמוקין והיה מזה הענין ג"כ ולא נה כהם כעצין שאמר לא מהם ולא מהמונם ולא מהם שבהם כלומר ולא מקבון שלהם (סח"ת): (ו) וישאבו מים וישפכו. תרגם יונתן ושפיכו לבהון בתיובתא כמיא קדם ה׳. ולפי משמעו

רל"ב

ומעמד עצו זה כמלפה כי ככר היה מוכסם ביניהם שמם מיעצו שם עצתם לפני ה׳ כמו שזכרנו בדבר יפתח: (ז) וכשמע שמעו פלשתים כי התקבלו בני ישראל במצפה עלו סרני פלשתים אל ישראל להלחם עמם וייראו ישראל מפני פלשתים ובקשו ממשמואל שיתפלל בשם

רד"ק

הבעלים והעשתרות ובערו כל זכר ע"א: (ה) קבצו את כל ישראל המצפתה. כבר פירשתי בספר יהושע למה היה מנהג ישראל להתקבץ מצפתה ושם מזבח ובית תפלה כי שם היתה תשובה גדולה בהלחם יהושע עם המלכים. ובדרש אמר רבי סימון וכי שילה היא המצפתה או המצפתה היא שילה אלא

כיפה יוצאה מתחומו של בנימין לתחומו של יוסף ועליה בית המקדש של שילה נתון, והמה אני מזה הדרש וכי מה לה׳ אצל שילה ולא לה׳ משכן שילה מיום שנלה הארון ומעת שבא הארון לקריית יערים הביאו אהל מועד אל נוב וכן אמר בסדר עולם בתחילת כ׳ שנה הביאו את אוהל מועד לנוב: (ו) וישאבו מים וישפכו לפני ה׳. תרגום יונתן ושפיכו לבהון בתיובתא

מצודת דוד

(ו) וישאבו מים. ר"ל כמעורכו לכמוד ולהזיל מי דמע וכפכו כתפלה לפני ה׳: וישפוט. כדכתיב שבין לדם לחביהו: (ז) ויעלו. להלחם כם כי חשבו שיתקבלו שלחה למלחמה:

משלי חכמים

(ו) וַיִּשְׁאֲבוּ מַיִם וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי ה׳ וגו׳. היא יודין האבן ניישפט: וישאבו אוג האבן ניגאלן די ואסר פר נאט. ואם איז ניויען דר מיינונג פון דעם ואסר נישן. נאר דער מדרש זאגט אלע זאבן ניט זענען אין היסל זענען בישראלן פון אויבערשטע זאבן זענען אויך פון אויבערשטע ואסר ום זענען אויף דעם היסל. אוג אלע זאבן ום זענען אויף די ערד זענען בשאפן ניויארן פון די אונטערשטע ואסר ואם זענען אויף די ערד, אוג ניויל די אויבערשטע ואסר זענען אין באנציין דיין אוג קלאהר אוג אין זיי איז קיין ערד אריין געמישט. דריבער האבין זיי קיין קערפער אוג קיין ברד הרב אוג שפאבין ניט. אבער היא אונטערשטע ואסר ום זיא איז אויסגעמישט מים ערד. האבין זיי אקערפער מים ארבר הרב אוג שמארבין. ויא

איין גנאמילט קיין מצפה וישאבו מים אוג האבן נישפט אוג האבן גנאמן פר נאט אוג דר הרגום יונתן שריבט זיי האבן דער מים נאר גוטין הבנעה כלומר מיר זענן גאבט פר דיר אזו ויא ואסר ום ווערט פאר נאמן ניצוטו ביום ההוא אוג זיא האבן גפאסט אין דעם דאזיגן טאג ויאמרו שם אוג האבן דארמן גנאמט הפאנו לה׳ מיר האבן גזינדיגט צוא נאט וישפט שמואל אוג שמואל האט גמישפט דיא ישראל אין מצפה אוף גערד ואבן ום צוויישן אינדרן איז גוטן אירר ער הט ויא גמישפט אוף דיא עבירות ואם זיא האבן עובר גוטין: (ז) וישמעו פלשתים אוג דיא פלשתים

יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה וַיַּעֲלוּ סַרְנֵי־
פְלִשְׁתִּים אֶל־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים: ח וַיֹּאמְרוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־שְׁמוּאֵל אַל־תַּחֲרַשׁ
מִמֶּנּוּ מִזְּעֹק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְיוֹשִׁיעֵנוּ
מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ט וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל טְלֵה
חָלָב אֶחָד וַיַּעֲלֵהוּ עוֹלָה כָּלִיל לַיהוָה
וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה בְּעַד יִשְׂרָאֵל
וַיַּעֲנֵהוּ יְהוָה: י וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלֶה
הָעוֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נִגְּשׁוּ לַמִּלְחָמָה

לְמִצְפָּיָא וְסַלִּיקוּ טוּרְנֵי
פְּלִשְׁתָּאֵי עַל יִשְׂרָאֵל
וּשְׁמָעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְדָחִילוּ מִן קֳדָם
פְּלִשְׁתָּאֵי: ח וַאֲמַרוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל לִשְׁמוּאֵל לָא
תַשְׁתִּיק מִנָּא מִלְּצָלָאָה
קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא
וְיִפְרְקִנָּנָא מִידָא
דְּפְלִשְׁתָּאֵי: ט וְנְסִיב
שְׁמוּאֵל אִמְּרָא דַחֲלָבָא
חַד וְאַסְקֵיהּ עֲלָתָא קֳדָם
יְיָ וְצַלֵּי שְׁמוּאֵל קֳדָם יְיָ
עַל יִשְׂרָאֵל וְקַבֵּיל
צְלוֹתֵיהּ יְיָ: י וַהֲוָה
שְׁמוּאֵל מַסֵּיק עֲלָתָא
וּפְלִשְׁתָּאֵי אִתְקָרְבוּ
לְאִנָּחָא

רש"י

ויעלהו כליל. לו על עסקי עבירה שעברו: (מ) ויעלה עולה. ויעלה כתיב נקבה היתה מכוון למדו רבותינו עולה נקבה כפרה

מהר"י קרא

עסקי ממון שביניהן ועבירות שבידם: (מ) אל תחרש. אל תחריש. כמו אל תסתר אל תסתיר: (ט) טלה חלב. רך ונקוף כדי למהר הקטרתו שהיו פלשתים ממהרין לבוא. ומדרש בע"ז

רד"ק

כמיא קדם ה' ויתכן לפרש ששפכו מים לפני ה' כיוצן לכפרת עינוה על דרך כמים עברו הזכור: וישפח שמואל. שמואל העניש כל אחד לפי עונו כי שם התודו עונותיהם: (ה) אל התרש מכנו. מבנין הפעיל והוא פועל עומד וכן החרישו פטני וכן רוב הפעל הזה בבנין הפעיל הוא פועל עומד: (ט) טלה חלב. שהיה יונק עדיין: ויעלה עולה. כן כתיב וקרי ויעלהו והדרשו רז"ל הכתוב ואמרו ויעלה כתיב שהיתה נקבה ומכאן שמכו שעולת נקבה כשרה בבמת יחיד וקבלו גם כן זר מקריב בבמת יחיד כי משחרב המקדש שילה ובאו להם לנוב והיתרו הבמות כל זמן שהיה אהל מועד בנוב וגבעון ער שנבנה בית עולמים שנאמרו ושוב לא היה להם היתר ואמרו אין הבמה נהרת אלא על ידי נביא כי שמואל העלה ראשון בבמת יחיד כשתארב משכן שילה וכן בגלגל יהושע העלה בבמת יחיד ראשון שנא' וז יבנה יהושע: ויענהו ה'. אפשר ע"י אש שירדה מן השמים על העולה

רלב"ג

כעכורם בדבר שיושיעם מיד פלשתים. והנה להגיע הכוונה לו והדבקות בעלמי הטלה שמואל עולה לכ' כי העולה תיעשה לאח כמו שבארנו בפירושינו לדברי המורה ומפני שהעלה מאפה על ידי כהן כי שמואל לא היה כהן ולפיכך אפשר שהיתה העולה אפה וכאן לו הורתה כמה ימים כי בכך מלא משכן שילה ולא היה שם עדיין כמה לגזול.

מצודת דוד

(ה) אל תחרש בעבנו. אל תפסוק מהתפלל אבר היש שוכח לנו ושוא מעזוק אל ה' להושיענו: (ט) טלה חלב. כ"ל עודנו יונק החלב: ויענהו

מצודת ציון

(ה) תחרש. תשתוק וכן וכחרים יעקב (בראשית ל"ד): (ט) כליל. מלשון כל הלה לעולה כל כשר העולה כמשפט הממור כה ז

פירוש ע"ט

אז דיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זָעֶן וְאֶרֶן אַיִן גַּאמִיטְ קַיִן מַצְפָּה וַיַּעֲלוּ סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים זָעֶן דִי הָאֶרֶן פּוּן פְּלִשְׁתִּים אוּף גַּנְאנְגֶן צוּ דִי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָם גֶהֶערְט אוּנ טוּרָא גְהָאט פַּר דִי פְּלִשְׁתִּים: (ח) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל שְׁמוּאֵל אוּנ דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גְּוָאנְט צוּא שְׁמוּאֵל אַל תֶּחֱרַשׁ מִמֶּנּוּ דוּ זָאלְסְט נִיט שְׁוַוייגֶן פּוּן אוּנְז פּוּן צִי שְׁרַייאֶן צוּ גָאט אוּנְזֶער גָאט וְיוֹשִׁיעֵנוּ מִיַּד פְּלִשְׁתִּים אוּנ עֶר זָאל אוּנְז הֶעלְפֶן פּוּן דֶער הַאנְט פּוּן דִיא פְּלִשְׁתִּים: (ט) וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל הָט שְׁמוּאֵל גְּנוּמֶן אַיִן שָׂפָּעלִי וָוס הָט גָאנְץ גְּוַייגְט מִילְךְ וַיַּעֲלֵהוּ עוֹלָה כָּלִיל לַיהוָה אוּנ הָט דָאס אוֹף גְּבְּראכְט אַיִן עוֹלָה צוּא גָאט וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֶל ה' אוּנ שְׁמוּאֵל הָט גִּשְׁרִיגֶן צוּ גָאט פּוּן וֶועגֶן דִיא יִשְׂרָאֵל בֵּיגֶענוּ ה' אוּנ גָאט הָאט אִים גֶּעֶנְטפֶּרְט: (י) וַיְהִי שְׁמוּאֵל

פּוּן דִיא אֲבֶּרְשָׂפָּט וַיֹּאמְרוּ וְואלְטֶן מִיר אִים נָעמִיטְהִיגְט. דֶּרְוַיבֶּט דֶּארְפְּסְטוּ אוּנְז מִיטְ זַיין אוּנְזֶערָע זִינְד:

בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּרְעֵם יְהוָה וּבְקוֹל גָּדוֹל בַּיּוֹם
הַהוּא עַל־פְּלִשְׁתִּים וַיְהֻמֵּם וַיִּנָּגְפוּ לִפְנֵי
יִשְׂרָאֵל: יא וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִן־
הַמִּצְפָּה וַיִּרְדְּפוּ אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּכּוּם
עַד־מִתַּחַת לְבֵית כָּר: יב וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל
אֶבֶן אַחַת וַיָּשֶׂם בֵּין הַמִּצְפָּה וּבֵין הַשֵּׁן
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ אֶבֶן הָעֵזֶר וַיֹּאמֶר
עַד־הֵנָּה עֲזָרָנוּ יְהוָה: יג וַיִּכָּנְעוּ
הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא־יָסְפוּ עוֹד לָבוֹא בִּגְבוּל
יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי יַד־יְהוָה בַּפְּלִשְׁתִּים כֹּל
יְמֵי שְׁמוּאֵל: יד וַתָּשֻׁבְנָה הֶעָרִים אֲשֶׁר

לְאַנְחָא קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל
וַאֲכָלִי יְיָ בְּקָל רַב בְּיוֹמָא
הַהוּא עַל פְּלִשְׁתָּאֵי
וְשַׁגִּישִׁינוּן וְאִתְבָּרוּ קֳדָם
יִשְׂרָאֵל: יא וּנְפָקוּ אֱנָשֵׁי
יִשְׂרָאֵל מִן מִצְפָּיָא וּרְדָפוּ
יָת פְּלִשְׁתָּאֵי וּמְחוֹנוּן
עַד מִלַּרְע לְבֵית כָּרֶן:
יב וּנְסִיב שְׁמוּאֵל אַבְנָא
חֲדָא וְשַׁוִּי בֵּין מִצְפָּיָא
וּבֵין שִׁנָּא וּקְרָא יָת
שְׁמַהּ אֶבֶן סָעֲדָא וַאֲמַר
עַד הָכָא סַעֲדָנָא יְיָ:
יג וְאִתְבְּרוּ פְּלִשְׁתָּאֵי וְלָא
אוֹסִיפוּ עוֹד לְמֵיעַל
בְּתְחוּם יִשְׂרָאֵל וַהֲוַת
מְחָתָא דַיְיָ בְּפְלִשְׁתָּאֵי
כָּל יוֹמֵי שְׁמוּאֵל: יד וְתָבָא
קִירְוָיָא דְּנָסִיבוּ פְּלִשְׁתָּאֵי

מן

ת"א ויקח שמואל פ"ג נד (מגלה נב):

מהר"י קרא

על השלוה שהיתה נקבה: (יא) מתחת לבית כר. תרג' מלרע לבית שרון: (יב) ובין השן. בין שינא. מקום או שן סלע:

רלב"ג

ומפ העלותו העולה התפלל שמואל בעד ישראל והכניס הש"י ביום ההוא בקול גדול מרעיד על פלשתים כחזק שכבר נגפו לפני ישראל ותפגר בלחת הכבוד העלה העולה להלחם ביראל שתקף שהיה מעלה העולה מהמדבו הקולות ההלו המרעידים כדי שיתמיו יותר בש"י וחתחזק בעם הלו בפלשתים היו יודעים להבדם ומפ חלכים זה ועולה זה ככה היה מזיק בקול ליראל בחזק הזקו לפלשתים: (יג) וזה בכבר נגפו ישראל בראל הפלשתים ויכום כחזק שנכנעו הפלשתי' ולא יספו עוד לבא בגבול ישראל ובזו הענינים ישראל בלקחו אליו שאול כעת בחר אשלח אליך איש מארץ בנימן ומשחתו לנגיד והושיע את עמי מיד פלשתים כי באה צעקתו אלי: (יד) ותשבנה הערים. כי שבם יחודה לבד הערים האלה מתחילי' כמו שאמר בתחלת ספר שופטים ואח"כ באו פלשתים ולקחום מהם ושתה ביתי שמואל שבו אותם הערים לישראל: בין ישראל ובין האמורי. לא ידעתי מעם לספור הזה בזה המקום כי לא

מצודת ציון

(יב) ובין השן. שן הסלע הי' שם ונקרא המקום על שמו: ויכם עוזר"ז נגפו לפני בוא ישראל נמלחמה: (יא) ויצאו. שאול ובניו: (יב) ויקח. שמואל: בין המצפה. שהיה שם מושב שמואל: ובין השן. שן הסלע: (יג) ולא יספו. לבא בגבול ישראל: ותהי יד ה'. שהיה מגין עליהם: כל ימי שמואל. שהיה מתפלל עליהם:

מצודת דוד

ה'. כ"ל שהיה מתקבלת בקולו כי ידוע שהיה מתפלל בקול רם ומפורש בתהלים: (י) וירעם ה'. שהיו עליהם בקול גדול ומבוהל: (יא) ויצאו. שאול ובניו: בית כר. שהיה שם מושב שמואל: (יב) ובין השן. שן הסלע:

רש"י

בגמרת יחיד במסכת ע"ז: (יא) מתחת לבית כר. מלרע לבית מרון: (יב) ובין השן. שן הסלע:

רד"ק

או ע"י הרעם שהרעים בקול גדול על פלשתים להבהילם וכאשר נשמע הרעם או ידע כי עזרו ה': (יא) לבית כר. ת"י לבית שרון כמו כר נרחב: (יב) ובין השן. שן סלע היה שם ונקרא המקום על שמו: (יג) כל ימי שמואל. עד אשר זקן שמואל ולא יכול לצאת ולבא לפניהם ולסבב על עריהם והוכיחם כמו שעשה לפני זקנתו ילפיכך חמאו ישראל והיתה יד פלשתים עליהם ווה היה להם חסבה אשר שאלו להם מלך ואילו לא חמאו לא היו צריכים לפיכך היה רע בעיני ה' יתברך כששאלו להם מלך אבל צריכים היו למלך כמו שאמר האל לשמואל כשבא אליו ושמע בקולם וגו' והושיע את עמי מיד פלשתים כי באה צעקתו אלי: (יד) ותשבנה הערים. כי שבם יחודה לבד הערים האלה מתחילי' כמו שאמר בתחלת ספר שופטים ואח"כ באו פלשתים ולקחום מהם ושתה ביתי שמואל שבו אותם הערים לישראל: בין ישראל ובין האמורי. לא ידעתי מעם לספור הזה בזה המקום כי לא

מצודת ציון

(יג) ובין השן. שן הסלע הי' שם ונקרא המקום על שמו: ויכם עוזר"ז נגפו לפני בוא ישראל נמלחמה: (יא) ויצאו. שאול ובניו: (יב) ויקח. שמואל: בין המצפה. שהיה שם מושב שמואל: ובין השן. שן הסלע: (יג) ולא יספו. לבא בגבול ישראל: ותהי יד ה'. שהיה מגין עליהם:

מצודת דוד

ה'. כ"ל שהיה מתקבלת בקולו כי ידוע שהיה מתפלל בקול רם ומפורש בתהלים: (י) וירעם ה'. שהיו עליהם בקול גדול ומבוהל: (יא) ויצאו. שאול ובניו: בית כר. שהיה שם מושב שמואל: (יב) ובין השן. שן הסלע:

ע"מ

שְׁמוּאֵל אוּ שְׁמוּאֵל הָמ גְּנוּמָן אֵין שְׁטַיין בֵּין
הַמִּצְפָּה אוּ הָמ זְיָא נְמָאן צְוִישֵׁן מִצְפָּה אוּ צְוִישֵׁן
שֵׁן וְקָרָא אֶת שְׁמָהּ אוּ הָמ גְּרוּפּ אִיר נָאמָן אֶבֶן הָעֵזֶר
וַיֹּאמֶר אוּ הָאט גְּזָאגְט בִּיז אַהֲעֶר הָאט אוּנְז נָאט
גְּהָאלְפֶן: (יג) וַיִּכָּנְעוּ הַפְּלִשְׁתִּים אוּ דִי פְּלִשְׁתִּים וְעֶנֶן
אוּנְטֶר טָעגִיג גְּוָארֶן אוּ הָאבֶן נִיט גְּמֶערְעט נָאהְ צוּ
קוּמֶן אִין דָעם גְּבִיט פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי יַד יְיָ בַּפְּלִשְׁתִּים
אוּ עָם אִיז גְּוֶעזֶן דָעֶר שְׁלַאק פוּן נָאט אִין דִיא
פְּלִשְׁתִּים אִין אַלֶּי טָעג פוּן שְׁמוּאֵל: (יד) וַתָּשֻׁבְנָה
הֶעָרִים וגו' אוּ דִיא שְׁטֶעט וָואס דִיא פְּלִשְׁתִּים הָאבֶן

פירוש

בְּעֵלֶה הָעוֹלָה אוּ עָם אִיז גְּוֶעזֶן שְׁמוּאֵל הָאט אוֹף
גְּבְּראכְט דִיא עוֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נְגִשּׁוּ אוּ דִיא פְּלִשְׁתִּים
הָאבֶן גְּנָעהְנְט מִלְחָמָה הָאלְטֶן מִיט דִיא יִשְׂרָאֵל
וַיַּרְעֵם יְיָ בְּקוֹל גָּדוֹל הָאט נָאט גְּשְׁטוּרְמְט מִיט אַיין
גְּרוֹס קוֹל אִין דָעם דָאזִיגֶן טָאג אוֹף דִיא פְּלִשְׁתִּים
וַיְהֻמֵּם אוּ הָמ זֵיי פֶּר טוּמְלְט אוּ זֵיי עֶנֶן גְּמָארֶדְעט
גְּוָוארֶן פֶּר דִי יִשְׂרָאֵל: (יא) וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל אוּ דִי
מַאנֶן פוּן יִשְׂרָאֵל וְעֶנֶן צְרוֹס גְּגַאנְגֶן פוּן מִצְפָּה אוּ
הָאבֶן נָאהְ גְּיָאגְט דִי פְּלִשְׁתִּים וַיַּכּוּם אוּ הָאבֶן זֵיי
גְּשְׁלָאגֶן בִּיז אוּנְטֶר דָעֶר שְׁטָאט בֵּית כָּר: (יב) וַיִּקַּח

אוּנְק

לְקָחוּ־פְלִשְׁתִּים מֵאֵת יִשְׂרָאֵל ׀
לְיִשְׂרָאֵל מֵעֶקְרוֹן וְעַד־גַּת וְאֶת־גְּבוּלָן
הִצִּיל יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי שָׁלוֹם
בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין הָאֱמֹרִי: טו וַיִּשְׁפֹּט
שְׁמוּאֵל אֶת־יִשְׂרָאֵל כֹּל יְמֵי חַיָּיו:

תרגום

מִן יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל
מֵעֶקְרוֹן וְעַד גַּת וְיַת
תְּחוּמֵיהוֹן שֵׁיזִיב יִשְׂרָאֵל
מִידָא דִפְלִשְׁתָּאֵי וַהֲוָה
שְׁלָמָא בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין
אֱמוֹרָאֵי: טו וְדָן שְׁמוּאֵל
יַת יִשְׂרָאֵל כָּל יוֹמֵי
חיוהי

רד"ק

ראינו בזמן ההוא מלחמה בין ישראל ובין האמרי אלא עם פלשתים ואולי בהיות הפלשתים נלחמים בישראל היו נלחמים בהם גם כן יתר האמרי שנשארו בארץ עם בני דן כמו שאמר בספר שופטים וילחצו האמרי את בני דן ואו' וגבול האמורי ממעלה עקרבים מהסלע ומעל' והם היו נלחמים בהם ובראותם כי נכנעה פלשתים עשו גם הם שלום עם ישראל: (טו) כל ימי חייו. מיום שהחל להיות שופט עד שמת והם שלש עשרה שנה. ובדרש וכי כל ימי חייו והלא לא שפטם אלא שלש עשרה שנה אלא בן לוי עד שהוא במעי אמו הוא כתיב באסרטיא של מעלה:

רלב"ג

פלשתים מאתם והנה היה גם כן שלום בימי שמואל בין ישראל ובין האמורי: (טו) והנה זכר איך שפט שמואל את ישראל כל ימי חייו בהשגחה נוספת כי הוא לא היה מטריח ישראל לבא אליו כמו שהיו עושים בניו אבל הוא היה הולך לשפטם בבית אל והגלגל והמצפה והיו מתקבצים שם אליו המקומות הקרובים להם ואחר היה שב אל הרמה כי שם היה ביתו ובית אבותיו ושם היה שופט את ישראל הקרובים לו והנה בנה שם מזבח לה' כי לא נאסרה אז במת יחיד כמו שזכרנו:

והנה התועלות המגיעות מזה הספור הם אלו: הראשון הוא להודיע יחס שמואל לכבודו והודיענו כי הלוי שהולד ממנו היה נכבד מאד מצד אביו ואמו שהיתה נביאה לפי מה שנזכר ממנה ולזה היה ראוי אל שיגיע לזאת המעלה הנכבדת בהגיע אליה עם שכבר היה קדוש ונבדל לעבודת הש"י מאת הלידה: השני הוא להודיע כי הש"י משגיח בשפלים ולזה מפני שראה הש"י כי חנה היתה האהובה אל אלקנה נתן לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים וכמו שנזכר בתורה בדומה לזה בענין רחל ולאה: השלישי הוא להודיע שאע"פ שאין הנשים חייבות לעלות לרגל ולא הטף אלא מי שיכול לעלות ברגליו מירושלים להר הבית אחת בשנה ראוי שלם לעלות שם עם נשיו וטפיו בכללם וזה לשתי סבות האחת לייחדם להאמונה האמתית כמו שיראו מענין המקדש והשנית כי השמחה השלימה לא תשלם לאדם אם לא בהיותו עם אשתו ובניו בכללם ולזה ידמה שיהיה ראוי להיות זה בחג הסוכות שהוא חג השמחה ולזה זכר שאלקנה היה עולה מעירו שנה בשנה להשתחות ולזבוח לה' ר"ל שלא היה מבטיל בעירו דבר מבני ביתו ולזה היו שם נשיו וכל בנותיו פעם אחת בשנה: הרביעי הוא להודיע שראוי לאדם בקשי יום ולהיטיב לבו כפי היכולת ולזה ספר כי מפני שהיה לו לתת בחלוקה רבוי המנות לפנינה ולבניה ולבנותיה והיא היתה יחידה היה אלקנה מטיב לב חנה כפי היכולת והיה נותן לה מנה שהיו עיניו בה ולזה היה מושיב חנה אל פניו ובאלו המנות היה נותן כאילו היה משליך אותם אחרי גוו ובזה האופן היה מנחם אותה מן הכעס שהיתה מכעסת אותה צרתה כשהיה אומר לה שהוא טוב לה מעשרה בנים: החמישי הוא להודיע שאין ראוי להתגאות על רבוי הטובה ולבזות הקשי יום הלא תראה כי פנינה מתפארת ברבוי בניה ובנותיה והיתה מכעסת חנה מפני היותה עקרה והש"י ראה עני חנה ונתן לה בנים ובנות ובני פנינה היו מתים כמו שאמרה חנה עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה: הששי הוא להודיע שאין ראוי להתפלל אחר האכילה והשתיה כי אז לא יתכן שתשלם הכונה בזה לפי הראוי ולזה ספר כי מפני שאחר זמן אכילה ושתיה קמה חנה להתפלל לפני ה' הנה לא חשב עלי שתהיה מתפללת אך חשבה עלי לשכורה לא נכון להתפלל אחר האכילה והשתיה והיתה תשובת חנה מפני זה שיין ושכר לא שתתה ולזה לא תהגנה אם תתפלל אז: השביעי הוא להודיע שרבוי התפלה והבכיה עוזרים אל שתהיה בכוונה יותר ולזה אחז"ל כי שערי דמעה לא ננעלו ורבוי התפלה גורם שתחזק הדבקות בין המתפלל ובין הש"י ולזאת הסבה זכר בתפלת חנה שהיתה נשמעת כי היא הרבתה להתפלל ובכה תבכה להעיד שבאלו הדברים היא רוצה להשמע התפלה וידמה שלזאת הסבה אמר שנתן לה השם שאלתה: השמיני הוא להודיע שהמתפלל אין צריך שישמיע קולו כי הש"י יודע מחשבות האנשים אבל צריך שיוציא בשפתיו דברי התפלה כדי שתשלם לו הכונה בה ולזה אמר בתפלת חנה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע: התשיעי הוא להודיע שהמבקש דבר מה מהש"י על צד החסד שידור נדר בהם יען שאלתו יקיימהו כי בזה יבוא להאמין שהטוב ההוא הגיע לו מהש"י ולזה יקיים בעבורו הנדר ההוא ולזה היה קיום הנדר באלו המקומות הזכרת החסד ולזאת הסבה תמצא במקומות רבים נדר נדרו בזה האופן מלאכו זה ביעקב ויפתח ורבים זולתם ולזה מצאנו בנדרה חנה זה הנדר בזה המקום וידמה שכבר קיים אותו שמואל ואע"פ שאין האשה מדרת את בנה בנזיר לא היה גם כן בזה האופן שהרי לא נולד שמואל עדיין כשנדרה הנה זה הנדר לפרסום האות והמופת שעשה לה הש"י: העשירי הוא להודיע שראוי לשלם שיעיין בעניני האנשים כדי שיוכיחם אם עשו דבר שלא כהוגן ולזה ספר כי עלי היה שומר את פיה לעיין מה היה ענינה ואף על פי שלא היה מדרך השלם ההוא לתת עינו בנשי' ולאשר הרבתה לעשות זה הפועל חשב עלי שתהיה שכורה ולזה הוכיחה על זה: האחד עשר הוא להודיע שראוי לכל אדם שיציל עצמו מן החשד לפי מה שאפשר לו ולזה ספרה חנה ואם היה ראוי שתבוש מלדבר בפני עלי שהיה כהן גדול ונביא לא קלתה מלדבר לעלי את דבר התגללותה: השנים עשר הוא להודיע שתפלת הנביא יותר נשמעת מתפלת זולתו ולזה שמחה חנה כשהתפלל עלי שיתן לה הש"י את שאלתה ובקשתה ממנו שיתפלל לה' בעבורה על זה ולזה גם כן בטחה שתהיה תפלתה נשמעת ולזה אכלה ופנה לעצבה ממנה: השלשה עשר הוא להודיע שאין ראוי לאכסנאי שישמש מטתו ולזה זכר שידע אלקנה את חנה אשתו אחר בשובו ובאו אל ביתם לרמתה מזה כי בשילה לא ידעה ואע"פ שהיה בתכלית הכוסף שיהיה לו זרע מחנה אשתו. ואם יאמר אומר כי נמנעו מזה מצד צרכם להכנס במקדש אמרנו לו שלא היה מחויב שיכנסו שם בכל יום ולזה הוא מבואר שכבר היה אפשר לאלקנה שיטמא יום אחד שם: הארבעה עשר הוא להודיע שחלב האם יותר נאות לנער מחלב זולתה ולזה דקדקה מרים הנביאה שתניק יוכבד את משה ודקדקה חנה שתניק היא את בנה מפני רצותה שיהיה נבדל לעבודת הש"י: החמשה עשר הוא להודיע שראוי לתת לש"י תודה כפי כל אשר גמל מן הטוב ולזה זכר שהביאה חנה עם שמואל שלשה פרים לזבוח לה' ואיפה אחת קמח ונבל יין והמתנו הספר האחד מהם לה' קודם הבאתם הנער אל עלי כדי לשום עבודת השם יתברך בהשונה בזה כדי שיעזרו בזה הפעל מהש"י: הששה עשר הוא להודיע שמי שירצה בנו שיהיה שלם מאד צריך שיהנכוהו אל השלמות בעודו קטן לפי מה שאפשר כדי שיגדל במנהגים המשובחים וימשך אחריהם ולזה זכר שכבר השתחוה שמואל לה' והוא כמו בן שתי שנים לפי שאם לווהו על זה לחנכו ולהרגילו לעבודת הש"י ולזאת הסבה גם כן היה שמואל מקטנותו חגור אפוד בד: השבעה עשר הוא להודיע מה שנזכר במאמר חנה על דרך הנבואה כנתבאר בזה הספיק עם מה שילא אחריו שכבר נתקיים אחר זה לפי מה שפירשנו בפסוק ותתפלל חנה ובפסוק ה' יחתו מריביו · השמנה עשר הוא

מצודת דוד

(יד) לישראל. הערים ההם הוחזרו לישראל: ואת גבולן. הצילו גבול עצמן לבלי תת לפלשתים לבוא לרשת עוד מה מגבולן: ויהי שלום. כי בעוד משלו פלשתים בישראל נלחמו עמהם האמורי הכהלו בה"י אבל כאשר חזקה יד ישראל היה שלום ביניהם: (טו) כל ימי חייו. מעת שהועמד לשפוט עד שמת ואף לאחר שמלך שאול שפט הוא

פירוש ע"ט

אַוֶועק גנוּמֶן פוּן דִי יִשְׂרָאֵל זֶענֶן וָוארֶן אוּם גֶקֶערְט צוּ דִי יִשְׂרָאֵל פוּן עֶקְרוֹן בִּיז גַת וְאֶת גְּבוּלָן הִצִּיל יִשְׂרָאֵל אוּנ זֵייעֶר גְבוּל הָט דֶר יִשְׂרָאֵל בַּיצִיל גֶוֶועזְן פוּן דֶר הַאנְט פוּן דִיא פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי שָׁלוֹם אוּנ עֶס אִיז גֶוֶועזְן שָׁלוֹם צְווִישְׁן דִיא יִשְׂרָאֵל אוּנ צְווִישְׁן דֶעם אֱמוֹרִי:
(טו) וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל אוּנ שְׁמוּאֵל הָט גְמִשְׁפָּט

מז וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית־אֵל
וְהַגִּלְגָּל וְהַמִּצְפָּה וְשָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל
אֵת כָּל־הַמְּקֹמוֹת הָאֵלֶּה: יז וּתְשׁוּבָתוֹ
הָרָמָתָה כִּי־שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפַט אֶת־

ת"א והשתחוה להמתה . ברכות י נדרים לח (נב):

מז ואזל בזמן שנא בשנא ומסתחר לבית אל ולגלגלא ולמצפיא ודאין ית ישראל את כל אתריא האלין: יז ובמהביה לרמתא ארי תמן ביתיה

רלב"ג כולו קמץ

להודיע שאין הקדושים ומעלתם שיהוה ב"ה בעצין הקדושה והכבוד ממנו וכמו שהזכיר למדנו מזה שאין הכסא יי' הנעלה מן הנגיעים היותר ככבד מהם לכל הוא עליון על כל מגיעיהם כמו שכתבנו בתחלת החמישי מספר מלחמות ה' וזה למדנו ממה שתמרה שהם יי' הוא מקדם לה' מכונו עליונות לבדו ולילך מה שילוה תמיד אולחו ע"ש: מלות ממנו לא יוכל להדם יי' מהפעלות ולזה תמרה מהם ואין זולתו כלומרנו: העשרים הוא מה שלמדנו מדברי תורה שאין לחלו להתגאות מפני רבוי הבנים ולא מפני יתרון העושר כמו שהזהיר כי אלהים שופט זה יספיל וזה ירים: השרשים ואחד הוא מה שלמדנו מדברי חכמי שהכסא יתקדש מחיי החיים ומעלה הוא מקבלותיהם וזה אחת מפעות החמשה: העשרים ושנים הוא להודיע שהכ"י מפניה בעין החמישי ובידוד לגדיקים ותחמים הרשעים ידמו כהכן וכממו זה שמר דוד כי יודע ה' דרך לדיקים ולרך רשעים תאבד: העשרים ושלשה הוא להודיע כי לא היתה הכבה בהשה בני עלי הוא היות עלי בלתי מפניע בעיכים ובלתי־מיעלי מחם על הטוב וזה כי לא פני עלי ובהבמתו מחיכר שמואל לבדם לא ה' ועם כל זה לא הועילה הניחת עלי להיעיר בניו אל הלמעת מלד רוע מביאיהם: העשרים וארבעה הוא להודיעם תכונת בני עלי בעצין הקבלת כי בזה קועלת לבחר שמה שמגיע להם מאת הש"י מהבוהב המופלא לבד בזה בחלר שהם היה ביעור ולזה בחלר שהם פנו אל המדה המגוחה מאד והוא הזוללות ובמדה מחרת מגוחה בם כן והיה המקום עד שנאלו בזה מחמת ה' ובכך עוד מבוחה שהם היו מתעללים בהקרבנים אל המר בבכיון ועדיין לא הקריבו קני הזהות והיולדות וכל זה היה מפני שלא ידעו את ה' וזה לא הסגיעו בתכלית הכוונה אשר בעבורה היו הקרבנות שהם היו מגיעים בו היו מתכללים להתקרב בעצין הקרבנות בקדושה ויילכו אל היכל בשלום: העשרים והחמשה הוא להודיע מעלה שמואל מקומתו שם בני עלי לא נמד מתעסיהם ולזה בא לגזול שמואל היה מתרת את ה' לחלר ולזה בזכרו בני עלי וזכר בם הוא מעלה טוב מכוונתו ולזה זכר הכתוב עלי מפרך את מלקנה זה לחלתו בבקש אם לגזל: העשרים ושישה הוא להודיע שבכר בתקיים מה שהתבלחה חנה ומאמרה עד שקנה ילדה שבעה ובכבר בתקיימה תפלת עלי באמר שיהי ה' לך זרע מן הלשה הזאת ולזה זכר בכבר ילדה שלשה בנים ושתי בנות: העשרים ושבעה הוא להודיע שהתוכחת החלשים הבאים על ידי שפיקו את הבנים לא הבנים בעצמם אל לבנני שלא היו זה דבלים קשים ועלים בתחלת העיון בלתי בעין אלו התחלים ולזה נגה אלו התחלים הש"י על לד התוכחת ולחר לשמואל כי גם עלי חשף מפני שידע בהיו בניו ולא כהה בהם בלתי ומזה המקום יתבאר כי לא מנע הש"י דבר התשובה מבני עלי שלם היה העין בן לא היה הש"י מגיל על זה בזה האופן ולשפר שלחר שלח אל עלה הש"י שלא יבואו כי תען להמיתם היה לחלו לעבוד לעלי שלא לעשות לו מהבוהב: העשרים ושבעה הוא להודיע שני הטוב הנפלא שיבבאו בכוח הבחלים הודיע לו מחלה בני התשובה לחר בגלוה אלו הזעה לחלר לא הבח לחודיע לעלי הטוב הנפלא שיבבאו אל אלו התחלים הודיע לו מחלה בני התשובה לחר בגלוה בי מפני זה היה לחלו שיהיה בשמואל מחשת בח"ש: ולזה היה בטוב הזה הנפלא שתחלה בהשובה הגדולה שתבשקתו והתקין לנוע שהחם בן לחלוה לחר בכך בכך להם"י בכל עוז וזה שבוחר בשמחם בן לחלוה הלא מלחה כי יהושע היה טפל לחלוה שמל ולפני לחלוה הכהן יעמד ושמחם קנה לחלוה בשנים ומפר עלמו לבשחם גדולה בעבור בבוד הש"י וכן היה מעת היות לדוק כהן גדול עד מחלת היה שיי בן יהושע בן יהולדק היה מזבח שחם בן לחלוה כמו שבוכר בספר דברי הימים והוא היה בהן בחחלת היה שני ולחלו שנחמין לפי זחת הבטחה בכל יתי היה שני מהקיימה הבהונה הגדולה לזבע לחלוה כי הבכורים שהיו מזבע הימחר היו מעטים ולנים כי לא היתה להם בירה ולזה לא היו יכולין לחת ממון לכלבי יהודה ויהודה בעימידים להנים גדולים וזה היה הטוב הלחלו להם הם לקחו חת חשר לה להם ושמח הש"י מהם חשר בהם הם בזו בהקבלות ולזה הש"י ביעיב להם בכזו ובכפלות המיע להם מהמות הבהונה ולחלת הסבה לזה בלח יכלו: ועמו מעט מזבח שם: לחדיע חת נפשם על מה שבפלו בו מבזוח ובהפלות הם בהשמחו בקבנות בחיי נופש בבד ולזה הש"י שיהיו חיים מהם קודם מיתתם: העשרים ותשעה הוא לבחר עילם מעלת שמואל בנבואה שעם היות דבר ה' יקר בימים ההם הגיע לו בנבואה זאת החופן שהתפעל דמיונו מהבטחם המלחי המניע לו בחופן שבשיע זה הקול בחמלעות הדמיון והנה זה הי' שומע הקול בחוזק כל כך עד שהיה מקין ממנו זה ממה שהודה על עולם בלמות בבה המדמה והבלבי בשמואל ומחבחר שבבר בחקיים מה שייעד מזה לעלי ולבניו ולבניו ולבני בניו עיל בהבבים ובהבבת נפשותם מהיותו לבן גדול ומחבחר עוד מעולם מעלתו בחבחה שלח הסיל מכל דבריו חלבה וחחבלחם לכל ישראל בחיותו בינה גם בימי עלי וזה יורה בחמיד סיפר מגמת לו הבחוחה בכל מה שבלחו ממנו: השלישים הוא להודיע היח ישראל חסד בשבוחו בחחייבו בינלי בית פלבחים הביחו בלך מה לשם יתב' מעלחו ממבו חוי מי יילנו מיד חלהים הקדושים הזה וכבחה לחרון ה' בינם לקחו מוסר מכם ושלחו חותו בחבוחה בבבוד עליהם וחוזם ישראל היו עובדים בבבוד ובהשחבות והמירו בבודם בלח יועיל ולח לקחו מוסר בכל בלחמות הש"י עליהם על זה ולזה לח סרו מעפול בית פלבחים עד שעבדו חת ה' לבדו והסירו הבעלים והעשתרות: השלשים ואחד הוא להודיע מולם הבנחם הש"י בשפלים בחם שחדש ממשפטים הבפלחים בדי שיסוד חרון החלהים עמם הלחוי לו והודיע בו עם זה חופן יבבר הש"י בלח לבם בחמלה לעבוח בם לפלבחים על זה לחבל עשה חות חת בחלהיהם בל"ש בחיבוחו ולשבחה בלח מיבוי בזה עשה בחלהים ובהם שפטים בפלחים וזה בח היה בהבלבה ב"ל שהיא סיח הולך ונדל וזה כי בחחלה הכח בחמוחים בפחיים בלח היו יכולים לחבוש עליהם סוח חחבוחת ומזה הלד היו מבחיים יותר ויו יותר לד הפבחה ומח"ב הניחם הש"י בקחם והשחירים בכה בחמוחים ומהמוסרים שנעשו בם גם בן היה חחיבר הפבות מעולמם בחבך היה בה חיון ה' לנכח בית שמע שם בלח בעבור בחמלה בבוד ומהבחיבו בניהם חלהים בחיבה: השלשים ושנים הוא לבחר שיהיו חלהים קיליס קליר מטיס בחמלה יהיה לחלו לבם שיהיו מלחבים בחלה ומזה זה לבחר שיהיו בחיבה בין בחיבה לחייהו בח לבני בחבים לח יחנו לו מעלה לדלות בבלו חת בעבור ומחו זה בלו היה בהפלין בקדושתו ובשמלחו חגל החבים כי מה שחתבון לחייהו לבל החבים לח יחנו לו מעלה בוים בחדבוה המעלה שיהי בלח יחבלו על לחייהו: השלשים ושלשה הוא להודיע שחבף שבבו ישראל לה' בכל לבם ובכל נפשם בח שיי בשמואל עד שחמבחים שלחנו עם פלבחים על לד המוסח בעשתים ולהבות ומחר זה הבו חותם ישראל חסד בשמואל כל

מצודת ציון

(מז) מדי , מפי כ"ל בכל שנה ושנה :

(מז) והלך . בכל שנה הלך מביתו ושבב לבית אל וכו' ושם שפטם : (יז) ותשובתו הרמתה , לחה שבותו בא לרמה כי שם ביתו :

מצורת דוד

שם היה ביתו : ושם שפט וגו' , הבחי ממלחכן :

פירוש ע"ט

דיא ישראל אלי טעג פון זיין בעבן : (מז) וְהָלַךְ בְּדֵי אֶת יִשְׂרָאֵל אוּב הָטְ גְמִשְׁפָּטְ דֵי יִשְׂרָאֵל אִין אֶלֶע עָרְטָר :
שנה בשנה אוס עיר איז גנאנגן פון יאר צו יאר אוס הָטְ (יז) וּתְשׁוּבָתוֹ הָרָמָתָה אוּב זיין אוס קערונג איז נוועזין
אריט גרינגלט בית אל אוס גלגל אוס מצפה וְשָׁפַט קַיין רָמָה וְאָרוּם דָארְטָן איז נוועזין זיין הוז וְשָׁם שפט

וְתַמָּן דָּן יַת יִשְׂרָאֵל וּבְנָא תַמָּן מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ :
א וַהֲוָה כַּד סִיב שְׁמוּאֵל וּמְנִי יַת בְּנוֹהִי דַּיָּנִין עַל
יִשְׂרָאֵל : ב וַהֲוָה שׁוּם
בְּרֵיהּ בּוּכְרֵיהּ יוֹאֵל
וְשׁוּם תִּנְיָנֵיהּ אֲבִיָה
דַּיָּנִין בִּבְאֵר שָׁבַע : ג וְלָא
הֲלִיכוּ בְּאוֹרְחָתֵיהּ
וְאַהְפְּנִיאוּ בָּתַר מָמוֹן
דְּשִׁקָּר וְקַבִּילוּ שׁוֹחֲדָא
וְצַיְּירוּ דִּינָא : ד וְאִתְכַּנִּישׁוּ
כָּל סָבֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲתוֹ
לְוָת שְׁמוּאֵל לְרָמְתָא :

ה״א ויהי כאשר קן. שבם נו תשעים
ית מגלה. ולא הלכו בניו.
שבם נו מגלה י מגות יח (סופרים יח):

רש״י בדרביו קרי ויאמרו

ח (ג) ויטו . הם עצמם : ויטו . דבר לאחר דהיינו המשפט. ורבותינו אמרו לא חטאו כי שמואל חלק לו הלכו

רד״ק

שהיה סובב : וישב שם מובח לה׳. מיום שנחרב שילה שהותרו הבמות עשה הושבם זו שהיה מקריב עליה כשהיה רוצה להקריב נדרי׳ ונדבות ובחג שלמים כי זר מקרבי׳ במ׳ יחיד כמו שבתבנו :
(ב) יואל . הוא ושני הנזכר בדברי הימים : שופטים בבאר שבע. ספור זה להודיע כי לא הלכו בדרכי אביהם שהיה הולך וסובב על הערים שלא להסיר את כל ישראל לבא אליו למשפט והם לא די להם שלא עשו זה אלא שישבו בקצה ארץ ישראל כי באר שבע היה בקצה ארץ ישראל כמו שאמר וחכהנו מדן ועד באר שבע כי אלה שתיהן היה קצות ארץ ישראל ושרירין אלו היה האחד יושב בדן והאחד בבאר שבע לא היה רע אבל שניהם היו שופטים בבאר שבע להטריח יש׳. לבא אליהם ולהרבות שכרן . ואמרו רז״ל בני שמואל לא חטאו אלא לפי שלא היו כחזיורין בכל מקומות ישראל וישבו בבתיהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולספריהם מעלה עליהן הכתוב כאילו לקחו שוחד וכתב אמרו חלקם שאלו בפיהם ומהם אמרו מתנות נטלו בזרוע ולפי פשוט הפ׳ נראה שחשבאי : (ג) ויטו אחרי הבצע . הם נטו אחרי הבצע כלומר שהיה לבבם נוטה לממון והיו נבהלים להון ואין טוב להיות שופטים אנשים כאלה אלא שנא בצע כמ״ש כתוב׳ וחם האנשים המסתפקים בחלקם הנמצאים בן העולם הזה ואינם רודפים אחר הממון וזהו פי׳ שונאי בצע.יאין לפרש שונאי גזלה וחמס וישחד כי כבר אמר יראי אלהים אנשי אמת ובני שמואל היו אוהבי בצע ולא עוד אלא שלקחו שוחד ויטו משפט אבל ר״ת

מצודת דוד

ח (ב) שופטים בבאר שבע . כוונתו לבוססים ושכן בבאר שבע :
(ג) ויטו . טעו עליהן לחשוב בממון ובטעות זה לקחו שוחד

פירוש

שָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹג דָּאַרְתָּן הָט עָר גַּמְשָׁפֵט דִּי יִשְׂרָאֵל
וָם עָעָן גְּקוּמָן פּוּן וַיְיט מִוּבֵּחַ לַה׳ אוֹג עָר הָאט
דָּאַרְתָּן גְּבוֹאט אַיין מְקֹבָּח צוּ גָאט :
ח (א) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל אוֹג עָס אִיז גְּוָוען אַז
שְׁמוּאֵל אִיז אַלְט גְּוָוארֶען הָט עָר גָּטָאן זַיינֶע
זין שׁוֹפְטִים צוּ דִּי יִשְׂרָאֵל : (ב) וַיְהִי שֵׁם בְּנוֹ הַבְּכוֹר אוֹג
עָם אִיז גְּעָוען דָּר נָאמָן פּוּן זַיין עֶלְצְטָן זוּן יוֹאֵל שֵׁם
יִשְׂרָאֵל

מצודת ציון

ח (ב) משנהו . הפי׳ לו : (ג) הבצע . ממדת הממון כמ״ש בלע (משלי י״ח) :

ע״ט

מְשָׁנֵהוּ אֲבִיָה אוֹג דָּעָר נָאמָן פּוּן זַיין אַנְדָערֶען זוּן אִיז
גְּוָעָן אֲבִיָה זַיי זָעָנֶן גְּוָועֶן שׁוֹפְטִים אִין בְּאֵר שָׁבַע :
(ג) וְלֹא הָלְכוּ בָּנָיו בִּדְרָכָיו אוֹג זַיינֶע זוּן זָעָנֶן נִיט גְּנַאנְגָען
אוֹג זַיינֶע וָועֶגֶן וָוַיסֶט אַחֲרֵי הַבָּצַע אוֹג הָאבֶּן זִיךְ גְּנֵיינְטְ
נָאךְ גֶּעלְט אוֹג הָאבֶּן גֶּנוֹמֶען שֹׁחַד וַיַּטּוּ מִשְׁפָּט אוֹג
הָאבֶּן אָוֶועק גָּעגֶעבֶּן דָּעם מִשְׁפָּט : (ד) וַיִּתְקַבְּצוּ כֹּל
זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה

ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה אַתָּה זָקַנְתָּ וּבָנֶיךָ
לֹא הָלְכוּ בִּדְרָכֶיךָ עַתָּה שִׂימָה־לָּנוּ
מֶלֶךְ לִשְׁפְּטֵנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם: ו וַיֵּרַע הַדָּבָר
בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ תְּנָה־לָּנוּ
מֶלֶךְ לִשְׁפְּטֵנוּ וַיִּתְפַּלֵּל שְׁמוּאֵל אֶל־
יְהוָה: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע
בְּקוֹל הָעָם לְכֹל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ כִּי
לֹא אֹתְךָ מָאָסוּ כִּי־אֹתִי מָאְסוּ מִמְלֹךְ
עֲלֵיהֶם: ח כְּכֹל־הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר־עָשׂוּ

ח ואמרו ליה הא את סבתא ובנך לא הליכו באורחתך כען מני לנא מלכא למדיננא ככל עממיא: ו ובאיש פתגמא בעיני שמואל כד אמרו מני לנא מלכא למדיננא וצלי שמואל קדם יי: ז ואמר יי לשמואל קבל למימר עמא לכל דיימרון לך אמרי לא יתך רחיקו אמי בפולחני קצו מלמהוי מלכא עליהון: ח ככל

מהר"י קרא קמ"ן בז"ק רש"י

ח (ו) וירע הדבר. לפי שלא שאלו כן בימי השופטים ויש אומר ולטופריכם: (ז) וירע הדבר. לפי שאמרו לשפטנו ככל

רד"ק

ויפן אחר הבצע ואיתפניאו בתר ממון דשקר: (ה) אתה זקנת. ואין אתה יכול לשפטנו כמו שעשית עד היום ובניך ששבת לנו שופטים לא הלכו בדרכיך: שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים. אמרו רז"ל ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ למנות עליהם מלך ולמחות זרע עמלק ולבנות בית הבחירה אם כן למה היה הדבר רע בעיני ה' לפי שבתרעומת שאלו אותו ולא לשם מצוה כי אילו אמרו תנה לנו מלך שישפטנו בישר ובאמונה לא היה הדבר רע בעיני שמואל שהרי הכתוב מעיד כי בניו לא היו שופטים ישרים או אילו אמרו נבא לפניך ותשפטנו אתה כל ימי חייך אחר שאין אתה יכול להזר על המקומות היו אומרים טוב או אם אמרו נמנה בעצתך מלך עלינו אחר שאתה זקנת והמלך ישפטנו ויוכיחנו ויהי' מוראו עלינו לשמור דרך ה' זו השאלה חיתה טובה אבל כשאמרו שימה לנו מלך זה היה רע ומיעוט

מצודת דוד

זקנת משפט: (ה) אתה זקנת ופן כוחך לשפוט עוד: ככל הגוים. שמלכות פוקסס: (ו) כאשר אמרו וגו' לשפטינו. כי המשפט מסוך הוא לפוסקים לדון על פי התורה ולא למלך לדון ע"פ דעתו: ויתפלל. פיכוס מלי הדבור לדעת מה שיש להם: (ז) לכל אשר וגו'. ולפ להיות המשפט מסור ביד המלך: כי לא אותך

משלי חכמים

(ו) כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו. הקב"ה הם גיזאנט צו שמואל נים די ידיו ווילן זיין זאל זיי נעבן אמלך. איז נים וויל זיא האבן דיך פיינט. נאר וויל זיא האבן מיך פיינט. זיא ווילן נים איך זאל זיין אמלך אויף זיא. איז דאך אקשעא וויל זיי ווילן אמלך איז דען דאם אבערווייזונג אז זיא האבן פאר מיאוסף נאם. נאר כיי ירצין זערן למשל אבגל הבית הם ניטאקש שוחפות כיט אבגי מלאכה. דער בעל הבית הם גיקויפט אלע כיים ווס דר בעל מלאכה דארף צו זיין ארבעם אוג ער הם גיגעבין דעם בעל מלאכה אבעזיינדער שטוב צו דר ארבעם. אוג ום ער בעל מלאכה ווען פארדינין פון זיין ארבעם זאלין זיי זיך צו סיליין דר בעל מלאכה ווען נעמן העלפט אוג דר בעל הבית העלפט. אבאהל איז כיא דעם בעל מלאכה פאר פארין נוארן אבגי פון זיין ארבעם. ווי עם איז בעוואקסן גוואקן צום בעל הבית אז די כלי איז פארלארן גיוואקן כיא דעם בעל מלאכה. דאס דר בעל הבית גיזאנט צום בעל מלאכה ער ווייל שוין נים דיא שותפות. דאס דער בעל מלאכה גיזאנט צום בעל הבית ום ביזטו בין גיוואקן אוף אינזערע שותפות. ווייל כיא נמאן פון דעם מאג ום איך האב זיי אוף גברארט פון מצרים ביז דעם היינטיגן מאג מיזבוני אוג זיא האבן

ח ואמרו ליה הא את סבתא ובנך לא הליכו באורחתך כען מני לנא מלכא למדיננא ככל עממיא: ו ובאיש פתגמא בעיני שמואל כד אמרו מני לנא מלכא למדיננא וצלי שמואל קדם יי: ז ואמר יי לשמואל קבל למימר עמא לכל דיימרון לך אמרי לא יתך רחיקו אמי בפולחני קצו מלמהוי מלכא עליהון: ח ככל

ת"א שמ"א נ"ו. סנהדרין כ:

דאסקיה

מִיּוֹם הַעֲלֹתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַיּוֹם
הַזֶּה וַיַּעַזְבֻנִי וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים כֵּן
הֵמָּה עֹשִׂים גַּם־לָךְ׃ ט וְעַתָּה שְׁמַע
בְּקוֹלָם אַךְ כִּי־הָעֵד תָּעִיד בָּהֶם וְהִגַּדְתָּ
לָהֶם מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם׃
י וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה
אֶל־הָעָם הַשֹּׁאֲלִים מֵאִתּוֹ מֶלֶךְ׃
יא וַיֹּאמֶר זֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת־בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשָׂם לוֹ
בְּמֶרְכַּבְתּוֹ וּבְפָרָשָׁיו וְרָצוּ לִפְנֵי
מֶרְכַּבְתּוֹ׃ יב וְלָשׂוּם לוֹ שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי

דַּאֲתָקֵית יַתְהוֹן מִמְצְרַיִם
וְעַד יוֹמָא הָדֵין וּשְׁבָקוּ
פּוּלְחָנִי וּפָלְחוּ לְמַעוַת
עַמְמַיָּא כֵּן אִינוּן עָבְדִין
אַף לָךְ׃ ט וּכְעַן קַבֵּיל
לְמֵימְרֵיהוֹן בְּרַם אֲרֵי
אַסְהָדָא תַּסְהִיד בְּהוֹן
וְתֶחֱוֵי לְהוֹן נִימוּסָא
דְּמַלְכָּא דְּיִמְלַךְ עֲלֵיהוֹן׃
י וַאֲמַר שְׁמוּאֵל יַת כָּל
פִּתְגָמַיָּא דַּיְיָ לְעַמָּא
דְּשָׁאֲלִין מִנֵּיהּ מַלְכָּא׃
יא וַאֲמַר דֵּין יְהֵי נִימוּסָא
דְּמַלְכָּא דִּי מְלַךְ עֲלֵיכוֹן
יַת בְּנֵיכוֹן יְדַבַּר וְיִמְנֵי
לֵיהּ בְּרָתֵיכוֹן וְהֵי
וּבְפָרְשׁוֹהִי וְרָהֲטִין קֳדָם
דְּתֵיכוֹהִי׃ יב וּלְמַנָּאָה

לֵיהּ רַבָּנֵי אַלְפִין וְרַבָּנֵי
חַמְשִׁין

רש"י קמץ ברבישי מהר"י קרא

נגויס: (ט) הער העיד בהם. התרה בהם מתחלת לומת מלכם עליהם:

רד"ק

(ה) גם לך. פירוש עמך כלומר אעפ"י שאתה עמהם ויצאת לפניהם במלחמותיהם והצליחו עד אשר השלמת להם אריבהם עד אשר לא הוצרכו למלחמה כי השיבוהם על הדרך המובה אעפ"כ עתה מרדו בי גם עמך לשאול להם מלך מה שלא היו צריכים כי אין להם במלחמה כי אם מלחמת נחש מלך בני עמון:

(ט) בשפט. חוק וכן משפט הכתנים מאת העם וכן ת"י נימוסא. ונחלקו רז"ל במשפט המלוכה"י אומר כל האמור בפרשת המלך מלך מורה בו רבי יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא לירא ולבהלם: (יא) ורצו לפני מרכבתו. מלרע והיה משפטו מליעיל

מצודת דוד

ולמחר כמשפט המלך: (ט) ועתה. כוולל ולא כך מלמו הזהרם לכם ושמע בקולם: אך כי העד. תמוד לכם כהחלתה שלא עוד להם שלא יהיה המלך ככלע למשפט התוכה: והגדת להם. הנכנם ולומר להם משפט המלך העושה על רומו מה היה רומו שיהיה קשה לכם: (יא) כמשפט המלך. העושה על רומו מבלי פחום על משפט התוכה: יקח ושם לו. יקח לוחם כמלחמה כמוליכי מרכבתו זכמוכני הסוסים ולרון רגלי לפני מרכבתו: (יב) ולשום לו וגו'. והגה רבים ימלמו לשום עליהם עול משם הסגנון הזה: ולחרוש

משלי הכמים

מיר איז פֿאַרלאַדן ניְיטאָגן אַבֶּלי. דָּם וָועס זַיין פֿיין שָׁאַרן אַיך זָועל קוּיפֿן איין אַנדער בּלי פֿר פֿיין נָעלט. דָּאס דָּער בַּעל הַבַּיִת ניְיזאָגט צום בַּעל מְלָאכָה ניְם אויף דָּעם שָׁאַדן פון דיא כֵּלי בין אַיך בּייז. נָאר פון דָּעם שָׁאַדן וַיים אַיך אז דו מוּזְטָּ ניְם פֿיין אַרבָּעם. וַיייל פֿיין אַרבָּעם איז בַּייא דיר פַּאַרמיאוסְט אַדָּער עָם לוינְט דיר ניְם צו אַרבָּעטָן וַיייל דָּר פַּאַרדינְסְט איז וַיייניג וָואַרום אז דו וָואָלְסְט ניְיעמען שֶׁטְיינְדיג בַּיי דיין אַרבָּעם. וָואָלְסְט דָּאך נִיצְוַאַרבָּעם ניְיצִין דִּי כֵּלִים וָואָלְם דָּאך פֿר כֵּלי ניְם פַּאַרלָאַרן נָוען אוג וַיייל דוא בייְסְט אוֹיגְ פון דיין וְוערקְשָׁטעל. אוי זַייניער ניקוּמָן אוג חָם נָעגָנָבָּן דִּי כֵּלי. דָּם זָעלְבִּיגְע חָם הקב"ה נָוואָם צו שְׁמוּאֵל. צו וָוָם דַּאדְף מַיִן אֶמְלָךְ. נָר זָאל אַכְטוּגְ נָעבָּן כֵּיצַד

לפי שאמרו לשפטנו ככל הגוים: (ט) העד העיד. התרה בם שתהא אימת מלכם עליהם: (יא) ורצו לפני מרכבתו.

רלב"ג

שיהיו לו לעבדים: (יא) ויאמר זה יהיה משפט. והנה הודיע במועד לימלול את משפט המלך כ"ל שיקח המעבד ממה ומהשוד מלין המלך מומר כמומם המעשים שיוכר לכל לכה שמומלו ניהמם ולבהלם והודיעם מה שיעשה המלך כשיתחזק על ממלכתו כשיקשה לכם ממה שלי

חֲמִשִּׁים וְלַחֲרֹשׁ חֲרִישׁוֹ וְלִקְצֹר קְצִירוֹ
וְלַעֲשׂוֹת כְּלֵי־מִלְחַמְתּוֹ וּכְלֵי רִכְבּוֹ׃
יג וְאֶת־בְּנוֹתֵיכֶם יִקַּח לְרַקָּחוֹת
וְלַטַּבָּחוֹת וְלָאֹפוֹת׃ יד וְאֶת־שְׂדוֹתֵיכֶם
וְאֶת־כַּרְמֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח
וְנָתַן לַעֲבָדָיו׃ טו וְזַרְעֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם
יַעְשֵׂר וְנָתַן לְסָרִיסָיו וְלַעֲבָדָיו׃ טז וְאֶת־
עַבְדֵיכֶם וְאֶת־שִׁפְחֹתֵיכֶם וְאֶת־

חַמְשִׁין וּלְמֶהֱוֵי מְרִישׁ חֲרִישׁוֹהִי וּלְקָצָרָא קְצִירֵהּ
וּלְמֶעְבַּד מָאנֵי קְרָבֵיהּ וּמָאנֵי רְתִיכוֹהִי׃
יג וְיָת בְּנָתֵיכוֹן יְהַב
לְשַׁמָּשִׁין וּלְמִטְבְּחָן וּלְאָפָן׃
יד וְיָת חַקְלֵיכוֹן וְיָת
כַּרְמֵיכוֹן וְזֵיתֵיכוֹן טָבָיָא
יִסַּב וְיִתֵּן לְעַבְדּוֹהִי׃
טו וְזַרְעֵיכוֹן וְכַרְמֵיכוֹן
יִסַּב חַד מִן עֲסָרָא וְיִתֵּב
לְרַבְרְבּוֹהִי וּלְעַבְדּוֹהִי׃
טז וְיָת עַבְדֵיכוֹן וְיָת
אַמְהַתְכוֹן וְיָת עוּלֵימְכוֹן

שפיריא

מהר"י קרא

שנאמ' וחמשים איש רצים לפניו: (יב) ולעשות כלי מלחמתו. כתרגומו אומניא למעבד מאני קרביה: (יג) לרקחות. כתקנות ברושם למרקחות תמרוקי נשיו: (טו) יעשר. ת"י יסב חד מן עסרא:

רש"י

(יב) ולעשות כלי מלחמתו. לעשות לותם חומים ונפתים וגריס: (יג) לרקחות. מתקנות מרקחים וכממים לתתרוקי נשיו:

רד"ק

על דרך נתי העין אעפ"י כן באו מהם מלרע כמו שכתבנו בחלק הדקדוק מפני מכלל ומעם ורצו על הפרשים שזכר או מעטו כי יקח מבניכם גם כן להיותם רצים רגלים לפני מרכבתו וכן תרגם יונתן כמו רצים ורדפין קדם רתיכותי: (יב) ולעשות כלי מלחמתו. ת"י ואומניא למיעבד מאני קרבית וכל זה בשכר ולא בחנם אלא שהמלך קודם לכל אדם: (יג) לרקחות. לרקח מרקחת הבשמים וי"ת למשמן: ולמבשלות. מבשלות וכן בערבי יקראו המבשל סב"אך והכ"ף בערבי חי"ת בעברי או יהיה כמשמעו לי וכיחה כי המבשלות יובחו מה שיבשלו: ולאופות. אופות הלחם: (טו) וזרעיכם. פי' שדות וכרמים וכבר אמר ואת שדותיכם ואת כרמיכם כי השדות והכרמים והזתים הטובים

מצודת ציון

מכן מהיכת כהליכה: (יג) לרקחות. למשת מעשה הבשמים כמו מעשה רוקח (שמות ל): ולמבחות. מבשלות הנה עוכמות מם שמבשלות מן הבשר: ולאופות. על לחמיית הפת: (יד) וזיתיכם.

משלי חכמים

אָז נִמְנָע גִּיס מִזְּלָנָן קַיִן אוּנְטֶרְכֹּם קָאן צוּ אֲטֶעֶנְשׁ דָּאס עֶלְבִּיגֶע שְׁפַּיִים דָּאךְ אִין דִּיא תּוֹרָה. וְעֶן דִּי יוּדִין וָאלְטֶן לִיב נֶיתְאס הקב"ה אוּנ זַיין תּוֹרָה. אוּנ וָאלְטֶן הִימֶן וּם שְׁפַּיִים אִין דִּי תּוֹרָה צוּ וּם דַּארְבֶּן זַיי אֲמָלֶךְ. נְעוִיס הָאבֶן זַיי פַּארְמִיאוּסְת דִּיא תּוֹרָה אוּנ וִוילֶן זַיא נִים לֶערְנֶן וְעֶנְן דִּיא מִצְוֹת פַּארְלַאדֶן נֶיוְיארִין פוּן זַייא אוּנ זַייסֶן קֵין פִּירוּנְג. דִּערְבֶּיר דַּארְבֶּן זַייא אֲמָלֶךְ. אוּנ צוּ נָאךְ אַוּאךְ דַּארְף אֲפָאלֶק הָאבִּין אֲמָלֶךְ. פַּאמֶער וָועם זַיין אֲטְלָחְמָה. אַז עם אִיז דָּא אֲמָלֶךְ הָאס שֶׁר וְעַלְנֶער אוּנ שְׁוּוֶערְדִין אוּנ בִּיקְטֶן מִים וָאס אִיז דָּא אֲמָלֶךְ הָאס שֶׁר וְעַלְנֶער אוּנ שְׁוּוֶערְדִין אוּנ בִּיקְטֶן מִים וָאס צוּא שְׁפַּרְיִישֶׁן נֶענְגִין זַיין שׁוֹנֶא. דְּרֶיבֶּער וִויל דִּי יוּדִין אֲמָלֶךְ. דָּאס אִיז אוּךְ אֲבֶּשְׁרֶיוִיזוּנְג אַז זַייא הָאבִּין נֶעוִינְדִינְם צוּ נָאס. דְּרֶיבֶּער הָאבֶן זַיי טוֹרָה פַּר אֲמָלְחָמָה אוּנ דַּארְבֶּן הָאבֶן וָועלֶער מִים שְׁוּוֶערְדִין אוּנ בִּיקְטֶן צוּ אֲמָלְחָמָה וָואוּרִים אַז זַייא וָואלְטֶן נֶעדִינְם צוּא נָאס אוּנ וָואלְטֶן נִילֶערִים תּוֹרָה. שֶׁפַּיִים דָּאךְ אִין דִּיא תּוֹרָה וְחֶרֶב לֹא תַּעֲבוֹר בְּאַרְצְכֶם. סְטַנְמֶשִׁין מִים שְׁוּוֶערְדִין וָועלֶין נִים זַיין דִּירְךְ אַייֶער לַאנְד. עֶם דָּעם אִין אַייֶער לַאנְד קֵין מִלְחָמָה נִים זַיין. אוּנ דִּי אֶלֶע מִלְחָמוֹת וָום דִּי יוּדִין הָאבִּין נִיכְאס אִיז נָאר גִּיוִינְן מַייל זַיי זָאנֶן נִים פְּרוּם נִיזוּנְג. אוּנ אַז זַיי הָאבִּין סוֹרָא פַּאר אֲמִלְחָמָה אִיז נָאר וִויל זַיי בַּייסִין אַז זַיי זָאנֶן וְעָרֶיךְ. דְּרֶיבֶּער וָאלְסוֹ זַיי גִּיבִּין אֲמָלֶךְ אוּנ וָאלְסֶם דָּם פִּירוּנְג פוּן דָּם מִים פָּאלְק:

אַייֶערִי דִינְסְטֶן אוּנ אַייֶערִי גוּטֶע בָּחוּרִים אוּנ אַייֶערִי

וועט

בַּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים וְאֶת־חֲמֹרֵיכֶם יִקַּח
וְעָשָׂה לִמְלַאכְתּוֹ: יו צֹאנְכֶם יַעֲשֹׂר
וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לוֹ לַעֲבָדִים: יח וְזַעַקְתֶּם
בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי מַלְכְּכֶם אֲשֶׁר
בְּחַרְתֶּם לָכֶם וְלֹא־יַעֲנֶה יְהוָה אֶתְכֶם
בַּיּוֹם הַהוּא: יט וַיְמָאֲנוּ הָעָם לִשְׁמֹעַ
בְּקוֹל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אִם־מֶלֶךְ
יִהְיֶה עָלֵינוּ: כ וְהָיִינוּ גַּם־אֲנַחְנוּ כְּכָל־
הַגּוֹיִם וְשָׁפְטָנוּ מַלְכֵּנוּ וְיָצָא לְפָנֵינוּ
וְנִלְחַם אֶת־מִלְחֲמֹתֵנוּ: כא וַיִּשְׁמַע
שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־דִּבְרֵי הָעָם וַיְדַבְּרֵם
בְּאָזְנֵי יְהוָה: כב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

שַׁפִּירָא וְיָת חֻמְרֵיכוֹן
יְדַבַּר לְמֶהֱוֵי עָבְדִין
עֲבִידְתֵּיהּ: יז עֲנָכוֹן יַסַּב
חַד מִן עַסְרָא וַאֲתוּן
תְּהוֹן לֵיהּ לְעַבְדִין:
יח וְתִצְוְחוּן בְּיוֹמָא הַהוּא
מִן קֳדָם מַלְכְּכוֹן
דְּאִתְרְעִיתוּן לְכוֹן וְלָא
יְקַבֵּיל יְיָ צְלוֹתְכוֹן בְּיוֹמָא
הַהוּא: יט וְסָרִיבוּ עַמָּא
לְקַבָּלָא לְמֵימַר שְׁמוּאֵל
וַאֲמָרוּ לָא אֶלָּהֵן מַלְכָּא
יְהֵי עֲלָנָא: כ וְנְהֵי אַף
אֲנַחְנָא כְּכָל עַמְמַיָּא
וְיִתְפְּרַע לָנָא מַלְכָּנָא
וְיִפּוֹק בְּרִישָׁנָא וְיָגֵיחַ יַת
קְרָבָנָא: כא וּשְׁמַע
שְׁמוּאֵל יַת כָּל פִּתְגָמֵי
עַמָּא וְסַדְּרִנוּן קֳדָם יְיָ:
כב וַאֲמַר יְיָ לִשְׁמוּאֵל

קביל

ת"א וחיינו גם אנחנו . פונקדין כ' עיקרים ג' לה כל פרטים שלנו המלך:

רד"ק הל' דגושה רלב"ג

אחאב כרם נבות במשפט המלוכה ולא היתה מצטרכת איזבל לכל הגלגולים ההם ולשפיכ' דם נקי ומה שאומר המטבים בלומר שיכחר מהטובים לקחת פירותיהם ולתת לעבדיו ומה שאמר שדותיכם וכרמיכם ויתיכם כי הם עיקר המחיה וכן אמר דנגך תירושך ויצהרך : (יז) צאנכם יעשר . ובכללם הבקר שהרי לא זכר בפרשה : ואתם תהיו לו לעבדים . אחר שאמר כל הפרשה מה צריך ואתם תהיו לו לעבדים הלא אמר שיקח הבנים והבנות והשדות והכרמים וכל מה שירצה אמרו רבותינו ז"ל שיוכל להשיל מם עליהם כתיב הכא לעבדים וכתיב התם והיה לך למס ועבדוך : (יט) ויאמרו לא . בדגש הלמ"ד וכן ויאמרו לא כי ברחוב נלין : (כ) ושפטנו מלכנו . בדברי הדיינין או פירושו יקח משפטינו מיד אויבינו כמו ושפטני ה' וריבה ריבי וכת"י ויתפרע לנא : ונלחם . מבנין נפעל כלומר הוא נלחם את מלחמותינו וכן ת"י במקצת הנוסחאות ויניח ית קרבנא ואפשר שיהיה הנו"ן למדבר בערם כהקל וכן הוא בתרגום במקצת הנוסחאות ונגיח ית קרבנא : (כא) וידברם באזני ה' . כתרגומו ומדרינון קדם ה' כלומר בתפלתו שהתפלל לאל שיענהו בדבר המלוכה וסדר דבריהם לפניו :

מצודת דוד מצודת ציון

(טז) ועשה . יעשה מעשה את הלריך לו למלאכתו : (יז) ואתם . לף אתם מלאכה לף תהיו לו תורין מלעבוד עבודתו : (יח) וזעקתם . כמבור קולי הבעבוד מן המלכים תזעקו לה' ולף יענה לאתם כי בבר התרה בכם ועב"י תפלאתם במלך : (יט) בקול שמואל . לאר היה ממאם לכם דבר המלך המושח לפי דעתו : ויאמרו לא . לבה לומר לף כפתם לנו לך : (כ) והיינו גם' . כ"ל וחם נהיה נעשים מן המלך ומשפט ע"כ בכל הגויים לף נוסיפים מהם : ושפטנו . כ"ל עם העובה יבוא גם המושלה כי יבשוט בינינו וילחם מלחמותינו :

פירוש ע"ט

וְעַתָּה שִׁמְעָן צוֹ יַיִן מְלָאכָה: (יז) צֹאנְכֶם יַעֲשֹׂר אַיְעָרֵי גְּוָאנְט יַיִן כִּי אִם מֶלֶךְ יִהְיֶה עָלֵינוּ נוּר אַ מֶלֶךְ וָאל יַיִן
שָׁאף וְעַתָּה עָר מַעֲשְׂרוּן אוּנ וְעַתָּה זִיךְ נָעמָען וַאתֶם אוּבָּעֶר אוּנְז: (כ) וְהָיִינוּ גַּם אֲנַחְנוּ אִין מִיר וְוָעֶלֶן אוּךְ
תִּהְיוּ לוֹ לַעֲבָדִים אִין אִיר וְעַתָּה יַיִן צוֹ אִים צוֹ קֶנֶעכְט: יַיִן אַזוֹ וְוִי אֶלֶע פָּעלְקֶר וּשְׁפָּטָנוּ כְּלֵינוּ אִין אוּנְזֶר מַלְכְּךָ
(יח) וְזַעַקְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא אִין אִיר וְעַתָּה שְׁרֵייעֶן אוּנ דָּעם נָאל אוּנְז מִשְׁפָּטֶן וְיָצָא לְפָנֵינוּ אוּנ זָאל אַרוֹם גַּיין פַּר
דָּאזִיגֶן טָאג פּוּן וְוֶעגֶן אַייעֶר מֶלֶךְ וָום אִיר הָט אוּם אוּנְז אוּנ זָאל מִלְחָמָה הָאלְטֶן אוּנְזֶערֶע מִלְחָמוֹת:
דְּר וְוִייטֶט צוֹ אַיְיךְ וְלֹא יַעֲנֶה ה' אֶתְכֶם אוּנ נָאט וְוָעט (כא) וַיִּשְׁמַע שְׁמוּאֵל הָט שְׁמוּאֵל גֶּהערְט נָאר דִּי רַייד
אַיְיךְ נִיט עֲנָטְפֶערָען אוּנ דָּעם דָּאזִיגֶן טָאג פּוּן דָּעם פָּאלְק גִּיט גְּוָאלְט צוֹ אוּן דָּעם פָּאלְק גִּיט פָּאלְק וַיְדַבְּרֵם בְּאָזְנֵי ה' הָט זַיי עֶר גֶּרֶעט אוּנ
(יט) וַיְמָאֲנוּ הָעָם לִשְׁמוֹעַ הָט דָּם פָּאלְק גִּיט גְּוָאלְט צוֹ דִּי אוֹעֶרֶען פּוּן נָאט: (כב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל הָט נָאט גְּוָאנְט צוֹ שְׁמוּאֵל הָעֶר צוֹ אִין זַייעֶר קוֹל וְהַמְלֵךְ לָהֶם

מלך

שְׁמוּאֵל שָׁמַע בְּקוֹלָם וְהִמְלַכְתָּ לָהֶם
מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל
לְכוּ אִישׁ לְעִירוֹ: ט א וַיְהִי־אִישׁ מִבִּן־יְמִין
וּשְׁמוֹ קִישׁ בֶּן־אֲבִיאֵל בֶּן־צְרוֹר בֶּן־
בְּכוֹרַת בֶּן־אֲפִיחַ בֶּן־אִישׁ יְמִינִי גִּבּוֹר
חָיִל: ב וְלוֹ־הָיָה בֵן וּשְׁמוֹ שָׁאוּל בָּחוּר
וָטוֹב וְאֵין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ
מִשִּׁכְמוֹ וָמַעְלָה גָּבַהּ מִכָּל־הָעָם:
ג וַתֹּאבַדְנָה הָאֲתֹנוֹת לְקִישׁ אֲבִי שָׁאוּל
וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל־שָׁאוּל בְּנוֹ קַח־נָא אִתְּךָ
אֶת־אַחַד מֵהַנְּעָרִים וְקוּם לֵךְ בַּקֵּשׁ אֶת־
הָאֲתֹנֹת: ד וַיַּעֲבֹר בְּהַר־אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר
בְּאֶרֶץ־שָׁלִשָׁה וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעַבְרוּ
בְּאֶרֶץ־שַׁעֲלִים וְאַיִן וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־יְמִינִי

מבנימין קרי רד"ק

קַבֵּיל לְמֵימְרֵי הוֹן
וְתַמְלִיךְ לְהוֹן מַלְכָּא
וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְאֶנָשֵׁי
יִשְׂרָאֵל אֱזִילוּ גְּבַר
לְקַרְתֵּיהּ: א וַהֲוָה גַּבְרָא
מִשִּׁבְטָא דְּבֵית בִּנְיָמִין
וּשְׁמֵיהּ קִישׁ בַּר אֲבִיאֵל
בַּר צְרוֹר בַּר בְּכוֹרַת בַּר
אֲפִיחַ בַּר נַבְרָא מִשִּׁבְטָא
דְּבֵית בִּנְיָמִן גִּבַּר חֵילָא:
ב וְלֵיהּ הֲוָה בַּר וּשְׁמֵיהּ
שָׁאוּל עוֹלֵים וְשַׁפִּיר
וְלֵית גַּבְרָא מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שַׁפִּיר מִנֵּיהּ
מִכְּתֵפֵיהּ וּלְעֵלָּא רָם
מִכָּל עַמָּא: ג וַאֲבָדָא
אָתְנַיָּא לְקִישׁ אֲבוּהִי
דְּשָׁאוּל וַאֲמַר קִישׁ
לְשָׁאוּל בְּרֵיהּ דְּבַר כְּעַן
עִמָּךְ יַת חַד מֵעוּלֵמַיָּא
וְקוּם אֱזִיל בְּעֵי יַת
אָתְנַיָּא: ד וַעֲבַר בְּטוּרָא
דְּבֵית אֶפְרַיִם וַעֲבַר
בְּאַרְעָא דָּרוֹמָא וְלָא
אַשְׁכָּחוּ וַעֲבַר בְּאַרְעָא

מתבררא

ת"א (ולו סיה בן . סם יו): מבכמו ומעלם . כרכות מת יפמות עו:

ט (ט) ויהי איש מבן ימין . בן כתיב בשתי מלות וקרי מבנימן מלה אחת והענין אחד: קיש בן אביאל . ובדברי הימים אומר ובר הוליד את קיש ובר היה בן אביאל והלא היה אחי קיש ואבי אבנר כמו שאומר בזה הספר ויתכן לפרש כי אביאל היה שמו גם כן ובר ישני שמות היו לו כמו שמצאנו כמותו רבים בדברי הימים והיו לו שני בנים האחד קרא שמו קיש והאחד קרא שמו בר כשמו והוא היה אבי אבנר . ומצאתי בויקרא רבתי עיקר שמו אביאל והיו קוראים שמו בר לפי שהיה סדליק נרות במבוראות האפלות: (ב) בחור וטוב . פי' טוב בתואר ובמראה וכת"י עולים ושפיר פי' טוב בתאר וכן טוב ממנו שפיר מיניה: (ד) בארץ שלשה. תרגם יונתן בארצא דרומא וכן תרגם מבעל שלשה מארצא דרומא: בארץ שעלים. תרגם יונתן בארע מצודת דוד

(כד) לכי איש לעירו . לחם לכו פתם איש על עירו ומכי מעשה כדכתיכם: ט (ט) בן איש ימיני . כ"ל בן מדס נדול מכני כניסן: (כ) בחור וטוב . נכחר כמעשיו ויפה מראה: גבות . וכי' נכוה מכל אחד ואחד כמו שתפש ונמשלה ·

פירוש ע"ט

שְׁמוּאֵל אוֹנ וְאַלְמָט זִי מַאֲנָן קִינִיגָעַן אַמָּלֶךְ יַיאמֶר שְׁמוּאֵל
הָט שְׁמוּאֵל גְּנָאנְט צוּ דִי מַאֲנָן פּוּן דוּ יִשְׂרָאֵל לְכוּ
אִישׁ לְעִירוֹ גֵיט אִיטְלֶעכְעָר מַאן צוּ זַיין שְׁטָאט:
ט (א) וַיְהִי אִישׁ מִבִּנְיָמִין אוֹנ עֶם אִיז גְּוֶוענְען אַיין מַאן
פּוּן שֵׁבֶט בִּנְיָמִין וּשְׁמוֹ קִישׁ אִין זַיין נָאמֶן אִיז
גְּוֶוען קִישׁ בֶּן פּוּן אֲבִיאֵל אִין אֲבִיאֵל אִיז גְּוֶוענְען
דָּעָר זוֹן פּוּן צְרוֹר אוֹנ צְרוֹר אִיז גְּוֶוענְען דָּעָר זוֹן פּוּן
בְּכוֹרַת אוֹנ בְּכוֹרַת אִיז גְּוֶוענְען דָּר זוֹן פּוּן אֲפִיחַ אִין
אֲפִיחַ אִיז גְּוֶוענְען דָּעָר זוֹן פּוּן אַיין מַאן פּוּן שֵׁבֶט
בִּנְיָמִין דָּר קִישׁ אִיז גְּוֶוענְען גִּבּוֹר חַיִל אִין שְׁמַארְקָעָר
חֲיָלוֹת מַאן: (ב) וְלוֹ הָיָה בֵן וּשְׁמוֹ שָׁאוּל אִין צוּ אִים אִיז
גְּוֶוענְען אַיין זוֹן אִין זַיין נָאמֶן אִיז גְּוֶוענְען שָׁאוּל בָּחוּר
וָטוֹב וְאֵין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ
מִשִּׁכְמוֹ וָמַעְלָה גָּבַהּ מִכָּל־הָעָם:
ג וַתֹּאבַדְנָה הָאֲתֹנוֹת לְקִישׁ אֲבִי שָׁאוּל
וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל־שָׁאוּל בְּנוֹ קַח־נָא אִתְּךָ
אֶת־אַחַד מֵהַנְּעָרִים וְקוּם לֵךְ בַּקֵּשׁ אֶת־
הָאֲתֹנֹת: ד וַיַּעֲבֹר בְּהַר־אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר
בְּאֶרֶץ־שָׁלִשָׁה וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעַבְרוּ
בְּאֶרֶץ־שַׁעֲלִים וְאַיִן וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־יְמִינִי

מהבְּרָא וְלֵית וַעֲבַר
בְּאַרַע שְׁבָטָא בִּנְיָמִן
וְלָא אַשְׁכְּחוּ: ה אֵינוֹן
אָתוּ בְּאַרְעָא דָּבָה נְבִיא
דַיי וְשָׁאוּל אֲמַר
לְעוּלֵימָא דַּעֲמֵיהּ אֵיתָא
וְנֵיהוּב דְּלָמָא יְשָׁבוֹק
אַבָּא מִן עֵיסַק אָתָנְיָא
וְיֵצִיף לָנָא: ו וַאֲמַר לֵיהּ
הָא כְּעַן גְּבִיא דַיי
בְּקִרְתָּא הָדָא וְגַבְרָא
מְתְנַבֵּי קְשׁוֹט כָּל
דְּאָתְנֵבִי אִתְקַיְּמָא
יִתְקְיֵם כְּעַן נֵיזִיל לָנָא
הַמָּן מֵאִים יְחֵנִי לָנָא יַת
אָרְחָנָא דַּאֲנָא עָלָה
ז וַאֲמַר שָׁאוּל לְעוּלֵימֵיהּ

ומה

ט (ה) בארץ צוף. כתרעתא דכה נביא: צוף. כמו לופה:
פן יחדל אבי מן האתונות. שתגדל לתגר שלנו
עליו עד שיסבכת את התתונת: ודאג. תיוסיפתר"ה בלע"ז:
(ו) את דרכנו. מעשה התתונות מה נהיתה כם שכשכילם

רש"י

ט (ה) בארץ צוף. כתרעתא דכה נביא: צוף. כמו לופה:
פן יחדל אבי מן האתונות. שתגדל לתגר שלנו
עליו עד שיסבכת את התתונת: ודאג. תיוסיפתר"ה בלע"ז:
(ו) את דרכנו. מעשה התתונות מה נהיתה כם שכשכילם

רד"ק

בתברא: (ה) בארץ צוף. תרגם יונתן בארעא דבה נביא: ודאג
לנו. תרגם יונתן ויציף לנא כלומר יפחד וכן בבראשית רבה
ואיה השה לעולה אמר לו יציף ההוא גברא מכל מקום ה' יראה
לו השה: (ו) והאיש נכבד. כלומר נכבד וגדול בדברי הנבואה כל אשר יהיר בא יבא וכן תרגם יונתן וגברא מתגבי קשוט כל
מה דיתגבי אתקיימא יתקיים והוצרך לומר זה אף על פי שכל נביא אמת כן הוא כי כל מה שידבר בנבואה יבא אלא לפי שהיה
אצלם בזמן ההוא דבר הנבואה יקר עד שהתנבא שמואל והתברי שפים או הקוסמים שהיו בהם או בעלי אוב אם יאמרו שעתיד
העתיד או הנעלם יכזבו פעמים רבות לפיכך אמר כל אשר יהיר בא יבא: את דרכנו אשר הלכנו עליה. כלומר הדבר אשר

מצודת דוד

(ה) פן יחדל. כ"ל פן משכח לת ישיש עוד לב לדאגת מכדן
התתונות כעכור לתגתו עליהם כי ישתוש שתמתו נכוכים כלתן:
(ו) בעיר הזאת. מכר לפניהם: והאיש נכבד. גדול הוא כדבר הנבואה וכל מכר יתמר יתקיים: את דרכנו. לת דכר דרכנו מכר הלכנו
כעבודה: (ז) והבה נלך. כ"ל והנה לת ילך מה נביא לו לתמתת כי לת ישתוש מזו: כי הלחם אזל. כ"ל עודנו

מצודת ציון

לת מללו כה: (ה) יחדל. יתמנע:

פירוש ע"ט

זִי נִיט גִיפִינְגֶן וַיֶעבור בְּאֶרץ שַׁעֲלִים אִין עֶר אִיז אוּבֶּעֶר
גְפָאהְרְן אוּן לַאנְגֶ שַׁעֲלִים וַאנְ אוּן זִי זְעֶנֶן נִיט גְוֶוזְן
וַיַעבור בְּאֶרץ יְמִינִי אוּן עֶר אִיז אוּבֶּר גְפָאהְרְן אִין לַאנְד
פּוּן בְּנְיָמִן וְלֹא מָצְאוּ אוּן הָאבֶּן זִי נִיט גִיפִינְגֶן:
(ה) הֵמָּה בָּאוּ בְּאֶרץ צוּף וַיִ זְעֶנֶן עֶקוֹמֶן אִין לַאנְד צוּף
וְוָס אִיז קִיקֶעֶר אִיז דָאהְטֶן כְּלוֹמֶר אִיז נְבִיא וְוָס
קוּקְט אִין וְעֶהְט נְבִיאוֹת וְשָׁאוּל אָמַר לְנַעֲרוֹ אִין שָׁאוּל
הָאט גְוָאגְט צוּ זַיִן יוּנְג וְוָס אִיז גְוֶוזְן מִיט אִים לְכָה
וְנָשׁוּבָה נְיֶא אִין לַאמֶר זִיךְ מִיין פָאטֶר פַּר מִיידֶן
אִי אִיזְ לֶן אִין וְוָעט זִיךְ אִים קֶעֶרֶן אַהֲרֵיהֶם פֶּן יֶחְדַל
פּוּן דִי אֶיזְלֶן אִין וְוָעט זִי נְאהְרְגִין אוּף אוּנְז וַיֵיל מִיר
וַאמֶען זִיךְ אַזוֹ לַאנְג: (ו) וַיֹאמֶר לוֹ הֵט זַיִן יוּנְג גְוָאגְט
צוּ אִים הִנֵּה נָא אִישׁ אֱלֹהִים עֶם אִיז דָא אֵיין גֶעטְלֶעבְר
מַאן אוּן דָער שֵׁמָאט וְהָאִישׁ נִכְבָּד אִין דָער מַאן אִיז
גִיעֶרֶלֶעכְט כֹּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר אֶלֶיךָ וָוס עֶר טוּט רֵיידְן טוּט
דָאס גְוִויס קוּמֶען עֶתָּה נֵלְכָה שָׁם לַאמֶר הַיינְט גִיין אַהִין
וָוס מִיר זָעֶנֶן גְנַאנְגֶן אוֹף אִים כְּלוֹמֶר טָאמֶר וְוָעט
מִיר זָעֶנֶן פּוּן זִיעֶרֶם וְיָעֶנֶן גִינַאנְגֶן דָעם דָאזִיגֶן
אוֹלַי יַגִּיד לְנוּ טָאמֶער וְוָעט עֶר אוּנְז זָאגֶן אוּנְזֶר וְוֶעג
אֲשֶׁר הָלַכְנוּ עָלֶיהָ: (ז) וַיֹאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ הֵט שָׁאוּל גִיזָאגְט צוּ זַיִן

יונג

וּמַה־נָּבִיא לָאִישׁ כִּי הַלֶּחֶם אָוֹל מִבְלִינוּ
וּתְשׁוּרָה אֵין לְהָבִיא לָאִישׁ הָאֱלֹהִים
מָה אִתָּנוּ׃ ח וַיֹּסֶף הַנַּעַר לַעֲנוֹת אֶת־
שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִמְצָא בְיָדִי רֶבַע
שֶׁקֶל כֶּסֶף וְנָתַתִּי לְאִישׁ הָאֱלֹהִים
וְהִגֵּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכֵּנוּ׃ ט לְפָנִים
בישראל

וְהָא נְבִיזִיל וְאִם מְקַבֵּל
מִמּוֹן מָה נְגִיעַ לְנְבִיָא
דְיֵי אִי אֲנַחְנָא יָזְדִין
עֲדָן עֲתִידִין מִנָּא וּמְדַעַם
דְכַשֵׁר לֵית לְאַעֲלָא
לְנְבִיָא דְיֵי וּמָה עִמָּנָא
לְמֶעְבַּד׃ ח וְאוֹסִיף
עוֹלִימָא לְמֵימַר יַת
שְׁאוּל וַאֲמַר הָא אִשְׁתְּכַח
בִּידִי זוּזָא חֲדָא דְכַסְפָּא
וְנִתֵּן לִנְבִיָא דְיֵי וְיֶחֱוֵי
לָנָא יַת אָרְחָנָא׃
ט בְּקַדְמִין בְּיִשְׂרָאֵל כְּדֵין

מהר"י קרא

שמצינו שרגילין להקביל פני הנביאים שנאמר ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים.ותרג׳ אם מקבל ממון הוא מה נעיל ליה לנבייא : ותשורה , מנחם חיברו עם אשורנו , ופי׳ תשורה מחיר הראייה אשר יביאון אל הרואה, ויש מפרש׳ לשון מנחה ויש אי׳ כמו ותשורי למלך כנון תשורה וכן תשורי מראשי אמנה ואי׳ גם אלו מן שר ונראה לשון מנחה ותרג׳ מיידים דכשר : (ח) רבע שקל כסף.בתרג׳ זוזא חדא דכספא והסלע ד׳ דינרין : (ט) לפנים בישראל. זה דבר הספר : כי לנביא היום , למי שקורין לו נביא היום היו קורין לפנים רואה : נביא , מנחם

רלב"ג

גם מתיחסים בלוף כמו שמצא בכתם זה בספר כי מלקנה היה בן לוף ולא ככתוב עדיין בכתב לך היו בכדם העיר : (ח) ויאמר הנה נמצא בידי רבע שקל כסף. לאור שיכתל שואל מה המתן הזה למה שהיה מואל בידבר בעצמו ואיך יתכן בידמתם בימים עדרך הנביא לקחת מהם המתנות ודומה שלמתנה ההוא כי זה המתן לא היה מנהג להעיד הכתוב שיקודם בעיני העם כי אם בזה המיוחד וכן מלמדנו מתכוונת בעיניו והיתה מגמה לו הכתוב בזה המיוחד בכם ולזה היה נהוג שיהנו לו הנהוגים ממנו לכך נקודם בכם מה שיקודם בעיניו לכך בעיניהם כלומר שלו היה זה עתה כי לולי מלך הזקנים לא היתה מגמת לו הכתוב בכמו שלו בעיניהם כי אם בזה המיוחד וכן מלמדנו בילקוט לאמר לעשו ביניהם לו בדרך נקודם מה שעתיד נהא לעלי כי מן מדרך הכתם שיקדם כמו שלו הנדרים לנקדם התנועה כמו שקדמו בפילוסופים לנקבי הסולר׳ והנה שמואל נהיות מלך מתכתבו מגומגמת בעיני המלך שכתלו שכתל מי מהם יכתב לו להיות מלך כי כבר אמר לו הנ״י שימליך ביעקב ולזה הודיע לומר כל מגיעני מקדם ובכר לומר על לך המלוכה כשמואל יהיה לו ולכל בית אבי :

מצודת ציון

(ז) נביא. מלשון הכתוב : אול . כלך כמו אזלו מים מני ים (חיוב י"ד) : ותשורה . דורון כמו ותשורי למלך במנחו (ישעיה י"ח) :

מצודת דוד

הכתוב בישראל כשהלך מי לדרוש דבר ה׳ מן הנביא היה אומר עד הרואה : כי לנביא היום . מה שהיום נקרא נביא היה נקרא

לקוטי יקרים

זַיִן נִישָׁעְתָּם . אֲבָל דִּיא חֲרִים זַיְנֶע . דָּאם הַיְיסְט דּוּרְךְ וָועלְבָּע וְיעֶנֶע עֶר נָאל טָרֶעפֶן צוּ זַיִן נִישָׁעְתָּם . דָּם אִיז פּוּן הקב״ה . דֶּר כְּשֵׁרֶת פּוּן שְׁאוּל הָם גִיזָעהֶן זַיִי זָעֶנְען גִיוָאנֶנֶן אִין אַזוֹי פִיל וְיעֶנְען אוּנ דִי אַיְיגֶן זָעֶנְען נִיסָא . הָם עֶר אֲנְגִיהוֹיבֶּען מְרַאבְּטֶע מָאמֶער גַיִיט נָאר נִים וְעֶנְען דִיא אַיְיגֶלֶן . מָאמֶער דֶּארְף עָפֶּעס מֶרֶעפֶן אִין וָועג . אוּנ דִיא אַיְיגֶלֶן זָעֶנְען נָאר אַסָּבָה וְעֶנְען דִי אַיְיגֶלֶן זָאלֶן זַייא גַיִין אִין וָועג . אֲבָּער וָעֶר וַיִיס הָם זַיִי וָועט מֶרֶעפֶן אִין וָועג . דֶּרְיבֶּער הָם דֶּר מְשֶׁרֶת גִיזָאגְט מִיר וָועלְן גַיִין צוּם נְבִיא וְועט עֶר אוּנְז זָאגֶן וָועלְן וָואס מִיר גַיִיעֶן אִין וָועג . אוּנ נָאר וָועלְן דִי אַיְיגֶלֶן אֲדֶּער וָועלְן אִין אַנֶדֶער זַאךְ הָאט זַיִי שְׁמוּאֵל גִיזָאגְט אִיר גַיִיט נָאר נִים וְועלְן דִי אַיְיגֶלֶן . וְוָארום דִי אַיְיגֶלֶן זָעֶנְען שׁוֹין גִיפִינְגֶן גִיוָארֶן . אִיר גַיִיט נָאר וָועלְן דִיא מַלְכוּת , וַיְיל שְׁאוּל דָאךְ קוּמֶען צוּא מִיר אִיךְ זָאל אִים זַאלְבֶּן פָּאר אַלֶּלֶךְ :

רש"י

הלכנו בעבורו : (ז) ומה נביא לאיש . ת"י מה מקבל ממון מה נעיל לגברא . לף היה שמואל מכיר במעשיו של שמואל וסבור מיסתל סכר : ותשורה . תרגום יונתן ומדעם דכשר ל׳ יוסר ומכתם פירש תשורה לשון תקריבוהו ראשית פרי מלך ושלח תשוב ל׳ תשורנו (במדבר כ"ל י"ז) ונרחי׳ דכרוני : (ח) רבע שקל . זוזא חדא דכספא : (ט) לפנים בישראל . הסופר כתב זאת ואין זה מדברי נער שמואל : כי לנביא

רד"ק

(ז) ומה נביא לאיש . לא היו יודעים אם היה מקבל ממון כמו הקוסמים שנותנים להם ממון השואלים מהם והרגם יונתן אם מקבל ממון מה נעיל לנביא : כי הלחם אזל , וכי לחם היו נותנין לו שבר אלא כך אמרו אין לנו בסף כי אפילו הלחם אין לנו לצידה ובמה נקנו צידה לדרכנו ובדרך הזה הרגם יונתן אף אנחנא זודין עמרו מיננא עמרי פ׳ סרו והבמות לא סרו תרגומו לא עמרו : ותשורה אין להביא . מנחה אין לנו להביא לו : מה אתנו , ויונתן תרגם ומדעם דכשר לית לאשלא לנביא דת׳ ומה עמנא למעבד : (ח) ויוסף הנער לענות את שאול . פירוש לדבר כמו ועונת ואמרת ויען איוב הראשון כי זה תחלת השבת הדבור שהשיב הנער אל שאול ברבר הנביא ואיך יאמר ויוסף הנער ובן תרגם יונתן למעני ית שאול ולא תהגם לאחבא ויתכן לפרושו כמשמעו ענין מענה השבת הדבור

מהר"י קרא

וְהָא נְבִיזִיל וְאִם מְקַבֵּל מִמּוֹן מָה נְגִיעַ לְנְבִיָא דְיֵי אִי אֲנַחְנָא יָזְדִין עֲדָן עֲתִידִין מִנָּא וּמְדַעַם דְכַשֵׁר לֵית לְאַעֲלָא לְנְבִיָא דְיֵי וּמָה עִמָּנָא לְמֶעְבַּד׃ ח וְאוֹסִיף עוֹלִימָא לְמֵימַר יַת שְׁאוּל וַאֲמַר הָא אִשְׁתְּכַח בִּידִי זוּזָא חֲדָא דְכַסְפָּא וְנִתֵּן לִנְבִיָא דְיֵי וְיֶחֱוֵי לָנָא יַת אָרְחָנָא׃
ט בְּקַדְמִין בְּיִשְׂרָאֵל כְּדֵין

רש"י

הלכנו בעבורו : (ז) ומה נביא לאיש . ת"י מה מקבל ממון מה נעיל לגברא . לף היה שמואל מכיר במעשיו של שמואל וסבור מיסתל סכר : ותשורה . תרגום יונתן ומדעם דכשר ל׳ יוסר ומכתם פירש תשורה לשון תקריבוהו ראשית פרי מלך ושלח תשוב ל׳ תשורנו (במדבר כ"ל י"ז) ונרחי׳ דכרוני : (ח) רבע שקל . זוזא חדא דכספא : (ט) לפנים בישראל . הסופר כתב זאת ואין זה מדברי נער שמואל : כי לנביא

רד"ק

הלכנו בעבורו : (ז) ומה נביא לאיש . לא היו יודעים אם היה מקבל ממון כמו הקוסמים שנותנים להם ממון השואלים מהם והרגם יונתן אם מקבל ממון מה נעיל לנביא : כי הלחם אזל , וכי לחם היו נותנין לו שבר אלא כך אמרו אין לנו בסף כי אפילו הלחם אין לנו לצידה ובמה נקנו צידה לדרכנו ובדרך הזה הרגם יונתן אף אנחנא זודין עמרו מיננא עמרי פ׳ סרו והבמות לא סרו תרגומו לא עמרו : ותשורה אין להביא . מנחה אין לנו להביא לו : מה אתנו , ויונתן תרגם ומדעם דכשר לית לאשלא לנביא דת׳ ומה עמנא למעבד : (ח) ויוסף הנער לענות את שאול . פירוש לדבר כמו ועונת ואמרת ויען איוב הראשון כי זה תחלת השבת הדבור שהשיב הנער אל שאול ברבר הנביא ואיך יאמר ויוסף הנער ובן תרגם יונתן למעני ית שאול ולא תהגם לאחבא ויתכן לפרושו כמשמעו ענין מענה השבת הדבור

מצודת ציון

(ז) נביא. מלשון הכתוב : אול . כלך כמו אזלו מים מני ים (חיוב י"ד) : ותשורה . דורון כמו ותשורי למלך במנחו (ישעיה י"ח) :

מצודת דוד

הכתוב בישראל כשהלך מי לדרוש דבר ה׳ מן הנביא היה אומר עד הרואה : כי לנביא היום . מה שהיום נקרא נביא היה נקרא

פירוש ע"מ

יוּנָג וְהִנֵּה גֵּלֶךְ אִין אַז מִיר וָועֶן גַיִין דּוּרְךְ וָועלְבָּע וָועלְן מִיר בְּרֶעֶנְגֶן צוּ דֶּם מַאן דֶּען דֶּם בְּרוֹט אִיז אוֹם גֶּנַאנֶגֶן פּוּן אוּנְזֶרֶי כֵּלִים וּתְשׁוּרָה אֵין לְהָבִיא אִין קֵיין שׁוּם מַהֲנָה אִיז נִיט דָּא צוּ בְּרֶענֶגֶן צוּ דֶּם גָּעטְלִיכֶען מַאן מָה אִפְּנוּ וָום אִיז דָּא מִיט אוּנְז דֶּם מִיר זָאלֶן אִים קֶעֶנֶן בְּרֶענֶגֶן דֶּען שָׁאוּל הָט נִיט גֶּקאנְט שְׁמוּאֵל דְּרוּם הָט עֶר גְּמֵיינְט אַז שְׁמוּאֵל וָועט זִיךְ הַיְיסֶען גָּעבֶּן שָׁבֵר פּוּר דֶּעם נְבוּאוֹת : (ח) וַיּוֹסֶף הַנַּעַר לַעֲנוֹת הָט דֶּר יוּנָג גְּמֶערְט צוּ עֲנָפֶּרֶן צוּ שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אוּג הָט גֶּאנְאנְט עֶם גִיפִינְט זִיךְ אוּג מֵיין הָאנְט רֶבַע שֶׁקֶל כֶּסֶף אֵיין פֶּערְטֶעל שֶׁקֶל וְנָתַתִּי לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וְוָעל אִיהּ דָּם גָּעבֶּן צוּ דֶּעם גְּעטְלוּכֶען מַאן וְהִגִּיד לָנוּ אוּג

(ט) לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל פְּרִיעֶר אִיז דֶּער מִנְהָג אוּג זַיִין גַיִין צוּ פְאַרְשְׁטֵין נָאט וְכִי וְנֵלְכָה עַד הָרֹאֶה גֶּיט אִיז

אָמַר נִבְרָא בְּמֵימְרֵיהּ
לְמִתְבַּע אוּלְפָן מִן קֳדָם
יְיָ אִיתוֹ וּנְהַמְטֵי עַד
חֶזְנָיָא אֲרֵי לְנָבְיָא יוֹמָא
דֵּין מִתְקְרֵי מִלְּקַדְמִין
חֶזְנָיָא : י וַאֲמַר שְׁאוּל
לְעוּלֵימֵיהּ תַּקִּין פִּתְגָמָךְ
אֵיתָא נֵיזִיל וַאֲזִלוּ
לְקַרְתָּא דַּתַּמָּן נְבִיָא דְיָי:
יא אִינוּן סַלְקִין בְּמַסְקָנָא
דְּקַרְתָּא וְאִינוּן אַשְׁכְּחוּ
עוּלֵימָן נַפְּקִין לְמִמְלֵי
מַיָא וַאֲמָרוּ לְהֶן הַאִית
הָכָא חֶזְנָיָא : יב וַאֲתִיבוּ
יַתְהוֹן וַאֲמָרָא אִית הָא
הָא קֳדָמָךְ אוֹחֵי כְּעַן אֲרֵי
יוֹמָא דֵין עַל לְקַרְתָּא
אֲרֵי שֵׁירוּ נִכְסַת
קוּדְשָׁיָא יוֹמָא דֵין לְעַמָּא
בְּבֵית אֲסֵקְרוּתָא :
יג כְּמֵיעַלְכוֹן לְקַרְתָּא כֵּן

בִּישְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר הָאִישׁ בְּלֶכְתּוֹ
לִדְרוֹשׁ אֱלֹהִים לְכוּ וְנֵלְכָה עַד־הָרֹאֶה
כִּי לַנָּבִיא הַיּוֹם יִקָּרֵא לְפָנִים הָרֹאֶה :
י וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ טוֹב דְּבָרֶךָ לְכָה
נֵלֵכָה וַיֵּלְכוּ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר־שָׁם אִישׁ
הָאֱלֹהִים : יא הֵמָּה עֹלִים בְּמַעֲלֵה הָעִיר
וְהֵמָּה מָצְאוּ נְעָרוֹת יֹצְאוֹת לִשְׁאֹב מָיִם
וַיֹּאמְרוּ לָהֶן הֲיֶשׁ בָּזֶה הָרֹאֶה : יב וַתַּעֲנֶינָה
אוֹתָם וַתֹּאמַרְנָה יֵשׁ הִנֵּה לְפָנֶיךָ מַהֵר
עַתָּה כִּי הַיּוֹם בָּא לָעִיר כִּי זֶבַח הַיּוֹם
לָעָם בַּבָּמָה : יג כְּבֹאֲכֶם הָעִיר כֵּן

ת"א כמו"ס העיר כמוהו שם :

רש"י

היום. למי שקורין מותו נכנס היום היו קוריס לפנים רומה: (יג)כבואכם העיר כן וגו'. מתריכות היו כלכריס כדי

מהר"י קרא

תיבה: עם נביא שמתים. ולא נראה לי: (יג) כן המצאון אותו. ודאי תמצאוהו: הבמתה. כתרג' לבית אסחרותא מקום שהיו

רד"ק

ופי' ויוסף כי מתחילה אמר שאול לנערו לכה ונשובה וענה לו הנער הנה נא איש האלהים בעיר הזאת ויהה כשאמר לו שאול ומה נביא לאיש הוסיף הנער לענותו הנה נמצא בידי רבע שקל: רבע שקל כסף. ת"י זווא חד דכספא כי השקל ארבעה זוזים: (ט) כי לנביא היום. קבלו חז"ל כי שמואל הנביא כתב ספרו וזה המעשה היה כסוף ימיו כי בחיי שאול מת שמואל ושאול לא מלך כי אם שתי שנים אם כן מה הוא לפנים או בהר היום יתכן לפרש כי קריאת הרואה לנביא כמו שהיה לפנים כן היה היום שכתב שמואל זה ומה שאמר לפנים אין רצונו לומר שנפסק היום אלא רוצה לומר כי מלפנים היה' זאת הקריאה שקראו לנביא שאול ונערו רוא' כמו שאמרי היש בזה הרוא' איזה בית הרוא' אבל מקרוב בימי שמואל שנפרצ' הנבוא' ויצאו דברי הנביאים בישראל הן בתוכחות הן בעתידות היו קוראים גם כן לרוא' נביא לפי שלשון נביא הוא לשון דבור מעניין ניב שפתים ואף על פי שאינם שורש אחד יבימי שמואל יש שהיו קוראים

מצודת דוד

לפניס רומה: (יט) במעלה העיר. כמסילה המעלה אל העיר: היש בזה. כה"ל הכאלה וכ"ל כאם יש פה הרומה: (יכ) תנה לפניך. הכאו לו מקום כיתו שהיה לפניו ומעולו: זבח היום. זבח התקוע ליום זה: (יג) כן תמצאון. כ"ל עדיין יהיה בביתו ולא

פירוש ע"ט

אֵין לְאָמִיר נַיִן בִּיז צוּ רָעָם וְעָהָר דָּם אִיז אֵיין נָבִיא
וָוס וְעָהְט וָוס עָם וְוִעט זַיין כִּי יַנָּבִיא הַיּוֹם וְוארוּם צוּ
דָעם וָוס מָען רוּפְט הַייְנְט נָבִיא אִיז פְרִיעֶר וְוארֶען
גְרוּפָן הָרוֹאֶה דָּר וְעָהָר : (י) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ הָאט
שָׁאוּל גְנָאגְט צוּ זַיין יוּנְג עָם אִיז גִיט דַייְנֶע רַייד לְכָה
גַיי נֵלֵכָה וְוועלֶן מִיר בַּיידֶע גַיין וַיֵּלְכוּ אֶל הָעִיר וָענֶן זַיי
גְנָאגְט צוּ דָעָר שְׁטָאט וָוס דָארְטֶן אִיז גְוועזֶן דָעָר
נָעטְלָעָר מַאן : (יא) הֵמָּה עֹלִים בְּמַעֲלֵה הָעִיר זַיי וָענֶן
אוֹף גְנָאגְט אִין דָעם אוֹף גְנָאגְט פוּן דָּר שְׁטָאט הָאבֶּן
גַיי נְפוּנֶן יוּנְג פְרוֹיאֶן וְענֶן אֲרוֹס גְנָאגְט צוּ שֶׁעפֶּן

דר

תִּמְצְאוּן אֹתוֹ בְּטֶרֶם יַעֲלֶה הַבָּמָתָה
לֶאֱכֹל כִּי לֹא־יֹאכַל הָעָם עַד־בֹּאוֹ כִּי־
הוּא יְבָרֵךְ הַזֶּבַח אַחֲרֵי־כֵן יֹאכְלוּ
הַקְּרֻאִים וְעַתָּה עֲלוּ כִּי־אֹתוֹ כְּהַיּוֹם
תִּמְצְאוּן אֹתוֹ׃ יג וַיַּעֲלוּ הָעִיר הֵמָּה בָּאִים
בְּתוֹךְ הָעִיר וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל יֹצֵא
לִקְרָאתָם לַעֲלוֹת הַבָּמָה׃ יד וַיהוָה גָּלָה
אֶת־אֹזֶן שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד לְפָנֵי בוֹא
שָׁאוּל לֵאמֹר׃ טו כָּעֵת ׀ מָחָר אֶשְׁלַח
אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּמְשַׁחְתּוֹ לְנָגִיד
עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מִיַּד

תְּשַׁכְּחוּן יָתֵיהּ עַד לָא
יְסַק לְבֵית אַסְחָרוּתָא
לְמֵיכַל אֲרֵי לָא אָכִיל
עַמָּא עַד מֵיתוֹהִי אֲרֵי
הוּא פָּרִים מְזוֹנָא בְּתַר
כֵּן אָכְלִין וְזַמְנָא וּכְעַן
סַקּוּ אֲרֵי יָתֵיהּ כְּיוֹמָא
דֵּין תַּשְׁכְּחוּן יָתֵיהּ׃
יִדּוֹסְלִיקוּ לְקָרְתָּא אִינוּן
עָלִין בְּגוֹ קָרְתָּא וְהָא
שְׁמוּאֵל נָפֵק
לָקֳדָמוּתְהוֹן לְמֵיסַק
לְבֵית אַסְחָרוּתָא׃
טוּ וּמִן קֳדָם יְיָ אִתְאֲמַר
לִשְׁמוּאֵל יוֹמָא חַד קֳדָם
מֵיתֵי שָׁאוּל לְמֵימַר׃
טז בְּעִדָּנָא הָדֵין מְחַר
אֲשַׁלַּח לְוָתָךְ גַּבְרָא
מֵאַרְעָא שִׁבְטָא בִּנְיָמִין
וְתִמְשְׁחִנֵּיהּ לְמֵהֱוֵי
מַלְכָּא עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וְיִפְרוֹק יָת עַמִּי מִידָא

ת"א (כי הוא יברך . ברכות יח):

מהר"י קרא

מסובין לאכל שמשחרבה שילה הותרו הבמות והיו מקריבים שלמים בבמת יחיד ואיכלין . ומדרש היו מאריכות עמו בדברים כדי להסתכל ביופיו . ועוד שאין מלכות נוגעת בחבירתה אפי' כמלא נימא ועדיין היה שופט שמואל : כי הוא יברך הזבח . ת"י כי הוא פרים על מזונא בוצע על המזון . ועל השלמים מברכין באכילתן בא"י אמ"ה אקב"ו לאכל הזבח : כהיום תמצאון אותו . פיר' רבי כהיום קיים וצריך לומר כל יום שיש בו זבח כהיום שהוא זמן אכיפה לעם תמצאוהו בביתו שלא יסבוב : (טו) וה' גלה את אזן שמואל . גלה כמו גילה אך דרכו לבא במשקל קל אצל אזנים כמו וגליתי את אזנך . אנלה אזנך :

רש"י

להסתכל ביופיו של שמואל : הבמה"ה . ת"י לבית מסחרותת משחרב שילה הותרו הבמות והיו מקריבין שלמים בכמה ואוכלים יחד : כי הוא יברך הזבח . ת"י פרים על מזונא בוצע על המזון על השלמים מברכין בתחילתם כרוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אקב"ו לאכול את הזבח : כהיום . כאותה היום קיים :

רד"ק

ז"ל מה היה כל האריכות הזה שהאריכו אלו הנערות לדבר מהם אמרו כדי להסתכל ביופיו של שאול ומהם אמרו כי מה' היא לפי שלא הגיע עדיין השעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשמואל כעת מחר אשלח אליך איש : כי הוא יברך הזבח . תרגם יונתן ארי הוא פרים על מזונא והוא לשון בוצע בדברי רז"ל בעל הבית בוצע ונקרא המברך תחלה בסעודה בוצע לפי שבוצע הלחם ומברך עליו ופירוש יברך הזבח יברך על הזבח ואע"פ שעל הלחם היה מברך תחלה לפי שעיקר סעודה היה הזבח אמר יברך הזבח או לפי שהזבח היה לו ברכה בפני עצמה

מצודת ציון

(יג) הקרואים . המזומנים לסעודה וכמו מלי קריאה : כהיום . כהעת הזאת כי יום יתמר גם על ענין עת וכן כיום הכותי (במדבר ז') וכ"ף כמו למתמת הדבר: (טז) לנגיד . למושל וכו :

מצודת דוד

עלה כמעה ותמלמון לומו כמיתו : כי לא יאכל העם . ר"ל לזה מהר ולך כי לו מהרה יתעכב כביתו כי לא יאכל העם עד בואו ויאכל לאחר שמא אלא יתאחרו הקרואים כשבואו : יברך הזבח . יכרך על הזבח שהכרכה הכלולים בה וכמו מקב"ו לאכול הזבח : כהיום . כהעת הזאת תמלמון לומו ומרז"ל שהכניעות המרובו בדבריהן להסתכל ביפיו של שמואל : (טז) כעת מחר . כעת הזאת כיום מהר :

פירוש ע"ט

דַּר בָּמָה צוּ עֲסָעַן כִּי לֹא יֹאכַל הָעָם דָּעַן דָּם פָּאלְקָנוּעט
נִיט עֲסָעַן בִּיז זַיִן קוּמֶן כִּי הוּא יְבָרֵךְ הַזֶּבַח דָּעַן עָר וָועט
מַאכֶן אַיִן בְּרָכָה אוּבֶּר דָּעם וָבַח פּוּן שְׁלָמִים בְּרוּךְ
אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לֶאֱכוֹל אֶת הַזֶּבַח) אַחֲרֵי כֵן יֹאכְלוּ הַקְּרוּאִים דָּעַר
נָאךְ וְועלֶן עֶסֶן דִּי גֶעזִיכֶענֶ יָשְׁבָה עֲלֵי אוֹג הַייְנְט גַיִט
אוֹף דָּעַן אַזוֹ וִוי הַייְנְט אִיז טָאג אַזוֹ גֶעווִיס וְועט אִיר
אִים גֶפִינְן : (יד) וַיַּעֲלוּ הָעִיר וָעמֶן זַיִי אוֹף גֶגאנְגֶן צוּ דֶר

אין

דִּפְלִשְׁתָּאֵי אֲרֵי גְלִי
קֳדָמַי דְּוָחֲקָא דְעַמִּי אֲרֵי
עָלַת קְבִילְתְּהוֹן לְקֳדָמָי:
יו וּשְׁמוּאֵל חֲזָא יָת
שָׁאוּל וּמַן קֳדָם יְיָ
אִתְאֲמַר לֵיהּ הָא גַּבְרָא
דַּאֲמָרִית לָךְ דֵּין יַעֲבֵי
מַרְוָתָא מִן עַמִּי:
יח וַעֲרַע שָׁאוּל יָת
שְׁמוּאֵל בְּגוֹ תַּרְעָא וַאֲמַר
חֲזֵי כְּעַן לִי אֵי דֵּין בֵּית
חֲזָנָיָא: יט וַאֲהֵיב שְׁמוּאֵל
יָת שָׁאוּל וַאֲמַר אֲנָא
חֲזָנָיָא סַק לְקֳדָמַי לְבֵית
אַסְחָרוּתָא וְתֵיכְלוּן עִמִּי
יוֹמָא דֵּין וְאֶשַׁלְּחִינָךְ
בְּצַפְרָא וְכָל דִּי בְלִבְּךָ
אֲחַוֵי לָךְ: כ וְעַל עָסָק
אָתְנָיָא דַּאֲבָדָא לָךְ וְאַתְּ
אֲתַיְתָא לְמִבְעֵיהוֹן יוֹמָא
דֵּין דְּנָן תְּלָתָא יוֹמִין לָא
תְּשַׁוֵי יָת לִבָּךְ עֲלֵיהוֹן

פְּלִשְׁתִּים כִּי רָאִיתִי אֶת־עַמִּי כִּי בָּאָה
צַעֲקָתוֹ אֵלָי: יוּשְׁמוּאֵל רָאָה אֶת־שָׁאוּל
וַיהוָה עָנָהוּ הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי
אֵלֶיךָ זֶה יַעְצֹר בְּעַמִּי: יחוַיִּגַּשׁ שָׁאוּל אֶת־
שְׁמוּאֵל בְּתוֹךְ הַשָּׁעַר וַיֹּאמֶר הַגִּידָה־נָּא
לִי אֵיזֶה בֵּית הָרֹאֶה: יטוַיַּעַן שְׁמוּאֵל אֶת־
שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָרֹאֶה עֲלֵה לְפָנַי
הַבָּמָה וַאֲכַלְתֶּם עִמִּי הַיּוֹם וְשִׁלַּחְתִּיךָ
בַבֹּקֶר וְכֹל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ אַגִּיד לָךְ:
כוְלָאֲתֹנֹת הָאֹבְדוֹת לְךָ הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת
הַיָּמִים אַל־תָּשֶׂם אֶת־לִבְּךָ לָהֶם כִּי

רש"י

(יז) יעצר בעמי. ימשול (מל"ת) כתו עצור ועזוב (כריס ל"ב ל"ו) כך דרך המושל לעצור העם במלחמה שלא יתפזרו ולא יתפצלו זה מזה ולעצור בכל מחד מעשות רעה. כלטונו קורין מעצור קורמטמי"ר כלע"ז: (יח) וינש. ת"י וטרע:

מהר"י קרא

(יז) וה' ענהו. דיבר אליו בקול: וה יעצר בעמי. ימשול כי כן המושל דרכו לעצור בעם במלחמה שלא יהפרדו ולעצור כל אחד מלעשות רעה. והרב דין יהודי מרויתא מן עמי כלומר ימנע מרות ואדנות מעמי: (יח) וינש שאול. תרב, ותרע שאול:

רד"ק

ששמו בארצם נציבים ועוקו אל ה' ואמרו לשמואל להקים להם מלך להרשיעם: (יז) וה' ענהו. אמר לו מרוח הנבואה וכן תרגם יונתן ומן קדם ה' אתאמר ליה: זה יעצר בעמי. ימלך כמו יורש עצר יורש מלוכה ונקר' המלך עוצר לפי שעוצר העם שלא ילכו ולא יעשו דבר אלא בדשותו ויונתן תרגם דין ידעי מרותא מן עמי כלומר יסור הסרות והממשלה מן עמי ואמר זה בעבור שלשתים שהיו מושלים בהם ואמר יעצור כלו' שיעצור שלשתים וימנעם מלהלחם בישראל כמו שאמר והרשיע את עמי מיד שלשתים: (יח) את שפואל. כמו אל שמואל: (יט) אנכי הרואה.

מצודת דוד

כי ראיתי את עמי: מבעים מפי בלדות עמי: צעקתו. פל מה שפלשתים עושים להם (למל שמדקן שמואל): (יח) וינש. נתקרב אל שמואל ושאלו על בית הכוזה: (יט) וכל אשר בלבבך. כל מכר תתפון לדעת מגיד לך: (כ) אל תשם את לבך. לדאוג עליהם: ולמי כל חמדת ישראל. כלומר ומוד מה יש לך לדאוג על התחנות כלה למי כל ממדת ישראל וכו' וזה למו לו המלוכה:

פירוש ע"ט

אֵין עֵר וְאֵל הֶעְלֶף מִין פְּאֶלֶק פּוּן דֶּר הָאנְט פּוּן דִּי
פְּלִשְׁתִּים כִּי רַאיתִי אֶת עַמִּי דֶּען הָאבּ גְּעהְט
עֲנְעשְׁאפְט פּוּן מִיין פְּאֶלֶק דֶּען עֶם אִיז גְּעקוֹמְן זַיין
גִּישְׁרֵיי צוּ מִיר: (יז) וּשְׁמוּאֵל רָאָה אֶת שָׁאוּל אֵין שְׁמוּאֵל
הָאט גְּזֶעהְן דֶּעם שָׁאוּל וַה' עָנָהוּ אֵין גאט הָאט אִים
גְּעֶמֶעלְדְט הִנֵּה הָאִישׁ וגו' דָּס אִיז דֶּר מאן וָוס אִיךְ הָאבּ
גֶּעזָבְטְן גְּזָאגְט צוּ דִיר זֶה יַעֲצֹר בְּעַמִּי דֶּר וֶוּעְט
גִּיוִוֶלְטִיגֶען אוּבֶּער מִיין פָּאלְק: (יח) וַיִּגַּשׁ שָׁאוּל אֶת
שְׁמוּאֵל אֵין שָׁאוּל הָט גִּיטְרָאפְּן שְׁמוּאֵל אֵין טוֹעֶר
וַיֹּאמֶר אֵין הָאט גְּזָאגְט צוּ אִים הַגִּידָה נָּא לִי וְאַב מִיר
וָוּעְלְעכְּעם אִיז דָּס הוּיז פּוּן דֶּעם וְזֶהֶר. דָּס אִיז דֶּר
גלוסמוקייט

נִמְצָאוּ וּלְמִי כָּל־חֶמְדַּת יִשְׂרָאֵל הֲלוֹא
לְךָ וּלְכֹל בֵּית אָבִיךָ׃ כא וַיַּעַן שָׁאוּל
וַיֹּאמֶר הֲלוֹא בֶן־יְמִינִי אָנֹכִי מִקְטַנֵּי
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפַּחְתִּי הַצְּעִרָה
מִכָּל־מִשְׁפְּחוֹת שִׁבְטֵי בִנְיָמִן וְלָמָּה
דִבַּרְתָּ אֵלַי כַּדָּבָר הַזֶּה׃ כב וַיִּקַּח
שְׁמוּאֵל אֶת־שָׁאוּל וְאֶת־נַעֲרוֹ וַיְבִיאֵם
לִשְׁכָתָה וַיִּתֵּן לָהֶם מָקוֹם בְּרֹאשׁ
הַקְּרוּאִים וְהֵמָּה כִּשְׁלֹשִׁים אִישׁ׃
כג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל לַטַּבָּח תְּנָה
הַמָּנָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי

אַרֵי אִשְׁתְּכָחָא וּדְמַן כָּל
חֶמְדַּת יִשְׂרָאֵל הֲלָא דִי
לָךְ וּלְכָל בֵּית אֲבוּךְ׃
כא וְאָתֵיב שָׁאוּל וַאֲמַר
הֲלָא בַר שִׁבְטָא בְּנָמִן
אֲנָא מִזְּעִירֵי שִׁבְטַיָּא
דְיִשְׂרָאֵל וְזַרְעִיתִי חַלָּשָׁא
מִכָּל זַרְעִית שִׁבְטָא בְּנָמִן
וּלְמָא מַלֶּלְתָּא עִמִּי
כְּפִתְגָמָא הָדֵין׃ כב וּדְבַר
שְׁמוּאֵל יָת שָׁאוּל וְיָת
עוּלֵימֵיהּ וְאַעֲיְלִנּוּן
לְאַסְחָרוּתָא וְיָהַב לָהוֹן
אֲתַר בְּרֵישׁ זְמִינַיָּא
וְאִינוּן כְּהַלְּתִין גַּבְרָא׃
כג וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְטַבָּחָא
הַב יָת מָנָתָא דִי יְהָבִית
לָךְ

מדר"י קרא

(כ) ולמי כל חמדת ישראל. תרג' ודמן כל חמדת ישראל הלא דילך כלומר כל חמדת שדותיהם וכרמיהם הלא שלך. ואז רמז לו הפלוכה: (כא) מקטני שבטי ישראל. ומשבטים גדולים היה לך למנות מלך מיהודה ומראובן ולא מבנימין הקטן מכולם ואף אם תבא לכהור במשפחות שבטי ישראל תבחר במשפחה גדולה שבו ואני משפחת הצעירה שבו (ועוד שאני צעיר בית אבי): (כב) לשכתה. כמו ללשכה. כמו במה מן במתה. רמה מן רמתה: לשכתה. לשון הדר ותרג' לאסחרותא: הקרואים. תרג' זמנייא. במסיבתו היה ניכר מקום החיבה גדולה כשלשים איש. קרואים. מנחם חיברו עם אני קרוא לה עם המלך לשון זיטון: (כג) תנה את המנה אשר נתתי לך. מאתמול. שהיה יודע שיבא אליו שאול שני' וה' כלה את אזן שמואל:

רש"י

(ב) ולמי כל חמדת ישראל. כאן נח לרמוז לו דבר המלוכה:(כב) בראש הקרואים. במקום מסיבת הגדולים כי בדרך מסיבתו היה ניכר היכן מקום מיסב הגדול: (כג) אשר אמרתי אליך. לפי שידע שמואל מיכת שאול

רד"ק

עיסק אתניא דאבדא לך ואת אתיתא למיבעיהון יומא דנן תלתא יומין: ולמי כל חמדת ישראל. בזה הדבר רמז לו דבר המלוכה: (כב) ויביאם לשכתה. אל הלשכה ועינינו הדר ואות הלשכה היתה בית הבמה אשר שם אכלו הקרואים וכן ת"י ואעלינון לבית אסחרותא: כשלשים איש. הכ"ף היא כ"ף השוואה:

מצודת דוד

(כא) מקטני. מהקטן שבין השבטים ומשפחתי הלא היא הצעירה וכו': ולמה דברת וגו'. כלומר אין לי ללוז למלוכה: (כב) לשכתה. אל הלשכה מקום אשר יאכלו שם ונקו לשם מקום לשבת בראש כולם במקום הממונה: והמה. הקרואי': (כג) אשר אמרתי. על מאכלי

תולדות אהרן

ויקח סמכת. פ"ג כה (מגלה כג):

מצודת ציון

לפי שאין דרך לזכות בלא כלום כשיולת בסוף מ"ז: ולהמתיך: (כא) בן ימיני. מבנימין: הצעירה. הקטנה כמו קרן למעלה (לעיל ח'): (כב) לשכתה. עניין חלר הוא: (כג) לשבוז. המאכל הטוב הוא שמאכל: המנה. עניין מאכל וחלק כמו והיה לך למנה (שמות

פירוש ע"ט

גְּלִיסְטִיקְיִיט פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל הֲלָא דִיר וָואר צוּ דִיר
אִין צוּ נָאר דַיין פַאטֶער הוּז עֶזְעִיךְ. דָּר מִיט הָט
עֶר אִים מְרַמֶּז גְּוִועזֶן דִי מְלוּכָה: (כא) וַיַּעַן שָׁאוּל הָט
שָׁאוּל עֶנְטְפֶּערְט אִין הָט גְּזָאגְט הֲלוֹא בֶן יְמִינִי אָנֹכִי פַּר
וָואר אִיךְ בִּין דָאךְ אַיינֶער פּוּן שֵׁבֶט בִּנְיָמִין פּוּן דִיא
קְלֵיעְנְסְטֶע שִׁבְטִים פּוּן יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפָּחְתִּי הַצְּעִירָה אִין
מַיין מִשְׁפָּחָה אִיז דִי קְלֵיעְנְסְטֶע פּוּן אַלֶּע מִשְׁפָּחוֹת
פּוּן דִי שִׁבְטִים פּוּן בִּנְיָמִן דָּעֶן דִיא צֶעהֶן מִשְׁפָּחוֹת
פּוּן בִּנְיָמִין וְעָעֶן גִּירְעֶכְנְט פַּר צֶעהֶן שִׁבְטִים וְלָמָּה
דִּבַּרְתָּ אֵלַי אִין וָואהְרוּם הָאסְטוּ גְּרֶעְטֶע צוּ מִיר דִי דָאזִיגְע
רֵייד: (כב) וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל הָאט שְׁמוּאֵל גֶּענוּמֶען דֶעם
אוּף

לָךְ דַּאֲמְרִית לָךְ שְׁוִי אֲלֵיךְ שְׁיֵם אַתָּה עִמָּךְ: כי וְיָרֵם הַטַּבָּה
יָתָהּ עִמָּךְ: כה וַאֲרִים טַבָּחָא יַת שָׁקָא וְיַרְכֵיהּ וְשַׁוִי קֳדָם שָׁאוּל וַאֲמַר
וְשַׁוִי קֳדָם שָׁאוּל וַאֲמַר אֲכוֹל אֲרֵי לְזִימְנָא נְטִיר לָךְ לְמֵימַר עִמָּא זַמִּנִית לְשֵׁירוּתָא וַאֲכַל שָׁאוּל עִם שְׁמוּאֵל בְּיוֹמָא הַהוּא: כה וְנָחֲתוּ מִבֵּית אַסְחָרוּתָא לְקַרְתָּא וּמַלֵּיל עִם שָׁאוּל עַל אִגָּרָא: כו וְאַקְרִימוּ נְהָווּ כְּמַסֵּק צַפְרָא וּקְרָא שְׁמוּאֵל

רש"י

טה לתת לו מנה יפה לגרכו: (כד) את השוק והעליה. לת השוק והירך שעליה: הנה הנשאר. מן המנות של הקרואים והוצב לבד לצורכך: שים לפניך אכול. בפרק תחרון דזבחים קיימא לן הזה ושוק כמנה גדולה ואין הזה ושוק כמנה קטנה לפיכך הותר לאכול למחר: כי למועד שמור. כי למועד המכילה היה השוק הזה שמור לגרכך: לאמר העם קראתי. תמירתי היתה לנטה העם קראתי לסעודה ויודע אני מספרם והזהר כמותם ונתתי לו במספרם וזו שמורה לגורכך: (כה) וידבר עם שאול על

מהר"י קרא

(כד) והעליה. ת"י ויורכיה כלומר השוק והירך שעליה: הנה הנשאר, רבו' פירש הנשאר מן המנות של קרואים והוצב לבד לצורכך: שים לפניך אכל כי למועד שמור לך. ממועד האכילה היה שמור לך השוק: לאמר העם קראתי, אמרתי היתה לשבח העם שקראתי לסעודה ויודע אני מספרן חזי זהיר במותיהן, ונתתי לו את המנות במספרם וזו נשארה לצורכך. נראה לומר שכל זה דברי השבח. תחילה אמר שמואל לשבח כדי להראות לשאול שבנביאות היה מדבר והיה יודע ששאול בא ואמר לשבח תנה את המנה שנתתי לך והפרשתיה לבד ואזהרתי שים אותה עמך, כלומר שמרינה ולא תמסרינה לשום אדם ורמז לו דבריו שא' לו מאתמול והשבח פירש מכל וכל והוכיח שבנביאות דיבר שמואל וכן אמר הספר וירם הטבח את השוק והעליה שים אותה לפניך ואכול בסובתך כי למועד זה לצורך יום זה שמור לך לפני בואך פלאתמול: לאמר העם קראתי, שאמר שמואל העם קראתי לכבוד אדם חשוב וזה יהיה לו למנה: (כה) וירדו מהבמה העיר. יש לומר כשירדו מהבמה העיר ובאו לבית שמואל הוליכו על הגג ושם דיבר עמו. לפי שכל השמושין על הגגין וכן מצינו בדוד. שני ויהי לעת ערב ויקם דוד מעל משכבו ויתהלך על גג בית המלך. ומדרשו שיהא מלמדו שיירא את הקב"ה: (כו) וישכימו ויהי כעלות השחר. מוסב על ושלחתיך בבוקר: ויקרא שמואל אל שאול הגגה. אמר לו קומה ואשלחך:

רד"ק

השיעור ר"ל שלשים פרוסות מעם או יותר מעט: (כד) את השוק יהעליה. פי' ואשר עליה והוא הירך וכן ת"י ויורכיה. ובדברי רז"ל מאי והעליה ר' יוחנן אומר שוק ואליה ר' אליעזר אומר שוק וחוזה ר' שמואל בר נחמני אומר שוק ושופי ומאי והעליה דשיפי עילוי שוק: ויאמר הנה הנשאר. פי' ויאמר שמואל לשאול הנה זאת המנה הנשארת לברה חלוקה מהמנות האחרות אשר סדרתי לקרואים וזאת המנה אמרתי למטבח להצניעה לבדה לשום לפניך אכול כי לסעודה הזה הוא שמור לך את זה החלק כשאמרתי למטבח העם קראתי הכן המנות ואמרתי לשמור זה לך החלק כי ידעתי בואך: (כו) ויהי כעלות השחר. בכ"ף

מצודת ציון

כט): שים. מלי שימה: (כד) והעליה. כ"ל ומלה עליה והוא הירך שעל השוק: למועד. לזמן: (כו) השחר. הוא עמוד

מצודת דוד

לך להנף לפוחה: (כד) וירם המבח. הכיון כהכתוב למטבח הדרך להכיון לפני הסבוכים: הנה הנשאר. כ"ל לך תמשוך שאזו חלקי הכשאר למחלקי ובדברו עמו הרמזו לו הכשאר למחלקו ומאי זה הכשאר למחלקו: שים לפניך. לזה שים לת המנה הכיון שמורה לך על מועד כיומחך: לאמר. כי למר ממזמן לת הקרואים והוא שמואל: העם קראתי. הלא לני קראתי לת העם על הזמן ומני ליתן לכל אחד מנה הראויה לו לומת שמור המנה הזיון לשמואל כי היה לחויב לו: (כה) על הגג. שעל ביתו למר בעיר:

פירוש ע"ט

אִיר אִיז דָם אוּז דוּ דִיךְ אִין הָט דָם נְעָמֶן פַּר שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אוּנ שְׁמוּאֵל הָט נְזָאגְט צוּ שָׁאוּל הִנֵּה הַנִּשְׁאָר דָם אִיז אִיבֶּר גֶעבְּלִיבֶן פּוּן דִי חֲלָקִים פּוּן דִי גֶעדִיפְּעֶנְע אִין עֶם אִיז גֶשְׁטֶעלְט גְזוּנְדֶרְן פּוּן דַיינֶעם וֶועגֶן אַלַיין דְרוּם שִׂים לְפָנֶיךָ אֶכוֹל טוּא עֶם פַּר דִיר אִין עֶם דָם כִּי לְמוֹעֵד שָׁמוּר לְךָ וּוָארוּם צוּ דֶר צַייט פּוּן דֶעם עֶסֶן אִיז דָר שׁוֹק וֶעהִיט פּוּן דַיינֶעט וֶועגֶן לְמַעַן אִיךְ הָאב גְזוּיסְט אַז דִי וֶועסְט קוּמֶען וַיֹּאכַל שָׁאוּל הָט שָׁאוּל גֶעגֶעסֶן מִיט שְׁמוּאֵל אִין דֶעם רַאוּיגֶען טָאג: (כה) וַיֵּרְדוּ מֵהַבָּמָה הָעִיר אוּנ זַיי הָאבֶּן גִינִידֶערְט פּוּן דֶר בָּמָה אִין שָׁמָאט אֲרַיין וַיְדַבֵּר עִם שָׁאוּל אוּנ שְׁמוּאֵל הָאט גִירֶעט מִיט שָׁאוּל אוֹף דָעם דַאךְ אִין הָט אִים גֶשְׁטֶרָאפְט אִין גְלֶעִינְט עֶר זָאל מוֹרֶא הָאבֶּן פַּר גָאט: (כו) וַיַּשְׁכִּמוּ זַיי זֶענֶן אוֹף גֶשְׁטָאנֶען אִין דֶר פְרִיא זַיי גִיבֶּן כַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר עֶם אִיז גְווֹעזֶן אַז דֶר מַאנֶן שְׁטֶעהֶן אִיז אוֹף גִינָאנֶגֶן הָט שְׁמוּאֵל גְרִיפֶן צוּ שָׁאוּל אוֹף דָעם דַאךְ לֵאמֹר צוּ

שָׁאוּל הַנַּעַר לֵאמֹר קוּמָה וְנַעֲבֹרָה וְיָקָם
שָׁאוּל וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם הוּא וּשְׁמוּאֵל
הַחוּצָה: כ הֵמָּה יוֹרְדִים בִּקְצֵה הָעִיר
וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֶל־שָׁאוּל אֱמֹר לַנַּעַר
וְיַעֲבֹר לְפָנֵינוּ וַיַּעֲבֹר וְאַתָּה עֲמֹד כַּיּוֹם
וְאַשְׁמִיעֲךָ אֶת־דְּבַר אֱלֹהִים: י א וַיִּקַּח
שְׁמוּאֵל אֶת־פַּךְ הַשֶּׁמֶן וַיִּצֹק עַל־רֹאשׁוֹ
וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִי־מְשָׁחֲךָ יְהוָה
עַל־נַחֲלָתוֹ לְנָגִיד: ב בְּלֶכְתְּךָ הַיּוֹם
מֵעִמָּדִי וּמָצָאתָ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִם־

שְׁמוּאֵל לְשָׁאוּל לְאָגְרָא
לְמֵימַר קוּם וְאֶשְׁלְחִינָךְ
וְקָם שָׁאוּל וּנְפָקוּ
תַּרְוֵיהוֹן הוּא וּשְׁמוּאֵל
לְבָרָא: כ אִינוּן נַחֲתִין
בְּסָיְפֵי קַרְתָּא וּשְׁמוּאֵל
אֲמַר לְשָׁאוּל אֱמַר
לְעוּלֵימָא וְיֶעְבַּר קֳדָמָנָא
וַעֲבַר וְאַתְּ קוּם הָכָא
כְּיוֹמָא דֵין וְאַשְׁמְעִינָךְ
יַת פִּתְגָמָא דֵּי: א וּנְסִיב
שְׁמוּאֵל יַת מָנָא דְּמִשְׁחָא
וְאַרִיק עַל רֵישֵׁיהּ
וְנַשְּׁקֵיהּ וַאֲמַר הֲלָא אֲרֵי
מַשְׁחָךְ יְיָ עַל אַחֲסַנְתֵּיהּ
לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא: ב בְּמֵהָכָךְ
יוֹמָא דֵין מִנִּי מִלְּוָתִי
וְתַשְׁכַּח תְּרֵין גַּבְרִין עִם
קבורתא

מהר"י קרא

(כז) ויעבר לפנינו. וילך לפנינו רחוק ממנו מעט ולא ישמע בדבריהם ואתה עמד כיום ואשמיעך את דבר אלהים. כיום כמו היום. כמו מכרה כיום את בכרתך: ויעבר. מקרא קצר אז שמע הנער ונתרחק מעצמו. וכן ויקרא הרציאו כל איש מעלי היה לו לומר וקראו משרתיו צאו כל איש:

י (ו) פך השמן. ת"י מנא דמשחא: ויאמר הלא. זה דבר שעשיתי לך בשביל שמשחך ה' לנגיד על נחלתו: (ב) עם קבורת רחל בגבול בנימן בצלצח. כלומר אצל קבורת רחל שבנחלת יהודה בבית הטבאל. כלומר קרוב לאותי מקום

רלב"ג

(ו) והנה נקח שמואל פך השמן ויצק על ראש שאול למשחו למלך על ישראל ונתן לו מופתים כדי שיאמין כי הממלכה תהיה לו ותחזק מלכותו חזק מהם הוא הפך לו לב אחר והתנבאו עם הנביאים והוא לא נסה קודם זה להיות לו יד וסר בנפשו מה

רש"י

הגה קרי

הגב מוכיחו ומלמדו לירחה את הקב"ה: (בז) ויעבר לפנינו. וילך מרחוק ממנו ולא ישמע את דבריו: ויעבר. הנער לפניהם ולשאול אמר ואתה עמוד עמדי

י (ב) עם קבורת רחל בגבול בנימן. והלא קבורת רחל בגבול יהודה בבית לחם הלא עכשיו הם

רד"ק

(כז) ויעבור לפנינו. שלא ישמע את דברינו: עכשיו כיום. ולא אמר שיעמוד היום בעיר שהרי באותו היום הלך לו שהרי אמר לו ואשלחך ועוד שאמר לו בלכתך היום מעמדי אלא שירוש כיום לאמת הדבר כמו השבעה לי כיום ופי' עמוד עד שאדבר עמך: (ו) את פך השמן. לא היה זה השמן המשוחה כי לא היו משוחים ממנו אלא מלכי בית דוד אבל שמן אפרסמון היה ואמרו שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותן דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן: וישקהו. בדרש כל נשיקות הם של תיפלות חוץ מבג' נשיקות נשיקה של נדולה נשיקה של פרקים נשיקה של פרישות. נשיקה של נדולה ויצוק על ראשו וישקהו. נשיקה של פרקים ויילך ויפגשהו בהר האלהים וישק לו. נשיקה של פרישות ותשק ערפה להמותה. ר' תנחומא איכר אף נשיקה של קריבות שנאמר וישק יעקב לרחל למה שהיתה קרובתו: הלוא כי משחך. מלת הלא הבא בכתובות לחזק הדבר ולזרז האדם וכן הלא שלחתיך הלא שמעת בתי והדומים להם: (ג) בלכתך היום. אמרו רבותינו ז"ל היכן מצינו שנקברה רחל בצלצח בגבול בנימן והלא לא

מצודת ציון

כיונן עם תלת דמשמ: ואשלחך. חלוה מוהן כי ואלכיכם היינן ממם נשלחם (בראשית יח) ת"ח נלויתהון: (כז) כיום. כעת: י (ו) פך. שם כלי מם: ויצק. ויסך: וישקהו. נשק לו: (ב) עם

מצודת דוד

(כז) ויעבור לפנינו. יהכתוב מאחרו לנלות לפנינו שלא ישמע מה אמר לו. ויעבור. כשעבר הנער שמואל עכר מעלמו לפניהם ואתה עמוד. זהו נמר דכלי שמואל שאמר לו עמוד לנער ועכור ואחה עמוד כעת הזמן ואני אשנור עכר לפניכם מיד כשומעו תמלת דכריו הפסיק בו י (ו) הלא. כמאמר הדכור אשר מאמך ה' על ידי: (ב) בלכתך. לשמת בלכתו לו מופתים למאמר היה שאמר לו בלכתך וכו': עם קבורת רחל. ר"ל אשר הם עמה סמוך לקבורת רחל ואמה הוכן והם בתים ומשלחם בנבול

פירוש ע"ט

זָאגָן קוּמָה וגו' שְׁטֶייא אוֹף אוּנז וָועל דִיךְ אַוועק שִׁיקָען אִיז שָׁאוּל אוֹף גִשְׁטַאנֶען וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם אִין זַיי זָענָען בֵּיידע אַרוֹים גִינאנְגֶען עֶר אוּנז שְׁמוּאֵל הַחוּצָה אוֹף דֶר נָאס: (כז) הֵמָּה יוֹרְדִים זַיי הָאבָען גְנִידֶערְט אִין עֶק פוּן דֶר שְׁטָאט וּשְׁמוּאֵל אָבֶּר אֶ שָׁאוּל אוּנז יוּנג עֶר זָאל הָט גָזָאגְט צוּ שָׁאוּל אֶסֶר לְנַעַר זָאל צוּז יוּנג עֶר זָאל גִיט אִיבֶּר פָאהֶר צוּ פֶּר אוּנז וַיַּעֲבֹר גְיַאנְגְט פוּן זַיי הֶעֶרֶן אוּנז עֶרי רֵייד וַיַּעֲבֹר אִיז דֶר יוּנג אוּבֶּר גִיפָאהֶרן פָּרִיעֶר פֶּר זַיי הָאט שְׁמוּאֵל גִיזָאגְט צוּ שָׁאוּל וְאַתָּה עֲמֹד כַּיּוֹם אוּנד דֵיין אַוועק גַיי הַיינְט פוּן מִיר וְאַשְׁמִיעֲךָ אוּנד דֵיין אַוועק גַיי הַיינְט פוּן מִיר וְוַעֲסְטֶּוּ

נפונן

קְבוּרַת רָחֵל בִּגְבוּל בִּנְיָמִן בְּצֶלְצַח וְיֵמְרוּן
בִּנְיָמִן בְּצֶלְצַח וְיֵמְרוּן לָךְ אִשְׁתְּכָחָא אֲתָנָיָא
דְאַזְלְתְּ לְמִבְעֵי יַתְהֶן וְהָא שְׁבַק אֲבוּךְ יָת
עִיסְק אֲתָנָיָא וְיָצִיף לְכוֹן לְמֵימַר מָה אֲעֲבִיד
לְבְרִי : ג וְתֵהַךְ מִתַּמָּן וּלְהָלְאָה וְתֵיתֵי עַד מֵישַׁר
תָּבוֹר וְיִשְׁכְּחוּנָךְ תַּמָּן תְּלָתָא גוּבְרִין דְּסַלְקִין
לְמִסְגַּד קֳדָם יְיָ בְּבֵית אֵל חַד נָטֵל תְּלָתָא גַּדְיִן
וְחַד נָטֵל תְּלַת פִּתִּין דְּלֶחֶם וְחַד נָטֵל נַרְבָּא
דַּחֲמָר : ד וְיִשְׁאֲלוּן לָךְ לְשָׁלָם וְיִתְּנוּן לָךְ הַרְתֵּין
גְּרִיצִין דְּלֶחֶם וּתְקַבֵּל מִידֵיהוֹן

רש"י פתח באתנח מהר"י קרא

כקפורת רחל וכשתפגע כאן תמצאם בגבול בנימין בצלצח ונחלת יהודה בדרומה של ארץ בנימין סמוך לו. ובתוספ' סופה שנינו ומצאת שני אנשים וגו' וכי היכן מצינו שנקברה רחל בגבול בנימין והלא בגבול אפרת נקברה שנ' ותקבר בדרך אפרת היא בית לחם. ואומר ואתה בית לחם אפרת צעיר באלפי יהודה אלא אמר לו עכשיו שאני עמך הנם על קבורת רחל. אתה הולך והם באין תמצאם בגבול בנימין: ודאג לכם. ת"י ויציף וכן מדאנח מדבר מיוצפא אנשיארי"ן דמנטי"ר בלע"ז ויש מפרשין לשון צופה אבריר בלע"ז: (ג) אלון תבור. מישר תבור: שולים אל האלהים בית אל. ת"י למיסגד קדם ה' בבית אל ושם היו נוהגין קדושת ומתפללין מימות אבות: גדיים. מן גדי. אדיים מן ארי; ואחד נשא שלשת. כן דרך המקרא לכתוב אחד במקום שני ושלישי

רד"ק

נקברת אלא בבית לחם שנאמר ותמת רחל ותקבר בדרך אפרת הוא בית לחם. ואין בית לחם אלא חלקו של יהודה שנאמר ואתה בית לחם אפרתה וגו' אלא כך אמר לו עכשיו שאני מדבר עמך הנה הם עם קבורת רחל הנה הם באים ואתה הולך ואתה פוגע אותם בגבול בנימין בצלצח: והנה נפש אביך. פירוש קרוב שנמצאו האתונות: (ג) אלון תבור. כתרגומו מישר תבור: עולים אל האלהים בית אל. הוא לוז שקראו יעקב בית אל ושם היה המזבח שבנה יעקב ובשעת היותר הבמות היו מקריבין שם ואותו הבית היה קרוש והיו באים שם ישראלים

מצודת דוד

בנימין בצלצח: והנה נפש. כלומר הנה כהמצאם אז דמגה קטנה וכן לו מ"ש דמגה גדולה ולומר מה תעשה למגה קטנה כזו: (ג) וחלפת. מגדי כזי: בית אל. זה שילה שעמד שם בית אלהים:

מצורת ציון

קבורת רחל. סמוך לקבותה: נפש. עזר: (ג) וחלפת. ענין הענדיה כמו מלף הלך לו (ש"ה כ'): נבל. מלא:

פירוש ע"ט

גְּפִינְעֶן צְוַוייַ מַאנְן הַיינְט זָעְנְן זיי עִם קְבוּרַת רָחֵל בַּייא לִבְנִי וֹום זָאל אִיךְ מַאן צוּ מַיין זון: (ג) וַחֲלַפְתָּ כְּשָׁם וְהָלְאָה דָעם קֶבֶר פון רָחֵל אִין אַז דִי וועְסְט אוֹפְּגֶעְגְעְגְעְן אוּנ דִי וועְסְט אוֹפְּגֶעְהָרְטָן פוּן דָארְטָן אִין וַיישְׁעָר וְעֶלְן זיי זיין אִין דָעם גְּבוּל פון בִּנְיָמִן אוּנ צְלְצַח דָם וּבְאתָ עַד־אֵלוֹן תָּבוֹר וּמְצָאוּךְ שָׁם אִיז יְרוּשָׁלַיִם צָל צַח דָאס אִיז אִיין שְׁלשָׁה אֲנָשִׁים עֹלִים אֶל־הָאֱלֹהִים אִין בֵּית־אֵל אֶחָד נשֵׂא ו שְׁלשָׁה גְדָיִים וְאֶחָד נשֵׂא שְׁלשֶׁת כִּכְּרוֹת לֶחֶם וְאֶחָד נשֵׂא נֵבֶל־יָיִן: ד וְשָׁאֲלוּ לְךָ לְשָׁלוֹם וְנָתְנוּ לָךְ שְׁתֵּי־לֶחֶם וְלָקַחְתָּ מִיָּדָם:

וועלן

ה אַחַר כֵּן תָּבוֹא אֶל־גִּבְעַת הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר־שָׁם נְצִבֵי פְלִשְׁתִּים וְיִהְיֶה כְּבֹאֲךָ
שָׁם הָעִיר וּפָגַעְתָּ חֶבֶל נְבִאִים יְרְדִים
מֵהַבָּמָה וְלִפְנֵיהֶם נֵבֶל וְתֹף וְחָלִיל
וְכִנּוֹר וְהֵמָּה מִתְנַבְּאִים: וְצָלְחָה עָלֶיךָ
רוּחַ יְהוָה וְהִתְנַבֵּיתָ עִמָּם וְנֶהְפַּכְתָּ
לְאִישׁ אַחֵר: וְהָיוּ כִּי תָבֹאנָה הָאֹתוֹת

מֵידֵיהוֹן: הֵיךְ דְּתֵמַר בַּן תְּהֵךְ
לְגִבְעָתָא דִּי בָהּ אֲרוֹנָא
דֵּי דְתַמָּן אִסְתַּרְטִיגֵי
פְּלִשְׁתָּאֵי וִיהֵי כְּמֵיעַלָּךְ
תַּמָּן לְקַרְתָּא וְתָעֵרַע
סִיעַת סַפְרַיָּא נָחֲתִין
מִבֵּית אֲסְחָרוּתָא
וְקָדָמֵיהוֹן נְבִלִין וְתוּפִּין
וְצַלְצָלִין וְכִנּוֹרִין וְאִינוּן
מִשְׁבָּחִין: וְתִשְׁרֵי עָלָךְ
רוּחָא נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ
וְתִשְׁבַּח עִמְּהוֹן וְתִשְׁתַּנֵי
לְגֻבַר אָחֳרָן: וִיהֵי אֲרֵי

ת"א וכיון כי מתיחסים . עקידה סמר נח :

מהר"י קרא

כמו ושם האחד אליעזר: (ה) גבעת האלהים. ת"י גבעתא דבה ארונא דה' וזהו קריית יערים: נצבי פלשתים. פירש רבינו סרדיוטין שמינו פלשתים על ישראל שיהיו רודין בהן ומושיבין נציביהן בערי ישראל, אם אגדה הרי טוב, ואם לאו לאמצינו לו ממך נמור במקרא. שנ' למטה ויך יונתן את נציב פלשתים אשר בגבע, כי נראה כמה שאמר גבעת אלהים אשר [שם] נציבי פלשתים. ואני אומר כי יש ראיה מן המקרא ויש לומר כי מקרא קצר הוא כלומר גבעה שבה ארון האלהים שהנחים שם נציבי פלשתים: חבל נביאים. ת"י סיעת ספריא. וכן חבלי שאול סכנוי כשיריית רשיון, ומנחם חיברו עם חבלי רשעים עודוני פי' להקת נביאים לפי הענין: מהנבאים. ת"י משבחין

יתיר י

רש"י

מיסך תבור: (ה) גבעת האלהים. גבעת קרית יערים אשר עכשיו חרון הפלסים שם: נציבי פלשתים. סרדיוטות שמינו על ישראל שהיו רודין בהם ומושיבין נציבים בערי ישראל: חבל נביאים. ת"י סיעת ספריא. מכל סיעה וכן חבלי שאול סכנוי (שמואל ב' כ"ב ו') מסרית לסיעת לקפוני: מהבמה. ת"י מבית מסחרותה: (ז) כי תבאנה האותות האלה לך. ותדע כי דברי אמתוכם

וכן והתנבאת עמם תרג' ותשבח: (ו) ונהפכת לאיש אחר. ת"י

רד"ק

דלחם והכברות הם גדולות מן החלות נראה כי אותו שהיה נושא שלשה ככרות לחם היה נושא גם כן חלות לחם וזכר גם כן הככרות לפי שהם הגדולות ולא זפר הקטנות כי לא יתכן כי אם לא היו נושאים אלא ג' ככרות לחם שיתנו לשאול ונערו שתים ולא ישארו עמהם אלא ככר אחד והם היו שלשה אלא כי גם חלות לחם היו נושאים שתים או שלשה ונתנו לשאול ונערו שתי חלות לחם ואחר שזכר ככרות וזכר חלות ידועה הוא שלא יקראו הככרות חלות וכן כתוב בתורה וככר לחם אחת וחלת לחם אחת: (ה) גבעת האלהים. תרגם יונתן לגבעת' די בה ארונא דה' והיא גבעת קרית יערים כי שם היה הארון מיום ששיבוהו פלשתים עד שהעלהו דוד משם: אשר שם נציבי פלשתים. שהיו פלשתים מושלים בישראל והיו להם נציבים ממונים על ישראל שם וכן גבע בנימן כמו שאמר בדוד כשהיה מושל באדום וישם באדום נציבים והממונה על דבר נקרא נציב שמעמידין אותו עליהם. ואמר לו שמואל כי שם תצלח נציב דוד ה' לשני דברים האחד לפי שהיה שם הארון והשני לפי שהיו שם נציבי פלשתים רמז לו כי הוא יסורם משם ויושיע

מצודת ציון

(ה) נציבי. פקידי פלשתים מס שהגיעו: ופגעת. ענין פגישה: חבל. סיעה כמו חבלי למעים (תהלים קי"ט): נבל ותוף וגו'. שמות מיני כלי: (ו) וצלחה. ועכשיו כמו וגלתה היכדן (ס"ב יט):

(פ"ב ג): (ו) וצלחה. תעטוך עליך רוח ה' ותתנבא עמהם ותהיה נמשל לאיש אחר שנתחדשו בו מדות טובות: פירוש ע"ט

וְעִלָּן דִּיר נָעְמָן צְוָוִי בְּרוּיט וְאַלְסָטָע צוּ נָעְמָן פּוּן
זַיְיעֲרֵי הָעֲנָט: (ה) אַזַּי־בֹּן תָּבוֹא דָּר נָאךְ וָועְסְטוּ קוּמְן
צוּ דָּר הוּךְ פּוּן קִרְיַת יָעֲרִים וָוָם הַיְיטְן אִיז דָּארְטָן
דָּר אָרוֹן פּוּן נָאט אֲשֶׁר שָׁם וָוָם דָּארְטָן זָעְנֶן דִּי הָאֶרֶן
פּוּן פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן מוּשׁ גְּוָוֹרֶן אוֹפְּ עֶר יִשְׂרָאֵל אִין
הָאבֶּן גֵיעֶנְטָע עֶלְטָע אִין דִּי שְׁטָעט פּוּן יִשְׂרָאֵל צוּ
מוֹשֵׁל זַיין אֵיבֶּער זַיי וִיהִי כְּבוֹאֲךָ שָׁם הָעִיר אוֹנ עֶם וָועְסְט
זַיין אַז דִּי וָועְסְט אַרַיין קוּמֶען אַהִין אִין שְׁטָאט וּפָגַעְתָּ
חֶבֶל נְבִאִים וָועְסְטוּ בֶּגֶעגִיגֶען אִיין חֲבֵרוּתָה פּוּן
נְבִיאִים וָום וָועְלֶן אֲרַאפּ נִידֶעֶרֶן פּוּן דֶּר בָּמָה וְלִפְנֵיהֶם
וָואס אִיךְ הָאב דִּיר גֶּזָאגְט אַז דִּי וָועְסְט זַיין אֶמְלָךְ

הָאֱלֹהִים לָךְ עֲשֵׂה לָךְ אֲשֶׁר־תִּמְצָא יָדֶךָ
כִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ: ח וְיָרַדְתָּ לְפָנַי הַגִּלְגָּל
וְהִנֵּה אָנֹכִי יֵרֵד אֵלֶיךָ לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת
לִזְבֹּחַ זִבְחֵי שְׁלָמִים שִׁבְעַת יָמִים תּוֹחֵל
עַד בּוֹאִי אֵלֶיךָ וְהוֹדַעְתִּי לְךָ אֵת אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה: ט וְהָיָה כְּהַפְנֹתוֹ שְׁכֶם לָלֶכֶת
מֵעִם שְׁמוּאֵל וַיַּהֲפָךְ־לוֹ אֱלֹהִים לֵב אַחֵר
וַיָּבֹאוּ כָּל־הָאֹתוֹת הָאֵלֶּה בַּיּוֹם הַהוּא:
י וַיָּבֹאוּ שָׁם הַגִּבְעָתָה וְהִנֵּה חֶבֶל־
נְבִאִים לִקְרָאתוֹ וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ

ייתון אתַיָא הָאלֵן לָךְ
עֲבִיד לָךְ מָנִי מַלְכוּתָא
אֲרֵי מֵימְרָא דֵיי בְּסַעֲדָךְ:
ח וְתֵיחוֹת קֳדָמַי לְגִלְגָּלָא
וְהָא אֲנָא נָחִית לְוָתָךְ
לְאַסָּקָא עֲלָוָן וּלְנַכְסָא
נִכְסַת קוּדְשִׁין שַׁבְעָא
יוֹמִין תּוֹרִיךְ עַד מֵיתֵי
לְוָתָךְ וַאֲחַוִי לָךְ יַת
דְּתַעֲבִיד: ט וַהֲוָה כַּד
אַתְפְּנִי כְתָפֵיהּ לְמֵיזַל
מִלְּוָת שְׁמוּאֵל וְשַׁנִּי לֵיהּ
יְיָ לְבָא אוֹחֳרָנָא וְאַתָּאָה
כָּל אָתַיָא הָאלֵן בְּיוֹמָא
הָהוּא: י וַאֲתוֹ לְתַמָּן
לְגִבְעָתָא וְהָא סַיְעָה
סַפְרָיָא לְקֳדָמוֹרֵיהּ וּשְׁרַת
עֲלוֹהִי

רש"י

שכתוב לך אותות הללו כך יתקיים דבר המלוכה: עשה לך אשר תמצא ידך. מתקין לך מתי מלכותך והכן לך כשכסיסי המלוכה כמו שתוכל: (ח) וירדת לפני הגלגל. ולאחר שתמלוך תרד הגלגל לפני קודם שתרד מני: והנה אנכי ירד אליך. לסוף שבעת ימים שתרד מתה: תוחל.

תמתין: (ט) לב אחר. רוח גבורת מלכות:

מהר"י קרא

והשתני: (ו) אשר תמצא ידך. אהקין לך כני מלכותא. כלומר הכן לך מכשיסי מלכות בסה שתוכל שבביאת האותות תוכל להאמין שיתקיים לך דבר מלכות. ויש לומר עשה לך אשר תמצא ידך לשון גבורה היה לבן חיל ונלחמת בפלשתים ורמז לו פלחמת נחש העמוני ולכך אמר שאול מחר תהיה לכם ישועה כחום תשמש. והוא לשון כאשר מצאה ידי למלכת האליל: (ח) וירדת לפני הגלגל. קודם שארד אני: והנה אנכי ירד אליך. לסוף ז' ימים שהרד אתה הוו היתה נביאות כי בשנה עוד שבעת ימים ותרד: תוחל. תמתין. כן יחל תורד מן ירד. והוא מן וייחל יורה אליך להעלותה ביום השביעי. ושנינו בסדר עולם שמואל אמר לשאול וירדת לפני הגלגל הנה אנכי יורד אליך להעלות העולה שבעה ימים תוחל עד באי אליך והוא לא עשה כן לכך נאמר נפכלת ולא שמרת את מצות ה': (ט) בהפנותו. מן פנה בהראותו מן ראה: ויהפך לו אלהים לב אחר. רוח גבורת מלכות:

רד"ק

מלחמת נחש העמוני ויונתן הרגם אתקן לך מאני מלכותא: (ח) שבעת ימים תוחל. פי' מיום חמדרי ממך בגלגל וזה היה אחר חידוש המלוכה כי בחידוש המלוכה שניהם באו הגלגל יחד עם כל ישראל ואחר שדבר שמואל דבריו הלך לו ובחר לו שאול שלשת אלפים ויהר העם שלח לאוהליו ופיום שנפרד שמואל משאול שם בגלגל א"ל שייחל לו שבעה ימים עד שיבא

מצורת דוד

(ו) עשה לך. תתקן לך כלי מלכות כפי יכולתך כי המלכים עמך ומלוך תמלוך: (ח) וירדת לפני הגלגל. הזכירו ומפר לו למחר שתמלוך למחר תרד הגלגל כדעת המלחמה עם פלשתים וכאן תרד עם קודם שתרד מני והמתין לו שבעת ימים עד בואי כי מני מעשה השולות לה' ושם מודיע לך מה תעשה בדבר המלוכה (ולפי פלא המתין עמם עליו ולא מ"ל גם לו): (ט) לב אחר. כ"ל גודל נכר למאי למוך:

מצודת ציון

(מ) תוחל. תמתין כמו ויחל עוד (למעלה מ'): (ט) כהפנותו. למאמר פנה: שכמו. כתפו:

פירוש ע"ט

נועט אויך מקוים וועלן דרום עשה דך ואלסטע דיר

(ט) והיה כהפנותו שכמו אין עם איז גוועזען או שאול
מאכן בגדי מלכות אוז טבסיסי מלכות אשר תמצא
הם אוועק גקערט יין אקסעל אווערק צו ניין פון
שמואל וייהפך לו אלהים הם אים נאמ פר קערט אין
אנדער הארץ כלומר נאמ הם אים גגעבען אין יין
הארצען איין רוח גבורה אזו וויי ביא איין מלך איז
ביבואו כל האותות אין יי זענען גקומען אלי צייכען אין
דעם דאזיגען טאג: (י) ויבאו שם תיבתה אין יי זענען
גקומען דארטען קיין גבעה והנה חבל נביאים אוז נין איין
חבורה פון נביאים זיגען גקומען אקענען אים ותצלח
עליו אוז עם הם גירוהט אוף אים איין רוח נבואה

אֱלֹהִים וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹכָם׃ יא וַיְהִי כָּל־
יוֹדְעוֹ מֵאֶתְמוֹל שִׁלְשֹׁם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה עִם־
נְבִיאִים נִבָּא וַיֹּאמֶר הָעָם אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
מַה־זֶּה הָיָה לְבֶן־קִישׁ הֲגַם שָׁאוּל
בַּנְּבִיאִים׃ יב וַיַּעַן אִישׁ מִשָּׁם וַיֹּאמֶר וּמִי
אֲבִיהֶם עַל־כֵּן הָיְתָה לְמָשָׁל הֲגַם שָׁאוּל
בַּנְּבִיאִים׃ יג וַיְכַל מֵהִתְנַבּוֹת וַיָּבֹא
הַבָּמָה׃ יד וַיֹּאמֶר דּוֹד שָׁאוּל אֶלָיו וְאֶל־
נַעֲרוֹ אֶן הֲלַכְתֶּם וַיֹּאמֶר לְבַקֵּשׁ אֶת־
הָאֲתֹנוֹת וַנַּרְא כִּי־אֵין וַנָּבוֹא אֶל־

ת"א הגם שאול . זוכר פרופה :

עֲלוֹהִי רוּחַ נְבוּאָה מִן
קֳדָם יְיָ וְשַׁבַּח בֵּינֵיהוֹן׃
יא וַהֲוָה כָּל דְּיַדַּע לֵיהּ
מֵאֶתְמוֹל מִלְּי וּמִתְּקַדְּמוֹהִי
וַחֲזוֹ וְהָא עִם סַפְרָיָא
מְשַׁבַּח וַאֲמַר עַמָּא גְּבַר
לְחַבְרֵיהּ מָה דֵּין הֲוָה
לְבַר קִישׁ הַאַף שָׁאוּל
בְּסַפְרָיָא׃ יב וַאֲתֵיב
נְבָרָא מִתַּמָּן וַאֲמַר וּמַן
רַבְּהוֹן עַל כֵּן הֲוָת
לְמִתְלָא הַאַף שָׁאוּל
בְּסַפְרָיָא׃ יג וּפְסַק
מִלְּשַׁבָּחָא וְעַל לְבֵית
אַסְחָרוּתָא׃ יד וַאֲמַר אָח
אֲבוּהִי דְּשָׁאוּל לֵיהּ
וּלְעוּלֵימֵיהּ לְאָן אֲזַלְתּוּן
וַאֲמַר לְמִבְעֵי יָת אָתָנָיָא
וַחֲזֵינָא אֲרֵי לָא אַשְׁכַּחְנָא

מהר"י קרא הא' בחירק

(יא) מאתמול . כמו מתמול : (יב) ומי אביהם . ומה זה היה לבן קיש , כלומר הלא קיש אביו של שאול אינו נביא . ומה זה היה לבנו שמתנבא, ואחד מהם ענה ואמר . ומי אביהם של אלו הנביאים הלא אע"פ שאין אביהם נביאים הם מתנבאים כי הנבואה אינה ירושה : על כן היתה למשל . כשהיו רואין אדם מתנבא בעניין הזה אמרין לו הגם שאול בנביאים . ת מתנבא בשאול שהתנבא פתאום : (יג) ויבא הבמה . לאותה הנזכרת שנאמר ושמה יורדים מהבמה : (יד) ויאמר דוד שאול אליו . יש לומר ששם מצאו , ובשביל שצריך [לומר] ואת דבר המלוכה לא הגיד לו , להגיד צניעותו ועונתותו של שאול .

רש"י

(יב) ומי אביהם . מה תימה לך בדבר מי לאביהם של

רלב"ג

(יב) ומי אביהם . רומז לומר שמין ענין מהנבואה ומהשלמות מגיע מהשכל לבן וגם יתכן ביותר הכין בזה ולפי על פי שהיו לומי עניה . ובכל יתכן שהשל שהיה לו מין יקר ביותר אם כל כך נכיחים ובכל נזכל כמה שקדם כי דבר הנם היה יקר ביותר אם מין מזון נשכן ,

רד"ק

המלוכה ואם לאו לא תתקיים לפיכך אמר ותודיעני לך את אשר תעשה כלומר אז אודיע אותך מה יהיה ממלכותך : (יג) מאתמול . בחירק האלף ודגש התי"ו : (יב) ומי אביהם . תרגם יונתן ומאן דבהון וכן הוא הפירוש מי הכלמד אלה הנביאים ומשרה עליהם רוח נבואה ואין לתמוה בזה כי הקב"ת המלמד אלה הנביאים חוץ לבמה וכשכל' מהתנבות עמהם בא לבית הבמ' : (יד) ויאמר דוד שאול אליו . אולי מצאו שם בבית הבמה או קצר הכתוב

מצודת ציון

(יא) שלשום . יום הכלפי שלפני היום : (יג) ויבל . לנה : (יד) דוד . שמי מכיו : אן . לשם ובלשון כשכיון שם"ש :

מצודת דוד

(יא) מה זה היה . כ"ל מה זה שהיה לבן קיש שנתנבא וכי מכיו נביא לשהתנבאות גם הוא וכי גם שאול יהיה בין הנביאים ודומה להם וכי מצין כאה לו בנבואה : (יב) משם . מן הנביאים : ומי אביהם . כ"ל מה תתמהו וכי מי מהיה אביהם של כל הכל הנביאים שלא גם אביהם של אלו לא נביאים היו : היתה למשל . כנבוא מדם למעלה שלא הוכיל בם למדו עליו בשאול בנביאים : (יד) ויאמר דוד שאול . בכוונו של הכתוב מעלה עליהם כי אין , לא מעלהו לותם ובאו על שמואל למעלו עליהם :

פירוש ע"ט

פון נָאט אוּנ עֶר הָט נְבִיאוֹת גְּנָאכְט צְוִוישֶׁען נַיי׃
(יא) וַיְהִי כָּל יוֹדְעוֹ אִין עֶם אִיז גְּוֶוען אִיטְלִיכְער וָום
הֶט אִים גְּקֶענְט פון נָעכְטֶען אוּנ אֶיי נָעכְטֶען וַיַּרְאוּ
הָאבֶּען זֵיי גֶעזֶהֶן וְהִנֵּה עִם נְבִיאִים נִבָּא אוּ מִיט נְבִיאִים
זָאכְט עֶר נְבוּאוֹת וַיֹּאמֶר הָעָם פְּאלְק גְּזָאכְט
אֶיין מַאן צוּ זַיין חַבֶּר מַה זֶה הָיָה לְבֶן קִישׁ וָום אִיז דָם
גְּוָואכְען צוּ דֶעם זוּן פון קִישׁ אִיז דֶעֶן שָׁאוּל אוֹךְ
צְוִוישֶׁן דוּ נְבִיאִים׃ (יב) וַיַּעַן אִישׁ מִשָּׁם וַיֹּאמֶר וּמִי
מַאן פון דֶאזֶעלְבֶּן אִין הֶט גְּזָאכְט וָואם פַּר וִוינְדֶערְט
אִיר זִיךְ אוֹךְ שָׁאוּל וּמִי אֲבִיהֶם אוּנ וֶועֶר אִיז דֶעֶן דֶר
פָּאטֶער פון דוּ נְבִיאִים לְמָשָׁל גְּיִיט דִּיא נְבוּאָה
בִּירוּשָׁה . אַוּ וִוי נָאט הֶט גְּמַאכְט רִיאֶן נִין נְבוּאָה

זענט

וַאֲתַיְנָא לְנַח שְׁמוּאֵל׃ טו וַאֲמַר אַח אֲבוּהִי דְּשָׁאוּל חֲוִי לָנָא אֲמַר לְכוֹן שְׁמוּאֵל׃ טז וַאֲמַר שָׁאוּל לְאַח אֲבוּהִי חַוְיָא חֲוִי לָנָא אֲרֵי אִשְׁתַּכְחָא אֲתָנָיָא וְעַל עִיסַק מַלְכוּתָא לָא חֲוִי לֵיהּ דִּי אֲמַר שְׁמוּאֵל׃ יז וּכְנַשׁ שְׁמוּאֵל יַת עַמָּא לָקֳדָם יְיָ לְמִצְפְּיָא׃ יח וַאֲמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל אֲנָא אַסְקֵית יַת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְשֵׁיזְבִית יַתְכוֹן מִיַּד כָּל מַלְכְוָתָא דְמַצְרָאֵי וּמִיַּד כָּל מַלְכְוָתָא דַּתְקִין יַתְכוֹן׃ יט וְאַתּוּן יוֹמָא דֵין קְצַתּוּן בְּפוּלְחָנָא דֶאֱלָהְכוֹן דְּהוּא פָרִיק לְכוֹן מִכָּל בִּישָׁתֵיכוֹן וְעַקְתָכוֹן וַאֲמַרְתּוּן קֳדָמוֹהִי לֵית אֲנַחְנָא מְתַפְּרְקִין אֱלָהִין מַלְכָּא תְּמַנִּי עֲלָנָא וּכְעַן אִתְעַתְּדִי קֳדָם יְיָ לְשִׁבְטֵיכוֹן

ת"א ותת דבר המלוכה . מגלה יח׃

שְׁמוּאֵל׃ טז וַיֹּאמֶר דּוֹד שָׁאוּל הַגֵּדָה נָא לִי מַה־אָמַר לָכֶם שְׁמוּאֵל׃ טז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דּוֹדוֹ הַגֵּד הִגִּיד לָנוּ כִּי נִמְצְאוּ הָאֲתֹנוֹת וְאֶת־דְּבַר הַמְּלוּכָה לֹא־הִגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׁמוּאֵל׃ יז וַיַּצְעֵק שְׁמוּאֵל אֶת־הָעָם אֶל־יְהוָה הַמִּצְפָּה׃ יח וַיֹּאמֶר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי הֶעֱלֵיתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְאַצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל־הַמַּמְלָכוֹת הַלֹּחֲצִים אֶתְכֶם׃ יט וְאַתֶּם הַיּוֹם מְאַסְתֶּם אֶת־אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוּא מוֹשִׁיעַ לָכֶם מִכָּל־רָעוֹתֵיכֶם וְצָרֹתֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לוֹ כִּי־מֶלֶךְ תָּשִׂים עָלֵינוּ וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ לִפְנֵי

רש"י

נכליהם וכי נכונה ירושה היא: (טז) ואת דבר המלוכה לא הגיד. דרך צניעות היתה בו:

רד"ק

דהלך לו שאול אל עירו ומצאו דודו תחלה ושאל אותם על דרכם: (טז) לא הגיד לו. אולי מתוך צניעות שהיתה בו: (יז) ויצעק שמואל. כמו ויאסף ולפי שהאסיפה והקבוץ על ידי הצעק' יבא בזה הלשון: אל ה' המצפ'. כמו שפי' בספר יהושע ובספר שופטים המעם למה היה מנחג ישראל להקבץ במצפה ושם ה' מוכח ובית התפלה: (יח) כה אמר. מתחיל' כששאלתם מלך אמר לכם זה: (יט) ותאמרו לו. יש מפרשים כמו לא באלף כי אחיות אהו"י מתחלפות והנכון כמשמעו כמו שת"י ואמרתון קדמוהי לית אנחנא מתפרקין אלהין מלכא תמני עלנא והוא הוסיף בו מלת לא באלף כמו שאמר בחדוש המלוכה ותאמרו לא כי מלך ימלוך עלינו: התיצבו לפני ה'. לפי שאם היה אומר להם שמואל שאול ימלוך עליכם היו מקנאים שאר

רל"ב ג

ומפני שנאמר כי הפקים ים בין זה הזמן ובין הזמן שהתחיל שמואל להתנבא ועל כן מפני שנאמר בהתנבא זה הספק כי זה היה בעת הניח שהתחיל שמואל להתנבא ומפני עתה רצו הכתובים לומר מלד מה שלמד

מצודת דוד

(יז) ויצעק. לשון זעקה: אל ה'. במקום שנתקבצים ויוד למוד: (יט) לשבטיכם. כל שבט לבד לשטיל הגורל שם הסכימו שומה:

מצודת ציון

(יז) ויצעק. ענין הסיפה על כי בלשון למעלה המלשון: (יח) הלוחצים. הדוחקים:

פירוש ע"ט

זְעָנָן נִיט דָא וְנָבוּא אֶל שְׁמוּאֵל וְעָנָן מִיר נְקוּמְעָן צוּ שְׁמוּאֵל׃ (טז) וַיֹּאמֶר דוד שָׁאוּל הָאט דָר פְעטֶטער פון שָׁאוּל נָאגְט צוּ שָׁאוּל הַגֵּדָה נָא לִי וָאג נון צוּ מִיר מַה אָמַר לָכֶם שְׁמוּאֵל נָאגְט צוּ שָׁאוּל הַגִּיד נָא לָנוּ צוּ מִיר מַה שָׁאוּל גְנָאגְט: (טז) וַיֹּאמֶר הָט אונְז גְנָאגְט אַז דוּ אַיינְלָן וְעָנָן גְעפִינְעָן גְנוּאָרָן וְאת דְבַר הַמְּלוּכָה אוּג דִי נאך פון דָר מְלוּכָה הָט עָר אִים נִיט גְנָאגְט אֲשֶׁר אָמַר שְׁמוּאֵל וָואס שְׁמוּאֵל הָאט גְנָאגְט צוּ אִים דָם אַיז גְוָועזְן צַיין צְעִיטְן גְנוּעזְן אַיינְעָר נָאט וָואס עָר הָעלְפְט אַיינְ פון אַלֵי אַיינְרֵי רָעות אוּג צָרות וַתֹּאמְרוּ לוֹ אוּג אִיר הָט גְנָאגְט צוּא אִים כִּי מֶלֶךְ

תשים

יְהוָה לְשִׁבְטֵיכֶם וּלְאַלְפֵיכֶם: כ וַיַּקְרֵב שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּכֵד שֵׁבֶט בִּנְיָמִן: כא וַיַּקְרֵב אֶת־שֵׁבֶט בִּנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָיו וַתִּלָּכֵד מִשְׁפַּחַת הַמַּטְרִי וַיִּלָּכֵד שָׁאוּל בֶּן־קִישׁ וַיְבַקְשֻׁהוּ וְלֹא נִמְצָא: כב וַיִּשְׁאֲלוּ־עוֹד בַּיהוָה הֲבָא עוֹד הֲלֹם אִישׁ * וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה־הוּא

נבראי

ת"א הגפ כוד הלום . זמתים קנ :

לְשִׁבְטֵיכוֹן וּלְאַלְפֵיכוֹן:
כ וְקָרִיב שְׁמוּאֵל יַת כָּל שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל וְאִתְּחַד שִׁבְטָא דְבִנְיָמִן: כא וְקָרִיב יַת שִׁבְטָא דִבְנֵי בִנְיָמִן לְזַרְעִיָּתֵהּ וְאִתְּאַחֲדַת זַרְעִית מַטְרִי וְאִתְּאַחַד שָׁאוּל בַּר קִישׁ וּבְעוֹהִי וְלָא אִשְׁתְּכַח: כב וּשְׁאִילוּ עוֹד בְּמֵימְרָא דַיְיָ הֵאִית עוֹד הָכָא

מהר"י קרא

ושתה הגיד לך מה שאירע לו בנביאות שאול בשובו לביתו יהולך ומפרש באיזה ענין המליכו: (כא) ותלכד משפחת המטרי . נרעית מטרי : ויילכד שאול בן קיש . אע"פ שלא היה שם המליכו לפי שנפל הגורל על שמו שהיו כותבין איגרת תוכחין בקופסא והנביא היה מכניס ידו ונוטל אחת : (כב) הלם איש . הבא אותו האיש עדיין לכאן . איש כמו האיש כמו ובחבקוק בתולות שנית הבתולות הנזכרות למעלה : אל הכלים .

רש"י

למשפחותיו קדי פב"פ

(כא) ויילכד שאול . אע"פ שלא היה שם נפל הגורל עליו שהיו כותבין שמם באיגרות ותומנין בקופסא והכניה מכנים ידו ונוטל לוגרל אחת : (כב) נחבא אל הכלים . בבית שמתנו שם הכלין לליהן שהיה קורח מן הגדולה . ומדרש

רלב"ג

לותם שמואל והכיאם אל המלמות שם לפסוק אחרת : (כ) ויקרב שמואל . והכה על פי הגורל נפלה המטוכה לגורל שאול :

(כא) ויילכד שאול . מקרא קצר כי קודם לכן הקריב משפחת המטרי לגבריה ואז נלכד שאול : (כב) הבא עוד הלום איש . כלומר אם בא עדיין הנה שאול : אל הכלים . כמו בכלים כלומר בין כלי העם הבאים שם שנתנו כליהם בבית אחד והוא נחבא בין הכלים ההם שהי' בורח מן השרי' ובא אל המקום בי"ת השמוש כמו ואל האחרון תתן את העדות כמו ובאחרון . ובדרש

רד"ק

השבטים אם לא היה נלכד על ידי אורים ותומים והיו לפני ה' שהיה שם כהן ואורים ותומים והיו שואלים בהם על הדרך ששרשנו בדבר פלגש בנבעה ואפשר שהביאו שם הארון :

מצודת ציון

(כב) הלום . פה׳ נחבא . מל׳ מחבוא ומסתר אל הכלים . כמו כלים וכן ואל הכלין תתן (שמות כ״ה) ומשמעו כהמון :

מצודת דוד

מי ימלוך : ולאלפיהם . הם המשפחות הנלקחים לאלפים : (כ) ויקרב . כ״ל הקריב שמות כל השבטים לפני המורים והתומים לשטיל הגורל : ויילכד . כ״ל מלה הגורל לבני בנימין וללכד עוד בה׳ . ממה שבקשוהו הוסיפו לבקול עוד במורים והומים הסם כח לפה עוד שם מלכד המעלים שם וזיהועים: נחבא . הסתיר עלמן

פירוש ע״ט

תִּישִׁים עֲלֵינוּ נוּר אֵיזֶן מֶלֶךְ זְאֹלְסְטָע טַאן אִיכְעֶר אוּנְז וַיַּהַה אוּת הַיינְט הִתְיַצְבוּ לִפְנֵי ה׳ שְׁטָעלְט אַייךְ פַּר נָאט צוא אַייעֶרע שְׁבָטִים אוּנ צוא אַייעֶרע טוּזוּנְטְעָר:

(ב) וַיַּקְרֵב שְׁמוּאֵל הָט גְמַאכְט גְנָעהָעֶן אַלֶע שְׁבָטִים פוּן יִשְׂרָאֵל אוּנ הָט גוֹרָל גְוּוארְפֶּן אוֹף זִיי וַיִּלָּכֵד שֵׁבֶט בִּנְיָמִן אִיז וְוארְן בְּעִיטְוִוינְגְנָעגְן שֵׁבֶט בִּנְיָמִן כְּלוֹמֶר דֶער גוֹרָל אִיז גִיפאלְען אוֹף שֵׁבֶט בִּנְיָמִן:

(כא) וַיַּקְרֵב אֶת שֵׁבֶט בִּנְיָמִן לְמִשְׁפְּחוֹתָיו הָט עֶר גְמַאכְט גְנָעהָעֶן שֵׁבֶט בִּנְיָמִן צוּ זַיינִי מִשְׁפָּחוֹת אִין הָט גוֹרָל גְוּוארְפֶּן אוֹף זִיי וַיִּלָּכֵד אִיז וְוארְן בְּעִיטְוִוינְגְנָעגְן בְּגוֹרָל דוּ מִשְׁפָּחָה פוּן מַטְרִי . דֶער נָאךְ הָאט עֶר וִוידֶער גוֹרָל גְוּוארְפֶּן אוֹף אַיינְצִיגְע מַעֲנְטְשֶׁן וַיִּלָּכֵד שָׁאוּל בֶּן קִישׁ אִיז וְוארְן בְּעִיטְוִוינְגְנָעגְן שָׁאוּל בֶּן קִישׁ וַיְבַקְשֻׁהוּ וְלֹא נִמְצָא אִין זַיי הָאבֶּן אִים גִיזוּכְט אִין עֶר אִיז נִיט וְוארְן גֶּפְּנֶגְן: (כב) וַיִּשְׁאֲלוּ עוֹד בַּה׳ הָאבֶּן זַיי גֶּפְרֶעֲגְט בֵּיא נָאט הָבָא עוֹד הֲלֹם אִישׁ אִיז גְקוּמֶן נָאךְ אַהֶער אִין מָאן

וַיֹּאמֶר ה׳ הָאט נָאט גְזָאגְט הִנֵּה הוּא נֶחְבָּא אֶל הַכֵּלִים עֶר אִיז בַּהַאלְטֶען אוּנ דֶעם הוּז וּואוֹ דִי לַיים וּוּט זְעֶען נְקוּמֶן הָאבֶּן גֶּגְעבֶן דְאךְטֶען זַיינֶרי כֵּלִים וְוארְעֶן עֶר אִיז אַנְטְלַאפֶּן גוּוארְעֶן פוּן דֶר גְרוּפֶּה . דֶער מְדַרֵּשׁ זָאגְט אֶל הַכֵּלִים מֵיינְט מָען דוּ אוֹרִים וְהוּמִים דֶען שָׁאוּל הָאט נִיט גוּואלְט אִן נַעֲמֶן דִי מְלוּכָה בִּיז מָען זָאל קָרֶעֲנֶן אוּנ אוֹרִים וְהוּמִים אוּיבּ עֶר אִיז רְאוּי דֶער צוא הָאט מָען גְּפְרֶעֲנְט הָאבֶּן זַיי גְעֶנֶפְעֶרְט יוא י

נְבִרָא וַאֲמַר יְיָ הָא הוּא
מְמִיר בְּמָנְיָא: כג וּרְהָטוּ
וַדְבָרוּהִי מִהַתָּן וְאִתְעֲבִיד
בְּגוֹ עַמָא וְדָם מִכָּל עַמָא
מִכַּתְפֵיהּ וּלְעֵלָא:
כד וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְכָל
עַמָא הֲחֲזִיתוּן דִי אִתְרְעִי
בֵּיהּ יְיָ אֲרֵי לֵית דְכְוָתֵיהּ
בְּכָל עַמָא וְיָבִיבוּ כָל
עַמָא וַאֲמְרוּ יְחֵי
מַלְכָּא: כה וּמַלֵיל שְׁמוּאֵל
עִם עַמָא יָת גְּיוּמָא
דְמַלְכָּא וּכְתַב בְּסִפְרָא
וְאַנְּיַח קֳדָם יְיָ וְשַׁלַח
שְׁמוּאֵל יָת כָּל עַמָא גְּבַר
לְבַיְתֵיהּ: כו וְאַף שָׁאוּל
אָזֵל לְבַיְתֵיהּ לְגִבְעָתָא
וְאָזְלוּ

נָחְבָא אֶל־הַכֵּלִים: כג וַיָּרֻצוּ וַיִּקָּחֻהוּ
מִשָּׁם וַיִּתְיַצֵּב בְּתוֹךְ הָעָם וַיִּגְבַּהּ מִכָּל־
הָעָם מִשִּׁכְמוֹ וָמָעְלָה: כד וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם הַרְאִיתֶם אֲשֶׁר
בְּחַר־בּוֹ יְהוָה כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל־הָעָם
וַיָּרִעוּ כָל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ:
כה וַיְדַבֵּר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֵת מִשְׁפַּט
הַמְּלוּכָה וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר וַיַּנַּח לִפְנֵי יְהוָה
וַיְשַׁלַּח שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־הָעָם אִישׁ
לְבֵיתוֹ: כו וְגַם־שָׁאוּל הָלַךְ לְבֵיתוֹ

רש"י

ר' דנושה

לגלה רבי תנחומא ולא הכלים כתירים ותומים לחמר שמת ליהי רחוי לגדולה עד שימצאו כתורים ותומים ושאל ועלה

רד"ק

אל הכלים באורים ותומים אמר שאול שבא אינני הגון למלכות עד שישאלו באורים ותומים: (כד) הראיתם. בדנש הר"ש שלא כמנהג וכן הראיתם כי שלח בן המרצה הזה: כי אין כמוהו. כי אדם בעל קומה וצורה נאה יאות למלוכה ויירחו העם אותו יותר: יחי המלך. תרגם יונתן יצלה מלכא: (כה) משפט המלוכה. תוק המלוכה על העם כמו שכתוב למעלה: וינח לפני ה'. בארון הנחיו: (כו) וגם שאול הלך לביתו. להודיע שהלך

מצודת דוד

בין כלי העם והיה לפס מקום מיוחד להתעמד שם כלי משמיעס והיה שאול מסתיר מלמו שם כי היה בוכה מן השכירה: (כד) הראיתם. פס מוחים אתם לב למלוח ולהתבונן בהמלך אשר בחר ה' וירשו. תכונת תלוכה: (כה) את משפט המלוכה. תק המלוכה כלתון ע"פ הכתוב' ומלוכה שיהא שלטון על העם וכל יתנו יתנו פיו: לפני ה'. לפני התיון:

מהר"י קרא

באורים ותומים: (כד) הראיתם. דיש דנושה על פי המסורה: (כה) וינח לפני ה'. להיות לעדות למלכים לדורות הבאים: (כו) גבעתה. פן גבעה. עולהה פן עולה: אשר נגע אלהים

רלב"ג

(כג) והנה היה נבוה מכל העם מכתפו ומעלה: (כה) ויכתב בספר שמואל אל העם את משפט המלוכה כ"ל הכתב שים למלך על עמו והמובן מלאוי למי שיתנהג את פיו וכתב זה בספר והניחו לפני ה' כ"ל אצל מרון ה' כדי שיהיה שם תמיד. וידמה שכתב כפולות ולכלו עמו והניחו לו מהקח לכיס מיכאל. והכתיבים הזו שמוא ומעמו מה יועיענו זה ואל לד הכזיון גם לא הכיאו לו מהקח והיה שמוא בכל זה מחכים ולא לקח לחוכיחם על זה:

מצודת ציון

(כד) הראיתם. כה"ל הבמלה: (כה) משפט. חוק הלמוי:

פירוש ע"ט

(כג) וַיָּרֻצוּ וַיִּקָּחֻהוּ מִשָּׁם וְעָנָן זַיי גְלַאפְן אוּן הָאבְּן אִים
גְנוּמֶן פּוּן דָארְטֶן וַיִּתְיַצֵּב בְּתוֹךְ הָעָם עָר הָט זִיךְ גִשְׁטעלְט
אוּן מִיטֶן פָאלְק עָר אִיז הָעבֶער גְוָוען פּוּן דָעם
נָאנְצֶן פָאלְק עָר אִיז הָעבֶער גְוָוען פּוּן יעדֶן
צוּ: (כד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אוּן שְׁמוּאֵל הָט גָאנְט צוּ דָעם
נָאנְצֶן פָאלְק הָט אִיר גְנָעהֶן דָם וָוס נָאט הָט אוּם
אוֹם דָער וַיילְט כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל הָעָם אַז עָם אִיז נִיט
דָא אַזוֹ וִוי עָר אִיז פּוּן דָעם נָאנְצֶן פָאלְק אוּן הָאבְּן
הָעָם הָאבְּן גִיבְלאזְן דָם נָאנְצֶע פָאלְק אוּן הָאבְּן
גְנוּמֶן דָר מַלְכָּה וְאֶל לָעבֶן: (כה) וַיְדַבֵּר שְׁמוּאֵל אוּן
שְׁמוּאֵל הָט גִירעט צוּם פָאלְק דָם גְנָעט פּוּן דֶער
קְלוּכָה וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר אוּן הָט דָם פַּר שְׁרִיבְּן אוּן אֵיין
גוּךְ וַיַּנַּח לִפְנֵי ה' אוּן הָט דָם גְלֵייגְט פַּר נָאט וַיְשַׁלַּח
שְׁמוּאֵל וגו' אוּן שְׁמוּאֵל הָט אַוֶעק גִשִׁיקְט נָאר דָאם
פָאלְק אִיטְלֶעכְן מאן צוּ זַיין הוּז: (כו) וְגַם שָׁאוּל אוּן
שָׁאוּל אִיז אוֹךְ גְנַאנְגְען צוּז זַיין הוּז קַיין גִבְעָה וַיֵּלְכוּ

עַמּוֹ הַחַיִל אוּן זַיי זָענֶן גְנַאנְגְען מִיט אִים דָם חֵיל וָוָם
עַם

גִּבְעָתָה וַיְלָכוּ עִמּוֹ הַחַיִל אֲשֶׁר־נָגַע
אֱלֹהִים בְּלִבָּם: יג וּבְנֵי בְלִיַּעַל אָמְרוּ מַה־
יֹּשִׁיעֵנוּ זֶה וַיִּבְזֻהוּ וְלֹא־הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה
וַיְהִי כְּמַחֲרִישׁ: יא וַיַּעַל נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי
וַיִּחַן עַל־יָבֵישׁ גִּלְעָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־אַנְשֵׁי
יָבֵישׁ אֶל־נָחָשׁ כְּרֹת־לָנוּ בְרִית וְנַעַבְדֶךָּ:
ב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי בְּזֹאת
אֶכְרֹת לָכֶם בִּנְקֹר לָכֶם כָּל־עֵין יָמִין
וְשַׂמְתִּיהָ חֶרְפָּה עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

וְאָזְלוּ עַמֵּיהּ קְצַת מִן
עַמָּא דְּחַיְלֵי חֶמְאָה
דְּאִתְיְהִיב דַּחְלָא מִן קֳדָם
יְיָ בְּלִבְּהוֹן: יג וּבְנֵי רְשָׁעָא
אֲמַרוּ בְּמָה יְפָרְקִינָנָא
דֵּין וְשָׁמוּהִי וְלָא אַיְתוֹ
לְמִשְׁאַל בִּשְׁלֵמְיהּ וַהֲוָה
כְּשַׁתִּיק: א וּסְלִיק נָחָשׁ
מַלְכָּא דִּבְנֵי עַמּוֹן וְשָׁרָא
עַל יָבֵשׁ גִּלְעָד וַאֲמַרוּ
כָּל אֱנָשֵׁי יָבֵשׁ לְנָחָשׁ
גְּזַר לָנָא קְיָם וְנִפְלְחִינָךְ:
ב וַאֲמַר לְהוֹן נָחָשׁ מַלְכָּא
דִּבְנֵי עַמּוֹן בְּהָדָא אֶגְזַר
לְכוֹן בְּמֵיזַק לְכוֹן כָּל
עַיְנָא דְיַמִּינָא וַאֲשַׁוֵּינָהּ

ת"א וכני בליעל . יומת כב : ויפל נחש העמוני . שם

מהר"י קרא

בלבם . ת"י גבורין דחלי חטאין דאית׳הוב דחלא מן קדם ה׳ בלבהון : (יג) ויהי כמחריש . נוהג עצמו כאדם מחריש על הדבר ואינו חושש :

יא (א) נחש העמוני . ת"י נחש מלכא דבני עמון : (ב) בנקור עמון . לשון שיסיון . כמשמעו : ושמתיה חרפה על כל ישראל. אמרו לו אין בזה חרפה שעדיין לא הרגישו ואנחנו מתי מעט אבל ההן לנו זמן עד שנודיע להם ואם לא יבאו לעזרנו או תהיה להם לחרפה . [להרפה] לשון גידוף . ומדרשו בנקור לכם כל עין ימין תביאו לי ספר תורתכם שכתוב בה לא יבא עמוני

רש"י

כילו: (כו) אשר נגע אלהים גבורין דחלי חטאה לתיהב דחלא מן קדם ה׳ בלבהון :

יא (ב) כל עין ימין . כמשמעו . ומדרש אגדה הכילו לי ספר תורתכם שכתוב מימין ומשמאל על שכתב כה לא יבא עמוני ומואבי וגו׳ (דברים כ"ג): חרפה גידוף :

רל"ג

(ו) ואחר זה עלה נחש העמוני ויחנה אצל יבש גלעד להלחם עם יש׳ ולילחתם ממנו ממרו לו יושבי יבש גלעד שיכלוה להם בברית ויעבדוהו כ"ל שיהיו לו לעבד וזהו לשחזיותו לו הסכים לנקחת מהם אבל אמר שיקר להם כל עין ימין להסיס זה העניין חרפה על כל ישראל בלהותהם הלכו ויועטרכו לכרות ברית עמו וזה שמואל אשר שהוקם מלך ויונתן תרגם ולא אתו למישאל בשלמי׳: (ב) עין ימין . ענין הסמיכות רוצה לומר עין צד הימין ופי׳ הפסוק

מצודת ציון

(כז) ויבוזהו . מל׳ בזיון: כמחרישי . אחר על הדבר כמו׳ ופל הסתיקה:
יא(ב) ויחן . מלשון חנית : (ב) בנקור . שיש קיכ כמו בעיני

כאשר הלכו לבקש למלך ביום הבחירה . ויהי כמחריש . פשה עלמו כאדם לא יעמו לו למלט לא יפחת סיו :

מצודת דוד

(כז) אשר נגע אלהים . אשר נגע יהלם אלהים בלבם לבקר את המלך אשר ממשח ע"פ הדבור : (כז) מה ישיענו זה . על כי היות מבשמתו הפעילה ומי"ם יתזיק בידו : ולא הביאו לו מנחה .

יא (ז) כרת לנו בריית . לבל המיש מותנו : (ב) בואת . זאת התנאי . זאת התנאי שאוכל עוד לחתוך ימין מכל אחד מהם ולא יהיה עוד עין ימין שלהם לא יפחת סיו :

משלי חכמים

שְׁמוּאֵל הַשׁ אִים גְּיַאלֶּפֶם פַּר אֶמֶלֶךְ אִיז נָאךְ שָׁאוּל נִים נִיקוּמֶען צוּ דֶּעם דָּעֶנְעֶנְגֶּנ וָוֹס אִיז דֶּר פִירֶנְגֶּר פּוּן אֶמֶלֶךְ . דֶּרִיבֶּער הָאט עֶר גֶּעשְׁוּוינֶען . אֲבֶּער נָאכְדֶּעם וִויא אוֹיךְ שָׁאוּל אִיז נִיקוּמֶען דִּיא גְּבוֹאָה פּוּן הַקב"ה הָם שָׁאוּל אֲנֶּעהוֹיבֶּען צוּ בַּאהֶעבֶּען וָום אִיז אֶמֶלֶךְ . אַז עֶר וָועט וָוערֶן דֶּר גֶּרֶעסֶטֶר בַּעַל חוֹב מֶער פּוּן אַלֶּע יִידִּין אוּ דֶּרִיבֶּער הָאט הקב"ה גִּיזָאגְט אוֹיךְ אֶמֶלֶךְ לְבַלּוֹתִי רוּם לְבָבוֹ מֵאֲחָיו . עֶר זָאל נִים טְראכְטֶן אִין הָארְצֶן וַיֵּיל עֶר אִיז אֶמֶלֶךְ אִיז עֶר גֶּרֶעסֶער פּוּן אַלֶּע זַיינֶע בְּרִידֶער . פַּארְקֶערט עֶר אִיז נָאךְ אֲנֶּערֶעסֶרֶער בֵּיי חוֹב אוּנ עֶר מוּז לֶערְנֶען הוֹרָה טָאג אוּנ נָאכְט וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו . עֶר זָאל לֶיינֶען אִין דִּי הוֹרָה אַזוֹי לַאנְג וִוי עֶר וָועט לֶעבֶּן . דֶּרִיבֶּער הָאט שָׁאוּל אִיצְט נִים נִיוואלְט אֶן נֶעמֶען דִּיא כְּלִיטָה :

בְּרִית פַּר שְׁנֵייד צוּ אוּנְז אִיין בְּרִית אוּנ מִיר וָועלֶן דִּיךְ דִּינֶען : (ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וגו׳ הָאט נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי גִּזָאגְט צוּ וַייא בְּזֹאת אֶכְרֹת לָכֶם מִיט דֶּעם דָּאוּנֶען וָועל אִיךְ פַּר שְׁנֵידֶן צוּ אַייךְ אַיין בְּרִית בִּנְקוֹר לָכֶם אַז אִיךְ וָועל אוֹם שְׁטֶעכֶּן צוּ אַייךְ אִיטְלֶעכֶּם רֶעכְטֶע אוּג וְשַׂמְתִּיהָ חֶרְפָּה אוּנ אִיךְ וָועל עֶם טָאן אִיין שַׁאנְד אוֹף כָּל יִשְׂרָאֵל . דֶּר מְדָרֶשׁ שְׁרַייבְט עֶר הָאט גְּזוּאלְט מָען זָאל אִים בְּרֶענֶגֶען דּוּ סֵפֶר תּוֹרָה וְואם זִי אִיז נִבְעֶטֶן

חִיסוּדָא עַל כָּל יִשְׂרָאֵל׃ ג וַאֲמָרוּ לֵיהּ סָבֵי יָבֵשׁ
אוּרֵיךְ לָנָא שִׁבְעָא יוֹמִין
וְנִשְׁלַח אִזְנָדִין בְּכָל
תְּחוּם יִשְׂרָאֵל וְאִם־אֵין מוֹשִׁיעַ אִתָּנוּ וְנֵצֵאנוּ
אֵלָיִךְ׃ ד וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים גִּבְעַת שָׁאוּל
וַיְדַבְּרוּ הַדְּבָרִים בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ כָל־
הָעָם אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ׃ ה וְהִנֵּה שָׁאוּל בָּא
אַחֲרֵי הַבָּקָר מִן־הַשָּׂדֶה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
מַה־לָּעָם כִּי יִבְכּוּ וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֶת־דִּבְרֵי
אַנְשֵׁי יָבֵישׁ׃ ו וַתִּצְלַח רוּחַ־אֱלֹהִים עַל־
שָׁאוּל בְּשָׁמְעוֹ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיִּחַר אַפּוֹ מְאֹד׃ ז וַיִּקַּח צֶמֶד בָּקָר
וַיְנַתְּחֵהוּ וַיְשַׁלַּח בְּכָל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל בְּיַד

גוְיֹאמְרוּ אֵלָיו זְקֵנֵי יָבֵישׁ הַרְפֵּה לָנוּ שִׁבְעַת
יָמִים וְנִשְׁלְחָה מַלְאָכִים בְּכָל גְּבוּל
יִשְׂרָאֵל וְאִם־אֵין מוֹשִׁיעַ אֹתָנוּ וְיָצָאנוּ
אֵלֶיךָ׃ ד וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים גִּבְעַת שָׁאוּל
וַיְדַבְּרוּ הַדְּבָרִים בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ כָל־
הָעָם אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ׃ ה וְהִנֵּה שָׁאוּל בָּא
אַחֲרֵי הַבָּקָר מִן־הַשָּׂדֶה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
מַה־לָּעָם כִּי יִבְכּוּ וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֶת־דִּבְרֵי
אַנְשֵׁי יָבֵישׁ׃ ו וַתִּצְלַח רוּחַ־אֱלֹהִים עַל־
שָׁאוּל בְּשָׁמְעוֹ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיִּחַר אַפּוֹ מְאֹד׃ ז וַיִּקַּח צֶמֶד בָּקָר

אוגדיא

רש"י כשמעו קרי מהר"י קרא

(ה) אחרי הבקר. לְמחר זמן מועד ביאת הבקר מן השדה׃ ומואבי׃ (ה) אחרי הבקר. אחרי זמן ביאת בקר מן השדה׃

רד"ק רל"ג

במשמעו ויש בו דרש אמר להם נחש הביאו ספר תורה שהוא עין ימינכם ואעקר מתוכו לא יבא עמוני בקהל ה׳׃ (ה) בא אחרי הבקר כמו שאמר למעלה וגם שאול הלך לביתו כמו שפירשתי וחיית מתעסק בצרכי ביתו והיה בא אחרי הבקר עם האכרים׃ (ו) ותצלח רוח אלהים. רוח גבורה וכן תרגם יונתן ושרת רוח גבורא מן קדם ה׳ על שאול׃ כשמעו. כתיב בביי"ת

מצודת דוד מצודת ציון

כזה יסים מלכם לכל ישראל על כגון יוכלו להושיע מלכם מכזיון גדול כזה׃ (ג) הרף לנו. המלכה מלחמו והמתן בכעת ימים וכ"ל הכוונה כזה למלך כל ישראל כמו למו להושיעם ומס לנ יושיענו מן יחסר למלכם׃ (ה) אחרי הבקר. על כי כלה שהותו מעוכב ואלך אחרי הבקר להשיגם מיד הסנהדרין׃ (ו) ותצלח. עכר עליו לזה גודל לכך ונכוכה מה׳ כשמעו וגו׳ ומכה מפו על נחם כעמוני׃ (ז) ביד השלאבים. מלאכי

פירוש ע"ט

גְּוֹאַרְעָן מִיט דֶר רֶעכְטֶר הַאנְט אוּן הָט זִי גְוֹואלְט פַּר בְּרֶעגְען וַויִיל עָם שְׁטַיִיט אוּן אִיר עֶם זָאל נִיט קוּמֶן אוּן זִי וִוילֶן עָם נִישְׁט הֶעלְפֶן אוּן נָאכְט אַיין זַאמְלְעגְ דָם זָעגְן דוּ יִשְׂרָאֵל׃ (ג) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הָאבְּען גְּוֹאנְט צוּ אִים דוּ עֶלְצְטָע פוּן יָבֵשׁ הֶרֶף לָאז אָב אוּנְז זוֹבְּען טָעג וְנִשְׁלְחָה מַלְאָכִים אִין מִיר וָועלְן שִׁיקֶן שְׁלוּחִים אִין דָעם גַאנְצֶן גְּבוּל פוּן יִשְׂרָאֵל וְאִם אֵין מוֹשִׁיעַ אוּנְז קֶיינֶער וְיֹעֵץ אוּנְז נִיט הֶעלְפֶן וָועלְן מִיר אַרוֹס גֶיין צוּ דִיר׃ (ד) וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים גִּבְעַת שָׁאוּל וַיְנַגְּדוּ דוּ מַלְאָכִים קֶיין גִּבְעַת שָׁאוּל אִין הָאבְּן גֶרֶעט דוּ רֶייד אִין דִיא אוֹיעֶרֶן פוּן דֶעם פָאלְק וַיִּשְׂאוּ אוּן גְּהוּבֶן דָם גַאנְצֶע פָאלְק זַייעֶר קוֹל אוּן הָאבְּען גְּוֹוֵינְט׃ (ה) וְהִנֵּה שָׁאוּל בָּא אוּנְז שָׁאוּל אִיז גְּקוּמֶן וַאךְ דֶר צַייט וַאךְ דֶר רִינְדֶער קוּמֶן פוּן דֶעם פֶעלְד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מַה הָאט גְּאנְט דַיי לֶעם זִי וֵיבְּען וּואס אִיז דָם צוּם קְאלְק זָוען זִיי וַויינֶען וַיְסַפְּרוּ לוֹ הָאבְּען זַיי אֶהֶם דֶר צַייטְט דוּ רֶייד פוּן דִי מַאנֶן פוּן יָבֵשׁ׃ (ו) וַתִּצְלַח רוּחַ אֱלֹהִים עַל שָׁאוּל אוּן הָט גְּרוּאט אִין רוּחַ נְבוּאָה פוּן נָאט אוֹף שָׁאוּל אַז עֶר הָט גֶהֶערְט דִי דָאזִיגֶע רֶייד וַיִּחַר אַפּוֹ מְאֹד אוּן עֶם הָט גְּיגְרוּמְט זַיין צָארְן וַיִּיעֶר׃ (ז) וַיִּקַּח צֶמֶד בָּקָר אִין עֶר הָט גְּעוּמְען אִיין פָּאר רִינְדֶער וַיְנַתְּחֵהוּ אִין הָט אִיטְלִיכֶע רִיגְר זוּ שְׁנִיטֶן אוֹף שִׁטִיקֶר אִין הָאט דָאס צוּ שִׁיקְט אוּן גָאר דֶעם גְּבוּל פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל דוּרְךְ דוּא שְׁלוּחִים פוּן יָבֵשׁ גִּלְעָד לְאמֶר צוּזָא וָאנֶן אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ וגו׳ דֶר וּם וָועט נִיט אֲרוֹס גֶיין נָאךְ שָׁאוּל אִין נָאךְ שְׁמוּאֵל כֹּה יֵעָשֶׂה לְבָקְרוֹ אֲזוּ וָועט וָועלְן

הַמַּלְאָכִים וַיֹּאמְרוּ אֲשֶׁר אֵלֶיהָ אֲנַחְנוּ יֹצְאִים
אַחֲרֵי שָׁאוּל וְאַחַר שְׁמוּאֵל כֹּה יַעֲשֶׂה
לְבִקְעָה וַיִּפֹּל פַּחַד יְהוָה עַל הָעָם וַיֵּצְאוּ
כְּאִישׁ אֶחָד: ח וַיִּפְקְדֵם בְּבֶזֶק וַיִּהְיוּ בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָלֶף וְאִישׁ יְהוּדָה
שְׁלֹשִׁים אָלֶף: ט וַיֹּאמְרוּ לַמַּלְאָכִים
הַבָּאִים כֹּה תֹאמְרוּן לְאִישׁ יָבִישׁ גִּלְעָד
מָחָר תִּהְיֶה לָכֶם תְּשׁוּעָה בְּחֹם הַשֶּׁמֶשׁ
וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים וַיַּגִּידוּ לְאַנְשֵׁי יָבֵישׁ
וַיִּשְׂמָחוּ: י וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי יָבֵישׁ מָחָר
נֵצֵא אֲלֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָנוּ כְּכָל־הַטּוֹב
בְּעֵינֵיכֶם: יא וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּשֶׂם שָׁאוּל

אוֹנְדָנָא לְמֵימַר דְּלַיְתוּהִי
נָפֵיק קְדָם שָׁאוּל וּבְתַר
שְׁמוּאֵל כְּדֵין יִתְעֲבִיד
לְתוּרְיָה וּנְפַל זְיָעָא מִן
קֳדָם יְיָ עַל עַמָּא וּנְפָקוּ
כְּגַבְרָא חַד: ח וּמְנָנוּן
בְּבָזֶק וַהֲווֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּלַת מְאָה אַלְפִין וְאֱנָשׁ
יְהוּדָה תְּלָתִין אַלְפִין:
ט וַאֲמָרוּ לְאוֹנְדָנָא דְאָתוּ
כְּדֵין תֵּיכְרוּן לַאֱנָשׁ יָבֵישׁ
גִּלְעָד מְחַר תְּהֵי לְכוֹן
פּוּרְקָנָא בְּמֵימֵי שְׁמְשָׁא
וַאֲתוּ אוֹנְדָנָא וְחַוְיוּ
לֶאֱנָשֵׁי יָבֵישׁ וְחַדְיוּ:
י וַאֲמָרוּ אֱנָשֵׁי יָבֵישׁ מְחַר
נִפּוֹק לְוָתְכוֹן וְתַעְבְּדוּן
לָנָא כְּכוֹל דְּתַקִּין
בְּעֵינֵיכוֹן: יא וַהֲוָה
בְּיוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי וּמָנֵי
שָׁאוּל

תולדת אהרן

ויפקדם בבזק: שם עב:

מהר"י קרא כתם קדי רש"י

(ז) לבקרו. כן בקר דבורו בן דבר: (ח) בבזק. שם מקום ומדרש (ז) לבקרו. להמותיו: (ח) ויפקדם בבזק. רכותיו
תמרו כשברי הרסיס. (סנ"ח) לשון אחר בבזק כתכיס שטעל מכל אחד לחן ומגפ כמו ויפקדם בטלאים (לקמן ט"ו ד')
שטעל מכל אחד עלה ומגפ' כהם כמו שהיו מוכים לותם בחלחי שקלים. ותרגום כלרור לחן כמרגמה (משלי כ"ו ח')
היך בזקא דכיפא בקלעא. וכילמדנו ויפקדם בטלאים כך לשון בזקיית כך לשון עתירין בחילין לימריא

רד"ק

וקרי בכ"ף וחענין אחד: (ז) ואחר שמואל. לפי שלא קבלו אותו כולם למלך אמר ואחריו שמואל מי שלא ירצה לצאת אחרי שאול יצא אחרי שמואל כדי שיהיו דרוזים לצאת:(ח)בבזק. שם מקום וכבר פירשנו בו פירוש אחר בספר מכלל שהוא כמו באבנים

מצודת ציון

מהך כ"ף נסתמים ס"ג נסמכים: (ח) בבזק. שם מקום: (ט) לאיש. לכל אים: כחם השמש. כלשון יתמתם בשמש בגבורתו וכולם מלי

(י) ויאמרו אנשי יבש. תמרו לאנשי כתם העמוני מחר נלא וגו' ועשו כמו כשמר תלו ולטעמותם תמרו שלא יכיו כשמעים: (יא) בתוך

פירוש ע"ט

גְּטָאן צוּ זַיְנֶן רִיגֶרֶר אִיז גִיפַאלֶן דִי פָאלְקְט פוּן
גָאט אוֹף דֶם פָאלְק וַיצֹּאוּ כְּאִישׁ אֶחָד אִין זַיי זָעגֶן
צֹלָע אֲרוֹם גֶגַאנְגֶן אַזוֹ וִוי אִין מְעגְלִיכְקֵיט שׁ: (ח) וַיִּפְקְדֵם
בְּבֶזֶק אִין עֶר הָט זַיי גִיצַיילְט מִיט שָׁרְבְּלֶעךְ אוֹדֶר
מִיט שְׁטֵיינֶדְלִיךְ. דֶהֵיינוּ עֶר הָט פּוּן אִיטְלִיכֶן גְנוּמֶן
אִיין שְׁטֵיינֶדְל עַל דֶר נָאךְ הָט עֶר דִי שְׁטֵיינֶדְלֶעךְ
אוּפְּגֶעֶר גְצַיילְט הָט עֶר גְוִוסְט וִוי פִיל דִיא יִשְׂרָאֵל
זֶעגֶן. אוֹדֶר בֶּזֶק אִיז גִיוֶעזֶן אִיין שְׁטָאט וֶם עֶר הָט
זַיי גְצַיילְט אִין אִירֵ־יְהוּדָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זָעגֶן דוֹ בֶּגֵי יִשְׂרָאֵל
גְוֶעזֶן דְרֵיי הוּנְדֶרְט טוֹזֶנְט וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אוֹג
דִי מַאגְן פּוּן שָׁבֶט יְהוּדָה זָעגֶן גְוֶעזֶן דְרֵיי סָג טוֹזֶנְט:
(ט) וַיֹּאמְרוּ לַמַּלְאָכִים הַבָּאִים אוֹג זַיי הָאבֶּן גְנָאגְט צוּ דִי
שְׁלוּחִים וֶם זָעגֶן גְקוֹמֶן פּוּן יָבֵישׁ גִּלְעָד כֹּה תֹאמְרוּן

גשלאגן

אוֹנְדָנָא לְמֵימַר דְּלַיְתוּהִי
נָפֵיק קְדָם שָׁאוּל וּבְתַר
שְׁמוּאֵל כְּדֵין יִתְעֲבִיד
לְתוּרְיָה וּנְפַל זְיָעָא מִן
קֳדָם יְיָ עַל עַמָּא וּנְפָקוּ
כְּגַבְרָא חַד: ח וּמְנָנוּן
בְּבֶזֶק וַהֲווֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּלַת מְאָה אַלְפִין וְאֱנָשׁ
יְהוּדָה תְּלָתִין אַלְפִין:
ט וַאֲמָרוּ לְאוֹנְדָנָא דְאָתוּ
כְּדֵין תֵּיכְרוּן לַאֱנָשׁ יָבֵישׁ
גִּלְעָד מְחַר תְּהֵי לְכוֹן
פּוּרְקָנָא בְּמֵימֵי שְׁמְשָׁא
וַאֲתוּ אוֹנְדָנָא וְחַוְיוּ
לֶאֱנָשֵׁי יָבֵישׁ וְחַדְיוּ:
י וַאֲמָרוּ אֱנָשֵׁי יָבֵישׁ מְחַר
נִפּוֹק לְוָתְכוֹן וְתַעְבְּדוּן
לָנָא כְּכוֹל דְּתַקִּין
בְּעֵינֵיכוֹן: יא וַהֲוָה
בְּיוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי וּמָנֵי
שָׁאוּל

תולדת אהרן

ויפקדם בבזק: שם עב:

אֶת־הָעָם שִׁלֹּשָׁה רָאשִׁים וַיָּבֹאוּ בְתוֹךְ
הַמַּחֲנֶה בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיַּכּוּ אֶת־
עַמּוֹן עַד־חֹם הַיּוֹם וַיְהִי הַנִּשְׁאָרִים
וַיָּפֻצוּ וְלֹא נִשְׁאַרוּ־בָם שְׁנַיִם יָחַד׃
יב וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל מִי הָאֹמֵר
שָׁאוּל יִמְלֹךְ עָלֵינוּ הָנוּ הָאֲנָשִׁים
וְנָמִיתֵם׃ יג וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לֹא־יוּמַת אִישׁ
בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה תְּשׁוּעָה
בְּיִשְׂרָאֵל׃ יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם
לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וְנַחֲדֵשׁ שָׁם הַמְלוּכָה׃

שָׁאוּל יַת עַמָּא תְּלָתָא
מִשְׁרְיָן וַעֲלוּ בְּגוֹ
מַשְׁרְיָתָא בְּמַטָּרַת צַפְרָא
וּמְחוֹ יַת בְּנֵי עַמּוֹן עַד
מֵימָם יוֹמָא וַהֲווֹ
דְּאִשְׁתְּאַרוּ וְאִתְבַּדְּרוּ
וְלָא אִשְׁתְּאַרוּ בְּהוֹן
תְּרֵין דְּעַרְקָן כְּחָדָא׃
יג וַאֲמַר עַמָּא לִשְׁמוּאֵל
מָא דֵּין דִּי מְבַסַּר לְמֵימַר
לָא כְּשַׁר שָׁאוּל לְמִמְלַךְ
עֲלָנָא אֵיתוֹ גַּבְרַיָּא
וְנִקְטְלִינוּן׃ יג וַאֲמַר
שָׁאוּל לָא יִתְקְטֵיל גַּבְרָא
בְּיוֹמָא הָדֵין אֲרֵי יוֹמָא
דֵּין עֲבַד יְיָ פּוּרְקָנָא
בְּיִשְׂרָאֵל׃ יד וַאֲמַר
שְׁמוּאֵל לְעַמָּא אֵיתוֹ
וְנֵזֵיל לְגִלְגָּלָא וְנִחְדַּת
תַּמָּן

רש"י

לשון מחר בכוזב שם מקום הזכר (כספר סופרים ס"ו) וימלטו
את תדעי כזב כמוך׃ (יב) מי האומר. כלשון כזיון כתוב
ימלוך עליו תנו לותם ונמיתם׃ ימלוך עליונו. כתמיה׃
(יד) ויאמר שמואל וגו׳ ונחדש שם המלוכה. לפי
שבראשונה היו עוררים על הדבר ועכשיו נתרצו כולם׃

מהר"ו קרא

ביומא בשברי התרסים׃ (יב) מי האומר שאול ימלוך עלינו.
כלומר בלשון בזיון. מי האומר בתמי׳ ית׳נ׳ מה דין בבשר
למיתר לא כשר שאול למישלוך עלנא׃ (יד) לכו ונלכה הגלגל.
ביקוד שהוזהרו ללכת שם [ולהתיצב שבעת ימים אבל באן]
שלא היתה אותה הליכה שאמר לו למצלה ולחדה לפני הגלגל.
שמעצמך יצא בהלוך לשם׃ ונחדש שם המלוכה. לפי
שבראשונה היו עוררין על הדבר ועכשיו נתרצו כולן וזכך

נהאספו בגלגל כפני שקרוב לראובן וגד אבל נוב היה קרוב לירושלים ורחוק מעבר הירדן׃

רד"ק

והענין אחד׃ (יא) באשמורת הבקר. משלש משמרות
שמחלקים הלילי השומרים ככו שנאמר בדבר נדעון ושאול בא
אל מחנה עמון באשמורי השלישית שהיה אשמורת הבקר׃
ויפוצו. הוי"ו כוי"ו ביום השלישי וישא אברהם את עיניו
והדומים לו כלומר מת שנשארו מהם שלא הכום בי נפוצו הנה
והנה׃ שנים יחד. כתרגומו הרין דעדקין כחרא׃ (יב) שאול ימלוך עלינו. כשר
שאול למשלך עלנא׃ (יד) ונחדש שם המלוכה. לפי שבפעם הראשונה מקצתם בזוהו ואמרו מה ישיענו זה עכשיו נתרצו

מצודת דוד

הבחנה. על נתם העמוני׃ באשמורת הבקר. הוא המשמר האמצעי
הסמוך לנוקר׃ ויפוצו. כתפזרו הלו מאלו׃ (יב) מי האומר. מי
הוא המושל עלינו וכתמיה כאומ ימלוך עליו וכי הגון הוא למלוכה.
את האנשים הללו תנו בידינו ונמיתם. ומאמו זה על כי כלו שבי
עמו וכתרגומו כתיב ס"ו׃ (יג) כי היום הזה וגו׳. ולפי שהי להמית איש ביום התשועה׃ (יד) ונחדש שם המלוכה. על כי בהתאוה לא

מצודת ציון

היום׃ (יא) ראשים. מלקים׃ באשמורת. מל׳ משמר׃ היום. כשעת
קדו׳ יום כמו לרוח היום (בראשית ג׳)׃ ויפוצו. כתפזרו כמו ויפוצו
מויבין (במדבר י׳)׃

משלי חכמים

(יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וגו׳. שְׁמוּאֵל הָם
גִּילְגָּאם צוּוֹא דִּיא יוּדִין כִּיר קִילְגִּין גִּין אִין גִּלְגָּל וְיִעְקִין כִּיר
דְּאַרְתִּין בְּעַיְיקֶן דִּי מְלוּכָה פּוּן שָׁאוּל. דְּאַרְתִּין כִּיר וִיקִין צוּ רָם
בְּאַרְתִּין הֶמְן גִּין אִין גִּלְגָּל צוּם בְּעַיְיקֶן דִּיא מְלוּכָה וְאַלוֹן וַיִּיא
בְּעַיְיקֶן דִּי מְלוּכָה אוּיק דָּם אָרָם וּואוֹ וַיִּי וְיָנִין אִיצֶם. דָּר כֵּיף
אהבת יונתן שֶׁרַיְיכֶם פַּאדְצַיְיטִין אִין גִּיזִיכְן דָּד מִנְּהָג כִּיי אַצֶּם
פַּיְיקֶנְקֶר אוֹ וַיִּיא הָאבֶּן גְּדַאדְפֶּם בָּאבֶּן אַבֶּלֶך. הָאם כֵּיף גִּירוּקֶן
אֶלֶּא שֶׁשְּׁרִין וְיָהֶר וַיִּיא וְאַלִּין וְאַבֶּן וְיִיקֶעֶר מִיכְשֶׁש אִיז דָּעֶר
גִּילְקְלִיכְסְטֶער אִין דִּי מְדִינָה. אוֹב דָּם מִיכְשֶׁש הָם מֵיִן גְּמַאכְט
פַּר אַבֶּלֶך. דִּי יוּדִין הָאבֶּן אִיוִיק גִּיוְאלְט אַוּוֹי אַבֶּלֶך. וְוּאם זַיי
וְוִילִין וְיָהֶן זַיִין בַּיְי וַיִּיטֶּר אוֹיק דִּיא גְּרֶעסְטֶע הַצְּלָחָה. אוֹב דָּאם
וַיִּיטֶּין מִיר אוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁטִיים נִיט אוֹיפְשֶׁר דִּיא מַלּוּכָה נָאר
אַיְינֶער דָּם פִּירוּנְג פּוּן הָקב"ה אַלֵּיין. אוֹב אַבֶּלֶך לְמֶעֶלְטֶער אוֹיפְשֶׁר

(יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם אוֹב שְׁמוּאֵל הָם גּוֹאגְט צוּ דָּם פַּאלְק לְאַמְעֶר
גמוֹעָן אַהֵילְף צְוּוִישָׁן וְיִשְׂרָאֵל׃ (יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם

טוַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּלָה וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־
שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם
זִבְחֵי שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם
שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד׃
יב א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־
אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃
ב וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם
וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם

תַּמָּן מַלְכוּתָא׃ סוַאֲזָלוּ
כָּל עַמָּא לְגִלְגָּלָא
וְאַמְלִיכוּ תַמָּן יָת שָׁאוּל
קֳדָם יְיָ בְּגִלְגָּלָא וּנְכִיסוּ
תַּמָּן נִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם
יְיָ וְחַדֵּי תַמָּן שָׁאוּל וְכָל
אֱנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד לַחֲדָא׃
א וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְכָל
יִשְׂרָאֵל הָא קַבֶּלִית
לְמֵימְרֵיכוֹן לְכָל דִּי
אֲמַרְתּוּן לִי וְאַמְלֵכִית
עֲלֵיכוֹן מַלְכָּא׃ ב וּכְעַן
הָא מַלְכָּא מְהַלֵּךְ
בְּרֵישֵׁיכוֹן וַאֲנָא קְשִׁישׁ
וְסָבְיָא וּבְנַי הָא אִנּוּן
עִמְּכוֹן וַאֲנָא הַלֵּכִית

מהר"י קרא

יב (ג) ושבתי . מן שב , וקמתי מן קם , והוא קמיץ לפרקים . כמו מלכים יראו ורקמו , ועשית וקן מטורה ליאית הדרך כל ידי ברהם ומשאם ויהונתם של ישראל . ואם תאמרו לכך שאלנו מלך הרי בני אתכם במקומי ואם תאמרו לפי שהכבדתי עליכם .

רלב"ג

סמוך שנה עתה לפי היה מלך בגלגול : (ט) ויאמר לפני ה' בגלגל . כי שם כבר מקום ידוע בו וכמשכונה היה שם המשכן כמו שמוכר בספר יהושע בתחלתו . ואחר זה השתדל שמואל להכיר את ישראל ולגלות לו שיעמדו בדברי התורה ולא יסורו ממנה והכל לכבד תפלה בכל ענין הנזכרים בדברי הימים מלין כמה פעמים לפלשתים ולא לקחת כוס ישועות בידו לא ישתוק ולא ישתוק לתת ולהעיד לפני זה בפני ה' וכפני משיחו כלומר יהיה הכסף יתעלה לעד ביניהם על זה ובמשל משיחו אמר שמואל :

מצודת ציון

יב (ב) ושבתי . הביאה הוא יותר מהנקוד : הנם . הנה הם :

רש"י

יב (ב) ואני זקנתי ושבתי . ממרו רבותיו זקנה קפלה

רד"ק

כלם בימי התשובה שבאה על ידו במלחמת נחש ואסר שמואל להדש המליכה בגלגל לכבוד הארון ואהל מועד שהיו שם בית"ל כשבאו לארון לפיכך היו מכבדים אותי המקום אע"פ שעתה לא היה שם כי בנוב היה : (ב) וזקנתי ושבתי . השיבה יותר מהנקוד ואמרו רבותינו ז"ל כי קפצה עליו זקנה כי לא היה

מצודת דוד

קְבָלוּהוּ מיֹּם פלוֹן (ט) וישליכו שם . כמליכו שיח בהסכמת כולם וכלון טוב : הִנֵּה ה' . כי הסכינה שורה במקום שרוב לכוד שמואל לא היה שם כי בנוב היה :

פירוש ע"ט

גַּיִן קַיִן גִּלְגָּל וּנְקַדֵּשׁ שָׁם הַמְלוּכָה אֵין לֶאֱמֹר דַּאֲתָעַן בַּגְיָאן דִּי מְלוּכָה וְאוֹרוּם כָּ. עֲרַ"וְעָנָן גְּוֹוְעָנָן מָעֲנָטְשֶׁן וּם הָאבֶּן גְּקְרִיגְט אוֹף אִיר אִין הַיְנְט וְעָנָן אַלְע מְרוּצָה גְּוֹוְארְן אוֹ שְׁאוּל וְאַל נַיִן אֶמֶלֵךְ דְּרוּם לֶאֱמִיר דַּאֲרְטָן בַּגְיָאן דוּ מְלוּכָה: (טו) וַיֵּלְכוּ כָל הָעָם הַגִּלְגָּל וְעָנָן גְּנָאנְגְן גָאר דָם פְּאלְק קֵיִן גִּלְגָּל וּמַלִּיכוּ שָׁם אוֹג הָאבֶּן גְּמַאכְט קִינְגְעָן שָׁאוּל לִפְנֵי ה' בַּגִּלְגָּל פַּר נָאט אִין גִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ שָׁם אוֹג הָאבֶּן דַּאֲרְטָן גְּקוֹלְט וְזִבְחִים אוֹג שְׁלָמִים פַּאר נָאט וַיִּשְׂמְחוּ שָׁם שָׁאוּל אִין וְיךְ דַּאֲרְטָן גְּפְרֵייט אִין אַלִי מַאנְגְן פוֹן יִשְׂרָאֵל עַד

פֵּאר בֵּית זַיְיעַר

(יב) א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֵן שְׁמוּאֵל נָזָאגְט צוֹ כָל יִשְׂרָאֵל
הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקוֹלְכֶם נוֹן אִיךְ הָאב צוֹא גְהַעֲרְט
אַיְיעֶר קוֹל וְוָס אִיר הָט אַלֶם מִיר גְּזָאגְט וְאָמְלִיךְ עֲלֵיכֶם
מֶלֶךְ אוֹג הָאב גְּמַאכְט קִינִיגְעָן אִיבְּעֶר אֵיךְ אִין
מֶלֶךְ : (ב) וְעַתָּה אִין הַיְנְט הִנֵּה הַמֶּלֶךְ דַּר מֶלֶךְ וָוַעט
גַּיִן פַּר אֵייךְ וַאֲנִי זָקַנְתִּי וְשַׂבְתִּי אִין אִיךְ בִּין אַלְט אוֹג
גְּרַייז גְּוֹוארְן רֶעֶן דָם עֶלְטֶער אִיז אוֹף אִים אֶעךְ קִינְדֶן
וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם אִין מַיְינִי זוֹן וָעָנָן מִים אֵייךְ תִּתְהַלְּכוּ לִפְנֵיכֶם אִין אִיךְ בִּין גְּגַאנְגְן פַּאר אֵייךְ פוֹן קִינְדְהַיְט

קֳדָמֵיכוֹן מְעִירֵי עַד
יוֹמָא הָדֵין: ג הָאִעַד דִּי
אֲנָא קָאֵם אַסְהִידוּ בִּי
קֳדָם יְיָ וְקֳדָם מְשִׁיחֵיהּ
יַת תּוֹרָא דְמָן דַּבְּרִית
וְחֲמָרָא דְמָן שְׁקָרִית וְיַת
מָן עֲשָׁקִית וְיַת מָן
אֲנָסִית וּמִיַּד מָן קַבֶּלִית
כְּמָטוֹן דְּשֶׁקֶר וּכְבִישִׁית
עֵינַי בְּדִינָא מִנֵּיהּ וַאֲתֵיב
לְכוֹן: ד וַאֲמָרוּ לָא
עֲשַׁקְתָּנָא וְלָא אַנַסְתָּנָא
וְלָא קַבֶּילְתָּ מִיַּד אֱנָשׁ
מִדְּעָם: ה וַאֲמַר לְהוֹן

ג"א כמו כמו בי . מקדים לת מכוח
נכ : ואתיב לת פקחתי :
נכרים לת מכוח שם :

וְאַתֶּם הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְּעָרַי עַד־
הַיּוֹם הַזֶּה: ג הִנְנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד
מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר וּמִי לָקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי
לָקַחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־מִי רַצּוֹתִי
וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי כֹפֶר וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ
וְאָשִׁיב לָכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עָשַׁקְתָּנוּ וְלֹא
רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה:
ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד יְהוָה בָּכֶם וְעֵד

רש"י

עליו כלחיצת כמטבת תעשית: (ג) את שור מי לקחתי. לעגותי: וחמור מי לקחתי. כשהייתי הולך מעיר לעיר לפסוק לותם על עסקי לרכיהם הייתי הולך על החמור שלי והיה לי ליטול מכלהם: את מי רצותי. לכון מרוצה הסמוך למעוק למען עסוק ורלון הוא חומם לליס ורולן: ואעלים עיני בו. כדי להעלים עיני מן המעשה בכגיל הממון: ואשיב לכם. כלומר שתאמרו: (ה) ויאמר עד. כת קול יוצאת ואומרת עד ווה לאחד מבלשה מקיימות

מהר"י קרא

לכן אמר את שיר מי לקחתי כשהיתי כוחר מיוה לעיר לישפטים על עסקי צרכיכם: (ג) רצותי. כן רצון. שכוחר בן אדם. אבל על השיפוח ועל המרוצה דירמיה כן רץ. ותרגם את נלגזתו כן רצון: ואעלים עיני בו. כלומר כדי להעלים עיני בו כן המשפט בשבילי. ויש אומר ואעלים להבא. אתביישי על אותו דבר ואכבוש עני. ד"א אעלים עיני מאותו דבר מעשית עוד: (ה) עד [ה' בכם]. עד יהיה חקבו"ה שהיודיעים לי: ויאמרי עד.

רד"ק

אלא בן חמישים ושתים שנה: כשמת ולפי שלא יאמרו עליו ולא ידענו העם שמת בקצר ימים קצב' עליו וקנה כוי שיראה זקן כי לא היו הכל יודעים מספר שניו והוא בחר מיהתו כדי שלא יאמרו שאול בחייו וב"ב שנה של שמואל אמרו כי כשהתפלל חנה אותו היום נתנבי עלי שופט אולי קבלה היתה אצלם וה כי מן הפסוקים לא ראינו זה כי אפשר שעדיין לא היה שופט עלי אבל היה נביא וכהן גדול בשילה ולאחר זמן נתמני שופט ואם כן הוא שבאותו היום נתבנה שופט יפצא לפי זה שלא היה שמואל אלא בן נ"ב שנה שהרי עלי שפט את ישראל ארבעים שנה ופת ביום שנל' הארון והי' שבעה חדשים בשדה פלשתים והיה בקרית יערים עשרים שנה והוד העלה אותו מקרית יערים אחר שבע שנים שמלך בוובדין הנה יחסרו מעשרים שנה שבע שנים של דוד ושארו שלש ועשרים לשמואל

מצודת דוד

מאבי יעיד לכו להסעידו ממלכותו. ונם מי יקנעני וכוחי תב להמיוק מוד מממלכה וכי הלא המה לחכם נכונים לעבודת המלך ומצליח בו כמותכם ול"ב כוב אין מקום לומר קרוב מאבי ולית מדכר שמה דכרי: ואני התהלכתי. כ"ל ועוד הלא ידיתי מתהלך לפניכם מעיר לעיר לשפוט אתכם ולא יום ולא יומיים כ"א מעשרי פר היום הזה ול"ב כולכם מעידים ויודעים אותי מאבי לא כן לכי מלכי כולך ואתהנולות ועדמומים: (ג) הנני. כ"ל בעוד במתי פה עמו בי נגד ה' ונגד המלך הכמשחה מה': לקחתי כופר. פדיון על פשעו: ואעלים עיני בו. ובעבור הכופר האעלמתי עיני מבלי לעשות עוסק הדמוי: ואשיב לכם. כ"ל ולאחר שתעמו בי הבר מה בעודי פה הנה אביב לכם על דבריכם: (ד) באומה. סוס דבר מה: (ה) עד ה'. כ' יהיה לעד וגם מבטיחו יהיה לעד אבל לא מלאתם בידי סוס דבר בשלמו כעון:

פירוש ע"ט

אֵין בְּיוּ אִין הַיְינְטִיגְן טָאג: (ג) הִנְנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד ה' אִיךְ
בִּין דָא זָאגְט עֲדוּת אִין מִיר אַקֶעגֶן נָאט אִין אַקֶעגֶן
זַיין גְּוַאלְבְּטֶען מְלָךְ אֶת שׁוֹר מִי לָקַחְתִּי וְוָעמֶען אוֹקס
הָאב אִיךְ גְּנוֹמֶען זָאג מֵיין אַרְבָּעט מִי לָקַחְתִּי אִין
וְוָעמֶען אֵיזְעל הָאב אִיךְ גְּנוֹמֶן דֶען אֶפִּילוּ אַז אִיךְ
בִּין גְּנַאנְגֶען פּוּן שְׁמָאט זָאג שְׁמָאט זָאג מִשְׁפָּטֶען דִי
יִשְׂרָאֵל אוֹף בַּרְעֶרְפְּנִישׁ וָואלְט אִיךְ דָאךְ גְּרֵאךְ פֶּם
פּוּן זֵיי זָאג נְעמֶען אִין אֵיזְעל הָאב אִיךְ פְּאַרְט נִיט
גְּנוֹמֶן אִין נְעמֶען אִין גְּנַאנְגֶען אוֹף מִין
עֵיזְעל וְאֶת מִי עָשַׁקְתִּי אוֹנ וְוָעמֶן הָאב אִיךְ בְּרוּבְט אֶת
זַיין אֵין גְּדוּת אוֹנ אַיךְ אִין גְּוַאלְבְּטֶר מֶלֶךְ וְאֶל

מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי
מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד: יוַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה
וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־
אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: זוְעַתָּה
הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה
אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה
אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: חכַּאֲשֶׁר־בָּא

סְהִיד מֵימְרָא דַיְיָ בְּכוֹן
וְסָהִיד מְשִׁיחֵיהּ יוֹמָא
הָדֵין אֲרֵי לָא אַשְׁכַּחְתּוּן
בִּידִי מִדְעָם וַאֲמָרוּ
סָהִיד: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל
לְעַמָּא יְיָ דַּעֲבַד גְּבוֹרָן
עַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וְדַאַסִּיק יָת אֲבָהַתְכוֹן
מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם: זוּכְעַן
אִתְעַתַּדוּ וְאִי תְנַצַּח
עִמְכוֹן קֳדָם יְיָ יָת כָּל
זַכְוָתָא דַיְיָ דַּעֲבַד עִמְכוֹן
וְעִם אֲבָהַתְכוֹן: חכַּד עַל

יעקב

ח"א כ' תסר עשה . ולפ"ז הסר הסעם כה (ולפ"ז הסעם כה):ועפ"ז תמלאנו פרנסין ת:

מהר"י קרא

משיח אמר אני עד בדבר . ד"א ויאמר העם עד כי עם משמש בלשון יחיד כמו הנה עם בני ישראל רב ועצום . ומורש בת קול אמר אני עד וזה אחד מג' מקומות שהשפיעה רוח הקודש בבית דין של משה . בבראשית רבה: (ו) ה' אשר עשה את משה ואת אהרן . שלוחים להוציאכם מארץ מצרים . ותרגם ועבד לכון גבורא על ידא דמשה: (ז) התיצבו ואשפטה אתכם . ניסים עשה לכם הקב"ה בלא מלך . ומפרש והולך הניסים: (ח) כאשר בא יעקב מצרים . והעבידום בפרך ויעקו ותעל

רלב"ג

(ו) ואמר שמואל ה' בעצמו לתת עמו ולת להכזן לעולם הסגנתו על ידי הכהן הגדול אשר בעבורו יתקבצו ישראל לשם הקהל ולזה יקרא משיחו . ואמר העם עד כי לא מצאו בידו מאומה מכל מה שיוכל לעשות בעל כח כי אם בעצה וכן הוא יהיה לעד ביניהם. לו תמצא זה בעל כח המועצה וכלולן גם כי הוא יתבר עמם כל זה להסגנתו על זה וזה מגלה מלך המלכות והמופתי שיתחדשו על ידו אמר אמר אני עד וזה אחד מג' מקומות שהשפיעה רוח הקודש בבית דין של משה . בבראשית רבה: (ו) ה' אשר עשה את משה ואת אהרן . שלוחים להוציאכם מארץ מצרים . ותרגם ועבד לכון גבורא על ידא דמשה: (ז) התיצבו ואשפטה אתכם . ניסים עשה לכם הקב"ה בלא מלך . ומפרש והולך הניסים: (ח) כאשר בא יעקב מצרים . והעבידום בפרך ויעקו ותעל

רש"י

סהופיעה רוח הקדש בכ"דכל מקח כדלימת במס' מכות: (ו) אשר עשה את משה ואת אהרן . להיות נכונים לשלימותו להוליא לבחיכם ממלרים: (ז) ואשפטה אתכם.

רד"ק

עד אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם מעידים עליו על מה שבגלוי ואני מעיד עליו על מה שבסתר וזהו אחד משלשה מקומות שהופיע רוח הקדש בבית דין שלמטה: (ו) אשר עשה את משה ואת אהרן . אשר הגדילם ולמדם יכן ואת הנפש אשר עשו בחרן וי"ת די עבד גבורן על ידי משה ואהרן . ושעם הפסוק הזה על אשר הקדים עד ה' כלופר אשר עשה את משה ואת אהרן לנאולתכם ועל ידם העלה את אבותיכם מארץ מצרים הוא יהיה עד ביני וביניכם: (ז) ואשפטה אתכם . כלומר אהיה נשפט עמכם לפני ה' ביניכם ובין ה' כי הוא עשה עם אבותיכם ועמכם צדקות ואתם עשיתם רעות: (ח) כאשר בא יעקב מצרים ויעקו. דרך קצרה דבר כי כאשר בא יעקב מצרים לא עקו ולא היה להם בכח לזועק אלא כאשר בא יעקב מצרים והאריכו הימים לבניו ולבני בניו שם ויקם מלך חדש על מצרים

מצודת ציון

(ו) את משה . עם נעשה כ"ל על ידו : (ז) ואשפטה . לשון משא ומתן כמו

מצודת דוד

ויאמר עד. כ"ל כ"ף למד כן הדבר כ' יהיה עד. וכן מצינו יהיה עד. לו שמוע לבד למד מי מהיה עד: (ו) ויאמר שמואל. למד שמהו

סלף מלמו בידו מאומה מזה לדבר דבריו ולהוכיחם: ה' אשר עשה . כ"ל הלף מלכם ועשה עם משה ועם אהרן כ"ל הפעלות נעשה ע"י ומעשה : ואשר העלה וגו' . ע"י הפעלות הסה הפעל ממלרים: (ז) ועתה . כ"ל הוכיח ידעתם מעשה ס' לסבב עשה עם משה ועם אהרן ממכם על כל לדקות ה' וגו' כ"ל לגמון סוכוח יהיה עם הלדקות: (ח) כאשר בא. כ"ל זה סוכוח עשה הלדקות שהשה למשר כלא יעקב

פירוש ע"ט

אוֹתָ֣ יַיִן אֵין עֵדוּת אִין אַיְיתָ֣ דָּעִם הַיְינְטִיגָּעִן טָאג
כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה אֲז אִיר הָאט נִיט גְּפִינָּעִן אִין
מַיִן הָאנְט קֵיין שׁוּם נָאךְ יַיאָר עֵד הָאט דָּם פָּאלְק
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל לָאז עֶר זַיין אֵין עֵדוּת . אִין דִּי חֲכָמִים זָאגְן
אֵין בַּת קוֹל אִיז אֲרוּם גִּיגַאנְגָּעִן אִין הָאט גִּיזָאגְט
אִיךְ בִּין אֵין עֵדוּת אִין דָּעם: (ו) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הגִּי הָט
שְׁמוּאֵל זָגְאגְט צוּם פָּאלְק ה' אֲשֶׁר עָשָׂה דֶּר גָּאט וּם
הָט בְּשָׁפְּן מֹשֶׁה אִין אַהֲרֹן זַיי זָאלְן זַיין אִן גִּבְרַייט
צוּא זַיין שְׁלִיחוֹת וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אִין זָאט עֶר הָאט אוֹתָ
אֲיֵיעֲרִי עֲלָטֶעְרָן צוּ גָּאט וַיּוֹשִׁיבֵם ה' הָט גָּאט
נָשִׁיקְט מֹשֶׁה אִין אַהֲרֹן זַיי הָאבְּן אוּם גִּיצוֹגָּעִן
אייערי

יַעֲקֹב וּלְמֹשֶׁה וּדְאַקִּיקוּ
אֲבָהָתְכוֹן דְּקָרֵם יְיָ וּשְׁלַח
יְיָ יָת מֹשֶׁה וְיָת אַהֲרֹן
וְאַפִּיקוּ יָת אֲבָהָתְכוֹן
מִמִּצְרַיִם וְאוֹתִיבִינוֹן
בְּאַתְרָא הָדֵין׃
ס וְאִתְנַשִּׁיאוּ יָת פּוּלְחָנָא
דַּיְיָ אֱלָהְהוֹן וּמְסַר יָתְהוֹן
בְּיַד סִיסְרָא רַב חֵילָא
דְּחָצוֹר וּבְיַד דְּפְלִשְׁתָּאֵי
וּבְיַד מַלְכָּא דְּמוֹאָב
וְאָגִיחוּ קְרָבָא בְּהוֹן׃
י וְצָעִיקוּ קֳדָם יְיָ וַאֲמָרוּ
חַבְנָא אֲרֵי שְׁבַקְנָא יָת
פּוּלְחָנָא דַּיְיָ וּפְלַחְנָא יָת
בְּעַלְיָא וְיָת עַשְׁתָּרְתָּא
וּכְעַן שֵׁיזְבְנָא מִיַּד בַּעֲלֵי
דְּבָבָנָא וְנִפְלַח קָדָמָךְ׃
יא וּשְׁלַח יְיָ יָת גִּדְעוֹן יָת
שִׁמְשׁוֹן

ת"א ושלח ה' לפ יהושע . לפת הנוה שם (שם טז) :

ויאמרו קרי

יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיֹּעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־
יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־
אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם
וַיֹּשִׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה׃ ס וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא
שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד
מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָם׃ י וַיִּזְעֲקוּ אֶל־
יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת־יְהוָה
וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת
וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ׃
יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־בְּדָן

מהר"י קרא

שיעים לפניו : וישלח ה' את משה . מיסב על ה' אשר עשה את משה : וישבום . הישיבו אותם מן ישב ויורקעים מן רקע : (ב) ויסבר . תרגו' יסמר יתמן ביד סיסרא . עולם יבין לאשורו של בקרא וה הסיפלא שהוכיר ששעבדו בחוקה את ישראל . ובמדרן היה לו להזכיר ג' כושיעים שהשיעום מידם אלא הן

דבורה וברק (יאתור) הישיעום מיד סיסרא . ושפשין שהוא בדן הושיעם מיד עגלון מלך מואב שהרי ירובעל עלה כדן ועפלק ובני קדם וישחיתו את ארץ האדון . ובימי יפתה לא הזכיר בלחמת מואב כלל כי אם מלחמה בני עמון . אלא נראה לי זה פתרונו אלו ג' אשיות קשות הזכיר על שם כל גדקות ה' אשר עשה אתם שנתנם ביד ישראל . אך אותם השופטים לא הזכיר שמואל מרוב עניותו שלא שקל עצמו אפי' כנגד דבורה לפי שהיתה נביאה ושופטת ועשירה . ואף לא כנגד אהוד בן גרא איש ביימין שבחו רוזו ישראל לשפים שנאמר ויקם ה' להם מושיע את אהוד ושלחו בידו מנחה לעגלון והרגו והושיעם מידו . אלא שקל עצמו כנגד גדעון שלא נבחר תחילה לשופט ואומר וירידון אתו בחוקה . וכן בשמשון ויאמרו בשנים עבותים . וכן ביפתה שאמרו לו אחינו בן אשה אחרת אתה ולא נבחר לשופט אלא וקני גלעד המליכוהו בשעת הדחק, ואף אני הושעתי אתכם ביד פלשתים ולמה תרפים אתי לשאול לכם [פלק] ביומי . מה שאין כן בשאר

רד"ק

ויגזר על ישראל גזירות וצעקו אל ה' : וישיבום במקום הזה . ותנח פשה ואהרן כהו בעבר לירדן ואיך תושיבו אותם במקום הזה אלא שהשיבו אותם ובמדרש לקבת דקך ה' ושפוכך נבלעו לארץ וחזרו הם כאילו הושיבם במקום הזה: (ו) ויאמרו חטאנו . ויאמר כתיב וקרי ויאמרו והכתים על דרך כלל והקרי על דרך פרט : (יא) ירובעל . הוא גדעון : ואת בדן . הוא שפשין וכתי'

מצודת דוד

למלכים היה סוף הדבר בעוקם מצות ה' : מקרוי הכעשות ובלא לת מצה וגו' ולפ היה להם לה מלך לגחום מלחמתם: (ב) וישכחו . וכמוסם לאחר שכחו את ה' ועבדו לה העו"ג : ויחמרו בם . כ"ל כי מתחלה לממו ביכולת ולפ"ז מסבים ה' בידם : (י) ויעקו . ויתפללו אל ה' שילח להם מלך לגחום מלחמתם : (יא) וישלח ה' את

פירוש ע"ט

אַיְיערִי עֲלֶטְערְן פּוּן מִצְרַיִם וַיּוֹשִׁיבֵם בַּמָּקוֹם הַזֶּה אִין
הָאבְּן זַיי בֵּוַעְצְט אִין דֶעם דַאוּיגֶן אוֹרְט׃ (ו) וַיִּשְׁכְּחוּ
אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם אִין אַיְיערִי עֲלֶטְערְן הָאבְּן דֶּר נָאך פֶּר
גָעסְען אִין נָאמְט וַיִּמְכֹּר אוֹתָם הְט זַיי גָאמְט
אוּבֶּער גְענֶעפֶּערְט אִין דֶּר הַאנְט פּוּן סִיסְרָא דֶּר הַאר
פּוּן חָצוֹר וּבְיַד פְּלִשְׁתִּים אוּן אִין דֶער הַאנְט פּוּן דִיא
פְּלִשְׁתִּים אוּן אִין דֶער הַאנְט פּוּן דֶעם מֶלֶךְ מוֹאָב
וַיִּלָּחֲמוּ בָם אוּן זַיי וּוִידֶער גִשְׁרִיגֶען צוּ גָאט
(ו) וַיִּזְעֲקוּ אֶל ה' הָאבְּן זַיי וּוִידֶער גִשְׁרִיגֶען צוּ גָאט

וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם
מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בֶּטַח׃
יב וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא
עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ׃
עָלֵינוּ וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם׃ יג וְעַתָּה
הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר
שְׁאִלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃
יד אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ
וּשְׁמַעְתֶּם בְּקֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־פִּי
יְהוָה וִהְיִתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־
מֹלֵךְ עֲלֵיכֶם אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
טו וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם

שְׁמָשׁון וְיָת יִפְתָּח וְיָת
שְׁמוּאֵל וְשֵׁיזֵיב יַתְכוֹן
מִיַּד בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן
מִסְחוֹר סְחוֹר וִיתֵיבְתּוּן
לְרוּחֲצָן׃ יב וַחֲזֵיתוּן אֲרֵי
נָחָשׁ מַלְכָּא דְבְנֵי עַמּוֹן
אָתָא עֲלֵיכוֹן וְאֲמַרְתּוּן לִי
לָא אֱלָהִין מַלְכָּא יְמְלוֹךְ
עֲלָנָא וְיָי אֱלָהְכוֹן
מַלְכְּכוֹן׃ יג וּכְעַן הָא
מַלְכָּא דְאִתְרְעִיתוּן דִי
שְׁאֲלְתּוּן וְהָא מַנִּי יְיָ
עֲלֵיכוֹן מַלְכָּא׃ יד אִם
תִּדְחֲלוּן מִקֳדָם יְיָ וְתִפְלְחוּן
קֳדָמוֹהִי וְתִקְבְּלוּן
לְמֵימְרֵיהּ וְלָא תְסָרְבוּן
עַל מֵימְרָא דְיָי וְתְהֲווּן
אַף אַתּוּן וְאַף מַלְכָּא
דְמָלַךְ עֲלֵיכוֹן בָּתַר
פּוּלְחָנָא דְיָי אֱלָהְכוֹן׃
טו וְאִם לָא תְקַבְּלוּן
לְמֵימְרָא דְיָי וְתְסָרְבוּן
עַל

מהר"י קרא

השופטים: (יב) וה' אלהיכם מלככם. לא די לכם שפשעתם בי כי אף בהקב"ה שהוא מלככם מאסתם בו ממלוך עליכם: (יג) שאלתם. נראה לי שמן שאלה יאמר שאלתם. כי שם שאלונו שובינו. מה' שאלתיו. חיורק במקום א' כתיבת אחה"ע שמצוינו בשער היסוד. ואל תשיבנו הרי מהד"ה בערת שיאמר מהרתם בערתם שהרי מלשון חזק ושאלת' משקל קל: (יד) והיתם גם אתם. ת"י ותהוון. שתהיו אחר הקב"ה ודבריו. ולא תאמר מה שכרם על כך לכך נראה לי שהוא לשון היות וקיום שתהיו חיים וקיימין לעד. כגון כל היפים אשר היה. והיתם

רד"ק

יפתח ואת שמואל אותי לא אמר אלא ושמואל לפי שלא היה בסנגול וכן הלא שאלתם עובדי דרך: נתן ה' עליכם מלך. פי' יודע מה היה מתנבא: (יג) אשר בחרתם אשר שאלתם. האל"ף להורישכם: (יד) אם תיראו את ה':

מצודת ציון

מכני דן: (יד) תמרו. מל' מרי ומכד:

מצודת דוד

ירובעל וגו'. עם כי לא היו מוכיחים כיפתח הגיל ה' לחכם על ידיהם מיד מוכיחם היותם מפסיק: (יב) ותראו. כ"ל מכל לחם כלחכם כלחם שבא עליכם מלחמה ממרחם לי לא ככים כלחכותיהם לחכר היה הסופה כמלחמה כ"ם מלך יעלוך עליהם והוא יכלחם מלחמותיכם: וה' וגו'. מכל ה' הוא מלככם והוא סכותם מלחמותיהם עם הסופה מחכר יסיר וה"כ הסכלחם עשו כשכלחם המלך כי הלא ממרחם שלא מלחמתם בידי מלומה והלא לחיתם בחין מעלור לה' להושיע בידי הסופה ומכלי מלך: (יג) ועתה הנה המלך. מכל מקום מה שעבר אין כי הלא המלך ככה הוא מולך ועומד: אשר בחרתם. כ"ל הלא זהו המלך חכר בעבור התפוחם שעשה בחרתם בו מחר חכר שאלתם על המלך והקב"ה הסכים על ידכם והמליכו מזדמה ובחרתם מעצמיכם וה"כ מחר כ"ז סוב אין להסיר ומלך יעלוך: (יד) אם תיראו. כ"ל לך מם תילכלו לחת ה' וכו' לז כלכם תהיו לחכר ה' כי הוא ילך לפיכם למלחמה ולחם תלכו לחכיו:

פירוש ע"ט

פֵּינֶךְ פּוּן אָרוּם וַתֵּשְׁבוּ בֶּטַח אִין אִירֶ וָעָנָט גִיזְעָטָן נָאָט אִיז דָאךְ אַיינֶר מֶלֶךְ׃ (יג) וְעַתָּה אִין הַיינָט הִנֵּה
וָעָכָר . אִין דְרוּם רֶעכִינְט דָר פְּסוּק דִי דְרַיי גְרִינְגֶע הַמֶּלֶךְ וגו' נוּן דָם אִיז דָר מֶלֶךְ וָום אִיר הָט אוֹם דָר
שׁוּפְטִים גִדְעוֹן אוּנ שְׁמְשׁוֹן אוּנ יִפְתָּח מִיט דְרַייא וַיהוָה וָום אִיר הָט גִבְּעטָן מִיט דְרַייא ה' אִין נָאָט הָט
חֲשִׁיבָע שׁוּפְטִים מֹשֶׁה אִין אַהֲרֹן אִין שְׁמוּאֵל צוּא גִגְעבֶּן אוֹף אַיידְ אִין מַלְכוּת׃ (יד) אִם תִּירְאוּ אֶת ה' אוּב
נִייזְעָן אַז דָר גְרִינְגְער שׁוּפֵט אִין זַיין דוֹר אִיז גְלַייךְ אִיר וָועט מוֹרָא הָאבִין פַּר נָאט וַעֲבַדְתֶּם אוֹתוֹ אִין וָועט
וִוי דָר חֲשׁוּבְער שׁוּפֵט אִין זַיין דוֹר אִין מָקוֹם בְּאַרְךְ דִינֶען אִים אִין וָועט צוּ הֶעֳרֶן אִין זַיין קוֹל וְלֹא תַמְרוּ אֶת
אִים פְאלְגֶן גְלַייךְ וִוי עֶר אִיז דָר גְרֶעסְטֶר חָשׁוּב׃ פִּי ה' אִין אִיר וָועט גִיט וִוידֶר שְׁפֶּעניגֶן אִין דָר נָאג
(יב) וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ וגו' אִין אִיר הָט גְנָעהָן אַז נָחָשׁ דָר פּוּן נָאט וָועט אִיהְר זַיין אִין וָועט
מֶלֶךְ פּוּן דִיא בְּנֵי עַמּוֹן קוּמְט אוֹף אַיידְ הָאט אִיר אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם נָאט אַיינֶר נִגְנָאגְט צוּ מִיר נַיין כִּי מֶלֶךְ יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ נור אַמָּלֶךְ וָאל
גִיקִינִינֶען אִיבֶּער אוּנְז ה' אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם נָאט אַיינֶר נָאאָר דָעם דִינְסְט פּוּן נָאט אַיינֶר נָאט׃ (טו) וְאִם לֹא
תִשְׁמְעוּ

אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיְתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם
וּבַאֲבֹתֵיכֶם׃ טז גַּם־עַתָּה הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ
אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה
לְעֵינֵיכֶם׃ יז הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם
אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמָטָר וּדְעוּ

עַל מֵימְרָא דַיְיָ וּתְהֵי
מְחָתָא דַיְיָ בְּכוֹן כְּמָא
דַהֲוַת בַּאֲבָהַתְכוֹן׃
טז אַף כְּעַן אִתְעַתָּדוּ
וַחֲזוֹ יָת פִּתְגָמָא רַבָּא
הָדֵין דַּיְיָ עָבֵיד לְעֵינֵיכוֹן׃
יז הֲלָא חֲצַד חִטִּין יוֹמָא
דֵין אֲצַלֵּי קֳדָם יְיָ וְיִתֵּן
קָלִין

ת"א הלא קציר חטים. תענית ב:

רש"י

גם אתם גם המלך: (טו) והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם. כלומר והיתה בכם אחר שהיתה באבותיכם. ורבותינו אמרו בכם ובאבותיכם חטוטי שכבי והיא מכת בזיון על המתים: (טז) התיצבו וראו וגו'. וכשם שעל ידי תפלתי אני יכול לשנות את העתים כך אם פגעה בכם מלחמה היה כח בתפלתי לעמוד על האויב ולא הייתם צריכים לשאול מלך בחיי ואע"פ שאני זקן: (יז) הלוא קציר חטים היום. והגשמים סימן קללה וקשה בעיני הקב"ה להביא פורענות הנס אף ע"פ כן יש בי כח ואקרא אל ה' ויתן קולות ומטר: ודעו וראו. כי

מהר"י קרא

מן תיה. והיתם מן היה: (טו) ובאבותיכם. כבר היתה בם ידו על שלא שמרו את פיו. ורבותינו פירשו בזיון על המתים. ונראה לי ובאבותיכם פירושו כמו שהיתה באבותיכם כתרגומו והוא משמש במקום כמו כגון ובין אדם לרעהו שפתרו כבין אדם לרעהו: (יז) הלא קציר חטים היום. זהו סיון. ותנן יצא ניסן ולא ירדו גשמים סימן קללה לעולם. אעפ"כ אם אתפלל ירדו גשמים ואין דרכו של הקב"ה להביא פורענות בחנם אלא בזאת הדעו. כי רעתכם רבה. ששיתנו עליכם סדרי בראשית. ד"א כשם שאני יכול לשנות העת בתפלתי כך הייתי יכול להושיעכם במלחמה בתפלתי אע"פ שאני זקן לא היה לכם לשאול מלך בחיי. ואם תאמר מה חטאו ששאלו מלך והרי ג' דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ואחת מהן להמליך עליהם מלך שנ'

תשים עליך מלך. יש להשיב שבזה חטאו ששאלו בימי שופט הגון כשמואל אלא סמוך לפטירתו היה להם לבקש ממנו תנה לנו כדרך שעשה משה. יפקד ה' אלהי הרוחות. או היה להם לבקש אחרי מותו ובימי שאר השופטים שלא בחרם הקב"ת

רד"ק

(טו) ובאבותיכם. כמו ובמלככם כי האדון לעם כמו האב לבן וכן אמר וישימני לאב לפרעה וי"ת כמה דהות באבהתכון. ורז"ל פירשו חטוטי דשכיבי דאמר מר בעון חיים מתים נחשטים כלומר אם תמרו את פי ה' תהיה יד ה' בכם וגם באבותיכם הכמרים שמתו שיוציאום מקברותיהם לבזיון: (טז) את הדבר הגדול הזה. מה דבר גדול היה המטר בעת הקציר פעמים רבות יהיה זה פי' א"א ז"ל כי בארץ ישראל לא היה יורד מטר כלל כל ימי קציר וזהו שאמר הכתוב הנותן גשם יורה ומלקוש בעתו שבועות חקות קציר ישמר לנו וכך אמר בבני רצפה בת איה מתחילת קציר עד נתך מים עליהם ואמרו רבותינו ז"ל משבעה עשר בניסן עד י"ז במרחשון שהוא עת המטר ולפי שהיה מטר בקציר חדוש גדול אצלם פחדו מאד ואמרו התפלל בעד עבדיך אל ה' אלהיך ואל נמות ובדברי רז"ל יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה שנאמר הלא קציר חטים

רלב"ג

(יז) הלא קציר חטים. והנה הראה שמואל לעם אות כי חטאו מאד לה' כששאלו להם מלך ואמר הלא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר ואמנם אמר זה כי קציר חטים היה שם סביב חג השבועו' והנה העת ההוא הוא לפי הטבע חם ולא גם התקופה שעברה היתה בטבעה קרה ולחה ולא יתכן על המנהג הטבעי שיהיו שם אז אידים עשניים יתהוו מהם הרעמים והברקים וזהו האות בנתן לפי מה שהתבאר שאם לא היה שם אות זולת נתינת הקולות והמטר כשקרא שמואל אל ה' לא הי' צריך לומר הלא קציר חטים היום. והספר בנא' הלא קציר חטים היום היה להורות על לאות האויר כי האגשים היו

מצודת ציון

(יז) רבה. גדולה:

מצודת דוד

(טו) יד ה'. מכת יד ה': ובאבותיכם. ובמלכיכם כי כל שר ומושל נקרא בל' אבוכן וישימני לאב לפרעה (בראשית מ"ה): (טז) גם עתה. ר"ל ואם תשיבו לומר אם שאלת המלך רעה היתה בעיני ה' למה הסכים על ידינו ע"ז אשיב לכם גם עתה אחר שהסכים התיצבו וראו וגו' ומזה תשכילו לדעת דרכי ה' אשר ימלא שאלת השואל אף אם היא רעה בעיני ה' וגם אם לשואלה לא לטובה יחשב: (יז) הלא קציר חטים היום. וא"כ עתה המטר לקללה תחשב ואף רעה היא בעיני ה' להביא הקללה בעולם על לא דבר: אקרא וגו'. ומכ"ז לאשר אקרא אל ה' על המטר ישמע קולי ויתן קולות רעמים ומטר כי כן ימלא שאלת המבקש הטובה היא אם רעה: ודעו. ובזה דעו שרבה רעתכם:

פירוש ע"ט

תִשְׁמְעוּ אין אַז איר וֶועט ניט צוּ הֶערֶען אוּנ דֶעם קול פוּן גָאט אין איר וֶועט ווידר שְׁפֶּענִיגֶן אין דֶר זָאג פוּן גָאט וְהָיְתָה יַד ה' בָּכֶם וּבַאֲבוֹתֵיכֶם וֶועט זַיין דֶר שְׁלַאק פוּן גָאט אין אַייךְ נָאךְ דֶעם דָס זַי איז גִוֶועֶן אין אַייֶערִי עֶלְטֶערְן אוֹדֶער וּבַאֲבוֹתֵיכֶם מֵיינְט מֶען נָאטֶם שְׁלַאק וֶועט עֶרְשְׁט זַיין אין אַייֶערִי עֶלְטֶערְן דְהַיינוּ מֶען וֶועט אַייֶערִי עֶלְטֶערְן טוֹטֶער הֵייט אוֹף גְרָאבְּן אין דָס איז איין גְרוֹסֶער שַׁאנְד: (טז) גַם עַתָּה הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אוֹךְ הַיינְט שְׁטֶעלְט זִיךְ אוּנ זֶעהְט דוּ גְרוֹסֶע זַאךְ אֲשֶׁר ה' וָואס גָאט וֶועט טוּאן פַאר אַייֶערִי אויגֶען: (יז) הֲלֹא קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם פַאר וָואר שְׁנַיט פוּן ווייץ איז הַיינְט אין איין רֶעגֶען איז איין סִימָן קְלָלָה אין דֶר צַייט אין צוּ גָאט איז ניט נִיחָא עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען איין פוּרְעָנִיוֹת אוֹף דֶר וֶועלְט אים זוּסְט אֶקְרָא אֶל ה' וֶועל איךְ רִיפֶען צוּ גָאט וֶועט עֶר גֶעבְּן דִינֶערְן אוּנ רֶעגִין דְרוּם וּדְעוּ וּרְאוּ וַויסְט אוּנ זֶעהְט כִּי רָעַתְכֶם רַבָּה אַז אויער

משלי חכמים

(יז) הֲלֹא קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם וגו' כִּי רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי ה' וגו'. דֶר נָבִיא שְׁמוּאֵל הָט גִזָאגְט צוּ דִי יוּדִין הַיינְט איז דִיא צַייט וָואס מֶען שְׁנַיידְט ווייץ איךְ וֶועל רוּפִין צוּ הקב"ה וֶועט עֶר גֶעבִּין רֶעגִין. וֶועט איר וויסִן אוּנ זֶעהְן אַז בַּייא הקב"ה איז דָס גִירֶעכִינְט פַאר אַ עֲבֵירָה וָואס איר הָאט גִיוָואלְט אַ מֶלֶךְ. דַארְפִין מִיר וויסִן עֶרְשְׁטִינְס וָואס גִיהֶער דֶר צַייכִין פוּן רֶעגִין צוּם עִנְיָן פוּן מֶלֶךְ. אוּנ וָואס זֶענֶען דִיא וֶוערְטֶער „בְּעֵינֵי ה'" אין דִיא אוֹיגִין פוּן גָאט. נָאר מִיר וֶועלִין זֶעהְן לְמָשָׁל אַגְרוֹיסֶער קְרֶעמֶער וָוס הָט גִיהַאט צוּ פַארְקוֹיפִין אַלֶע עֶרְלַייא סְחוֹרוֹת וָואס אַמֶענְטְשׁ קֶען נָאר דַארְפִין. הָט גִיהַאט אַבַּעַל הַבַּיִת וָוס דֶר בַּעַל הַבַּיִת הָט אַלֶץ גִיקוֹיפְט בַּיי אים וָואס עֶר הָט גִידַארְפְט. אַמָאל הָאט דֶער קְרֶעמֶער גִיזֶעהְן וויא דֶער בַּעַל הַבַּיִת גֵייט אַרוֹיס פוּן איין אַנְדֶער קְרָאם מִיט סְחוֹרָה. אוּנ אַמֶענְטְשׁ טְרֶעפְט אים אוּנ פְרֶעגְט בַּיי אים דוּ קוֹיפְסְט דָאךְ אַלֶע מָאהְל סְחוֹרָה בַּיי דֶעם גְרוֹיסְן קְרֶעמֶער וָואס בִּיזְטוּ הַיינְט גִיגַאנְגֶען צוּ איין אַנְדֶער קְרֶעמֶער. הָאט דֶער מֶענְטְשׁ גִיעֶנְפֶערְט דִי סְחוֹרָה איז נִישָׁא צוּ קוֹיפְן בַּיי דֶעם גְרוֹיסְן

וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם
בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא
שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלֹת וּמָטָר
בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־
יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם
אֶל־שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל בְּעַד־עֲבָדֶיךָ אֶל־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ עַל־
כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ:
כ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ
אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ
אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־

קְלִין וּמְטָרָא וּדְעוּ וְחֲזוּ
אֲרֵי בִּישְׁתְּכוֹן סַגִּיאָה
דַּעֲבַדְתּוּן קֳדָם יְיָ
לְמִישְׁאַל לְכוֹן מַלְכָּא:
יח וּקְרָא שְׁמוּאֵל קֳדָם יְיָ
וְיָהַב יְיָ קְלִין וּמְטָרָא
בְּיוֹמָא הַהוּא וּדְחַל כָּל
עַמָּא לַחֲרָא מִן קֳדָם יְיָ
וּמִן שְׁמוּאֵל:
יט וַאֲמַרוּ כָּל עַמָּא
לִשְׁמוּאֵל צַלֵּי עַל עַבְדָךְ
קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וְלָא נְמוּת
אֲרֵי אוֹסִיפְנָא עַל כָּל
חוֹבָנָא בִּישְׁתָּא לְמִשְׁאַל
לָנָא מַלְכָּא:
כ וַאֲמַר
שְׁמוּאֵל לְעַמָּא לָא
תְּדְחֲלוּן אַתּוּן גְּרַמְתּוּן
יַת כָּל בִּישְׁתָּא הָדָא
בְּרַם לָא תְּסְטוֹן מִבָּתַר
פּוּלְחָנָא דְיָ וְתִפְלְחוּן

קרם

מהר"י קרא

ואף הם לא בחרום, ולא היה להם לשאול ביהי שמואל שטרח לבא אצלן כענין שכ' ויעלו אליה בני ישראל למשפט, ואעפ"כ ביקשו בלך ביהי: (יט) כי יספנו על כל חטאתינו רעה. פורים קולניס מטיס וזה יוכה על היום הזה מלת מעוז ובלבי לחוי למעכר. והכי הכיתוב כהלכתן ויחד נכון לפי מה שמחבוב. והכי הכיענו העם כזה המוס ויהודו כי הטעה מאד בכשלנו להם מלך. ומחד זה היכיכים שמואל במתנות זה הפעול על בימאנינו בדבקי כתובה ולפ יפוחו מלמדי הטפ יתפלה כי הטפר מלמדינו טולך למחי

רד"ק

היום הזו ועשה כל זה שמואל להודיעם כי רע בעיני ה' היה מה ששאלו מלך ואף על פי שהם מאמינים לשמואל היה בהם בני בליעל שהיה לבם נוקפם בדברי שמואל כמו שעשו בהטליכו את שאול ואמרו מה יושיענו וה ואע"פ שאמר להם כי על פי ה' נתנו להם וראו כי נלכד באורים והומים או בגורל על ידי קלפי לפיכך עשה להם שמואל אות שיראו כלם ולא יוכלו להכחישו

רלב"ג

לפיכך אמר ויירא כל העם מאד את ה' ואת שמואל: (כ) אתם עשיתם את כל הרעה הזאת. לשאול לכם מלך אבל אל תיראו אם לא תסורו מאחרי ה' וי"ת את כל הרעה הזאת על הפטר שתרגם כן אתון גרמתון ית כל בישתא הדא. ובבקצת נסחאות אתון עבדתון:

מצודת דוד

וכלשכר ממרתי ולפ שכסכים המקום שמכם כי כן מעשה ה' מכל המקו מום שעשיתם הרע לעלמכם וגם רצה היה בעיני ה': (יח) ויקרא שמואל. כל המטר בלשה למר: את ה'. כשכור הטם שלוה המלך:

משלי חכמים

קָרְמַיְסֶר. ווי דֶר גְּרוֹיסֶר קָרְמַיְסֶר הֶם נִיהְיִרְם פּוּן וַיְיסְן וָאס דֶר מֶעֶנְשׁ הֶם נִישְׁעֶרְט. הֶם עֶר גְּשִׁיקְט צוּ אִים זַיין כִּישֶׁרְת אוּנ דֶר מִשֶׁרְת הָאט נִיזְאגְט צוּ דֶם מֶעֶנְשׁ וויא אַזוי שְׁפָּטְסוּ דִיךְ נִים צוּ זָאגֶן אַז דִי סְחוֹרָה אִיז נִיטָא בֵּי מִיר בַּעַל הַבַּיִת וויא פִּיל מָאל הָאסְטוּ אֲלֶיין נִיכְּוִיפְט דִי זַלְבִּיגֶע סְחוֹרָה פּוּן מִיר בְּעַל הַבַּיִת אֲלֶיין אֶפֶּעס אֶסְן אִיר אֶסְן אוּנ טְרִינְקְט אוּנ גִּיבְּט אִים אוּנ אֶפֶּעס צוּ דֶר צֶעְרְוִיסְט אוּנ אַנְדֶּער קְרֶעֶמֶר כִּיס אַזְיְרִידְן בֵּיא מִיר אִיז נִיטָא דִיא סְחוֹרָה. קוּם שִׁיק אַרְיִין אֶן קְרָאם וויל אִיךְ דִיר מִיטְגִּין אַז אֲנִי סְחוֹרוֹת זְאגְן דָא בֵּי מִיר צוּ פַּאְרְקוֹיפֶן וום אֶמֶּיגְנְשׁ קְגֵן נָאר נַאכְּגֶן. דָאם וועלְכֶּע הֶם נֶעשְׁמוּסְטֶם דֶר נָבִיא שְׁמוּאֵל צוּא דִי יְהוִדִין. דֶר גְּרוֹיסֶר קָרְמַיְסֶר אִיז הקב"ה בֵּיי אִים בִּיקוּמְט מֶעֶן צוּ קוֹיפֶן אֲלֶין וָאס אֶמֶּיגְנְשׁ נַאכְּגֶן אַנְדֶּערֶם מֶעֶן נָאר בֵּיי חקב"ה. אוּנ דִיא אֶמֶּיגְנְשׁ דֶּאַרְף הָאבֶּן בִּיקוּמֶם מֶעֶן בֵּיי חקב"ה. אוּנ דִיא יְהוִדִין פּוּן דִי צֵייט וָאס זִי זָענֶן אֲרוּים גִּינַאנְגֶן פּוּן מִצְרַיִם הָאבֶּן

בֶּעטֶן פּוּן וָוענֶן דִיינֶע קְנֶעכְט צוּא נָאט בִּיין נָאט וְאל נְשׁוּת אִין מִיר נְאלֶען נִיט שְׁטַארְבֶּען דֶען מִיר הָאבֶּן גִּימַאכְט אוֹף אַלֶּי אוּנְזְעְרֵי עֲבֵירוֹת נָאךְ בֵּיי לְשׁוֹאל לְנוּ מֶלֶךְ צוּ בֶּעטֶן צוּ אוּנְז אִין מֶלֶךְ: (כ) וַיֹּאמֶר חַט שְׁמוּאֵל. נְאנְגְט צוּם פָּאלְק אַל תִּירְאוּ הָאט קַיין מוֹרָא נִיט אִיר חַט נְגְמַאן נָאר דָם דְאוּזִיגְע בֵּיי אַךְ אַל

קֳדָם יְיָ בְּכָל לְבָבְכוֹן׃ כא וְלָא תְסְטוּן מִבָּתַר פּוּלְחָנָא וְלָא תִפְלְחוּן לְמַעֲוָתָא דְּאִנּוּן לָמָא וְלֵית בְּהוֹן הַנָּאָה וְלָא מְשֵׁיזְבִין אֲרֵי לָמָא אִנּוּן׃ כב אֲרֵי לָא יִרְחֵיק יְיָ יָת עַמֵּיהּ בְּדִיל שְׁמֵיהּ רַבָּא אֲרֵי שַׁוִּא קֳדָם יְיָ לְמַעְבַּד יַתְכוֹן קֳדָמוֹהִי לְעַמָּא׃ כג אַף אֲנָא חַס לִי מִלְּמֵיהַ קֳדָם יְיָ מִלְּאִתְבְּנָעָא לְצַלָּאָה עֲלֵיכוֹן וְאַלֵּיף יָתְכוֹן

יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃ כא וְלֹא תָסֻרוּ כִּי־ אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה׃ כב כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם׃ כג גַּם אָנֹכִי חָלִילָה לִי מֵֽחֲטֹא לַיהוָה מֵחֲדֵל

ת"א באו מבוזל . שהר למתרי : גם הנוכי חלילה . כרכוס יג :

דתהכון

רש"י

לא הייתם נדיכים לבחול מלך ולולגל כי : (כב) בעבור שמו הגדול . אמר יען שמו עליכם שהוא מוציעכם ולמען לא יתמעט בם גללו האואיל ה' . נשבע כמו ויואל משה את האיש (לקמן י"ד כ"ז) : (כג) גם אנכי חלילה לי . מחאר שתעשו אתם את שלכם לשוב אל ה' גם אנכי חלילה לי מחדול להתפלל בעדכם :

מהר"י קרא

אנו שפשענו בהקב"ה ובך : (כ) בכל לבבכם . ולא בלב ולב : (כא) אחרי התהו . שלא יועילו לכם בעת צרתכם : כי תהו המה . ואין בהם ממש . והרג' לא תתמהן מבתר פולחניה ולא תפלחון למעוותא דאינון למא ולית בהון הנאה ולאם שיזכין ארי למא אינון : (כב) כי לא יטוש . כן הוא . התהו לא יטוש שהוא לא ליעזר ולא לתועיל . אבל הקב"ה לא יטוש עמו ונחלתו : יטוש . בן בנש . יקום כן נקם : בעבור שמו הגדול . שנקרא עלינו : כי הואיל ה' . את עמו שהרי רצה ותשק הקב"ה בכם לעשותכם לו לעם סגולה שנ' רק באבותיך חשק ה' : האואיל . כמו האואילו

רד"ק

(כא) ולא תסורו כי אחרי התהו . פי' ולא תסירו מאחריו' כי אם תסורו מאחריו ותשובו אחרי התהו והם האלילים אשר לא יועילו ולא יצילו אתכם כי תוהי המה אי פירוש ולא הסורו אחרי התהו כי הם אשר לא יועילו ולא יצילו(כב) כי לא יטוש . כי אע"פ שאתם חוטאים לפניו לא יטוש אתכם בעבור שכן הגדול כלומר כי כבר נשבע הגדול להיותכם לו לעם סגולה ואם לא יסבול אתכם ויכעיסוהו בחטאותיכם ורשעותיכם הרי כאילו נתבטל שמו בגוים ויאמרו לא יכול להצילם וכן אמר משה ואמרו הגוים אשר שמעו את שמיך לאמר מבלתי יכולת ה' וגו' וכן אמר יהושע ומה תעשה לשמך הגדול: (כג) מחטא לה'. כי אחר שאתם שבים להי'

מצודת ציון

(כא) התהו. הוא דבר שאין בו ממש כמו והלתן התהו תהו (בראשית ל"ז) : יועילו . מל' תועלת: (כב) יטוש . יעזוב : האואיל . ללה כמו ויואל משה (שמות ג') : (כג) חלילה . מולן וגנאי : והוריתי .

מצודת דוד

ולמן להביא לך לא תסורו מכ' ויוסף העמן : (כא) ולא הסורו וגו'. לא תסירו מכ' לנפש תחבי שכולם נאלים הם להליכם. תהיו היא להליכה לחבי לקיומו וכו' בשלן נהם ממם : (כב) כי לא יטוש ה'. נתן טעם למה לא ירחיק ממנו שבשבו ואמר כי לא יטוש ה' לם עמו בשביל שמו הגדול בלא יכולו : כי הואיל . כ"ל כבר כשמע אבר הלה בכם להיות לו לעם סגולה ואם יזוש ממכם לף בשחעשיכו דרכיכם ומעשיכם ובלפה יחמנו לו מלני יכולת עוכם : (כג) גם אנכי . כ"ל כמו שהמקום יכפר השון הזה קן גם אנכי ממחול על עלבוני כי

פירוש ע"ט

תְּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי ה׳ נור איר נאלט שוין נוייטער נית אָפּ קֵערן פּון נָאט ייַגדרם אֶת ה׳ אין איר נאלט דינגן נָאט מיט אַלי אייערי הערצער : (כא) וְלֹא תָסוּרוּ אין איר נאלט נית אָפּ קֵערן פּון נָאט וּוארום אַז איר וועט יוא אָפּ קֵערן פּון נָאט כִּי אַחֲרֵי הַתֹּהוּ וועט ער זיך קֵערן נאך די וועלטע רמות פוס וום זיי קענען נית הֵעלפֶן אין קֵענן נית מַצִּיל נַיין כִּי תֹהוּ הֵמָּה דען זיי זענען וויסט : (כב) כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה׳ דען נָאט וועט נית פר נאמען ניין פאלק פון וועגן זיין גרוסען נאמן וום איז ארום גיגאנגן אוף צייך דם ער איז אייער העלפער דרום וועט ער צייך נית פר נאמען קְדֵי זיין גרוסער נאמן וְאִם נית קלענר וועלן כי הואיל ה׳ דען נָאט הט נשוואורן צו מאכן צייך צו זיך פר איין פאלק : (כג) אין אַז איר וועט טאן וום צו צייך קער דאיניו תשובה טאן צוא נאט אזו גם אנכי חלילה לי אוך איך פר מיטען נאל ניין צו מיר פון צו זינדיגען צו נָאט מֵחֲדֵל לְהִתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם פון צו פר מיידען מיך צו בעטן פון איערט וועגען והוריתי אתכם אין אויך וועל

אייך

בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה: כד אַךְ ׀ יְראוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ בֶּאֱמֶת בְּכָל־לְבַבְכֶם כִּי רְאוּ אֵת אֲשֶׁר־הִגְדִּל עִמָּכֶם:

דְתִתְהַכוּן בְּאוֹרַח תַּקְנָא וְכַשְׁרָא: כד בְּרַם דַּחִילוּ מִן קֳדָם יְיָ וְתִפְלְחוּן קֳדָמוֹהִי בִּקְשׁוֹט בְּכָל לִבְּכוֹן אֲרֵי חֲזוֹ יָת דְּאַסְגֵּי לְמֶעְבַּד

מהר"י קרא

חזרתם בתשובה גם אני אתפלל בעדכם: (כד) יראו. לשון צווי כמו יראו את ה'. מן מצא נא. אך אם ינקד יראו היה

רד"ק

ומתודים על חטאתיכם אחי' חוטא אם לא אתפלל בעדכם: (כד) יראו את ה'. האלף אינה נקראת: הגדיל עמכם. הגדיל עמכם לעשות טובות או פירושו שהגדיל שנתן קולות ומטר ביום קציר והדין עליכם שתראו ממנו כי אשר יחפוץ יעשה בכם לטובה או לרעה כפי מעשיכם ולא תחשבו אין רואה ומשגיח

רלב"ג

(כד) והנה יורה ימותו על החטא הזה בחטאו לה' לשאול להם מלך: להם ג"כ כל ימיו הדרך הטובה והישרה לא יסור מזה מפני מה בטחו כנגדו לשאול להם מלך כאלו מאסו אותו ממלוך עליהם אך הזהיר שיראו את ה' ויעבדוהו אשר הפליא חסדו להם ואם יסורו ממנו יספו הם ומלכם: ואולם התועלות המגיעות מזה הספור הם אלו: הראשון הוא להודיע שראוי לכלם שידקדק בהנהגת בניו באופן שראוי ולא יקל מזה מפני רוב ערדותו בהנהגת העם הלא תראה מה שקרה לשמואל בעבור שלא דקדק בהנהגת בניו באופן שראוי לפי שהוא וזה שזה היה סבה שסרה הממשלה מזרעו ונמשך מזה שבקשו להם ישראל מלך שהיה סבה בסוף לגלות ישראל מעל אדמתם כמו שזכרנו וכזה בעצמו קרה לעלי מפני שלא דקדק בהנהגת בניו לפי הראוי כי זה היה סבה שמתו בניו וסבה מה' עלי בסוף הענין הנפול הגדולה ונתנה לזרע פנחס בן אלעזר: השני הוא להודיע שראוי לכלם כשירצה להביא האנשים אל מה שהוא נכון שיזהיר בו שיתחיל להסיר מהם לפי מה שאפשר לו ולזה הי' קשה לשמואל כשראה בעיני ישראל שואלים להם מלך לדעתו שיזיק הראוי להגיע להם מזה בסוף הענין והתפלל אל ה' והודיעהו איך יתנהג בזה להסירם מזה הענין וגלה לו בנבואה שבקשתם זאת היתה כנגד השם יתעלה לא כנגד שמואל לבד ולזה השם יתעלה שירצה לישראל שהוא רוצה לשמוע בקולם בזה אך יודיע להם את משפט המלך אשר ימלוך עליהם והמצוה הכבדה אשר ישים עליהם כדי שישובו מעצמם זאת הבחירה: השלישי הוא להודיע שכאשר הי' בלתי אפשר לאדם שיעתיק האנשים מהבחירה רעה אשר בחרו ראוי שישתדל לפי מה שיוכל שיסיר ממנה הרע לפי מה שאפשר לו ולזאת הסבה זכר שכבר צוה השם יתעלה לשמואל שישמע בקולם להמליך להם מלך ובחר הש"י מהם יוסף שלם שהי' ראוי לזאת המעלה מלך יפיו וטובו עד שכבר נבא עם נביאים כדי שתהיה הנהגתו להטיב כעם לעבוד את ה' והזהיר פעם על יד שמואל אזהרה אחר אזהרה שיתנהגו בדרכי התורה ולא יסורו מאחרי ה' פן יספו הם ומלכם כי לא יועילם המלך בלא חפץ יד ה' בהם אם יסורו מאחריו ואם ישמעו בקול השם לא יועיל להם המלך כי הש"י הי' מלכם והיה מקים להם שופטים שבכל פעם אלו להצילם מיד אויביהם ולזה לא היתה בקשתם המלך כי אם לרע וזה נמשך ממה שיודע ישראל מדיסורו מאחרי ה' פן יספו הם ומלכם: הרביעי הוא להודיע שראוי לאדם שיהיה זריז בשמירת קניניו כראוי ולזה זכר שלא נמצא קים לבקש האתונות אם ילך בם אחד מהנערים אם לא ילך בנו עם כי אולי הנער לא יהיה זריז בבקשם כו אם ימלאם לעצמו ימכרם ולא יודיע זה לאדוניו והנה הלך בם שאול ונער מאד על בקשת האתונות עם שכבר בקשם בכל המקומות שזכר בזה הספור ובא נביא לשאול לו באלהים על זה: ההמישי הוא להודיע שלימות מבטא שאול במה שאמר פן יחדל אבי מן האתונות ודאג לנו כי כן הי' הענין כפי מה שסיפר בזה הספור והנה יש לזה הכח מבוא בענין הנבואה: הששי הוא להודיע שאין ראוי לאדם שיתחזק על בקשת קניניו האובדים יותר מן הראוי כי זה יביא לפעמים אל שיהי' הנזק יותר הרבה מן השכח ואף אם תמצא האבידה כל שכן אם לא תמצא: השביעי הוא להודיע שראוי לנביא שתתבודד מחשבתו במי שירצה שתגיע לו בעניני הנבואה ולזה ספר שהיה המנהג לתת דבר מה לנביא בשאלם ממנו דבר הנבואה ולהורות שכן היה המנהג אמר הנה נלך ומה נביא לאיש האלהים ואמר לו הנער הנה נמצא בידי רבע שקל כסף ונתתי לאיש האלהים והוא מבואר שהוא לא היה לוקח אלו המתנות לבקשת התועלת כי לא היה זה נמנהגו כמו שנתבאר במה שאמר את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי כ"ש כמו אלו המתנות הקטנות שלא היו ראויות לתת לקטן שבאנשים כ"ש למי שהיה מושל על ישראל: השמיני הוא להודיע שראוי לאדם שיהיה בוטח לעשיר הטובה אע"פ שיהיה היותו שפל וקטן ממנו ולזה ספר שמע שאול לנערו במה שיועץ לו שילכו לאיש האלהים והגיד להם את דרכם: התשיעי הוא להודיע שראוי לאדם שיעזור לאיש מה שיחקור המקום אשר ימצאהו כדי שיתיישב לבא אליו בהליכות כי אולי אם לא יחקור בזה תהיה דרכו לבטלה ולזה ספר שחקר שאול ונערו עם הנערות היוצאות לשאב מים אם היה הנביא שם קודם שילכו להכנס לעיר: העשירי הוא להודיע לאשר יחקרו ממנו דבר מה שלא קצר מהישיר בו שבואל גם במה שלא שאל שהוא צריך לשאול עליו לפי מה שגלה מהיותו ולזה ספר שכאשר שאל שאול לשמואל אי זה בית הרואה לא הודיעהו זה כי כבר ידע שכוונתו היתה לדבר עמו ולזה הולך להודיע לו שהוא הרואה כי זאת היתה תכלית כונת שאול בזאת השאלה ולזאת הסבה ג"כ ספר שהנערות הכן לא הספיק להם בהשיבו על מה ששאלו להם היש בם הרואה אבל ילו להשיבם על זה איך יתכן שימצאוהו בקלות יותר ולזה כתנו לו עלה שימצא בטרם יעלה הבמה לאכל כדי שלא יתעכבו מלדבר עמו עד אחר האוכל והודיעהו עם זה שהם ימצאהו ימצאוהו כרגע ואם לא יוכלו למצוא כל כך הנה ימצאוהו בם ביום ההוא שבא בם שאול וזה כי כבר גלה הש"י אוזן שמואל ביום הקודם לו שכבר יבא לו למחר איש מארץ בנימן וימשחהו לנגיד על ישראל ולזה ידמה שבא שמואל ביום ההוא: האחד עשר הוא להודיע עולם מעלה שמואל בנבואה עד שכבר בא לו הנבואה בהקיץ ולזה ספר שכאשר ראה שמואל את שאול ענהו ה' הנה האיש אשר אמרתי אליך זה יעצור בעמי: השנים עשר הוא להודיע אמתות הנבואה כי בהאמנתה יתקיימו הפנות התוריות ולזה זכר שכבר הגידו לו שמואל חקף את דבר האתונות כאשר היה לפי מה שנכלל אחר זה והגיד לו את דבר המלכות כאשר היה גם כן: השלשה עשר הוא להודיע שראוי לאדם לברוח מן הנברנה ולזה זכר ששאול הרחיק שיהיה מלך מלך שפלות שבטו ומשפחתו גם כשהפילו בגורל על זה היה נחבא לברוח מן הסכלה ולזאת הסבה ג"כ לא ספר שאול לדודו את דבר המלוכה כי לא היה רוצה להתפאר בזה: הארבעה עשר הוא להודיע שראוי לתת כבוד לחכמים לפי המעלה שהם עתידים להיות בה אע"פ שאינה בידם עתה ולזה ספר מה שחלק שמואל לשאול מהכבוד לתת לו מנה יפה ולשומו בראש הקרואים עם שכבר עשה ליסד דלב שאול כי ימלוך על ישראל ולזאת הסבה ג"כ נתן לו האותות שזכר שבאו לו כלם לפי מה שבא בזה הספור ובמה שזכר באלו האותות נתבאר בהנבואה תגיע לנביא גם בהודעת הדברים אשר ייחסום האנשים אל הקרי והנזדמן כמו

מצודת דוד

חלילה לי מחטוא לה' להיות אכזרי מלמחול ולחדול מלהתפלל בעדכם כי באמת אתפלל כאשר המרתם אף אלמד אתכם בדרך הטובה:

(כד) אך יראו וגו'. כי אז תועיל תפלתי: אשר הגדיל עמכם. אשר הגדיל חסדו עמכם למחול העון הזה:

משלי חכמים

ציים ווען מען זאל וועלן אמלך. אונ ווייל דעם מלך וואס איר ווילט היינט איז נאך ניט דיא ציים. דעריבער איז דאס אזינד. איך וועל אייך ווייזן אפשר-ליבונג צו אייער זאך. אלע מענשן ווייסן אז רעגין איז גוט. אן רעגין קען מען ניט לעבין. אונ היינט שניידט מען ווייץ. איך וועל בעטין ביי הקב"ה ער זאל היינט געבין רעגין. וועט איר צו פריידען זיין מיט דעם רעגין. בעווים גיין. ווייל היינט איז נאך ניט דיא ציים פון רעגין. זיא ניט. אפילו מען איז גיבאטען גיווארען צוא מאכין אמלך. אבער ניט איצט. עס וועט קומין די ציים פון אמלך. אונ דיא ציים וועט קומין וואס דיא יודין וועלין פארשטיין אז מען דארף. קיין מלך נאר ווי שמואל האט גיזאגט וה' אלהיכם מלככם. נאר איז אייער מלך:

פירוש ע"ט

איך לערנען אין דעם גיטען אונ רעכט פארטיגען וועג: (כד) אך יראו את ה' נייארט פארכט אייך פר גאט ועבדתם אותו באמת אין איר זאלט אים דינן אמת מיט אייערי גאנצע הערצער כי ראו דען זעהט ווס גאט

זעהט איר אז אפילו אגוטע זאך אז זיא איז ניט אין דער ציים טוג

לְמֶעְבַּד עִמְכוֹן: כה וְאִם
א כְּ א שׁ א תַּבְאֶשְׁוּן
עוֹבְדֵיכוֹן אַף אַתּוּן אַף
מַלְכְּכוֹן תִּשְׁתֵּיצוֹן:
א כְּבַר שְׁנָא דְּלֵית בֵּיהּ
חוֹבִין בְּזַן שְׁאוּל בַּד מְלַךְ
וְתַרְתִּין שְׁנִין מְלַךְ עַל
יִשְׂרָאֵל: ב וּבְחַר לֵיהּ
שְׁאוּל תְּלָתָא אַלְפִין
מִיִּשְׂרָאֵל וַהֲווֹ עִם שְׁאוּל
תְּרֵין אַלְפִין בְּמִכְמָשׁ וּבְרַ֫

כה וְאִם־הָרֵעַ תָּרֵעוּ גַּם־אַתֶּם גַּם־מַלְכְּכֶם
תִּסָּפּוּ: יג א בֶּן־שָׁנָה שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ וּשְׁתֵּי
שָׁנִים מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: ב וַיִּבְחַר־
לוֹ שָׁאוּל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִיִּשְׂרָאֵל
וַיִּהְיוּ עִם־שָׁאוּל אַלְפַּיִם בְּמִכְמָשׁ וּבְהַר־

רש"י

יג (א) בן שנה שאול במלכו. מרז"ל כבן שנה שלח
עשם עשם תשע ויש לפתור בן שנה שאול במלכו

אמר לשאול בשעה שמשחו וירדת לפני הגלגל עד ויחזק בבנק בעיניו ויקדש ואומר קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך
חיים ואחר כך ויקח את קרן השמן ויבשיה אינו בקרב אחיו והצלה רוח ה' אל דוד ויקם שמואל וילך הרמתה. והוא בן כ"ח
שנה והוו בן שנה שאול במלכו. כל זה עשה בשנה ראשונה שבא לשמואל ימשחו והלכה לנחש העמינו: בן שנה, ענין זכר
ומדרש בן שנה בבן שנה. נקי מן החטא. ושתי שנים מלך. ובשנה שניה למלכו ויבחר לו שלשת אלפים, הלכך לא יהבן

מהר"י קרא

משמש לשון ראייה. לכן א' עילומה בלשון יראה. וכן ותיראן, יראו את ה' קדושיו: (כה) תספו: מן ספה, יקנו מן קנה:
יג (א) בן שנה שאול במלכו. פי' אז בשהיו הדברים האלה כשדבר שמואל בחידוש המלוכה שנה היה לו מתחלת מלכותו ושתי שנים מלך אחר כן או בין הכל לא מלך אלא שתי שנים כדברי בעל סדר עולם ור"ת בן שנה כבר שנה דלית ביה חובין כן שאול כד מלך וכן פירשו רז"ל ועוד בדרש כי כשמלך נמחלו עונותיו עד אותו היום ואפרו שלשה נמחלו להם עונותיהם הגון חכם ונשיא נשיא מניין דכתיב בן שנה שאול במלכו וכי בן שנה היה אלא מה תינוק בן יומו נקי מעון כך היה שאול במלכו נקי מעונותיו ביום שמלך: (ג) ויבחר לו שאול. בעודנו במלכו והיו שם כל ישר' בחדוש הכלוכה בחר לו מהם שלשת אלפים

רד"ק

במעשיכם: (כה) תרעו. אם תרשיעו מעלליכם: גם אתם גם מלככם. האחד לרבות על הכיריו וכן גם כאנכם גם בקרבם ואמר מלככם שאם לא יכיחו אותם הוא יהיה נענש עליהם:
(ג) בן שנה שאול במלכו. פי' אז כשהיו הדברים האלה כשדבר שמואל בחידוש המלוכה שנה היה לו מתחלת מלכותו ושתי שנים מלך אחר כן או בין הכל לא מלך אלא שתי שנים כדברי בעל סדר עולם ור"ת בן שנה כבר שנה דלית ביה חובין כן שאול כד מלך וכן פירשו רז"ל ועוד בדרש כי כשמלך נמחלו עונותיו עד אותו היום ואמרו שלשה נמחלו להם עונותיהם הגון חכם ונשיא נשיא מניין דכתיב בן שנה שאול במלכו וכי בן שנה היה אלא מה תינוק בן יומו נקי מעון כך היה שאול במלכו נקי מעונותיו ביום שמלך: (ג) ויבחר לו שאול. בעודנו במלכו והיו שם כל ישר' בחדוש הכלוכה בחר לו מהם שלשת אלפים

רלב"ג

כמשיכתו כבני מספר מלחמות ה': החמישה עשר הוא לסודיו כי
מה' כל מכשול כמוהו ולזה ספר בכבר גבל הגולל על שמואל כמלך כמו
בחמר במואל מלד המלוחם: השישה עשר שהשאול להסכיים לתת כבוד
למלך מבר מעט מהסיים בלבם: השבעה עשר הוא להודיע שמלך לחוד
בלבם שיתבעל ממנו שיתמידו הכהנים כנגדו כל בכן שיתפעל מם לא
יבבדוהו מכל לחוד מיסכול זה וזה ספר בשמואל היה כמלכים על
הבזיונות שבזונו הכהנים הכם ועל מה שלא הביאו לו מנחה עם שזה
גם כן היה לחוד לו מפני היותו עתה בהתחלת המלוכה ולחוד במעט
סבה יסיעה ממנו: השמונה עשר הוא לסודיע שבתחר נתעצם לים
לבלבה ילמדך בעבודה וכבוד הבוראה לחוד לחבר התחתי שיבינו לו
מהה בחוקת היה בדבך בוכל להתנהג בכבוד בעבי הבבודה הסיה
וזה יתנהגו מזה מישום קדושי חוד לחוד ספר בחלו הבבשים בלא הביאו
בשאול מנחה לבזונות בבבר היה לחוד להיות לו מהה כדי בוכל
להתנהג בבבוד המלך וזאת הסבה גם היה מחבת המלך מלוכה לחוד מה בהיותו בודם מן
הבשלים וזה ספר לחבר זה מבבר הבקר מן הבקר: התשעה עשר הוא להודיע בחוד להתנהג בחוד הבלוכות הלה
מרחה כי נהב המעתי לוני מבזיותו היה מוכל על ובכלי יבים לעבד בלא היה בוזה לבחות בבית עמהם כי לם בקוה לבם כל עין יחון
ומבבת מבזיותו לא בעבל עמו בית יבמל וכמו בבם מבה בבה: העשרים הוא להודיע בחלו בחביי בבלם מלת הבבודה מחבוחות
בבלויים לבלל לבבדפים בבם משתו וזה ספר הפעולות שמול על עין בהם בעמול בוא בו מליין למבחב
מזה כפי יכולת וזה ספר בבא בבבים שמול שימותו הבבשים בבם מבב בוזה: העשרים ושנים הוא שלחול למלך בחיים בחוחן בילחו
ממנו הבבשים ולפי בלא בחבחד על בחיבת שמול דבר יבית בלא הבבשים שהוא בחלה חדשה וזה לא היה דומה לבם למלך וגם
הוא לא היה מבב בחבחב המלך והיה בבר שמואל לחדש המלוכה לפני ה' בגגול ולחזות בם על זה ובחי בלחים לפני ה' לינב בלבם שהוא
בחו בבילה חדשה וביבוזה לא בעילה ממנו בלחול וזה דומה לחמר' חבה ויקן עוז למלכו כי עד שיתן לו בבם יתעלה עם בעיני מלחמם
בני עמון לא היה במדבחת מלך: העשרים ושלשה הוא להודיע בבבם יתעלה מקיים דבר שבלו וזה בחב לשמואל לחת קולות ומפר
בבבקם זה ממנו להמלוה לשמואל מה בהיה מן בחבעת בבקבת זאת בחין בהיה בק להרע בחו בחין מועלות בקולות ומעב ביחי קליב חבים
בק להבחית: העשרים וארבעה להודיע בחו שהבבר לו לבקב לחבים על מבבירו ולחו מעקב נקלת חושת בחמר וגם מבלי חליבה לי
מהמוח לה' וגו' וכן בעיון בכל טוב בהיה בבבר שיעיד חדם בחבירו וזה בחר בחיבתי לחבם בדבך העובה והיבלה. חם:
(ג) בן בחם שמול במלכו וגו'. בחר יש מן הזמן מלך זה הבסוק בבתי בבות החחה היה בלח יתן בחמר לפי הבבם בהיה שמול בן בחם
לבד במלכו והבהים בבוק לחוק בחמר בלח מלך שמול כי לם בתי בהים עם זוב הדבריה בעשה מלוף זה שבבר עמר זמן מעט

מצודת ציון

מלמד כמו יזכה דמה (ישעיה כ"ח): (כה) תספו. מין כלין כמו
לקח מספיה (ירמיה ה'): יג (ב) ויחר חעם. מיחר העם:

מצודת דוד

(כה) גם אתם וגו'. כ"ל לא תועיל הפלתי והמלך גם יכניעכם
ולפחם לא תעזובהו וכולכם תספו:
יג (ב) בן שנה וגו'. כ"ל כשמלך כלתה שנה מזמן מבשחתו או מוסב
למקרה שלחחריו לומר בשנה הרחשונה בחר לו מלפח חלפים

פירוש ע"ט

שְׁנַיִם מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל אוֹנֵ צְוָוִי יָאר הָאח עָר נָעְקִינְקָם
אוּבָעָר דִיא יִשְׂרָאֵל אִין בַּאלָד אִין אָרְשְׁטָעַן יָאר:
(ב) וַיִּבְחַר לוֹ שָׁאוּל הָט שָׁאוּל אוּם נִיקְלִיבָּעַן צוּ זִיךְ
דְרֵיי טוֹזִינְד כַּאן פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל וַיְהִי עִם שָׁאוּל אַלְפַּיִם
אִין מִיט שָׁאוּל וְעֶנֶן גְוֶוען צְוֶוויי טוֹזִינְד מַאן בְּמִכְמָשׁ אִין
דֶר שְׁטָאט מִכְמָש אִין אוֹף דֶעם בַּארְג בֵּית אֵל וְאֶלֶף
הָיוּ אִין טוֹזִינְד וְעֶנֶן גְוֶוען מִיט יוֹנָתָן אִין גִבְעַת
בִּנְיָמִן וְיֶתֶר הָעָם אִין דָם אִיבְּרִיגֶע פְּאלָק הָאט עָר

בֵּית־אֵל וְאֶלֶף הָיוּ עִם־יוֹנָתָן בְּגִבְעַת
בִּנְיָמִן וְיֶתֶר הָעָם שִׁלַּח אִישׁ לְאָהֳלָיו׃
ג וַיַּךְ יוֹנָתָן אֶת נְצִיב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר
בְּגֶבַע וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים וְשָׁאוּל תָּקַע
בַּשּׁוֹפָר בְּכָל־הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ
הָעִבְרִים׃ ד וְכָל־יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ לֵאמֹר
הִכָּה שָׁאוּל אֶת־נְצִיב פְּלִשְׁתִּים וְגַם־
נִבְאַשׁ יִשְׂרָאֵל בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּצָּעֲקוּ הָעָם
אַחֲרֵי שָׁאוּל הַגִּלְגָּלָה׃ ה וּפְלִשְׁתִּים נֶאֶסְפוּ
לְהִלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף רֶכֶב

וּבְטוּר בֵּית אֵל וַאֲלַפָּא
הֲווּ עִם יוֹנָתָן בְּגִבְעָתָא
דְּבִית בִּנְיָמִין וּשְׁאַר עַמָּא
שַׁלַּח גְּבַר לְקֵרְוָתֵי׃
ג וּמְחָא יוֹנָתָן יָת
אַסְטַרְטִינֵי פְּלִשְׁתָּאֵי דִּי
בְּגִבְעָא וּשְׁמָעוּ
פְּלִשְׁתָּאֵי וְשָׁאוּל תָּקַע
בְּשׁוֹפָרָא בְּכָל אַרְעָא
לְמֵימַר יְשְׁמָעוּן יְהוּדָאֵי׃
ד וְכָל יִשְׂרָאֵל שְׁמָעוּ
לְמֵימַר מְחָא שָׁאוּל יָת
אַסְטַרְטִינֵי פְּלִשְׁתָּאֵי
וְאַף אִתְגְּרִי יִשְׂרָאֵל
בִּפְלִשְׁתָּאֵי וְאִתְכַּנִּישׁוּ
עַמָּא בָּתַר שָׁאוּל
לְגִלְגָּלָא׃ ה וּפְלִשְׁתָּאֵי
אִתְכְּנִישׁוּ לַאֲגָחָא
קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תְּלָתִין
אַלְפִין רְתִיכִין וְשִׁתָּא

מהר"י קרא

לפרש שבשנה ראשונה מיד ויבחר לו שאול: (ב) ואלף היו עם יונתן. לשבר מה שאומר למטה תביא לשר האלף: ויהר העם. שנשארו מג' אלפים הנבחרים החזירו לבתיהן שהיו תשושי כח: (ג) נציב פלשתים אשר בגבע. נראה (לעיל) שמוסב לעיל על אחר כן הבא אל נבעת האלהים אשר שם נציבי פלשתים: ישמעו. שטרדנו בפלשתי: (ד) שמעו לאמר. שמעו אשר [נבאש]: נבאש. כתרג' איתגרי. כגון להבאישני בישוב הארץ. ושבע כל ישראל כי נבאשת דאבשלום: ויצעקו. נתקבצו: אחרי

רלב"ג

המצות קודם שהיקו במלוכה. והנכון בעיני לפי הפשט בישים כרלון כזה שכבר עבר שנה שלמה למשול מעת המצות עד קטנת שמלך שתדמו המלוכה בגלגל וזהו כשמלך הבחי שנים על ישראל ופשר כי בתר לו שלשה שלמים מישראל היותר גדולים שבהם וכיו עם שמול שלמים ופלף עם יונתן ויתר העם שלח אים להחליו כדי שלא יכניד על ישראל: (ג) והנה היו ישראל אז תחת יד פלשתים עד שבכר שמו פלשתים נציב בגבע בניתן למשול ושכחו יהונתן ונודע לפלשתים וכיו משחלשים נקחם נקמם מזה ושמול תקע בשופר בכל הארץ לקבצם לעבדיו זה הטעין למען יקחו עלה להמלט מידי פלשתים או להשלח מעמם: (ד) והנה נפשפו העם על זה הטעין אל שמול בגלגל תכלו

רש"י

כשנה ראשונה שהומלך כה וזהו מלך ב' שנים על ישראל וכשנה רשנזמה מיד ויבחר לו שמול שלשת אלפים: (ג) את נציב פלשתים. סרדיוט שהיה להם על ישראל והוכיחוהו בגבעת בנימין: ישמעו העברים. שמרדו בפלשתים ויאמרו מהם: (ד) וגם נבאש ישראל. נבחם ריחם בפלשתי ל' שנאה: אחרי שאול הגלגל. הוא שאמר לו שמואל וירדת לפני

רד"ק

שיהיו עמו במכמש אלפים ועם יהונתן אלף ויהר העם שלח ובמסרה כן ריש ספרא עד נפש יהונתן איתקרי יונתן בר מן ב' יהונתן ויאמר יהונתן אל הנער ויאמר יהונתן הנה ומן נפש יהונתן עד סופו יהונתן: (ג) את נציב פלשתים. כבר פירשתיו ויונתן הרגו כדי למרוד בפלשתים: אשר בגבע. גבע אינו גבעת בנימין כי שני מקומות היו וכן כתוב בספר יהושע: ושאול תקע. צוה להתקוע בכל הארץ כמו ויבן שלמה את הבית כי שאול לא יוצא מהגלגל: ישמעו העברים. כדי שישמעו ויישמרו כפלשתים ועוד שיוצאו למלחמה כי ידיע כי כאשר ישמעו פלשתים שנתרע נציבם יאספו להלחם עם ישראל: (ד) הכה שאול. כן חשבו השומעים כי שאול הכהו או צוה יהונתן

מצודת ציון

(ג) נציב. ממונה הטומד על ישראל: (ד) ויצעקו. עניין מסיפה

להכותו: נבאש. נתבע כמו שבתעב האדם הדבר המבאיש: אחרי שאול הגלגל. כי שם היה עדיין מזמן חדוש המלוכה:

מצודת דוד

במכמש וגו'. מסם יסבו במכמש ומסם בהר בית אל: (ג) ישמעו העברים. כ"ל ככדי שישמעו מה זה קול הסופר ידעו עי"ז להיות

כשמרים מן הפלשתים: (ד) הכה שאול. לפ ביונתן סכהו יחשב לשמול כי הוא המלך וכל דבר יקרא על שמו: נבאש ישראל. נמאס

פירוש ע"מ

נַעֲשִׂיקְט יְעֲדֶען צוּ זַיין גֶּעֶעלְט׃ (ב) בֵּיי יוֹנָתָן וגו' אין
יוֹנָתָן הָט גְשָׁלאָגֶן דָעם פֶּקוּד פּוּן דִי פְּלִשְׁתִּים וָם
אִיז גְיוֹעֶן אִין גֶבַע בִּישְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים אִין דִי פְּלִשְׁתִּים
הָאבֶּען דָם גִיהֶערְט וְשָׁאוּל תָּקַע בַּשּׁוֹפָר אִין שָׁאוּל הָט
גְהֵייסֶן בְּלָאזֶן מִיט אֵיין שׁוֹפָר אִין נַאנְצֶן לַאנְד לֵאמֹר
צוּ זָאגֶן לָאזֶען דִי יוּדֶן הָעֶרֶן אַז מִיר הָאבֶּן מוֹרֵד
גְוָועזֶן אוּנ דִי פְּלִשְׁתִּים לָאזֶען זַיי זִיךְ הִיטֶען פּוּן זַיי׃
(ד) וְכָל יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ אִין אֲלֵי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען גִיהֶערְט
לֵאמֹר צוּ זָאגֶן שָׁאוּל הָט גְשְׁלאָגֶן דָעם פְּקִיד
פּוּן דִי פְּלִשְׁתִּים גַם נִבְאַשׁ יִשְׂרָאֵל אִין אוֹךְ עָם אִיז לַאלֵי

וְשִׁשָּׁת אֲלָפִים פָּרָשִׁים וְעָם כַּחוֹל אֲשֶׁר
עַל־שְׂפַת־הַיָּם לָרֹב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ בְמִכְמָשׂ
קִדְמַת בֵּית־אָוֶן׃ ו וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל רָאוּ
כִּי צַר־לוֹ כִּי נִגַּשׁ הָעָם וַיִּתְחַבְּאוּ הָעָם
בַּמְּעָרוֹת וּבַחֲוָחִים וּבַסְּלָעִים וּבַצְּרָחִים
וּבַבֹּרוֹת׃ ז וְעִבְרִים עָבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן
אֶרֶץ גָּד וְגִלְעָד וְשָׁאוּל עוֹדֶנּוּ בַגִּלְגָּל
וְכָל־הָעָם חָרְדוּ אַחֲרָיו׃ ח וַיִּיחַל

אַלְפִין פָּרָשִׁין וְעַמָּא
כְּחָלָא דְעַל כֵּיף יַמָּא
לְסַגֵּי וְסָלִיקוּ וּשְׁרוֹ
בְּמִכְמַשׂ מַדְנַח בֵּית אָוֶן׃
ו וֶאֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל חֲזוֹ אֲרֵי
עָקַת לְהוֹן אֲרֵי אִדְחַק
עַמָּא וְאִסְתָּרוּ עַמָּא
בְּמְעָרָתָא וּבְמִצְדָתָא
וּבְשִׁקּוּפֵי בֵּיפָיָא
וּבְמְעָרָה טִינָרָא
וּבְגוּבְיָא׃ ז וְיָהוֹדָאֵי
עֲבָרוּ יַת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא
גָּד וְגִלְעָד וְשָׁאוּל עַד
כֵּעַן בְּגִלְגָּלָא וְכָל עַמָּא
אִיתְבְּנִישׁוּ בַּתְרוֹהִי׃
ח וְאוֹרִיךְ שַׁבְעָא יוֹמִין

רש"י

הגלגל (לעיל י' ח'):(ה)קדמת בית און.במזרח בית און: (ו) ובחוחים. מקום קבוצת הוחיט בפיפי"ו בלע"ז (מבואר סופיסים פ' י"ד): ובצרחים. פליישי"ך בלע"ז (פיין סופיסי ע' מ"ו): ובבורות. גומות: (ז) עברו את הירדן ארץ גד. לברוח מפני פלשתים שהפלשתים היו בארץ כנען בעבר הירדן ימה: חרדו אחריו. מהרו ללכת לאחריו: (ח) ויוחל. המתין: למועד אשר שמואל. הרי זה מקרא חסר תיבה אחת למועד אשר שם שמואל או למועד

מהר"י קרא

שאול הגלגל. מוסב על וירדה לפני הגלגל: (ה) קדמת בית און. יש איזור בית און הוא בית אל ועל שם שעבדו לאון ע"ז נקרא סופו כך. ולעיל אמר במכמש ובהר בית אל, ואמר תקעו שופר בגבעת חצוצרה ברמה. ולא נראה לי כי בית און מקום אחר קרוב למזרחה של בית אל ונקרוב לו במקצ' שנא' בידושע וישלח יהושע אנשים מיריחו הני אשר עם [בית] און מקדם לבית אל וגו': (ו) כי נגש. כביר נגיש ניהך מן נהיך: ותחבאו. ולשונו במסורת עם נגש אל הערפל. יען כי נגש העם הזה. לשון הנשה והקרבה. כי נגשו פלשתים להלחם בישראל: ובחוחים. פתחלק לב' חלקים, ובחוחים כמו כשושנה בין החוחים. ופירש מנחם חוחים הם פתחים ושיחים. והשיבו דונש כי חוחים והחוחים

רד"ק

אחד הן כמו דודים ודודים וישימו את ראשיהם בדודים [בדודים] ובצלחת והוא מקום אשיפת קדרים. ובתחתים ת"י ובמצדתא: ובצריחים. תרג' ובמערת מיגרא. ובצריחים. פליישרי"ש בלע"ז: ובבורות. גומות: (ז) עברו את הירדן. בורחים להמלט בארץ גלעד מפני פלשתים: עודנו בגלגל. מצפה לשמואל שיבא ביום ז' לזבוח: חרדו אחריו. מיהרו ללכת אחריו. ותרג' ואיהכנשו. ולי נראה ששאול עצמו חרד ופחד מאוד כשקרבו פלשתים ויהנו המכמש מקום שאול שם שנ' לעיל ויהיו עם שאול במכמש לכן חרד הוא החילה וגם העם אשר עמו חרדו אחריו. ראו כי נגש העם ויתחבאו וגם עברו הירדן: (ח) ויוחל. אאודאשיכ"ר בלע"ז: שבעת ימים. כאשר אמר לו שבעת ימים תוחיל עד בואי אליך: למועד אשר

רלב"ג

(ו) כי נגש העם. נדחק בעבור שבא לתם הדבר פתאום: ובחוחים. במצדות כמו שת"י ובמצדתא: ובצריחים. במקומות חגובהים כמו ויבואו אל צריח: (ז) ועברים עברו. מקצתם התחבאו ומקצתם עברו את הירדן וברחו שם והשאר הרדו אחרי שאול. והתרו ענייניו התנועעו כמו ויחרדו זקני העיר לקראתו. ואמר ארץ גד וגלעד ולא זכר ארץ ראובן אולי הם הקרובים לירדן: (ח) ויוחל. כן כתיב וקרי ויחל והכתיב כמו

שמואל ולפי זה שלח הועיל לכל כמעט גם כן כנזכור שמואל להודיע להורו מה יעשה ולפי יתכן בעיון זה שכתב שמואל לפי שכתב עכר על

מצודת דוד

ישכחו שמיני פלשתים כדרך שמשמשין כדבר הנמשם: ויצעקו. נתקבצו אחרי שאול ללכת הגלגל: (ה) קדמת. למזרחה של בית און: (ו) כי נגש העם. נלחמו משלשתים: ויתחבאו. התכיפו עם עלמן: (ז) ועברים עברו. תמר בלשון הטעם על הכשון והוא מדרך למות וכ"ל קלחם מיכאל עמהו הירדן וכרמו להלן גד וגלעד: עודנו בגלגל. ולפי ידד עדיין נקבלים המלחמה: ויכל העם. תמר לפ

מחבאו ולפי כרמו חרדו ללכת אחריו למלחמה: (ח) ויוחל. המתין כשבעת ימים מעת בואו אל הגלגל: למועד אשר שמואל. כמו

פירוש ע"מ

פִּילֵי וַיַּחֲנוּ בְּמִכְמָשׂ אִין זִי וְעָנִין אוֹף גִּינַאנְעָן אִין
הָאבֶן גָּעִרִים אִין מִכְמָשׂ אוֹף מִזְרָח זַיִים פּוּן בֵּית
אָוֶן: (ו) וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל רָאוּ אִין דִי מַאנְן פּוּן יִשְׂרָאֵל הָאבֶן
גְּזָעהֶן כִּי צַר יו אָז עֶם אִיז אִים עֶנְג כִּי נִגַּשׁ הָעָם דָּעֶן דָּם
פָאלְק אִיז בַּצְווִינְגֶן גְּנוּאָרֶן וַיִּתְחַבְּאוּ הָעָם הָאבֶן זִיךְ דָּם
פָאלְק פָאר בָּארְגֶן בַּסְּלָעִים וּבַחֲוָחִים אוֹנ הַיילֶען אִין
צְווִישֶׁען דֶעֶרֶר אוֹנ צְווִישֶׁן שְׁטֵיינֶער אוֹנ אִין דִי כָּר
הָאקִינְג פּוּן דָעם וַאלְד אוֹנ אִין נְדִיבֵי עֶר: (ז) וְעִבְרִים

יָמִים לַמּוֹעֵד אֲשֶׁר שְׁמוּאֵל וְלֹא־בָא
שְׁמוּאֵל הַגִּלְגָּל וַיָּפֵץ הָעָם מֵעָלָיו׃
ט וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הַגִּישׁוּ אֵלַי הָעֹלָה
וְהַשְּׁלָמִים וַיַּעַל הָעֹלָה׃ י וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ
לְהַעֲלוֹת הָעֹלָה וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל בָּא
וַיֵּצֵא שָׁאוּל לִקְרָאתוֹ לְבָרְכוֹ׃ יא וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל מֶה עָשִׂיתָ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כִּי־
רָאִיתִי כִּי־נָפֵץ הָעָם מֵעָלַי וְאַתָּה לֹא־
בָאתָ לְמוֹעֵד הַיָּמִים וּפְלִשְׁתִּים נֶאֱסָפִים
מִכְמָשׂ׃ יב וְאָמַר עַתָּה יֵרְדוּ פְלִשְׁתִּים
אֵלַי הַגִּלְגָּל וּפְנֵי יְהוָה לֹא חִלִּיתִי

לְזִימְנָא דַאֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל וְלָא אֲתָא שְׁמוּאֵל לְגַלְגָּלָא וְאִיהְבַּדַּרְעָמָא מֵעִילּוֹהִי׃ ט וַאֲמַר שָׁאוּל קָרִיבוּ לְוָתִי עֲלָתָא וְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְאַסֵּיק עֲלָתָא׃ י וַהֲוָה כְּשֵׁיצִיוֹהִיהּ לְאַסָּקָא עֲלָתָא וְהָא שְׁמוּאֵל אָתָא וּנְפַק שָׁאוּל לָקֳדָמוֹתֵיהּ לְמִשְׁלְמֵיהּ׃ יא וַאֲמַר שְׁמוּאֵל מָה עֲבַרְתָּא וַאֲמַר שָׁאוּל אֲרֵי חֲזֵיתִי אֲרֵי אִתְבַּדַּר עַמָּא מֵעִילַּוַי וְאַתְּ לָא אֲתֵיתָא לְזִמְנָא יוֹמִין וּפְלִשְׁתָּאֵי אִתְכַּנָּשׁוּ לְמִכְמָשׂ׃ יב וַאֲמָרִית כְּעַן יֵחֲתוּן פְּלִשְׁתָּאֵי לְוָתִי לְגִלְגָּלָא וְקֻדָּם יְיָ לָא

מדרש רש"י

שמואל . זה הסקרא קצר אשר שם שמואל לשאול . ורבינו פירש אשר לשמואל כמו ושני אנשים שרי גדודים היו בן שאול לבן שאול : ויפץ. מן הפץ: (ט) ויעל העולה קרא לכהן והעלה העולה . ועבר על ציווי של שמואל : (י) לברכו . להקביל פניו ולשאול בשלומו : (יא) מה עשית . הרגיש שהעלה העולה וכעס : כי נפץ . כמו מפץ אתה לי : נאספים מכמש . והשטה דחוקה לכך : (יב) ופני ה' לא חליתי . עדיין לא התפללתי : ואתאפק. התאפק כבר מהעלות . נראה לי זהו המיד השחר העולה לחלות

מדרש רלב"ג

מלות הס"י כמה שלחו על ידי שמואל כי לו מיוקיל שבעת ימים עד כאן לגלגל לך לפ שבעת כמה שהעלה העולות והשלמים וזולת זה כי מז סיום מוסב לזה לשקריב בשבעת ימיד כמו שהתפלל בסוף זבחים

אמר לי שהוא יבא אליו שם לסוף שבעת ימים להעלות עולות לזבוח זבחי שלמים ואמר לו בואי אליך וכאשר ראה שאול כי לא בא ביום השביעי בבקר להעלות העולה וכבר הכין העולה והשלמים כמו שאמר לו שמואל אמר שאול שיגישו אליו העולה והשלמים כי הוא יעלה אותם וחפא בזה כי היה לו להוחיל כל היום עד הערב כי הוא בזמנו בא כו ביום כמו שנאמר ויהי כלותו קרבן והוא זר לא חפא בזה כי היתר הבמות היה אז וזר מקריב בכפח יחיד : (י) לברכו. להת לו שלום כמו כי תמצא איש לא הברכנו וכת"י למשאל בשלמיה : (יא) מה עשית . ידע בדרך נבואה כי העלת העולה : (יב) ואתאפק . ע"י העולות היתה תפלתם ברוב : ואתאפק . התחזקתי ועברתי על רצוני ועל כיצוהך כי כל לשון כמו ויתאפק עוד (בהלותם ז') : (יג) חליתי , התפללתי כמו ויחל

מצורת ציון

לחת לו שלום כן ת"י : (יא) מה עשית . כי הלא ממהרי לך שמואל (יב) עתה ירדו . הוסיף ומספרו מדוקי ידעו וכת"י מלמס ממכס עד לא חלית פני ה' כעת הכלם הקדים : ואתאפק . לזה התמזקתי

מצורת דוד

למועד מאחר ממך שמואל כ"ל להזמן שקבע לו שמואל מלו מכמו למלך כמ"ש למעלה : ויפץ העם . כפזרו והלכו ממנו : (י) לברכו. עד כאן ומכי תעלה העולה : למועד הימים . למען הימים שקבעת : ואתאפק. לזה התמזקתי

פירוש ע"ט

צוּ דֶר צַיִיט וָם שְׁמוּאֵל הָט אִים נְהַיְיקֶן וַארְטָן בִּיז עָר וִוּעט קוּמֶען צוּ אִים וְלֹא בָא שְׁמוּאֵל אוּנ שְׁמוּאֵל אִיז נִיט גִיקוּמֶען קֵיין גִלְגָל וַיֶיצְ הָעָם מֵעָלָיו אִין דֶאם פְאלְק הָט זִיךְ פַּר שְׁפְּרַייט פוּן אִים : (ט) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הָט שְׁאוּל גָאנְצְט הַיישוּ אֵלַי גְנַעהֶנְט צוּ מִיר דִי עוֹלָה אוּנ דִי שְׁלָמִים וַיַעל דִי עוֹלָה אוּנ עָר הָט אוֹף גִבְּראכְט דִי עוֹלָה וְוָארוּם אוֹף אִיין בָּמָה מֶעג אִין זָר נִיט קֵיין כֹּהֵן אוֹךְ מַקְרִיב זַיין : (י) וַיְהִי כְּכַלּוֹתוֹ אִין עֶם אִיז גוֹנְעֶנְגֶן דִי עוֹלָה וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל בָּא אִין גוֹי שְׁמוּאֵל אִיז גִיקוּמֶען וַיֵּצֵא שָׁאוּל אִיז גִיקוּמֶען קֵיין מִכְמָשׂ : (יב) וָאוֹמַר הָאב אִיךְ מִיר גִימְאכְט

לָא צִוִּיתִי וְאִתְחַמֶּנִית וְאַסְקֵית עֲלָתָא: יג וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְ שָׁ א ו ל טְפֵישְׁתָּא לָא נְטַרְתָּא יָת פִּקְדְּתָא דִּי פַקֵּיד יָתָךְ יְיָ אֱלָהָךְ דְּפִקְדָךְ אֲרֵי כְעַן אַתְקֵין יְיָ יָת מַלְכוּתָךְ עַל יִשְׂרָאֵל עַד עָלְמָא: יד וּכְעַן מַלְכוּתָךְ לָא תִתְקַיֵם אִתְבְּרִי יְיָ קֳדָמוֹהִי גְּבַר עֲבִיד רְעוּתֵהּ וּפְקֵדְיֵהּ יְיָ לְמֶהֱוֵי מַלְּכָא עַל עַמֵּיהּ אֲרֵי לָא ת"א ועתה ממלכתך . פקידיה שער לך :

וָאֶתְאַפַּק וָאַעֲלֶה הָעֹלָה: יג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל נִסְכַּלְתָּ לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוָּךְ כִּי עַתָּה הֵכִין יְהוָה אֶת־מַמְלַכְתְּךָ אֶל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם: יד וְעַתָּה מַמְלַכְתְּךָ לֹא תָקוּם בִּקֵּשׁ יְהוָה לוֹ אִישׁ כִּלְבָבוֹ וַיְצַוֵּהוּ יְהוָה לְנָגִיד עַל־עַמּוֹ כִּי לֹא

רש"י

לך ועל כרחי העמדתי את לכי ואעלה העולה: (יג) כי עתה. לפני עשותך זאת: הכין ה' את ממלכתך עד עולם. שכבשפוסקין לו גדולה לפלס פוסקין לו ולדורותיו: (יד) ועתה ממלכתך לא תקום. שכן תמר מצא בתורה לכלתי סור מן המלוה ימין ושמאל למען יאריך ימים וגו' (דכרים ט"ו כ') הא אם סר לא יאריך ימים ואם תאמר לא

מהר"י קרא

את פני ה'. שיקח ברצון מידי ויצליחני. ושמא עולת נדבת היתה: חליתי. טן חלה. ולשון מתאפק לשון חיזוק הוא שהרי מתגבר על יצרו [כמו] נאוה אפיקי סגיעים: (יג) הכין ה'. אילו שמרת מצותו הכין לפני עשיתך זאת עד עולם. בשפוסקין גדולה לאדם פוסקין לו ולזרעו. ועתה שלא זכית ממלכתך לא תקום כמו שאמרתי ואם הרע תרעו גם אתם גם מלככם הספד. ואומר לבלתי סור כין המצוה ימין ושמאל אפי' מצות גביא: (יד) בקש ה' לו. כבר בקש שימצא לו מלך ברצונו:

רלב"ג

(יג) והנה גילהו שמואל על אבדן מה שאבד מלות השם משר לוהו על יד נביאו שמואל ואמר לו כזה העון יהיה סבה בלא תקום מלכותו ותפתן המלוכה לעים אחר וזה הפיש שהתיה לו המלוכה הוא דוד לפי מה שבתכאר אחר זה. וכבר יספיק עכשיו ואמר לך יתכן שיאמר שמואל לשאול כי מתה הכין ה' את ממלכתך על ישראל לעולם וכבר התכאר שהמלוכה מתיה לפנים כי המלוכה מתיה לשבט יהודה ולם מיתה המלוכה לשאול עד עולם לא יתכן שיתקיים הייעוד הזה בייעוד יעקב. והנה אחר זה בספק מיננו ממה שיקבה לפי מה שבאמר שם כי ממנו עד עולם יתכן שיולד עד זמן רחב כאמר מקום ויבא שם עד עולם שהכלון הו כמו כ' שנה וקמ"ב כאמרה ובכלו לעולם הכלון כן עולמנו על יכול כמו שבפאהו שם ולפי זה הענין היה הכלון כזה שיולד זה המלך באמצע ממנו העוד ולא יתקיים המלוכה לו כ"ה זמן

מצודת דוד

לעבור על למוי ולכל הממן עוד ותעלה המולה לתלות לת פני ס' כמת הטלוני עד לא ידעו פלשתים: (יג) נסכלת. עשית פכלות כמה שלא התמתת כל היום עד כוחי: את מצות ה'. כי דכר ס' היה ולא מלאי למרתי: כי עתה. אם מאמר זה מתה הכוות סיס ס' מכין מלכותך עד עולם: (יד) ועתה. כוחיל ולא שמרת לא מתקיים ממלכתך כי בקש ה' לו. כעבותך ולת בקש ס'

פירוש ע"ט

עַתָּה יַדְרִי הַיְינְט וְעָלְעָן נִידְעֶרְן דִּיא פְּלִשְׁתִּים צוּא מִיר קֵיין נָלָגָל וְאִנִי ה' לֹא חִלִּיתִי אֵין פָּאר נָאט הָאב אִיךְ נָאךְ נִיט גִיבְעָטָען דְרוּם וָאתְאַפַּק הָאב אִיךְ מִיךְ נִשְׁטָארְקְט אִיבְּעֶר מִיין וִויל‌ען וָארוּם מִיין הָאט מִיר נִזָאגְט אִיךְ זָאל וָארְטֶען אוֹף דִיר נָאר אִיךְ הָאב מִיךְ נִשְׁטָארְקְט אוּבְּעֶר מִיין הָארְץ וָאסָּה חָטוֹלָה אִין הָאב אוֹיךְ גִיבְּרָאכְט דִי עוֹלָה: (יג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הָט שָׁמוּאֵל נָאזָאגְט נִסְכַּלְתָּ דוּ הָאסְט דִיךְ פָּאר נָארִישְׁט לֹא שָׁמַרְתָּ דִי הָאסְט נִיט נָעהִיט דָם גִבָּאט פוּן נָאט דִיין נָאט וָואס עָר הָאט דִיךְ נִיבָּאטֶען כִּי עַתָּה וָוארוּם הַיינְט אִיז דִי הָאסְט דָם נָאמֶן הֵכִין ה' אֶת מַמְלַכְתְּךָ הָט נָאט אֶן גִבְּרַייט דִיין מַלוּכָה אִיבְּעֶר דִיא יִשְׂרָאֵל בִּיז אֵיבִּיג וָוארוּם אַ נָאט נִיט אִין מֶעְנְטְשֶׁן נִיט עָר זִי צוּ אִים אִין צוּא זַייִנֶי קִינְדֶער בִּיז אֵיבִּיג: (יד) וְעַתָּה אִין הַיינְט וִויל דִיא הָאסְט עוֹבֶר גֶיוֶוען אוֹף נָאסְט מִצְוָה מִמְלַכְתְּךָ לֹא תָקוּם וָועט דִיין מַלוּכָה נִיט בְּלַייבֶּן שְׁטֶיין אוֹף לַאנְג בִּקֵּשׁ ה' לוֹ נָאט הָט זִיךְ אוֹם נְזוּכְט אַיין מַאן וָום וָועט

שָׁמַרְתָּ אֶת אֲשֶׁר־צִוָּךְ יְהוָה׃ טו וַיָּקָם
שְׁמוּאֵל וַיַּעַל מִן־הַגִּלְגָּל גִּבְעַת בִּנְיָמִן
וַיִּפְקֹד שָׁאוּל אֶת־הָעָם הַנִּמְצְאִים עִמּוֹ
כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ׃ טז וְשָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּנוֹ
וְהָעָם הַנִּמְצָא עִמָּם יֹשְׁבִים בְּגֶבַע
בִּנְיָמִן וּפְלִשְׁתִּים חָנוּ בְמִכְמָשׂ׃ יז וַיֵּצֵא
הַמַּשְׁחִית מִמַּחֲנֵה פְלִשְׁתִּים שְׁלֹשָׁה
רָאשִׁים הָרֹאשׁ אֶחָד יִפְנֶה אֶל־דֶּרֶךְ
עָפְרָה אֶל־אֶרֶץ שׁוּעָל׃ יח וְהָרֹאשׁ אֶחָד
יִפְנֶה דֶּרֶךְ בֵּית חֹרוֹן וְהָרֹאשׁ אֶחָד

נְטַרְתָּא יָת דְּפַקְּדָךְ יְיָ׃
טו וְקָם שְׁמוּאֵל וּסְלִיק מִן גִּלְגָּלָא לְגִבְעָתָא דְבִנְיָמִן
וּמְנָא שָׁאוּל יָת עַמָּא דְאִשְׁתְּכָחוּ עִמֵּיהּ כְּשִׁית מְאָה גַּבְרָא׃ טז וְשָׁאוּל
וְיוֹנָתָן בְּרֵיהּ וְעַמָּא דְאִשְׁתְּכַח עִמְּהוֹן יָתְבִין בְּגִבְעָתָא דְבִנְיָמִן
וּפְלִשְׁתָּאֵי שְׁרוֹ בְּמִכְמָשׁ׃
יז וּנְפַק מְחַבְּלָא מִמַּשְׁרְיָתָא פְּלִשְׁתָּאֵי
תְּלָתָא מַשִּׁירָן מַשְׁרְיָתָא
חָדָא מְתְפְּנָיָא לְאוֹרַח
עָפְרָה לְאַרְעָא דְרוּמָא׃
יח וּמַשִּׁירְיָתָא חָדָא
מְתְפְּנָיָא לְאוֹרַח בֵּית
חוֹרוֹן וּמַשִּׁירְיָתָא חָדָא

מתפניא

מדר"י קרא

(טו) הנמצאים עמו: (טז) אל ארץ שועל. ת"י לארע דרומא:
ולגמור את כל דברי התורה הזאת ואחר כך לכלתי רוש לגבו ולכלתי סור מן המצוה לפילו ממלות נביא: (טו) הנמצאים

רש"י

על מלות נביא כאמר חלק על מלות התורה הרי כבר נאמר

רד"ק

ידע שמואל עדיין מי הוא: (טו) ויקם שמואל. ושאול עמו
וכאשר היה בגבע בנימין ופקד העם הנמצאים עמו לא היו עמו
אלא כשש מאות איש כי נפקד העם מעליו: (יז) ויצא המשחית.
בני חיל הגבורים אותזי חרבות ורומחים בידם כי הם המשחיתים:
אל ארץ שועל. ת"י לארעא דרומא כמו שתרגם בארץ שועלים

מצודת דוד

לו שים המשמה לכבכו ומומר מלותיו: ויצוהו ה'. גזר עליו שמוש
יהיה לנגיד: (טו) ויקם שמואל. ומשול היה ממכך מחריו: הנמצאי'
(יז) המשחית. הם לחוזי חרב מלומדי מלחמה המשחיתים

פירוש ע"ט

מִיעֲן אֲזוֹ וְוִי זַיין הָאָרְץ וְוִיל וַיְצַוֵּהוּ ה' לְנָגִיד אִין נָאט
הָט אִים גִיבָאטֶן וָוּם צוּ זַיין אֵיין הַאר אִיבֶּר זַיין פָּאלָק
כִּי לֹא שְׁמַרְתָּ וְוִיל דִי הָאטְט נִיט גֶעהִיט וָוּם נָאט הָט
דִיר גֶבָאטֶן׃ (טו) וַיָּקָם שְׁמוּאֵל אִיז שְׁמוּאֵל אוֹף גֶשְׁטַאנֶן
וַיַּעַל כֵּן הַגִּלְגָּל אוֹב אִיז אוֹף גִיגַאנְגֶן פּוּן גִלְגָּל קֵיין
גִּבְעַת בִּנְיָמִן וַיִּפְקֹד שָׁאוּל אֶת הָעָם אוֹב שָׁאוּל הָאט
גְצַיילְט דָם פָאלָק וָוּם הָט זִיךְ גִיפִּינֶן מִיט אִים דָעֶן
נָאר דָם פָאלָק וָעֶנֶן צוּ שְׁפָּרַייט גְנוֹאהֶן פּוּן אִים אִין
דִי וָעֶנֶן גִיבִּלִיבֶּן. וָעֶנֶן נִי גוֹעֶן כֶּשֶׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ אַזוֹ
וְוִיא וְשָׁאוּל הִינֶדֶרְט מַאן׃ (טז) וְשָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּנוֹ אִין
שָׁאוּל אִין יוֹנָתָן זַיין זוֹן אִין דָם פָאלָקוּם אִיז גִיפִּינֶעֶן
גִיוָוארֶן מִיט זַיי יוֹשְׁבִים בְּגֶבַע בִּנְיָמִן וָעֶנֶן גוֹעֶסֶן אִין גֶבַע
בִּנְיָמִן אִין דִי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן גִירִיעֶט אִין מִכְמָשׁ׃
(יז) וַיֵּצֵא הַמַּשְׁחִית אִין עֶם אִיז אֲרוֹם גִינַאנְגֶן דֶר פַּר
דֶאבֶּרְעֶר פּוּן דֶר מַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים דָם וָעֶנֶן דִי גִבּוֹרִים
שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים דְּרֵיי מֵיל הָרֹאשׁ אֶחָד יִפְנֶה אֵיין מֵיל הָט
וְזִיךְ גִיקֶעהְרְט צוּם וָועג פּוּן עָפְרָה צוּם לַאנְד שׁוּעָל׃
יח) וְהָרֹאשׁ אֶחָד יִפְנֶה אִין אֵיין מֵיל הָט זִיךְ גִיקֶעהְרְט אִין דֶעם וָועג פּוּן בֵּית חוֹרוֹן וְהָרֹאשׁ אֶחָד יִפְנֶה אִין
אֵיין מֵיל הָאט זִיךְ גִיקֶעהְרְט אִין דֶעם וָועג פּוּן דֶעם גְּבוּל וָום וָועהְרְט גָעקִיקְט אוֹף דֶעם טָאל וָואס אִין
אִים

מַתַּנְיָא לְאוֹרַח תְּחוֹמָא דְּמִסְהֲבֵי לְחֵילַת אַפְעָרָא יְמַ֖ בְּרָא יְאוֹמַן עֲבִיד וְיַן לָא מִשְׁתְּכַח בְּכָל תְּחוּם אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל אֲרֵי אֲמָרוּ פְּלִשְׁתָּאֵי דִלְמָא יַעְבְּדוּן יְהוּדָאֵן סַיְפִין אוֹ רוֹמְחִין׃ כ וְנָחֲתוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לַאֲרָעָא פְּ֫לִ֥שְׁתִּ֥אי

יִפְנֶה דֶּרֶךְ הַגְּבוּל הַנִּשְׁקָף עַל־גֵּי הַצְּבֹעִים הַמִּדְבָּרָה׃ יט וְחָרָשׁ לֹא יִמָּצֵא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי אָמְרוּ פְּלִשְׁתִּים פֶּן יַעֲשׂוּ הָעִבְרִים חֶרֶב אוֹ חֲנִית׃ כ וַיֵּרְדוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל הַפְּלִשְׁתִּים לְטָטוֹשׁ

רש"י

עמו. כי העם נפזלו מעליו ולו נמתיירו: (יח) גי הצבעים. במלויין כי הלבושים הוא שמניטו ר' מחיר לומר לף הלבוש ותרגם יונתן לפפיח וכן פירטו רבותינו ז"ל לבוש זה לפפה מין ברד רע ומזיק: (יט) וחרש לא ימצא. לפ היה מלוי בתהלת מלכות שחול כי הפלשתי' המושלים בישראל העבירו כל חרטי ברזל משראל פן יעשו כלי זיין להלחם: (כ) וירדו כל ישראל הפלשתים. וכשהיו ישראל נזיקין

אמרו קדי

מהר"י קרא

(יח) גי הצבעים. טין נחשים כתרג' אפעא [כמו] אפעה ושרף מעופף. וזהו ששנינו בבבא קמא ר' מאיר אומר אף הצבוע. צבוע זה אפעה ופירש רבינו שרץ רע ומזיק. ונראה לי אבא מ אפעה, כגון דצה ושלפח. כמו ויצפ. ודעיקר ית חומריה: (יט) וחרש לא ימצא בכל גבול ישראל. תפסר מניר שהפלשתים השריחו לבטל כל אומן עושה כלי זיין מישראל משלך

רד"ק

גם כן בארמא דרומא: (יח) על גי הצבעים. כתרגומו לחילת אפעיא וכן בדברי רז"ל ר' מאיר אומר אף הצבוע ואמרי צבוע זה אפה ופי' אפה אפעה כי כן מנהגם להסתיר אותיות הגרון ונקרא האפעה צבוע לפי שעשוי בכווני ובמיני הצבעים: (יט) וחרש לא ימצא. יש לתמוה איך לא היו חרשי ברזל בישראל רבים ויש לפרש לפי שפלשתים משלו בישראל שנים רבות כי אף בימי שמשון מושיע ישראל אמרו חלא ידעת כי מושלים בנו פלשתים ואיש"ו שבימי שמואל נכנעו פלשתים ושבו הערים אשר לקחו פלשתים מישראל לישראל אעפ"כ מן מעת אשר קם שמואל תחת פלשתים היו והיו להם נציבים בארץ ישראל אף בימי שמואל כמו שכתוב ובעת ההיא פלשתים התיתה ידם תקיפה עליהם הודידו פלשתים כל חרשי ברזל מן הגבורים לארץ פלשתים ולא השאירו בארץ ישראל חרש ברזל אף לתקן כלי אומנות יכלי חרישה כי אמרו פלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית ויפרדו בני מנהג כל ישראל ביומים ההם לחדש ארץ פלשתים להכן כלי אומנות וכלי חרישה ואפשר כי היו בא"י חרבות ורפחים וחניות מאותם אשר נעשו קודם הכבוש ההוא אבל מעטים היו ובמלחמה הזאת לא נמצאו חרב וחנית ביד חשש מאות אשר נשארו עם שאול וביד האלף אשר עם יהונתן כמו שאמר אשר את שאול ואת יהונתן ובלתי כלי זיין לא יתכן להם אבל היו בידם קשתות ומקלי יד וקלעים ורוב הגבורים ואנשי חיל באותו הזמן בחצים ובאבנים היוהה מלחמתם כמו שנאמר בספר גבורי דוד מיכיונים ומשמאילים באבנים ובקשת ונאמר במלחמת מיאב ויסובו הקלעים ויכוה ונאמר בדוד וקלעו בידו ואעפ"י כן חסרון גדול היה אצלם בשלא היו נמצאים אצים חרבות וחניתות והיה הספור הנה כי לא נמצא הרב וחנית ביד כל העם כי אם ביד שאול ויהונתן להודיע כי לא בחרב וחנית יושיע ה' ולה' לבדו התשועה כי ישראל היו בלא הרב וחנית ולא היו אלא אלף ושש מאות איש ופלשתים היו שלשים אלף רכב ששה אלפים פרשים ועם כחול הים שהיתה תשועה גדולה ביום ההוא עד כי נסו פלשתים מפני ישראל והכום ישראל מכה גדולה: כי אמר. כן כתוב וקרי אבירו והסתיב על דרך כלל והקרי על דרך פרט: (כ) וירדו כל ישראל פלשתים. פי' ארץ פלשתים וכ"ש לארץ פלשתאי: לטטוש. להדד: כהלכתו. בתורתן בו ויש"ת פרשיה וכן תרגם בכלטד תכקר בפרשיה התורה: אתו. היא תכלי שהופרין בו וי"ת סיכת פתיש ה"ל יחד השוורים והוא יחד ברזל אולי היה להם יחד שיכניסו בעול לחבר שני השוורים יחד לפיכך הרהם פדניה דתרתי הנזכר בנמרא פירישו צמד בקר וכן תרגם צמד בקר פרן דתורי וגם אותו הכלי צריך להחדדי בראשו הא' ושיעתיי כי בלשון ישמעאל קורין למתריסה סבא: קרדומיו. הוא הכלי שחוטבין בו העצים וי"ו כולני ובבראשית רבה ובפלטה אפשתם אפשה נבלה היה אמר חד למברה איתי לי כולב חד ומיתני ליה מגרופי היה מחי ליה ופצע מיהיח וי"ו כולב צבת כי כן נקרא בלשון ערבי כולא"ב ויש שקראים התרנים

מצורת ציון

(יח) הנשקף. עיין כתוב כמו עבד הנשקף (שופטים ה'): גי. עמק: הצבעים. כך היו לבושים ולפי"ל כלות הצבע והוא כעין גוונים מתולעים כמעין ימות התמה ולוקח קרוי לבוש: (יט) וחרש. הומן ברזל: (כ) ללטוש. להדד כמו לועס על הזוסם (בלהכות ה'):

מצודת דוד

(יח) הנשקף. נמוך שהוא היה נגלה להשומד מכל גי הלמושים: המדברה. מוסב על הדרך עומד בהדרך יפנה המדברה: (יט) פן יעשו וגו'. וזה לא היתה כוונתו למנוע כלם מהם ברזל: (כ) וירדו. כ"ל ומזה נמצינו למדים לפעמים דבר מה היו יודעים כל מדן פלשתים לפעמים

פירוש ע"ט

אִם וְעֵרִין גְּעָפִינְן דִּי שְׁרָ֫צִים וָם הַיְיסָעַן צְבוֹעִים הַמִּדְבָּרָה צוּ דֶּר מִדְבָּר׃ (יט) אוּנ אִין הַחֲלַת מַלְכוּת פּוּן שָׁאוּל וְבֵ֫יש לֹא יִמְצֵא אִיז קֵיין אַיינְעָן מִיינְסְטֶעָר נִיט נְעפִינְגֶן גְוּאוֹרֶן אִין גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְוָארוּם דִי פְּלִשְׁתִּים וָם הָאבֶן מוֹשֵׁל גְוָעזֶן אִיבֶּער דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן צוּ גִינוֹמֶן פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל אַלֵי אַיינְעָן מִיינְסְטֶעָר כִּי אָמְרוּ פְּלִשְׁתִּים וְוָארוּם דִי גְוָאנְצֶע פֶּן יַעֲשׂוּ הָעִבְרִים חֶ֫רֶב אוֹ חֲנִית׃ (כ) אִין אַז דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶן גִידָארְפְט צוּ דִי אַיינְעָן מִיינְסְטֶעָר גֵיהֶן צוּ דִי פְּלִשְׁתִּים לְפָלְגָן אֲפִי יִשְׂרָאֵל גִידָארְפְן צוּ דִי פְּלִשְׁתִּים לְשָׁאבֶּן אִיר

אִישׁ אֶת־מַחֲרֵשְׁתּוֹ וְאֶת־אִתּוֹ וְאֶת־קַרְדֻּמּוֹ וְאֶת מַחֲרֵשָׁתוֹ׃ כא וְהָיְתָה הַפְּצִירָה פִּים לַמַּחֲרֵשׁוֹת וְלָאִתִּים וְלִשְׁלֹשׁ קִלְשׁוֹן וּלְהַקְרְדֻּמִּים וּלְהַצִּיב הַדָּרְבֶן׃ כב וַיְהִי בְיוֹם מִלְחֶמֶת וְלֹא נִמְצָא חֶרֶב וַחֲנִית בְּיַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר

לְחַרְפָּא גְּבִרַת פְּרִשְׁיָה וְיָת סִיכַת פַּדָּנֵיהּ וְיָת פּוּלְבֵיהּ וְיָת עוֹשְׁפֵיהּ׃ כא וַהֲוֵי לְהוֹן שׁוּפִינָא לְחַרְפָּא בֵּיהּ פְּגִימָת כָּל מָאן דְּבָרַךְ לְעוֹשְׁפֵיָא וּלְסִיכַת פַּדָּנֵיָא וּלְמִצְלַת קַצְרֵיָא דִּי לָהּ הִלֵּת שִׁנִּין וּלְכוֹלְבֵיָא וּלְאַנְצָבָא זָקֵת׃ כב וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּקְרָבָא וְלָא אִשְׁתְּכַח חַרְבָּא וּמִרְנְיָתָא בְּיַד

מהר"י קרא

שאול: (כ) מחרשתו. שחופרין בו שדות. קולנ"ר בלע"ז: ואת אתו. שו"ק בלע"ז. ויש מפרשין עם חרבותם לאיתים. פו' כלי ברזל הישנה כמין כף: קרדומו. גשאנו"ד בלע"ז: ואת מחרשתו. פושיוי"ר בלע"ז. יש כפרשים כלי שמהפך בו חפירת שדה: (כא) והיתה הפצירה פים. לימ"א בלע"ז. שיש לה הפצר פיות וחידודין היא היתה להם להדר המחרשות האיתים. ושמ' פירש שחכמי מקומו מחלקים התיבה בטעמים דכתי' חדא וקדיין תרי כמו בגד. והנה מחלאה. לונאינוים. הפצירה, ברזל חוק אצי"ר בלע"ז שמשימין בכלי ברזל להיות חדין. פצירה לשון חוזק פים. כמו ויעש פיכה על כפל. לשון תופס. ואני מצאתי בספר מחזיק הפצירה פים כתו' בבי' תיבות. ואף ינתן הורמיי לב' תיבות. הפצירה שופינא. וגראה לי כגון ושפיה יהיה בשופינא. כלומר החתים היו ללטוש כלי ברזל של מחרשות ושאלתים לביוצא בהם: פים. לשון פיות קלשון. פי' שמ' כלי מחרישה שיש לה ג' שינים בעין מזלג: הדרבן. ת"י לאנצבא זקת. וכן כמו זיקתא איכא בחרן. לחדד הדרבן בראשי לנעצו ולהציבו במדרש. ואני אומר מספרות נקראו קלשון שהוא כמו ג' שינים כגון דברי חכמים בדרבונות

רש"י

לחרטי ברזל ללטוש ליתים וקרדומות ומחרישות היו זקיקים ליהד אל מרן פלשתים: מחרשתו. שו"ק בלע"ז: אתו. קולטר"ח בלע"ז: קרדומו. כשנ"ר בלע"ז: מחרשתו. פיסווי"ר בלע"ז: (כא) והיתה הפצירה פים למחרשות. והיתה להם לאותם שהיה להם טורח לרדת אל הפלשתים ללטוש. היתה הפצירה פיס לימ"א בלע"ז פים לה הפצר פיות כלומר פיות ומיודדים הרבה היתה להם לחדד הממרצת והאתים: ולשלש קלשון. מלג עשוי כמין עתר שקורין פורק"ח ולו שלש שיניות: ולהציב הדרבן. לחדדו

רד"ק

כולכי בב"ף גם האחרונה וכן נמצא במקצת הנוסחאות: מחרשתו. כלי אומנות מן הרש עצים חרש אבן ור"ת עושפא וכן תרגם למחרשת דעושפא ובמשנת מים כלים קרדום שנפל עשפו ממנו מפני בית בקועו נפל בקועו ממנו מפני עשופו נשבר מקיפו מהור נראה מדעת המתרגם כי גם מחרשתו הוא כלי המחריש שהחרישים בו שניהן הנודדים בארץ והיא החרישה ותרגם עושפא לפי שהוא דומה לצד החד של הקודדום כי לקודדום שני פיות האחד חד והאחד רחב והרחב בוקעים בו עצים ברוב והוא הנקרא במשנה בית בקועו והצד החד שלו בו בוקעים גם כן לפעמים והוא הנקרא במשנה עושפו הוא דומה למחרישה בהרודו לפיכך אצרי במשנת פסחת ביצה אין מבקעין לא בקרדום והא במגל ואמרי בגמרא לא בקרדום לא שנו אלא בנקבת שלו והוא הצד הרחב שבוקעין בו ברוב לפיכך אין מבקעין בו ב"ם שנראה כבילאכת תול אבל בזכרות שלו מותר והוא הצד החד שלו לפי שאין דרך לבקוע בו ברוב ופירוש מקופי תוכר במשנה הוא נקב הדרדום שנכנסת בו יד הקרדום ופי' במי נקב המחם שנקרא קופא: (כא) הפצירה פים. שתי טלות. ופי' פצירה רבת מלשון ויפצר בו שהוא רבוי דברים

מצודת ציון

מחרשתו. כלי המחרישו: אתו. גם כלי עשוי להשוך בו כמו ואתתו הכושכם לאתים (ישעיה ז') ודקדק מ"ש (שופטים ט"ז): קרדומו. גרזן כמו את קרדמות (משפטים ט"ו): מחרשתו. כלי מזמורות כמו מכם עלים (ישעיה מ"ד): (כא) הפצירה. עיין לעיל כמו ויפצר בם (בראשית ל"ג) כתוב מרובה דכתי פתוי. פים, פיות וכ"ל מכלים והחדישו לבותרשות. פם כלי מזמורות: ולשלש קלשון. גם כלי מזמורות: ולהציב הדרבן. כ"ל לחדד הדרבן כעין נקב: ולהציב הדרבן. כ"ל לחדד הדרבן להכינו ביותר כתיך שלמד הבקר ויהו סמקל שמלמד בו הבקר להחזיק ומשמע שבלשון קדוי וכן דברי חכמים בדרבונות (קהלת י"ב):

פירוש ע"ט

אִיטְלִיבְעֶר מַאן זאל שְׁאַרְפִּין אֶת מַחֲרֵשְׁתּוֹ וְאֶת אֲתוֹ זַיין קְלָשׁוֹן אִין צוּ דִי מִיסְט גְּאֶפֶּלְעֶן וְוָאם הָאבֶּען דְרַייא צַיינְדֶלְעֶךְ לְהַחֲרִדוּמִים אִין צוּ דִי הֶעֶק וּלְהַצִּיב הַדָּרְבָּן אִין אִין זַיין הִיבְּעֶל: (כאו) אִין צוּ דִי יוֹם זַיי אִיז גִיוְוענִין אַרַיין צוּ שְׁטֶעלֶן דֶעם גְּעוְוַיין צַיינְן: (כב) וְהָיָה בְּיוֹם מִלְחָמָה אִין עָם אִיז גְּוועזִין אִין דֶעם מָאנ וְוֶם זַיי הָאבֶּן דָא בְּארֶפְט מִלְחָמָה הָאלְטֶן וְלֹא נִמְצָא חֶרֶב וְגו' אִין גִיפִינְגֶן גִיוְוארֶן קֵיין שְׁווֶערְד אִין קֵיין שְׁפֵּיר אִין דֶר הָאנְד פוּן דֶעם גָאנְצִין פָאלְק וָם אִיז גִיוְוענִין

אֶת־שָׁאוּל וְאֶת־יוֹנָתָן וַתִּמָּצֵא לְשָׁאוּל
וּלְיוֹנָתָן בְּנוֹ׃ כג וַיֵּצֵא מַצָּב פְּלִשְׁתִּים
אֶל־מַעֲבַר מִכְמָשׂ׃ יד א וַיְהִי הַיּוֹם
וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל אֶל־הַנַּעַר נֹשֵׂא
כֵּלָיו לְכָה וְנַעְבְּרָה אֶל־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים
אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַלָּזֶה וּלְאָבִיו לֹא הִגִּיד׃
ב וְשָׁאוּל יוֹשֵׁב בִּקְצֵה הַגִּבְעָה תַּחַת
הָרִמּוֹן אֲשֶׁר בְּמִגְרוֹן וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ
כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ׃ ג וַאֲחִיָּה בֶן־אֲחִיטוּב

כל עמא דעם שאול ועם
יונתן ומשבחא לשאול
וליונתן ברוי׃ כג ונפק
אסטרטיג פלשתאי
למגיות מכמש׃ א והוה
יומא ואמר יונתן בר
שאול לעוליקא נטיל
זויניה איתא ונעבר
לאסטרטיג פלשתאי
דמעברא דיכי ולאבוהי
לא חוי׃ ב ושאול יתיב
בסיפי גבעתא בשפולי
רמון די במגרון ועמא
דעמיה כשית מאה
נברא׃ ג ואחיה בר
אחיטוב

ת"א ואחיה בן אחיטוב. בגמ נפ׳:

רש"י

כרחם לנועלו ולהכיזו כתוך המרגש: (כב) ותמצא לשאול. על ידי נס: (כג) מצב פלשתים. דרך אנשי נצב לעשות מהם מלא ומשחית הם הפושטים ורצים אחר המגל אל העיר שקורין אנגרי"ל בלע"ז: מצב. הם הניצים לשמור שלא יצאו בן העיר משחיתין בהן: אל מעבר מכמש. פלשתים היו חונין במכמש, ומכמש היו׳ בהר שני; ויושלו במכמש, ועיר שמונה עשר היתה בראש ההר. ב׳ הרים זה כנגד זה והניא ביניהם ומצב פלשתים נגיש

ובא אל עבר מכמש של צד נבע:

יד (ג) מעבר הלז. כל הלזו הלז ולזה אינו לשון זה אלא לשון דבר שכנגדו ורחוק קצת והוא מראהו באצבע. צ"ל בלע"ז: ולאביו לא הגיד, לפי שצריך לומר פקדו נא וראו מי הלך

מהר"י קרא

וכמסמרות נטועים. תרג׳ פתגמי חכימין לסריקי ומנרמא חיך מאן המלך זקף להורתא: ותמצא לשאול. שהיו שומרין כלי זיינן להיות מזומנין לעת הצורך. ד"א על ידי שאול נמצאו: (כג) מצב פלשתים. דרך אנשי הצבא לעשות מצב למשחית הם הפושטים ורצין אחר השלל ועל העיר שקורין צנגר"ל והן משחית. מצב. הם הנצבים לשמור שלא יצאו בן העיר משחיתין בהן: אל מעבר מכמש. פלשתים היו חונין במכמש, ומכמש הי׳ בהר שני; וישלו במכמש, ועיר שמונה עשר היתה בראש ההר. ב׳ הרים זה כנגד זה והניא ביניהם ומצב פלשתים נגיש

ובא אל עבר מכמש של צד נבע:

יד (ג) מעבר הלז. כל הלזו הלז ולזה אינו לשון זה אלא לשון דבר שכנגדו ורחוק קצת והוא מראהו באצבע. צ"ל בלע"ז: ולאביו לא הגיד, לפי שצריך לומר פקדו נא וראו מי הלך

רד"ק

ומיכרת יפי׳ והיה כן היה בכל יום שהיו ערוכים מלחמה אלה עם אלה לא נמצא חרב וחנית ביד כל העם אלא ביד שאול וליהונתן ועל הדרך הזה ת"י והוה ביומא דקרבא לא משתכח חרבא.ויבדרש מהו והמצא לשאול ויהונתן אף בידם לא היה אלא שהמלאך המציאה להם: (כג) ויצא מצב פלשתים. פי׳ שרי החיל ובת"י אסטרטינין. וכן תרגם נציב נציבים ופירושו שרים ובראשי׳ רבה ויבדל אלהים בין האור ובין החשך ר׳ יוחנן וריש לקיש משל למלך שהיו לו שני אסטרטינין א׳ שלום ביום וא׳ בלילה ויצא זה המצב כי כלם חנו במכמש ונפרד זה המצב ממחנה פלשתים ובא לו אל מעבר מכמש להתקרב אל הגבעה אשר היו שם שאול ויהונתן: (ב) בשש מאות איש. הלא אמר זה ויפקוד שאול את העם הנמצאים עמו כשש מאות איש אם כן למה חזר ואמר

מצודת דוד

ביכרת"ל מכת כחול לעשותם: ותמצא. לשון לשאול וליונתן להם לבדם כמלת מכך ותכיה: (כג) אל מעבר מכמש. מהמעבר מזה להתקרב אל הגבעה מקום שאול ויונתן: **יד** (ג) נושא כליו. כלי מלחמתו: ונעברה. נתקרב אל המצב העומד בהמעבר הסומה מליט: (ב) אשר במגרון. שם מקום בקלה הגבעה: והעם. כ"ל העם אשר

מצודת ציון

(כג) מצב. ת"י מסטרטיגין וכ"כ תרגם על גדוד פלשת׳ והוא מלשון פקידו ובלשונות: אל מעבר. שם לד: **יד** (ג) הלז. הוא כמו מה הלזה הלז

פירוש ע"ט

מִיט שָׁאוּל אִין מִיט יוֹנָתָן וַתִּמָּצֵא אִין עָם אִיז וָוארִין
גִיפוּנְגֶען כְּלֵי זַיִין דוּרְךְ אֵיין נֵם לְשָׁאוּל וּלְיוֹנָתָן בְּנוֹ צוּ
שָׁאוּל אִין צוּ יוֹנָתָן זַיִין זוּן: (כג) וַיֵּצֵא מַצַּב פְּלִשְׁתִּים אִין
עָם אִיז אַרוֹים גִינַאנְגִין דֶם שְׁטַייְעֶנְדִיג חַיִל פוּן דִי
פְּלִשְׁתִּים צוּ דֶער נַיִיט פוּן מִכְמָשׂ וָואם אִיז גִיוָוען
דֶם פְּאלְק וָום אִיז גִוָוען מִיט אִים נְעָנֶען גִיוָוענִין אַוּ
ווִי זְעקְס הוּנְדֶערְט מַאן: (ג) וַאֲחִיָּה בֶן אֲחִיטוּב אִין אֲחִיָּה
דֶר זוּן פוּן אֲחִיטוּב: אֲחִי אִי כְּמוֹ דֶר בְּרִידֶער פוּן אִי
כְּבוֹד דֶר זוּן פוּן פִּנְחָס בֶּן עֵלִי כֹּהֵן ה׳ בְּשִׁלֹה דֶר אִיז
גִיוָוענִין אַיין כֹּהֵן פַּר גָּאט אִין שִׁילֹה נוֹשֵׂא אֵפוֹד עָר

הט

אֲחִי אִי־כָבוֹד | בֶּן־פִּינְחָס בֶּן־עֵלִי כֹּהֵן
יְהוָה בְּשִׁלֹה נֹשֵׂא אֵפוֹד וְהָעָם לֹא יָדַע
כִּי הָלַךְ יוֹנָתָן: ד וּבֵין הַמַּעְבְּרוֹת אֲשֶׁר
בִּקֵּשׁ יוֹנָתָן לַעֲבֹר עַל־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים
שֵׁן־הַסֶּלַע מִזֶּה וְשֵׁן־הַסֶּלַע
מֵהֶעֵבֶר מִזֶּה וְשֵׁם הָאֶחָד בּוֹצֵץ וְשֵׁם
הָאֶחָד סְנֵה: ה הַשֵּׁן הָאֶחָד מָצוּק מִצָּפוֹן
מוּל מִכְמָשׂ וְהָאֶחָד מִנֶּגֶב מוּל גָּבַע:
ו וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל־הַנַּעַר | נֹשֵׂא כֵלָיו
לְכָה וְנַעְבְּרָה אֶל־מַצַּב הָעֲרֵלִים הָאֵלֶּה

אֲחִי אִיכָבוּד בַּר פִּינְחָס בַּר
דְּאִיכָבוּד בַּר פִּינְחָס קֳדָם
עֲלִי כָּהֲנָא מְשַׁמֵּשׁ קֳדָם
יְיָ בְּשִׁילֹה לָבִישׁ אֵיפוֹדָא
וְעַמָּא לָא יָדַע אֲרֵי אֲזַל
יוֹנָתָן: ד וּבֵין מְגִיזָתָא
דְּבָעָא יוֹנָתָן לְמֶעְבַּר עַל
אַסְטַרְטִיג פְּלִשְׁתָּאֵי
שְׁנָא דְכֵיפָא מֵעְבְּרָא
מִכָּא וְשִׁנָּא דְכֵיפָא
מֵעְבְּרָא מִכָּא וְשׁוּם
חַדָּא מַשְׁרוּעִיתָא וְשׁוּם
חַדָּא מַדְרוֹכִיתָא: ה שִׁנָּא
חַדָּא מִסְהַדְנָא מִצְפּוֹנָא
לְקִבֵּל מִכְמָשׂ וְחַדָּא
מִדְּרוֹמָא לְקִבֵּיל
גִּבְעָתָא: ו וַאֲמַר יְהוֹנָתָן
לְעוּלֵימָא נְטַל זֵינֵיהּ
אִיתָא וּנְעָבַר לְאִסְטַרְטִיג
עָרְלָיָא הָאִלֵּין מָאִים

מהר"י קרא

בעמנו : (ד) ובין המעברות . שביקש יונתן לעבור [וגו'] ושם האחד סנה : (ה) מצוק מצפון . משופע ועולה לצד צפון ומכמש והרג' מסהכיא מציפונא: מול גבע . שמשם יצא יהונתן

רש"י

(ג) נשא אפוד. מוריס ותומיס:(ד) ובין המעברות אשר בקש יהונתן לעבור. כן היה עשוי שן הסלע היה מהעבר הגיע הוא קרוי בין המעברות והיה לו סלע מכאן וסלע מכאן זה בעברו מזה וזה בעברו מזה והגיע בין שני העבריס לותו הגיע בקש יונתן לעבור : שן הסלע . שם שן הלחד כותן ושם השני סנה . (ה) מצוק מצפון .

רלב"ג

בכך היה מדבר מבקן שילה ומלוא תמהו מוסף לשוב נד שב לא תמיה ובלמון בזה לפי מקומו כי הוא היה כהן גדול : והעם לא ידע כי הלך יהונתן . למעם למה זה שלם ידעו היו הולכים עמו: (ו) לכה ונעברה אל מלב העולים הלזה . ומו מזה כי מפני פחיתותו וביותם נבדלים

רד"ק

עוד אלא להודיע כי לא נוספו בהם עוד ואף על פי שהיה להם להלחם עם הפלשתים אשר חנו שם כנגדם להלחם הושיעם האל : (ג) אחי אי כבוד . לפי שנזכר אי כבוד ולא נזכר אחי־טוב לפיכך אמר אחי אי כבוד או בעבור שנקרא שמו כן על גלות הארון והיה אביו או עם הארון במחנה ונכשלו ישראל בעון הכהנים ובעונם אבל במלחמה הזאת שהיה אחיה נושא אפור והיה טוב לפני ה' היה הדבר בהפך והיתה תשועה גדולה בישראל: כהן ה' בשלה . על עלי אמר שהיה כהן ה' בשילה :אחיה זה היה שם במחנה עם ארון האלהים נושא אפוד והוא כלל התושן והאורים והתומים כי בהם שאלו הנשיאה ארון האלהים נקרבה הלום אל האלהים ללפיכך היה ספור זה הנה להודיע כי עדיין לא התלה קללת עלי שהרי מבני בניו היה נושא אפוד כי לא חלה הקללה ההיא עד שהוקם צדוק כהן גדול כמו שפירשתי: והעם לא ידע . פי' העם אשר עם יהונתן כי מן הנראה כי שני ראשים היו ישראל למלחמה הזאת האחד שאול עם העם אשר עמדו עמו ויונתן נפרד עם נושא כליו מן העם אשר אתו בלא דעת' לפיכך אמר והעם לא ידע כי אילו ידע תיו הולכים עמו : (ד) ושם האחד בוצץ ושם האחר סנה . כן היה שמם לא נודע אצלינו ענין השמות אלא ש"ת בוצץ משרוציתא מקום חלקלק מדברי רז"ל בשרשתא דנהרא והרגומו בחלקלקות באפלה בכשרשא בקבלה ותרגם סנה מדרוכיתא פי' מקום דרוך : (ה) מצוק מצפון . מימד מצד צפון כנגד הפלשתים שהיו במכמש והאחד מצד דרום כנגד ישראל שהיו בגבע

מצודת דוד

(מ"ב כ"ג): (ד) המעברות . מלשון עבר ולך : על מצב . כמו על מלב : שן הסלע . כולע היה כאן : (ה) מצוק . מלשון נוקיקו מת

פירוש ע"ט

והומים ועל מאים מורא : (ד) ובין המעברות . כי פלשתים היו במכמש בהר ויונתן עבר בין המעברות סהוא בין מעבר ולך מהנה פלשתים וכן משבר מהנה ישראל ומעבר וכן המעברות פ"ל הגיע אסר בקש יונתן לעבור בו להתקדב למחנה פלשתים היה שם שן הסלע מעבר נכנוע וכן הסלע מעבר ולך מכמש : (ה) מצוק מצפון . מקום מלכנו מעבר ולך מכמש : מגנב. (ו) ויאמר וגו'. היה במחשבה הגלמד למעשה ולפי שהקשיק הענין למאר כוב כלומר אולי יעשה וגו' . קלר

טָם גִּיטְרָאנְגְדָעם אֲפוֹד מִיט דִי אוּרִים וְתוּמִים וְהָם
לֹא יָדַע אִין דָם פָאלְק טָם נִיט גִוויסְט אז יוֹנָתָן אִיז
אַוועק גִינַאנְגִין: (ד) וּבֵין הַמַּעְבְּרוֹת אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ יוֹנָתָן אִין
צְווישֶׁין דִי אֵיבֶּעֶר פָּארְוָם יוֹנָתָן טָט גִיוואלְט אִיבֶּר
פָארְן צוּ דָעם שְׁטֵייגְדִיג חֵיל פוּן דִי פְּלִשְׁתִּים אִיז
דָארְטָען גְוועזֶן שֶׁן הַסֶּלַע טָהֶעבֶּר כֹּה אִיין שְׁפִּיצִיקְער
שְׁטֵיין פוּן דָר זַיְיט אִין אִיין שְׁפִּיצִיקֶר שְׁטֵיין פוּן דָר
אַנְדָערֶר זַיְיט וְשֵׁם הָאֶחָד בּוֹצֵץ אִין דָר נָאמֶן פוּן אֵיינִיגֶם

אוֹלַי יַעֲשֶׂה יְהוָה לָנוּ כִּי אֵין לַיהוָה
מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בִמְעָט׃
ז וַיֹּאמֶר לוֹ נֹשְׂא כֵלָיו עֲשֵׂה כָּל־אֲשֶׁר
בִּלְבָבֶךָ נְטֵה לָךְ הִנְנִי עִמְּךָ כִּלְבָבֶךָ׃
ח וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן הִנֵּה אֲנַחְנוּ עֹבְרִים
אֶל־הָאֲנָשִׁים וְנִגְלִינוּ אֲלֵיהֶם׃ ט אִם־כֹּה
יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ דֹּמּוּ עַד־הַגִּיעֵנוּ אֲלֵיכֶם
וְעָמַדְנוּ תַחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלֶה אֲלֵיהֶם׃

אולי יעשה יהוה לנו כי אין ליהוה
מעצור להושיע ברב או במעט׃
ז ויאמר לו נשא כליו עשה כל אשר
בלבבך נטה לך הנני עמך כלבבך׃
ח ויאמר יהונתן הנה אנחנו עברים
אל האנשים ונגלינו אליהם׃ ט אם כה
יאמרו אלינו דמו עד הגיענו אליכם
ועמדנו תחתינו ולא נעלה אליהם׃

תרגום

ייעביד יי לנא נסא ארי
ליה קדם יי מעצור
למפרק בסגיאי או
בזעירי׃ ז ואמר ליה
עביד כל די
בלבך אתפני לך הא
אנא עמך כרעותך׃
ח ואמר יהונתן הא
אנחנא עברין לות
גברייא ונתגלי להון׃
ט אם כדין ימרון לנא
אוריבו עד דנתמטי
לותכון ונקום באתרנא
ולא

רש"י

מסופע יעולה מלד לפון לל מכמס : מול גבע .
סממנה ילל יהונתן׃ (ט) דמו . המתינו כמו שמע
בנבעון דוס (יהושע י' י"ב) וכן דוס לה' (תהלים

מהר"י קרא

כמו שנא' לעיל ואלף היו עם יהונתן בנבעת בנימין׃ (י) מעצור
לשון מניעה וכילוי כח׃ (ז) נטה לך . תרגם אתפני לך. פנה
לאיזה מקום שתרצה׃ (ט) דומו . המתינו . אם כה יאמרו דומו
ונעלה אליכם . שעתם מצלחת׃

רלב"ג

לאמר ביכיון יונתן ישובח בלבו שנאמר בכ"י לנלח לוכון כי לון נסם יחללם
מעלוך לרשוע בכח או במעט׃ (ט) אם כה יאמרו אלינו דמו עד
הגיענו אליכם ועמדנו תחתינו . לאלו שחלש כי העתידות יגלו בפניס
בוכים וככר הניח בפסוקים הקודמים הוצאה מלשון מסע"י כמו המופע
החלום ויקרא כה יאמר כמו שכתוב לנדעון שיכד הוא ופורש ככלו
לא התחזקו במעמד מה יהיבו כי הוא קנת מהדבר׳ המתחדש׳
והוא מנוסח תחת העיון ממה שזכרנו בשני מספר מלכתות הסם ולון
כנה מקום ונם התקוקה . והכי אמרו דמו עד הגיענו אליכם לאות
כי ההתלמה תהיה מפלשתים לנדוק מחני ישראל ונזה יש לסם ליהל

אולי יעשה וכו׳ שמא יעשה ה׳ לנו נסים ונפלאות יוכן כל׳ דבר הלמיך והיה
התחיל׳בברכ. הן ברוך עם כן כמעט כי כסל שום תלנו:(ז) נטה לך.
לעסוק אליכס : הנני עמך. מוכן אני ללכת עמך כלומר:(ח) ונגלינו,
נגלה ל"ע אליהם ואז נעשה כחיה: (ט) דיכו . המתינו כמקומכם

לפון (ש"ב ט"ו) : מול . נגד : (ו) מעצור . עכין מניעה כמו מלכלי
ס' מלכח (מלכתים ס"ו) : (ח) ונגלינו . מלשון גלוי : (ט) כה .
כן : דמו . המתינו כמו שמע בנבעון דוס (יהושע י') : הגיענו .
מגיעו הנשק : תחתינו : כמקומינו :

דאוקע עברים אלי ישיה ה׳ לנו מאמר ויעש נאם
אונו טיעהן אגם כי אין לה׳ במעצור ויואדום עם איו ניט
בייי נאט קיין אוף האלטינג צו העלפן ברב או במעם
מיט פיל אודער מיט ווייניג לייט׃ (ז) ויאמר לו נשא
כליו עשה כל אשר בלבבך נטה לך הנני עמך כלבבך׃
(ח) ויאמר יהונתן הנה אנחנו עברים אל האנשים ונגלינו אליהם׃ (ט) אם כה יאמרו אלינו דמו עד הגיענו אליכם ועמדנו תחתינו ולא נעלה אליהם׃

דיין הארץ בגערה׃ (ח) ויאמר יהונתן האט יהונתן
גזאגט הנה אנחנו וגו׳ מיר ווילן איבער פארען צו די
מאנן וגנלינו אליהם אין מיר ווילן זיך בעוייזן צו ווי׃
(ט) אם כה יאמרו אלינו אויב אזו ווילן זיי אונז ואגן
דומו ווארט ביז מיר ווילן נעהיין צו אייך ווען דם
זיין איין סימן או זייער צייט איז בעליקט אין זייער
הארץ איז דר הויפן אוף זיי ניט פארכטיג ועמדנו

וְאִם־כֹּה יֹאמְרוּ עֲלֵה עָלֵינוּ וְעָלִינוּ כִּי־ נְתָנָם יְהוָה בְּיָדֵנוּ וְזֶה־לָּנוּ הָאוֹת׃
יא וַיִּגָּלוּ שְׁנֵיהֶם אֶל־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ פְּלִשְׁתִּים הִנֵּה עִבְרִים יֹצְאִים מִן־הֶחֳרִים אֲשֶׁר הִתְחַבְּאוּ־שָׁם׃ יב וַיַּעֲנוּ אַנְשֵׁי הַמַּצָּבָה אֶת־יוֹנָתָן וְאֶת־נֹשְׂא כֶלְיוֹ וַיֹּאמְרוּ עֲלוּ אֵלֵינוּ וְנוֹדִיעָה אֶתְכֶם דָּבָר וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן אֶל־נֹשְׂא כֶלְיוֹ עֲלֵה אַחֲרַי כִּי־נְתָנָם יְהוָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל׃
יג וַיַּעַל יוֹנָתָן עַל־יָדָיו וְעַל־רַגְלָיו וְנֹשְׂא

ולא גיסק לותהון: יואם כדין ימרון סקו עלנא וניסק ארי מסרינון ייי בידנא ודין לנא אתא: יא ואתגליאו תרוויהון לאסטרטגי פלשתאי ואמרו פלשתאי הא יהודאי נפקין מן חוקאי דאטמרו תמן: יב ואתיבו אנשי מטרתא ית יונתן ואמרו ית נטל זיניה ואמרו סקו עלנא ונהודע ית כון פתגמא ואמר יונתן לנטל זיניה סק בתרי ארי מסרינון ייי בידא דישראל: יג וסליק יונתן על ידוהי ועל רגלוהי ונטל

הרנום

מהר"י קרא

(י) ואם [כה] יאמרו עלו . אחד הקב"ה נפל עליהם ובלבם יראים לזוז ממקומן . לש' רבים. ויש ליתר כאדם הנותן אות אם יאמרו נעלה סימן הוא שיבואו עלינו . ואם כה יאמרו לנו עלו סימן יש לנו לעלות ולהצליח וכן דרך מי שרואה שנאגר או אומר לו המתן עד שאבא אליך או אומר לו בא אלי ואורידך דבר . נראה לי נימין וסימן בעלמא כמו והי׳ הנערה דאליעזר : (יא) הנה עברים יוצאים מן החורים אשר התחבאו שם . מוסב לעיל על ויתחבאו הם במצדות ובחוחים : (יג) על ידיו ועל רגליו . שהיה תולה בשן סלע הנבוהות ותופש בסלע ועולה . וכיוצא פירש על ידיו בכל כתו בפרוצה . ולא

רלב"ג

סיומלמו כי הכוונף הוא הסימן על הכוונ : (י) ואם כה יאמרו עלו עלינו . הנה זה נאות על סימנים שיעלה וילכדו ממהיכים ממהי היותם מתקבצים מפחדם כי בלי ספק לא יכנסו ויכלו לתהיכים אם לא יתכנדל להם סימלמים מחך היותם ילדעים מהם כזה המומן הנפלא : (יג) ויגלו סניכם אל מלא פלשתים . הם הכתובים והנכזכרי׳ שהיו בפני

רד"ק

שעשתה סימן מתחלה לא שאלו בו שלש פעמים אלא בפעם ראשונה לבד יש סימן ואמכו הנ׳ פעמים על מ״ש יעקב אבינו יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו ואלה המקרים באו לו כמשנולד בנימין לפיכך חשש בדבר וכן אמר יוסף הצדיק הלא אתם ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני כלומר אדם כמוני יחשב סימן רע אם יאבד ממנו הנביע אשר הוא שותה בו לפיכך אמר הלא זה אשר ישתה אדוני בו והוא נחש ינחש וכן נחשתי ויברכני ה׳ בגללך וכן והאנשי׳ ינחשו כל זה הוא לשון סימן ואות על הדבר לא נחש ולא קסם ואמרו רז״ל מבאן שמשתמשין בבת קול שנאמר ואזך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו ואמרו קל גברא בסמיא ומה נחוור אחרי ספורי הגמרא וכמכי הפסוקים והנה פ׳ מפורש נעשה כמעשה יונתן על פי הנבואה נאמר לנדעון ושמעת מה ידברו ואחר החזקנה ידיך : (יב) אנשי המצבה . כמו מצב פלשתים שפירשנו ר״ת אנשי מטרתא כלומר הנצבים סביב המחנה ששומרים המחנה : (יג) על ידיו ועל רגליו . אולי היתה המעלה קשה לעלות ברגליו לבד ומסך גם בידיו ונראה כי דרכו אליהם היה דרך תסלע ששמו בוצץ

מצודת ציון

(יא) החורים . מלמון מוכ וכקב : (יב) ויענו . עניו למיכה :

מצודת דוד

ועלינו . מז נעלה להלמס כי כוחלי נתכס ה׳ בידנו ופיכה כהסימן לדבר כן : (יא) מן החורים . כי מסכו שהמה מן הנקבוקים בהמערות : (יב) אנשי המצבה . מעני כמוכל המלב : ונודיעה אתכם דבר . למרו בדרך לעג והלבה כדרך שהבניות מומרים : (יג) על ידיו . על כי

פירוש ע"ט

תַּחְתֵּינוּ וְעָלִין מִיר בָּלַייבֶען שְׁטֵיין אוֹף אוּנְזֶער אוֹרט אִין מִיר וָועלִין נִיט אוֹף גַיין צוּ זַיי : (י) וְאִם כֹּה יֹאמְרוּ אִין אויב אַזוֹ וועלן זַיי נָאכגַין עַלִי עלֵינוּ גַייט אויף אויף אוּנז וועט דָאס זַיין סִימָן אַז גָאט הָט אַרַיין גֶגעבֶּן אַיין סִימָן אוֹף אוּנז אִין אוּנזֶערֶע הֶענְט וְזֶה לָנוּ הָאוֹת אִין דֶם זַאל זַיין צוּ אוּנז אַצַייכֶן : (יא) וַיִּגָּלוּ שְׁנֵיהֶם הָאבֶּן זַיי זִיךְ אַנְפַּלעקט צוּ דֶעם שְׁטַיינֶדִיג חַיל פוּן דִי פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן

רש"י

(י"ז ז') אם כה יאמרו דומו ועלה אליכם ונעתה מגלה' ולכם רס עליהם: (י) ואם כה יאמרו עלו עלינו . פחד הקב"ה בלבם וירתים לזוז ממקומם: (יב) ויענו . לשון הרמת קול: (יג) על ידיו ועל רגליו . כלומר ככל כח ומרוצה:

בָּלָיו אַחֲרָיו וַיִּפְלֹוּ לִפְנֵי יוֹנָתָן וְנִשָּׁא
כֵּלָיו מְמוֹתֵת אַחֲרָיו: יד וַתְּהִי הַמַּכָּה
הָרִאשֹׁנָה אֲשֶׁר הִכָּה יוֹנָתָן וְנֹשֵׂא
כֵּלָיו כְּעֶשְׂרִים אִישׁ כְּבַחֲצִי מַעֲנָה צֶמֶד
שָׂדֶה: טו וַתְּהִי חֲרָדָה בַּמַּחֲנֶה בַּשָּׂדֶה
וּבְכָל־הָעָם הַמַּצָּב וְהַמַּשְׁחִית חָרְדוּ גַּם־
הֵמָּה וַתִּרְגַּז הָאָרֶץ וַתְּהִי לְחֲרָדַת
אֱלֹהִים: טז וַיִּרְאוּ הַצֹּפִים לְשָׁאוּל בְּגִבְעַת

תרגום

וְנַטַל וְנֵיהֵי בַּתְרוֹהִי
וּנְפָלוּ מְטַעֲנִין קֳדָם
יוֹנָתָן וְנַטַל וְנֵיהֵי מָמִית
בַּתְרוֹהִי: יד וַהֲוַת מַחָתָא
קַדְמָיְתָא דְמָחָא יוֹנָתָן
וְנַטַל וְנֵיהֵי כְּעַסְרִין
גַּבְרָא בְּבֵית פַּלְגוּת
מַהֲלַךְ פַּדָּן תּוֹרָיָא
בְּחַקְלָא: טו וַהֲוַת זִיעָא
בְּמַשְׁרְיָתָא בְּחַקְלָא
וּבְכָל עַמָּא אִסְתַּרְטִיגָא
וּמַחְבְּלָא וְעוֹ אַף אִינוּן
וְזָעַת אַרְעָא וַהֲוַת לְזִיעַ
מִן קֳדָם יְיָ: טז וַחֲזוֹ
סְכָוָאֵי לְשָׁאוּל
בגבעתא

רש"י

(יד) כבחצי מענה צמד שדה. כתוך שיעור מלת קרקע מלא חלי מענה של מחריסת למד בקר החורשת בשדה: מענה. הוא תלם המחריסה שקורין ריי"ס בלע"ז וגזורה גדולה היא וז שהיו קרוכים זה לזה וכוונים לעזור זה את זה: (טז) הצופים לשאול. למופים משר היו לשאול בגבעת

מהר"י קרא

נראה לי: ממותת אחריו. יונתן מכה ומפיל ועבדו ממית אחריו אותו שלא המית יונתן: ממותה מן מת. מרופס מן רם: (יד) כבחצי מענה צמד שדה. כמיעוט שיעור: מידת קרקע שהוא כמלא חצי מענה של מחרישה: צמד בקר. כתרגי' פדן תורין: מענה. מנחם חיברו עם האריכו למעניתם לשון עינותם. ופי' לשון חרישה הם. ורבינו אמר, תלם המתרישה וגבורתו מגיד לך שבמקום צר כזות שהם קרובין

רד"ק

שת"י משרועית, והיה חלקלק לפיכך היה צריך לסמוך על ידיו ועל רגליו שלא ישמוט רגליו בדרך החלקלק וי"מ על ידיו ורגליו עד"מ כלומר בכל כחו עלת עליהם: ויפלו לפני יהונתן. היו נופלים לפניו ונושא כליו ממות' אחריו וכת"י ונפלו כד מעינין חברא קדם יהונתן: (יד) כבחצי מענה צמד שדה. הוא שיעור מהלך צמד חבקר בחרשו וכבדי מקום שהיה חצי השיעור הזה כעשרים איש וכת"י כבית פלגות מהלך פדן דתוריא בחלקא וכ"ף כבחצי כ"ף השיעור וכן כ"ף כעשרים איש: צמד שדה. ר"ל צמד בקר בשדה: (טו) המצב והמשחית. פירשנום לפיכך אמר גם המה כי הם אוהזי החרב והחנית: ותרגז הארץ. על דרך משל כלומר רגז מחנה פלשתים: ותהי לחרדת אלהים. כתרגומו והות לויע מן קדם ה' כלומר כי מהאלהים באה להם החרדה כי הם לא היו רואים להמי חרדי' כי אין נלחם אתם כי אם יונתן ונושא כליו: (טז) הצופי

מצודת דוד

המקום היה מכופף לזה המזרח עלמו כידוע: ויפלו. מפני המלכה נפלו חללים ולא מתו עד כי מלא כליו כפלים מימתן: (יד) המכה הראשונה. כי לממ"ן כפלה דפדו יכולה למכיכים הוסיפו עוד להכות בהם: כבחצי מענה וגו'. כ"ל עם שהעשרים האלו היו קרובים זה לזה כי עמדו בשיעור מרפק חלי מענה למר יחדיו ה אחד כלומר כי בשלמד בקר בהשדה עכ"ז לא עזבו האלו: (טו) המצב והמשחית. המשל ומפני המבהלת גם המה חרדו עם כי מדרכם להיות חמיני לכך: ותרגז הארץ. ממר בלשון גזמא והבלגה: ותהי לחרדת אלהים. המקום היתה לחרדה גדולה כי למחר יהלה להגדיל דבר עם סומכו למלת אל למו ומשפיה מרוי אל (מהלים ס): (טז) הצופים לשאול. פלופים שהיו לשאול בגבעת בנימין: החמון. של פלעתים

פירוש ע"ט

כָּלוּמַר עֵר אִיז גִילָאפִין מִים נָאר זַיין כּחַ וְנוּשֵׁא כֵּלָיו
אַחֲרָיו אִין זַיין גְוֶועֶר טֶרָאגֶער נָאךְ אִים בַּיפַּלְ לִפְנֵי יוֹנָתָן
אִין זַיי זֶעגֶען גִיפַאלֶען פַּר יוֹנָתָן וְנוֹשֵׂא כֵּלָיו אִין זַיין
גְוֶועֶר טֶרָאגֶער הָט זַיי גִימַייט נָאךְ אִים: (יד) וַתְּהִי
הַמַּכָּה הָרִאשׁוֹנָה אִין עֶם אִיז גְוֶועֶן דָר עֶרְשְׁטֶער שְׁלַאק
וָאם יוֹנָתָן הָט גִישְׁלָאגֶן אִין זַיין גְוֶועֶר טֶרָאגֶער
כְּעֶשְׂרִים אִישׁ אַזוֹ וִוי זִיבֶּעגֶען מַאן אוֹנ זַיי זֶעגֶן נָאהִינְט
גְוֶועֶן אַיינֶער בַּייא דֶעם אַנְדֶערֶן אוֹף אַיין קְלֵיינֶעם
כְּלַאץ כְּבַחֲצִי מַעֲנָה צֶמֶד שָׂדֶה אַזוֹ וִויא אַיין הַאלְבֶער
אַקֶער לַאנְד וָום אַיין פָּאר אוֹקְסֶן אַקְרִין אִין פֶּעלְד
דָר פּוֹן זֶעהֶט מָעַן וָום פַּר אַיין גְבוּרָה דָם אִיז גְוֶועֶן
דָר פּוֹן זֶעהֶט מָעַן וָום וְעֶנֶן גְוֶועֶן צוּ שָׁאוּל אִין גִבְעַת בִּנְיָמִן
הָאבֶן גְנָאהָן וְהִנֵּה הֲמוֹן נָטוֹג אִין דָם בְּרִיטֶעגֶנ כְּלוּמָר

בְּנֵימִן וְהִנֵּה הַהָמוֹן נָמוֹג וְיָלֹךְ וְהָלֹם׃
יז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ פִּקְדוּ־
נָא וּרְאוּ מִי הָלַךְ מֵעִמָּנוּ וַיִּפְקְדוּ וְהִנֵּה
אֵין יוֹנָתָן וְנֹשֵׂא כֵּלָיו׃ יח וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
לַאֲחִיָּה הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כִּי־הָיָה
אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
יט וַיְהִי עַד דִּבֶּר שָׁאוּל אֶל־הַכֹּהֵן
וְהָהָמוֹן אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים וַיֵּלֶךְ
הָלוֹךְ וָרַב * וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־הַכֹּהֵן

בְּגַבְעָתָא דְבִנְיָמִן
וְהָא הֲמוֹן מַשְׁרִיַת
פְּלִשְׁתָּאֵי אִתְבַּר אָזֵיל
תַּבְרֵיהּ וְסָגֵי׃ יז וַאֲמַר
שָׁאוּל לְעַמָּא דְעִמֵּיהּ
סַעֲרוּ כְעַן וַחֲזוֹ מַן שַׁנְיָא
מִנָּנָא וּמִנָּנוֹ וְהָא לֵית
יוֹנָתָן וְנַטַל זֵינֵיהּ׃
יח וַאֲמַר שָׁאוּל לַאֲחִיָּה
קָרֵיב אֲרוֹנָא דֵיְיָ אֲרֵי
הֲוָה אֲרוֹנָא דֵיְיָ בְּיוֹמָא
הַהוּא עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
יט וַהֲוָה עַד דְּמַלֵּיל שָׁאוּל
עִם כָּהֲנָא וְהָמוֹנָא
דְמַשְׁרִיַת פְּלִשְׁתָּאֵי
אָזֵיל מֵיזַל וְסָגֵי וַאֲמַר
שָׁאוּל

ת"א ויאמר שאול לאחיה . בקלים יט פוסק כב׃

מהר"י קרא

בניכן הם ראו : והנה . ההמון פלשתים : נמוג . כתרגו' איהבר ותבריה אזיל וסגי . ומנחם פירש לשון מסים , ורדנש פי' לשון נוע : וילך והלם . הולך וקרב לצד ישראל . הלם . פירש מנחם הנה : (יז) פקדו . מנו בעם : מי הלך מעמנו . להלחם בפלשתי׳ : (יח) ארון האלהים . אורים ותומים שבארון היו שם על ידי אחיה בן אחימוב כדלעיל : ובני ישראל . עם בני ישראל׳ כתרג׳ . ויש

רלב"ג

מה יעשו פלשתים כי זה ממה שיזיקם מה להגיל נפשם מה לגמר פלשתים בלהומם כי יש לגלו יפה : והנה ההמון ממוג וילך והלם . כ"ל שהקול שהיה במחנה פלשתים הוא קול המוגים והנלחמים לא קול המנצחים : (יז) ויאמר שאול לעם אשר אתו פקדו נא וגו' . כ"ל לחקיים הגישה תחיל להגיד לו מהלכים . כ"ל לחלוים והתומים שהיים בחזקת לגלו לו בחלטים על דבר יונתן והמרגלת הזאת שבה במחנה פלשתים שם לחיי שיגידו לחבריהם שם יעמדו במקומם : כי היה מרגל האלהים ביום ההוא וכפי ילמד לפי מה שחשבו כי ביום שבאו בגבעה על זה הדבר היה שם שם מרגל האלהים וכפי יאמרו שהיה קרב בלבבו כפי כאן העם מעל שאול שנאספו שם הכהן הגדול עם מרגל האלהים ונאספו נפשו מעם שאול ובאלו והעם שבא עם שאול לעזרת שבט בנימין נעזקת עמהם הכהן הגדול ומרגל האלהים והכלו בנעצוב ואולם מקום מרגל האלהים היה שם לפי כיוב׳ : (יט) וההמון אשר במחנה פלשתים הלוך והמון . כ"ל קול ההמון המזכר במחנה פלשתים ההוא קול המשבריס והמדוכלים

וילך ולא זכר מחנה ופי׳ אסף ידך כמו ויאסף רגליו בלומר רגליו ידיו ו"ת אסוף ידך קרב איפוא ואם כפירושו עניינו והלא כבר אמר הגיש׳ ארון האלהים ומה שם ויהי עד דבר שאול אל

מצודת ציון

ההמון . הפס הכת : נמוג . מעין המסה וכ"ל מוכה ומנוגע : והלם . מעין המלה כמו זהלמה מיסכת (מושלי ה׳) : (יז) פקדו . מעין הסבתה כמו זכרני ופקדני (ירמיה ט"ו) : (יח) הגישה . הקריבה : ובני ישראל . שו"ו הוא במקום עם וכן ויוסף היה במלרים (שמות

מצודת דוד

כמה ממוגים וחולכים ומוסיף בכל פעם יותר : (יז) פקדו . לשו הסבתה : (יח) הגישה ארון האלהים . לשאול לפניו כאשר האורים והתומים שם מעלה עליהם : ובני ישראל . כ"ל המחנה היה עם בני ישראל ובתוכם : (יט) עד דבר . כעוד שדבר על הכהן לשאול כאורים ותומים

פירוש ע"ט

דָם חִיל פוּן דִי פְּלִשְׁתִּים אִיז צִי גִינַאנְגֶען פוּן נַיִן
אוֹרְט וַיֶּהֱמֹן וְהֹלוֹם אִין עָם נַיִיט אִין גִינְעהֶנְט אַהֲעֶר צוּ
דִי יִשְׂרָאֵל׃ (יז) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לָעָם הָט שָׁאוּל גָאנְצְט צוּם
פָאלְק וּם מִיט אִים אִיז גָאנְגֶען פִּקְדוּ נָא וּרְאוּ צַיילְט זִיךְ
אִין זֶאכְט וָעֶר אִיז אַוועק גִינַאנְגֶען פוּן אוּנְז וַיִּפָּקְדוּ
הָאבֶּן זִיי זִיךְ גִיצַיילְט וְהִנֵּה אֵין יוֹנָתָן אִין נַיִן גִיוָעָר
טָרַאגֶער אִיז נִיט דָא׃ (יח) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לַאֲחִיָּה הַאמְט
שָׁאוּל גִיזָאגְט צוּא אֲחִיָּה הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מַאך
גִינְעהֶנְט דִי אוּרִים וְהוּמִּים פַּר דָעם אֲרוֹן פוּן גָאט

צוּ פָּרַעגֶן אוּיב מִיר זָאלֶן אוֹף גֶיין צוּ דִי פְּלִשְׁתִּים כִּי
הָיָה אֲרוֹן וגו' וָוארום עָם אִיז דָארְטֶן גָווען דֶר אֲרוֹן פוּן
גָאט אִין דֶעם דָאזִיגֶען מָאל מִיט רִיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
(יט) וַיְהִי עַד דִּבֶּר שָׁאוּל אֶל עָם אִיז גָווען אַיי שָׁאוּל הָט
גִירֶעט צוּ דֶעם כֹּהֵן וְהַהָמוֹן אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים אִין דֶם
בְּרִימֶעגֶן וּואם אִין דֶער מַחֲנֶה פְּלִשְׁתִּים אִיז אֶלֶץ
גִינַאנְגֶען אִין הָט זִיךְ גִימֶערְט צוּ דִי יִשְׂרָאֵל צוּ וַיֹּאסֶף
שָׁאוּל הָט שָׁאוּל גִיזָאגְט צוּ דֶעם כֹּהֵן טוּא אַיין רַיין
הָאנְד אִין פֶּרֶעג נִיט אִין דִי אוּרִים וְהוּמִּים וָוארום

אֱסֹף יָדֶךָ׃ כ וַיִּזָּעֵק שָׁאוּל וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּבֹאוּ עַד־הַמִּלְחָמָה וְהִנֵּה הָיְתָה חֶרֶב אִישׁ בְּרֵעֵהוּ מְהוּמָה גְּדוֹלָה מְאֹד׃
כא וְהָעִבְרִים הָיוּ לַפְּלִשְׁתִּים כְּאֶתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם אֲשֶׁר עָלוּ עִמָּם בַּמַּחֲנֶה סָבִיב וְגַם־הֵמָּה לִהְיוֹת עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עִם־שָׁאוּל וְיוֹנָתָן׃
כב וְכֹל אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּתְחַבְּאִים בְּהַר־אֶפְרַיִם שָׁמְעוּ כִּי־נָסוּ פְלִשְׁתִּים וַיַּדְבְּקוּ גַם־הֵמָּה אַחֲרֵיהֶם

תרגום

שָׁאוּל לְכַהֲנָא קָרֵיב אֵיפוֹדָא׃ כ וְאִתְכְּנִישׁ שָׁאוּל וְכָל עַמָּא דְעִמֵּיהּ וַאֲתוֹ עַד קְרָבָא וְהָא הֲוָה חַרְבָּא גְבַר בְּחַבְרֵיהּ שְׁגוּשָׁא רַב לַחֲדָא׃ כא וִיהוּדָאֵי הֲווֹ לִפְלִשְׁתָּאֵי כְּמֵאִתְמָלֵי וּמִדְּקַדְמוֹהִי דִּסְלִיקוּ עִמְּהוֹן בְּמַשְׁרִיתָא סְחוֹר סְחוֹר וְאַף אִנּוּן תָּבוּ לְמֶהֱוֵי עִם יִשְׂרָאֵל דְּעִם שָׁאוּל וְיוֹנָתָן׃ כב וְכָל אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל דְּאִטְמַרוּ בְּטוּרָא דְבֵית אֶפְרַיִם שְׁמַעוּ אֲרֵי אַפִּיכוּ פְלִשְׁתָּאֵי וְאַדְבִּיקוּ אַף אִנּוּן

רש"י

הסר תיבה אחת כי היה ארון האלהים שם ביום ההוא: (כא) והעברים היו לפלשתים. בעזרתם מהמת יראה מתמול שלשום והיום נהפכו גם המה עם חבריהם להיות

מהר"י קרא

לומר כי היה ארון האלהים ביום ההוא ובני ישראל יחדו. ויש אומר כי היה שם: (יט) אסף ידך. כתרג' קריב אפודא ונראה לי כי אמר לו לגנוז ולאסוף האורים ותומים בחושן כי נבהל מהמון פלשתי' ההולך ורב וקרב אליו שהרי כבר נאמר הגישה ארון האלהים: (כא) והעברים היו לפלשתים. כלומר יהודים ששבו מפלשתים כבר תמול שלשום היו בעזרתם כי פחד פלשתים עליהם ומשראו מכת פלשתים חזרו גם הם להיות עם

רד"ק

הכהן וגו' ועוד מה טעם אסוף ידך היה לו לומר פתח ידך ועוד לא ספר הכתו' ששאל בהם אלא מיד ויזעק שאול וכל העם אולי היתה דעת המתרגם קרב אותו אל הארון והצניעהו: (כ) ויזעק. ויאסף כי אסיפ' העם הוא ע"י זעק': חרב איש ברעהו. מפני מהומ' ה' רבה אשר היתה במחנ' היו נבהלי' ומהוממי' והיו הפלשתים מכים איש את רעהו והיו חושבים להכות בישראל: (כא) והעברי', פי' אותן העברים אשר היו לפלשתים כאתמול שלשום שהיו גרים בארצם אשר עלו עמם ועל כרחם להלחם בישראל והיו במחנ' סביב כלומר שלא היו שם מדעתם ולא היו שמים עצמם במחנה אלא סביב מחוץ כדי למשוך ידיהם ולהיותם נשמטי' מלהלחם בישראל אם יוכלו ועתה כשראו שישראל נצחו היו גם המה עם ישראל אשר היו עם שאול ויונתן והכו בפלשתים גם המה ואם תאמר היאך לא חששו על בתיהם שהניחו בארץ פלשתים לפי שראו כי מהומת ה' היתה רבה בפלשתים עד שהיו מכים איש את רעהו בלא ידיעה ובלא הרגשה אמרו גם הם בנו לא ירגישו ולא ידעו והכו בהן: (כב) וידבקו גם המה, כמו וידביקו כן וידרכו את לשונם כמו וידריכו ופי' וידבקו ענין השגה כמו וידבק אותו ובזה הלשון תרגומו ענין השגה

רלב"ג

היה הולך והוק: אסוף ידך. ר"ל שיאסף ידיו אליו ולא יתעסק עוד בענין האורי' והתומי' על השאלה הזאת כי אין לכם פנאי: (כא) והעברי' היו לפלשתים כאתמול שלשום וגו'. יתכן שהפלשתים היו מושלים בקצת ישראל והיו יושבים אתיהם והביאום הפלשתים עמם במחנה להכריחם שילחמו עם ישראל כמו שמצאנו באכיש מלך גת שהביא עמו דוד והכריחו להלחם עם שאול ועם ישראל ולזה אמר והעברים אשר היו לפלשתים מקודם זה שבאו עם הפלשתים במחנה סביב גם המה נהפכו להיות עם ישראל אשר עם שאול ויונתן כן פירשו קצת המפרשים. והנכון בעיני בהלצון הזה שטעם היות ישראל בדבר זאת המלחמה בתכלית הדלות והשפלות עד שנחבאו במקומות הנזכרים הנה אחר שהגיע זאת המהומה לפלשתים היו העברים לפלשתים כאתמול שלשום בהלחמם עמם בימי שמואל שגברה יד ישראל עליהם ועל עמם במחנה סביב להכותם ולהפסד באופן שלא ישאר מהם איש ולא עוד אלא גם המה ר"ל הפלשתים להיות עם ישראל אשר עם שאול ויונתן כי קצת' היו הורגי' קצתם ובזה האופן היו עוזרים לישראל כאלו היו עמם:

מצודת דוד

היה ההמון הולך ומתרבה בדבר המיגה והמהומה: אסוף ידך. הכס ידך אל עצמך להמנע מלפתוח האורים ותומים כי אין עוד זמן לשאול בהם: (כא) והעברים וגו'. כי רבים מישראל גרו בארץ פלשתים והיו משועבדים להם ועלו עמהם בע"כ להלחם בישראל ואמר העברים אשר היו לעזרת פלשתים בעת אתמול שלשום אשר עלו במחנה פלשתים גם המה חזרו להיות עם ישראל בראותם שיד ה' היתה בהם: (כב) המתחבאים. מפחד הפלשתים כמ"ש למעלה: וידבקו. ילאו

מצודת ציון

א') ור"ל עם יוסף: (יט) אסוף. ענין הכנסה כמו ויאסף רגליו (בראשית מ"ט): (כ) ויזעק. ענין אסיפה: (כב) וידבקו. ר"ל

פירוש ע"ט

עס איז שוין קיין צייט ניט דא דר צו: (כ) וַיִּזָּעֵק שָׁאוּל אין שאול הט זיך איין גיזאמילט אין גאר דם פאלק וואס איז גיוועזן מיט אים וַיָּבֹאוּ עַד הַמִּלְחָמָה אין זענן גקומן ביז אונ דר מלחמה וְהִנֵּה וגו' אין עס איז גיוועזן די שווערד פון איין מאן אין זיין חבר זייער איין גרוס פר טימלענג: (כא) וְהָעִבְרִים הָיוּ לַפְּלִשְׁתִּים אין די יודין וואס האבין גיוואנט אין לאגר פלשתים וואס זיי האבן גימוזט גיין צו הילף צו די פלשתים מחמת זייער מורא כְּאֶתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם אזו ווי נעכטין אין איי נעכטין אֲשֶׁר עָלוּ עִמָּם וואס זיי זענען אויף גגאנגן מיט זיי אין דר מחנה ארום אין ארום. היינט וְגַם הֵמָּה לִהְיוֹת עִם יִשְׂרָאֵל זענן אויך פר קערט גוואורן צו זיין מיט די ישראל וואס מיט שאול אין יונתן כלומר זיי האבן זיי גהאלפין: (כב) וְכֹל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אונ אלי מאנען פון ישראל וואס האבין זיך בהאלטין אויף דעם בארג אפרים שָׁמְעוּ האבן גהערט אז די פלשתים זענן אנטלאפן גווארן פר די ישראל וַיַּדְבְּקוּ האבין זיי זיך אויך בהעפט נאך זיי אין דר מלחמה אונ האבן מלחמה גהאלטן מיט

בַּמִּלְחָמָה: כג וַיּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא
אֶת־יִשְׂרָאֵל וְהַמִּלְחָמָה עָבְרָה אֶת־
בֵּית אָוֶן: כד וְאִישׁ־יִשְׂרָאֵל נִגַּשׂ בַּיּוֹם
הַהוּא וַיָּאָל שָׁאוּל אֶת־הָעָם לֵאמֹר
אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יֹאכַל לֶחֶם עַד־
הָעֶרֶב וְנִקַּמְתִּי מֵאֹיְבָי וְלֹא־טָעַם כָּל־
הָעָם לָחֶם: כה וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ בַיָּעַר
וַיְהִי דְבַשׁ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה: כו וַיָּבֹא

בְּמִלְחָמְתָא: כג וּפְרַק יְיָ בְּיוֹמָא הַהוּא
יָת יִשְׂרָאֵל וְעָבְרֵי קְרָבָא
מְטוּ עַד בֵּית אָוֶן:
כד וַאֲנָשׁ יִשְׂרָאֵל אִידְחִיק
בְּיוֹמָא הַהוּא וְאוּמֵי
שָׁאוּל יָת עַמָּא לְמֵימַר
לֵיט גַּבְרָא דְיֵכוּל לַחְמָא
עַד רְמָשָׁא עַד דְּאִתְפָּרַע
מִבַּעֲלֵי דְבָבַי וְלָא טְעֵם
כָּל עַמָּא לַחְמָא: כה וְכָל
דַיָּרֵי אַרְעָא עָלוּ בְּחוּרְשָׁא
וַהֲוָה דוּבְשָׁא עַל אַפֵּי
חַקְלָא: כו וְאָתָא עַמָּא

לְחוּרְשָׁא

ת"א ולית יכיל נגש . שבועות לה:

מהר"י קרא

ישראל בעזרת אחיהם: (כד) ואיש ישראל נגש, היו אצים ונוגשים להלחם בפלשתים, ועל דרך זה נאמר ובמה יתרצה זה אל אדוניו הלא בראשי האנשים ההם. ויש לומר נגש נדחק בשבועה שהשביעון שאול כמו שמפרש והולך ויואל שאול את העם הרי נדחקו בשבועה וגם נדחקו ברעב ובצמא: ויאל. מן אלה מן יאל ויוסף מן יסף: ונקמתי מאויבי. כמו ונקמתי מן נקם וגפתם מן נגף: ולא טעם. חצי קטן וחצי פתח בפועל שעבר: (כה) ויהי דבש על פני השדה. דבש של קנים:

רש"י

בעזרת אחיהם: (כד) ונגש בים ההוא. היו אצים ונוגשים להלחם בפלשתים: ויואל. לשון אלה: אשר יאכל לחם. כל מאכל ממעמע כמו נכמהין' מן נלחמו (ירמיה י"ח י"ח): (כה) ויהי דבש. דבש קנים גדל בתרן ישראל:

רלב"ג

(כג) והמלחמה עברה מבית און. כ"ל שהכודפים עברו מעבר מקום ההוא מכוח מלחמתם ודבקם על דבר המלחמה: (כד) ואיש ישראל נגש ביום ההוא. כ"ל שבאר נדחקו על דבר אותה הכלידיפה שמפי לוחם שאול עד שלא יכלו לבעול מזה לפילו לאוכל המילה כי כבר הסביע שאול לם העם שלא יאכל מזון עד הפלב כדי שהשלם לו הנקמה מאויביו ולזה נאמרו העם שלקחת הדבש לאזון ממנו ולקח ממנו יונתן כי לא שמע השבועה ועל זה נתבאר לו לעון למו שילחם אחר זה עם שפני שלא חקר בזה קודם כי בכר היה רואה שהיו מביא ידו אל פיו מבשם זה לא היה כאון להיות אם לא בסבעה הזאת ובסבעה ביניהם עם שפני שגנה אביו על השבועה הזאת כאמרו עבר אבי את הארץ ושהשב אחם אחר שלא יאכל העם שלא יאכל עד הערב כדי שלא יסחיר המלחמה: ויואל. ויי"א ויואל פירושה כמו ויי"ו הן אתה קצפת ונחמא שפירושו וכבר חשאנו לפיכך קצפת וכן ויואל וכבר השביע שאול את העם לפיכך נגש: אשר יאכל לחם עד הערב. שום מאכל ר"ל כי לחם כולל כל מאכל כי אפי'הדבש לא היו מועמי' מפני השבוע' נראה כי על כל מאכל השביע': (כה) וכל הארץ. עם הארץ כמו וכל הארץ באו מצריטה ר"ל כל בני המלחמה והנאספים אליהם וזרך רדפם אחרי פלשתים. בא ביער והיה בעצי היער עדת דבורים ודבש נוטף מהם על פני

מצודת דוד

ממקום מהמלם וידבקו וכו': (כג) והמלחמה. סם המלחמה עכלם מבית און ומלאם ללדוף מחרי פלשתים: (כד) נגש ביום ההוא. עם כי מחמלם נחמלו עמם קבלו להלחם בהם: ויואל. השביע את העם שלא יאכל עד הערב. סקנים סגדל בהם הדבש ויקלו לטעום מעט מן המאכל ולא יהיה מספיק להם לגדם מהרי הסרם: (כה) ביער. סקנים סגדל בהם הדבש ויקלו

משלי חכמים

כג וַיּוֹשַׁע ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל וגו'. נָאַם הָאֵם דָּעַם טָאג
גְּהָאלְפֶּן דִּי יְהוּדִין פּוּן דִּי פְּלִשְׁתִּים, דָּאךְ־קֶן מִיר וִוִיסֶן פָֿאר
וָאס הָאבֶּן שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן אוּנ אַלֶע יְהוּדִין נִים גֶיוָאגְט שִׁירָה אוֹיף
דִּי ה לְפֶּ וָאס נָאס הָט זַיי גְּהָאלְפֶּן פּוּן דִּי פְּלִשְׁתִּים. דִּי הִילְפֶּ
אִיז דָאךְ גֶיוָאגְן דּוּרְךְ אֱמֶת וְיוֹא עֶם שְׁטַיְיגְט אִין דִּיא פְּסוּקִים אוּנ
וַיי דָּמָּזִּ וָאגְט וַיּוֹשַׁע ה'. נָאס הָט גְּהָאלְפֶּן דִּי יְהוּדִין. נִים
מִיט דָּר נָאמֶען פּוּן אֱמֶלֶחָה, נָאר מִיט דִּי הִילְפֶּ פּוּן נְסִים. נָאר
עֶם זֶענֶן דָּא צְוַוייעֶרלַיי מֶענְטְשֶׁן וָאס פָֿארְזִיכֶערְן זִיךְ אוֹיף
הקב"ה. דֶּמְשָׁל אֶיינֶער אִיז גִיקוּמֶען צוּ אַמֶּלֶוה וָאס עֶר הָאט
גֶעזֶלט בַּיי זַיִל מֶענְטְשֶׁן. אַנֶּדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן זֶענֶן זִיכֶּר בַּיי דֶעם

מַאֲבִי אִין אִיהְ וְוֶעל מִיהְ נוֹקֶם נֶיין פּוּן מַיינֶע פַֿייִנְד וְלֹא טָעַם אִין עֶם הָט נִיט פֶּר וִיכְט דָאס נָאנְצֶע פָֿאלְק
קֶיין שׁוּם שְׁפַּיִין: (כה) וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ בַיָּעַר אִין אַלֶּי וואַלְד זֶענֶן גִיקוּמֶען אִין אֵיין
וָאלְד וַיְהִי דָּבַשׁ אִין עֶם אִיז גְּוֶוען הָאנְעָק אוֹף דֶעם פְֿעלְד דָאס אִיז גְּוֶוען אַוֶּלֶד וּוָם צִיקֶער שְׁטַעקְלִיךְ
נוּאקְטֶן אִין אִים דֶּעֶן פּוּן דִּיא שְׁטַעקְלִיךְ מְרוֹפְט אַרָאפּ הָאנְעָק וְוערְט אֶן גִירִיפְֿען צִיקֶער: (כו) וַיָּבֹא הָעָם אֶל

היער

הָעָם אֶל־הַיַּעַר וְהִנֵּה הֵלֶךְ דְּבָשׁ וְאֵין
מַשִּׁיג יָדוֹ אֶל־פִּיו כִּי־יָרֵא הָעָם אֶת־
הַשְּׁבֻעָה׃ כו וְיוֹנָתָן לֹא־שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ
אָבִיו אֶת־הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת־קְצֵה
הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ
בְּיַעֲרַת הַדְּבָשׁ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל־פִּיו
וַתָּרֶאנָה עֵינָיו׃ כח וַיַּעַן אִישׁ מֵהָעָם
וַיֹּאמֶר הַשְׁבֵּעַ הִשְׁבִּיעַ אָבִיךָ אֶת־
הָעָם לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יֹאכַל

תרגום

דְּחוֹרְשָׁא וְהָא בְּרִיז דּוּבְשָׁא וְלֵית דְּמֵיתִיב יְדֵיהּ לְפוּמֵיהּ אֲרֵי דָּחֵיל עַמָּא מִשְׁבּוּעֲתָא׃ כו וְיוֹנָתָן לָא שְׁמַע בְּד אוּמֵי אֲבוּהִי יָת עַמָּא וְאוֹשִׁיט יָת רֵישׁ שׁוּטֵיהּ דְּבִידֵיהּ וּטְבַל יָתָהּ בְּקִנְיָא דִּדּוּבְשָׁא וַאֲתֵיב יְדֵהּ לְפוּמֵיהּ וְנַהֲרָא עֵינוֹהִי׃ כח וַאֲתֵיב גַּבְרָא חַד מֵעַמָּא וַאֲמַר אוֹמָאָה אוֹמֵי אֲבוּךְ יָת עַמָּא לְמֵימַר לֵית גַּבְרָא דיכול

ת"א ויונתן לא שמע. שם: וימכול תוחב. שכת לא בכת בחרל כה ע (שבועות לט)

רש"י

(כו) והנה הלך דבש. שהיה נוטף מן הקנים: (כז) ביערת הדבש. בקל' הדבש כמו ותפס בסוף (שמות כ"ג) למתרגמין ושויתיה ביערא וסוף הם קנים של אגם וכן אכלתי יערי עם דבשי ולשון ישמעאל קורין אותו דבש ויש לומר והנה הלך דבש חבורת דבש, אסמ"ו בלע"ז. והנה דבש של הבורות דבורים על פני השדה בשדה הייער על פני כולן בהרבה מקומות: (כז) ביערת הדבש. כמו בדבש שביער וכן בוכיה התרנ' במדוייק בקינא ל' קן ציפור. וכן עדת דבורים בקינא דדובשא וכן תיבות התפוכות כגון בגדול זרועך ואפי' בהפיכתן כתובין בלשון דביקות: ותארנה. מן

מהר"י קרא

(כו) והנה הלך דבש. שהי' נוצא מן הקנים ביערת הדבש בקנה הדבש. כגון ותשם בסוף תרנ' ושויתיה ביערא וסוף קנים של אגם וכן אכלתי יערי עם דבשי ולשון ישמעאל קורין אותו דבש ויש לומר והנה הלך דבש חבורת דבש, אסמ"ו בלע"ז. והנה דבש של הבורות דבורים על פני השדה בשדה הייער על פני כולן בהרבה מקומות: (כז) ביערת הדבש. כמו בדבש שביער וכן בוכיה התרנ' במדוייק בקינא ל' קן ציפור. וכן עדת דבורים בקינא דדובשא וכן תיבות התפוכות כגון בגדול זרועך ואפי' בהפיכתן כתובין בלשון דביקות: ותארנה. מן

רלב"ג

כמנהגם והדבש היה כלוים בכוורות כמו שנזכר בשופטים וידמה שהיו כלוים בהם מוכנים עם שורות שורות ביושר כדמיון דכך וזה קל. זה הקבון הלך דבש כי המוכן יקרא הלך מלא הדרך מו לכלוי הדבורים עם כליעל בסוף היה הדבש נגר על פני השדה כמו שפירשו הקודמים:

רד"ק

השדה ה"ר ר' שלמה ז"ל כתב כי יער קנה הצוק' היה והוא הדבש שהיה נוטף מהם ולא ידעתי מאין היה לו זה כי י"ת בחורשא: (כז) הלך דבש. כלומר הליכת דבש שהיה הולך ונגר על פני השדה וה"י בריז דובשא ופי' ערוגה ושורה ובבראשית רבה בין שורתם יצחירו שהיו עושין גריריות קטנות: ואין משיג ידו. אין מגיע ידו עם הדבש אל פיו: (כז) ביערת הדבש. הוא חלת הדבש כמו שיוציאו ממנה הדבש כמו אכלתי יערי עם דבשי ות"י וקינא דדובשא לפי שהחלל עשויה קנים קנים: ותראנה. כתיב וקרי ותארנה כלו' פי' היו

מצודת דוד

כמס: (כו) הלך דבש. הדבש היה זב מהקנים: ואין משיג ידו. עם הדבש: (כז) וישב ידו. עם המתק: ותארנה עיניו. כי תאכלו

פירוש ע"ט

הַיַּעַר אִין דָם פָאלָק אִיז גִיקוּמֶען אִין וַאלְד וְהִנֵּה חֵלֶךְ דְּבָשׁ אִין הָאנִיג אִיז גִינַאנגֶען פּוּן דִי שְׁטֶעקֶלִיךְ וְאֵין מַשִּׁיג יָדוֹ אֶל פִּיו אִין קֵיינֶר הָט נִיט גִיוָאלְט זַיין הָאנְט צוּ זַיין מוּל צוּ פַּר זִיכֶען פּוּן דֶעם הָאנִיג וָוארִים דָם פָאלָק הָט מוֹרָא גֶהַאט פַּר דֶעם שְׁבוּעָה פּוּן שָׁאוּל׃ (כז) וְיוֹנָתָן לֹא שָׁמַע אִין יוֹנָתָן הָט נִיט גִיהֶערְט אַז זַיין פָאטֶער הָט בֶּשְׁוואוֹרִין דָם פָאלָק וַיִּשְׁלַח אֶת קְצֵה הַמַּטֶּה הָט עֶר גֶשְׁטֶרֶעקְט דֶעם עֶק שְׁטֶעקִין וָוס אִיז גִיוֶוען אִין זַיין הָאנְט אִין הָאט זִי אַיין גֶעטוּנְקְט אִין דִיא שְׁטֶעקֶלִיךְ פּוּן הָאנִיג וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל פִּיו אִין הָאט אִים גִיקֶערְט זַיין הָאנְט מִיט דֶעם שְׁטֶעקִין צוּ זַיין מוּל וַתָּאֹרְנָה עֵינָיו זֶענִין דֶר הָאבְּטִין זַיי אוֹיגֶען וָוארִים פַּרְעֶר זֶענִין זַיי גִיוָוארִין פִּינְצְטֶער פּוּן וָוגֶען הִינְגֶער׃ (כח) וַיַּעַן אִישׁ מֵהָעָם הָט גִיעֶנְפֶּרט אִיין מַאן פּוּן דֶעם פָאלָק אִין הָט גֶוָאגְט הַשְׁבֵּעַ הִשְׁבִּיעַ אָבִיךָ אֶת־ פָאטֶער הָט בֶּשְׁוואוֹרִין דָאם פָאלָק לֵאמֹר צוּ זֶאגִין אִידֶר הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכַל

מצודת ציון

יעד כמו מכלתי יערי עם דבשי (שם ס"ג): (כו) הלך. מלשון סלילה וכ"ל זב: (כז) ותאורנה. מלשון מוכס:

משלי חכמים

בַּיְלָה אַז זִי וָועלִין אִים בַּצָאהְלִין, אוּג אַנְדֶערֶע טֶענְטְשִׁין אִיז דָר בַּיְלָה נִיט זִיכֶער טִים זַייא אַז זַיי וָועלִין אִים גוּטְען בַּצָאהְלִין אוּג עֶס קֶען זַיין זִי וָועלִין אִים נָאר נִיט בַּצָאהְלִין אוּג עֶר הָט נָאכְּמָאל צוּ אִים אִיךְ וָועל דִיר נָאכְּזָאגִין אַנוּטֶע בְּשׂוֹרָה אִיךְ בִּין הַיינְט גִיוָוען בַּיי אַיינֶעם פּוּן דִי מֶענְטְשִׁין וָום הָאט גִיכְּאַרְנְט נָאכְּמָאל בַּייא דִיר הָאט עֶר אַנְגֶענֶעהְמֶען נָאכְּמָאל פַּר דִיר צוּ בַּצָאהְלִין דֶעם חוֹב. הָאט דָר בַּיְלָה גִיזָאגְט זָאג מִיר נָאר וִוי הֵיסֶען דָר לָוֶה. אוּיב דָר לָוֶה אִיז פּוּן דִי שְׁוֶוערֶע בַּעֲלֵי חוֹבוֹת וָואס וָויל נִיט בַּצָאהְלִין אוּג דָר בַּיְלָה הָט זִיךְ שׁוֹין נִיט גִיקֶענְטְשְׁט אַז צוּ נָאכְּמָאל דֶעם חוֹב. אוּג דָר מֶענְטְשׁ הָאט גִיזָאגְט אֲבָשׁוֹרָה צוּם בַּיְלָה אַז דֶער לָוֶה הָאט שׁוֹין אַנְגֶענֶעהְמֶען גָעלְט צוּ בַּצָאהְלִין אִים דֶעם חוֹב. טִים דִיא בְּשׂוֹרָה וָועט דֶר בַּיְלָה הָאבִּין אַנְדֶערְשְׁטָה שְׁמָחָה אוּג עֶר וָועט נָאכְּמָאל אַנָאנְעֶר מַסֶּכְתָּה. אָבֶּער אַז דֶער לָוֶה אִיז פּוּן דִיא נוּטֶע בַּעֲלֵי חוֹבוֹת וָום דֶער בַּיְלָה אִיז טִים זַיין חוֹב נָאכְּגִיבְּן זִיכֶער אַז עֶר וָועט אִים בַּצָאהְלִין. הָט דֶר מֶענְטְשׁ דֶעם בַּיְלָה נָאר קֵיין בְּשׂוֹרָה נִיט גִיזָאגְט. אוּג אִין דֶעם בַּיְלָה אִיז קֵיין שִׂמְחָה עֶרְווֶוקְט פּוּן וָועגֶן. נֶעמֶוִוס וָועט עֶר דֶעם מֶענְטְשׁ קֵיין מַתָּנָה נִיט גֶעבְּן. בַּייא דִיא מֶענְטְשִׁין טִים הקב"ה אִיז אוֹיךְ אַזוֹי. עֶס זָענִין דָא מֶענְטְשִׁין

לֶחֶם הַיּוֹם וַיֵּעַף הָעָם: כט וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן
עָכַר אָבִי אֶת־הָאָרֶץ רְאוּ־נָא כִּי־אָרוּ
עֵינַי כִּי טָעֲמְתִי מְעַט דְּבַשׁ הַזֶּה:
ל אַף כִּי לוּא אָכֹל אָכַל הַיּוֹם הָעָם
מְשָׁלָל אֹיְבָיו אֲשֶׁר מָצָא כִּי־עַתָּה לֹא־
רַבְתָה מַכָּה בַּפְּלִשְׁתִּים: לא וַיַּכּוּ בַיּוֹם
הַהוּא בַּפְּלִשְׁתִּים מִמִּכְמָשׂ אַיָּלֹנָה
וַיֵּעַף הָעָם מְאֹד: לב וַיַּעַשׂ הָעָם אֶל־
*שָׁלָל וַיִּקְחוּ צֹאן וּבָקָר וּבְנֵי בָקָר

דַיְכוּל לַחֲמָא יוֹמָא דֵין
וְאִשְׁתְּהַלֵּהִי עַמָּא:
כט וַאֲמַר יוֹנָתָן עָכַר
אֲבָא יָת עַמָּא דְּאַרְעָא
חֲזוֹ כְּעַן אֲרֵי נְהָרָא עֵינַי
אֲרֵי טְעִימִית וְעִיר
דּוּבְשָׁא הָדֵין: ל בְּרַם
אִלּוּ מֵיכַל אָכִיל יוֹמָא
דֵין עַמָּא מִבִּזַּת בַּעֲלֵי
דְּבָבוֹהִי דְּאַשְׁכַּח אֲרֵי
כְּעַן לָא סַגִּיאַת מָחָתָא
בְּפְלִשְׁתָּאֵי: לא וּקְטָלוּ
בְּיוֹמָא הַהוּא בְּפְלִשְׁתָּאֵי
מִמְּכְמָשׁ עַד מַיְשַׁר אַיָּלוֹן
וְאִשְׁתְּהַלֵּהִי עַמָּא לַחֲדָא:
לב וְאִתְפְּנִי עַמָּא עַל
בִּיזְתָּא וּנְסִיבוּ עָאן

ת"א וְהוּ כַּד כְּתִיב יוֹמָא פג:

מהר"ו קרא ויעט קרי השלל קרי רש"י

(כט) עכר אבי את הארץ. כלכל את דעתם ותתיסעתם כמים עכורים: (ל) כי עתה לא רבתה מכה בתמיה: (לב) ויעש העם כמו ויעט העם לשון עיט (כרתנית ע"ו י"ח): צאן ובקר ובני בקר, לומר מי זה לוחו ואת כמו לח תחמדו ולכך קראם מוחים ורבותינו אמרו בשמיעת קלקים שהיו מקדישים לוחם בלמים ולוחלים לפני זריקת דם

רלב"ג

(כט) ויכו ביום ההוא בפלשתים ממכמש לאילון. ממשוך כי ספר זה לסוכות על כוך שקדם לכדוקה מחכיסם ולכלות בהם עד שסמכר בפעו ממכמש בהשקעה לכדוקה מחכיסם הכו בהם עד לאילוקה שהוא שם עיר ממכת ושם היה עיף ויגע מאד: (לב) ויעש העם אל השלל. כ"ל שכבר בסר וסכבר לקחת מהשלל לאכול: ויאמרו אליה ויאכל העם על הדם. כ"ל אכל הדם כי כל ח' היה שומט בעקום בהסיר כו מהעקום ואחר כך חולים עם וכבר דקדקה התורה שלא יאכלו אכל הדם בעם שיהיו עיפים לא תאכלו על הדם כדי שלא יסתבכו בתמונות הפסדות בעת

מצודת ציון

(כט) עכר. ענין הסתתה וכלכול כמו עכרתם אותי (בראשית ל"ד): ארו. מל' מור: (ל) לוא. כמו הלו: משלל. מבזה: רבתה. מל' רבוי: (לב) ויעט. ענין פריכה כמו ויעט בשם (לק' כ"ה) וכ"ל במהירות

בעמך פלשתים כיוצים עד אילון וכמו כהם: (לב) על הדם. מרז"ל שהקדישו שלמים ואכלו בשר קודם זריקת הדם והתורה שלמים

משלי חכמים

וַיֹּם הָאבֵּין אֶקְלַיינְעם פַארְזִיכֶערונג אויף הקב"ה אוּנ גְלויבּין נִים
אַז הקב"ה וועם זַייא הָעלְפֶן. אוּנ וָען זַייא זֶענען אין אַצָרָה
אִין זַייער צַער נאנְק גרוּיס. אַז עם קוּמְט אַבֶּער דאך צוּא זַייא
אַהִילְף פון הקב"ה אִין דם בַּיי זַיי אַ אוּמגְלייכְלעכְע הִילְף. דַרְבַּיי בער
אִין בַּיי זַיי דִי שִׁמְחה זַייער גרוּיס אַיי לויבּין הקב"ה. אַבֶּער דִיא,
מַענְשֶׁן וָם זֶענען שֶׁטענְדִיג פַארְזִיכֶערט אויף הקב"ה. וָען זַיי
זֶענען אִין אַצָרָה הָאבּין זַיי אויך קַיין צַער נִים זַייל זַיי זַייען אַז
הקב"ה וועט זַיי נָעווִיס הֶעלְפֶן. דַרְבַּיי בער וָען דִיא הִילְף קוּמְט
אִין בַּיי זַיי דִי שִׁמְחה נִים אַזוי גרוּיס. זַייל דם אִין בַּיי זַייא קַיין
בַּייַ זַאך זַיי הָאבּין פִּרְיֶער נָעווואוּסְט אַז דִיא הִילְף וועט קוּמֶן.
דֶער עִיקֶר פון דִי מִלְחָמה אִין גִיוִען יְהוֹנָתָן וועיִא עם שְׁפַייט אִין
פְּסוּק כהה הָם יְהוֹנָתָן גִידאנְקְט זַיין דָר מְשוֹרֵר וַיינְגְערְ פון דִיא
שִׁיָרה וִוי מִיר גִיפִּינְן בַּיי דִבּוֹרה אוּנ בָּרָק) אוּנ וַייל בַּיי יְהוֹנָתָן

פון כְּיכְמָש בִּיז אַיילון וַיֵּעַף הָעָם מְאד אִין דֶאם פַאלְק

דאם

וַיִּשְׁחֲטוּ אָרְצָה וַיֹּאכַל הָעָם עַל־הַדָּם׃
לג וַיַּגִּידוּ לְשָׁאוּל לֵאמֹר הִנֵּה הָעָם
חֹטְאִים לַיהוָה לֶאֱכֹל עַל־הַדָּם וַיֹּאמֶר
בְּגַדְתֶּם גֹּלּוּ אֵלַי הַיּוֹם אֶבֶן גְּדוֹלָה׃
לד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל פֻּצוּ בָעָם וְאִמַּרְתֶּם
לָהֶם הַגִּישׁוּ אֵלַי אִישׁ שׁוֹרוֹ וְאִישׁ
שֵׂיוֹ וּשְׁחַטְתֶּם בָּזֶה וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא־

וְתוֹרִין וּבְנֵי תוֹרִין וּנְכִיסוּ
עַל אַרְעָא וַאֲכַל עַמָּא
עַל דָּמָא׃ לג וְחַוִיאוּ
לְשָׁאוּל לְמֵימַר הָא עַמָּא
חַיְבִין קֳדָם יְיָ לְמֵיכַל עַל
דָּמָא וַאֲמַר שְׁקָרְתּוּן
קְרִיבוּ לְוָתִי יוֹמָא דֵין
אַבְנָא רַבְּתָא׃ לד וַאֲמַר
שָׁאוּל אִתְפַּדְּרוּ בְּעַמָּא
וְתֵימְרוּן לְהוֹן קְרִיבוּ
לְוָתִי גְּבַר תּוֹרֵיהּ וּגְבַר
אִמְּרֵיהּ וְהֵיכְסוּן הָכָא
וְלָא־

ה"א (תוספתא לפי׳ מנלה כג) : ויגידו לשאול . שם (שם) : ואמרתם בזה תולין יז :

רש"י

א' נחה

הוֹא שֹׁתֵר וְיֹאכַל הָעָם עַל הַדָּם מוֹכְלִים קָדָשִׁים וְעֵדִין דָּם בְּמִזְרָק: (לג) גֹּלּוּ אֵלַי לְשׁוֹן גֹּלּוֹ: הַיּוֹם. מִכְּעוֹד יוֹם וּלְמָטָה נֹאמַר וְיִגְיעוּ לִשְׁם שׁוֹרוֹ וְשִׁיוֹ בְּלֵילָה רִבּוֹתֵינוּ נִהֲלְקוּ בְּדִבְרֵי סוֹפֵי תֵּבוֹת שֶׁבְּתוֹכָן סִימָן שׁוֹרוֹ וְשִׁיוֹ בְּלֵילָה וְיִגְיעוּ לִשְׁם כָּאן מִן הַקְּרָבָן כָּאן מִן הַקְּדָשִׁים שֶׁהוֹקְדְּשׁוּ לִיקָּרֵב בְּמִזְבַּח הַגְּדוֹלָה כָּאן בְּקָדָשִׁים שֶׁהוֹקְדְּשׁוּ לִיקָּרֵב בְּמִזְבַּח הַקְּטָנָה לְמֹד עַל עוֹלַת יָחִיד שֶׁכְּשֵׁרָה לְמַטָּה בְּלֵילָה. אֶבֶן גְּדוֹלָה. עַכְשָׁו כְּמוֹ לְזָרוֹק עָלֶיהָ דַּם וְהַקְּטֵר הֶלְבִים: (לד) פֻּצוּ בָעָם. הַכְרִיזוּ בְּמָקוֹמוֹת הַרְבֵּה וִיהִיוּ הַמַּכְרִיזִים נִפְזָרִים בָּעָם: וּשְׁחַטְתֶּם בָּזֶה. כָּאן בְּמָקוֹם שְׁחִיטָה. דְּבַר אַחֵר סִכְּנוּ לָהֶם וְהִזָּהֲרוּ בְּדָבָר הַלְמֵד מֵעִנְיָנוֹ לֹא תִּנְחֲשׁוּ וְלֹא תְּעוֹנְנוּ. וְרַז"ל פִּי׳ כִּי הָיוּ מְקַדְּשִׁים שְׁלָמִים וְאוֹכְלִים לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּם וְכ"ש אִישׁ שׁוֹרוֹ בֵּידוֹ הַלַּיְלָה וְיִשְׁחֹט שָׁם הָעָם נֹחֲלְקוּ עָלָיו רַז"ל יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי שְׁחִיטָה לַיְלָה כְּשֵׁרָה בְּבָמָה יָחִיד רַי"א פְּסוּל וְכ"ש שֶׁשְּׁחָטוֹ בַּלַּיְלָה עַל הַתַּלְיָן אֲמַר אַבָּל אִם לֹא הָיוּ מְקַדְּשִׁים הָיָה מוּתָּר לֶאֱכוֹל בְּלֹא זְרִיקַת דָּם כִּי מִשְׁנִכְנְסוּ לָאָרֶץ הוּתַּר לָהֶם בְּשַׂר תַּאֲוָה בְּכָל מָקוֹם בְּלֹא זְרִיקַת דָּם עַל הַכְּזִבָּח זֶה פֵּירוּשׁוֹ זֶה פֵּירוּשׁ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל כִּי עַל הַשְּׁלָמִים אָמַר שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים בְּלֹא זְרִיקַת דָּם אֲבָל אֵין מַשְׁמִעוֹת פְּשׁוּטֵי הַכְּתוּבִים אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁנוּ כִּי הַחַטָּאת הָיְתָה טְעוּנָה בְּשֶׁר וְלֹא הָיְתָה מִתְכַּפֶּרֶת כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹחֲטִים אַרְצָה: (לג) חוֹטְאִים לַה'. בְּהַעְלֵם הָאֵל"ף מִהַקְּרִיאָה כְּמוֹ קוֹרְאִים אֶל ה' וְהוּא יַעֲנֶה: גֹּלּוּ אֵלַי הַיּוֹם. פִּי׳ הָעֵת הַזֹּאת כְּלוֹ׳ מִעַתָּה שֶׁלֹּא יִשְׁחֹטוּ עוֹד כְּמוֹ שֶׁשְּׁחָטוּ וְכֵן יוֹם צָעַקְתִּי בַּלַּיְלָה נֶגְדְּךָ כְּמוֹ עֵת: (לד) פֻּצוּ בָעָם. לְעַכְּדִיו אָמַר שֶׁיִּפְזְרוּ בְּמַחֲנֵה וְיֹאמְרוּ לְכָל הָעָם הָרוֹצִים לִשְׁחוֹט שֶׁיְּגִישׁוּ לְשָׁאוּל מִי שֶׁרוֹצֶה לִשְׁחוֹט שׁוֹרוֹ אוֹ שֵׂיוֹ: וּשְׁחַטְתֶּם בָּזֶה. פִּי׳ בָּזֶה הַמָּקוֹם עַל הָאֶבֶן וְרַז"ל פִּי׳ בָּזֶה הַסִּכָּיוֹן שֶׁבְּדֶרֶךְ

מהר"י קרא

בלא מזבח. ואכלו על הדם בלא זריקה. ופדרש רבותינו. שלמים היו ואכלו אותם בלא זריקת דמים. פשט נמור הוא. ואע"פ שאין שחוטי חוץ נוהגין בבמה בשעת היתר הבמות בכל מקום היה להם להקריבה בבמת יחיד ולזרוק הדם ועברו על לא תאכלו על הדם לא תאכל הבשר ועדיין דם במזרק: (לג) גלו. מן גלל: חוטאים. וכן קוראים אל ה': (לד) פצו בעם. הכריזו בכמקומות הרבה. הסכריזין יהיו בכמקומות הרבה ונפוצים בעם: ושחטתם בזה. כאן במזבח. ומדרשו ברק סכין ונתן להם וזהו בזה: אל הדם. כמו על הדם: ויגשו [וגר'] איש שורו בידו

רד"ק

ואתפני עבא. והכתיב הוא ויעש ופי׳ לשון אסיפה כמו ועש הארץ: ויאכל העם. פי׳ בערב אכלו ופירושו על הדם לפי שהיו מכינים הבשר בחפזון כי היו רעבים היו שוחטים בארץ ולא היה הדם נגר ומהמצ׳ יפה והיה נבלע בבשר לפיכך צוה שאול לגול אבן גדולה ולשחוט עליה כדי שיהא הדם נגר ומהבוצה היטב ואין זה פירוש לא תאכלו על הדם רק פירושו כמו שהוא חק הווהבחים לשדים שאוכלים סביב הדם אחר שזבחו להם וזה דבר הלמד מעניינו לא תנחשו ולא תעוננו. ורז"ל פי׳ כי היו מקדישים שלמים ואוכלים לפני זריקת הדם וכ"ש איש שורו בידו הלילה ויישחטו שם העם נחלקו עליו רז"ל יש אומרים כי שחיטה לילה כשירה בבמת יחיד רי"א פסול וכ"ש ששחטו בלילה על התלין אמר אבל אם לא היו מקדישים היה מותר לאכול בלא זריקת דם כי משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאות בכל מקום בלא זריקת דם על הכזבח זה פירשו רבותינו ז"ל כי על השלמים אמר שהיו אוכלים בלא זריקת דם אבל אין משמעות פשטי הפסוקים אלא כמו שפירשנו כי החטא היה נבלע בבשר ולא היה מתכפרת כשהיו שוחטים ארצה: (לג) חוטאים לה'. בהעלם האל"ף מהקריאה כמו קוראים אל ה' והוא יענם: גלו אלי היום. פי׳ העת הזאת כלו׳ מעתה שלא ישחטו עוד כמו ששחטו וכן יום צעקתי בלילה נגדך כמו עת: (לד) פצו בעם. לעבדיו אמר שיפוצו במחנה ויאמרו לכל העם הרוצים לשחוט שיגישו לשאול מי שרוצה לשחוט שורו או שיו: ושחטתם בזה. פי׳ בזה המקום על האבן ורז"ל פי׳ בזה הסכין שבדק

רלב"ג

סכך סכיב סיגולו לו מכן גדולה ויכתבו סם כלם ומחר יכוכו למקומם למחר ומה בכל המחנה לעשות לכם שיעמוד לכם שורו ושיו לשמוח על הסכן כדי שיהיו העם עמעים מלאכל על הדם זכו הפי׳ שכר פיוכשו למחרת כזה והוא גלות מלד ובכר רמיכו בו פיוטי׳ למפרשים כלחי נלחוצים סם נתנו לספר מה שיש בכסם מהספרן ימלך מלד ואין

מצודת דוד

בנמצא לא תאכלנו על הדם (ויקרא י"ט): (ג) אבן גדולה. לעפותה כמו לזרוק עליה מן הדם: (לד) פיצו. התפזרו בין העם:

פירוש ע"ט

דָּם פְּאָלְק אִז גִיפְלוֹנְען צוּ דֶעם זַאק רוּב וַיַּקְחוּ צֹאן וּבָקָר אוּן זַיי הָאבֶּן גִינוּמֶן שְׁאף אִין רִינְדֶער אִין יוּנְגֶע רִינְדֶער כְּלוֹמֶר דִי מִיטֶער מִיט דִי קִינְדֶער וַיִּשְׁחָטוּ אַרְצָה אִין הָאבֶּען גִיקוֹלֶעט אוֹף דֶר עֶרד אִין דָם אִז אִסּוּר צוּ קוֹילֶען אִין אִיין מָאנ וַיֹּאכַל הָעָם עַל הַדָּם אִין דָאם פְּאָלְק הָט גֶעסֶן בְּלִיט דָם מִיינְט מֶען זַיי הָאבֶּן מְקַדֵּישׁ גְּוֹוען בְּהֵמוֹת אוֹף שְׁלָמִים אִין הָאבֶּען גֶעסֶן דָם בְּלִיט אִז נָאךְ גְּוֹוען אִין דֶעקֶר אִיי מֶען הָט דָם גִישְׁפְּרֶענְגְט אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ: (לג) וַיַּגִּידוּ לְשָׁאוּל לֵאמֹר אִין הָאבֶּן גְּוֹוען צוּ שָׁאוּל הִנֵּה הָעָם חוֹטְאִים לַה' דָאם פְּאָלְק זִינְדִיגֶען צוּ גָאט צוּ עֶסֶן אוֹף דֶעם בְּלִיט וַיֹּאמֶר הָט שָׁאוּל גִיזָאגְט בְּגַדְתֶּם אִיר הָאט גִיפְעֶלְשְׁט גוּטִי אֵלַי הַיּוֹם אֶבֶן גְּדוֹלָה וְוֶעלְגֶערְט צוּא מִיר הַיינְט אַיין גְרוֹסְען שְׁטֵיין וְוֶעל אִיךְ אִים מַאכֶּן פַּר אַיין בָּמָה צוּ שְׁפְּרֶענְגֶן אוֹף אִים דָאם בְּלִיט פוּן דִי קְדֹשִׁים אִין מַקְרִיב זַיין אוֹף אִים דֶעם חֵלֶב: (לד) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הָט שָׁאוּל גְּזָאגְט צוּ זַיינֶע קְנֶעכְט פּוּצוּ בָּעָם פָּאר שְׁפְּרֶייט אַייךְ צְווִישֶׁען דֶעם פָּאלְק אִין רִיקְט אוּיס וַאֲמַרְתֶּם לָהֶם אִין אִיר זָאלְט זָאגֶען צוּ זַייא הַגִּישׁוּ אֵלַי אִישׁ שׁוֹרוֹ מַאכְט גִיבֶּען צוּ מִיר אִימְלִיכֶר

מאן

תֶּחֱטְאוּ לַיהוָה לֶאֱכֹל אֶל־הַדָּם וַיֹּגֶשׁוּ
כָּל־הָעָם אִישׁ שׁוֹרוֹ בְיָדוֹ הַלַּיְלָה
וַיִּשְׁחֲטוּ־שָׁם: לה וַיִּבֶן שָׁאוּל מִזְבֵּחַ לַיהוָה
אֹתוֹ הֵחֵל לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לַיהוָה: לו וַיֹּאמֶר
שָׁאוּל נֵרְדָה אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים לַיְלָה
וְנָבְזָה בָהֶם וְעַד־אוֹר הַבֹּקֶר וְלֹא־
נַשְׁאֵר בָּהֶם אִישׁ וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַטּוֹב
בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה * וַיֹּאמֶר הַכֹּהֵן נִקְרְבָה
הֲלֹם אֶל־הָאֱלֹהִים: לז וַיִּשְׁאַל שָׁאוּל
בֵּאלֹהִים הֲאֵרֵד אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים

וְהֵיכְלוּן וְלָא תְחוּבוּן
קֳדָם יְיָ לְמֵיכַל עַל דְּמָא
וְקָרִיבוּ כָּל עַמָּא גְּבַר
תּוֹרֵיהּ בִּידֵיהּ בְּלֵילְיָא
וּנְכִיסוּ תַּמָּן: לה וּבְנָא
שָׁאוּל מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ
יָתֵיהּ שָׁרֵי לְמִבְנֵי
מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ: לו וַאֲמַר
שָׁאוּל נֵחוֹת בְּתַר
פְּלִשְׁתָּאֵי בְּלֵילְיָא
וְנִקְטוֹל בְּהוֹן עַד מִנְהַר
צַפְרָא וְלָא נִשְׁאַר בְּהוֹן
אֱנָשׁ וַאֲמְרוּ כָּל דְּתָקִין
בְּעֵינָךְ עֲבִיד וַאֲמַר
כָּהֲנָא נְתְקָרֵב הָלָכָא
וְנִשְׁאַל בְּמֵימְרָא דְיָ:
לז וּשְׁאַל שָׁאוּל בְּמֵימְרָא
דְיָ הַאֲחוֹת בְּתַר
פְּלִשְׁתָּאֵי

מהר"י קרא — פב"פ — רש"י

הלילה, רבותינו נחלקו בו במסכת זבחים יש אומר כאן בחולין כאן בקדשים ויש אומ' כאן בקדשים שהוקדשו ליקרב בבמה גדולה כאן בקדשים שהוקדשו ליקרב בבמה קטנה. לימד על עולת במת יחיד שכשירה להקריב בלילה: (לה) ויבן שאול מזבח. באותה אבן גדולה לזרוק עליה הדם והקטר חלבים: (לו) ונבזה. מן בוז. ונסבה מן סבב: ולא נשאר. לשון נשאיר, אל יותר. אל יותיר: ויאמר הכהן נקרבה הלם. חלק והפסקה שבויאמר תחילת דיבור וכן הרבה:

להם: הלילה. כהמות של חולין נשחטו בלילה כך מפורש בזבחים: (לה) אותו החל. לותו המזבח רלמזן למזבחות

רלב"ג

זה מכוונתו: (לה) ויבן שאול מזבח לה' הוא המזבח לעבות מזבח לה'. ולזה אחדש שלא יתכן שנאמר כי שאול החל לעבות מזבח לה' שהרי כמה וכמה פעמים בנו מזבח קודם שאול כמו שאמרנו במדבס וכעולם בעיני שהכלון בזה כי בשלמה שהוא לגודל מכן גדולה לעמוד עליה הים שהיו שם המזבח הנחושת לעבות מזבח לה' כי בלילה ההוא לא בנאו כי היה נפחד לדרוך מחרי פלשתים לך היתה המכן ההיא שהקלת הכהן ושם כמה המזבח מחר כן להזכיר כמה שעשאה לכה ולתת שהיה בעם ית' בעל כל מבר נמלא. ולו יהיו הכהנים שהוא החל שב לו המכן ולא תאמר לם היה מכן אחר שהרי פעם זכר פעם נקבה כי ים כמוהו רבים בלשון: (לו) ונסה הקעולל שהוא בלשונו הכלוהו להכלמה ושחכל לדרוך מחרי פלשתים בלילה שהוא בעינו ולא

רד"ק

להם הסכין וסמכו מכאן לבדיקת הסכין. ובדרש עוד ושחשתם בזה רבנן אמרי סכין ארבע עשרה אצבעות הראה להם ב' תרין ז' שבעה ה' חמישה אמר להם בזה היו שוחטים ואוכלים כסדר הזה היו שוחטין ואוכלין: לאכול אל הדם. כמו על הדם וכן אל ההרים לא אכל על ההרים: (לה) אותו החל לבנות מזבח לה'. פי' אותו המזבח היה תחלת המזבחות שבנה שאול כי מת שהקריב קרבנות בגלגל מצא שם המזבח בנוי. ובדרש אותו החל והלא כמה מזבחות בנו ראשונים נח בנה מזבח אברהם בנה מזבח יצחק בנה מזבח יעקב בנה מזבח משה בנה מזבח יהושע בנה מזבח ואת אמרת אותו החל לבנות מזבח אחר ר' יודן החל במלכים ועוד יש דרש אותו המזבח הוא החל לבנותו כלומר הוא בעצמו נתן האבן הראשונה ואחר כך בנו הבונים המזבח

עד כלותו: (לו) ונבזה בהן. קל הוי"ן ומשפט להדגיש: ולא נשאר. בצרי כמו בחירק ואחד הוא: אל האלהים. כתרגומו:

מצודת ציון

(לה) אתו. עמו: (לו) ונבזה. מלשון בוז ובזה: הלום. לפה כמו אל תקרב הלום (שמ' ג'):

מצודת דוד

הגישו אלי. אל מקום הכמה בכדי לזרוק שם הדם מיד אל הכמה ומחר תאכלנו: (לה) אותו החל. כ"ל עם המזבח הממוך למעלה התחיל

פירוש ע"ט

הָט עֶר אָן גִיהוּבְען צוּ בּוֹאָן צוּ נָאט בְּלוּטֶר דָם אִיז
גְוּועוּיְען זַיִין עֶרְשְׁטֶער מִזְבֵּחַ פּוּן דִי מִזְבֵּחוֹת וָוָם עֶר
הָט גִיבּוֹאָט צוּ נָאט: (לה) וַיִּבֶן שָׁאוּל אוֹנ שָׁאוּל הָט
גִיזָאגְט גֶרֶדֶה אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים לָאמֶער נִידֶערְען נָאהְ דִי
פְלִשְׁתִּים בֵּיי נָאכְט אוֹנ מִיר וֶועֶלֶן רוֹיבֶן אִין מִיטֶן
אִין זַיי בִּיז עָם וָועט דֶר לֵיכְטֶן דֶר מָארְגֶן וְלֹא נִשְׁאַר
בָּהֶם אִישׁ אִין מִיר וֶועֶלֶן גִיט אִיבֶּר לָאזִין אִין זַיי קֶיין
מאן זַיאמְרוּ הָאבֶּן דִי יִשְׂרָאֵל גְוּאכְט אַלֶּץ וָואם עָם
וואל גִיפֶעלְט אוֹנ דַיינֶע אוֹיגְען דָם טוֹט וַיאמֶר הַכֹּהֵן
הָט דֶער כֹּהֵן גְוּאכְט נִקְרְבָה הֲלֹם אֶל הָאֱלֹהִים לָאמֶער
גִיעֶהְנֶען דָא צוּ פְרֶעגֶן אוֹנ דֶר גָאט פּוּן נָאט דּוּרְהְ
דִי אוּרִים וְהוּמִים: (לז) וַיִּשְׁאַל שָׁאוּל בֵּאלֹהִים הָט שָׁאוּל

הַתִּתְּנֵם בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָנָהוּ בַּיּוֹם
הַהוּא: לח וַיֹּאמֶר שָׁאוּל גֹּשׁוּ הֲלֹם כָּל
פִּנּוֹת הָעָם וּדְעוּ וּרְאוּ בַּמֶּה הָיְתָה
הַחַטָּאת הַזֹּאת הַיּוֹם: ס כִּי חַי־יְהוָה
הַמּוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־יֶשְׁנוֹ
בְּיוֹנָתָן בְּנִי כִּי־מוֹת יָמוּת וְאֵין עֹנֵהוּ
מִכָּל־הָעָם: מ וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אַתֶּם תִּהְיוּ לְעֵבֶר אֶחָד וְאָנִי וְיוֹנָתָן
בְּנִי נִהְיֶה לְעֵבֶר אֶחָד וַיֹּאמְרוּ הָעָם
אֶל־שָׁאוּל הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה:
מא וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הָבָה תָמִים וַיִּלָּכֵד יוֹנָתָן וְשָׁאוּל וְהָעָם
יָצָאוּ: מב וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הַפִּילוּ בֵּינִי

תרגום

פְּלִשְׁתָּאֵי הַתְּמַסְרִינוּן
בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְלָא קַבִּיל
צְלוֹתֵיהּ בְּיוֹמָא הַהוּא:
לח וַאֲמַר שָׁאוּל אִתְקָרִיבוּ
הַלְכָא כָּל רֵישֵׁי עַמָּא
וּדְעוֹן וְחֲזוֹ בְּמָן הֲוַת חוֹבָא
הָדֵין יוֹמָא דֵין: לט אֲרֵי
קָיֵם הוּא יְיָ דְּפָרִיק יָת
יִשְׂרָאֵל אֲרֵי אִלּוּ אִיתּוֹהִי
בְּיוֹנָתָן בְּרִי אֲרֵי
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל וְלֵית
דְּמַתְיִב לֵיהּ מִכָּל עַמָּא:
מ וַאֲמַר לְכָל יִשְׂרָאֵל
אִהְוֹן תְּהוֹן לְעִבְרָא חַד
וַאֲנָא וְיוֹנָתָן בְּרִי נְהֵי
לְעִבְרָא חַד וַאֲמָרוּ עַמָּא
לְשָׁאוּל דְּתַקִּין בְּעֵינָךְ
עֲבֵיד: מא וַאֲמַר שָׁאוּל
קֳדָם יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל
אֲיְתֵנִיהּ בְּקוּשׁוֹט
וְאִיתְאַמַּר יוֹנָתָן וְשָׁאוּל
וְעַמָּא נְפָקוּ: מב וַאֲמַר
שָׁאוּל רְמוּ עֲדָבִין בֵּינָא
ובין

רש"י

שכנה שחול: (לח) פנות העם. שרי העם מכן הסנה היל החטוכה: (מ) לעבר אחר. להפיל גורל בין כולכם וניוצו: (מא) הבה תמים. תן גורל לחמת: והעם יצאו. נקיים

מהר"י קרא

(לח) פנות העם. תרגם רישי עמא. פנת שבמיה, תרג' דבני פילכהא. ונראה לי פנות כמו פאתי מואב: (מ) לעבר אחד. להפיל גורל ביני וביניכם: (מא) הבה תמים. תן גורל תמים: יהעם יצאו. נקיים מן הגורל:

רד"ק

נשאל במיכרא דה': (לח) פנות העם. כתרגומו רישי עמא ונקראו ראשי העם פנות. שהעם לעיר כמו פנה לקיר: (מ) לעבר אחד. בגורל שהיו כל ישראל בקלף אחד יונתן ושאול בקלף

מצודת דוד

כיון המזכה ונמלה כשמל מכנים: (לח) כל פנות העם. כי כל שבט עמד בפנה בפ"ע ואמר לכם שכולם מכל השבות יגשו אלוס אבדי שמולכם תכלו ותדעו בדבר מה היתה החטאת הזאת אשר נעשתה לא עכני ס': היום. כ"ל בודאי זה מקרוב כשאמר כי הלא היום הגלינו בעלמה: (מ) כי חי ה'. כלישי נשבע שיהיה כ"ל כדבר בלס ואמת: (מא) לעבר אחר. להפיל גורל בין שני החלקים: (מב) הבה תמים. שיפול הגורל

פירוש ע"ט

נִגְּאַנְט צוּ דָּר נָאַ פּוּן נָאַט הֵאֶרְד אַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים צוּ
נַיִן אוֹף אַיִן וַיְיט וַאֲנִי וְיוֹנָתָן בְּנִי אוּנ אִיךְ אוּנ יוֹנָתָן
מִיין זוּן וְוֶעלֶן מִיר אוֹךְ נַיִן אוֹף אַיִן נַיְיט אִין מִיר
וְוֶעלֶן גּוֹרָל וַיראֶרְפֶּן צְווּוישֶׁען אִינְו אִין צְווּוישֶׁן אַייךְ
וַיאַמְרוּ הָעָם אֶל שָׁאוּל הָט דָם פָּאלְק גָּאנְט צוּ שָׁאוּל
דָם וָוס עָם גָּפָעלְט אוּנ דַיינִי אוֹיגֶן טוּא: (מא) וַיֹּאמֶר
שָׁאוּל אֶל ה' הָט שָׁאוּל גְּיָוואנְט צוּ נָאט דָּר נָאט פּוּן
יִשְׂרָאֵל הָבָה תָמִים גִּיב אַיִן נַאנְצֶן אוּנ אַיין אֱמֶתֶן
גּוֹרָל וַיבֶּחֱר יוֹנָתָן וְשָׁאוּל אִיז וָואהֶר בַּאצְווּוינְגֶן אוּנ גּוֹרָל
יוֹנָתָן אוּנ שָׁאוּל וְהָעָם יָצְאוּ אִין דָם פָּאלְק וְעֶגֶן אֲרוּם
גְּנַאנְגֶן רַיין פּוּן דָם גּוֹרָל: (מב) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הַפִּילוּ בֵּינִי וּבֵין יוֹנָתָן בְּנִי וַאוֹרְפְּט גּוֹרָל

צווישן

וּבֵין יוֹנָתָן בְּנֵיו וַיִּלָּכֵד יוֹנָתָן: מג וַיֹּאמֶר
שָׁאוּל אֶל־יוֹנָתָן הַגִּידָה לִּי מֶה עָשִׂיתָה
וַיַּגֶּד־לוֹ יוֹנָתָן וַיֹּאמֶר טָעֹם טָעַמְתִּי
בִּקְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי מְעַט דְּבַשׁ
הִנְנִי אָמוּת: מד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כֹּה־יַעֲשֶׂה
אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי־מוֹת תָּמוּת יוֹנָתָן:
מה וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת
אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת
בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי־יְהוָה אִם־יִפֹּל
מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי־עִם־אֱלֹהִים
עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת־יוֹנָתָן

ת"א היונתן ימות . בכתום מ :

ובין יונתן בניו ואתלכד יונתן: מג ואמר
שאול ליונתן חַוֵי לי מה עבדתא
ואחוי ליה יונתן
ואמר טעמא טעימת
בּרישׁ שוטיתא דבידי
זעיר דובשא הא אנא
חַיָּב למיתת: מד ואמר
שאול כדין יעביד לי
יי וכדין יוסיף ארי מתת
תמות יונתן: מה ואמר
עמא לשאול היונתן
יתקטיל די עבד פורקנא
רבא הדין בישׂראל חס
קיים הוא יי אם יפול
מטעי דישׁויה לארעא
ארי קדם יי גלי דבשלו
עבד יומא דין ופרקו
עמא

מהר"י קרא

(מג) הנני אמות. בתמיה. הלא שוגג הייתי: (מה) ויפדו העם.

רלב"ג

כשלמים כוחתו כי שלא בתקיעים ולא עכשו כיוצא הכוח על דבר מצוה יונתן לפי שם שהתקדש על פי הגורל: (מד) וכה יוסיף כשכבר שלמו שמות יומת יונתן כמו על דבר זה שהמצוה וקבלו שלא מת יונתן כי עם שלמים עשה מעמצי כיוצא הכוח והשם שהשלחם הזמם נקרא פדיום על

רש"י

מן הגורל: (מה) ויפדו העם. התירו לו לשמול שבועתו:

רד"ק

(מד) כה יעשה אלהים. ר"ל כה יעשה לי וכן מנהג הלשון כלומר כך וכך יהיה לי אם לא תמות: (מה) כי עם אלהים עשה. כלומר טובה עשה עם אלהים ועם עמו כי הנדיל בחטונו באלהים ומסר נפשו על עם ה' והלך הוא ונושא כליו להלחם במחנה פלשתים וי"ת ארי קדם ה' גלי די בשלו עבד יומא דין ומעם ויפדו העם את יהונתן לפי הזה בתענתם פדו

אותו שטענו עליו כי היה שוגג אם כן מה טעם אשר עשה הישועה לא היה אלא מפני שהיה שוגג אבל ר"ל רע ומר היה אם לא היינו מוצאים עליו טענה לפדותו מן המות כי ישועה גדולה עשה בישראל וכן פי' אדוני אבי ז"ל. ויש לשאול אחרי ששגג בזה יהונתן והכתוב מעיד עליו ויונתן לא שמע בהשביע אביו א"כ למה לא נענה שאול באורים ותומים. פי' הגאון רב סעדיה ז"ל בעבור הראות לעם כי שוגג היה כי היו אומרים משוא פנים יש בדבר כי בן המלך עבר על החרם ולא נענש ואילו היה אחר היה נענש וכל העם לא היו יודעים כי לא היה שם יונתן בשעת השבועה וי"ת לא נענה שאול באורים ותומים הוצרכו להפיל גורלו על מי היה החטא ונפל על יהונתן וחקרו ודרשו ומצאו כי לא היה שם בשעת השבועה טענו כל העם עליו כי שוגג היה ואין עליו משפט מות. ובדרש ויפדו העם את יהונתן ר' אליעזר אומר נתנו משקלו והב ופדאוהו רבי יהונתן ור"ל ר' יוחנן אמר וכי לחם אכל והלא דבש אכל ריש לקיש אמר וכי לא ממעמת טעם לא כן אמר ר' אבהו משום ר' יוסי אין בו משום אכילה ולא משום שתיה ולא משום הפסק תענית ואינה טעונה ברכה תרי ייפדו העם את

מצודת דוד

כשלמים ולא כתקיעה: (מג) מה עשית. מה טעון טעמים: הנני אמות. מוכן אני למות ולא תחכעם: (מד) כה יעשה אלהים. כוח עין כשבועה וגזה ולא פירש וכאי כוח כלומר כזאת וכזאת יעשה יעשה לי אלהים וכו': (מה) היונתן ימות. וכי מן השלוי ימות יונתן אשר עשה ע"י מלאכים גדולה: חלילה. מוליו וגעלי כוח להמניעו: אם יפול משערת וגו'. כוח עין גוזמא ומליצה כדרך שהכריות מומחים וכ"ל שלא יעשה לו מלומה לע: כי עם אלהים. כ"ל היום הזה עשה טובה עם אלהים להושיע לעמו בשהכה נפשו ועל ע"כ יהיה עושה על השבועה כמניד כשאם בשעה ובודאי שוגג סיה ולא ידע מהשבועה: ויפדו העם. בשהכריעו השלה פדאוהו מן

פירוש ע"ט

(מה) וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲאַט דָּם פְּאַלְק גְּנָאבְט צוּא
שָׁאוּל הַיוֹנָתָן יָמוּת זָאל דָּעָן יוֹנָתָן גִּיטַיִיט וְעָרָן אֲשֶׁר
עָשָׂה הַיְשׁוּעָה וָוֹם עָר הָט גְּטָאן דִּי דָאוִינִי גְּרוֹסָע הִילְף
צְוִוישֶׁן דִּי יִשְׂרָאֵל חָלִילָה פַּר מִיטָּעֶן זָאל דָּם זַיין חַי ה'
אַז וְוִי נָאט לָעבְּט אִם יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה אוֹיב
עָם וָועט פַאלֶן פּוֹן דִּי הָאר פּוֹן זַיין קאפּ צוּ דֶּר עֶרְד
כְּלוֹמַר אוֹב עָם וָועט אִים אֵיין הָאר גִּיקְרוּמְט וָועֶרָן
כִּי אִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה דָּעָן מִיט נָאט אִיז גְּווִיסְט
דָּם בְּשׁוּגֵג הָט עָר דוֹ זַיְנֶדְ גְּטָאן דֶּעם דָּאוִינֶג עֶן נָאט
וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן אֵין דָּם פְּאַלְק הָאבֶּן אוֹם גִּילַיִיוְט

עַמָּא֙ יַת יוֹנָתָן וְלָא מִית:
מו וְסָלִיק שָׁאוּל מִבָּתַר
פְּלִשְׁתָּאֵי וּפְלִשְׁתָּאֵי
אָזְלוּ לְאַתְרֵיהוֹן:
מז וְשָׁאוּל אֲנָלַח
בְּמַלְכוּתָא עַל יִשְׂרָאֵל
וַאֲגִיחַ קְרָבָא סְחוֹר סְחוֹר
בְּכָל בָּעֲלֵי דְבָבוֹהִי
בְּמוֹאָב וּבְבְנֵי עַמּוֹן
וּבֶאֱדוֹם וּבְמַלְכֵי צוֹבָה
וּבְפְלִשְׁתָּאֵי וּבְכָל אֲתַר
דְּמִתְפְּנֵי מְחַיַּב: מח וּגְבַשׁ
מַשְׁרְיָן וּמְחָא יַת דְּבֵית
עֲמָלֵקְ וְשֵׁיזֵיב יַת יִשְׂרָאֵל
מִיַּד בָּזְזֵיהוֹן: מט וַהֲווֹ
בְּנֵי שָׁאוּל יוֹנָתָן וְיִשְׁוִי
וּמַלְכִּישׁוּעַ וְשׁוּם תַּרְתֵּין
ת"א וכל לשון זה יפה ויכיש. עיין
גם סנהדרין נג:

וְלֹא־מֵת: מו וַיַּעַל שָׁאוּל מֵאַחֲרֵי
פְּלִשְׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים הָלְכוּ לִמְקוֹמָם:
מז וְשָׁאוּל לָכַד הַמְלוּכָה עַל־יִשְׂרָאֵל
וַיִּלָּחֶם סָבִיב | בְּכָל־אֹיְבָיו בְּמוֹאָב |
וּבִבְנֵי־עַמּוֹן וּבֶאֱדוֹם וּבְמַלְכֵי צוֹבָה
וּבַפְּלִשְׁתִּים וּבְכֹל אֲשֶׁר־יִפְנֶה יַרְשִׁיעַ:
מח וַיַּעַשׂ חַיִל וַיַּךְ אֶת־עֲמָלֵק וַיַּצֵּל אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִיַּד שֹׁסֵּהוּ: מט וַיִּהְיוּ בְּנֵי שָׁאוּל
יוֹנָתָן וְיִשְׁוִי וּמַלְכִּי־שׁוּעַ וְשֵׁם שְׁתֵּי בְנֹתָיו

רש"י
(מח) ויעש חיל. ויוסף חיל:

מהר"י קרא
התירו לו לשאול על שבועתו: (מז) ושאול לכד המלוכה על ישראל ויילחם סביב בכל אויביו במואב ובבני עמון, וזהו שנאמר

היה בהגיית ה' אלהיך לך מכל אויבך מסביב תמחה את זכר עמלק. ותלויה היתה המלחמה בשיטת מלך דכתי' כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק בלומר בהיות הכסשלה אז תהיה מלחמה בעמלק וזהו שאמר שמואל שמע לקול דברי ה' שהרי המלוכה תלויה בכחית עמלק והיכחה לדבר שמיד משח לדוד אף בחייו: יפנה ירשיע. מחייב ומכלה. וכן ברוחן רשעתים: (מח) ויעש חיל. ת"י וכנש משריין: ויך את עמלק. אע"פ שלא היתה מכה זו עד לאחר פקדתי כתבה כאן עם סדר המלחמות ששה: שופטו. כן ששה קונהו מן קנה וזקנה: (מז) יונתן וישוי ומלכישוע. לפי שנדריך לומר שנהרגו. וישוי זה אבינדב שם אחד היה להם לבניו וכך מצינו בבני שמואל בדברי הימים הבכור ושני ואביה ואכן ושם הבכור יואל, וכן יואש ושרף מחלון וכליון: שם הבכירה

רד"ק
יונתן: (מו) ויעל שאול מאחרי פלשתים. כיון שלא ענהו ה' באורים ותומים לא רצה לדדוף אחרי פלשתים בעת הזאת כי חשב אף על פי שנמלא יונתן בשגג' עון יש בינינו על השבועה או אחר שהלך הלילה בזה הענין שנתעסקו בו בין כך הלכו פלשתים למקומם: (מז) לכד המלוכה. התחזק במלוכ' והיתה בידו בלא שום פקפוק כי ראו כל ישראל כי היה מצליח במלחמותיו: ירשיע. יחריד ויבלבל וכן והוא ישקיע ומי ירשיע והתרגומו יחייב: (מח) ויעש חיל. אף"ה וכת"י וכנש משריין: ויך את עמלק. כמ שצוה לו האל לך והכית את עמלק: (מט) וישוי. הוא אבינדב הנזכר במלחמה שכתוב בה שאול ובניו והוא הוא הנזכר בדברי הימים ולא זכר איש בושת כי אלו

רלב"ג
על דרך ממרו פרס בשלום נפקי ופרוי ס' יסובון: (מז) ושאול לכד המלוכה על ישראל. כי נתלו הקטנות בגלמות שנעשו על ידו כשלמתו בכל מיניהן לכד המלוכה על ישראל בסיועלו נעמנו כל העם ילחם עליהם ונכנעו לעשות מלחמו ונזדמנו בלא עכוב: ובכל אשר יפנה ירשיע. כ"ל שיחייב מוריהו ויבהיסם על דרך מושב אל תלוש אל תכביעני לו יהיה כלומן כזה ירשיע היה כלומר כ"ל שהוא היה נלחם בכל אשר יפנה שיעשה לו תמיד ושהו תמיד בכוחו ויכל לחת שיכשל מיד קודמו כי לא היה נלחם בהם אל בא מצוי היותם קודמים שיהיו יכשלו ומבהיעים כענדם: (מח) ויכה בעמלק ויצל את ישראל. כמו שהיה בזוזיהם ומשם ושם שרי מלחמ אשר לו לנבוד שמול ולעזוך מה

מצודת דוד
כמיהה ולא הומת: (מו) מאחרי פלשתים. בא למקומו ולא כדפס מוד: (מז) לכד המלוכה. כ"ל התחזק כה להיות בידו מבלי פקפוק כי נלחם בהוכיוו ובללית והמחיל בהוכיוו: (מח) ויצל גוי. קל מן יצילם כלל מידו מבל לא התניחו עד שעמל לו שמואל בדבל ה' להחניחו: (מט) וישוי. הוא לא כתב בו כלום כי בד"ם לא זכל יבוי וזכל

מצודת ציון
(מו) ירשיע. יחריד ויבלבל וכן והוא ישקיע ומי יכשיע (לעיל ב' ד') והוא ע"ש שנכנון היו להכשיל חבלה ובלבול: (מח) ויעש. ענין מספיק כמו ויעשהו טובה חיל (במדבר כ"ד): חיל. לשון חיל: שופטו. ענין דיוכה וכמיסה כמו שופטים ויכשפו (שופטים ג'):

פירוש ע"ט
יוֹנָתָן אוּנ עָר אִז נִיט וָוּאוּרִן גִיטַיִיט דֶעֶן זַיי הָאבֶּן
מַהֵיר גֶעוֶעזֶן דוּ שְׁבוּעָה צוּ שָׁאוּל: (מו) וַיַּעַל שָׁאוּל אוּנ
שָׁאוּל אִז אוֹף גֶיגַאנְגֶעֶן פוּן נָאכְ צוּ יָאגֶעֶן נָאכְ דִי
פְּלִשְׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים הָלְכוּ לִמְקוֹמָם אִין דִי פְּלִשְׁתִּים וֶעֶנֶען
נֶגאנְגֶעֶן צוּ זַיי עָר אוֹרט: (מז) וְשָׁאוּל לָכַד הַמְלוּכָה אוּנ שָׁאוּל
הָט בֶּצְווּינְגֶעֶן דִי מְלוּכָה אִיבֶּעֶר דִי יִשְׂרָאֵל כְּלוֹמַר
עָר הָט זִיךְ גִישְׁטַארְקְט אִין אִיר גֵיוַלְט בְּכָל אוֹיְבָיו
אוּנ עָר הָט מִלְחָמָה גֶיהַאלְטֶן אַרוּם אִין אַרוּם אִין
אֶלֶי זַייגֶע פַיינְט בְּמוֹאָב וּבְבְנֵי עַמּוֹן אוּנ מוֹאָב אוּנ אִין דִי
בְּנֵי עַמּוֹן אוּנ אִין אֱדוֹם אוּנ אִין דִי מְלָכִים פוּן צוֹבָה
וְעֶרְטֶער וָוּם עָר הָט זִיךְ גֶיקֶעֶרְט הָט עָר וֶעֶנֶען שֶׁלֶדֶג
גֶימַאכְט אוֹדֶער דֶר שְׁרֶאקְן: (מח) וַיַּעַשׂ חַיִל אוּנ עָר
הָט אַיין גְוַאמִילְט חַיִל אוּנ הָט גְשְׁלַאגֶען דֶעם עֲמָלֵק
וַיַּצֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל אוּנ עָר הָט מֶצִיל גְוֶעֶן דִיא יִשְׂרָאֵל
פוּן זַיין רוֹיבֶּעֶרִם הָאנְט: (מט) וַיִּהְיוּ בְּנֵי שָׁאוּל אִין דִיא
זוּן פוּן שָׁאוּל וֶעֶנֶען גְוֶעֶן יוֹנָתָן אוּנ יִשְׁוִי אוּנ מַלְכִּי שׁוּעַ
וְשֵׁם שְׁתֵּי בְנֹתָיו אִין דֶר נָאמֶן פוּן זַייגֶי צְווֵיי טָעכְטֶער
שֵׁם הַבְּכִירָה טֶרֶם דֶר נָאמֶן פוּן דֶר עֶלְטֶשֶׁר אִיז גְיוֶעֶן
מֵירַב אִין דֶר נָאמֶן פוּן דֶר קְלֶענֶסְטֶער אִיז גְיוֶעֶן

שָׁם הַבְּכִירָה הַמֵּרֹב וְשֵׁם הַקְּטַנָּה מִיכָל׃
נ וְשֵׁם אֵשֶׁת שָׁאוּל אֲחִינֹעַם בַּת־ אֲחִימַעַץ וְשׁוּם שַׂר־צְבָאוֹ אַבְינֵר בֶּן־נֵר
דּוֹד שָׁאוּל׃ נא וְקִישׁ אֲבִי־שָׁאוּל וְנֵר אֲבִי־ אַבְנֵר בֶּן־אֲבִיאֵל׃ נב וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה
חָזָקָה עַל־פְּלִשְׁתִּים כֹּל יְמֵי שָׁאוּל וְרָאָה שָׁאוּל כָּל־אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל־בֶּן־חַיִל
וַיֹּאַסְפֵהוּ אֵלָיו׃ טו א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל אֹתִי שָׁלַח יְהוָה לִמְשָׁחֲךָ
לְמֶלֶךְ עַל־עַמּוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דִּבְרֵי יְהוָה׃ ב כֹּה אָמַר יְהוָה

בְּנָתֵיהּ שׁוּם רַבְּתָא מֵרַב וְשׁוּם זְעֵרְתָּא מִיכָל׃
ג וְשׁוּם אִנְתַּת שָׁאוּל אֲחִינֹעַם בַּת אֲחִימַעַץ וְשׁוּם רַב חֵילֵיהּ אַבְנֵר בַּר נֵר אָח אֲבוּהִי
דְּשָׁאוּל׃ נא וְקִישׁ אֲבוּהִי דְּשָׁאוּל וְנֵר אֲבוּהִי דַּאַבְנֵר בַּר אֲבִיאֵל׃
נב וַהֲוַת קְרָבָא תַּקִיפָא עַל פְּלִשְׁתָּאֵי כָּל יוֹמֵי שָׁאוּל וַחֲזָא שָׁאוּל כָּל גְּבַר גִּבָּר וְכָל גְּבַר עֲבִיד קְרָב וּכְנָשׁ יָתֵיהּ לְוָתֵיהּ׃
א וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְשָׁאוּל יָתִי שְׁלַח יְיָ לְרַבָּיוּתָךְ לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא עַל עַמֵּיהּ עַל יִשְׂרָאֵל וּכְעַן קַבֵּל לְמֵימַר פִּתְגָמָא דְיָ׃
ב כִּדְנָן אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת

דכירנא

כרב . לפי שצריך לומר חנה בתי הגדולה מירב : (ל) אבינר . אבנר דומה אמנון האמינון : (לא) ונר . היה דוד שאול אחיו של קיש ושניהן בני אביאל וגם אביאל נקרא נר בדברי הימי' . ומדר' שחיה מדליק נרות לרבים : (נב) וראה שאול . ללשון הווה : טו (ה) למשוח . לפעמים בא חסף קמץ במקום חסף : ועתה שמע . פעם אחר [כ"ו] נסבלת כבר :

רלב"ג

שזכר לאחר זה כמלוי הספורים : (ל) והקדים לזכור לקיש לפי שמול למעלה לזכור ולפמיות קיש הלוי מלכה מיכל שלאחר כמוהו קדם ג"כ הקדים לזכור לפיו כבן קיש ולזה הסבה ג"כ הקדים לזכור קודם ליזכור לפיו סביה כל בנה ג"כ ויהם מפני זה גר לפיו שהוא לפי מלכה לזכור בלאחרונה וגר לפי מלכה בן לפיהל : (נב) כל ימים גבור וכל בן חיל . הכה לאחרונה כי קיש הגבור הימים החזק והאמין הכהן כעניני המלחמות ובן חיל מעלים כמלחמות :

מצודת ציון

(נב) בן חיל . הוא היודע מחכמות המלחמה : ויאספהו . הכניסו אליו :

מצודת דוד

הסיח : (ל) דוד שאול . גר היה דוד שמול : (לא) בן אביאל . קיש וגר כל אחד מהם היה בן אביאל : (נב) וראה . כלומר כאשר ראה שהיה גבור חיל היה מזמינו אליו :

(נ)אבניר בן נר . וגר היה דוד שמול לפיו של קיש ומיכל בני לפיאל וגם לפיאל נקרא גר כדכתי הימים אחיה מדליק גרות לרבים : (נב) ראה שאול . לשון הווה : וראה שאול . לשון הווה וכאחי' שמול רואה אים גבור חיל היה מוסיפו אליו :

טו (א) ועתה שמע לקול דברי ה' . פעם אחת נסבלת

רד"ק

והוא אשבעל שזכר הוא איש בושת : (לא) ונר אבי אבנר בן אביאל . כבר פירשתיו למעלה :

(ה) למשוח למלך . בקמץ חסף החית : ועתה שמע . כלומר כיון שנמשחת למלך על ישראל צריך שתעשה מה שבצוה עליך לעשות והוא מלחמת עמלק . ואמרו רבותינו ז"ל שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ליתנה עליהם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה ועל זה המלך נאמר וירם

טו (ה) אותי שלח וגו' . כ"ל ומכח כזאת שמקויים כדכר ודכר ס' כפי לחמת ולזה שמע לקול דכרי ה' מסר מומר לך ולכן תפקפק

כִּיכָל׃ (ב) וְשֵׁם אֵשֶׁת שָׁאוּל אוֹג דָּעַר נָאמָן פּוּן שָׁאוּלָם וַיְיוֹב אִיז גְּוֶוען אֲחִינוֹעַם דִּי מַאכְטֶר פּוּן אֲחִימַעַץ וְשֵׁם שַׂר צְבָאוֹ אוֹג דֶר נָאמָן פּוּן דֶעם הַאר וָם אִיבֶּער זַיין חֵיל אִיז גְּוֶוען אַבְנֵיר בֶּן נֵר דּוֹד שָׁאוּל דֶר נֵר אִיז גְּוֶוען דֶר פֶעטֶר פּוּן שָׁאוּל׃ (נא) וְקִישׁ אֲבִי שָׁאוּל אִין קִישׁ דֶר פֶעטֶר פּוּן שָׁאוּל אִין נֵר דֶר פֶאטֶר פּוּן אַבְנֵר זַיְנֶען בַּיידֶע גְּוֶוען בֶּן אֲבִיאֵל דוּ זוּן פּוּן אֲבִיאֵל אוֹג אִין דִּבְרֵי הַיָמִים וְוערְט אֲבִיאֵל אוֹךְ אֶן גְּרִיפֶען נֵר וַיְיל עֶר פְלֶעגְט צוּנְדֶען לֶעכְט פּוּן לַיטֶם וְוען אִין דִּי פּוּנְצֶטֶערִי נָאמָען׃ (נב) וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה חֲזָקָה אִין דִּיא כְּלָחמָה פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל אִיז גְּוֶוען שְׁטַארְק אוֹף דִּיא פְּלִשְׁתִּים כֹּל יְמֵי שָׁאוּל וַיַּרְא שָׁאוּל וְזָאה שָׁאוּל אִיךְ דֶעמְךְ וָום עֶמְלֶכ הָט גְטוּהֶן צוּ אִים אִין וָועג אִין שָׁם לוֹ וגו' וָום עֶר הָט גְטוּהֶן צוּ אִים אִין וָועג אִין

זייו

צְבָאוֹת פָּקַדְתִּי אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה עֲמָלֵק
לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בַּדֶּרֶךְ בְּעֲלֹתוֹ
מִמִּצְרָיִם: ג עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת־
עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ
וְלֹא תַחְמֹל עָלָיו וְהֵמַתָּה מֵאִישׁ עַד־
אִשָּׁה מֵעוֹלֵל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־
שֶׂה מִגָּמָל וְעַד־חֲמוֹר: ד וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל
אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מָאתַיִם

דכירנא ית דעבד עמלק
לישראל די כמן דיה
באורחא בד סליקו ה
ממצרים: ג וכען אזיל
ותמחי ית דבית עמלק
ותגמר ית כל די להון
ולא תחוס עלוהי
ותקטול מגבר עד
אתתא מעולים ועד
יניק מתור ועד אימר
כגמל ועד חמר: ד ובנש
שאול ית עמא ומנינון
באימרי פסחיא מאתן
אלפין

ת"א עשה עמלק. יזכר ויקטל: לך והכית את עמלק. יומתו כג: ויפקדם בטלאים. שם כג:

רש"י

עתה הזהר בעמלק: (ג) משור ועד שה, מהיו כעלי כפסים ומבניו עמלן ולומיו לכהמה: (ד) וישמע שאול. לשון הכרזה כמו ויזעק שמול: ויפקדם בטלאים. לומר לכל אחד ואחד מיקח טלה מלחמו של מלך ואחר כך מנה את הטלאים לפי שחסור למנות את

מהר"י קרא

(ב) פקדתי את אשר עשה עמלק. אצל המא וען נופל בו לשון פקידה כמו ופקדתי עליהם חמאתם. פקד עון אבות: אשר שם לו. אורב בדרך ומקרא קצר. וכן ת"י דכמן ליה, ומציגו שימה אצל ארב שנאמר וישימו לו בעלי שכם מארבים. וכן על פי אבשלום היתה שומה: (ג) והכיתה. שעם מלרע והכית בצור שעם לעיל: ולא תחמול עליו. לפר' על העבירות: מגמל ועד חמור. לקיים המחה את זכר עמלק שלא יאמרו שור זה אי

חמור זה של עמלק היה. ובדרש שהיו משנין עצמן לדמות בהמה שהיו בעלי כשפים: (ד) וישמע שאול. לשון הברוה. השמיעו קול לצבוא צבא: ויפקדם בטלאים. אמר ליסול כל אחד ואחד טלה מצאן שאול ואחר כך מנה הטלאים על שם ולא יהיה נגף ותרג'

רלב"ג

(ג) ומכה מלים ועד מסה וגו'. בגדול כחל ודקטון כלה וזה כהדעת כי הים יומר נכנד מהמסה וכל אחד מהם יומר נכנד מהטולל כי סוייטו מסכה מדיון כי לא כעלם הגדול כו והמעיטה והטולל יומר נכנד מהיוטו כי היוטר עם המלך עם המרון נוסו הנה הוא מסר הכה עד שלא יוכל למכל כי גם המלך שהוא מהדמה לעצמו מאד והכוד יומר נכנד מהמה והגמל הוא כמו מעולם בין מצא השכול ומצא המעמ והחמור הוא מהמיעים בפחותים שבכהמה המעמה: (ד) ויפקדם בטלאים. עשה זה כדי שיפקוד הטלאים ולא יפקוד הפסח בן יהיה בהם נגף

רד"ק

מאנג מלכו: (ב) פקדתי. עתה אני רוצה לפקוד ולנמול על עמלק את אשר עשה לישראל: שם לו. מארבים והולות בדרך ויונתן תרגם דכמן ליה באורחא: (ג) והחרמתם. כמו ואת כל הנשמה החרים לשון כלייה והשחתה, וכן תרגם יונתן ותגמר ואדוני אבי ז"ל פי' לשון חרם וקללה כלומר בתחלה החרימו שלא יהנה אדם מהם ואחר כך והמתה: ולא תחמול. לפי שסופם לחמול כמו שאמר ויחמול שאול והעם הזהירו ולא תחמול עליו שלא יהיה לו פתחון פה: ועד חמור. כי אם יהיו מהם שור או חמור יאמרו זה היה משלל עמלק והרי לא נמחה זכר עמלק והכתוב אומר תמחה את זכר עמלק: (ד) וישמע. כמו ויאסף וכן תרגם יונתן ובנש כלומר אספם שיהיו נשמעים אליו ללכת למלחמה או פי' אספם על ידי כרוז משמע ובן במשנה באחד בארד משמיעים על חשקלים פירוש סכריזין: בטלאים. שם מקום אף על פי שבא בה"א חידיעה ושלא כמנהג הנה ככותבו בקרקע בסכות בשפים ויונתן פירשו כמו ובזרועו יקבץ טלאים שתרגומו באמרי פסחיא ואם כדבר יונתן שפסחים היו אם כן זמן פסח היה ובנוב שהיה אהל מועד שם פקדם

מצודת דוד

כדכתי על היומו דכר זר להמדים את כל המעלה למעלק: (ב) פקדתי. זוכר מני את אסר עסה עמלק ליסרמל: אשר שם לו. כמל המדר כמ"ם למוספות ביתור: (ג) עתה וגו'. ל"ל אמלו סליחה ולא סהחמעסה

מצודת ציון

ענין ומספר: בטלאים. שם מקום כמו זיף ועלם ובטעם (יכוסע ט"ו). וכ"ל אמרו בטלאים ממש (יומע ל"ב) לפי שחסור למנות את

פירוש ע"ט

נין אוף גיין פון מצרים: (ג) עתה לך והכיתה הייגט
ניי אונ זאלסט שלאגן עמלק אונ איר זאלט פר
ווייסטן אלץ ווא זאם איז ולא תחמול עליו אונ דו
זאלסט טייטן פון איין מאן ביז איין אשה מעזוג
ביז יונג פון איין יונג קינד ביז אויגינדיג קינד פון
איין אוקס ביז איין שאף טונקל ביז חמור פון איין
קעמיל ביז איין איזיל: (ד) וישמע שאול את העם וגו
שאול אום גרופן אונ האט דו מיט איין גזאמילט
דם פאלק ויפקדם בטלאים אונ הט זיי גצייולט מיט
שפיליר עו הט גהייסן געהן ינעדן איין שאף פון

ז"א שאף פון דעם טייך אונ האט איקער גצייגט ווארום עם איז אסור צו צייגן די ישראל ינען זיי

נוועו

אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: הוַיָּבֹא שָׁאוּל עַד־עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל: ויַּאמֶר שָׁאוּל אֶל־הַקֵּינִי לְכוּ סְרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ עֲמָלֵקִי פֶּן־אַסְפְּךָ עִמּוֹ וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלוֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיָּסַר קֵינִי

אַלְפִין גַּבְרָא רַגְלָאֵי וַעַסְרָא אַלְפִין יַת אֱנָשׁ יְהוּדָה: ה וַאֲתָא שָׁאוּל עַד קִרְתָּא דְּבֵית עֲמָלֵק וְתַקִּים מַשְׁרְיָתִי ה בְּנַחֲלָא: ו וַאֲמַר שָׁאוּל לְשַׁלְמָאָה אֲזִיל אְזוֹר אִתְפָּרַשׁ מִנּוֹ עֲמָלֵקָאָה דִּלְמָא אֲשֵׁיצִינָךְ עִמֵּיהּ וְאַתְּ עֲבַדְתְּ טִיבוּ עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵיסָקְהוֹן מִמִּצְרָיִם וְאִתְפְּרַשׁ שלמאה

ת"א ויכּוֹ שָׁאוּל . שכם מז : וירכּ בנחל . יומא סב : ויאמר שאול אל הקיני . כיכוח פנ זוהר ויקרא ו :

מהר"י קרא

באימרי פסחא וכן פי' שמע' בליל הפסח מנה המלאים וכמה בני אדם נמנו על פסח אחד : (ה) וירב בנחל . וילחם . וכן וירב בלבן . התחיל להתגרות בעמלק ומדרש דברי ריבות . אם אדם חטא בחמה מה חטאת . ותרנ' ומכים משרייתיה לשון דגל וכן ומכים ית תתיכותי . ויש לומר וירב לשון רבבה כלומר התקין אלפיו ורבבותיו . וירב גם רב רבב . ויסך מן סך סכך : (ו) אל הקיני . בני יתרו כדמפרש ויסר קיני מתוך עמלק . שהיו יושבין ביניהן שתאבר ובני קני הנתן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה אשר בנגב ערד שהלכו ללמוד תורה אצל יעבץ: אוסיפך.

כתרנ' אשיצינך לשון כלייה כגון אוריבידה עיר דדינאל מן אבד : ואתה עשיתה חסד עם [כל] בני ישראל . שנאמר כי על כן יודעת חנתנו במדבר והיית לנו לעינים . ופי' שמע' אע"פ ששכינה עמהם לנחותם הדרך היה להם נחת רוח מיתרו שהיה טוראה

רש"י

ישראל שנאמר כם לא יספר מרוב (ברחמית ל"ב י"ב) : (ה) וירב בנחל . וילחם כנחל ורבותיו חמרו על עסקי נחל רב וקן את עצמו ומה בשביל נפש אחת תמרה תורה ערוף עגלה בנחל בשביל כל הנפשות החלו לא כ"ש מה מלחמה גהאלתן אין מאל : (ו) אל הקיני . כני יתרו שהיו יושבין במדבר יהודה בנגב ערד שהלכו ללמד תורה מיתרו שהיה טוראה

רד"ק

כשקול מומס כמו שקרם לדוד ולזמם כשכם גם כן מנס מומס בנקב כמלחמת נמס מלך בני עמון: (ה) וירב בעמלק. כ"ל שהוא נלחם עם עמלק כמיעוט כי עם עמלק הוא נלחם. כמה הכיב והמלחמה. עם' כמלחמו של עמלק הכיב עם נלחם עמו: (ו) ויאמר שאול אל הקיני. הלעון זו וככר ממר שאול אל הקיני קודם שילחם בעמלק: ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל כשעלותם ממצרים. כמה זה החסד כיון כשכא יתרו אל משה במדבר וכשלח עלמו אמנם בהלחמת ישראל נתן עלה למשה להשים על העם שופטים כמופן שמזכר בפרשת יתרו וידעת שכשהוא שיתה בהלחמת עמלק זכה שמופן שלוה משה ישראל עובר בלאו שנאמר אשר לא ידד ולא יספר ואמרו כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו שלא לצורך חסרו ביטי דוד נראה כי אפילו מנה אותם בדבר אחד כיון שמנה אותם שלא לצורך הם חסרים שאם כן למה לא לקח יואב מכל אחד שום

דבר וימנה הדבר ההוא ולא יהיה בהם נגף וכן כשמנה אותם לצורך צריך שימנה אותם בדבר אחד כמו שאול שמנה אותם בשלאים. וכן במלחמה הראשונה שפקדם בבוק שפירושו באבנים כמו שפירשנו: (ה) וירב בנחל . שרשוארב משפשו ויארב מבנין המעיל או מן הדגיש ומשפשו ויארב והוא הנכון מפני קמצות היו"ד ויש לפרשו ענין ריב ומצה כלומר יצא עמלק עליהם ונלחם אתם בנחל ויונתן תרגם ושקים משריתיה ואנה קרבא בנחלא ובדברי רבותינו ז"ל לשון דין הוא רב ודן שאול בעצמו על עסקי נחל כלומר עגלה הערופה בנחל אמר ובה בשביל נפש אחת אמרה תורה עריף עגלת כל הנפשות הללו לא כל שכן יצאתה בת קול ואמרה לו שאול אל תהי צדיק הרבה יותר מבוראך: (ו) ויאמר שאול אל הקיני . ואע"פ שראינו בכבוש הארץ כי הקיני עלו מעיר התמרים וישבו עם בני יהודה במדבר יהודה הלכו לחם כולם או בקצתם לשבת עם העמלקי כי ישובי אהלים היו

מצודת ציון

ישראל בגלגלים ומנסה בעמלקים וכ"ש לקח עלה מעדר שמול ומחזירו למקום מיומד ומנו הטלאים וידעו מספר כמי ישראל : רגלי . סולני רגל לח רוכבים : (ה) וירב . מלשון מריבה ומלחמה : (ו) הקיני . משפחת סקיני מכני חובב חותן משה : אסיפך . ענין כלינן :

מצודת דוד

עמה לך ומכחישם מכל ומכל : (ו) לכו סרו . הפרדו מעמה עמלק כי פן אוסיפך עמו בעת מהכחישם היום בעת כזאת ס"ל להכחיל ולהזהיר עשיתה חסד . על ידי יתרו יאמר והחסד הזה מה ענינו להעמי' שופטים בסיה מוסה לכל ישראל לשבת מלעיסה מלעמוד על משה מבקר

פירוש ע"ה

גְּוֹעַן צְוָוִיי מָאל הוּנְדֶרְד טוּזִינְד פּוּס גַּיְיעֶר וַיַּשֶּׂרֶת אֲלָפִים אוּנְד עֶזֶכְן טוּזִינְד פּוּן שָׁבֶט יְהוּדָה: (ה) וַיָּבֹא שָׁאוּל אִיז שָׁאוּל גְּקוֹמֶן בִּיז אִין דֶעֶר שְׁטָאט פּוּן עֲמָלֵק וַיָּרֶב בְּנַחַל אוּנְד הָאט זִיךְ גְּקְרִיגְט כְּלוֹמַר מִלְחָמָה גְּהאלְטֶן אִין מָאל : (ו) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל הַקֵּינִי אוּנְד שָׁאוּל הָט גָּזָאגְט צוּ קֵינִי דָם וֶעֶנֶן דִּי קִינְדֶר פּוּן יִתְרוֹ וְאם וֶעֶנֶן גֶּעֶסֶן אִין דֶעֶר מִדְבָּר יְהוּדָה אִין דְּרוֹם זַיִט פּוּן עֶרֶד וְאוֹרוֹם זַיִיא וֶעֶנֶן גְּגַאנְגֶן צוּ יַעֲבֵץ לֶעֶרְנֶן תּוֹרָה דֶעֶן עֶר אִיז גְּוֶעֶסֶן דָאֶרְטֶן. אוּנְד דֶר מֶלֶךְ פּוּן עֶרֶד אִיז גְּוֶעֶן עֲמָלֵק דְּרוֹם הָאט שָׁאוּל גָּזָאגְט צוּ זַיִי זְכוּ סוּרוּ רְדוּ גַיִיט קֶעֶרְט אַייְךְ אַף אוּנְד נִידֶרְט אַוֶעק פּוּן צְוִוישֶׁן דֶעם עֲמָלֵק עמו וְאוֹרוֹם מְאַמֶּער וְוֶעל אִיךְ דִיךְ אַיין טוֹהֶן בְּלוֹמַר פַּר רַאֲרֶבֶן מִיט אִים וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד אוּנְד דוּא הָאסְט מִיט אַלֶי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלוֹתָם

מב צרים

מִתּוֹךְ עֲמָלֵק׃ יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶת־עֲמָלֵק
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הֲקִימֹתִי
אֶת־דְּבַר יְהוָה׃ יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמַה־קּוֹל
הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנָי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי
שֹׁמֵעַ׃ טו וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעֲמָלֵקִי הֱבִיאוּם
כִּי חָמַל הָעָם עַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר
לְמַעַן זְבֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְיֶתֶר הֶחֱרַמְנוּ׃
טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הֶרֶף וְאַגִּידָה
לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלָּיְלָה
וַיֹּאמֶר לוֹ דַּבֵּר׃ יז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא
אִם־קָטֹן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
אַתָּה וַיִּמְשָׁחֲךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃
יח וַיִּשְׁלָחֲךָ יְהוָה בַּדָּרֶךְ וַיֹּאמֶר לֵךְ וְהַחֲרַמְתָּה
אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עֲמָלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד
כַּלּוֹתָם אֹתָם׃ יט וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל
יְהוָה וַתָּעט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה׃ כ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל כִּי שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וָאֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי
וָאָבִא אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ־עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק
הֶחֱרָמְתִּי׃ כא וַיִּקַּח הָעָם מִן־הַשָּׁלָל צֹאן
וּבָקָר רֵאשִׁית הַחֵרֶם לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
בַּגִּלְגָּל׃ כב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחָפֵץ לַיהוָה
בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה
שְׁמֹעַ מִזֶּבַח טוֹב לְהַקְשִׁיב מֵחֵלֶב אֵילִים׃
כג כִּי חַטַּאת קֶסֶם מָרְי וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפְצָר
יַעַן מָאַסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ׃
כד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי
אֶת־פִּי יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת־הָעָם
וָאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם׃ כה וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי
וְשׁוּב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה׃ כו וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּ
אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ יְהוָה מִהְיוֹת מֶלֶךְ
עַל־יִשְׂרָאֵל׃ כז וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֵק
בִּכְנַף־מְעִילוֹ וַיִּקָּרַע׃ כח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל
קָרַע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוּת יִשְׂרָאֵל מֵעָלֶיךָ
הַיּוֹם וְנָתָנָהּ לְרֵעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּךָּ׃ כט וְגַם
נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא
אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם׃ ל וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עַתָּה
כַּבְּדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב
עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ לא וַיָּשָׁב
שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁאוּל לַיהוָה׃
לב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ
עֲמָלֵק וַיֹּאמֶר אֲגַג מָעֳדַנֹּת וַיֹּאמֶר אֲגַג אָכֵן
סָר מַר־הַמָּוֶת׃ לג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר
שִׁכְּלָה נָשִׁים חַרְבֶּךָ כֵּן תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים
אִמֶּךָ וַיְשַׁסַּף שְׁמוּאֵל אֶת־אֲגַג לִפְנֵי יְהוָה
בַּגִּלְגָּל׃ לד וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשָׁאוּל
עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל׃ לה וַיֹּסֶף שְׁמוּאֵל
לִרְאוֹת אֶת־שָׁאוּל עַד־יוֹם מוֹתוֹ כִּי נִחַם
שְׁמוּאֵל עַל־שָׁאוּל וַיהוָה נִחָם עַל־הַמְלִיכוֹ
אֶת־שָׁאוּל עַל־יִשְׂרָאֵל׃ פ

מִתּוֹךְ עֲמָלֵק׃ יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶת־עֲמָלֵק
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הֲקִימֹתִי
אֶת־דְּבַר יְהוָה׃ יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמַה־קּוֹל
הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנָי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי
שֹׁמֵעַ׃ טו וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעֲמָלֵקִי הֱבִיאוּם
כִּי חָמַל הָעָם עַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר
לְמַעַן זְבֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְיֶתֶר הֶחֱרַמְנוּ׃
טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הֶרֶף וְאַגִּידָה
לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלָּיְלָה
וַיֹּאמֶר לוֹ דַּבֵּר׃ יז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא
אִם־קָטֹן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
אַתָּה וַיִּמְשָׁחֲךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃
יח וַיִּשְׁלָחֲךָ יְהוָה בַּדָּרֶךְ וַיֹּאמֶר לֵךְ וְהַחֲרַמְתָּה
אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עֲמָלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד
כַּלּוֹתָם אֹתָם׃ יט וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל
יְהוָה וַתָּעט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה׃ כ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל כִּי שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וָאֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי
וָאָבִא אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ־עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק
הֶחֱרָמְתִּי׃ כא וַיִּקַּח הָעָם מִן־הַשָּׁלָל צֹאן
וּבָקָר רֵאשִׁית הַחֵרֶם לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
בַּגִּלְגָּל׃ כב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחָפֵץ לַיהוָה
בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה
שְׁמֹעַ מִזֶּבַח טוֹב לְהַקְשִׁיב מֵחֵלֶב אֵילִים׃
כג כִּי חַטַּאת קֶסֶם מָרְי וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפְצָר
יַעַן מָאַסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ׃
כד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי
אֶת־פִּי יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת־הָעָם
וָאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם׃ כה וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי
וְשׁוּב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה׃ כו וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּ
אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ יְהוָה מִהְיוֹת מֶלֶךְ
עַל־יִשְׂרָאֵל׃ כז וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֵק
בִּכְנַף־מְעִילוֹ וַיִּקָּרַע׃ כח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל
קָרַע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוּת יִשְׂרָאֵל מֵעָלֶיךָ
הַיּוֹם וְנָתָנָהּ לְרֵעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּךָּ׃ כט וְגַם
נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא
אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם׃ ל וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עַתָּה
כַּבְּדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב
עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ לא וַיָּשָׁב
שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁאוּל לַיהוָה׃
לב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ
עֲמָלֵק וַיֹּאמֶר אֲגַג מָעֳדַנֹּת וַיֹּאמֶר אֲגַג אָכֵן
סָר מַר־הַמָּוֶת׃ לג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר
שִׁכְּלָה נָשִׁים חַרְבֶּךָ כֵּן תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים
אִמֶּךָ וַיְשַׁסַּף שְׁמוּאֵל אֶת־אֲגַג לִפְנֵי יְהוָה
בַּגִּלְגָּל׃ לד וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשָׁאוּל
עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל׃ לה וַיֹּסֶף שְׁמוּאֵל
לִרְאוֹת אֶת־שָׁאוּל עַד־יוֹם מוֹתוֹ כִּי נִחַם
שְׁמוּאֵל עַל־שָׁאוּל וַיהוָה נִחָם עַל־הַמְלִיכוֹ
אֶת־שָׁאוּל עַל־יִשְׂרָאֵל׃ פ

תרגום

שְׁלָמָא מְגוֹ עֲמָלֵקָאָה׃
יג וּמְחָא שְׁמוּאֵל יָת דְּבִית
עֲמָלֵק מַחְוֵילָה מֵעֲלָנָא
דְּחַגְרָא דִּי עַל אַפֵּי
מִצְרָיִם׃ יד וַאֲחַד יָת אֲגַג
מַלְכָּא דְּבִית עֲמָלֵק כַּד
חַי וְיָת כָּל עַמָּא נְמַר
לְפָתְגָם דְּחָרֶם׃ טו וְחָס
שָׁאוּל וְעַמָּא עַל אֲגַג וְעַל
שְׁפַר עָנָא וְתוֹרֵי שְׁמִינֵיָא
וּפַטִּימֵיָא וְעַל כָּל דְּטַב
וְלָא אֲבוּ לְעַנָּרוּהוֹן
וכל

ת״א ויפוק לה מגג . פקדה
שנער מה׃

רש״י

ללמוד תורה וערד הוא עמלק. הכנעני מלך ערד עמלק היה שמחמר יושב הנגב (במדבר כ״ח ח׳) ועמלק יושב בארץ הנגב (שם י״ג כ״ט): עם כל בני ישראל. שכולו מסעודתו משה ואהרן וכל זקני ישראל והרי מעלה עליו כאלו עשה חסד עם כל בני ישראל׃ (ט) והמשנים. אין לו דמיון והם הכרוזים ואומר אני לשון מנסים כמו כסף מנסה על שם שהוא כפול בטבור וכשומן וכן ופר

רד״ק

והיו נוסעים ממקום למקום כפי שהיתה מודעת להם: פן אוסיפך. שרשו אסף מבנין הפעיל על דרך אובידה העיר ענינו לשון בליון: ואהבה עשיית חסד. בעצה שנתן יתרו למשה ונחשב לזרעו אחריו כאילו הם עשו החסד והוא שאמר עם כל ישראל כמ״ש שם וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום. ובדרשו׳ יכו עם כל בנ״י עשה חסד והלא לא עשה חסד אלא עם משה הרא דכתיב קראן לו ויאכל לחם אלא ללמדך שכל העושה מרחם עם אחד מגדולי ישראל מעלה עליו כאילו עשה חסד עם כל ישראל: (ז) מחוילה בואך שור. אולי שכנו שם עם בני ישמעאל או לקח הארץ מידם וכ״ק באמה פירשהי שהיא לנכח ירוע המקום: (ט) והמשנים. תרגם יונתן כמו חפוך והמשנים שתרגם שמ״ני׳ ותרגם הכרים פטימיא ורצה לומר השמנים שהם שמנים מאליהם על ידי מרעיתם והמפוטמים שהם מפוטמים על ידי אדם שמאכילם כי כן דרך הפסם שמפסם הבהמות מכין המאכל ופשו׳ בפי הבהמה ויש לפרש המשנים הכבושים בני שנה והכרים גדולים משנה. ויש מפרשים המשנים שהם שניים לבנין: וכל המלאכה. פירוש המקנה וכן לרגל המלאכה אשר לפני כי כל דבר שיתעסק בו האדם נקרא מלאכה ומישה מלאכת אומנות בין בעבודת האדם׳ בין במקנה: נמבזה ונכם. בהוספת שתי אותיות וכן מתלאה ואמר נמבזה ונמס נקבה וזכר כמו רוח גדולה וחזק והנקבה על המלאכה והזכר על הענין וכן ישעה מלאכה והענין בזות

מצודת דוד

עד מכה: (ז) בואך. עד מקום תכונו לכתו וכלומר מדבר מול המדבר המכוון המקום: (ט) וימחול. חמים היו על מגן ועל מכתר להגן וכו׳ ועל כל דבר טוב שמלמו שם ולא כלו להחרימם ולא החרימו כ״מ

פירוש ע״ט

מִמְּצְרַיִם אִין זַיֶיעֶר אוֹף גַיין פוּן בְּמִצְרַיִם וַיַסֶר קַיְנִי זִיךְ מִתּוֹךְ עֲמָלֵק הָט דָעֶר קַיְנִי זִיךְ אֶפְ גֶמַאן פוּן צְווִישֶׁן דָעם עֲמָלֵק: (ז) וַיֵךְ שָׁאוּל אֶת עֲמָלֵק אוּן שָׁאוּל הָט גֶשְׁלַאגֶן דָעם עֲמָלֵק מֵחֲוִילָה בּוֹאֲךְ שׁוּר פוּן חֲוִילָה בִּיז אִין דַיין קוּמֶן קֶיין שׁוּר וָום אִיז פַּר מִצְרַיִם: (ח) וַיִּתְפֹּשׂ אֶת אֲגַג אוּן עֶר הָאט גַהאפְט דָעם אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק לֶעבְּדִינֶרהֵייט אוּן דָאם גַאנְצְע פָאלְק הָאט עֶר פֶערְווִיסְט צוּא דֶער שַׁארְף פוּן דֶר שְׁווֶערֶד: (ט) וַיַחְמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל אֲגַג וְעַל מֵיטַב הַצֹּאן הָאבֶּן זִיךְ דֶער בַּארִימְט אוֹף אֲגַג וְעַל מֵיטַב הַצֹּאן אוּן אוֹף דִיא בֶּעסְטוּ שָׁאף אוּן רִינְדֶער וְהַמְּשֻׁנִים אוּן אוֹף דִי גְטְאעֶלְטִי פֶּעטֶע וְעַל הַכָּרִים אוּן אוֹף דִיא פֶּעטֶע שָׁאף אוּן אוֹף אַלְוִוט גוּטֶן וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם אוּן

גֶיי הָאבֶּן נִיט גְוִואלְט פָאר וִוִיסְטֶן זִיי וְכָל הַמְּלָאכָה נְמִבְזֶה וְנִמַּס אוּן אַלֶין וָום אִיז גְוֶועזֶן מְבְזֶה אוּן צוּ

מדה״י קרא

להם חייהם ומטעם שהרי היה לשם מקומו והיה בקי בתהלוכי ובשבילים שבו שנאמר ומשה היה רועה וגו׳ וינהג הצאן אחרי המדבר וגו׳ ואני בפוסיק על דבריו וזה יוכיח ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל. ומדרש שנהנו הזקנים מסעודתו: (ט) המשנים והכרים. ת״י שבינא ופפיטיא. ופירש רבינו שהם כפולים ומשונים בשבר ובשומן. ופפרדים אומרים משני׳

רש״י

חין לו דמיון והם הכריזים ואומר אני לשון מנסים כמו כסף מנסה על שם שהוא כפול בטבור וכשומן וכן ופר

רלב״ג

יהנו ישראל כלל מכלכיהם להפיל כי סכונה המלחמה היתה זאת לעקרים הסקמה ממה שסעה ממלך ליש־לל בדרך בלתחם ממלרים מאד וזה כחם כל המחלנים מחריחם למען יילחו הכלים מעבות כדכר סלע הזה ולא היתה הכונה בזאת המלחמה לקחת שלכם ולהשמת מלכיהם. ובאמר שמאל ויחמל העם וגו׳ ידיעה בשלל הילחו כי לא היתה כוונתם בזה לנקמה לך להועיל לעלמם וזה היה הפך הכוונה המלכים וידעה שלחת הסבה בעיכה כאמרו יש־לל ביעי מדבלי ואסתר מעלום ידם בכזת מוביהם שהיו ממעלך כמו שספר ובזה לא שלמו לת יש: (ט) והנם ספר כי ממלו במחל והעם על מגג ועל מיטב הצאן ולא אבו מחריחם והמלאכה הפחותה מחריחו וקרא מזה נמאוס

מצודת ציון

(ח) ויתפש. ענין לחזקה: (ט) והמשנים. מלבון כנים כ״ל כפולים בכסף ומנים ולוגמתו כפורי זהב מנים (עזרא ח׳) וכ״ל כפולים: הכרים. הכבשים הממנים: ולא אבו. ולא רלו: וכל המלאכה.

משלי חכמים

וואם עֶר הָאם אִים בֵּיז אִיצְט גֶיטָאן וְוָעם רַאבֶּן גֶיט קֶיְנֶד פַיְנְד הָאבֶּן צוּא שְׁטֶעלֶן. אוּג וַיְיל דִיא פַיְינְדשָׁאפְט אִיז גִיט אֵיינְגֶיוְואלְצִיגְט אִין דִיא הֵארְץ פוּן רַאבֶּן אוֹיךְ שְׁטֶעלֶן. דֶיר־בֶּער וְוִידֶער גִיט אֵיינְגֶיוְואלְצִיגְט דִיא פַיְינְדשָׁאפְט צוּא שְׁטֶעלֶן אִין דִיא קֶינְדֶער פוּן רַאבֶּן. אֲמֶאהְל אִיז דָא שְׁטֶעלֶן הָאם צוּ רַאבֶּן קֶיין שֶׁלֶעכְטֶס גִיטָאהָן. אוּג רַאבֶּן הָאם פַיְינְט שְׁטֶעלֶן דָאס אִיז שׁוֹין אֵ אֵיינְגֶיוְואלְצִיגְט שְׁנֵאה אִין דִיא הֵארְץ פוּן רַאבֶּן. אוּג דִיא שְׁנֵאה וָועט שׁוֹין זֵיין אֵיינְגֶיוְואלְצִיגְט אִין דִיא הֵארְץ פוּן זַיְינֶע קִינְדֶער וַיְיל זֵיי וֶועלֶן אֵייבִיג פַיְינְט הָאבֶּן צוּ שְׁטֶעלֶן. אוּג אֶפִּילוּ דִיא אֵיינְקֶלְינֶע אוּג דִי וַיְיטֶערְדִיגֶע דוֹרוֹת פוּן רַאבֶּן וֶועלֶן אֶפֶּע פַיְינְד הָאבֶּן צוּ שְׁטֶעלֶן. דָם וֶועלְבֶּער אִיז נִיטְזֶן בֵּיי יְהוּדָה. דִיא יְהוּדִין הָאבֶּן צוּ שְׁטֶעלֶן קֶיין שְׁלֶעכְטֶס נִיטָאן אוּג עֶמֶלֶק אוּג גִיקוּמֶן אוֹיף דִי יְהוּדִין צוּ אַמַלְחָמָה. וַיְיל עֶר הָאט נִיכְּאהְט אֵ אֵיינְגֶיוְואלְצִיגְט שְׁנֵאה צוּ דִי יְהוּדִין אִינְ דִי אֵיינְגֶיוְואלְצִיגְט שְׁנֵאה אִיז גֶעבְלִיבְּן בֵּיי דִי עֲמָלֵקִים אִין הֵארְצִין אוֹיף אֵייבִיג אוֹיף אֶפֶּע דוֹרוֹת דְרִיבֶּער

הַמְלָאכָה נִמְבְּזֶה וְנָמֵס אַתָּה הַחֲרִימוֹ׃
י וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר׃
יא נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שָׁאוּל
לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרַי לֹא
הֵקִים וַיִּחַר לִשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה
כָּל־הַלָּיְלָה׃ יב וַיַּשְׁכֵּם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת
שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֻּגַּד לִשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־
שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיָּסֹב
וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל׃ יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־

שאול

ת״א נחמתי . יומת עם מצרים ה׃

מדר״ש קרא

הם סומים מובהרין פרישים לרכוב עליה במלחמה וכן במרכבת המשנה וכן כתיב סומים אצל כרים שנאמר לברים ולרכים למשנים ויש כרים זכר לשון בהמות : נמבזה . כמו נבזה והמ׳ מפעילה ויש לומר נמבזה נעשית נבזה כלומר נהייתה לבזיון וס׳ משמשת : (יא) נחמתי . מחשבה עלתה בלבי על שאול שהמלכתיו : כי שב מאחרי . מוסב על אל הסורו מאחרי ה׳ : ואת דברי לא הקים . מוסב על שמע לקול דברי ה׳ : ויחר לשמואל . על שאול ואעפ״כ ויזעק אל ה׳ כל הלילה . להתפלל בעדו : (יב) מציב לו יד . פי׳ שמע׳ יד זה לשון מצבה הוא כגון

רלב״ג

שנעשם לכסיל המלוכה ממנו : (יב) הנה שאול הכרמלה וכמה מציב לו יד . ידמה סיכיס הכלון הזה שהוא היה מציב לו מקום לשכח בו ולעבוד הם״י שם ולתת לו תודה על הניצוח שכר הטיב לישראל והנה היה המקום ההוא מציב לו יד כו הגלגל כי שם היו נקבלים ישראל תמיד על כל הדברים הגדולים וזה ממה שיסד ושיכל וירד הגלגל : (יג) ויבא שמואל אל שאול עד נזכר לה׳ מלכיך בגלגל . והנה מפסר שהשב שאול בשם יזכרו לה׳ מן הגלגל הזה שלא יקבה בעיני הש״י מהר בחיים ובמלכם כשבאו ולחולצת ההמלוכה הזה ימסו על העם ועוד מכב כי מפני שלא נזה להחריש מלך עמלק ועשו ביזכר להגיל מלכם וזהו לאמרו והכיה לה מנו מלך עמלק ולמה עמלק החמתי :

מצורת ציון

המקום נקרא מלחמה לפי שהו עשוים ההרים כעין המקום וזו יעשוה כמו כרגל המלחמה (כהלכות ל״ג) : נמבזה . כזיון : ונמס . ל״ל דכר הנכחה : (יא) נחמתי . עניו השיב מהמכה : (יב) מציב . עניו ומכה יסוב וירד הגלגל כ״ל כל זה היה לכמואל : (יג) אל שאול . כשבא שמואל אל הגלגל :

לקוטי יקרים

הם הקב״ה בעיניהם איך בידעתם יאוב בעיניהם הם בעיניהם צו דיא יודין ווען ער וועט ווידער אין ווינג צהריסיין־ענדיג פון מצרים . נום די יודין האבין צו אים נאר נים ביזונדערם . פון דעסטוועגין הם ער מיט זיי נהאלטין מיחמה . איז דאך דם א עיינציין־ארצשטיי פיינדשאפט פון עמלק איון דיא יודין אויף אלע זודות ווידער ואלסטו חרגן אלע עמלקים בייזיך ביינדר אויך ואראוס אז זיי ווילין נרוים ווערן ווילין זיי אויך פיינם האבין די יודין :

ויחר לשמואל אונ עם האט גגרימט צו שמואל נוענם אל ה׳ האט ער גישרינן צוא נאט אנאנצע נאכט : (יב) וישכם שמואל אונ שמואל האט זיך גפערדרט צוא גין אקעגן שאול אין דר פריא ויזגד לשמואל אונ עם איז גנאנט גוארן צו שמואל בא שאול הכרמלה שאול איז גקומען קוין ברמל והנה מציב לו יד אונ ער שטעלט זיך דארטען איין אורט קלומר ציין מוסם מקריב זיין אוף אים קרבנות . אודר צוא טיילן דארטן דעם נאך רוב מיסב בעבור שהיה הגלגל אונ פון דאנין ווען שאול רינגלן אונ ווען איבר פארען אונ ווען ניזדין קוין נלגל אזו איז גנאנט גוארן צוא שמואל : (יג) ויבא שמואל אל שאול איז שמואל גקומין

תרגום

וְכָל מְדַעֲם דְּשִׁית וְדִכְסִיר וְהָה נְמִירוּ׃
י וַהֲוָה פִּתְגָמָא נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִם שְׁמוּאֵל לְמֵימָר׃ יא הָבִית בְּמֵימְרִי אֲרֵי אֲמְלֵכִית יָת שָׁאוּל לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא אֲרֵי תָּב מִבָּתְרַי פּוּלְחָנִי וְיָת פִּתְגָמַי לָא קָיֵם וּתְקֵיף לִשְׁמוּאֵל וְצַלִּי קֳדָם יְיָ כָּל לֵילְיָא׃ יב וְאַקְדֵּים שְׁמוּאֵל לְקַדָּמוּת שָׁאוּל בְּצַפְרָא וְאִתְחַוֵּא לִשְׁמוּאֵל לְמֵימַר אֲתָא שָׁאוּל לְכַרְמְלָא וְהָא מְתַקֵּן לֵיהּ תַּקְנָא בֵּיהּ וְאִסְתְּחַר וַעֲבַר וְנַחֵת לְגִלְגָּלָא׃ יג וַאֲתָא

השני שכע מיס (סופטים ו׳ כ״ה) : נמבזה ונמס . כמו נבזה והמ״ם נפעילה כו׳ : (יא) נחמתי . מחשבה עלתה בלבי על מלכות שמול מהמלכתי : (יב) מציב לו יד . כומה לו מזכח הוה המזכח שנאמר בשלימו ויורפא לת מזכח ס׳ הכרום (מלכים ח׳ י״ח ל׳) ויונתן תרגם והת מתקן ליה תמן לתר

רד״ק

המקום הנקנה : (יא) נחמתי . מבנין נפעל : (יב) מציב לו יד . מכין לו שם מקום לחנות החיל ולחלוק חבוה וכן הרגם יונתן מתקן ליה המן אתר לפלגא ביה בזהא . ובדרש בוגה לו מזבח שם בכרמל והוא המזבח שנאמר באליהו וירפא את מזבח ה׳ החרום : ויסב ויעבר . אחר שהציב לו יד בכרמל סבב ועבר לו הגלגל לזבות שם כמו שאמר והשמם לפני שהיה שם המזבח ואחל מועד תחילה כשבאו לארץ ואע״פ שעתה היה בנוב היו

מצודת דוד

המקום הכזוים : (יא) כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים . בפעל הדבר במ״ב : ויחר לשמואל . דבר הזועם לכעוס על עלמו : ויזעק . להתפלל על שאול : (יב) להקראת שאול . לנכח לקראתו כאשר בקר : בבקר . מוסב על וישכם : מציב לו יד . מיכח שם לעלמו מקום לחלק הכזוז : ונסב . שאול מן הגלגל : ברוך אתה לה׳ הגו׳ . ל״ל ס׳ יבכך מוחך לפני

פירוש ע״ם

גנאנגן קומר שלאף דם האבן זיי פר ויסם :
(י) ויהי דבר ה׳ אונ עם איז גוועזין די רייד פון נאט צו שמואל צוא זאגן : (יא) נחמתי איך האב הרטה כי המליכתי את שאול נום איך האב גמאכט קינינג שאול פר אמלך כי שב מאחרי דאן הט זיך אפ גקערט פון מיר אונ מייני רייד האט ער ניט מקיים גוועזין

שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה
לַיהוָה הֲקִימֹתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה׃
יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמֶה קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה
בְּאָזְנָי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ׃
טו וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעֲמָלֵקִי הֱבִיאוּם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר
לְמַעַן זְבֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיֶּתֶר
הֶחֱרַמְנוּ׃ טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל
הֶרֶף וְאַגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֵלַי הַלָּיְלָה וַיֹּאמְרוֹ לוֹ דַּבֵּר׃ יז וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטֹן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ
רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָתָּה וַיִּמְשָׁחֲךָ

שְׁמוּאֵל לָוַת שָׁאוּל וַאֲמַר
לֵיהּ שָׁאוּל בְּרִיךְ אַתְּ
קֳדָם יְיָ קְיֵמִית יָת
פִּתְגָמָא דַייָ׃ יד וַאֲמַר
שְׁמוּאֵל וְאִלּוּ קָיְמִתָּא
וּמָה קָל עָנָא הָדֵין
בְּאוּדְנַי וְקָל תּוֹרְיָא דַאֲנָא
שָׁמַע׃ טו וַאֲמַר שָׁאוּל
מֵעַמְלָקָאֵה אַיְתְיאוּנוּן
דְּחַס עַמָּא עַל שַׁפַּר עָנָא
וְתוֹרֵי בְּרִיל לְדַבָּחָא
קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וְיָת שְׁאָר
מוֹהֲרָא נְמַרְנָא׃ טז וַאֲמַר
שְׁמוּאֵל לְשָׁאוּל אוֹרִיךְ
וַאֲחַוִי לָךְ יָת דְּאִתְמַלֵּל
מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי בְּלֵילְיָא
וַאֲמַר לֵיהּ מַלֵּי׃ יז וַאֲמַר
שְׁמוּאֵל הֲלָא שַׁרְיוּתָךְ
הֲוֵיתָא שֵׁית וְחָלַשׁ בְּעֵינָי
נַפְשָׁךְ בְּרֵם זְכוּת שִׁבְטָא
דְּבִנְיָמִין אֲבוּךְ גְּרָמָא לָךְ
דִּי בָעוּ לְמֶעְבַּר בְּיַנָּא
קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל

ת"א תעמלקי הכיתום. ע"נ כד (שם מ): הלח שם קנן. מקידה שבר סר:

פתח בס"פ ויאמר קרי

רש"י

לפלגת ניסי כיוצא: (טז) הרף. כתרגומו תורך. פי' המתן: (יז) ראש שבטי ישראל אתה. ת"ל שבטעת בבנימין עבר בימת ברים כל עמת כמה שנאמר בעיר רומס

מהר"י קרא

ויצב לו בחיוואת מצבת וגו' ויקרא להיד אבשלום. וזהו חמוב' שנאמר באליהו וירפא את מזבח ה' החרוס. ד"א להעמיד בידי מבצר הכרמל שהיה ביד פלשתים שנאמר להציב ידו בגבר פרת. וי"ת והנה מציב ושוא מתקן להון לפלגא ליה ביוחא: ויסב. משם נסב וירד הנגלנל: (טז) הרף. אוריך כלומר המתן

ויש לומר חנח מדבריך כמו הרף מנגי: (יז) הלא אם קטן אתה בעיניך. שאמרת הלא מקטני שבטי ישראל וגו':

רד"ק

מכבדים מקום אהל מועד בגלגל והיו זובחים שם בשעת היותר הבמות וכן חדשו שם המלוכה ובחרו שם זבחי שלמים: (טו) למען זבוח. לא חשלו עליהם להשאותם אלא למען זבוח לה' שהיה עמהם בשלחמה. ואמר אלהיך לכבוד שמואל לחגדיל מעלתו כי כל מה שיגדל האדם ראוי לומר עליו אלהיו אלהיך

מצודת דוד

שקיימתי דבר ה' שאר לויתני והזכות הזה כאלו עליך: (יד) ומה קול. כ"ל ואם קיימת דבר ה' מה הוא קול הצאן וכו' כאלו המה מעמלק: (טו) מעמלקי הביאום. כ"ל הן אמת שעמלק הוכה ועכ"ו אין זה כי אם בחסו על מבחר הצאן כדי שיהיה זבוחים לה' ולא להחזיק בעל עזוז כדרך ומדל מסס ומעידה לך וכו': (יז) אם קטן אתה בעיניך. אף אם כעיני עליך מחכב מחה לקטן מ"מ הלא מחה בחסם המולך

מצודת ציון

עשיה והעמדה: יד · מקום: (טז) הרף. מלבון לפיון:

פירוש ע"ט

צוּ שָׁאוּל הָאַט שָׁאוּל גְּוָאנְט צוּא אִים בָּרִיךְ אַתָּה לַה׳
גְּבָעְנְטְשְׁט בִּיסְטוּ צוּ נָאט אִיךְ הָאבּ קְמְקִים גְּוָעזָן
דִּי רֵייר פּוּן נָאט׃ (יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הָאט שְׁמוּאֵל
גְּוָאנְט וָמָה קוֹל הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנָי אוּן וָוָם אִיז דָּם קוֹל פּוּן
דִּי שָׁאף אִין מֵינָע אוֹרֶן וְקוֹל הַבָּקָר אוּן דָּאס קוֹל
פּוּן דִּי רִינְדֶר וָוָם אִיךְ הֶעֶר׃ (טו) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הָאט
שָׁאוּל גְּוָאנְט פּוּן עֲמָלֵק הָאבֶּן זֵי עָם גְּבְּרַאכְט אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם וָוָם דָּם פָאלְק הָט זִיךְ דָּר בַּארִימְט אוֹף דִּי
בֶּעסְטֶע שָׁאף אוּן רִינְדֶר לְמַעַן זְבֹחַ לַה׳ אֱלֹהֶיךָ פּוּן
וְועגֶן צוּא הָאבֶּן מִיר פָאר וָוִיסְט׃ (טז) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
אִיבְּרִיגְע הָאבֶּן מִיר פָאר וָוִיסְט׃ (טז) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל

יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃ יח וַיִּשְׁלָחֲךָ
יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לֵךְ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־
הַחַטָּאִים אֶת־עֲמָלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד־
כַּלּוֹתָם אֹתָם׃ יט וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל
יְהוָה וַתַּעַט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה׃ כ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה
וָאֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי יְהוָה וָאָבִיא
אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק
הֶחֱרַמְתִּי׃ כא וַיִּקַּח הָעָם מֵהַשָּׁלָל צֹאן
וּבָקָר רֵאשִׁית הַחֵרֶם לִזְבֹּחַ לַיהוָה

יְיָ דְּבָרֵךְ יָת לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא
עַל יִשְׂרָאֵל׃ יח וְשַׁלְחָךְ
יְיָ בְּאוֹרְחָא וַאֲמַר אֱזֵיל
וְתָנַסַּר יָת חַיָּבַיָּא יָת
דְּבֵית עֲמָלֵק וְתֵגֵיחַ
קְרָבָא בְּהוֹן עַד דְּתְשֵׁיצֵי
יָתְהוֹן׃ יט וּלְמָא לָא
קַבֶּלְתָּא לְמֵימְרָא דַּייָ
וְאִתְפְּנֵיתָא עַל בּוּזְתָא
וַעֲבַדְתָּא דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ׃
כ וַאֲמַר שָׁאוּל לְשְׁמוּאֵל
דְּקַבֶּלִית לְמֵימְרָא דַּייָ
וַאֲזַלִית בְּאוֹרְחָא
דְּשַׁלְחַנִי יְיָ וְאֵיתֵיתִי יָת
אֲגַג מַלְכָּא דַּעֲמָלֵק יָת
עֲמָלֵקָאֵה גְּמָרִית׃
כא וַאֲפֵרֵישׁ עַמָּא מִן
בּוּזְתָא עָנָא וְתוֹרִין קֻדָּם
דְּיִתְחָרְמוּן לְדַבָּחָא קֳדָם יְיָ
אֱלָהָךְ

ה״א תמר במעתיקים מד ע׳ נה׳

מהר״י קרא פתח בם״ס רש״י

(יט) בדרך. בדרך אחר ולא הברורה: עד כלותם. כלות ישראל את בני עמלק. ואם תאמר ויהי כהרציאם אותם אף זה ב״ם נגעל: (כא) ראשית החרם. טיטב החרם. ותרג׳ קדם דיתחרמון. קידם

(יט) בדרך. בדרך אחר ולא הברורה: עד כלותם. כלות ישראל את בני עמלק. ואם תאמר ויהי כהרציאם אותם אף זה ב״ם נגעל: (כא) ראשית החרם. טיטב החרם. ותרג׳ קדם דיתחרמון. קידם (תהלים סח כח): (יח) עד כלותם אותם. השם תמר מתך יכלו לאותם: (יט) ותעמ׳. כמו ותשף לטון שיט (כרתשית ע״ו ו׳/ח׳): (כא) ראשית החרם. מעיכהמרם וכן רחשית

דנך (דכריס י״ח ד׳) כמה דגלמר בהריכיכם לת הלכו ממנו (כמדבר י״ח ל׳) ווונתן תרגם קדם ליחרמון:

רד״ק

אם קצן אתה בעיניך כלומר אף על פי שאתה קטן בעיניך ולא רצית להתגדל על העם ולמנעם הלא ראש שבטי ישראל אתה ולפיכך משחך ה׳ למלך עליהם להנהיגם על הדרך הישרה ולמנעם מהעביר׳ ואיך הניחם אותם לעבור על דברי ה׳ לא עשו הם אלא אתה שהיה בידך למחות ולא מחית נראה כי רצונך וחפצך היה בדבר וחמדת השלל והעט אליו ווונתן תרגם הפסוק כן הלא מן שרויותך הויתה שים וגו׳ וכן אמר בדרש כי כשעברו ישראל את הים והיו מתיראים ישראל לעבור קפץ שבטו של בניכן התחילו לעבור וראו שבט יהודה והתחילו לרטמם באבנים כדי שיחזורו להם וקפץ נחשון בן עמינדב ועבר עם כל שבטו ואתריו כל ישראל ומכלו על הפסוק הזה שם בניכן צעיר רודם אל תיקרי רודם אלא רד ׳ם וכתיב בתרי׳ שרי יהודה רגמתם וגו׳(נ״מ)עד כלותם אותם.עד כלות ישראל אותם ותהיה מ״ם כלותם על הפיעל או תהיה על הפעול ותהיה מלת אותם הבא אחריו הוספת ביאור: (יט) ותעט. כבר פירשנו המלה

מצודת ציון

(יט) ותעט. ענין פריקה כמו ויעט הסס (לקמן כ״ה) וזלה לומר מהילות הכליכה: (כא) ראשית החרם. מיטב מדכר כגמלים כמו

לא שמעת. להמרים מכל וכל וכ״ל כיוצא בעבור דברי השם לא שמעת אלא כלות כלותם אותם מהשם להקח השלל וכו׳: (כ) אשר שמעתי. כ״ל גת כלומר תלמוד לומר אשר שמעתי בקול וכו׳: ואביא. כ״ל עם שלא הרגתיו מ״מ לא שמחתיו בעשות לך הכיעומיו והוא כיוצא בהרבו כלל עת: (כא) ויקח העם. ולפי שהשלל לא נקחתי אני מעומש

פירוש ע״ט

יִשְׂרָאֵל׃ (יח) וַיִּשְׁלָחֲךָ ה׳ בְּדֶרֶךְ אוג נְאַט הָאט דִיךְ צוּ דֶעם זַאק רוּב אוג נְאַט הָאט דִיךְ גְּשִׂיקְט אִין וְוֶעג וַיאֶכֶּר אוג הָאט דִיר גְּזָאגְט לֶךְ וְהַחֲרַמְתָּה גַּיי אוג זָאלְסְט פַּר וּויסְטֶן דִי וְיִנְדִיגֶע דֶעם עֲמָלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ אוג רוּ זָאלְסְט מִלְחָמָה הַאלְטֶן אִין אִים בִּיז אִיר וְוֶעט פֶּאר לֶעגְנֶן זֵיי׃ (יט) וְלָמָּה לֹא שָׁמַעְתָּ אוג וָוארוּם הָאסְטוּ נִיט צוּ גֶהֶערְט אִין דֶעם קוֹל פוּן נָאט וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל אוג דוּא בִּיסְט גֶפָלוֹגֶן

אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק
הֶחֱרַמְתִּי׃ כא וַיִּקַּח הָעָם מֵהַשָּׁלָל צֹאן

פֶּן רַבְּנָךְ יֵי לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא
עַל יִשְׂרָאֵל׃ יח וְשַׁלְחָךְ
יֵי בְּאוֹרְחָא וַאֲמַר אֱזֵיל
וְתָנַסַּר יָת חַיָּבַיָּא יָת
דְּבֵית עֲמָלֵק וְתֵגֵיחַ
קְרָבָא בְּהוֹן עַד דְּתְשֵׁיצֵי
יָתְהוֹן׃ יט וּלְמָא לָא
קַבֶּלְתָּא לְמֵימְרָא דַּייָ
וְאִתְפְּנֵיתָא עַל בּוּזְתָא
וַעֲבַדְתָּא דְּבִישׁ קֳדָם יֵי׃
כ וַאֲמַר שָׁאוּל לְשְׁמוּאֵל
דְּקַבֶּלִית לְמֵימְרָא דַּייָ
וַאֲזַלִית בְּאוֹרְחָא
דְּשַׁלְחַנִי יֵי וְאֵיתֵיתִי יָת
אֲגַג מַלְכָּא דַּעֲמָלֵק יָת
עֲמָלֵקָאֵה גְּמָרִית׃
כא וַאֲפֵרִישׁ עַמָּא מִן
בּוּזְתָא עָנָא וְתוֹרִין קֻדָּם
דְּיִתְחָרְמוּן לְדַבָּחָא קֳדָם יֵי
אֱלָהָךְ

ה״א תמר במעתיקים מד ע׳ נה׳

גנוכז

אֱלָהָךְ בְּגִלְגָּל׃ כב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲחֵפֶץ
לַיהוָה בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל
יְהוָה הִנֵּה שְׁמֹעַ מִזֶּבַח טוֹב לְהַקְשִׁיב
מֵחֶלֶב אֵילִים׃ כג כִּי חַטַּאת־קֶסֶם מָרִי

ואון

נִבְרְיָא דְשָׁאלִין בְּקִיסְמָא בֵּן חוֹבַת כָּל גְּבַר דְּמָרֵד עַל פִּתְגָמָא דַיְיָ וּכְחוֹבֵי עֶמָּא דְּטָעוּ בְּתַר

מזהר"י קרא

רש"י

(כב) הנה שמוע. נקולו טוב מזבח: להקשיב מחלב אלים. זה מוסב על הנה שמוע מזבח טוב ולהקריב מחלב אילים (כג) כי חטאת קסם מרי ואון והרפים הפצר. וכעוסם על און ותרפים כן עונם של הפלר ויותן תרגם מרי כחוב גבריא וכו' וכחובי עמא דטעו בתר טעותא כן חוטת

ראון

היה לך לשמוע בקולו להחרים הכל ומוסב על ועתה שמע לקול דברי ה' ועל ויהמהל שאול והעם על מיסב הצאן והבקר וחמצו להקשיב עלדברו יותר מאילים מובחרים: מחלב. כמו ומחלבי־ן לכך מנוגן בן מזבח טוב: (כג) כי חטאת קסם מרי. כתרגי' ארי כחובת גבריא דשאלין בקסמיא כן חובת גבר דמסרב על פיתגמי אורייתא וכחובת עמא דשקן בתר טעוותא כן חובת כל אנש דבצר ומוסיף על פיתגמי נבייא כלומר כחטאת קסם קסמים. מרי מסרב לדברו. וכחטאת עובד און והרפים הפצר המתחזק כנגד דברו וי"א כמו הבצר ועתה לא יבצר מהם. לשון פחיתה ופ"א פתחלף בני"ת כמו בור עמים במו פזר. נשפת נשבת.

רד"ק

(כג) כי חטאת קסם מרי. הסר כ"ף הדמיון כמו לב שפיה ייסיב גזה וכת"י ארי כחובי גבריא דשאלין בקסמא וגו' כלומר כמו שחטא קסם הוא חטאה גדולה כי הוא מסיר בפחונו מהב"ה ונותן בפחונו בקסם כן הוא חטאת גדולה חטאת מרי וחוא מי שמורה פי האל ואינו עושה מה שצוחו כי אחרי שעבר על מציתו הרי הוא כופר בו וכפיר בפחונו בימנו ואומר כי אין בידו להטיב ולהרע לפיכך לא יירא מפנו לעבור על בצוחו חדרי הוא כעובד ע"א וכתרפים גם כן שהוא חטאת גדולה כן הוא חטאת גדולה הפצר והוא מי שעובר על רצון המצוה אוחו כמו

רלב"ג

(כב) כחפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה'. פעם זה מעולה כי העולות והזבחים יבאו על התמידים כמו שהתבאר בחומש וזה הוא מבואר כי הוא יותר טוב בישמוד מדסמיחפץ ולא לעבוד ולחו הקריבנות: מזה שמוע. למעלת הפעם הוא טוב מהפעלת הזבח והקריב למעלותיו הוא יותר מהקדבת חלב לאילים על מזבח ה': (כג) כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפלר. מחשוב ביאיסיה וי"ו ותרפים כוי"ו נלדפ וככ וסום ואיה ועונה והלולן כוו ואון ותרפים כתמרי התרפים דכיתו און והלולן זה הוא כמו כי מי בעוכא ממלות ה' בסיקרי' קלקם לכך כתה הוא ממרי לח פיו וכן מי שמוסיף על דברי הפעם הוא מוסיף ולזה אמר במוסיף למשול על מה שאמר אפר שמיעתי בקול ה' וגו'

כתש"ם שבאמה בעשה קיים אם דבריו כתה מדה אח פיו כמה בלא קיים אלוחו להחרים אח עמלק בכללו ושללם ועכן בפרט לפי מה שאומר וחוא כי הקסון הקסם הוא ענין דומה למרי וזה כי הקוסם יגיד מה שיגיד בחשלעות שפע מהשעול מן הש"י אלא שהשפע ההוא מאר כמו שאמר ובאלנו בספר מלחמות ה' וחסכון הספע ההוא לימינו מלך מה שיגיע מעמו כי ככר היה לנדע מלך ההוא אבל החסכון הוא מלך מה שאסר להגיע מעמו ולא שולל לפרש זה המקום לעומס זה הענין אבל פעשה זה הלמוד הביאיני כי הוא בלחי מזיק זה המקום והמבל שיהיה בכלן מלכחת מורכב מכמיס לדיס וידע אדם בעולות עם אחד מהכמיס הסם ושבטו בשלמים הוא עדיין לא ידע שעל המלחמה ההוא כי אולי הפעמים האחרים יעשה הענין ההוא ולא עוד אלא שאילו ידע שעשה כל עם וסם מהשלשה בשלמים הוא עדיין לא יוכל לעשה בשלמים על פעל המלחמה ההוא בעופותיו מה שלא ידע שלוחה בשתחדשה מהשלשה וכן הענין בשיטו בקסם כי הזכיר בו ובכמו מזה הלל כמו שבארנו בספר שלחמות ה' כי לפעמים יתגלה לקוסם מה שיעשה מאחר מן הפעופים או מיותר מאחד מהם ולא יתגלה לו מה שיעשה מכל אחד מהם ולא מה שיעשה מכללם וזה כלו בלחי מבואר בזה המקום ולזה אמר שמואל כי מחשבון הקסם הוא דומה למרי כי כמו שאמר שאחר הקסם מהשלשה מסיר בשלמות הזבח שהיה לאור שיגיע מהשלשה ולא די בזה אלא שהרחיב הפעמים אחרי הזבחים שהיה לאור שיגיע בשלמים כמו שבארנו בכתי מלחמות ה' כן הענין כמו שאמרו פי הסם שיגיע מעלותו כי התועלת המעולח במלוה הסיח לא תחקיים אלא בכללה ויקרה גם כן קלקה אולם קלקה הפסד וכן אמת הזבח שכתוב בשלוח שהיה וזה כי הש"י לוה לעשות אח הקרבה הפעולה למען יוסבו אחר התעים מהנאתה אח המדה המחוחבה וזה הלה אלא שלא יהיו ישראל מעכשיהם כדי אלא שידעו זה לחבד כי אהבת המעון הביא לישראל לזאת פחלחמה עם שבאחלחמה כל אלו אמלק תועלת אחר והוא התועלת המעיע במה שלוחה התורה אלא ליאמון בדבר אמ"ש בן יבין זה להמשך אחר ע"ז אם יהיה הנביא מעכשיו היות נכסיו אלוחיים לחוי יחם זה למה שהציע לו אמ"ש ולן הענין בנכסיו עם אמלק כשוה כי בלי ספק היו דעותיהם ותומוחיהם בפלחה ולן יאמר שאחאון שדברו התרפים הוא דומה לחפלל בדבר יותר מן הלחוי והלולן בהוספה על תלות הפעם יגיע אמנה מהענין כמו שענין בהוספה שבחיה בדבור אמר יהיה בחלעות שהתרפים כי ההוספה הזאת חהיה סבה לעשות הטעל בהועדה המצעת בחלעותם וזה כי התרפים הוא דבר מעורר הכח הדמיוני שהתעוללותו יזמה קלת דברים לוזקים כמו הענין בחלעות הלוזקים והכזבה הדברים הוזקים יזמה עשהם ויגיע לו דמוי הדברים הלוזקים משפע עליוני יגיע על הדעיון בעת היותו מתבודד מבין שאר הכחות הפעשיות הפעשיות הגיע לו כמו שדברים הכוזבים מלד הגיע לאשר יחשובו הלו הדמיוני ויחשבהו לדמיונים הלוזקים

מצודת דוד

כי עם הפעם לקחו וזה לכוונה טובה לזכות לה':(יב) החפץ לה'. וכי לעון ה' כעולות ודמה כוה כלומו לשמוע בקולו הלא לו כן הדבר כי הנה לשמוע בקולו טוב מזבח וקשב כמו התרפים דבלו מון ממלכך מאוד לה' כי מעולות ודמים יותר מזבח ולהקריב דבלו טוב בעיניו: (כג) כי חטאת קסם מרי. החטא שיש בעשה הקסם הוא החטא בעשה בהמרה בדברי ה' כי

מצודת ציון

ולשמוע שמוע ישמעו (שמות ו'):(כב) החפץ. עיין לעון: להקשיב. לשמוע: (כג) ואון. עיין דבר מיהו ושקר כמו התרפים דבלו מון

שיחרימו החשובים ואת הפחותים כדרכתוב ואת היותר החרמנו: (כב) מזבח טוב. יש אומרים כלומר טוב מזבח וכן טוב להקשיב מחלב אילים. ולאנראה לי כי מזבח נקוד בשופר עילוי הכשרת לשמוע כמו כל נתח טוב ירך ובתקף שפ"י טוב נתח. אף זה טוב פי' טוב זבח מבחר וכך נראה לי פי' החפץ לה' מוסב לכל הפסוק כלומר הרי הפצו של הקב"ה בלשמוע קולו יותר מזבח טוב ומעולה שחכלת על מיסב הצאן והבקר למען זכות לה' ומוסב

ואון

(כג) כי חטאת קסם מרי. הסר כ"ף הדמיון כמו לב שפיה ייסיב גזה וכת"י ארי כחובי גבריא דשאלין בקסמא וגו' כלומר כמו שחטא קסם הוא חטאה גדולה כי הוא מסיר בפחונו מהב"ה ונותן בפחונו בקסם כן הוא חטאת גדולה חטאת מרי וחוא מי שמורה פי האל ואינו עושה מה שצוחו כי אחרי שעבר על מציתו הרי הוא כופר בו וכפיר בפחונו בימנו ואומר כי אין בידו להטיב ולהרע לפיכך לא יירא מפנו לעבור על בצוחו חדרי הוא כעובד ע"א וכתרפים גם כן שהוא חטאת גדולה כן הוא חטאת גדולה הפצר והוא מי שעובר על רצון המצוה אוחו כמו

רלב"ג

(כב) כחפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה'. פעם זה מעולה כי העולות והזבחים יבאו על התמידים כמו שהתבאר בחומש וזה הוא מבואר כי הוא יותר טוב בישמוד מדסמיחפץ ולא לעבוד ולחו הקריבנות: מזה שמוע. למעלת הפעם הוא טוב מהפעלת הזבח והקריב למעלותיו הוא יותר מהקדבת חלב לאילים על מזבח ה': (כג) כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפלר. מחשוב ביאיסיה וי"ו ותרפים כוי"ו נלדפ וככ וסום ואיה ועונה והלולן כוו ואון ותרפים כתמרי התרפים דכיתו און והלולן זה הוא כמו כי מי בעוכא ממלות ה' בסיקרי' קלקם לכך כתה הוא ממרי לח פיו וכן מי שמוסיף על דברי הפעם הוא מוסיף ולזה אמר במוסיף למשול על מה שאמר אפר שמיעתי בקול ה' וגו'

כתש"ם שבאמה בעשה קיים אם דבריו כתה מדה אח פיו כמה בלא קיים אלוחו להחרים אח עמלק בכללו ושללם ועכן בפרט לפי מה שאומר וחוא כי הקסון הקסם הוא ענין דומה למרי וזה כי הקוסם יגיד מה שיגיד בחשלעות שפע מהשעול מן הש"י אלא שהשפע ההוא מאר כמו שאמר ובאלנו בספר מלחמות ה' וחסכון הספע ההוא לימינו מלך מה שיגיע מעמו כי ככר היה לנדע מלך ההוא אבל החסכון הוא מלך מה שאסר להגיע מעמו ולא שולל לפרש זה המקום לעומס זה הענין הבל הלמוד הביאיני כי הוא בלחי מזיק זה המקום והמבל שיהיה בכלן מלכחת מורכב מכמיס לדיס וידע אדם בעולות עם אחד מהכמיס הסם ושבטו בשלמים הוא עדיין לא ידע שעל המלחמה ההוא כי אולי הפעמים האחרים יעשה הענין ההוא ולא עוד אלא שאילו ידע שעשה כל עם וסם מהשלשה בשלמים הוא עדיין לא יוכל לעשה בשלמים על פעל המלחמה ההוא בעופותיו מה שלא ידע שלוחה בשתחדשה מהשלשה וכן הענין בשיטו בקסם כי הזכיר בו ובכמו מזה הלל כמו שבארנו בספר שלחמות ה' כי לפעמים יתגלה לקוסם מה שיעשה מאחר מן הפעופים או מיותר מאחד מהם ולא יתגלה לו מה שיעשה מכל אחד מהם ולא מה שיעשה מכללם וזה כלו בלחי מבואר בזה המקום ולזה אמר שמואל כי מחשבון הקסם הוא דומה למרי כי כמו שאמר שאחר הקסם מהשלשה מסיר בשלמות הזבח שהיה לאור שיגיע מהשלשה ולא די בזה אלא שהרחיב הפעמים אחרי הזבחים שהיה לאור שיגיע בשלמים כמו שבארנו בכתי מלחמות ה' כן הענין כמו שאמרו פי הסם שיגיע מעלותו כי התועלת המעולח במלוה הסיח לא תחקיים אלא בכללה ויקרה גם כן קלקה אולם קלקה הפסד וכן אמת הזבח שכתוב בשלוח שהיה וזה כי הש"י לוה לעשות אח הקרבה הפעולה למען יוסבו אחר התעים מהנאתה אח המדה המחוחבה וזה הלה אלא שלא יהיו ישראל מעכשיהם כדי אלא שידעו זה לחבד כי אהבת המעון הביא לישראל לזאת פחלחמה עם שבאחלחמה כל אלו אמלק תועלת אחר והוא התועלת המעיע במה שלוחה התורה אלא ליאמון בדבר אמ"ש בן יבין זה להמשך אחר ע"ז אם יהיה הנביא מעכשיו היות נכסיו אלוחיים לחוי יחם זה למה שהציע לו אמ"ש ולן הענין בנכסיו עם אמלק כשוה כי בלי ספק היו דעותיהם ותומוחיהם בפלחה ולן יאמר שאחאון שדברו התרפים הוא דומה לחפלל בדבר יותר מן הלחוי והלולן בהוספה על תלות הפעם יגיע אמנה מהענין כמו שענין בהוספה שבחיה בדבור אמר יהיה בחלעות שהתרפים כי ההוספה הזאת חהיה סבה לעשות הטעל בהועדה המצעת בחלעותם וזה כי התרפים הוא דבר מעורר הכח הדמיוני שהתעוללותו יזמה קלת דברים לוזקים כמו הענין בחלעות הלוזקים והכזבה הדברים הוזקים יזמה עשהם ויגיע לו דמוי הדברים הלוזקים משפע עליוני יגיע על הדעיון בעת היותו מתבודד מבין שאר הכחות הפעשיות הפעשיות הגיע לו כמו שדברים הכוזבים מלד הגיע לאשר יחשובו הלו הדמיוני ויחשבהו לדמיונים הלוזקים

מזמור ל"ג

ממלכך לזיליה ולכל הדבר כמ"ש: (כג) כי חטאת קסם מרי. החטא שיש בעשה הקסם הוא החטא בעשה בהמרה בדברי ה' כי

פירוש ע"ש

נְאֻם הִנֵּה שְׁמֹעַ מִזֶּבַח טוֹב נוֹן צוֹ הָעֶרֶן אֵין נְאֻסָּם קוֹל
אִיז בְּעֶסֶר בִּיי נְאָט פּוֹן אֵיין זָבַח לְהַקְשִׁיב מֵחֶלֶב אֵילִים
צוֹ פַּר נְעֶמֶן זַיינֶע רַייד אִיז בִּיי אִים חִשּׁוּבר פּוֹן דָּעם
חֵלֶב פּוֹן דִּי וִוידֶר׃ (כג) פִּי חַטַּאת קֶסֶם מָרִי וְוָארוּם אָזָּו וִוי
דִּי זִינְד אִיז פּוֹן כִּישׁוּף אָזָּו אִיז דִּי זִינְד מֶרִי פּוֹן דָּעם
וּם וִוידֶר שְׁפֶּעניגְט אִין דִּי רַייד פּוֹן נָאט וְאָוֶן וְתֶרְפִים

אוֹן

וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפְצַר יַעַן מָאַסְתָּ אֶת־דְּבַר
יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ׃ כג וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־
פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת־
הָעָם וָאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם׃ כד וְעַתָּה שָׂא נָא
אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה
לַיהוָה׃ כה וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא
אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה
וַיִּמְאָסְךָ יְהוָה מִהְיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃
כו וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֵק בִּכְנַף־

מַעֲוָתָא בֵּן חוֹבַת כָּל אֲנָשׁ דְּפָצַר וּמוֹסִיף עַל מֵימְרִי נְבִיא חֲלַף דְּקַצְּפְתָּא בְּפִתְגָמָא דְּיָי רַחֲקָךְ מִלְּמֶהֱוֵי מַלְכָּא׃ כג וַאֲמַר שָׁאוּל לִשְׁמוּאֵל חֵבִית אֲרֵי עֲבָרִית עַל מֵימְרָא דְּיָי וּפִקְדָּנָךְ עַל פִּתְגָמָךְ אֲרֵי דְחֵלִית מִן עַמָּא וְקַבֵּלִית מִן לְמֵימְרֵיהוֹן׃ כד וּכְעַן שְׁבוֹק בְּעַן לְחוֹבִי וְתוּב עִמִּי וְאֶסְגּוֹד קֳדָם יְיָ׃ כה וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְשָׁאוּל לָא אָתוּב עִמָּךְ כְּי אֲרֵי קַצֵּיתָא בְּפִתְגָמָא דְּיָי וְרַחֲקָךְ יְיָ מִלְּמֶהֱוֵי מַלְכָּא עַל יִשְׂרָאֵל׃ כו וְאִסְתְּחַר שְׁמוּאֵל לְמֵיזַל וְאִתְקַף בְּכְנַף

ת"א ויאמסך ממלך. סם ושמא לשון הוכחה מלשון מסיח בפשתן ולא לשון מחוי כמשמעו ע"כ: פתח באתנח

מעיליה

מהר"י קרא

ויש לומר לשון תוספת כמו ויפצר בו כלומר הרבה עליהם דברים: חמאה. דבוק אבל פשוט חמאת על חמאת קמיץ: (כד) כי יראתי את העם. מדריש ראשי שחיה שקול [כנולם]: (כו) לא אשוב. שכבר נתחתם גזר דין: מאסתה ויאמאסך. מדה כנגד מדה: (כז) ללכת. אינו נהפך לקמץ באתנחתא כי אם בסוף פסוק. שם הם שבים ללכת יחיד לכת. ויוצא מן ההנאי: ויסב שמואל [וגו' ויחזק וגו']. בשחסב שמואל ללכת תפס במעילו שנשתה לו אמו וקרעו ואמר לשאול כשם שנקרע מעילי כך נקרע המלכות מעליך כענין שעשת אחיה השילוני שנאמר ויתפש אחיה בשלמה החדשה אשר עליו ויקרעה שנים עשר קרעים, וחכמי חולקין

רש"י

כל לָהַם דמלר ומוסיף וכו': הפצר. לשון תוספות וכן ויפצר בו (בראשית ל"ג י"ו) הרבה עליו דברים: (כד) יראתי את העם. דומה המלומד שהיה חשוב כאלוה: (כז) ויחזק בכנף מעילו. לפי פשוטו מפעמו שכשפעה ממוקל ללכת

רד"ק

שפירשנו: ויאמאסך. הוי"ו כוי"ו וישא אברהם את עיניו וכן הוא הפי' ינן מאמת דבר ה' מאסך ממלוך"ל מהיות מלך: (כד) ואת דבריך. שאמרת לי במצות ה' ות"י ארי עברית על מימרא דה' ובשרית על פתגמך: (כז) ללכת. בסגול באתנחתא: ויחזק בכנף מעילו. שאול החזיק בכנף מעיל שמואל כדי שישוב עמו,

מצודת ציון

(זכריה י'): ותרפים. הוי' יתיר כמו נדם וכבד (תהלים ע"ו): השפר. טעין לכוי הדכרים כמו ויפצר בו (בראשית י"ט): יען. בעבור: (כג) שא. מעין מחילה: (כז) בכנף. בקלה בשולי המעיל כמו ויכרת את כנף המעיל (לקמן כ"ד):

מצודת דוד

כמו הכוזל בקשם מסיר בשחוט מס'כן המעורה בדבקו בעצור הסמוך לו יכלת מדם מסיר בזה בעמונו מס': ואון ותרפים הפצר. כ"ל הכמלכה דכרים כי כמו בשף הכשף מן הכרקים תוסיו המס ולא כולם יבא הכוח כן מלכיות דכרים לא לזולקים לאוהבו נמשכו עם רכוים

ולפי שעשתה בשמואל שהסיר את המלוכה ואת תידושיהם ס"ל הוה כשלמה שהיה בעודו בחיי דוד ה' מיראת עם ידמה לקוסם והחפלה כדכרים לא יועיל גם ידמה לעושה הקסמים: יען. לשון מחמת וכו': (כב) ואת דבריך. כמו שלמו מדכה דכרים לשמור מצותיך ועומד מפי שמואל: כי יראתי. ועי"ש מעשתי לחמצות פי' ה' ומשך מזה לשחול גם דכרין: (כג) ויאמאסך. כ"ל ומלי מדה כמדה שהשתה גם לך לזה מחול מעשתי ושוב עמי וכו': (כו) ויאמאסך ה'. ומס' מאס לך מיך מחוב עמך: (כז) ללכת.

פירוש ע"ט

אוג אָזוֹ וִוי דִי זִיבְד אִיז פוּן דִּיא וָוֶם גֵיעֶן נָאךְ אִפְּ
נָעמֶר אַזוֹ אִיז דִי זִיבְד הַפְּצֵר פוּן דֶעם וָוֶם מֶעֶרְט אוֹף
דִי רֵייד פוּן דֶעם נָבִיא יַעַן מָאַסְתָּ אֶת דְּבַר ה' דְּרוּם
וַויִיל דוּ הָאסְט מְמֵאֵס גְּוָועזֶן דִי רֵייד פוּן נָאט הָט
נָאט דִיךְ מְמֵאֵס גְּוָועזֶן פוּן צוּא זַיין אַיזְן מֶלֶךְ׃
(כד) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הָט שְׁמוּאֵל גְּוָואגְט צוּ שְׁמוּאֵל הָמְאתִי
אִיךְ הָאבּ גְּוִינְדִיגְט כִּי עָבַרְתִּי אֶת פִּי ה' דֶעֶן אִיךְ הָאבּ
עִוּבֶר גְּוָועזֶן דִי וָאג פוּן נָאטְס אִיזְן דַיינֶע רֵייד כִּי יָרֵאתִי
אֶת הָעָם דֶעֶן אִיךְ הָאבּ מִידָא גְּמָאט פַּר דֶעם פָּאלְק

אוועק

מְעִילֹה וַאֲחֻבָּע׃ כח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע יְיָ אֵת מַלְכוּתָא דְיִשְׂרָאֵל מִנָּךְ יוֹמָא דֵין וְיַהֲבַהּ לְחַבְרָךְ דְתַקִּין עוֹבָדַיי מִנָּךְ׃ כט וְאַף תֵּימַר אֲתוּב מֵחוֹבִי וַיְשֵׁהֲבִיק לִי בְּדִיל דְּאַעְבִּיד מַלְכָּא וּבְנֵי ת״א קרע כ׳. פתח בס״פ : כי

מְעִילוֹ וַיִּקָּרַע׃ כח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוּת יִשְׂרָאֵל מֵעָלֶיךָ הַיּוֹם וּנְתָנָהּ לְרֵעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּךָּ׃ כט וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם כי

רש״י

מאחרי שמואל חזר שמואל בכעס על שמואל לפי שהיה שמואל מבקש ממנו שיסוב עד שיתפוזה בגלגל שהיה שם אהל מועד. ומדרש אגדה מולקים ממורלים ים אומרים מעילו של שמואל קרע שמואל ויש אומרים שמואל קרע במעילו של אחאב ומסר לו סימן זה מי שיכרות כלף מעילו הוא ימלוך תחתיו. והוא שאמר לו שמואל לדוד ביום שכרת כנף המעיל. ותה ידעתי כי מלך המלך: (כח) ממלכות. בשורק לשון יחיד אבל ממלכות הגוים בחולם [לשון] רבים: הטוב ממך. שלא יעבור על פי נביא ולא פירש לו מי הוא שלא ידע ויתקנא בו: (כט) [וגם וגו׳]. ושמא תאמר אשובה לי וגם הקב״ה ישוב ונחם על הרעה לכך נאמר וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי מאחר שאמר נחמתי כי המלכתי את שאול ויצקתי כל הלילה לא אדם הוא להנחם. ובמסורת הגדולה מצינו. נצח נצח תבוא עד דור אבותיו. לשון לנצח נצחים. וגם נצח ישראל פי׳ הקב״ה שהוא ניצוחן של ישראל. ועל שם שלא חשש לנקום נקמתם של ישראל כראוי נופל הלשון לקרוא שמו של הקב״ה נצח ישראל שהוא נלחם לישראל ונוקם נקמת בני ישראל: ולא ינחם. שנאמר לא איש

מהר״י קרא

בדבר יש אומרים שאחז שאול בכנף מעילו של שמואל להחזירו בגלגל וגו׳ אל שאול, ויש אומרים שמואל קרע מעיל שאול ומסר לו סימן זה מי שיכרות כנף מעילו הוא ימלך תחתיו. הוא שאמר שאול לדוד ביום שכרת כנף המעיל. ותה ידעתי כי מלך המלך: (כח) ממלכות. בשורק לשון יחיד אבל ממלכות הגוים בחולם [לשון] רבים: הטוב ממך. שלא יעבור על פי נביא ולא פירש לו מי הוא שלא ידע ויתקנא בו: (כט) [וגם וגו׳]. ושמא תאמר אשובה לי וגם הקב״ה ישוב ונחם על הרעה לכך נאמר וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי מאחר שאמר נחמתי כי המלכתי את שאול ויצקתי כל הלילה לא אדם הוא להנחם. ובמסורת הגדולה מצינו. נצח נצח תבוא עד דור אבותיו. לשון לנצח נצחים. וגם נצח ישראל פי׳ הקב״ה שהוא ניצוחן של ישראל. ועל שם שלא חשש לנקום נקמתם של ישראל כראוי נופל הלשון לקרוא שמו של הקב״ה נצח ישראל שהוא נלחם לישראל ונוקם נקמת בני ישראל: ולא ינחם. שנאמר לא איש

רד״ק

ובמדרש חולקין בו יש אומרים כי שמואל קרע במעיל שאול ורמז לו בזה כי מי שיכרות כנף מעילו הוא ימלוך אחריו וי״א כי שמואל קרע מעילו של עצמו שכן דרכן של צדיקים להיות קורעין בשעה שאין נמיצתן משוחרת: (כח) קרע ה׳ את ממלכות ישראל מעליך היום. ואע״פ שאמר לו זה בגלגל בשהעלה העולה ממלכתך לא התקום ועתה אמר לו היום אפשר שהחטא ההוא היה נסחל לו ע״י תשובה ומעשים טובים וכיון ששינה בחטא אחר לו היום נקרעה הממלכה ממך. ויש לפרש עוד כי בחטא הראשון אמר לו ממלכתך לא תקום כלומר שלא תתקיים לו ולבניו אחריו אבל אשאר כי הוא יאריך ימים בממלכותו ועתה אמר לו כי גם הוא לא יאריך בממלכתו וזהו שאמר קרע ה׳ מעליך וכן אמר לו שמואל כשהעלהו באוב ויקרע ה׳ את הממלכה מידיך וגו׳ ולא עשית חרון אפו בעמלק הנה כי בדבר עמלק גמר דינו: (כט) וגם נצח ישראל לא ישקר. אע״פ שממלכתך לא תקום נצח ישראל לא יסור ממקומו ולא ישקר אותו הב״ה אבל יעמידהו כי לא ינחם כלומר ולא ינחם על הטובה שדבר עליהם: כי לא אדם הוא להנחם. כי האדם ינחם על טובה שיבטיח לאדם בפני כעסו עליו אם נשתנה לבבו שלא היה שלם לבו עמו כמו שהיה בתחילה אבל הקב״ה אין בו שנוי חפץ וכיון שהבטיח את ישראל לא ישקר להם הבטחתו הטובה אע״פ שחטאו יסרם כפי חטאם אבל הטובה קיימת אחרי קבלם עונשם אבל לשאול לא הבטיחו על המלוכה לעולם ואם היה שומר מצות ה׳ היה מאריך לו המלוכה ג״כ ולבניו אחריו אם ישמרו את מצות ה׳ אבל לדוד שהבטיחו על המלוכה לעולם לא תסור ממנו המלוכה לעולם אע״פ שתשכח מבניו זמן כפי עונם הטובה והמלוכה קיימת להם לעולם והשוב להם אחרי קבלם עונשם כמו שהעוותו והוכיחתיו בשבט אנשים וגו׳ וחסדי לא יסור מבניו וי״ת הספוק כן אם ותיכד אתוב מחובי וגו׳ כבעמוד:

מצודת דוד

מעם שאול : ויחזק . שמואל אחז בכנף מעיל שמואל למעמו מלכתו ממנו ובהתאחזו בו נקרע הבנף: (כח) קרע ה׳. הקריעה היתה לסימן שכבר קרע ה׳ וכו׳: לרעך. זה דוד: (כט) ונם נצח ישראל. ר״ל כבר אמרתי המלוכה כי ככר נאמר נלחם ונם לא ישקר מהבטחתו וגם לא ינחם נלחם״ז כי לא אדם הוא להנחם (וכ״ל אפשר עלמו אין כן אמת הוא להנחם אבל אמיתו אמת אפשר המקבל

מצודת ציון

(כח) נצח . עניו חוזק כתגבלות כמו אחד נלחמי (מיכה ג׳) ועל

פירוש ע״ט

אַוְעִיק צוּ נַיִן וַיְחֲזֵק בְּכְנַף מְעִילוֹ הָט שָׁאוּל אֵן גְּנוּמֶן אִין דָּעם אוּבֶר הָעֱמֶד פּוּן שְׁמוּאֵל וַיִּקָּרַע אוּנ עֶם אִיז יִשְׂרָאֵל פּוּן דִיר הַיּוֹם הַיִינְט וּנְתָנָהּ לְרֵעֲךָ אוּנ הָט זַי וָואַרְן צוּ רִיכְן אוֹדֶר שְׁמוּאֵל הָט אֵן גְּנוּמֶן אִין דֶעם גְּנֵעבֶן צוּ דַיין חֲבֵר וָוָם אִיז בֶּעסֶר פּוּן דִיר: (כט) וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל אוֹךְ נָאט וָוָם עֶר אִיז דֶר שְׁטַארְקֶר פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם וָוָעט נִיט לַייקְנֶן אוּנ וָוָעט זִיךְ נִיט בֶּרֶיעֶנֶן אוּנ חֲרָטָה הָאבֶן פּוּן צוּ נֶעבֶן דִי מוּבָה צוּ דֶעם וָואם עֶר הָט אִים צוּ נֶאנֶט צוּ נֶעבֶן וְיא בִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִתְנֶחֱם וָוארוּם עֶר אִיז נִיט קַיין מֶענְטֶש צוּא בֶּרֶעֶנֶן זִיךְ אוּנ חֲרָטָה צוּא הָאבֶן:

ויאמר

כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם׃ כט וַיֹּאמֶר
חָטָאתִי עַתָּה כַּבְּדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי
וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ ל וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי
שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁאוּל לַיהוָה׃ לא וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ
עֲמָלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אֲגַג מַעֲדַנֹּת וַיֹּאמֶר
אֲגַג אָכֵן סָר מַר־הַמָּוֶת׃ לג וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁכְּלָה נָשִׁים חַרְבֶּךָ
כֵּן תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמֶּךָ וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל
את

ת"א שכלה נשים . עקידה בער מב :

על יִשְׂרָאֵל לְעָלָם בָּבֵר
גָּזוּר עֲלָךְ מִן קֳדָם מָרֵי
נְצָחֲנַיָּא דְיִשְׂרָאֵל דְּלֵית
קֳדָמוֹהִי שְׁקַר וְלָא תְאֵיב
מִמָּה דַּאֲמַר אֲרֵי לָא כְּבְנֵי
אֱנָשָׁא הוּא דְּאָמְרִין
וְכַדְּבִין גָּזְרִין וְלָא
מְקַיְּמִין׃ ל וַאֲמַר חָבִית
כְּבַן־קְדָם מָרֵי עָלְמָא וְאֱלָהָא
עַמִּי וְקֳדָם יִשְׂרָאֵל וְתוּב
עִמִּי וְאֶסְגּוֹד קֳדָם יְיָ
אֱלָהָךְ׃ לא וְתָב שְׁמוּאֵל
בָּתַר שָׁאוּל וּסְגִיד שָׁאוּל
קֳדָם יְיָ׃ לב וַאֲמַר
שְׁמוּאֵל קָרִיבוּ לְוָתִי יָת
אֲגַג מַלְכָּא דְּבָיְת עֲמָלֵק
וַאֲתָא לְוָתֵיהּ אֲגַג
מְפַנְּקָא וַאֲמַר אֲגַג בְּבָעוּ
רְבוֹנִי מְרִיר מוֹתָא׃
לג וַאֲמַר שְׁמוּאֵל כְּמָא
דְאָתְכְּלַת נְשַׁיָּא חַרְבָּךְ

מהר"י קרא

אל ויכזב ובן אדם וייתנחם: (ל) כבדני נא. שלא יזלזלו בי בעודי חי: (לב) אגג מעדנות. אמר מורי אגג *) ולא נראה לי שהרי מצינו בסורת הגדולה מעדנות כמו התקשר מעדנות כיסה לשון קישור. התקשר יוכיח עליו. אגג מעדנות כתרגומו מפנקא ובן יסד הקליר בשורו זד מיודן ומשועשע אדם מעונג ובלל מעדנים מעתה יתיסר ביסורים קשים הוא שאמר אגג אכן סר מר המות סבור הייתי להיות ניצל משהמלו עליו אבל משנפלתי ביד שמואל פגה אלי מרירות המות להיות נידון במיתה קשה. וסר מר לשון זכר: (לג) כאשר שכלה נשים חרבך. שהרשת את בניהן כן תהיה אמך שכולה כמוך יותר משאר נשים שתידון ביסורין. ורבותי פירשו כאשר שכלה נשים. לתשיבן אלמנות מבעליהן שהייתם מוזגבים בתורי ישראל. ולא נראה לי שאם כן היה לו לומר כאשר אילמנה נשים חרבך כן תאלמן מנשים אשתך ואינו נקרא שיכול אשה אלא בבנים שנאמר תחליך ועזיך לא שכלו ואומר תן את בניהם לרעב והגירם על ידי חרב והיתינה נשיהם שכולות ואלמנות ואנשיהם יהיו הרוגי מות בתוריהם מוכי חרב בפלחכה ואומר ותבאנה לך שתי אלה רגע ביום אחד שכול ואלמן: ויישסף שמואל את אגג. פי' ודקר לפי ענינו ותרג' כמו אילן שנפשח ולי נראה שהוא כמו דרכי סורר ויפשחני

*) כלי נמחק כלן מיום ליום

רלב"ג

(ל) כבדני נא. כלומר לפני העם שלול מתביים מזקני העם והעם לו מעט פלוי לשוב עמו להשתחוות לה: (לב) ויקר אלוי אגג מעדנות. יקרן שבח אלוי בשבלולות וככללי בדבל למלוות מלות שמואל כדי שלא יוכל לכחוש בעשה המקבר מעדנות כיעס: ויאמר אגג אכן סר מר המות. ידמה באגג סיס ילך כלכניסותו לפני שמואל מסור ונקבר בכללי בדבל וכאמר להם שמואל וסיפר לזכרו מוכחת על גודל מסיזותו וממנעותו ממר במעט סר מריזיות המות כי נפלתי ביד מי שלוי שיזמיס פני וכאמר הכין שמואל מדבריו שהוא סיס מוסד ביעלל על יד שמואל ממר לו אין הענין כן כמו שאמס מוסב לכל תדע כי מות תמות מיתה מכוזית וזה לאוי לך מזה כגד מזה באמר שלא כעשי מרכין כאמרכם בעליהן כן תעשה לנשים שלכל ילמתו עם ישכלול: (לג) וישסף שמואל לפ"ל שהלקו באמרו לאילו סיס בוקע עלים למלחמות מלות הס"ו וסיס סיס בזה תועלת לאת יכלה לנשמרים שלל ילמתו עם ישכלול:

מצודת ציון

סמקום ימשך מהוא מזוקן של ישראל: יגהם. ענין הפוך מחשבה: (לב) מעדנות. ענין קשור כמו התקשר מעדנות כיעס (הושע ל"ח): אכן. באמת: (לג) שכלה. מי שכניו מיום קרוי שכול כמו נעמם לשכל (בראשית כ"ג): וישסף. תרגומו ופשם והוא שקיעה לבנים כמו ויפשחני (תיהם ג')

מצודת דוד

(ל) ואכבדך נא לפני זקני עמי ולפני ישראל שלא יאמרו שמרדת בי ולא תוכל לשוב עוד למלוכה: (לב) ויאמר אגג אליו מעדנות. לשון מענוג ומפונק: אכן סר מר המות. אמת שמתי בלבי שאמרת לי שכבר סר ממני טעם המות: (לג) כאשר שכלה נשים חרבך. כלומר כשם שנשים שכלו בניהן ע"י חרבי כן תהיה אמך שכולה מבניה: וישסף. חתכו לד' וחן לתיכה

רש"י

לא יקבר מליתן המוכה לזה בחמר ליתן: (לב) אגג מעדנות. יוצאן תירגם אגג מפנקא: אכן סר מר המות. בחמת יתעלה כי סר וקרב עלי מרירות המות: (לג) כאשר שכלה נשים חרבך. להוכיחם שלמעלה מהעליהם שהייתם מוזגים נחורי ישראל: וישסף. חתכו לד' וחן לתיכה

נזאנט

אֶת־אֲגַג לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל׃ כא וַיֵּלֶךְ
שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשָׁאוּל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ
גִּבְעַת שָׁאוּל׃ כב וְלֹא־יָסַף שְׁמוּאֵל
לִרְאוֹת אֶת־שָׁאוּל עַד־יוֹם מוֹתוֹ כִּי־
הִתְאַבֵּל שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל וַיהוָה נִחָם
כִּי־הִמְלִיךְ אֶת־שָׁאוּל עַל־יִשְׂרָאֵל׃
טו א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל עַד־מָתַי
אַתָּה מִתְאַבֵּל אֶל־שָׁאוּל וַאֲנִי מְאַסְתִּיו
מִמְּלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל מַלֵּא קַרְנְךָ שֶׁמֶן וְלֵךְ

כֵּן הִתְפַּלֵּל מְנַשְּׁיָא אִתְּךָ
וּפְשַׁח שְׁמוּאֵל יַת אֲגָג
קֳדָם יְיָ בְּגִלְגָּלָא׃
כא וַאֲזַל שְׁמוּאֵל לְרָמְתָא
וְשָׁאוּל סְלִיק לְבֵיתֵיהּ
לְגִבְעָתָא דְשָׁאוּל׃
כב וְלָא אוֹסִיף שְׁמוּאֵל
לְמֶחֱזֵי יַת שָׁאוּל עַד יוֹם
מוֹתֵיהּ אֲרֵי אִתְאֲבֵל
שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל וַיְיָ
תַּב בְּמֵימְרֵיהּ אֲרֵי
אֲמְלִיךְ יַת שָׁאוּל עַל
יִשְׂרָאֵל׃ טו א וַאֲמַר יְיָ
לִשְׁמוּאֵל עַד אֵיכָתִי אַתְּ
מְהָאֵבֵל אֶל שָׁאוּל וַאֲנָא
רְחֵקְתֵּיהּ מִלְּמֶהֱוֵי מַלְכָּא
עַל יִשְׂרָאֵל טְלֵי קַרְנָךְ
מִשְׁחָא וְאֵיתָךְ אֶשְׁלְחִנָּךְ

רש"י

זו דמיון ותרגום ויוסף ופשח וכנמ' שלנו יש הוה מפשח ויסיב לן לשלוח כלומר כוקט:

התאבל:(נה)התאבל. מן תיבות המשמשות להבא ולשעבר. אבל, אבל במקום שהן במקום אלף כמו התאבל וכן רחבעם התאמץ לעלות התאמץ כמו אשר התעולל: **טז** (ו) מתאבל אל שאול. על שאול וכן וקראו אכר אל אבל.

מהר"י קרא

סורר כמו הנני סך את דרכך בסירים שנעקצין ונתחבין בגוף כך זה ופשח שהחב ונעץ מסטרות בגופו להרבות לו יסורין. ומדרש נעץ ד' קינדס"ן בארן: לפניו ה' בגלגל. מוסב על וירד הגלגל:(נה)התאבל. מן תיבות המשמשות להבא ולשעבר. אבל, אבל במקום שהן במקום אלף כמו התאבל וכן רחבעם התאמץ לעלות התאמץ כמו אשר התעולל: **טז** (ו) מתאבל אל שאול. על שאול וכן וקראו אכר אל אבל.

רד"ק

(נה) נבעת שאול. אפשר שהיא גבעת בנימין שזכר למעלה ובוה שם שאול בית מלוכה לפיכך סמכה אליו או היתה גבעה אחרת שבנה אותה שאול: (נו) וה' נחם. נפעל עומד כי הוא קמוץ: (ו) מלא קרנך שמן. אמר קרנך לפי שהיה הקרן הזה מזומן למשוח בו מלכי בית דוד ועל העתיד היה מזומן אותו הקרן על מי הנביאים היה באהל מועד עם כלי שכן המשחה וכן אמר כשנמשח שלמה ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל

מצודת דוד

ענין: (נה) כי התאבל. ר"ל לפי שעתה כהיה מתאבל על שאול עכ"ז נתן לו: (נו) ולמה תם על מלכותו כיה עעלב מאד ולא תם עוד לפני שאול (תכל שאול כת לפני שמואל כמ"ש לקמן טו):

טז (ו) ואני מאסתיו. ומלן מכלכוי להתאבל עליו זמן מרובה: לי בלך. ר"ל שהוא יכיה מלך לי לשמור מלוכתי:

משלי חכמים

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל עַד מָתַי אַתָּה מִתְאַבֵּל אֶל שָׁאוּל. הקב"ה האם גָּאוֹנוֹ צוּ שְׁמוּאֵל בְּיוֹ וְוִי לַאֲגַג וְעִסְקוּ קְרוֹשְׁרִין וְעָנִין שָׁאוּל. אִיךְ הָאב אִים פַּרְכִיאוֹפְּס וְאִיךְ וִוִיל נִימוֹ עֶר זָאל זַיין אַמָּלֶךְ אוֹיף דִי יוּרִין. אִיז דָאךְ דִי קְלֶשְׁיָא אוֹיף דֶער נַאךְ פְּרוֹשְׁרָט דָאךְ מַאכְן שְׁמוּאֵל פַּר נִים נָאם דָם אִים פַּרְכִיאוֹפְּס. נאר פִּיר וָעלְטְן זֶיכְן דָעם נְגִינָן פּוּן שְׁמוּאֵל פִּיט שָׁאוּל ע"ה מֶיטֶל. אַבְּיבֶּר אִיז אַכְּאֵל נִיקוֹמֶן צוּ פָאךְ פּוּן לַיְיפְצִיג יְרִיד. אוֹנ אִיז נִינָאנְגָן אִין נָאם. הָאם אִים נִיטְגֶרֶאפְּן זַיינֶר אַוּסֶער אַיינֶר אוֹנ דָם נִיזָאכְט צוּ אִים אִיךְ הָאב נִיהֶערְט זָאגְן דוּ הָאסְט נִיבְּרֶענְגט פּוּן לַיְיפְצִיג שַׁיינֶע מַתָּנוֹת. שְׁטַנְק פִּיר אוֹיף אַמַּתָּנָה. אִיךְ זָאל הָאבְּן אַ אַנְדֶּרֶינְקֶן פּוּן דִיר. דָם דֶר גְּבִיר נִיזָאכְט צוּם קְרַיינְד וְוָעלְטְן מַתָּנָה וִוִינְשְׁטוּ דִיר צוּ הָאבְּן. הָאם דֶּער קְרַיינְד נִיזָאכְט אִיךְ וָאלְט הָאבְּן אַוֶּיגֶערְל. הָאם דֶער גְּבִיר נִיזָאכְט אִיךְ וֶועל דִיר נֶעבְּן אַוֶּיגֶערְל נָאר בַּיי דִיר אִין נָאם הָאב אִיךְ נִים דָם זַיינֶעוִיל דוּ וֶועסְט קוֹמֶן צוּ דִיר אֲהֶיים נָאךְ דִיר וֶועל אִיךְ דִיר נֶעבְּן אַוֶּיגֶערְל. דֶּר גְּבִיר אִיז מַיינֶער נִיבְּאנְגָן אִין נָאם פְּרֶעסְט אִים נָאךְ אֲפֶּרֶינְד אוֹנ בָּעט אִיךְ אַמַּתָּנָה. דֶער גְּבִיר פְּרֶעסְט אִים אִיךְ וֶועל בָּעבְּן אַ קְרַיינְד וָאךְ עֶר פַּאֲרַלַאנְגְט. הָאם דֶּער קְרַיינְד נִיזָאכְט עֶר

כֵּן הִתְפַּלֵּל מְנַשְּׁיָא אִתְּךָ
וּפְשַׁח שְׁמוּאֵל יַת אֲגָג
קֳדָם יְיָ בְּגִלְגָּלָא׃
כא וַאֲזַל שְׁמוּאֵל לְרָמְתָא
וְשָׁאוּל סְלִיק לְבֵיתֵיהּ
לְגִבְעָתָא דְשָׁאוּל׃
כב וְלָא אוֹסִיף שְׁמוּאֵל
לְמֶחֱזֵי יַת שָׁאוּל עַד יוֹם
מוֹתֵיהּ אֲרֵי אִתְאֲבֵל
שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל וַיְיָ
תַּב בְּמֵימְרֵיהּ אֲרֵי
אֲמְלִיךְ יַת שָׁאוּל עַל
יִשְׂרָאֵל׃ טו א וַאֲמַר יְיָ
לִשְׁמוּאֵל עַד אֵיכָתִי אַתְּ
מְהָאֵבֵל אֶל שָׁאוּל וַאֲנָא
רְחֵקְתֵּיהּ מִלְּמֶהֱוֵי מַלְכָּא
עַל יִשְׂרָאֵל טְלֵי קַרְנָךְ
מִשְׁחָא וְאֵיתָךְ אֶשְׁלְחִנָּךְ

פירוש ע"ט

גְּזַאנְט בֵּאשֶׁר שִׁבְלָה נְשִׁים חַרְבְּךָ אָזוֹ וִוי דַיִין שְׁוֶוערד הָט פַּאר וְואךְפָן דִיא נוּיבֶּר דָאם זַיי זָענָן נְבֶּלִיכֶּן אַלְמָנוֹת פּוּן זַייעֲרֶי מַאנָן בֵּן תִּשְׁכַּל כְּנָשִׁים אִמֶּךָ אָזוֹ אַז דִּי וֶועלְט גִּהֲרְגִיתְ וֶוערָן וֶועט וֶוערָן פַּאר וְואךְפָן דַיִין מוּטֶר מֶער פּוּן אַנְדֶּרֶי נַיִּשָּׁפֵּף שְׁמוּאֵל אוֹנ שְׁמוּאֵל הָט צוּ שְׁפָּאלְטֶן דֶעם אָגָג אוֹף פִּיר חֶלְקִים פַּאר נָאט אִין גִּלְגָּל׃ (לד) וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה אִיז שְׁמוּאֵל נַגְאנְגָן קֵיין רָמָה אוֹנ שָׁאוּל אִיז נַגְאנְגָן צוּ זַיין הוּיז קֵיין גִּבְעַת שָׁאוּל׃ (לה) וְלֹא יָסַף שְׁמוּאֵל אוֹנ שְׁמוּאֵל הָט נִיט גְּמֶעֶרְט צוּ זֶעהֶן דֶעם שָׁאוּל בִּיז אִין טָאג פּוּן זַיין טוֹט כִּי הִתְאַבֵּל שְׁמוּאֵל וְוארוּם שְׁמוּאֵל הָט נִיט גְּטְרוֹעֶרְט אוֹף שָׁאוּל יְהֹוָה נִחָם אוֹנ גָאט הָט זִיךְ בֶּרֶעגְקֶט אוֹנ חֲרָטָה נְהָאט וְוָם עֶר הָט גְּמַאכְט קִינִיגְן דֶעם שָׁאוּל אִיבֶּר דִי יִשְׂרָאֵל׃

טז (א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל אוֹנ גָאט הָאט גְּזַאגְט צוּ שְׁמוּאֵל עַד מָתַי בִּיז וויא לַאֲנְג וְועסְטוּ טְרוֹעֶרֶן אוֹף שָׁאוּל וַאֲנִי מְאַסְתִּיו מִמְּלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל אוֹף אִיךְ הָאב אִים פְּמָאם גְּוָוען פּוּן צוּ קִינִיגְן אִיבֶּר דִיא יִשְׂרָאֵל מַלֵּא קַרְנְךָ שֶׁמֶן דֶער פּוּל דֵיין הָארְן מִיט בּוֹמֶל וְלֵךְ אֶשְׁלָחֲךָ

אֶשְׁלָחֲךָ אֶל־יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי כִּי־רָאִיתִי
בְבָנָיו לִי מֶלֶךְ׃ ב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ
אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי * וַיֹּאמֶר יְהוָה
עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ
לַיהוָה בָּאתִי׃ ג וְקָרָאתָ לְיִשַׁי בַּזֶּבַח
וְאָנֹכִי אוֹדִיעֲךָ אֵת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה
וּמָשַׁחְתָּ לִי אֶת אֲשֶׁר־אֹמַר אֵלֶיךָ׃
ד וַיַּעַשׁ שְׁמוּאֵל אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה

לַנָּת יִשַׁי דְּמִבֵּית לַחְמָם
אֲרֵי גְלֵי קֳדָמַי בִּבְכוֹרוֹהִי
כְּשַׁר קֳדָמַי לְמִהְוֵי
מַלְכָּא׃ ב וַאֲמַר שְׁמוּאֵל
אֵיכְדֵין אֵיזֵל וְאִם יִשְׁמַע
שָׁאוּל וְיִקְטְלִנַנִי וַאֲמַר
יְיָ עֶגְלַת תּוֹרִין תִּסַּב
בִּידָךְ וְתֵימַר לְדַבָּחָא
קֳדָם יְיָ אֲתֵיתִי׃ ג וְתִזְמִין
לְיִשַׁי בְּשֻׁרוּתָא וַאֲנָא
אַחֲוִינָךְ יָת דְּתַעְבֵּד
וְתֶמְשַׁח קָדָמַי יָת דְּאֵימַר
לָךְ׃ ד וַעֲבַד שְׁמוּאֵל יָת
דְּמֵלִּיל

ת"א תיר לגך . ספרים ח יכמות ספ מיר סו קדושין לט תולין עכו מגלח נקר . יומא יח :

פב"פ רש"י

מהר"י קרא

מתאבל היה על שלא יתקיימו מעשי ידיו בחייו : בית הלחמי . מבנית לחם . בית השמשי מבנית שמש ורבינו הוסיף בית האלי מבנית אל . ולא נראה לי כי מה ענין בית אל אצל ירימו והפסוק מפרש מעצמו בית האלי את ירימו . פתר' האלה והשבועה שהבונה אותה עומד בקללה בארור ובשבועה שנאמר וישבע יהושע ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את ירימו וגו' : כי ראיתי בבניו לי מלך . ולא פירש לו איזה מהן שלא תתמה למה נשאר אך נגד ה' משיחו . וכן בכולן כי לא פירש איזה הוא . ומדרש לפי שאמר אנכי הרואה :

(ג) וקראת לישי בזבח . ומשחת למלך אחד מבניו שהרי הותרו הבמות ואומר כי זבח משפחה לנו בעיר :

מצודת ציון

בית הלחמי . מבית לחם : (ג) בוחה . כמלילת כסף סוכה :

משלי חכמים

וויל אויסלערנע פּרעדיגע (פּרישקע) צו מאכאק . זאגט דער נביר איך האב מיט־קיי גיבראכענעם אפּוּרעלע . נאר איינער קם זי בעקטיק בייַ מיר צו גוטון . איך ווייל זעהן אפּ צו נעמען פון אים אוג ווייל זיא דיר נעבין . איצט ווילן מיר זעהן וויעמעט מתנה איז ויבערר דעם ערשטמינם אדער דעם אנדערינם . נעווים דעם ערשטינם . וואורום דעם אנדערינם מתנה איז דאך דערווייל אין אפּרעמדע האנט , ווייר ווייסט אויב דר נביר וועט זיא קענגען אפּנעמען פון יענעם . האט אייגער גיזאגט צום נביר זאג מיר וויי אזוי וועסטו דיין האנט ואמרה אוג זאלסט זאגן צו קולדם פאר נאט בין איך גקומען : (ג) וקראת ליישי בזבח ווען דו רופן צוא ישי צוא דער סעודה פון דעם זבח ואנכי אודיעך אוג איך ווילל דיר מודיע זיין ום דו זאלסט תאן ומשחת לי אוג דו זאלסט זאלבן צו מיר דעם ום איך ווילל דיר זאגען : (ד) ויעש שמואל

מצודת דוד

(ב) ואמרת . לבני סעיר :

פירוש ע"ט

אוג נייו איך ווילל דיך שיקן צוא ישי פון בית לחם כי ראיתי בבניו וואורום איך האבּ גזעהן צווישן זיינע זון איינם ום ער איז ראוי צו זיין פר מיר איין מלך׃ (ב) ויאמר שמואל הט שמואל גזאגט איך אלה ווי אזו קען איך גיין אוג שאול וועט דם הערן ווועט ער מיך הרגנן ויאמר ה' הט נאט גזאגט עגלת בקר תקח בידך עגלת בקר זאלסט פון איין קאלבּ פון איין ריינד זאלסטו נעמן אין דיין האנט ואמרת אוג זאלסט זאלבן צו מיר דעם ום איך ווילל דיר מודיע זיין ום דו זאלסט תאן ומשחת לי אוג דו זאלסט זאלבן צו מיר דעם ום איך ווילל דיר זאגען : (ד) ויעש שמואל

טז (א) בית הלחמי . כנית לחם וכן דרך כל דבר שמתו כשתי תיבות כמו בית לחם בית שמש מל קריית

וַיָּבֹא בֵּית לָחֶם וַיֶּחֶרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר לִקְרָאתוֹ וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם בּוֹאֶךָ: ה וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם לִזְבֹּחַ לַיהוָה בָּאתִי הִתְקַדְּשׁוּ וּבָאתֶם אִתִּי בַּזֶּבַח וַיְקַדֵּשׁ אֶת־יִשַׁי וְאֶת־בָּנָיו וַיִּקְרָא לָהֶם לַזָּבַח: ו וַיְהִי בְּבוֹאָם וַיַּרְא אֶת־אֱלִיאָב וַיֹּאמֶר אַךְ נֶגֶד יְהוָה מְשִׁיחוֹ: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל אַל־תַּבֵּט אֶל־מַרְאֵהוּ וְאֶל־גְּבַהּ קוֹמָתוֹ

דְּמַלֵּיל יְיָ וַאֲתָא לְבֵית לֶחֶם וְאִתְכְּנִשׁוּ סָבֵי קִרְתָּא לְקֳדָמוֹתֵיהּ וַאֲמָרוּ שְׁלָם מֵיתָךְ: ה וַאֲמַר שְׁלָם לְדַבָּחָא קֳדָם יְיָ אִתְיְתִי אִזְדַּמְנוּ וְתֵיעָלוּן עִמִּי לְשֵׁירוּתָא וְזַמֵּין יָת יִשַׁי וְיָת בְּנוֹהִי זְקָרָא לְהוֹן לְנִכְסַת קוּדְשָׁא: ו וַהֲוָה כְּמֵיעַלְהוֹן וַחֲזָא יָת אֱלִיאָב וַאֲמַר בְּרַם קֳדָם יְיָ מְשִׁיחֵיהּ: ז וַאֲמַר יְיָ לְשְׁמוּאֵל לָא תִסְתַּכַּל בְּחֶזְוֵיהּ וּבְרוּם ת"א לֹא תַבֵּט. אַפְּיהוּ כו עִקּוּה כ' פְּרִי:

רש"י

חסר ו'

מֹרֶכֶס אֹם כֹּה לְהַעִיל כֵּן ה"א מְטִיל בֵּין שְׁתֵּי הַתֵּיבוֹת כְּגוֹן קְרִיַּת הַתַּרְגֵּם בֵּית הַלְּמִי בֵּית הַלַּמְמִי: (ד) וַיֶּחֶרְדוּ. וְיֵעוּרוּ וְיִתְקַבְּצוּ לִצֵאת לִקְרָאתוֹ וְכֵן וַיֶּחֱרְדוּ כְּצִפּוֹר מִמִּצְרַיִם וַיֶּחֶרְדוּ בְּנֵים מִיָּם וְכֵן"י לְשׁוֹן קְבוּץ וְאַתְּכְּנִשׁוּ וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ לְשׁוֹן חֲרָדָה כִּי תְּמֵהוּ עַל בּוֹאוֹ וּפָחֲדוּ אוּלַי הִיא בְּעִיר מִי שֶׁחָטָא חֵטְא גָּדוֹל שֶׁיִּצְטָרֵךְ שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא לָבֹא הָעִיר וְהוּא שֶׁאָמַר שָׁלוֹם בּוֹאֵךְ וְהוּא עָנָה לָהֶם שָׁלוֹם בְּלוּמַר אֵין דָּבָר רַק שָׁלוֹם אַל תִּפָּחֲדוּ כִּי לְזִבּוּחַ לַה' בָּאתִי: וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם בּוֹאֵךְ. הַגְּדוֹל שֶׁבְּזוֹקְנִים אָמַר וְאִשְׁתֵּר שִׁישֵׁי הָיָה: (ה) הִתְקַדְּשׁוּ. כְּתַרְגּוּם אִיזְדַּמְּנוּ וְכֵן וְיִקְדֵּשׁ: (ו) בְּבוֹאָם. בְּנֵיהֶם: וַיֹּאמֶר אַךְ נֶגֶד ה' מְשִׁיחוֹ. פִּיו אָמַר בְּלִבּוֹ אוּ בְּפִיו כִּי חָשַׁב כִּי זֶה הוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁצִּוָּהוּ הָאֵל לִמְשׁוֹחַ לְפִי שֶׁהָיָה בְּכוֹר בְּנֵי יִשַׁי וְעוֹד כִּי רָאָהוּ יָפֶה צְרִירָה וְקוֹמָה כְּשְׁמוּאֵל וְחָשַׁב כִּי הַקָּבָ"ה בָּחַר בְּאֻנָּשִׁים יָפֵה קוֹמָה וְצוּרָה לַמְּלוּכוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְא מוֹרֵאתוֹ עַל הָעָם וְכֵן אָמַר בִּשְׁאוּל הָרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ ה' כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל הָעָם וְכֵן הוּא כְּמוֹ שֶׁחָשַׁב שְׁמוּאֵל כִּי בַּעַל קוֹמָה וְצוּרָה יָפֶה בָּחַר בּוֹ לְהוֹשִׁיעַ לְמַלּוֹכָה כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ מִמֶּנּוּ חֲשָׁשִׁים וְלִבָּם שָׁלֵם עִמּוֹ וְיִשְׁרֵי וְפִי' נֶגֶד ה' מְשִׁיחוֹ כְּמוֹ נֹכַח ה' דַּרְכֵּכֶם בְּלוּמַר ה' יִהְיֶה עִמּוֹ וְיַ"ת עַמּוֹ וְכֵן תָּרִים נֹכַח ה' אַתְקִין ה': (ז) אַל תַּבֵּט אֶל

רד"ק

בְּדָוִד כִּי בִּשְׁאָר כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם נֶאֱמַר לֹא כַּאֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי פִּי הָאָדָם: (ד) וַיֶּחֶרְדוּ. וְיִגְעוּ וְיִתְקַבְּצוּ לָצֵאת לִקְרָאתוֹ וְכֵן וַיֶּחֶרְדוּ כְּצִפּוֹר מִמִּצְרַיִם וַיֶּחֶרְדוּ בְּנִים מִיָּם וְכֵן"י לְשׁוֹן קִבּוּץ וְאַתְּכְּנִשׁוּ וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ לְשׁוֹן חֲרָדָה כִּי תָּמְהוּ עַל בּוֹאוֹ וּפָחֲדוּ אוּלַי הָיָה בְּעִיר מִי שֶׁחָטָא חֵטְא גָּדוֹל שֶׁיִּצְטָרֵךְ שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא לָבֹא הָעִיר וְהוּא שֶׁאָמַר שָׁלוֹם בּוֹאֵךְ וְהוּא עָנָה לָהֶם שָׁלוֹם בְּלוּמַר אֵין דָּבָר רַק שָׁלוֹם אַל תִּפָּחֲדוּ כִּי לְזִבּוּחַ לַה' בָּאתִי: וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם בּוֹאֵךְ. הַגָּדוֹל שֶׁבַּזְּקֵנִים אָמַר וְאִשְׁתֵּר שִׁישֵׁי הָיָה: (ה) הִתְקַדְּשׁוּ. כְּתַרְגּוּמוֹ אִיזְדַּמְּנוּ וְכֵן וְיִקְדֵּשׁ: (ו) בְּבוֹאָם. בְּנֵיהֶם: וַיֹּאמֶר אַךְ נֶגֶד ה' מְשִׁיחוֹ. פִּיו אָמַר בְּלִבּוֹ אוֹ בְּפִיו כִּי חָשַׁב כִּי זֶה הוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁצִּוָּהוּ הָאֵל לִמְשׁוֹחַ לְפִי שֶׁהָיָה בְּכוֹר בְּנֵי יִשַׁי וְעוֹד כִּי רָאָהוּ יָפֶה צְרִירָה וְקוֹמָה כִּשְׁאוּל וְחָשַׁב כִּי הַקָּבָ"ה בָּחַר בְּאֻנָּשִׁים יָפֵה קוֹמָה וְצוּרָה לַמְּלוּכוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְא מוֹרֵאתוֹ עַל הָעָם וְכֵן אָמַר בְּשָׁאוּל הֲרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ ה' כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל הָעָם וְכֵן הוּא כְּמוֹ שֶׁחָשַׁב שְׁמוּאֵל כִּי בַּעַל קוֹמָה וְצוּרָה יָפֶה בָּחַר בּוֹ לְהוֹשִׁיעַ לְמַלּוֹכָה כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ מִמֶּנּוּ חֲשָׁשִׁים וְלִבָּם שָׁלֵם עִמּוֹ וְיִשְׁרֵי וְפִי' נֶגֶד ה' מְשִׁיחוֹ כְּמוֹ נֹכַח ה' דַּרְכֵּכֶם בְּלוּמַר ה' יִהְיֶה עִמּוֹ וְיַ"ת עַמּוֹ וְכֵן תָּרִים נֹכַח ה' אַתְקִין ה': (ז) אַל תַּבֵּט אֶל

רלב"ג

מַסְרִיסֵנוּ כִּי לְזֹאת הַמְּנֻלָּה שֶׁסִּיכֵּךְ כּוֹ לְמַעַן מִי הוּא הַמֶּלֶךְ וְלָזֶה כֵּיצַד לוֹ לְהַסְתִּיר מִכְּרִיזַת שְׁמוּאֵל וְהַכֹּל לְמַעַן וְתַחְזִיק לְכוּחַ נַפְשׁוֹ כִּי לְפִי זֶה הָפֵךְ הוּא לְפִי מַה שֶּׁכְּלָלְתִּי בְּעִנְיָנִי כִּי כְּשֶׁאֵר יְדִי בְּנֵים נֶחְשַׁב לְמִבְּחַר לְמַלְכוּת וְלֹא נִמְצָא בְּשׁוּם אֶחָד מֵהֶם שֶׁיִּהְיֶה מְלֻמָּד בְּמַלְכוּת עַל זֶה הַטַּעַם הָיָה מְפַחֵד מִשְּׁמוּאֵל שֶׁיִּמְשַׁח לְמִי שֶׁיִּרְצֶה מֵהֶם וְלֹא יִהְיֶה לוֹ לְהַמְלִיךְ אֶת מִי שֶׁיִּרְצֶה וְלָזֶה הָיָה מְסַכֵּךְ עַל עַצְמוֹ בְּמַה שֶּׁיּוּכַל לְהַסְתִּיר מִשְּׁמוּאֵל וְלָזֶה אָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁאוּל יִשְׁמָעֵנִי וְהָרַג אֹתִי וְאָמַר לוֹ ה' שֶׁיִּקַּח עִמּוֹ עֶגְלַת בָּקָר וְיֹאמַר שֶׁבָּא לִזְבֹּחַ לַה' וְלֹא יַחְשֹׁד בּוֹ שָׁאוּל כִּי לֹא יַחְשֹׁד בְּמִי שֶׁיִּרְאֶה שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּעֲבוֹדַת ה' וְלָזֶה אָמַר לוֹ שֶׁיִּקְרָא לַזֶּבַח אֶת יִשַׁי וּבָנָיו וְלֹא יֵדַע שָׁאוּל מַה שֶּׁיִּהְיֶה אַחַר כָּךְ וְלָזֶה אָמַר לוֹ שֶׁיַּרְאֵהוּ מַה שֶּׁיַּעֲשֶׂה וְהוּא מְשִׁיחַ דָּוִד וְלֹא אָמַר לוֹ שֶׁיִּמְשַׁח אֶת דָּוִד כִּי לֹא הָיָה רָאוּי לְהַגִּיד לוֹ זֹאת כִּי אִם יִוָּדַע לְשָׁאוּל הָיָה הוֹרְגוֹ וְלֹא הָיָה מַגִּיעַ לַמַּלְכוּת וְלָזֶה אָמַר לוֹ שֶׁיִּמְשַׁח אֶת אֲשֶׁר יֹאמַר לוֹ ה' וְהוּא אֲשֶׁר יִרְאֶה לוֹ וְלֹא יֹאמַר לוֹ אֶת שֶׁיִּמְשַׁח כִּי לֹא הָיָה רָאוּי לְהַגִּיד לוֹ זֹאת וְהוּא אֲשֶׁר יִרְאֶה לוֹ וְלֹא יֹאמַר לוֹ אֶת שֶׁיִּמְשַׁח כִּי לֹא הָיָה רָאוּי לְהַגִּיד לוֹ זֹאת

מהר"י קרא

(ד) וַיֶּחֶרְדוּ. כְּתַרְגּוּמוֹ וְאֵינָם נִתְקָבְצִי וּמְיַחֲרִי לְצֵאת לִקְרָאתוֹ וְתִמְהוּ עַל שֶׁהַנְּבִיא אֵהַל מוֹעֵד שָׁכְנוּב וְאֵינוֹ רָגִיל לָבוֹא לְבֵיוֹת לֶחֶם: שָׁלוֹם בּוֹאֶךָ. לְשׁוֹן שְׁאֵלָה. הַשְׁלוֹם לָךְ: (ה) וּבָאתֶם שָׁלוֹם. לִזְבּוֹחַ לַה' בָּאתִי. וְזִבְחֵי שְׁלָמִים: וְיִקְדַּשׁ. כְּמוֹ הִתְקַדְּשׁוּ לְמָחָר: (ו) נֶגֶד ה' מְשִׁיחוֹ. רָאָהוּ יָפֶה מֹרֶאֶת הַבְּהֵמָה קוֹמָה כְּעֵין שָׁאוּל שֶׁאָמַר הָרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ ה' כִּי אֵין כָּמֹהוּ, לָכֵן חָשַׁב כְּמוֹ כֵן בָּזֶה. יִאמַר בְּדִבְקַ נְבוּזַ. וְכֵן גְּדוֹל נְדוֹל הַעֲצָה, הוּא כְּמוֹ גְּבַהּ קוֹמָה

כִּי מְאַסְתִּיהוּ כִּי לוֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לָעֵינַיִם וַיהוָה יִרְאֶה לַלֵּבָב׃ ח וַיִּקְרָא יִשַׁי אֶל־אֲבִינָדָב וַיַּעֲבִרֵהוּ לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר גַּם־בָּזֶה לֹא־בָחַר יְהוָה׃ ט וַיַּעֲבֵר יִשַׁי שַׁמָּה וַיֹּאמֶר גַּם־בָּזֶה לֹא־בָחַר יְהוָה׃ י וַיַּעֲבֶר יִשַׁי שִׁבְעַת בָּנָיו לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־יִשַׁי לֹא־בָחַר יְהוָה בָּאֵלֶּה׃

קוּמָתֵיהּ אֲרֵי רְחִקְתֵּיהּ אֲרֵי לָא כְּמוֹ דְּחָזֵן בְּנֵי אֱנָשָׁא אֱנָשָׁא אֲרֵי בְּנֵי אֱנָשָׁא חָזֵן בְּעֵינֵיהוֹן וְקֳדָם יְיָ נַלְנָן מַחְשְׁבַת לִבָּא׃ ח וּקְרָא יִשַׁי לַאֲבִינָדָב וְאַעֲבִירֵיהּ קֳדָם שְׁמוּאֵל וַאֲמַר אַף בְּדֵין לָא רָעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ ט וְאַעֲבַר יִשַׁי שַׁמָּה וַאֲמַר אַף בְּדֵין לָא רָעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ י וְאַעֲבַר יִשַׁי שַׁבְעָא בְנוֹהִי קֳדָם שְׁמוּאֵל וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְיִשַׁי לָא רָעֲוָא קֳדָם יְיָ׃

באלין
ת"א וכ' ירמי' לעכב . כמבדרין קו עקדים מ"ד פ' תצ :

מדה"י קרא הלי בפתח

כמו גדול החיטה , והם שם דבר , אבל אם היה לשון שם דבר היה לו לינקד גובה כמו גובה שמים : כי מאסתיהו . לא היה צדיק והגון , ורבינו אמר על שם שהיה כעסן שני ויחר אף אליאב בדוד : כי האדם יראה לעינים . אינו רואה אלא דבר גלוי ונראה בעין ואינו יודע דברים שבסתר והעלומות לב , לעינים לשון מראה כמו ועינו כעין הבדולח : וה' יראה ללבב . הוא יודע תעלומות לב , והרב"ג לא כמאן דחזו בני אנשא ארי בני אנשא חזן בעיניהון . וקדם ה' גליין מחשבת לבא : (ט) שמה . שם , לכך שמה פתח ואח שמה ושערורת

רש"י

מראהו . על יופי תארו : כי מאסתיהו . לפי שכעסן הוא כמה שנאמר ויחר אף אליאב בדוד (לקמן י"ז כ"ח) : כי לא אשר יראה האדם . לף ע"פ שקרוב לעלמך רואה שתמרת לבחול מלכי הרואה (לעיל ט' י"ח) כאן תני מודיעך שתיוך רואה : (ט) ויעבר ישי שמה . הוא שמעא :

רלב"ג

ממר על שמואל כי מגד ס' מעשיו וקבל מעשיו שמואל כי הוא היה משוח על יד שמואל והכה למר לו בשם שלח יביו של אליאב ולא נבחר קומתו כי מלאכו כמו שקדם בשמעו כי מלאכם דבר ס' וימלאכך ממלך שלח שכבר ידעתי זה בספי' למרו גם זה בחר ס' כי לפי זה הפי' לא היתה הולה' מדברי הש"י לשמואל שלא בחר באליאב מבל הולה' ממנו הפך זה בהולה' . והטעם בעיני כי למר שמואל לף על פי שמשוח מלאכו ולא בחר באליאב מבש שיהיה הוא הולה' למלוכה מלך מלאכו שיהיה טוב ונוכה קומתו בשוא לחוי למלך למעך למען יהיה לו בח גבוכה להלחם מלחמות ה' ועמכו ס' שלא יביו יביו של אליאב ולא גוכה קומתו כי מלאכו מלך שלין לבבו יבר כי הש"י יראה ללב והטעם בעיני ס' מיעל לחוי למלך למעך ולאכבר הבין זה שמואל מדברי הש"י לו למר ליבי שיהיה לא בחר ה' בזה ובקש על לבבו ה' שלא יבחר בו כי הוא אמר לו אשר אומר אליך : (י) לא בחר ה' באלה . בקש"ן הבית והם שנים במקרא בקמץ וה ולא אוכל

מצודת ציון

עלים מלחמת (ירמיהו): (ט) שמה . הוא שמעא :

מצודת דוד

(ז) כי לא . כ"ל כיון הוא לתלות בדבר הוא מאד כיון הוא הממד : יראת לעינים . הם הרואה הוא יפה עינים שהוא הדבר הוא ירואה הממד

ואין לתלות המלוכה בדבר זה : וה' . אמנם ירואה לללב המוכה היה וזה הדבר הלו : (י) שבעת בניו . דע"כ לף מצד כ"ש שבעה עם דוד בשמעי דוד בשבעתי (ד"ה ל' כ') ובמדרש ים שיהיה ליפו עוד בן ושמו שלמה שהוכיר בין העניינים שנאמר ליסוד שלמה מאחי דוד(שם כז) וכן נאמר ולו נאמנים (לקמן י"ז) (ומה שלח משבו בד"ם ירואה שיהיה בשיה מלחמת ולהיות ומצויה היו מחניות לשבעת שהחמים קק מן הלחם ולף מן הלחם ומה שהיה בכל אלו מן הלחם ומצד בד"ם נאמר ומחותיהם לכויה ומביאו ולזה לף חבר שלישו עמהם כי לשלישו לף היו מחניות כאמור. פולם מז"ל לף

משלי חכמים

פירוש ע"ט

מְלוּכָה גֵּיהֶער צוּ אֵיינֶעם פּוּן יִשַׁי קִינְדֶעֶר . עֶר פַּאסְט צוּ דִיא מְלוּכָה אוּנ דִי מְלוּכָה פַּאסְט פַּר אִים נָאר עֶר אִיז נִים גִיוֶינְען דִי יוּדִין הָאבֶּן יֶעשְׁרִיבֶּן זֵיי וִוילֶן אֲפֶּלֶך . אִיז דִי מְלוּכָה גֶעוֶען זַייעֶר הָאב אִיךְ זִיא דֶערְוַייל גִיבֶּען צוּ שָׁאוּל . אֲבָּער אִיצְט אִיז שׁוֹין גִיכּוֹמֶן דִיא צַייט צוּ גֶעבֶּן דִי מְלוּכָה צוּ יִשַׁי אוּנ וֶעל זִי גֶעבֶּן . וְוֶעל אִיךְ גֶעוֶען אֲפֶּנְעבֶּן דִי מְלוּכָה פּוּן שָׁאוּל אוּנ וֶעל זִי גֶעבֶּן צוּם זוּהְן פּוּן יִשַׁי דֶערְוַייבֶּר וָאלְטְמוּ גַיין אִים זַאלְבֶּן פַּאר אַמֶלֶךְ :

אִיךְ הָאב אִים מְמַאֲם גִּוועזֶען וַיילְ עֶר אִיז אֵיין רַגְּזָן כִּי לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה וגו' דֶערְוַיל עֶם אִיז נִישְׁט וִוָם דֶר מֶענְטֶש זֶעהְט וִואוֹרום דֶער מֶענְטֶש זֶעהְט נָאר וָוָם פַּר זַייֶנע אוֹגֶן אִיז נִישְׁט וְהוָה יִרְאֶה לַלֵּבָב אֲבָּר נָאט זֶעהְט וָואס אִין מֶענְטְשֶׁנְם הֶארְצֶן אִיז : (ח) וַיִּקְרָא יִשַׁי אוּנ לָאט גִּרוּפֶן צוּא אֲבִינָדָב וַיַּעֲבִרֵהוּ לִפְנֵי שְׁמוּאֵל אוּנ לָאט אִים גַּמַאכְט אִיבֶּער פַּאר שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר לָאט שְׁמוּאֵל אוּנ לָאט נָאט נִים אוֹיס דֶר וַוייל : (ט) וַיַּעֲבֵר יִשַׁי שַׁמָּה אוּנ לָאט גַּמַאכְט אִיבֶּר פַּאר שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר לָאט שְׁמוּאֵל אוּנ לָאט נָאט נִים אוֹיס דֶר וַוייל : (י) וַיַּעֲבֶר יִשַׁי שִׁבְעַת בָּנָיו אוּנ יִשַׁי הָט גַּמַאכְט אִיבֶּר פַּאר שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל יִשַׁי הָט שְׁמוּאֵל אוּנ לָאט צוּא

יא וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־יִשַׁי הֲתַמּוּ הַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׁאַר הַקָּטֹן וְהִנֵּה רֹעֶה בַּצֹּאן וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־יִשַׁי שְׁלַח וְאֶיתְיניהוּ אֲרֵי לָא נְסֹבִין עַד מֵיתוֹהִי הָבָא: יב וּשְׁלַח וְאֵיתְיהּ וְהוּא סַמּוֹק עֵינוֹהִי וְיָאֵין וְשַׁפִּיר בִּרְיוֹהִי וַאֲמַר יְיָ קוּם מַשְׁחֵיהּ אֲרֵי דֵין הוּא: יג וְנָסִיב שְׁמוּאֵל יָת קַרְנָא דְמִשְׁחָא וּמְשַׁח יָת דָּוִד בְּגַו אֲחוֹהִי וּשְׁרַת רוּחָא נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עַל דָּוִד מִיּוֹמָא הַהוּא וּלְעֵלָּא וְקָם שְׁמוּאֵל וַאֲזַל לְרָמְתָא:

ה"א יא מגילה יד: יב מגילה יד: יג מגילה יד: סוטה מח. מנחות מה. ירושלמי מגילה פ"ב ה"ב. ילקוט מעם לועז כאן ובריש פרשת בראשית:

וְהוּא אַדְמוֹנִי עִם יְפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רֹאִי וַיֹּאמֶר יְהוָה קוּם מְשָׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא: יג וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־קֶרֶן הַשֶּׁמֶן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ בְּקֶרֶב אֶחָיו וַתִּצְלַח רוּחַ־יְהוָה אֶל־דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וָמָעְלָה וַיָּקָם שְׁמוּאֵל וַיֵּלֶךְ הָרָמָתָה:

סב"פ

רש"י

(יא) שאר דקטן. נשאר הקטן: לא נסוב. לא נסב לאכול כל מזמן שטורח קרויה הסבה: (יג) ותצלח רוח ע"פ שהוא שם דבר הנינון לרע ברוחות חסר פתח כמו והסיר ה' ממך כל חלי, וגם כל חלי, אבל עין רעי נקוד בחולם ונגזר לרע שאחר רואה שלי, כגון קוני קוני גחזי: (יג) רוח ה', תרגי רוח נבורה: כיהים ההוא ומעלה: כמי שהלאה וכן ויהי מהיום ההיא

מהר"י קרא

(יא) ותמו הנערים, כן הפשט, ותקלו כן כלל: שאר, כמו נשאר: והנה רעה בצין, לשבר שצריך למהר ודוד הולך ושב מיכל שאול. להציל את צאן אביו: נסב, כל מושב סעודה קרוי הסיבה:

(יג)אדמוני. שצריך לומר ויביאהו והנה אדמוני וגו': ומיד ראה. גינונו ליעל ובחולם לפי שהוא שם דבר. אבל אתה אל ראי אף ע"פ שהוא שם דבר הנינון לרע ברוחות חסר פתח כמו והסיר ה' ממך כל חלי, וגם כל עין ראי נקוד בחולם ונגזר לרע שאחר רואה שלי, כגון קוני קוני גחזי: (יג) רוח ה', תרגי רוח נבורה: כיהים ההוא ומעלה: כמי שהלאה וכן ויהי מהיום ההיא

רד"ק

ללכת באלה: (יא) עוד שאר הקטן. פיעל עומד כמו נשאר וזה לברו טן חקל: שלחה וקחנו. הביאהו כלומר קחנו ע"י שליח שיביאהו הנה: כי לא נסוב. פי' לאכול כי כבר זבחו זבחי שלמים וקדש ישי ובניו ושאר הזקנים לאכול עמו וקודם שאכלו נמשח דוד: (יב) עם יפה עינים. כמו ויפה עינים כמו האנים עם בנורים כמו ובכורים: וטוב רואי, שם בשקל צורי חולי וכן לא תשורנו עין ראוי והספור הזה להודיע כי הנער היה למלכות כי יפה תואר היה: קום משחהו, קום ענין ירוז וכן קום עבור את הירדן הזה קומו ועברו לכם קום התהלך בארץ, ורבותינו ז"ל דרשו אמר לו הב"ה משיחי עומד ואתה קדוש ישב קום משחהו: כי זה הוא. שיהיה מלך או באשר תשבח אתה או פירושו והו אשר אבחרהו לך ומשחת לי את אשר אומר אליך ויש בו דרש זה מעון משיחה ואין אחר מעון משיחה וספבו מזה כי אין מושחין בשמן המשחה אלא מלכי בית דוד בלבד: (יג) בקרב אחיו. לומר שנבחר מכלם: ותצלח רוח ה' אל דוד, כתרגומו ושרת רוח נבואה מן קדם ה' על דוד וכן רוח ה' סרה ממם שאול התרגומו רוח נבורה מן קדם ה' דהות עם שאול עדת מינית וזאת רוח הנבורה הנירה את דוד להרוג את הארי והדוב והפלשתי וכן רוח הקדש נולדה בו מהיום ההוא ומעלה ואמר השירים והמזמורים ברוח הקדש שנולדה בו כי בכלל רוח ה' רוח הקדש והיא נבורה:

מצודת דוד

קחנו כן כי ממנו שמעם כולו יב):(יא) התמו. התם מכלמו: שאר. נשמר: נסב. כלומר כי לא נסוב. על השלחן לאכול עד בואו פה:(יב) כי זה הוא, בעיונו ד'): רואי. מראה: קום. הוא ענין זכה: (יג) ותצלח. ועבר ממנו ותצלח עליו רוח מלהים (לעיל י'): רוח ה'. רוח נבורה

פירוש ע"ט

יִשַׁי נֹאמַט הָט נִיט אוּס דֶר וַויילְט אִין דִי דָאוִינְע: אוֹג הָאמַט אִים גִּבְראכְט, וְהוּא אֲרְמוֹנִי אוֹג עֶר אִיז
(יא) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הָאמַט שְׁמוּאֵל נֹזאגְט צוּ יִשַׁי הֶמְמֵי גְּוועזֶן רוֹט מִיט שֵׁיינִי אוֹגֶן אוֹג שִׁין גֶּשְׁטַאלְט
וַיֹּאמֶר ה' הָט נַאמַט נֹזאגְט צוּ שְׁמוּאֵל קוּם מְשָׁחֵהוּ שֶׁמּוֹי
אוֹף אוֹג וַאלְב אִים דָם אִיז עֶר: (יג) וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל הָט
שְׁמוּאֵל גְּנוּמֶן דָעם הָארְן מִיט בּוּטֶל וַיְמַשַּׁח אוֹתוֹ אוֹג
הָט אִים גְּזַאלְבְּט צְווישֶׁן זַייְנִי בְּרִודֶר וַתִּצְלַח רוּחַ ה'
אוֹג עָם הָט בֶּגְלֵיקְט אֵיין רוּחַ גְּבּוּרָה פּוּן נַאמַט אוֹף
דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וָמָעְלָה פּוּן דֶעם דָאוִינֶן טַאג אוֹג
וַיָּקָם שְׁמוּאֵל אוֹג שְׁמוּאֵל אִיז אוֹף גֶשְׁטַאנְדֶן אוֹג
אִיז גְּנַאנְגֶן קֵיין רָמָה: (יד) וְרוּחַ ה' סָרָה אוֹג דֶר רוּחַ

גבורה

יד וְרוּחַ יְהוָה סָרָה מֵעִם שָׁאוּל וּבִעַתָּתוּ
רוּחַ־רָעָה מֵאֵת יְהוָה׃ טו וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי־
שָׁאוּל אֵלָיו הִנֵּה־נָא רוּחַ־אֱלֹהִים רָעָה
מְבַעֶתֶךָּ׃ טז יֹאמַר־נָא אֲדֹנֵנוּ עֲבָדֶיךָ
לְפָנֶיךָ יְבַקְשׁוּ אִישׁ יֹדֵעַ מְנַגֵּן בַּכִּנּוֹר
וְהָיָה בִּהְיוֹת עָלֶיךָ רוּחַ־אֱלֹהִים רָעָה
וְנִגֵּן בְּיָדוֹ וְטוֹב לָךְ׃ יז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
עֲבָדָיו רְאוּ־נָא לִי אִישׁ מֵיטִיב לְנַגֵּן
וְהֶבֵיאתֶם אֵלָי׃ יח וַיַּעַן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים
וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי בֵן לְיִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי
יֹדֵעַ נַגֵּן וְגִבּוֹר חַיִל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּנְבוֹן

ד״א ויען אחד מהנערים . פמהדרין לג :

דבר רש״י

ד׳ . רוח נבורה: (טז) עבדיך לפניך . הנה עבדיך לפניך
אמר יעמו מלותיך : (יח) אחד מהנערים . מיוחד שבהם
דומה להמומי : יודע נגן . כל עצמו מתכוון להכניס עין רשה
על שאול כדוד שיתקנא בו:

מהר״י קרא

ובעלה וישימה להק ומשפט בישראל : (יד) סרה . טעם לעיל
לשעבר ותרגי׳ ורוח נבואה מן קדם ה׳ דהות עם שאול עדת מניה:
ובעתתו . מן ביעותת . יסרתני מן יסור בלשון נקבה . לכך תרגם
שהוא כמו ביעתהתו יסרהתהו:(טו)מבעתך.משטה אזון לשונקבה
כגון מקדשתך מן קידוש : (טז) יאמר נא אדוננו עבדיך לפניך .
כלומר ציה לעבדיך שלפניך שיבקשו לך איש יודע נגן יפה :
(יז) ויאמר שאול אל עבדיו . שמע לעצתם : (יח) אחד מהנערים . המיוחד שבהן . אביר הרועים:
יודע נגן . אמר רבינו כל עצמו נתכוון להכניס בדוד עין הרע של שאול אך אין מקרא זה מוכיח . כי זה היועץ משוה נכיחים
הוא שאמר לו וכי אינך צריך . אלא לידע נגן בלבד וחלא ששת מעלות שבו כולן צריכין לך שגם לנבור חיל אתה צריך שילחם

רלב״ג

כיוצ הטעם שאמר לו ומכלם מעלות : (יח) ונבור חיל ומים מלחמה .
הנה קרא נבור חיל מי שהוא בעל לומן ותוקף ומים מלחמה
מי שהוא יודע להמלית מחבולות עם לוויבו וילמחם ובמה תאר
דוד בלתו המתלים כי מי שים לו בלו המדות יותר לשוי לבא
בסיבל מלך ולף על פי בלה סיס המפוקם ממנו תמלם כי סם
בישים מעיב בעין : ובכון דבר . סוף סתים המכלכל דבריו במשפט

בעניני המלחמה והגרגל בה : ונבון דבר . בתרגומו ומוכלתן בעצה כלומר לכל דבר עצה היא נבון כמו ונבן לחשו: ואיש תאר . יפי

רד״ק

(יד) ובעתתו . בעתה אותו עד שלא היו בדעתו : (טו) מבעיתך.
דגש ההי״ו לחסרון ת״ו למ״ד הפעל:(טז)עבדיך לפניך. לעשות
מה שתצום יאמר אדונינו לחם שיבקשו איש מנגן : יודע מנגן
בכנור . יודע בחכמת הנינון שהוא מנגן בכנור או הוא מבקים
מקור כליפר איש שיודע לנגן בכנור וכת״י נבר דיידע לנגנא
בכנורא : (יח) וגבור חיל . שיש לו גבורת הלב לכל דבר כבר
שנודעת נבורתו בדבר הארי והדוב : ואיש מלחמה . יודע

מצודת ציון

מס׳ : (יד) יבעתתו. מל׳ בעתה ומבהל : רוח רעה . הוא מהניד
ומעניד : (יח) ונבון דבר . מבין כל דבר מבחן :

רעה הבאה מאלהים : (טז) עבדיך לפניך . כ״ל אתה תצום והלא עבדיך הנה לפניך ובמוכים הנה לעשות אשר תצום ותמור להם אשר
יבקשו להם יודע מכמת הנגון ומנגן בכנור : ושוב לך , כי בעבור במתה קול הזמר מלך הבעבה : (יז) מביא לנגן . מנגן טוב ויפה :
(יח) ונבור חיל וגו׳ , הנה הדברים הבאים לשומר בסיבל מלך : ה׳ עמו . שהוא להם מועלה ובהצלחתו יועיל לך :

פירוש ע״ט

גְּבוֹרָה פּוּן נָאט הָט זִיךְ אָפּ נָטָאן פּוּן שָׁאוּל וּבְעַתַּתּוּ
רוּחַ רָעָה אוּנ עָם הָט אִים דָּר שְׁרָאקֶן אִין בֵּייזֶר רוּחַ
פּוּן נָאט : (טו) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי שָׁאוּל הָאבֶּן דִּיא קְנֶעכְט
פּוּן שָׁאוּל גָּזָאגְט צוּ אִים הֶנֵּה נָא רוּחַ אֱלֹהִים אֲצוֹנֶךָּ
מַאכְט אֵיין בֵּייזֶר רוּחַ פּוּן נָאט דָּר שְׁרֶעקֶן דִּיךְ :
(טז) יֹאמַר נָא אֲדוֹנֵינוּ לָאז זֵיין אוֹנְזֶר הַאר אוּנ לָאז
שְׁאפֶן עֲבָדֶיךָ לְפָנֶיךָ דָּען דַּייגֶע קְנֶעכְט וֶענֶן פַּר דִּיר
צוּ טָאן דַּיין גְּבָאט דְּרוּם שֶׁאף יְבַקְּשׁוּ אִישׁ דַּייגֶע
גְּווען

דָּבָר וְאִישׁ תֹּאַר וַיהוָה עִמּוֹ׃ יט וַיִּשְׁלַח
שָׁאוּל מַלְאָכִים אֶל־יִשַׁי וַיֹּאמֶר שִׁלְחָה
אֵלַי אֶת־דָּוִד בִּנְךָ אֲשֶׁר בַּצֹּאן׃ כ וַיִּקַּח
יִשַׁי חֲמוֹר לֶחֶם וְנֹאד יַיִן וּגְדִי עִזִּים אֶחָד
וַיִּשְׁלַח בְּיַד־דָּוִד בְּנוֹ אֶל־שָׁאוּל׃ כא וַיָּבֹא
דָוִד אֶל־שָׁאוּל וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֶּאֱהָבֵהוּ
מְאֹד וַיְהִי־לוֹ נֹשֵׂא כֵלִים׃ כב וַיִּשְׁלַח
שָׁאוּל אֶל־יִשַׁי לֵאמֹר יַעֲמָד־נָא דָוִד
לְפָנַי כִּי־מָצָא חֵן בְּעֵינָי׃ כג וְהָיָה בִּהְיוֹת
רוּחַ־אֱלֹהִים אֶל־שָׁאוּל וְלָקַח דָּוִד אֶת־
הַכִּנּוֹר וְנִגֵּן בְּיָדוֹ וְרָוַח לְשָׁאוּל וְטוֹב לוֹ

וסרה

ת"א

זְגִבְרָא שַׁפִּיר בְּרִיוָא
וּמֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעֲדֵיהּ׃
יט וּשְׁלַח שָׁאוּל אוֹנְדִין
לְוָת יִשַׁי וַאֲמַר שַׁדַּר לִי
יָת דָּוִד בְּרָךְ דִּי בָּעֲנָא׃
כ וּנְסִיב יִשַׁי מְעוֹן חַמְרָא
מְעוֹן רַלְחֲמָא וּגְרַב
דַּחֲמַר וּנְדָיָא בַּר עִזֵּי חַד
וְשַׁדַּר בִּיד דָּוִד בְּרֵיהּ
לְוָת שָׁאוּל׃ כא וַאֲתָא
דָּוִד לְוָת שָׁאוּל וְשַׁמֵּשׁ
קֳדָמוֹהִי וּרְחֵמֵיהּ לֲחַדָּא
לַהֲוָה לֵיהּ נָטֵל זְגִין׃
כב וּשְׁלַח שָׁאוּל לְוָת יִשַׁי
לְמֵימָר יְשַׁמֵּשׁ בְּעֵן דָּוִד
קֳדָמַי אֲרֵי אַשְׁכַּח רַחֲמִין
קֳדָמַי׃ כג וַהֲוָה כַּד
שָׁרְיָא רוּחָ בִישָׁא מִן
קֳדָם יְיָ לְוָת שָׁאוּל וּנְסִיב
דָּוִד יָת כִּנּוֹרָא וּמְנַגֵּן
בִּידֵיהּ וּמִתְרַוַּח לְשָׁאוּל
וְטָב לֵיהּ וּמִסְתַּלְקָא

מניה

מהר"י קרא

מלחמותיך אפי' שלא בשעת הביעות שמא תכבד המלחמה יותר מדי אז תסרח דעתו ויאבד לכ העם . ושמא תאבד גבור הוא אבל אינו יודע התכונות מלחמה לכך שמו . איש מלחמה : ונבון דבר . מבין דבר מיתוך דבר וחכם לשפוט את העם, ותרג' וסוכלתן בעצה : איש תאר . נאה ומקובל לכל ואינו גבוה ושפל אנשים : וה' עמו . ידע בו שהשכה ארי ודוב בעזרת הקב"ה

רד"ק

תאר יפה וכן אנשי מדות מדות גדולות וכת"י וגבר שפיר ברייה : וה' עכו . כי בכל אשר יעשה יצליח ובכל הדברים ששבח הנער את דוד הם דברים שכל אדם שהם בו הוא הגון לעמוד בהיכל מלך ויודע נגן אמר לפי צורך השעה : (כ) חמור לחם ונאד יין . חמור פעון לחם ונאד מלא יין וכת"י פעון חמרא בלחם וי"ב חומר צבור מן חמורים חמרים : (כא) נושא כלים . נושא כלי זיינו : (כג) רוח אלהים אל שאול . פי' רוח רעה כמו שאמר למעלה רוח אלהים רעה וכת"י רוח בישא מן קדם ה' : ורוח לשאול . מן הצוקה שהיה בו מרוח רעה : וטוב לו . פעל עבר :

מצודת דוד

(יט) אשר בצאן . מכר רועה כלמן : (כ) חמור לחם . חמור מלא מעון לחם : (כא) נושא כלים . כלי מלחמתו : (כג) ורוח לשאול . כמו לו מהמזמה וסכל ממנו המכלה :

פירוש ע"ט

דָּוִד בְּנוֹ אוֹנ הָט דָם גְּשִׁיקְט דוֹרְךְ דָר הַאנְט פּוּן דָוִד
זַיין זוּן צוּ שָׁאוּל׃ (כא) וַיָּבֹא דָוִד וגו' אִיז דָוִד גְּקוֹמֶן
צוּ שָׁאוּל וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו אוֹנ אִיז גְּשׁטַאנֶן פַּר אִים אוֹנ
הָאט אִים בַּדִינְט הָאט אִים שָׁאוּל וַיֶּאֱהָבֵהוּ לִיב גְּהַאט
וַיְהִי לוֹ נוֹשֵׂא כֵלִים אוֹנ עֶר אִיז גְּוָוֹרֶן צוּ אִים אִיין גְּוָוֹרֶן
טְרָאגֶר׃ (כב) וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל אֶל יִשַׁי אוֹנ זָאגֶן גֶּמֶד נָא דָוִד לְפָנַי לָאז
גְּשִׁיקְט צוּ יִשַׁי לֵאמֹר צוּ זָאגֶן גֶּמֶד נָא דָוִד לְפָנַי לָאז
דָוִד שְׁטֵיין פַּר מִיר צוּ בַּדִינֶן מִיךְ דֶנְן עֶר הָט גְּפוּנֶן
חֵן אִין מֵיינֶי אוֹגֶן׃ (כג) וְהָיָה אוֹנ עֶס אִיז גְּוָוֹרֶן
בִּהְיוֹת רוּחַ אֱלֹהִים אֶל עֶס אִיז גְּוָוֹרֶן אִין בֵּייזֶר רוּחַ פּוּן
גָאט אוֹף שָׁאוּל וְלָקַח דָּוִד אֶת הַכִּנּוֹר הָט דָּוִד גְּנוֹמֶן דִי
הַאנְט גְּשִׁפִּילְט מִיט זַיין הַאנְט וְרָוַח לְשָׁאוּל

וְסָרָה מֵעָלָיו רוּחַ הָרָעָה: יז א וַיֹּאמֶר
פְּלִשְׁתִּים אֶת־מַחֲנֵיהֶם לַמִּלְחָמָה
וַיֵּאָסְפוּ שׂוֹכֹה אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּחֲנוּ בֵּין
שׂוֹכֹה וּבֵין עֲזֵקָה בְּאֶפֶס דַּמִּים: ב וְשָׁאוּל
וְאִישׁ־יִשְׂרָאֵל נֶאֶסְפוּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵמֶק
הָאֵלָה וַיַּעַרְכוּ מִלְחָמָה לִקְרַאת
פְּלִשְׁתִּים: ג וּפְלִשְׁתִּים עֹמְדִים אֶל־
הָהָר מִזֶּה וְיִשְׂרָאֵל עֹמְדִים אֶל־הָהָר
מִזֶּה וְהַגַּיְא בֵּינֵיהֶם: ד וַיֵּצֵא אִישׁ־
הַבֵּנַיִם מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גָּלְיָת שְׁמוֹ
מִגַּת גָּבְהוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזָרֶת: ה וְכוֹבַע

מְנֵיהּ רוּחַ בִּישָׁא:
א וּכְנִשׁוּ פְּלִשְׁתָּאֵי יַת
מַשְׁרְיָתֵיהוֹן לְאַגָּחָא
קְרָבָא וְאִתְכַּנָּשׁוּ לְשׂוֹכֹה
דִּי לְיְהוּדָה וּשְׁרוֹ
בֵּין שׂוֹכֹה וּבֵין עֲזֵקָה
בְּאֶפֶס דַּמִּים: ב וְשָׁאוּל
וְגֻבְרֵי יִשְׂרָאֵל אִתְכַּנִּישׁוּ
וּשְׁרוֹ בְּמֵישַׁר בּוּטְמָא
וְסַדְּרוּ קְרָבָא לָקֳדָמוּת
פְּלִשְׁתָּאֵי: ג וּפְלִשְׁתָּאֵי
קָיְמִין עַל טוּרָא מִכָּא
וְיִשְׂרָאֵל קָיְמִין עַל טוּרָא
מִכָּא וְחֵילְתָא בֵּינֵיהוֹן:
ד וּנְפַק גַּבְרָא מְבֵינֵיהוֹן
מִמַּשְׁרְיָת פְּלִשְׁתָּאֵי גָּלְיָת
שְׁמֵיהּ מִגַּת רוּמֵיהּ שִׁתָּא
אַמִּין וְזֵרְתָא: ה וְקוֹמַס
דְּנְחָשׁ עַל רִישֵׁיהּ וְשִׁרְיָן

גלבין

ת"א וּלְגַ לִים הַכְנִיס . סוטה מב (יבמות ט) :

מהר"י קרא

יז (ו) ויאספו . את אחרים . אבל ויאסף הן עצמן נאספו . ומשתה יפרש המלחמות שנלחם במקום שאול לפי שצריך לומר למטה הלא בחיות שאול מלך עלינו אתה היית המרויא והמביא : באפס דמים . כמו בעם דמים : (ד) איש הבנים . מנחם פי' בין ב' המערכות היה עומד . וי"ת ונפק גלגל העניים כדוד ולגח כמכומו מכין שלר המגניס : (ד) לים הכנים . קללו כן לפי שהיה הולך בין מערכת פלשתים ובין מערכת ישראל וכלה זה מים היה לפי שמחמת שר לחד מנהי פלשתים וזהו ממנו הלא מכני ספלשתי ותתם עבדים לשאול כלו נכם לים ויכל גלי וזכה היה מתפלל כנגדה כי לף על פי שהין מעכבי השניה והמגניס להלחם עם לו זה היסיס במתנה לא כמו מתנה ישראל ובזה המיתן מכח מערכות ישראל שהוא לחלו לחמי שהין כחם לים יכול בכ"ף ובקו"ף ותרגומו קולמא ודומה לו בדברי רז"ל גדי מקולם נקרא כן לפי כשהיו צולין הפסח היו תולין בני מעיו תוצה לו

מצודת ציון

יז (ו) באפס דמים , כמ מקום : (ד) הבנים . מל' בין : זורת . כ"ל הטעור מן המגודל עד הסלבע הקטנה הקלוי' זכת וכן זכת מלכו (שמות כ"ח) : (ה) וכובע . כובע לכ"ף וקובע בקו"ף הוא לחמ והוא כלי מגן על הכתם כמו לכנה ומגן וקובע (יחזקאל כ"ג) :

ע"ט פירוש

אוּג עָם אִיזְ דָּר בְּרַיטָּרְט גְּוּוארֶן צוּ שָׁאוּל וְטוּב דִּי אוּג עָם אִיזְ וְוארֶן גוּט צוּ אִים וְהָרָה מֶעָלָיו רוּחַ הָרָעָה אוּג עָם הָט זִיךְ אֶפּ גְּנֶמאן פּוּן אִים דָּר בַּייזֶער רוּחַ:

יז (א) וַיֵּאָסְפוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת מַחֲנֵיהֶם אִין דִּי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן אַיין גְּנֵאמְיטְ זַיעֶרע מַחֲנוֹת מִלְחָמָה צוּ הָאלְטֶן מִיט דִּי יִשְׂרָאֵל וַיֵּאָסְפוּ שׂוֹכֹה וְם הָאט גְּיקְערְט צוּ שַׂבָּט יְהוּדָה אִין זַיי הָאבֶּן גִּירוּט צְווישֶׁן שׂוֹכֹה אִין צְווישֶׁן עֲזֵקָה בְּאֶפֶס דַּמִּים אוּג דָעם אוֹרְט אֶפֶס דַּמִּים: (ב) וְשָׁאוּל וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל אוּג שָׁאוּל אִין דִּי מַאנְן פּוּן יִשְׂרָאֵל זָעֶנֶן וָואוֹרִין אַיין גְּיאַמְיטְ קֶיין שׂוֹכֹה וְם הָאט גְּיקְערְט צוּ שַׂבָּט יְהוּדָה אִין זַיי הָאבֶּן גִּירוּט צְווישֶׁן שׂוֹכֹה אִין עֲזֵקָה בְּאֶפֶס דַּמִּים אוּג דָעם אוֹרְט אֶפֶס דַּמִּים: (ב) וְשָׁאוּל וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל אוּג שָׁאוּל אִין דִּי מַאנְן פּוּן יִשְׂרָאֵל זָעֶנֶן וָואוֹרִין אַיין גְּיאַמְיטְ קֶיין שׂוֹכֹה וְם הָאט גְּיקְערְט צוּ שַׂבָּט יְהוּדָה אִין זַיי הָאבֶּן גִּירוּט בְּעֶמֶק הָאֵלָה אוּג הָאבֶּן גְּרוּט אוּג דָעם טָאל פּוּן דָעם לִינְדָעם בּוּים וַיַּעַרְכוּ מִלְחָמָה

ושריון

נַחֲשֶׁת עַל־רַאשׁוֹ וּשְׁרִיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא
לָבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשְּׁרִיוֹן חֲמֵשֶׁת־אֲלָפִים
שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת׃ וּמִצְחַת נְחֹשֶׁת עַל־
רַגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כְּתֵפָיו׃ וְחֵץ
חֲנִיתוֹ כְּמְנוֹר אֹרְגִים וְלַהֲבַת חֲנִיתוֹ
שֵׁשׁ־מֵאוֹת שְׁקָלִים בַּרְזֶל וְנֹשֵׂא הַצִּנָּה
הָלַךְ לְפָנָיו׃ וַיַּעֲמֹד וַיִּקְרָא אֶל־מַעַרְכֹת

ת"א ושריון קשקשים . תולין סו נקד על ; ותק הגיהו . כדאמר בפ : ועין קרי

הַפְּקוֹן לַמַּדְרֵגָה קְרָבָא הָלָא אֲנָא פְּלִשְׁתָּאָה וְאַתּוּן עַבְדִין לְשָׁאוּל אֲנָא הוּא גְּלָיַת

רש"י

(ה) ושריון קשקשים . כמין קשקאות דגים עטוין מברזל נופלים על גב השריון (ס"ח נקבי השריון) קשקאת לכל נקב : (ו) ומצחה נחשת . כמין יד ברזל היולן מן הכובע כנגד הסוסים שקורין כפ"ל כלע"ז והיתה מגעת לועד רגליו: וכידון נחשת , ת"י ומסחף' דנחשת נפיק מן קולסת ומעל בין כתפוהי . פי' כמין חנית נהמת בולסת מן הכובע ומשכת בין כתפיו להגין על עורפו מן החרב : (ז) כמנור אורגים . ת"י כלכסן דגרדקין חיכוכל"ח כלע"ז : שש מאות שקלים . כל השקלים האמורים בכתיבים מנים :

מהר"י קרא

גבורא מביניהון : (ה) ושריון קשקשים . בנחש פי' בענין סנפיר וקשקשת כקשקשים של דג עשוים מברזל לסתום חלל בין שבעה לשבעה : (ו) ומצחת נחשת . כעין יד ברזל יוצאה מן הכובע בנגד החומם נגל"י בלע"ז והיתה מגעת עד רגליו כמו וירכתו על צידון עד צידון : (ז) כמנור אורגים . עץ שהאורגין לופפין הירעיה עליו : וכידון נחשת, ת"י מסחפא דנחשא נפיק בין קולפא ממל מן כתפוהי . כחנית נחושת בולטת מן הכובע ומשכת בין כתיפיו להגין על צוארו מן חרב . כמנור אורגים .

רד"ק

למעלה מראשו ונרא' ככובע על הראש : ושריון קשקשים . ת"י ושריון גלבין בס"ף וי"ש נוספתאות כתוב בבי"ת והוא קלפין שהרגום קשקשת ובדברי רבו' ז"ל לובשי שריון קליפה ופי' כי כל מבעת וטבעת של שריון תלויה כמין קשקשת לסתום נקב המבעת כדי שלא יבאו חץ בתוך המבעת : שקלים נחשת . שקלי נחשה כמו סיגים כסף : (ו) ומצחת נחשת . ת"י ודרקלין דנחש פי' סם של נחשת תלויה על רגליו לכסותם והוא שם טושאל מן מצח כי כן נושאות הנערות סם הוהב או כסף על מצחם ואותו נקרא מצחה על דרך האמת : וכידון נחשת . ת"י ומסחפא דנחשא נפיק מן קולפא ומטל בין כתפוהי ותרגום נפה בכידון ברומתא נראה כי זה אשר היה בין כתפי ג' . ז היה בדמות רומח אבל היתה לו תכונה אחרת בכתפת והיה דבק עם הכובע ויורד בין כתפו עד למטה ולפי הפסוק הכתוב למטה שאמר לו דוד לגלית אתה בא אלי בחרב וכחנית ובכידון נראה כי כידון זהו רומח כמו נפה בכידון תיא עשוי להכות בו לא להגן והיה נותן אותו בין שתי כתיפיו לפי ששבתי ידיו היו כלי המלחמה בימינו חנית ובשמאלו ואם זה לא נזכר וזה היה לו בין כתיפיו לאחוז בידו אחר שיפיל החנית לבעל מלחמתו : (ז) כמנור אורגים . תרגם יונתן כאכסן דגרדראין והוא יתד האורג : שקלי ברזל . כמו שקלי ברזל וכן סיגים בסף ומה שאמר למעלה שקלים נחש' והנה אמר שקלים ברזל לפי שלכל

מצודת דוד

ושריון קשקשים . מין מלבוש להגן ממכת חרב העשוי מעשוות מעשוות מעבהל ולפשוט נקבי המעטפו' עשוי עליהם כעין קשקשים של דג כמו וילבש לדקה כשריון (ישעיה ל"ט) : (ו) ומצחת . עם עשוי כעין מה מיוחסות הנעשות על מלמן הקרוי מלחה : וכידון . הוא כעין רומח : (ז) כמנור אורגים . הוא עץ עב ועגול שהאורג כורך עליו חוטי השתי וכמשמר קרוי כודב(שמ"ב כ"ג) ותרגומו כמכסן דגרדלין וכ"כ מ"ר על שיחת המנין (שופטים ט"ז) מכסין דגרדלין: ולהבת . כן יקרא בהגות הנשים ע"ש שמסתיר בלהב לשטוח מלוטש וכן לכל חנית

(מיכה ג'ע"ב) : הצנה . היא כעין מגן וכן מפתיס נמה (מ"ב ו' י') : (ח) מערכת . מלשון עריכה וסדור : ברו . כלכו וכתבו :

פירוש ע"ט

וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים אוּא כִּיט אַיִן פַּאנְצֶער וָם אִיז גְּמַאכְט
גְּוֹוארֶן וִוי שִׁיפֶּען פּוּן פִּישׁ אִיז עֶר גְּוֹועֶזֶן אִן גְּקְלֵייד
וּמִשְׁקַל הַשִּׁרְיוֹן אִין דִי וָואג פּוּן דֶעם פַּאנְצֶער אִיז גְּוֹועֶזֶן
פִּינְף טַוזֶינְד שְׁקָלִים קוּפֶּער׃ (ו) וּמִצְחַת נְחֹשֶׁת עַל
בֵּינֶיָו אִין אַיִין קוּפֶּערְנֶעם שְׁטֶערְן כְּלוֹמַר אַיִין בְּלֶעך
פּוּן קוּפֶּער אִיז אֲרוֹם גְּנַאגְנֶן צוּ אִים פּוּן דֶעם קוּפֶּערְנֶם
הוּשָׁעל אַקֶעגְן דֶער נָאז אִין הָט גִיגְרֵייכְט בִּיז אוֹף
זַיְנִי פּוּם וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כְּתֵפָיו אוּא אִיז שְׁפִּיז פּוּן
(ח) וַיַּעֲמֹד וַיִּקְרָא אֶל מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אוּא עֶר הָאט זִיךְ

ישְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תֵצְאוּ לַעֲרֹךְ
מִלְחָמָה הֲלוֹא אָנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם
עַבָדִים לְשָׁאוּל בְּרוּ־לָכֶם אִישׁ וְיֵרֶד
אֵלָי: ט אִם־יוּכַל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכָּנִי
וְהָיִינוּ לָכֶם לַעֲבָדִים וְאִם־אֲנִי אוּכַל־לוֹ
וְהִכִּיתִיו וִהְיִיתֶם לָנוּ לַעֲבָדִים וַעֲבַדְתֶּם
אֹתָנוּ: י וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חֵרַפְתִּי
אֶת־מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה תְּנוּ־
לִי אִישׁ וְנִלָּחֲמָה יָחַד: יא וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל

ה"א כרו לכם לי"ם . סם : לם יוכל . סם :

קמץ בו"ק וכל

עַלַיְכון אִם גִּבּר גִּבְּרָא הוּא וְיֵחוֹת וַעֲבִיד קְרָבָא עִמִּי וְאִם גִּבּר חַלַשׁ
נִבְרָא וְיֵחוֹת לְוָתִי: ס אִם יְכוֹל לַאֲנָחָא קְרָבָא עִמִּי וְיִקְטְלִינָנִי
אֲנָא אֶכּוֹל לֵיהּ וְאֶקְטְלִינֵיהּ וְתֶהוֹן לָנָא לְעַבְדִין וְהָפְלְחִין יָתָנָא: י וְאָמַר
חֲמָרִית יַת סִדְרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹמָא דֵין לְמֵימָר אֵיתוֹ לִי גַּבְרָא וְנִגְיַח קְרָבָא כְּחָדָא: יא וּשְׁמַע שָׁאוּל

מדרי"ו קרא

ת"י כאכפן דנרדאין. ולהבת׳שמנא דמ׳רנית׳ית׳: (מ) למה תצאו לערוך מלחמה הלא אנכי הפלשתי . התשוב ואתנה עכסם ואלחם יחיד בשביל כולם . ואתם עבדים לשאול. וראוים אתם לחלחם בשבילו : כרו לכם איש . בחרו לכם איש חיל שילחם בשביל כל ישראל בתנאי שהוא מפורש . ורבותי פירשו הלא אנכי הפלשתי כתרגומו הלא אנא גלית פלשתאה דמן גת דקטלית תרין בני עלי כהניא חפני ופנחס ואיתיתי ארון קיימא דה' ואוכלית יתיה לבית דגון והוה המן בקירוי פלשתאי שבעא ירחין ועדיין לא אכשרו יתי פלשתאי למיהוי רב אלפא עלויהון ואתון בני ישראל מה עבד לכון שאול דמנייתון עליכון אם גבר גיבר הוא יחות ויעבד עמי קרב ואם גבר חלש הוא בחרו לכון גברא דייתי לותי: (ו) ויאמר הפלשתי . כשראה שאין אדם מתחוק לחלחם חניהו היתה ברזל לפיכך זכר בה שקלי ברזל : (מ) הלא אנכי הפלשתי . כלומר אני פלשתי אחד מן הפלשתים ויוצאתי

מצודת דוד

למה תצאו . ר"ל למה תלמו כולכם למלחמה: הלא אנכי הפלשתי . ר"ל מנכי הוא המיוחד בכחם מאד מהכלים ולחם הלא עבדים ומפ כולנו נהיה לכם לעבדים בעבור הגלמון הזהד : ועבדתם אותנו . למומר אין תרפתי . למומר אין לך תבונה הלא מי שמכה את שמואל לומר שמין עמכם גבוהים ומפ ומין לכם זזה כ"מ גדולה כ"כ : (י) אני חרפתי . למומר אין לך מי מחרף את שמואל לומר שמין עמכם גבוהים ומפ

פירוש ע"מ

גְּלִייָךְ וּוִי אִיין אֲנַדְעֶרְעָר וְאֶתֶם עֲבָדִים יִשְׂאוּ אִין אִיר זָאנְט קְנֶעכְט צוּ שָׁאוּל אוּנ עֶר הָט אַייךְ נָאךְ קיין מָאל נִיט נִיהאלְפֶען מִיט זַיין גְּבוּרָה בְּרוּ לָכֶם אִישׁ קְלוּבְט אַייךְ אוּם אִיין מַאן דָם מַיינְט עֶר שָׁאוּל וֶיירֶד אֵלַי אִין עֶר נָאל נִידֶערען צוּ מִיר: (ט) אִם יוּכַל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכָּנִי אוּיב עֶר וְוִעט קֶעגֶן מִלְחָמָה הָאלְטֶן מִיט מִיר אִין וְוִעט מִיךְ שְׁלָאגֶן וְוֶעלֶן מִיר זַיין צוּ אַייךְ צוּ קְנֶעכְט וְאִם אֲנִי אוּבְּל לוֹ וְהִכִּיתִיו אִין אוּיב אִיךְ וְוֶעל אִים קֶעגֶן בֵּיי קוּמֶען אִין וְוֶעל אִים שְׁלָאגֶן וְאלְט אִיר זַיין צוּ אוּנְז צוּ קְנֶעכְט וַעֲבַדְתֶּם אוֹתָנוּ אִין אִיהר נָאלְט אוּנְז דִינֶען: (י) וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי וגו' אִין דֶער פְּלִשְׁתִּי הָט גִּזָאגְט אִיךְ הָאב גִילֶעסְטֶערְט דִיא אֶנ

רעכט

פְּלִשְׁתָּאָה דְּמִן גַּת דְּקַטָלִית תְּרֵין בְּנֵי עֲלִי כַּהֲנֵי חָפְנִי וּפִינְחָס וּשְׁבֵיתִי יַת אֲרוֹן קֳיָמָא דְיָי וְאוּבֵלִית וְיָתִיהּ לְבֵית דָּגוֹן טַעֲוָתִי וַהֲוָה הַמָּן בִּקִירֵוי פְּלִשְׁתָּאֵי שַׁבְעָא יַרְחִין אַף כָּל קֳרֵב וְקָרֵב דַּהֲווּ לְהוֹן לְפְלִשְׁתָּאֵי אֲנָא נָפִיק בְּרֵישׁ חֵילָא וּנְצַחְנָא בְּקָרְבָא וּרְמֵינָא קְטִילִין בְּעַפְרָא דְּאַרְעָא וְעַד כְּעַן לָא אִכְשָׁרוּ יָתִי פְּלִשְׁתָּאֵי לְמֶהֱוֵי רַב אַלְפָא עֲלַוֵיהוֹן וְאִתּוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מָה גְּבוּרָה עֲבַד לְכוֹן שָׁאוּל בַּר קִישׁ דְּמִן גִּבְעָתָא דְּמַנְיָתוּן יָתֵיהּ מַלְכָּא

וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־דִּבְרֵי הַפְּלִשְׁתִּי
פְּלִשְׁתָּאָה הָאֲלַיִן וְאִתְבָּרוּ
וְרַחִילוּ לַחֲדָא: יב וְדָוִד
בַּר נְבַר אֶפְרָתִי הֲדֵין
מִבֵּית לֶחֶם רְבִית יְהוּדָה
וּשְׁמֵיהּ יִשַׁי וְלֵיהּ תְּמַנְיָא
בְנִין וְגַבְרָא בְּיוֹמֵי שָׁאוּל
סִיב מְנֵי בְּבַחֲרֵיָא:
יג וַאֲזַלוּ תְּלָתָא בְּנֵי יִשַׁי
רַבְרְבַיָּא אֲזָלוּ בָּתַר
שָׁאוּל לְקְרָבָא וְשׁוּם
תְּלָתָא בְנוֹהִי דַּאֲזָלוּ
לְקְרָבָא אֱלִיאָב בּוּכְרָא
וְתִנְיָנָיהּ אֲבִינָדָב
וּתְלִיתָאָה שַׁמָּה: יד וְדָוִד
הוּא

ת"א ודוד . שם מלת מנ : והלים . נדכות נת יממות כו ודוד כוח הקטן . מגלה יח :

הב' בפתח

רש"י

(יב) אפרתי . בית לחם יוסבת בתרץ אפרת: ולו שמנה בנים . ומה שכתוב (בדברי הימים א' ב' ט"ו) ואחותם צרויה ודוד השביעי ולא כתב יותר י"ל שמחד מת בלא בנים ולפיכך לא כתבו אם: באנשים . ממנה ככוכבות החשובים: (יד) ודוד הוא הקטן . שהיה בבית שתול מקודם לכן

מהר"י קרא

השמיני ומנאן במיניו הנביבים שנאמר ליהודה (אליאב אחי) [אליהו מאחי] דוד , וי"ש אומר שמצא ושמה שנים היו אך בדברי הימים לא מנה שכח באותן ז' . וכך דרכו בהרבה מקומות שחרי בשתים מונה בערי יהודה וחצריהן חמש ובדברי הימים אמר וחצרות ארבע . ולא נראה לי: באנשים . פתר' בא דבר לא מבואר ובמסורת ל' והשאר קטן אם יראה איש באנשים, ויחלו באנשים הזקנים שהן דבר והרגוטו טני בבחירייא ממונה בכנסיות המשוכין אחרי שאול בקביעות אבל דוד לא

רד"ק

מעצמי כדי להלחם: ואתם עבדים לשאול . כלומר כיון שיש לכם מלך היה לכם עם מלככם לברור מכם איש להלחם עמי וחרגום של הוספתא הרגם הפסוק כן וקם ואפריז על סדרי קרבא דישראל וגו' כבעמור : (יב) ודוד בן איש אפרתי הזה . אמר אלא הולך ושב לא היה נושש האצן מכל וכל ולא היה בואת המלחמה כי שלשת בני ישי היו שם במלחמה ודי הוא להם מבית ישי שהיו לו שמנה בנים אם השלשת היו במלחמה וישי עצמו לא היה במלחמה לפי שהיה זקן בא באנשים והיתה סבה לבא דוד במלחמה ששלחו אביו לאחיו לפקדם ולדעת ענינם ושלח להם מה ששלח ולפיכך היה כל המספר הזה הנה : זקן בא באנשים , באנשי הזקנה והחלושה שלא היה יכול לצאת ולבוא וכן ואברהם זקן בא בימים בימי הזקנה והחלושה שהם סימן לפיתה לפיכך הוצרך לקחת אישה לבנו בחייו ובי"ת באנשים פתוחה ואין בו ידיעה וי"ת בא באנשים מני בבחיריא ורז"ל אמרו בא באנשים זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא : (יג) וילכו . ואחר כך אמר חלכו ר"ל אותם שהיו רגילים ללכת אחרי שאול : והשלישי שמה . הוא שמעה הנזכר בזה הספר יונדב בן שמעה אחי דוד וכן בספר דברי הימים

מצודת ציון

(יא) ויחתו . ענין פחד ושכר: (יג) ומשנתו . שמי לו :

מצודת דוד

מחניהן ומה מתי תמו לי מיכ וגו' : (יב) אפרתי . כינ להם יוסבת בתרץ מפרת : הזה . כ"ל הנילכ וכידוע לכל : בא באנשים , לשון זקנה : זקנמו לא כח בעלמו כמלחמה רק כח כשלמו במקומו מנכים . וכ"ל לחמו שהיה כח במלחמה מנכים מפר הלכו מחניו לגודל מהיכתו : (יג) הלכו אחרי שאול . לשון מהיכותם הלכו ליד המלך : (יד) ודוד הוא הקטן . ולזה לא כלך הוא והגדולים הלכו :

פירוש ע"ט

רָעְבְט פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל רָעם דַאזִיגֶן מָאט תְּנוּ לִי אִישׁ
וְנִלְחֲמָה יַחַד גִיט מִיר אַיִן מַאן אִין לָאמֶער מִלְחָמָה
הַאלְטִין בַּנַאנְדָער : (יא) וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אוּן שָׁאוּל הָט
גִיהָערְט אִין דָּם וְיִשְׂרָאֵל דִי רֵייד פּוּן דָעם פְּלִשְׁתִּי
וַיֶּחְתּוּ וַיִּרְאוּ מְאד הָאבִין זִיי זִיךְ גִיפָארְכְטִין אִין הָאבֶן
וַיַּעַר מוֹרָא גִיהָאט : (יב) וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי הַזֶּה אוּן
דָּוִד אִיז גְרוֹעְסֶער אִין פּוּן דָעם דַאזִיגֶן מַאן פּוּן
אֶפְרָת פּוּן דֶער שְׁטָאט בֵּית לֶחֶם יְהוּדָה דֶעֶן דוּא
שְׁמָאט בֵּית לֶחֶם אִיז גְרוֹעְסִין אִין לַאנְד אֶפְרָת וּשְׁמוֹ
יִשַׁי אוּן נַיין נָאמֶן אִיז גְרוֹעְסִין יִשַׁי אִין צוּא אִים אִיז
זָקֵן בָּא בָּאֲנָשִׁים : יג וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי יִשַׁי
אִין זַיי זָעֶנֶן גִינַאנְגִין דִי דְרֵיי זוּן פּוּן יִשַׁי דִי גְרוֹסְע
נָאךְ שָׁאוּל צוּ דֶער מִלְחָמָה וְשֵׁם שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו אוּן דֶער
נָאמֶן פּוּן זַייגֶע דְרֵיי זוּן זָעֶנֶן גִינַאנְגֶען אִין דֶר
מִלְחָמָה אִיז גְרוֹעֶן אֱלִיאָב הַבְּכוֹר אֱלִיאָב דֶר עֶלְטְסֶער
זוּן אִין דֶר אַנְדֶרֶער אִיז גְרוֹעֶן אֲבִינָדָב אִין דֶר דְרִיטֶר
אִיז גְרוֹעֶן שַׁמָּה : (יד) וְדָוִד הוּא הַקָּטָן אוּן דָּוִד אִיז גְרוֹעֶן

הַקָּטֹן וּשְׁלֹשָׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי
שָׁאוּל׃ טו וְדָוִד הָלַךְ וָשָׁב מֵעַל שָׁאוּל
לִרְעוֹת אֶת־צֹאן אָבִיו בֵּית־לָחֶם׃
טז וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשְׁכֵּם וְהָעָרֵב
וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם׃ יז וַיֹּאמֶר יִשַׁי
לְדָוִד בְּנוֹ קַח־נָא לְאַחֶיךָ אֵיפַת הַקָּלִי
הַזֶּה וַעֲשָׂרָה לֶחֶם הַזֶּה וְהָרֵץ הַמַּחֲנֶה
לְאַחֶיךָ׃ יח וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הֶחָלָב
הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאֶלֶף וְאֶת־אַחֶיךָ
תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת־עֵרְבָתָם תִּקָּח׃

הוּא זְעֵירָא וּתְלָתָא
רַבְרְבַיָּא אֲזָלוּ בָּתַר
שָׁאוּל׃ טו וְדָוִד אֲזַל וְתָב
מִלְוַת שָׁאוּל לְמִרְעֵי יַת
עָנָא דַּאֲבוּהִי בֵּית לָחֶם׃
טז וְקָרִיב פְּלִשְׁתָּאָה
וּמַקְדִּים וּמְחַשִּׁיךְ
וְאִתְעַתַּד אַרְבְּעִין יוֹמִין׃
יז וַאֲמַר יִשַׁי לְדָוִד בְּרֵיהּ
סַב בְּעַן לַאֲחָיִךְ
מְכִילְתָא דְקַלְיָא הָדֵין
וַעֲסָרָא טוֹלְמִין דַּלַחְמָא
הָדֵין וְאוֹבִיל לְמַשְׁרְיָתָא
לַאֲחָיִךְ׃ יח וְיַת עֲסַר
גּוּבְנִין דַּחֲלָבָא הָאִלֵּין
תּוֹבִיל לְרַב אַלְפָּא וְיַת
אַחָיִךְ תַּסְעַר לְשָׁלָם וְיַת

ת"א ויגש הפלשתי . פוטה מכ .
ויתיצב לתרעשים יום . שם :
שם עשרת.pשם מ כתובות ו: שם אחיך
תפקוד . כתובות ע :

מהר"י קרא

חיה עדיין קבוע אצלו אלא בשעת ביעותי: (טז) השכם והערב. בהשכמה ובהערבה ויחזין פתר' לשם דבר השכל השקט: ויתיצב . בין המערכות היה נצב: (יז) הקליא . יתר א': (יח) חריצי החלב . תרנ' גובנין דחלבא: לשר האלף שאני ממנו. שבכל שבט היו שרי אלפים. ויש לומר ליהונתן שנאמר ואלף היו עם יהונתן בנבעת בנימן: ואת ערובתם . תפדה ערבונות שמשכנו לפרנסתן כמנהג אנשי הצבא . וכן חיברו

עם יונתן בנבעת בנימן: ואת ערובתם תקח . ותת

רלב"ג

(יח) מביא לשר האלף. כ"ל כי שר האלף מסר היו שלשת בני ישי ממטה זלזה יום שיזכור לו אחיו לשלום בחזרו לו זה ממתן למען ימלטו מן בעיני שר האלף שהוא עליהם: ותת ערובתם תקח. ידמה לפי מה שמחשוב שהם שלחו לאחיהם ישלח להם המעשרלמזון ומהנו ביד שליח ערבון לאחיהם למען יתן לו שמוכ' עם שכבר היה שעבדון הסוס ככל

פסיעות הלכה ערפה עם חמות' נעמי ובזכותה נתלת לבנה ארבעים יום ואכרו כי הרפה אם גלית זו היא ערפה: (יז) איפת הקליא הזה. בא על דרך בעלי הה"א והאל"ף בשקל נביא נשיא והאלף בו בתורת הה"א למ"ד הפעל וכמוהו ואל תתן עלינו דם נקיא: ועשרה לחם . ת"י ועסרא טולטין דלחמא הדין פירוש חלות לחם: והרץ המחנה לאחיך. אמר לו שיוליך הדברים האלה במרוצה לאחיו: (יח) חריצי החלב. כתרגומו גובנין דחלבא: לשר האלף. פי' שר האלף שישי נמנה בו: ואת ערובתם תקח. המשכונות שישכו על הוצאותם כי כן מנהג אנשי מצויות במלחמת וישי נתן לדוד

מצודת ציון

(יז) איפת . סאה מדה: איפת הקליא. קמח הקליות כמו ולחם וקלי (ויקרא כ"ג) והוא קמח מצבאים לצויר: הרץ. לך במהירות: ומהר: (יח) חריצי החלב . ת"י גובנין דחלבא ופירוש יקרתו כן על שדרך הנמשה למחצו כמדה כעת עשותו והוא מלשון מחלים ימיו (מיכה י"ד): תפקוד. מעין הסגתם כמו פקדו בה וכתו (לעיל י"ד): ערובתם. מעין משכון כמו מה שעכון

מצודת דוד

(טו) הולך ושב . לפי שכבר נכנס שלול כ"פ היה הולך ושב וכן וכו' : (טז) ויתיצב . עמד בין המערכות ולכך נכתוב בכתוב ובעבור עד נשלמו מהנעדרים יום טרם כוא לוד: (יח) לשר האלף. מה שחסרו מיו ממנים כו: תפקוד לשלום . תבחין לדעת שלומם: ואת ערובתם . לפי שמכוונם לשר מכאן ללוקח פרנסתם תפדם מיד הממשכן והקחם עמך:

פירוש ע"ט

דִּי קְלֵיעֲנְסְטֶעֶר וּשְׁלִשָׁה הַגְּדוֹלִים אִין דִּי דְרַיי גְּרוֹסֶע זוּן
זֶענֶן גְּנַאנְגֶן נָאךְ שָׁאוּל׃ טו וְדָוִד הִילְךְ וָשָׁב אוֹס דָוִד
אִיז גְּנַאנְגֶן אִין הָט זִיךְ אַלֶין אִים גִּיקֵעֶרְט פּוּן שָׁאוּל
צוּ פַּאסֶען דִי שָׁאף פּוּן זַיין פָאטֶער אִין בֵּית לָחֶם׃
טז וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי אִין דֶר פְּלִשְׁתִּי הָט גִּינֶעהֶנְט פְּרִיא
אִין אִיף דֶר נַאכְט בְּדֵי עֶר זָאל מְבַשֵּׂר זַיין דִי יִשְׂרָאֵל
פּוּן קְרִיאֶת שְׁמַע וְיִתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם אִין אַזוֹ הָט עֶר
זִיךְ גִּישְׁטֶעלְט פֶּערְצִיג טָאג׃ יז וַיֹּאמֶר יִשַׁי אוֹג יִשַׁי
הָט גְּנַאנְט צוּ דָוִד זַיין זוּן קַח נָא לְאַחֶיךָ נֶעם זוּן צוּא

יט וְשָׁאוּל וְהֵמָּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל
בְּעֵמֶק הָאֵלָה נִלְחָמִים עִם־פְּלִשְׁתִּים׃
כ וַיַּשְׁכֵּם דָּוִד בַּבֹּקֶר וַיִּטֹּשׁ אֶת־הַצֹּאן
עַל־שֹׁמֵר וַיִּשָּׂא וַיֵּלֶךְ כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יִשַׁי
וַיָּבֹא הַמַּעְגָּלָה וְהַחַיִל הַיֹּצֵא אֶל־
הַמַּעֲרָכָה וְהֵרִעוּ בַּמִּלְחָמָה׃ כא וַתַּעֲרֹךְ
יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתִּים מַעֲרָכָה לִקְרַאת
מַעֲרָכָה׃ כב וַיִּטֹּשׁ דָּוִד אֶת־הַכֵּלִים

תרגום

יט וְשָׁאוּל וְאִינוּן וְכָל אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל
בְּמֵישַׁר בּוּטְנָא מְגִיחִין
קְרָבָא עִם פְּלִשְׁתָּאֵי׃
כ וְאַקְדֵּם דָּוִד בְּצַפְרָא
וּשְׁבַק יָת עָנָא עַל נָטְרָא
וּנְסִיב וַאֲזַל כְּמָה
דְּפַקְּדֵיהּ יִשַׁי וְאָתָא
לְמַרְפּוּקָא וּמַשְׁרְיָה
עָבְדֵי קְרָבָא נָפְקוּ
לְסִדְרָא וְיָבִיבוּ בְּקִרְבָא׃
כא וְסַדְּרוּ יִשְׂרָאֵל
וּפְלִשְׁתָּאֵי סִדְרָא
לְקֳדָמוֹת סִדְרָא׃
כב וּשְׁבַק דָּוִד יָת מָנָא

רש"י

תרגם יונתן ויתי מיבּיהון תיתי: ערבתם. לשון הלוה כמו ערוב עבדך לעבד (תהלים קי"ט קכ"ב) נתרגמינ"ש בלע"ז ורכוותיו תמרגינ"ס כריתית יקח ממתם ויכיל לכותיהם להפריד עירוב שבינו לבין אשתו: (כ) המעגלה. רבותי פירשו סביבות המחנה היו עושין כעין היצא חיל (לא) לפנים (ולא) [או] לאחור מהתייב בנפשו, לפנים יהיו עליו מערכות האויב.

מדרש תנחומא (בובר) ויקרא ב

מנ' עם כה הערבון.ד"א קח והבן עם מי נהחברו ונהערבו,תקח, כמו ותקח אוני שבין מנחו'. ומנח' היב' עם ערוב עבדך לשוב. ופי' לשון הצלה וכח"ו ויה מיבּיהון תיתי'. ומדרש נם ברייתות להפריד עירוב שבינו לבין אשתו: (כ) המעגלה. רבותי פירשו סביבות המחנה היו עושין כעין היצא חיל (לא) לפנים (ולא) [או] לאחור מהתייב בנפשו, לפנים יהיו עליו מערכות האויב.

רד"ק

מצות שיוציא בהם משכונותיהם וי"תוית מיבּיהון תיתי כלומר ענינם תקח והלבר ותנה לי ודעת רז"ל שיקח מהם גיטין לנשותיהם מדם הלחמה אמרו ערוכתם דברים המשוכבים בינו לבינה כלומר הקדושין והנשיאין שביניהם והם מסלק אותם: (כ) המעגלה. לפי שהמחנה הוא מסובב לפיכך קורא אותו מעגל ויונהן תרגם למרקוא וכן תרגם אונקלוס ובנית מצור ותבנה כרקומין וכן כדברי רז"ל עיר שבשבוש כרק ובנין המצור הוא שבנין סביב המחנה בפנים ובשלשלאות שלא יצא אדם חוץ למחנה אלא במצות שרי חחיל ואפרו איזהו כרקום כל שוגין ושלשלאות וכלבים מקיפין והענין הוה להבהיל העיר או המחנה האחר כמו שכתוב והרעו במלחמה: (כא) התערוך מצודת דוד

(יט) והמה. בעצת בני יפי: נלחמים. מוכנים תמיד להלחם: (כ) ויבוש. עוד הלמן על שומר לתת לבחור עד בוקר: וישא. את חיסת הקלע וכו': המעגלה. היה המחנה מדבקים להיות בעגול כי סוב הוא להיות כשמר מהאויב מסביב: והחיל היוצא. ולא כחיל היה יוצא מן המערכה הוא מקום המלחמה וכעת ילחם כפיהו: (כא) ותערוך. סדרו ובלהו מערכתם וכלחמו ופלשתים זה מול זה: (כב) וישוש.

פירוש ע"ט

צו שָׁלוֹם וְאֶת עֵרְבּוֹתָם תִּקַּח אִין דֶם עֲרָבוּת פוּן זַייעֶר הַעֲלָה אִין פוּן זַייעֶר שָׁלוֹם וְאַלְטֶטִי דִיר אַריין נֶעמֶן אִין דִיין הָארְצִין וְאַלְטֶטִי עֶם מִיר וְאָנוּן.דִי חֲכָמִים וְאָנוּן עֵרְבּוֹתָם תִּקַּח מֵיינְט כֶּען זַייעֶר צוּ מִישׁוּנְג דַהֲמִינוּ דִי קִידִישִׁין וָום זַיי מָאכֶן אִיין צוּ מִישׁוּנְג צְווִישֶׁן מַאן אִין וַויִיב דֶם וְאַלְטֶטִי צוּ נֶעמֶן רוּדְ אִין גְט כְּלוּמַר עֶר הָט אִים גִיהַייסֶן בְּרֶענְגֶן פוּן זַייני בְּרִידֶער אַיין גְט אוֹף אַיין הִנְאי צוּ זַייעֶרֶי וַייבֶּער וְוארוּם מָאכְט וְועלֶן זַיי שֶׁטָארְבֶן אִין דֶר מִלְחָמָה׃ (יט) וְשָׁאוּל וְכָל אוּג שָׁאוּל אִין זַיי כְּלוּמַר דִי בְּרִידֶער אִין אֶלִי מַאנִין פוּן יִשְׂרָאֵל זֶענֶן גְוועזֶן בְּעֵמֶק הָאֵלָה אוּג דָעם טָאל פוּן דֶעם לִינְדֶען בוּים זַיי הָאבֶן מִלְחָמָה גֶהאלְטֶן מִיט דִיא פְּלִשְׁתִּים׃ (כ) וַיַּשְׁכֵּם דָּוִד בַּבֹּקֶר הָאט זִיךְ דָוִד גֶעדֶערְט אִין דֶר פְרִיא וַיִּטֹּשׁ אֶת הַצֹּאן אוּג הָט פַּאר לָאזְט דִי שָׁאף אוֹף אַיין הִיטֶער וַיִּשָּׂא וַיֵּלֶךְ אוּג הָט זִיךְ

מֵעָלָיו עַל־יַד שׁוֹמֵר הַכֵּלִים וַיָּרָץ
הַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא וַיִּשְׁאַל לְאֶחָיו לְשָׁלוֹם:
כג וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם וְהִנֵּה אִישׁ הַבְּנַיִם
עוֹלֶה גָּלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי שְׁמוֹ מִגַּת
מִמַּעַרֻת פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר כַּדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע דָּוִד: כד וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל
בִּרְאוֹתָם אֶת־הָאִישׁ וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו וַיִּרְאוּ
מְאֹד: כה וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַרְאִיתֶם
הָאִישׁ הָעֹלֶה הַזֶּה כִּי לְחָרֵף אֶת־
יִשְׂרָאֵל עֹלֶה וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יַכֶּנּוּ

תרגום

דִּי עֲלוֹהִי עַל יַד נָטִיר
מָנַיָּא וּרְהַט לְסַדְרָא
וַאֲתָא וְשָׁאַל לַאֲחוֹהִי
בִּשְׁלָם: כג וְהוּא מְמַלֵּיל
עִמְּהוֹן וְהָא גַּבְרָא
מְבֵּינֵיהוֹן סָלִיק גָּלְיָת
פְּלִשְׁתָּאָה שְׁמֵיהּ מִגַּת
מִסַּדְרֵי פְּלִשְׁתָּאֵי וּמַלֵּיל
כְּפִתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וּשְׁמַע
דָּוִד: כד וְכָל אֱנָשׁ
יִשְׂרָאֵל בְּמֶחֱזֵיהוֹן יַת
גַּבְרָא וְאַפִּיכוּ מִן
קֳדָמוֹהִי וּדְחִילוּ לַחֲדָא:
כה וַאֲמַר אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל
הֲחֵזִיתוּן גַּבְרָא דְּסָלִיק
הָדֵין אֲרֵי לְחַסָּדָא יַת
יִשְׂרָאֵל סָלִיק וִיהֵי גַּבְרָא

דיקטליניה

ה״א ואיש הלים . שמניח ד׳ עקודה ב׳ עיו:

מהר״י קרא ממערכות קרי ר׳ דנושה . רש״י

לאהור נראת כבורח. ותרגם כרקומא: והרעו במלחמה. כלומר יצאו והרעו במלחמה: (כב) שומר הכלים. של בני הצבא:

רד״ק

(כב) שומר הכלים. של כני הלגה: (כג) ממערות פלשתים. כתיב רכותיו דרשו מתם כני מלם הערו ישראל, עדת ישראל: (כב) שומר הכלים. שהיה שומר כלי אנשי המחנה בגדיהם ואשר עמהם: (כג) ממערות פלשתים. כן הוא כתיב וקרי ממערכות והקרי מבואר והכתיב פירושו מחנות פלשתים מהמישורים שהיו חונים שם כי מערה הוא לשון מישור כמו ממערת גבע שת״י ממישר גבעהא והנה הכתיב והקרי קרובים וזה וזה יכשר וי״ת על דרך הכתיב ממשריית קרבא דפלשתאי ודעת הדרש בכתוב ובאיש הבינים רחוקה שדרשו כי נקרא איש הבינים שהיה מכמה אנשים וכן דרשו ממערת פלשתים ממאה ערלות שהערו באמו ומהם אמרו בר מאה פפין וחד גגא פ׳ בן מאה אנשים וכלב א׳ שבאו על אמו

מצודת ציון

(כה) הראיתם . כה״פ הכמלה: חלשי . בני מוכן:

(כג) ממערכות פלשתים . מוכן על מלת עולה: (כה) הראיתם

לקוטי יקרים

(כה) וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל הֲרְאִיתֶם וגו׳ כִּי לְחָרֵף אֶת יִשְׂרָאֵל עֹלֶה וגו׳. דְּעַר מַנְהִיג פּוּן דֶּן בֶּאדֶם וְיִשְׂ וְיִיא אֵיינֶן צוּ צַבְּחָנָה.
שֶׁטֶעֶנְם מֶען מַחֲנֶה וְעֶלֶכֶר גֶעגֶן דִּי אַנְדֶרֶי כַּחֲנָה וְעֶלֶנֶר אוּנ דִּי בֵּיידֶע כַּחֲנוֹת הַאלְפְּטֶן כִּלְחָמָה אֵייגֶע טִיט דִּיא אַנְדֶערֶי. אוּנ אוּיב אֵיין מֶלֶךְ וְאֶינֶם צוּם אַנְדֶערֶן צוּ וּם וְאֶלֶן מִיר פַּאלְיֶרֶן אוּזִי פִּיל מֶענְטֶשֶׁן אִין דִּיא מִלְחָמָה. אִיךְ וֶוִיל גֶעמֶען פּוּן בֵּיין מַחֲנֶה וְעֶלֶנֶר דֶעם שֶׁמַּארְקֶפְטֶן וְעֶלֶנֶר אוּנ דִּי גֶעם פּוּן בֵּיין מַחֲנֶה וְעֶלֶנֶר דֶעם שֶׁמַּארְקֶפְטֶן וְעֶלֶנֶר אוּנ דִּיא בֵּיידֶע וְעֶלֶנֶר זָאלֶן הַאלְפְּטֶן מִלְחָמָה אֵייגֶר טִיט דֶעם אַנְדֶערֶן אוּנ וֶוִילֶכֶר וְעֶלֶנֶר עֶם וֶוִעֶם זֵיין שֶׁמַּארְקֶר פַּר דֶעם אַנְדֶערֶן דֶער כֶּלֶךְ וֶוִעֶט נְעוֶוינֶן דִּיא מִלְחָמָה. אוּיב דֶר אַנְדֶערֶ מֶלֶךְ בֶּישְׁטֶייט דַארוֹיף אִין גוּט. אוּנ אוּיב עֶר בִּשְׁטֶייט נִים דַארוֹיף גֶיעֶן אֶלֶי זְעֶלֶנֶר צוּ דִּי מִלְחָמָה. בֵּיי דִּיא פְּלִשְׁתִּים אִין בִּין אִיצֶט אוֹיךְ אַזוֹי גְּרוֹיס. דִּי כַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים מִיט דִּיא פַּחֲנוֹת יִידֶן הָאבֶן גֶיהַאלְטֶן כִּיהָמָה. אִיצֶט הָאבֶן דִּיא פְּלִשְׁתִּים גִיוָואלְט מַאכֶן אַנְיֶיצ וַאךְ צוּ נָאר צְוֶויי בֶּיעֶנְשֶׁן וָאלֶן

גבור רַיְנוּסוּ מִפָּנָיו וְעָנָן זֵיי אַנְטְלָאפֶן גְוּוָארֶן פָּאר אִים אִין הָאבֶן וַיֵּיעֶר מוֹרָא גִיהַאט: (כה) וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל
אִין אִיטְלִיכֶעֶר מַאן פּוּן דִּי יִשְׂרָאֵל הָט גְוּאטֶט הָאט אִיר גְוּוָארֶן דֶעם דְאוִיגֶן מַאן וְוָאס גֵייט דָא אוֹף דִּי

לחרף

יְעַשְּׁרֶנּוּ הַמֶּלֶךְ וְעָשֶׁר גָּדוֹל וְאֶת־בִּתּוֹ
יִתֶּן־לוֹ וְאֶת בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה חָפְשִׁי
בְּיִשְׂרָאֵל: כו וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הָאֲנָשִׁים
הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר מַה־יֵּעָשֶׂה לָאִישׁ
אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי הַלָּזֶה וְהֵסִיר
חֶרְפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי
הֶעָרֵל הַזֶּה כִּי חֵרֵף מַעַרְכוֹת אֱלֹהִים
חַיִּים: כז וַיֹּאמֶר לוֹ הָעָם כַּדָּבָר הַזֶּה
לֵאמֹר כֹּה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּנּוּ:
כח וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אָחִיו הַגָּדוֹל בְּדַבְּרוֹ
אֶל־הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר־אַף אֱלִיאָב בְּדָוִד

ת"א

דְּיִקְטְלִנֵּיהּ יַעֲתְרִנֵּיהּ
מַלְכָּא עוֹתַר סַגִּי וַיָת
בְּרַתֵּיהּ יִתֵּן לֵיהּ וְיַת בֵּית
אֲבוּהִי יַעֲבֵיד חוֹרִין
רַבְרְבִין בְּיִשְׂרָאֵל:
כו וַאֲמַר דָּוִד לְגַבְרַיָּא
דַּקָּיְמִין עִמֵּיהּ לְמֵימַר
מָה יִתְעֲבֵיד לְגַבְרָא
דְּיִקְטוֹל יָת פְּלִשְׁתָּאָה
דֵּיכִי יַעֲדֵי חִסּוֹדָא מֵעַל
יִשְׂרָאֵל אֲרֵי מַן
פְּלִשְׁתָּאָה עָרֵלָא הָדֵין
אֲרֵי חֲסַד סִדְרֵי עִבְּדֵי
קְרָבָא דְּאֱלָהָא חַיָּא:
כז וַאֲמַר לֵיהּ עַמָּא
כְּפִתְגָמָא הָדֵין לְמֵימַר
כְּדֵין יִתְעֲבֵיד לְגַבְרָא
דְּיִקְטְלִנֵּיהּ: כח וּשְׁמָעֵ
אֱלִיאָב אֲחוּהִי רַבָּא
כְּמַלָּלוּתֵיהּ עִם גַּבְרַיָּא
וּתְקֵיף רוּגְזָא דֶּאֱלִיאָב

ת"א ויחר אף אליאב. פסחים פו:

רש"י

בערפה לשון כספירכה מלחרי רות ונעמי ממותה:
(כה) יעשה חפשי. מדברים האמורים בפרשת המלך במשפטי המלוכה. ואהם תהיו לו לעבדים, ותרגומו לדרבנין:
(כו) מערכות. ת"י סדרי קרבא דעבידה דה' קיימא:

מהר"י קרא

(כה) ועשה חפשי. מדברים האמורים בפרשת המלך במשפטי המלוכה. ואהם תהיו לו לעבדים, ותרגומו לדרבנין:
(כו) מערכות. ת"י סדרי קרבא דעבידה דה' קיימא:

רד"ק

יעשירנו כי מבניין הפעיל הוא וכן רבת תעשירנ' כמו תעשירנ':
יעשה חפשי. חפשי מטשפט המלוכה וי"ת יעבד רברבין בישראל אולי כן היה דעתו כמו שפירשנו או ר"ל חפשי כמו אשרך ארץ שמלכך בן חורין חוריה ואין שם מלוכה יקראו שעניינם השרים הנדולים הנכבדים על חשרים האחרים ור"ל יעשה ששים בית אביו להיות מגדולי המלכות לכל דבר:

רלב"ג

ככל נד מלדעי הממנה: (כו) וכמה המכרב דוד להלחם עם הפלשתי כשמר ידע מה יעשה למי שמר יכנו וידמה שעשה היותו כאחד מהם ויעלה בזיונו מקומו מהפלשתי הזה כי בלי ספק מערכות אלהים מיוחס שכבר נשמע כזה על מה שיעדו במוקדם מן המלוכה וכפלו חשב

מצודת דוד

עותנים לג להתכונן מעשה המלחמה הזה כי עולה להלחם עם הפלשתי וגו': יעשה חפשי. מכלי לעבוד עבודת המלך: (כו) מה יעשה לאיש. לפי שכבר שמע הזה ושאל להכנים כדבריו ולומר שהוא ראוי לו: כי מי. דומה כמשמ הוא להרף מערכות עם ס': (כז) כדבר הזה.

מצודת ציון

(כו) הלז. הזה:

לקוטי יקרים

הָאֶלְמִין מִלְּחֲמָה. גָּלְיָת אֵין אֶיטֶר פּוּן דִּי יוּדִין. דָּם עֶרְשְׁטֶּי אוּג עֶזְוַיטְשׁ מָאל וְעֶן דִּי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן גִּיוֹאֶהְן אַז דִּי יוּדִין שְׁפָּעלְטִין אֵם אֲבֶּנְשׁ בְּעֶנְן גָּיִט. הָאבֶּן זַיי גִּידַארְפְט מַאכִּין כִּים דִּיא יוּדִין אַבְּעוֹיזְיגְלִיכְּע כִּלְחָמָה וִוִי אֶלְע מָאל. צוּ וָום אִיז גָּלְיָת אַלְע מָאט גִּיקוּמֶן פַּר דִּיא יוּדִישְׁע מַחֲנֶה אוּן דָּם גִּיוֹאנְט מֶען נָאל אִים בָּעבֶּן אֲבֶּנְשׁ עֶר גֶּעבֶּן צוּ אִים מִיט אִים מִלְחָמָה הָאלְטִין. בָּעוִיס הָאט עֶר דָּם גִּיוֹאנְן צוּ פַּארְשְׁטֶּעהְן דִּיא יוּדִין. דֶּרְיבֶּער וְאנְט דֶּער פְּסוּק דִּיא יוּדִין הָאבֶּן גִּיוֹאנְט הַרְאִיתֶם הָאִישׁ הָעוֹלֶה הַזֶּה. אִיר הָאט דָּאךְ שׁוֹין גִּיזֶיהֶן דָּם מֶעֶנְשׁ. אֶלְע יוּדִין הָאבֶּן דָּאךְ שׁוֹין גִּיזֶיהֶן דָּם מֶעֶנְשׁ. אוּן זַיי וַוייסֶן שׁוֹין וָואס עֶר וִויל. צוּ וָום קוּמְט עֶר אֶלְע מָאל מִיט דִּיא זְעלְבִּיגְע וְועֶרְטֶער. כִּי לְחָרֵף אֶת יִשְׂרָאֵל. אוּן וַוייל עֶר קוּמְט וֶועְנִין דְּרַיִיא וָאכֶּן. עֶרְשְׁטֶּענְס צוּא שְׁלָאגֶן דִּי יוּדִין, אוּן אַוּועק נֶעמֶן פּוּן זַיי זַיינֶר כְּבוֹד, זַיי וָאלֶן

הֲוֵה וְאִרּוּם וְעֵר אִיז דֶּעֶן דֶּר פְּלִשְׁתִּי דֶּר דָּאוּיגֶר פַּאר שְׁטַאפְּטֶר וָום עֶר הָט גִּלְעֶסְטֶערְט דִּי אֶן רָעכְט פּוּן דָּעם לֶעבְּדִיגֶן נָאט: (כז) וַיֹּאמֶר לוֹ הָעָם הָט דָּם קַאלְק גִּוֹאגְט צוּ אִים כַּדָּבָר הַזֶּה אַזוֹ וִוי דִּי דָּאוּיגֶע רֵייד וָואס אוּיבֶּען שְׁטֵייט אַזוֹ וְועט וְועֶרְן גִּיטָּון צוּא דֶּעם מַאן וָום וְועט אִים שְׁלָאגֶן: (כח) וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אֶחִיו הַגָּדוֹל אוּן אֱלִיאָב נֶעֶן גֶּרֶעסְטֶער בְּרִידֶער הָט גִּיהֶערְט אִינ נֶעֶן רִייכֶן צוּ דִּי מַאנְן דִּי רֵייד הָאט אִיבֶּער דָּוִד הָאט

ניגרימט

וַיֹּאמֶר לָמָּה־זֶּה יָרַדְתָּ וְעַל־מִי נָטַשְׁתָּ
מְעַט הַצֹּאן הָהֶנָּה בַּמִּדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי
אֶת־זְדֹנְךָ וְאֵת רַע לְבָבְךָ כִּי לְמַעַן
רְאוֹת הַמִּלְחָמָה יָרַדְתָּ: כט וַיֹּאמֶר דָּוִד
מֶה עָשִׂיתִי עַתָּה הֲלוֹא דָבָר הוּא:
ל וַיִּסֹּב מֵאֶצְלוֹ אֶל־מוּל אַחֵר וַיֹּאמֶר
כַּדָּבָר הַזֶּה וַיְשִׁבֻהוּ הָעָם דָּבָר כַּדָּבָר
הָרִאשׁוֹן: לא וַיִּשָּׁמְעוּ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
דִּבֶּר דָּוִד וַיַּגִּדוּ לִפְנֵי־שָׁאוּל וַיִּקָּחֵהוּ:
לב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל אַל־יִפֹּל לֵב־
אָדָם עָלָיו עַבְדְּךָ יֵלֵךְ וְנִלְחַם עִם־
הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה: לג וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־

בְּדָוִד וַאֲמַר לְמָה דֵנָן
נָחַתְתָּא וְעַל מַן רְשֵׁשְׁתָּא
זְעִיר עָנָא הֵא־נוּן
בְּמַדְבְּרָא אֲנָא יְדַעְנָא
יָת בְּקָרְנוּתָךְ וְיָת בִּישׁוּת
לִבָּךְ אֲרֵי בְּדִיל לְמֶחֱזֵי
עִבְדֵי קְרָבָא נְחַתְתָּא:
כט וַאֲמַר דָּוִד מָה עֲבָדִית
כְּעַן הֲלָא פִּתְגָם הוּא
דַּאֲמָרִית: ל וְאִסְתְּחַר
כְּלָהֵיהּ לְקֳבֵיל אוֹחֳרָן
וַאֲמַר כִּפְתְגָמָא הָדֵין
וַאֲתֵיבוּהִי עַמָּא כְּפִתְגָמָא
כְּפִתְגָמָא קַדְמָאָה:
לא וְאִשְׁתְּמָעוּ פִּתְגָמַיָּא
דְּמַלֵּיל דָּוִד וְחַוִיאוּ קֳדָם
שָׁאוּל וְדַבְּרֵהִי: לב וַאֲמַר
דָּוִד לְשָׁאוּל לָא יְהֵא לִבָּא
לְבַר דַּאֲנָשָׁא מְגַיַּהּ
עַבְדָּךְ נֵיזִיל וְנִגַּח עִם
פְּלִשְׁתָּאָה הָדֵין:
לג וַאֲמַר שָׁאוּל לְדָוִד לָא

תכוף

ת"א ד"ה ומה עבדית. עי' מו"ק ד' טו:

רלב"ג

שם יכיר בלי להפליט לולן הכסף יתפרך בעמיו' מלכותו כי עם היותו מתן המוך יתפן מתניו לו להלחם במלחמה: (לג) והתמיך שמואל זה הפקר וקלות דעת בלומר שאתה מיקיר עצמך לצאת ולעזוב

רד"ק

הפלשתי היה רחוק בעיניו שינצל מידו אם ילחם עמו לפי' חרה אפי בואת יתורך ת"י ית בקרנוך הביי"ת כמו פ"א ענייי

חצאן וכן ת"י פוחזים בקרן והיא כמו פקרין בפ"א. וכן במשנה הבקר לעניים הבקר כמו הפקר בפ"א: (כט) הלא דבר הוא. כתרגומו הלא פתגם היא האמרית כלומר אם דברתי לא עשיתי דבר ואין דעתי לעשות אף על פי שאני מדבר: (ל) אל טול אחר. פירוש אל טול אדם אחר שיהיה נגיד זה המקום: (לב) אל יפול לב אדם עליו. פ' על עצמו או פירוש עליו על גלית

מצודת ציון

(כח) משמש. מוכח: במדבר. מקום המרעה הוא שמוך על המדבר. נט מקום מרעה וקרן מדבר וכן נאות מדבר (למעלה ט): דמקן לנעיים עלי בעמיך מכח זה בעמיך עמה הלא מתה לא עביתי מלחמה וכך דכתיב השלמת דכתי: (ל) כדבר הזה. להתעסק בחיית המלחמה: (לב) מה עשיתי עתה. כלומר מה עשיתי: (לג) אל יפול. מה יעשה לחיים וגו': (לא) אשר דבר דויד. לפנות נגזרת הפעמים כלומר מי הגלעדי וכי הוא כלומר מהם ילחם זה: (לב) אל יפול.

מצודת דוד

המעון למעונה: (כח) למה זה ירדת. מדיין לא הגיד לו שמניח צאנו הוא במדבר, ממקום נגודיו מיום ולמסים: למען ראות. להתעסק בחיית המלחמה: (כט) מה עשיתי עתה. כלומר מה

לקוטי יקריב

זַיִן קְוֶעכְט בַּיי דִיא פְּלִשְׁתִּים, אוּן צוּ דְרִיבְּן זַיְיעֶר פְּאַרְצֶעלְן. דְּרֶיבְּער דָּר מֶענְש וָאס שְׁלָאגְן דָּס פְּלִשְׁתִּי, וְועֶט אִים דָּר מֶלֶךְ גִיבְּן דְּרֵי צֵאכְן, אוּן וְועֶט אִים זַיין טַאכְטֶער גִיבְּן וְועֶם רִשְׁטִפְּן דָּעם זַייכְטְהוּם פּוּן דִי יִידְן. אוּן זַייל עֶר וְועֶם דָּעם פְּאכְטֶער פֶּר אַוועֶק, וְועֶט אִים דָּער קֶעֶךְ גֶעבְּן זַיין פָּאכְטֶער כְּבוֹד פּוּן דִי יִידְן. אוּן זַייל אִיידִים פּוּן מֶיךְ דָּס אִיז שׁוֹין דָּר גְּרֶעסְטֶער כְּבוֹד. אוּן זַייל עֶר וְועֶם בְּיִשְׂרָאֵל צוּ דִיא יִידְן פּוּן צוּ דִינֶען צוּ דִי פְּלִשְׁתִּים, וְועֶט דָּער פְּלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל זַיין מְשַׁפְּחָה פּוּן צוּ דִינֶען צוּא אִים:

וְאַר עֶם אִיז דָאךְ נאר אַיין רַייד: (ל) וַיָּסֹב מֵאֶצְלוֹ אֶל מוּל אַחֵר אין עֶר האט זיך אַוועק גִידְרִינְגְעלְט פּוּן אִים אוּף אַיין אַנְדֶרִי זַייט אוּן הָט גְּנֹאגְט אַזוֹ וויא דִי רְאוּבִינִי רַייד וְיָשִׁיבוּהוּ הָעָם דָּבָר הָט אִים דָּם פָּאלְק גֶעזַאגְט אַיין רַייד אַזוֹ וִוי דִי עֶרְשְׁטִי רַייד: (לא) וַיִּשָּׁמְעוּ הַדְּבָרִים אין זַיי זֶעצְן וְואס גִיהֶערְט דִי רַייד וְום דָּוִד האט גִיהֶערְט וַיַּגִּידוּ לִפְנֵי שָׁאוּל אין זַיי הָאבְן גְּנֹאגְט פַּאר שָׁאוּל וַיִּקָּחֵהוּ האט שָׁאוּל אִים גִיהֵייסְן פִּירְן צוּא זִיךְ: (לב) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׁאוּל הָט דָּוִד גְּנֹאגְט צוּ שָׁאוּל אַל יִפֹּל לֵב אָדָם לָאו גִיט צוּ בְּרַאכְטְן וְועֶרְן דָאם הָאָרְץ פּוּן קַיין מֶענְטֶשְׁן אִיבֶּער דֶעם פְּלִשְׁתִּי עַבְדְּךָ יֵלֵךְ וְנִלְחַם דָּעֶן זַיין קְנֶעכְט וְועט גַיין אין וְועט מִלְחָמָה הָאלְטָן מִיט דֶעם דָאוִיגְען פְּלִשְׁתִּי: (לג) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל דָּוִד הָט שָׁאוּל גְּנֹאגְט צוּ דָוִד לֹא תוּכַל לָלֶכֶת דוּ וְועסְט גִיט קֶענְן

תְּפוֹל לְמֵינַל עִם פְּלִשְׁתָּאָה הָדֵין לְאַנְתָא קָרְבָא עִמֵּיהּ אֲרֵי נַיְקִ אַתְּ וְהוּא גְּבַר עֲבִיד קְרָבִין מִנְּעוּתֵיהּ׃ לד וַאֲמַר דָּוִד לְשָׁאוּל רַעְיָא הֲוָה עַבְדָּךְ לַאֲבוּהִי בְּעָנָא וְאָתָא אַרְיָא וְאַף דּוּבָּא וְנָסִיב אִמְּרָא מֵעֶדְרָא׃ לה וּנְפָקִית בָּתְרוֹהִי וּמְחֵיתֵיהּ וְשֵׁיזְבֵתֵיהּ מִפּוּמֵּיהּ וְקָם עָלַי וְאֶחְדִית בְּלִעְיֵהּ וּמְחֵיתֵיהּ וְקַטְלֵתֵיהּ׃ לו אַף יָת אַרְיָא אַף דֻּבָּא קְטַל עַבְדָּךְ וְיֵהֵי פְּלִשְׁתָּאָה עָרְלָא הָדֵין כְּחַד מִנְּהוֹן אֲרֵי חֲסַר סְדָרֵי עֲנָא דֳיֵי קָיְמָא׃ לז וַאֲמַר דָּוִד יְיָ דְּשֵׁיזְבַנִי מִידָּא דְאַרְיָא וּמִידָּא

ת"א ופל למיל . עקידה סם : גם הלחי . בעל מלחמה קו : ויקם הפלשתי . נגיד מכתיבות מנוי

כתיב וקדי תת׳ בדגש — מהר"י קרא

רש"י

(לד) ובא הארי ואת הדוב . ותתן תריסו ולמי לוכוח:
(לו) גם את הארי גם הדוב . הרי מלו רבוין מרי וכני גוריו ולוכ ושני ילדיו:(לז) ה׳ אשר הצלני מיד הארי.

יודע אני שלא להכם מזמן לי הקדר הזמן הזה שלעתיד אני בא לי כוחות כה לתשועת ישראל ותשמוך עליה ותלא

רד"ק

כלומר לא יפחד אדם בעבורו כי אני אלחם עמו:(לד) ואת הדוב. פי׳ ועם הדוב בא הארי כלומר עם כל זה הביתי הארי והדוב ובקצת נסחאות מהתרגום ואת הדוב ואף דובא: (לה) והחזקתי בזקנו . ת״י ואחדית בלועיה ר״ל כשאחזו בזקן הארי לא אחז בשער חזקן לבד אלא הזקן עם הלחי התחתון: והכתיו והמיתיו . כיו״ד עם הדגש וכבר כתבנו הדומים לו בס׳ מכלל :
(לו) גם את הארי גם הדוב . כל אחד לרבות על חבירו וכן גם צאנכם גם בקרכם . ובדרש אילו אמר ארי ודוב הייתי אומר

מצודת דוד

לא ימרד לך מאד בעבור הפלכתי : (לג) כי נער אתה . ופדיין לוכ יודע טכסיסי מלחמה ויהוא לגיל במלחמה מגעוריו :
(לד) ואת הדוב . ועם דוב שכיכם ימד : (לו) גם הדוב . הכה עם הארי . ולמעלה מכאן כה׳ עיכיה סוף הפלשתי

מצודת ציון

(לה) ואחז בזקנו . הוא כלשון ויאחז בזקן אחיו : (לו) והחזקתי . ולמעלה :

פירוש ע"ט

גַּיְיתֵיט׃ (לו) גַּם אֶת הָאֲרִי גַּם הַדֹּוב אוֹף דָּעם לַייבּ אוֹף דֶּר אִים כִּי נַעַר אַתָּה דָּעַן דִּי בִּיסְט נָאךְ יוּנְג אִין עֶר אִיז דָּעַם בְּעֶר הָט דַיין קְנֶעכְט גִישְׁלָאגֶן דִּי חֲכָמִים וְאֶגֶן אַיין בַּעַל מְלֶחָמָה פוּן זַיין יוּגְעֶנְט אָן : (לד) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׁאוּל רוֹעֶה הָיָה עַבְדְּךָ אַיין חַד הָאט דָּוִד גֶּזָאגְט צוּא שָׁאוּל רוֹעֶה הָיָה עַבְדְּךָ אַיין פְּאסְטֶךְ אִיז גְּוֶועזֶן דַיין קְנֶעכְט צוּ זַיין פָּאטֶר אִין דִי שָׁאף וְבָא הָאֲרִי וְאֶת הַדֹּוב גִּיקוּמֶן אַיין לַייבּ אִין אַיין בָּאר אִין הָט אֲוֶועק גִּיטְרָאגֶן אַיין שֶׁעפְּלֶע פוּן דֶּר טְשָׁעֶרֶע׃ (לה) וְיָצָאתִי אַחֲרָיו וְהִכִּיתִיו בִּין אִיךְ אַרוֹיס גִּינַאנְגֶן נָאךְ אִים אִין הָאב גִּישְׁלָאגֶן אִין הָאב אֶהֱם גִּילְעסְטֶערְט דוּא אֶן רֶעכְטִינְג פוּן דֶּעם לֶעבְּדִינֶען נָאטְ׃ (לו) וַיֹּאמֶר דָּוִד יְיָ אֲשֶׁר הִצִּילַנִי מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד

יציל

הַדֹּב הַוָּא יְצֵילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה
* וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דָּוִד לֵךְ וַיהוָה יִהְיֶה
עִמָּךְ: לט וַיַּלְבֵּשׁ שָׁאוּל אֶת־דָּוִד מַדָּיו
וְנָתַן קוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל־רֹאשׁוֹ וַיַּלְבֵּשׁ
אֹתוֹ שִׁרְיוֹן: מ וַיַּחְגֹּר דָּוִד אֶת־חַרְבּוֹ
מֵעַל לְמַדָּיו וַיָּאֶל לָלֶכֶת כִּי לֹא־נִסָּה
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל לֹא־אוּכַל לָלֶכֶת
בָּאֵלֶּה כִּי־לֹא נִסִּיתִי וַיְסִרֵם דָּוִד מֵעָלָיו:
מא וַיִּקַּח מַקְלֹו בְּיָדוֹ וַיִּבְחַר־לֹו חֲמִשָּׁה

דְּוִדְבָּא הוּא יְשֵׁיזְבִינַנִי
מִידָא דְּפִלִשְׁתָּאָה הָדֵין
וַאֲמַר שָׁאוּל לְדָוִד אֲזֵיל
וּמֵימְרָא דַיְיָ יְהֵי בְּסַעֲדָךְ:
לח וְאַלְבֵּישׁ שָׁאוּל יָת
דָּוִד לְבוּשׁוֹהִי וְיָהַב
קוּלַם דְּנְחָשׁ עַל רֵישֵׁיהּ
וְאַלְבֵּישׁ יָתֵיהּ שִׁרְיָנָא:
לט וְזָרֵיז דָּוִד יָת חַרְבֵּיהּ
מֵעַל לְלֶבּוּשׁוֹהִי וְלָא
אָבָא לְמֵיזַל אֲרֵי לָא
אַלִּיף וַאֲמַר דָּוִד לְשָׁאוּל
לֵית אֶנָא יָכִיל לְמֵיזַל
בְּאִלֵּין אֲרֵי לֵית בְּהוֹן
נְסָא וַאֲעַרְעִנוּן דָּוִד
מֵעֲלוֹהִי: מ וּנְסִיב
חוּטְרֵיהּ בִּידֵיהּ וּבְחַר

ת"א וילפם שאול. יכמות עו:

מהר"י קרא

ומדרש בספרי ארי ושני גוריו: (לט) ויאל. מתיבות המשמשות [לשון] ותילופו. וכת"י ולא אבא למיזל: כי לא נסה. תרגם ארי לא אליף: נסיתי. מן נסה. ותרגם לא נסיתי ארי לית בהון

פב"פ

זז שמתפסה במשכב הערל הזה ולא שעתיד' היה לעמוד ליסראל ביום ההוא כמו שאול כן הכתוב כמדת דוד משמשת במשמשת במטה לפי שהיו על שאול שהיה נבזה מכל העם משכמו ומעלה וכיון שראה שאול כן הכתוב מסעד פתרה (יבמות ו' ל"ב) ומרבך מתרן חיים (תהלים ס"ב ז'): כי לא נסה. תרי לית אליף: כי לא נסיתי.

רש"י

וזה לאחד משני לזיקים שנתן להם רמז וחשו להמשיל לעבר. דוד ומרדכי. שנאמר וכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני מלך וגו' (אסתר ב' י"א) אמר לו להם עלתה בלבקת והיא שנגעת הסופרים והמסרה מעידה עליו שהוא בקו"ף וכן היא המסורה עליו בקו"ף: (לט) ויואל ללכת. ת"י ולא אבה למיזל באלה כי לא נסיתי וי"ת כי לא נסה ללכת בהם ולא יכול כי לא נסה ללכת בכלי המלחמה כאלה וכן אמר לא אוכל ללכת דרש הוא פירושו ואין להוציאו ממשמעו: ללכת באלה. בקמץ חבית והם שנים במסרה בפתח חבית זה ואשר כתבנו למעלה לא בחר ה' באלה: (מ) חמשה חלוקי אבנים. אבנים חלוקים ר"ל ראוים לקלע וכן ת"י שעיעי אבניא. ובדרש למה חמשת

רלב"ג

ועל הדוב עד שכבר הנה בכתוב ית' שיעזרוהו בהריגת הפלשתי כי הלך מעצמות אלהים חיים מז סודה לו ביולך ובשם שכבר ימים הם"י עמו בגלל הפלשתי: (מ) ויקלקו. כ"ל שהוא שמם בפלס ויקלקו

רד"ק

אלו שתי חיות רעות בלבד הכה ובשאוהו אומר גם את הארי גם את הדוב הרי כאן שלשה רבויין מלמד שהיו שם חמש חיות רעות כיוצר ארי ושני גוריתיו והדוב וגורו: (לח) ונתן קובע נחושת על ראשו. בקו"ף ובפליעל ויש ספרים שכתוב בכ"ף

מצודת ציון

(לח) מדיו. מלבושיו כמו ומדיו קרועים (לעיל ד'): (לט) ויואל. ולשם כמו ויאל משם (שמות ב'): כי לא נסה. פתח לא נסה וכמו

מצודת דוד

כתמר מסס על מסר מקח וכו': (ג) הוא יצילני. סם לא מוכל להמית לומו: (לט) ויואל ללכת. לשם נלכת בכלי מלחמה: כי לא נסה. פתח לא נסה כ"ל לא מתן מעולה לללכת בכלי מלחמה ולשם

פירוש ע"מ

יְצִילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה עֶר וָועט מִיךְ מַצִּיל זַיין פּוּן דֶּר
האַנְט פּוּן דֶעם דָאזִיגֶען פְּלִשְׁתִּי דֶעֶן אִיהְ וַויִיס אַז
נִיט אִים זִינְטֶט הָט נָאט מִיר צוּ גִישִׁיקְט אִיהְ נָאל
האֶרְגֶענְען דֶעם לֶייב מִיט דֶעם בֶּעֶר נַיאֶרְט עֶר הָט
גֶעווִיסְט אַז זִיהְ וָועל בַּאראֶפִין הֶעלְפֶן דִי יִשְׂרָאֵל
דְרוּם הָט עֶר דָם מִיר צוּ גִישִׁיקְט כְּדֵי אִיהְ נָאל מִיךְ
דְרוּיהְ סוּמֶךְ זַיין אִין נָאל אַרום גִיין מִלְחָמָה הַאלְטֶן
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הָט שָׁאוּל גְנָאנְט צוּ דָוִד לֵךְ וַי' יִהְיֶה עִמָּךְ
גַייא אוֹג גָאט נָאל זַיין מִיט דִיר: (לח) וַיַּלְבֵּשׁ שָׁאוּל אֶת
דָּוִד בְּגָדָיו אוֹג שָׁאוּל הָט אִין גִיקְלֵייד דֶעם דָוִד צוּ זַיינֶע
קְלֵייְדֶער וַיָּשֶׂם נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ הָט אִין גִיטָאן אוֹג הָט נִיט גִיוָואלְט גַיין אִין דִי
קְלֵייְדֶער כִּי לֹא נִסָּה וָאראום עֶר אִיז נִיט גִיוָועָנען
גִיוָועָנְט צוּ גַיין אַוועלְכֶי קְלֵייְדֶער וַיאמֶר דָּוִד אוֹג דָוִד
הָט גְנָאנְט צוּ שָׁאוּל אִיהְ קָאן נִיט גַיין אִין דִי קְלֵייְדֶער
כִּי לֹא נִסִּיתִי וָואראום אִיהְ בִּין נִיט גִיוָועָנְט גְוָוארֶן צוּ
גַיין אִין אַוועלְכֶי קְלֵייְדֶער אוֹדֶר כִּי לֹא נִסִּיתִי מֵיינֶט עֶר
דֶר נָם וָועט נִיט דֶר קָאנְט וָועֶרֶן וָועָן אִיהְ וָועל גַיין
אִין אַוועלְכֶי קְלֵייְדֶער אִין נָאהְ אַיין פְּשׁט אִיז וַיאל גַיין
עֶר הָט גְוָואלְט פְּרִיבֶּען אוֹב עֶר וָועט קֶעֶנֶען גַיין אִין
דִי קְלֵייְדֶער נָאהְ דֶעם אַז עֶר הָט גְנָעהֶן אַז זַיי זָענֶען
שְׁווֶער אוֹף אוֹם וַיסִרֵם דָּוִד מֵעָלָיו הָט זַיי דָוִד אֶפּ גִיטָּעָן
פּוּן זִיךְ: (מ) וַיִּקַּח מַקְלֹו בְּיָדוֹ אוֹג הָט גִינוּמֶן זַיין שְׁטֶעקֶן

חַלְּקֵי אֲבָנִים ו מִן־הַנַּחַל וַיָּשֶׂם אֹתָם
בִּכְלִי הָרֹעִים אֲשֶׁר־לוֹ וּבְיַלְקוּט וְקַלְּעוֹ
בְּיָדוֹ וַיִּגַּשׁ אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי׃ מא וַיֵּלֶךְ
הַפְּלִשְׁתִּי הֹלֵךְ וְקָרֵב אֶל־דָּוִד וְהָאִישׁ
נֹשֵׂא הַצִּנָּה לְפָנָיו׃ מב וַיַּבֵּט הַפְּלִשְׁתִּי
וַיַּרְא אֶת־דָּוִד וַיִּבְזֵהוּ כִּי־הָיָה נַעַר
וְאַדְמֹנִי עִם־יְפֵה מַרְאֶה׃ מג וַיֹּאמֶר
הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־דָּוִד הֲכֶלֶב אָנֹכִי כִּי־אַתָּה
בָּא־אֵלַי בַּמַּקְלוֹת וַיְקַלֵּל הַפְּלִשְׁתִּי
אֶת־דָּוִד בֵּאלֹהָיו׃ מד וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי
אֶל־דָּוִד לְכָה אֵלַי וְאֶתְּנָה אֶת־בְּשָׂרְךָ

לֵיה חַמְשָׂא שְׁעִיעֵי
אַבְנַיָּא מִן נַחֲלָא וְשַׁוִּי
יַתְהוֹן בְּמָאן דַּעֲיָא דִּי
לֵיהּ וּבְהַרְמִילֵיהּ וְקֻלְּעֵיהּ
בִּידֵיהּ וּקְרִיב לְוָת
פְּלִשְׁתָּאָה׃ מא וַאֲזַל
פְּלִשְׁתָּאָה אָזִיל וְקָרֵיב
לְוָת דָּוִד וְגַבְרָא נָטֵיל
תְּרֵיסָא קֳדָמוֹהִי׃
מב וְאִסְתְּכִי פְּלִשְׁתָּאָה
וַחֲזָא יָת דָּוִד וְשַׁטְיֵהּ אֲרֵי
הֲוָה יַנִּיק וְסָכוּת שַׂפִּיר
בְּרֵיוֵהִי׃ מג וַאֲמַר
פְּלִשְׁתָּאָה לְדָוִד הַכַלְבָּא
שְׁמֵי אֲנָא דְאַתְּ אָתֵי עֲלַי
בְּחוּטָרָא וְלֵיט
פְּלִשְׁתָּאָה יָת דָּוִד
בְּטָעֲוָתֵיהּ׃ מד וַאֲמַר
פְּלִשְׁתָּאָה לְדָוִד אֵיתָא
לְוָתִי וְאֶתֵּן יָת בִּסְרָךְ

לְעוֹפָא

ת"א הכלב לגבי . סוטה כט ע"ב ז' עז :

רש"י

מרי לית בהון נפש לין שכחו של נם כך . לעון תמר ויותל ללכת רגה ללכת ולנכות וכאחר רמה שהיו כבדים עליו הסירס : (מ) חלוקי אבנים. מכניס דקות וחלקות :

נכחו בתואר פנים ומקובל ויראוי לכל . יודע נגן ואיש מלחמה .

מהר"י קרא

ניסא כלומר אין שבחו של נס כך : (מ) חלקי אבנים . שעועות אבנים חלקות . וכן בחלקי נחל חלקך : ובילקוט . ת"י ובתרמילה : (מב) כי היה נער . כלומר כי ראהו נער בחור שאינו מלומד בשכסיוי מלחמה לא נשתנה בהתבוללות מלחמה. יגראת לי באשר היה נער כלומר אע"פ שהי' נער בחור עובד

רד"ק

אחר לשמו של הקב"ה ואחר לשמו של אחרן ושלשה לשלשה האבות אמר הקב"ה וכי לא לפני תירק ונרק עלי לפרע ממנו אמר אהרן וכי לא גואל הדם אני עלי לפרע ממנו אמרו אבות וכי לא עלינו לפרע ממנו שחירף ונירף מערכות אלהים חיים ובקש לעקר בנינו ולעקור תורתם שהוא מחייתם ופירוש אהרן שהיה גואל הדם של חפני ופנחס שהיו כהני' שהרגם נלית כמו שכתוב בהרגומו של תוספתא הכתוב למעלה, ובדרש ערד חמשה חלוקי אבנים כלומר שנתקנא דוד על נלית על חבישה שבוזה ונירף וחרף חבשה חובישי תורה ושמו של הקב"ה ונברם של ששה איתני עולם שהם אברהם ויצחק ויעקב : ובילקוט. כלי שמשים בו חלקי האבנים שלוקם לתת בכף הקלע לפיכך נקרא ילקום ו"ת ובתרמילי' והיא כלי עזר או בגד שנושאין בו הולכי דרכים מזונות הדרך וקורין לו בערבי תעלאק"ה וזה שאמר בכלי הרועים ובילקום ובאחר מהם דיי לי להת בי הבישי אבני קלע אשר שלקם יהוה אבנים ששם בכלי האחר והחבש שבחר שם בכלי האחר : (מג) ואדמוני עם יפה מראה . כבר פירשנו שהוא כמו ריפה הנוה לא בזה איתו בעבור כי ראה אותו שהיה נער אלא לפי בזה איתו בעבור שהיה אדמוני עם יפה מראה לפי שחשב בלבו כי לא יתכן שיהי' איש מלחמה כי מי שהיא רגיל לצאת למלחמה לא יכמיד בו יופיו מפני חימומה והסודרת והיותו בחוץ בעתות המלחמה לקרח ולטבר ולשרב : (מד) לכה אלי. לפי שהיה הפלישתי בבר ללכת כפני כובד כלי

מצודת דוד

סטוכים והמותי לקלעותם : ובילקוט . הכלי שם מהילקוט למען לא ינעם כמכניס : (מב) כי היה נער וגו' . רעותיו מבזין אותו לפי שהיה כמלחמה לפי מעט הבטים ומתבוננ : (מג) הכלב אנכי . וכי כלב אתה : באלהיו . כמאמרו מלמי פלשתים יכלנך וכדומה :

מצודת ציון

מג' נסיון וכחינה : (מ) חלוקי אבנים . מכניס חלקים מהם לקלעותם ומקרא ובילקוט . הוא כלי עזר לו כמו מעזר יכוס לו המושם חפליו ומה שנקרא כדרך מכלכו וכמו וקח יקרא יקום : ובקלעי . הוא הדבר מכר ונקן בו המקל : (מד) עם יפה מראה . כמו ויפה מלכה :

פירוש ע"ש

אוג זיין האנט ניכתר לו וגו' אין הט זיך אוס גיקלויבן גיגאנגען פר אים : (מב) ויבז וגו' אין דר פלשתי הט פיינעף נאלאטע שטיינדלעף פון דעם טיך ניטשם איזם גיזיקט אינ הט גזוהן דעם דוד ניבוזו הט ער אים מבזה גיוועזן אין ר בלי פון די פאסטיכקיר וום איז גיוועזן צו אים ובדמוני אין רוטלעך מיט איין שיין גישיכט : (מג) וירא הפלשתי אין דר פלשתי הט גואכט צו דוד הכלב אנכי כין איך דען אין הונט וום דו קומסט צו מיר מיט שטעקנ ויקלל הפלשתי אין דר פלשתי הט גישאלטן צו דוד מיט זיין אפ גאט : (מד) ויאמר הפלשתי אל דוד אוג דר פלשתי הט גואכט צו דוד ניי

לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הַשָּׂדֶה׃
מה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא
אֵלַי בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאָנֹכִי בָּא־
אֵלֶיךָ בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי
מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֵרַפְתָּ׃ מו הַיּוֹם
הַזֶּה יִסְגֶּרְךָ יְהוָה בְּיָדִי וְהִכִּתִיךָ וַהֲסִרֹתִי
אֶת־רֹאשְׁךָ מֵעָלֶיךָ וְנָתַתִּי פֶּגֶר מַחֲנֵה
פְּלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְחַיַּת הָאָרֶץ וְיֵדְעוּ כָּל־הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ
אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל׃ מז וְיֵדְעוּ כָּל־הַקָּהָל
הַזֶּה כִּי־לֹא בְחֶרֶב וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ

פתוח בס"פ

רש"י

לְעוֹפָא דִשְׁמַיָּא וּלְבְעִירָא
דְאַרְעָא׃ מה וַאֲמַר דָּוִד
לְפִלִשְׁתָּאָה אַתְּ אָתֵי עֲלַי
בְּחַרְבָּא וּבְמוֹרְנִיתָא
וּבְרוֹמָחָא וַאֲנָא אָתֵי
עֲלָךְ בִּשְׁמָא דַיְיָ צְבָאוֹת
אֱלָהָא דְמַעַרְכָתָא דְיִשְׂרָאֵל
דְחַסַּדְתָּא׃ מו יוֹמָא הָדֵין
יְמָסְרִינָךְ יְיָ בִּידִי
וְאֶקְטְלִנָךְ וְאַעְדֵּי יָת
רֵישָׁךְ מִנָּךְ וְאֶתֵּן פִּגּוּל
מַשְׁרִיַּת פְּלִשְׁתָּאֵי יוֹמָא
הָדֵין לְעוֹפָא דִשְׁמַיָּא
וּלְחֵינַת אַרְעָא וְיִדְּעוּן
כָּל דָיְרֵי אַרְעָא דְאִית
אֱלָהָא בְּיִשְׂרָאֵל׃
מז וְיִדְּעוּן כָּל קְהָלָא הָדֵין
אֲרֵי לָא בְחַרְבָּא
וּבְמוֹרְנִיתָא פְּרִיק יְיָ אֲרֵי
מִן קֳדָם יְיָ גְּצָחָן קְרָבָיָא

ת"א אתם כח לגי . סומא סם עקידה מכ"ה שעריס : ותמכי כח לגיך . סם :

ובילקוט . וכתרגומיה: (מד) ולבהמת השדה. מין דרך להמות לחכול מדם חמר דוד כבר נמרפא דעתו על זה בלי הוס . כח דוד ואמר לו ואתתי פגר מהנה פלשתים וגו׳ולחית הארץ אמר :

רלב"ג

כעיפה אחזים וגבהו עם עוזם כלי מלחמתו : (מה) במרב וכמנית וכידון . זה הכידון לעגו כבידון שזכר בשיס בין כתפיו אבל הוא דומה נהנית כלאמרו לג במרב וכמנית והנה שלשה דוד כדכירו עם

רד"ק

ברזל וחנחש׳ אשר עליו וזהו שאמר הולך וקרב אל דוד כלומר מעט מעט מפני חמשא אשר עליו וכאשר ראהו בלא שריון ובלא כלי מלחמה אמר לו שיבא אליו . ובדרש ואבא אליך אין כתיב כאן אלא לכה אלי מכאן שתארץ אחותו ולא יכול לזוז

מצודות

ממקומו : ולבהמת השדה. כמו ולחית השדה כי החיות אוכלות בשר לא הבהמות וחיה בכלל בהמה כמו זאת הבהמה אשר תאכלו ואמרו אחריו איל וצבי ויחמור וכן ולבהמת הארץ ואין מחריד שהוא אומר על החיות האוכלות בשר וכן כל בהמת הארץ עליו תחרוק . ובדרש כיון שראה דוד שדבריו מקולקלין שאמר ולבהמת הארץ אמר וכי אית בעיר אכול בשר אבר הדין דידי הוא אמר היום הזה יסגרך יי בידי וגו׳ עד לעוף השמים ולבהמת הארץ אין כתיב כאן אלא ולחית הארץ אמר

מצודת ציון

(מו) יסגרך . ענין מסירה כמו להסגיר לאדום (עמוס ו׳) : פגר . כן יקרא גוף המת : (מז) יהושיע . מל׳ תשועה .

מצודת דוד

(מה) בא אלי בחרב . כ״ל כי כשמוך כמכך וגו׳ : בשם ה׳ . כמשמעו שם ס׳ : אשר חרפת . מוסב סוף על מעלומו יכלכל : (מו) ונתתי פגר . כי כשמניחך יגוסו כולם ויפלו חללים :

(מז) כי לא בחרב . כי הלא לאיש בידי : כי לה׳ המלחמה . על ס׳ להלחם על מחנות עמו וכידו לתת מתכם בידינו מבלי מכך :

פירוש ע"מ

צוּ מִיר וְאַתְּנָה אֶת בְּשָׂרֵךְ אוּנ אִיךְ וֶעל גְעבִּין עֶסֶן דַיין
פְּלַיִשׁ צוּ דִי פַיְנְעל פּוּן הִימְעל אִין צוּ דִי בַּהֲמוֹת פּוּן
פְּעֶלְד אִין עֶם אִיז גִיט דָר שְׁטַיְגֶר בַּהֲמוֹת זָאלָן עֶסֶן
מְעִנְטְשֶׁן פְּלַיִשׁ דְרוּם הָט דָוִד פַּר שְׁטַאנֶן אוּ זַיין
דַעָה אִיז שׁוֹין מְבוֹלְבֶּל אַוּ וִוי פַּר דֶעם טוּט אוּנ עֶר
וֶועט וֶועֶרְן אִיבֶּער גִיעֶנְפֶּעֶרְט אוּנ זַיין הָאנְט אוּנ
דָוִד הָט אִים אַנְדֶערְשׁ גִין־גִבְט אִיךְ וֶועל בְּעִבִּין דִיא
פְּגָרִים פּוּן דֶר מַחֲנֶה פְּלִשְׁתִּים עֶסֶן צוּ דִי חַיּוֹת פּוּן
פְּעֶלְד אוּנ דֶם אִיז יוּא דֶר שְׁטַיְיגֶער׃ (מה) וַיֹּאמֶר דָּוִד
הָט דָוִד גֶאנְט צוּ דֶעם פְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא אֵלַי דוּ קוּמְסְט
צוּא מִיר מִיט אֶשְׁוֶועֶרְד אוּנ מִיט אֶשְׁפֵּיז אוּנ מִיט
אַבִּידרוֹן דֶם אִיז אוֹיךְ אֲמַיִן שְׁפֵּיז וְאָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ אוּנ אִיךְ
קוּם צוּ דִיר מִיט דֶעם נָאמֶן פּוּן נָאט דֶר הֵאר אִיבֶּר
אֱלִי חַיָלוֹת אֱלֹהֵי מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֵרַפְתָּ עֶר נָאט פּוּן דִי אֵן

געבן

וַיְמַסֵּר יַהְכּוֹן בִּידָנָא : מה וַיְהַוָה כַּד קָם
עַל פְּלִשְׁתָּאָה וַאֲזַל וְקָרֵב לְקֳדָמוֹת דָּוִד וְאוֹחֵי דָּוִד
וְרָהַט לְמֶרְגָּא לְקֳדָמוֹת פְּלִשְׁתָּאָה : מו וְאוֹשִׁיט
דָּוִד יַת יְדֵיהּ לְמָנָא וְנָסִיב מִתַּמָּן אַבְנָא וְאַקְלַע בְּקֶלְעָא וּטְחָא
יַת פְּלִשְׁתָּאָה עַל בֵּית עֵינוֹהִי וּטְבָעַת אַבְנָא בְּבֵית עֵינוֹהִי
וּנְפַל עַל אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא : מז וְתֻקֵּף דָּוִד מִן פְּלִשְׁתָּאָה בְּקֶלְעָא
וּבְאַבְנָא וּמְחָא יַת פְּלִשְׁתָּאָה וְקַטְלֵיהּ וְחַלָּף דָּוִד לֵית בִּידָא
דְּדָוִד : מח וּרְהַט דָּוִד וְקָם עַל

רש"י ה"א (המשך הלמן : (עיין מז) :

(מה) ויפל על פניו. לפי היה לו לפול תלת לחמורין כהרי על מלחו הוכה תלת כדי שלא יעטער דוד לילך ולהתוך את רחמו שנאתכר דוד עכשיו שנים עשר תמות וזרתיס קשומתו עם תמות וזרת נאתכר תלת קומה להחוריו ומלת קומה לפניו

מהר"ו קרא

(מה) לקראת הפלשתי. לכאן לו. ויש אופר שברח דוד מן הפלשתי לפתחה ישראל עד שלקח הכלי ואין משמעות לקראת

רלב"ג

כפלשתי כי כשהוכו בע"ו נבזה כמוהו : (מה) והיה כי קם הפלשתי. ענין יורו כמו קום עבור קום התהלך הנה אומר לו מתחילה לכה אלי ועתה כאשר שמע דברי דוד בשרה חמתו בו ונזדרז ללכת אליו ויולך ויקרב כמו שפירשנו שהיה כבד בכלים שעליו וחלך מעט מעט ויקרב לקראת דוד : (מו) אל מצחו. כמו על מצחו. כמו וימליכהו אל הנלעד אל

רד"ק

יש אלהים בישראל עביד דידי' ודידהון : (מה) והיה כי קם הפלשתי. ענין יורו כמו קום עבור קום התהלך הנה אומר לו מתחילה לכה אלי ועתה כאשר שמע דברי דוד בשרה חמתו בו ונזדרז ללכת אליו ויולך ויקרב כמו שפירשנו שהיה כבד בכלים שעליו וחלך מעט מעט ויקרב לקראת דוד : (מו) אל מצחו. כמו על מצחו. כמו וימליכהו אל הנלעד אל התרים לא אכל יש שואלין היאך טבעה האבן במצחו והלא קובע נחשת שהיה על ראשו מבטח מצחו ואי אפשר שלא היה על מצחו מן שהרי על כל גופו היה לודבר מגן, ואומרים כי כאשר אמר ואתנך את בשרך לעוף השמים הכוס כלפי מעלה בזכרו עוף השמים ונשמט מה שהיה על מצחו לאחור ואז קלע דוד והכהו על מצחו והוי דרך ברש ואחרי אשר היתה טלחמת דוד עם הפלשתי סבה מאת ה' והכתוב אר' שהכה את הפלשתי אל מצחו והוי דרך ברש ואחרי אשר היתה טלחמת דוד עם הפלשתי סבה מאת ה' והכתוב אר' שהכה את הפלשתי אל מצחו אין לשאול איך היה כי לא יבצר מהאל סבה ואפשר כי האבן עברה הסגן אשר על מצחו ופבעה במצחו וכן אמר בהדש כיון שהשליך דוד את האבן בגרול שעל מצחו נפבעה במצחו ונה אחד מן הדברי' שהשליט הקב"ה את הרך בקשת או אפשר שהיה כקום מרעם מגולה במקומו ובאותו המקום האבן נזדבקה ברצון האל : ויפול על פניו , כמשפט המזכה שלא יוכל לעמיד בעצמו נפל על פניו ארצה . ובדרש למה ויפול על פניו כדי שיסתכן אותו הפה שחרף ונרף בעפר שנאמר ממנו בעפר יחד וגו' . ד"א שהיה דגון אלהיו חקוק לו על לבו לקיים מה שנאמר ונתתי פגריכם על פגרי גילוליכם : (ו) בקלע ובאבן . כשהיה החוק ממנו בקלע בשקרב אליו באבן יד בלא קלע : (ח) ויעמד אל

מצודת ציון

מצודת דוד

(מה) וירץ המערכה. לפי מערכת פלשתים : (מז) אל הכלי. לפי הכוסים שכך שם סלכנים שם : במצחו. ללמדנו שכוכע הגמוסת ונקבה ונטבעה כמלחו: (ו) ויחזק. מלשון על הפלשתי הממוזן ולפ היה בידו כ"ש בקלע ומלחמה כח לשם מפלשתי: (ח) אל

פירוש ע"ט

שְׁרִיכַת עֵר וְאוֹלֵט דְּאָךְ גִּיקֶעֶרְט פַּאלִין אֲהוֹנְמַיְעֵר זִיךְ וּוֹאוּרוּם עֵר הָאט דְּאָךְ אִים אוֹף דֶעם שְׁטֶעֶרְקֶן גִּישְׁלָאגֶן נָאר דְּרוּם הָט גֶּאט גִּיפִּירְט עֵר זָאל פַּאסֶן אוֹף זַיין קְנִים כְּדֵי דָּוִד זָאל פַּר שְׁפָּארֶן גַּיין צְוֵועלְיף אֵיילֶן מִיט צְוֵויי הֶרֶת אֶפּ צוּ שַׁנֵּירִין זַיין קאפ וּוֹאוּרוּם עֵר אִיז הוֹיךְ גְּנוּג וְעֶקֶס אֵיילֶן מִיט אַוּוֶרת : (נ) וַיְחַזֵּק
דָּוִד מִן הַפְּלִשְׁתִּי אוּג דָּוִד הָט זִיךְ גִּישְׁטַארְקְט מִיין פּוּן דֶעם פְּלִשְׁתִּי מִיט דֶעם שְׁלֶיְדֶר אִין מִיט דֶעם שְׁטֵיין וּוֹאוּרוּם הָט אֶת הַפְּלִשְׁתִּי אוּג הָט גִּישְׁלָאגֶן דֶעם פְּלִשְׁתִּי אוּג הָאט אִים גִּיטֵיט וְחֵרֶב אֵין בְּיַד דָּוִד אִין קֵיין שְׁוֶוערְד אִיז נִיט גֵּיוֶוען אִין דֶר הַאנְט פּוּן דָּוִד : (נא) וַיָּרָץ דָּוִד אִיז דָּוִד גִּילָאפֶן אִין הָט זִיךְ גִּישְׁטֶעלְט אוֹף דֶעם

פלשתי

הַפְּלִשְׁתִּי וַיַּכֵּהוּ אֶת־חֲרְבּוֹ וַיְשַׁלְּפֶהָ
מִתַּעֲרָהּ וַיְמִתֶתְהוּ וַיִּכְרֹת־בָּהּ אֶת־
רֹאשׁוֹ וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי־מֵת גִּבּוֹרָם
וַיָּנֻסוּ׃ נכ וַיָּקֻמוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה
וַיָּרִעוּ וַיִּרְדְּפוּ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים עַד־בּוֹאֲךָ
גַּיְא וְעַד שַׁעֲרֵי עֶקְרוֹן וַיִּפְּלוּ חַלְלֵי
פְלִשְׁתִּים בְּדֶרֶךְ שַׁעֲרַיִם וְעַד־גַּת וְעַד־
עֶקְרוֹן׃ נג וַיָּשֻׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִדַּלֵּק
אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים וַיְשֹׁסּוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם׃
נד וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי וַיְבִאֵהוּ
יְרוּשָׁלִַם וְאֶת־כֵּלָיו שָׂם בְּאָהֳלוֹ׃
נה וּכְרְאוֹת שָׁאוּל אֶת־דָּוִד יֹצֵא לִקְרַאת

מהר"י קרא

כדבריו : (נג) מדלוק , מרדוף כמו כי דלקת אחרי : (נד) שב באהלו , ושוב נתנו באהלו בנוב ששם נתן לו אחימלך חרב

רש"י

(כמדרש תהלים) : (נג) מדלק . מרדוף כמו דלקת לממרי (כרתמית ל"ח ל"ו) :

רד"ק

הפלשתי . כמו על הפלשתי וכן ויפליכהו אל הגלעד אל ההרים לא אבל : וימותהתו . וכבר המיתו קודם שעמד עליו המיתהו באבני' כמו שאמר וחרב אין ביד דוד וכשעמד עליו לקח חרבו וכרת בה ראשו : (נד) ויביאהו ירושלים . אחר שהביאהו לפני שאול כמו שכתוב וראש הפלשתי בידו ואחר כך הביאהו בידו בערי ישראל לבשר הנשים ושתף ואותם שלא היו במלחמה עד שהביאו עד ירושלים ואומרי אבי ז"ל כתב כי נוב עיר הכהני' כנגד ירושלים כי שם היתה חרב הפלשתי כמו שכתוב בשמואל ושם היתה חרבו של גלית הפלשתי עטופה אחרי האפוד וכשבא דוד אל נוב ושאל לאחימלך בעבור שהיה לו חרב אחר לא היה רואה אותה וזכר הנס ופחד לאל

מצודת ציון

(נג) וישלפה . הוליאה כמו ומלֹ כלֹ העגל תדבו (שופטים ח') : בתערה . היא תוך הכתב כמו הסב אל המערכה (יחזקאל כ"ג) : (נד) וידעהו . על מלת מרומה : עד בואך גיא . עד מסך תפ"ח גי"ת וכלולו נדבר עם מי במכיל המקום : (נג) כדלוק . מדדוף כמו כי דלקת מהרי (כלמים ל"ו) : וישובו . למשמ מו כזוז :

ע"ט

פירוש

פְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת חַרְבּוֹ אוֹג הֶט גִּינוּמָען זַיין שְׁוֵוערד
אִין הֶט זִי אוֹם גִּצוֹגֶן פּוּן אִיר שִׁייד וַיְמִיתֵהוּ אוֹג הֶט
אוֹם גִּיטֵייט אִין הֶט אֶפּ גִּישְׁנִיטֶן מִיט אִיר זַיין קָאפּ
וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים אִין דִּי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן גְּוָאהְר אַז וַיְיערְ
גִּבּוֹר אִיז גִּישְׁטָארְבִּין וְעֶנְין זַיי אֲנְטְלוֹפִּין גִּיוָוארִין :
(נב) וַיָּקוּמוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְעֶנְין אוֹף גִּישְׁטָאנֶן דִּי מַאנְן
פּוּן יִשְׂרָאֵל אוֹג יְהוּדָה וַיָּרִיעוּ אִין הָאבִּין גִּישָׁאלְט
וַיִּרְדְּפוּ אֶת הַפְּלִשְׁתִּים אִין הָאבֶּן נָאךְ גִּיאָגְט דִּי פְּלִשְׁתִּים
בִּיז דַיין קוּמֶען גַּיְא אִין בִּיז דִּי טוֹערִין פּוּן עֶקְרוֹן
וַיִּפְּלוּ חַלְלֵי פְּלִשְׁתִּים אִין זַיי זֶענֶן גִּיפָאלֶן דִּי דֶר שֶׁלָאגִּינִי
פּוּן דִּי פְּלִשְׁתִּים אִין וֶועג פּוּן שַׁעֲרִים בִּיז גַּת אִין

עַל פְּלִשְׁתָּאָה וּנְסִיבַת
חַרְבֵּיהּ וְשַׁלְפָא מִנְּדָנָא
וְקַטְלֵיהּ וּפְסַק בֵּיהּ יַת
רֵישֵׁיהּ וַחֲזוֹ פְלִשְׁתָּאֵי
אֲרֵי מִית גִּבָּרְהוֹן וְאַפֵּיכוּ׃
נג וְקָמוּ אֱנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל
וִיהוּדָה וְרָדְפוּ
יַת פְּלִשְׁתָּאֵי עַד מֵעֲלָנָא
דְּגַיָּא וְעַד תַּרְעֵי עֶקְרוֹן
וּנְפַלוּ קְטוֹלֵי פְלִשְׁתָּאֵי
בְּאוֹרַח שַׁעֲרַיִם וְעַד גַּת
וְעַד עֶקְרוֹן׃ נד וְתָבוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִלְּמִרְדַּף בָּתַר
פְּלִשְׁתָּאֵי וּבָזוֹ יַת
מַשְׁרְיָתְהוֹן׃ נה וּנְסִיב
דָּוִד יַת רֵישָׁא
דְּפְלִשְׁתָּאָה וְאַיְתִיהּ
לִירוּשְׁלֶם וְיַת זֵינֵיהּ שַׁוִּי
בְּמַשְׁכְּנֵיהּ׃ נו וְכַד חֲזָא
שָׁאוּל יַת דָּוִד נָפִיק
לְקַדְמוּת

ת"א וכד חמא שאול ית דוד נפיק עם עמיה :

רש"י

שמפורש : שם באהלו . כלי הפלשתי שם באהלו כלומר הביאם דוד לביתו בית לחם כי ימצא אחל במקום בית כמו איש לאהליו לאהליך ישראל וכרוב יאמר למישכן הירעות אחל ובמחנה הזה לא תיה לדוד אחל כי לא בא שם אלא בשליחות אביו א"כ באהלו ר"ל בביתו ועל שאר הכלים אמר לא על החרב כי שם החרב באהל בוועד בנוב כמו שכתוב למעלה לוטה בשמלה והיתה שם [illegible] תית כל הבא אל אהל נוגד לנוב לזבוח או להתפלל היה רואה אותה וזוכר הנס ופודה לאל

מצודת דוד

הפלשתי . סמוך לו כי בעת קלטו בתוכן עמוד ממדתן : את חרבו . של הפלשתי : ויכהתהו . ולפי ענין הקלקלע ועמה יכת לשון כתכתו : (נב) וירעו . תרועת שמחה וכלשון : (נג) וישסו . לשון וכזזו על מסך היה בעקום בעמדה שם מחנה פלשתים :(נד) ויביאהו ירושלים . לפסל את הטס : (נה) וכראות שאול . מעט כח לשחם

נפרעניט

קדמות פלשתאי אמר לאבנר רב חילא בר מן דין עוליקא אבנר אמר ואמר אבנר חיי נפשך מלכא אם ידע אנא: נו ואמר מלכא שאל את בר מן דין עוליקא: נז ודבד תב דוד ממקטלו ית פלשתאה ודברו יתיה אבנר ואיתיה קדם שאול ורישא דפלשתאי בידיה: נח ואמר ליה שאול בר מן את עוליקא ואמר דוד

ת"א ויאמר המלך . שם מו :

הַפְּלִשְׁתִּי אָמַר אֶל־אַבְנֵר שַׂר הַצָּבָא בֶּן־מִי־זֶה הַנַּעַר אַבְנֵר וַיֹּאמֶר אַבְנֵר חַי־ נַפְשְׁךָ הַמֶּלֶךְ אִם־יָדָעְתִּי : נו וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שְׁאַל אַתָּה בֶּן־מִי־זֶה הָעֶלֶם : נז וּבְשׁוּב דָּוִד מֵהַכּוֹת אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֹתוֹ אַבְנֵר וַיְבִאֵהוּ לִפְנֵי שָׁאוּל וְרֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי בְּיָדוֹ : נח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁאוּל בֶּן־מִי אַתָּה הַנַּעַר וַיֹּאמֶר דָּוִד

רש"י

(נה) בן מי זה הנער . תמרו רבותיו וכי לא היה מכירו והלא כתיב ויתהכו מאד ויכי לו נוסח כליו(לעיל ט"ו כ"ח) אלא רמזו מתנהג בטכסיסי מלכות תמר שמואל מה כח ממשפחת פרץ מלך יהיה מהמלך פורן גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו ומה ממשפחת זרח כח חשוב יהיה תמר לו דומג עד שתהא שואל מה כח ממשפחה שהיא הוא הגון למלכות מה לזה שאל מה כח בקהל מה לזה שהרי מרות המוכיחה בח תמר לו תכבד שניהו עמיני ולא עמונית תמר לו דומג מה כן ממזר ולא ממזרת תמר לו כתן נאמר על דבר אשר לא קדמו בלחם ובמים (דברים כ"ג ה') ואין דרך אמה ככך ח"ל היה להם לקדם בחמים ובמים לקראת אנשים נשים נשתתף אבנר . תמר לו שאול : (נו) שאל אתה בן מי זה העלם. למעלה כתיב הנער וכאן כתיב העלם תמר לו הלכה זו נתעלמה ממך לא ושמל בבית המדרש כלחיתה ביבמות :

מהר"י קרא

גלית : (נה) בן מי זה הנער אבנר . יש לומר שבשעה שהלבישו כלי מלחמ' ולא יכול ללכת בהם ויסיחם דוד מעליו אמר בלבבו לא ילך עוד כי בלא כלי מלחמה איך ילחם ובבור הוא שאחר ילחם בו ושאל לאבנר מי היא הנלחם והשיבו שלא ידע כי גם אבנר לא היה יכול להאמין שהרי אבנר וכל הגבורים היו מתיראים מגלית ובורחין מפניו : (נו) וכשוב דוד . שאלו בן מי אתה ראהו ולא האמינו כו . ויש לומר לפי שאמר יעשרני המלך ואת בתו יתן לו אמר בלבבו עד כאן לא חששתי לחקור אחריו מי הוא מעתה אני צריך לידע אם מיהם הוא שאתחתן עמו :

רד"ק

יה' ומישר לבבו אליו ומגדיל במחונו בו : (נה) בן מי זה הנער . פירש אדוני אבי ז"ל כי כאשר ראה שאול את דוד יוצא לקראת הפלשתי בלא פחד שאל לאבנר בן מי זה הנער כלומר הדע אם ישי אביו היה גבור חיל שנבחתם על גבורת הבן כי אם הוא גבור בן גבור יוסיף אומץ ואבנר לא ידע כי ישי היה זקן בימים ההם כמו שאמר והאיש בימי שאול זקן בא באנשים והדרש כי גם על אביו הי' יודע כי גבור היה כמי שאמר זה ישי אבי דוד שיוצא באוכלוסיא ונכנם באוכלוסיא אלא שאול שאל אם בפרץ הוא או מזרח מדיו ואמרו מדיו כמדתו וכתיב בשאול משבטו ומעלה גבוה מכל העם לפיכך שאל עליו אם בפרץ הוא או מזרח אם כפרץ הוא יהי' מלך שהמלך פורץ לו דרך ועושה כרצונו אם מזרח אבל לא יהיה מלך אמר לו דואג עד שאתה שואל עליו אם הגון למלכות אם לאו שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לא הקא אתי מרוח הטובה אמר לו אבנר עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבי' מ"ם דמעמית כתיב ביה על דבר אשר לא קדמו את בני ישראל לקדם ואי דרכה של אשה לקדם ואם תאמר היה לה לקדם אנשים ונשים לקראת נשים הא כתיב כל כבודה בת מצודת דוד

מצודת ציון

עם הפלשתי: בן מי זה הנער. מפני הכוזם כעס בכעס שם מחניו: חי נפשך . (נו) העלם . הנער כמו ושם שם למעל לעיל (לקמן כ) :

פירוש ע"ט

גִיפְרַעְנְט אוֹף דָוִדן חָאטְשׁ עֶר הָט עֶם גִיקֶעְנְט וִוי אַבְנֶר שֶׁאַ אַתָּה פְּרֶעְג דוּ וְוָעְטִים זוּן אִיז דָּעֶר יוּנְג אוּיבֶּען שְׁטֵייט דָּוִד אִיז גִיוְוָעְזֶן צוּ שָׁאוּל אֵיין גִיוְוָער בְּלוֹמֶר צוּא אִיז זַיין כְּאטֶער אֵיין גִיוְוָער טָאן : (נז) וּכְשׁוּב דָּוִד מֵהַכּוֹת אוֹתוֹ אַז עֶר הָט זִיךְ אִים גִיקֶעְרְט פוּן צוּ שְׁלָאגֶן דֶעם פְּלִשְׁתִּי נֶעֶמְט עֶר אִים אַבְנֶר גִינוֹמֶען אוּנְ הָט אִים גִיבְּראכְט פַּר שָׁאוּל רֵאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי בִּידוֹ אִין דֶר קאפ פוּן דֶעם פְּלִשְׁתִּי אִיז גְוָוען אוּנְ זַיין הָאנְט : (נח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁאוּל הָט שָׁאוּל גְוָאגְט צוּ אִים בֶּן מִי אַתָּה הַנַּעַר וַיְעָנִים זוּן בִּיסְט דוּא וּנְג וַיֹּאמֶר דָּוִד הָאט דָּוִד גִוְאגְט אִיךְ בִּין דֶר זוּן פוּן דַיין קנעכט

בְּעַבְדֶּךָ יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי׃ יח א וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֶל־שָׁאוּל וְנֶפֶשׁ יְהוֹנָתָן
נִקְשְׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד וַיֶּאֱהָבֵהוּ יְהוֹנָתָן
כְּנַפְשׁוֹ׃ ב וַיִּקָּחֵהוּ שָׁאוּל בַּיּוֹם הַהוּא
וְלֹא נְתָנוֹ לָשׁוּב בֵּית אָבִיו׃ ג וַיִּכְרֹת
יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית בְּאַהֲבָתוֹ אֹתוֹ
כְּנַפְשׁוֹ׃ ד וַיִּתְפַּשֵּׁט יְהוֹנָתָן אֶת־הַמְּעִיל
אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתְּנֵהוּ לְדָוִד וּמַדָּיו וְעַד־
חַרְבּוֹ וְעַד־קַשְׁתּוֹ וְעַד־חֲגֹרֹו׃ ה וַיֵּצֵא
דָּוִד בְּכֹל אֲשֶׁר יִשְׁלָחֶנּוּ שָׁאוּל יַשְׂכִּיל
וַיְשִׂמֵהוּ שָׁאוּל עַל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַיִּיטַב
בְּעֵינֵי כָל־הָעָם וְגַם בְּעֵינֵי עַבְדֵי שָׁאוּל׃

דָּוִד בַּר עַבְדָּךְ יִשַׁי
דַּמְבֵּית לָחֶם׃ א וַהֲוָה
כַּד שֵׁיצֵי לְמַלָּא עִם
שָׁאוּל וְנַפְשָׁא דִּיהוֹנָתָן
אִתְחַבִּיבַת בְּנַפְשָׁא
דְּדָוִד וְרַחֲמֵיהּ יְהוֹנָתָן
כְּנַפְשֵׁיהּ׃ ב וְדַבְּרֵיהּ
שָׁאוּל בְּיוֹמָא הַהוּא וְלָא
שַׁבְקֵיהּ לְמֵיהַךְ בֵּית
אֲבוּהִי׃ ג וּגְזַר יְהוֹנָתָן
וְדָוִד קְיָם בְּדִרְחֵם יְתֵיהּ
כְּנַפְשֵׁיהּ׃ ד וַאֲשַׁלַּח
יְהוֹנָתָן יָת מְעִילָא דִּי
עֲלוֹהִי וְיַהֲבֵיהּ לְדָוִד
וּלְבוּשׁוֹהִי וְעַד חַרְבֵּיהּ
וְעַד קֶשְׁתֵּיהּ וְעַד חֲרָוֵיהּ׃
ה וּנְפַק דָּוִד בְּכֹל אֲתַר
דְּשַׁלַּח יָתֵיהּ שָׁאוּל
מַצְלַח וּמְנָיֵהּ שָׁאוּל עַל
גַּבְרֵי עָבְדֵי קְרָבָא וּשְׁפַר
בְּעֵינֵי כָּל עַמָּא וְאַף
בְּעֵינֵי עַבְדֵי שָׁאוּל׃

והוה

ת"א ונפש יהונתן. פרקים ג' נג.

ויאהבהו קרי

מהר"י קרא

יח (ה) ויהי ככלותו לדבר. שהבין בנבורתו והוא אוהבו וגם יהונתן אהבו. ודבר זה נרם שלא נתנו לשוב לבית אביו

רלב"ג

סמך לו נתמנו עליות: (ה) וילמד שכתב יהונתן כדים עם דוד כי למה היותו מלך על ישראל כלמותו ויזכה תמיד. ומה שיכתב שמואל יהונתן לדוד ידעתי כי מלוך תמלוך על ישראל וקמה בידך ממלכת ישראל וגם שמול מדי יודע כן ויכיל מוסף לומר היעיצה מה

רד"ק

מלך פנים' וכתיב ויאמרו אליו איה שרה. אשתך ויאמר הנה באהל: (מח) בן עבדך ישי בית הלחמי. פי' בן נבור אני כי אבי נקרא בית הלחמי לשני דברים על שם מקומו בית לחם ועל שם שהיי איש מלחמה:

יח (ו) ונפש יהונתן. המסורה מן דיש ספרא עד הכא יונתן מצודת ציון

יח (ו) נקשרה. מרוב המחבה כאלו נפשו קשורה בנפשו ומתמלא בה והוא מלשון מליכה וכן ונפשו קשורה בנפשו (כלעיל מ"ד): (ג) נתנו. עניין עזיבה כמו ונתן סיחון (למדבר כ"א): (ד) ויתפשט. ענין הסרת המלבוש: המעיל. שם מלבוש חבוד: ומדיו. יתר המלבושים: ועד חרבו. ופסיעו תלכו: (ה) ישכיל. יצליח כי המלך

מצודת דוד

כה הוא מלשון מליכה וכן ונפשו קשורה בנפשו (כלעיל מ"ד): (ג) נתנו. עניין עזיבה כמו ונתן סיחון (למדבר כ"א): (ד) ויתפשט. ענין הסרת המלבוש: המעיל. שם מלבוש חבוד: ומדיו. יתר המלבושים: ועד חרבו. ופסיעו תלכו: (ה) ישכיל. יצליח כי המלך

תרגום דוד

דָּוִד בַּר עַבְדָּךְ יִשַׁי
דַּמְבֵּית לָחֶם׃ א וַהֲוָה
כַּד שֵׁיצֵי לְמַלָּא עִם
שָׁאוּל וְנַפְשָׁא דִּיהוֹנָתָן
אִתְחַבִּיבַת בְּנַפְשָׁא
דְּדָוִד וְרַחֲמֵיהּ יְהוֹנָתָן
כְּנַפְשֵׁיהּ׃ ב וְדַבְּרֵיהּ
שָׁאוּל בְּיוֹמָא הַהוּא וְלָא
שַׁבְקֵיהּ לְמֵיהַךְ בֵּית
אֲבוּהִי׃ ג וּגְזַר יְהוֹנָתָן
וְדָוִד קְיָם בְּדִרְחֵם יְתֵיהּ
כְּנַפְשֵׁיהּ׃ ד וַאֲשַׁלַּח
יְהוֹנָתָן יָת מְעִילָא דִּי
עֲלוֹהִי וְיַהֲבֵיהּ לְדָוִד
וּלְבוּשׁוֹהִי וְעַד חַרְבֵּיהּ
וְעַד קֶשְׁתֵּיהּ וְעַד חֲרָוֵיהּ׃
ה וּנְפַק דָּוִד בְּכֹל אֲתַר
דְּשַׁלַּח יָתֵיהּ שָׁאוּל
מַצְלַח וּמְנָיֵהּ שָׁאוּל עַל
גַּבְרֵי עָבְדֵי קְרָבָא וּשְׁפַר
בְּעֵינֵי כָּל עַמָּא וְאַף
בְּעֵינֵי עַבְדֵי שָׁאוּל׃

מיצורת דוד

כיניו נמצא כחי נפשך מסיעתי: יח (ו) לדבר. הוא הדבר שאמר שהוא כן יכי: ונפש. ר"ל ולפ כשמוע יהונתן שנם הוא כן מדס גדול נקשרה נפשו בנפש דוד: (ב) ולא נתנו לשוב. כלומר היה דבוק מלו שהיה הולך ושב: (ג) באהבתו. בשבוד שהיה מוהב אותו בנפשו: (ה) ויצא דוד. מלי: והכלכם יפה במלחמה: על אנשי המלחמה. לרמם

פירוש ע"ט

קָנְעָבְט יִשַׁי פּוּן בֵּית לָחֶם כְּלוּמֶר פּוּן אַיין שְׁטַאדְקֶען מאן אין דְּרוּם רוּפְט מַען עִם יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי וַיַּיִל עֶר אִיז אַ אִישׁ מִלְחָמָה׃

יח (א) וַיְהִי כְּכַלּוֹתוֹ לְדַבֵּר אוֹנ עִם אִיז גְּרוֹעֶן אַז עֶר הָט פַּר לֶיעֶנְט צוּ רֵייֶדֶן צוּ שָׁאוּל וְנֶפֶשׁ יְהוֹנָתָן אוֹנ דָּעם לַייבּ פּוּן יְהוֹנָתָן אִיז וְוָארִין אַן גֶּקנוּפְּט אוֹנ דָּעם לַייבּ פּוּן דָּוִד פַּר לִיבּ שֶׁאפְּט וַיֶּאֱהָבֵהוּ יְהוֹנָתָן כְּנַפְשׁוֹ אוֹנ יְהוֹנָתָן הָט אִים לִיבּ גִיהַאט אַזוֹ וְוִי זַיין אַיינֶן לַייבּ׃ (ב) וַיִּקָּחֵהוּ שָׁאוּל בַּיּוֹם הַהוּא אוֹנ שָׁאוּל הָט אִים גִינוּמֶען אוֹנ דָּעם רֵאוּיגֶן טָאג אוֹנ הָט אִים נִיט גִילַאסְט אִים וְלֹא נְתָנוֹ לָשׁוּב בֵּית אָבִיו׃ (ג) וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית אוֹנ דָּוִד אִיין קְרִיתוּת זַיין צוּ זַיין פְּאטֶעֶרם הוֹז׃ (ג) וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית אוֹנ יְהוֹנָתָן הָט פַּר שְׁנִיטֶן אוֹנ דָּוִד אִיין קְרִיתוּת

ו וַיְהִי בְּבוֹאָם בְּשׁוּב דָּוִד מֵהַכּוֹת אֶת־
הַפְּלִשְׁתִּי וַתֵּצֶאנָה הַנָּשִׁים מִכָּל־עָרֵי
יִשְׂרָאֵל לָשׁוּר וְהַמְּחֹלוֹת לִקְרַאת שָׁאוּל
הַמֶּלֶךְ בְּתֻפִּים בְּשִׂמְחָה וּבְשָׁלִשִׁים׃
ז וַתַּעֲנֶינָה הַנָּשִׁים הַמְשַׂחֲקוֹת וַתֹּאמַרְןָ
הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָו וְדָוִד בְּרִבְבֹתָיו׃
ח וַיִּחַר לְשָׁאוּל מְאֹד וַיֵּרַע בְּעֵינָיו הַדָּבָר
הַזֶּה וַיֹּאמֶר נָתְנוּ לְדָוִד רְבָבוֹת וְלִי
נָתְנוּ הָאֲלָפִים וְעוֹד לוֹ אַךְ הַמְּלוּכָה׃
ט וַיְהִי שָׁאוּל עָוֵן אֶת־דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא

תרגום

יַנְהֲנָה בְּמֵיעַלְהוֹן כַּד
תָּב דָּוִד מִלְּמִקְטַל יָת
פְּלִשְׁתָּאָה וּנְפַקָא נְשַׁיָא
מִכָּל קִירְוֵי יִשְׂרָאֵל
לְשַׁבָּחָא בְּחִנְגַּיָא
לָקֳדָמוּת שָׁאוּל מַלְכָּא
בְּתֻפִּין בְּחֶדְוָא
וּבְצִלְצְלִין: ז וַאֲתִיבָא
נְשַׁיָא דִּמְשַׁבְּחָן וַאֲמַרָא
קְטַל שָׁאוּל בְּאַלְפִין וְדָוִד
בְּרִבְוָן: ח וּתְקֵיף
לְשָׁאוּל לַחֲדָא וּבְאֵישׁ
בְּעֵינוֹהִי פִּתְגָּמָא הָדֵין
וַאֲמַר יְהָבוּ לְדָוִד רִבְוָן
וְלִי יְהָבוּ אַלְפַיָא וּמְבָעַן
לָא אִשְׁתְּאָרַת לֵיהּ אֱלָהֵין
מַלְכוּתָא: ט וַהֲוָה שָׁאוּל
כָּמִין לְדָוִד מִיּוֹמָא הַהוּא
וּלְהַלָּא

ה"א ויהי שאול עוין . סגלה י :

לשיר קרי באלפיו קרי עוין קרי

רש"י

יח (ו) ובשלשים. תרגם יונתן ובצלצלין מין כלי זמר: (ח) ועוד לו. ועוד לו מה הוא נחסר שצריך להוסיף לו: אך המלוכה. אינו צריך עוד אלא למלוכות: (ט) עוין.

מהר"י קרא

מאותו היום ואילך כמו שהיה הולך ושב עד עתה: (ו) לשיר. לשורר בתופים: ובשלישים. מנהג הנשים עושות שורות כשהולכות בשירי מחול ב' שורות חצונות וא' פנימית וחוזרין חלילה. מנ' פירש בשלישים כלי נבלים הם ויתכן היותם בני ג' נימין כגון עלי עשור. על השמינית. ותרג' ובצלצלין נראה לי שהן מצלתים וצלצלי שמע: (ז) המשחקות. תרג' דמשבחין: (ח) ועוד לו אך המלוכה. לא אשתאר ליה אלהין מלכותא אין חסר אלא המלכות: (ט) עוין. תרג' כמין. לשון עין [עין] רעה נתן בו:

רד"ק

(ו) ויהי בבואם. בבי"ת וכן בשוב ופי' בבוא ישראל מהמלחמה בשוב דוד מהכות הפלשתי: לשור. כתיב בוי"ו וקרי ביו"ד ושם שני בנינים והענין אחד: והמחולות. פי' והמחולות בידם וי"ת לשבחא בחנגיא: ובשלשים. כלי נגון שיש לו שלשה יתרים וי"ת ובצלצלין: (ז) ותענינה. כמו ותען להם מרים: הכה שאול באלפיו. האלפים והרבבות של פלשתים כלומר שאול הכה באלפים בפלשתים ודוד מכה בהם רבבו' או פירושו עם אלפיו ועם רבבותיו כלומר כשמכה שאול בפלשתים מכה הוא לבדו כאילו עמו אלפי' ודוד לבדו מכה בפלשתים מכה גדולה כאלו עמו רבבות: (ח) ועוד לו אך המלוכה. ועוד מה נשאר שיתנו לו אלא המלוכה כלומר לא נשאר דבר גדולה שלא נתנו לו בדבריהם אלא שלא קראוהו מלך ועל זה הדרך היא התרגום ומכען לא אשתארת ליה עוד אלהין מלכותא: (ט) ויהי שאול עוין את דוד. כתוב בוי"ו וקרי ביו"ד ושניהם אחד ופירושו

רלב"ג

שיעד להם שמואל שלא תקום הממלכה לשאול: (ו) בשמחה ובשלשים. ענינו כענין הלא כתבתי לך שלשים והם דברים נפלאים ונכבדים וכזה יאמר שהן היו אומרות בשיריהן דברים נכבדים ומהמאמרים ההם היה אומרם הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו כאילו התגאו על מעלת דוד ביותר למעלה ממעלת שאול: (ט) עוין את דוד. הרצון בו שהי' מביט אליו מבט הכוונת באופן שהיה כל מעיינו בו להשמיטו כפי היכולת אם בלקיחה תחבולות אם להרגו בידיו באופן שלא יהיה דוד נשמר מזה והנה היה מהתחבולות האלו כי כשבאה רוח אלהים רעה אל שאול והיה מדבר בתוך הבית דברים מבולבלים כבשת הרוח הרעה והיה מדקדק דוד לנגן לפניו בידו להסיר הרוח הרעה ממנו והנה היה לתחבולות שאול שלקח את החנית בידו והשב להכות בו דוד בעת

מצודת דוד

ולבר על הכבי המלחמה: עבדי שאול. הם שרי המלחמה ועם שהיה מהוממותם לא נתקנאו בו: (ו) בבואם. כשבאו הכבי המלחמה אל אהלם: והמחולות. ר"ל והמחולות בידם: בתופים. כמו ובתופים: (ז) באלפיו. בשבה אלפים של פלשתים: (ח) נתנו לדוד. ר"ל כשיר אמרו על דוד שהכה רבבות וכו' ועוד מה נשאר לתת לו ולקח המלוכה לבדה כשהרה כאומר הנה ע"פ הדברים האלה קרוב הוא

מצודת ציון

גלאה הוא כעושה בהשכל: (ו) לשיר. לשורר: והמחולות. שם כלי שיר כמו בתופים ובמחולות (שופטים י"א): ובשלשים. כלי שיר בעלת שלשת יתרים: (ז) ותענינה. ענין הרמת קול כמו וענו הלוים וגו' קול רם (דברים כ"ז): המשחקות. המשמחות: ברבבותיו. רבבה הוא עשרת אלפים: (ח) נתנו. ענינו האמירה על הדבר וכן אל התן את המתך (לעיל ה'): (ט) עוין. מלשון עין

פירוש ע"ט

(ו) וַיְהִי בְּבוֹאָם אונ עס איז גוועזן אין זייער קומען בְּשׁוּב דָּוִד מֵהַכּוֹת אז דוד הט זיך אים גיקערט פון צו שלאגין דעם פְּלִשְׁתִּי וַתֵּצֶאנָה הַנָּשִׁים זענין ארויס גיגאנגין די ווייבער פון אלי שטעט פון יִשְׂרָאֵל לָשִׁיר צו זינגען וְהַמְּחוֹלוֹת מיט טאנצין לִקְרַאת שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ צו אקעגן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ מיט פוקין אין מיט פרייד אין מיט בלעכן: (ז) וַתַּעֲנֶינָה וגו' אין זיי האבן גיענפערט די ווייבער וואס האבן זיך גיפרייט וַתֹּאמַרְנָה אין האבן גזאגט הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָיו שאול האט גישלאגין זייני טויזנדער אין דוד זייני צעהן טויזנדער: (ח) וַיִּחַר לְשָׁאוּל מְאֹד הט עס זייער גיגרומט צו שָׁאוּל וַיֵּרַע בְּעֵינָיו אין עס איז איבל גיפעלין אין זייני אויגען די דאזיגי זאך וַיֹּאמֶר אונ ער הט גזאגט נָתְנוּ לְדָוִד רְבָבוֹת זיי האבן גגעבן צו דוד די צעהן טויזנדער וְלִי נָתְנוּ הָאֲלָפִים אונ צו מיר האבין זיי גגעבן די טויזנדער וְעוֹד לוֹ אונ וואס נאך פעלט אים דען אַךְ הַמְּלוּכָה נייערט די מלוכה: (ט) וַיְהִי שָׁאוּל עוֹיֵן אֶת דָּוִד אונ שאול הט אן גיקוקט דוד מיט איין בייז אויג פון דעם דאזיגען טאג אין

וויטער

וֵאלֹהָלְאָה: י וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַתִּצְלַח רוּחַ
אֱלֹהִים ו רָעָה ו אֶל־שָׁאוּל וַיִּתְנַבֵּא
בְּתוֹךְ־הַבַּיִת וְדָוִד מְנַגֵּן בְּיָדוֹ כְּיוֹם ו
בְּיוֹם וְהַחֲנִית בְּיַד־שָׁאוּל: יא וַיְטֵל שָׁאוּל
אֶת־הַחֲנִית וַיֹּאמֶר אַכֶּה בְדָוִד וּבַקִּיר
וַיִּסֹּב דָּוִד מִפָּנָיו פַּעֲמָיִם: יב וַיִּרָא שָׁאוּל
מִלִּפְנֵי דָוִד כִּי־הָיָה יְהוָה עִמּוֹ וּמֵעִם
שָׁאוּל סָר: יג וַיְסִרֵהוּ שָׁאוּל מֵעִמּוֹ
וַיְשִׂמֵהוּ לוֹ שַׂר־אָלֶף וַיֵּצֵא וָבָא לִפְנֵי
הָעָם: יד וַיְהִי דָוִד לְכֹל־דְּרָכָו מַשְׂכִּיל

ת"א ויטל שאול . עקידה שם נב : וירק שאול . שם שם : ויהי דוד . שבת נו מגלה ו : דרכיו קרי

טהר"י קרא

(י) ויתנבא כתוך חבית, היה הולך ומדבר בבית דברים שלא מדעת. ויתנבא. לשון דיבור כמו ניב שפתים. מפי הר' אליעזר מורונא, ויתנבא ואשתפי. דבר תיפה קורא נבואה בין לתכסה בין לשטות: (יא) ויטל. ס"ת רפי מוגרת המיל רוח גדולה: אכה בדוד ובקיר. אמתיניה בדוד ואברזיניה בכותלא כמו דברויה מיברז ברזניתא: (יד) משכיל. תרגם מצלח:

רש"י

עין רעה: (י) ויתנבא. ומשתעי נבוה ושוטה מלברים דברי רמיות שלוגם ניכרים: (יא) אכה בדוד ובקיר. מכה מהת מכה שיכנס המטת (בלור) ובקיר: (יד) משכיל.

רד"ק

מביטו בעין רעה ותרגומו בעין: (י) ותצלח, ותעבור כמו ויצלחו את הירדן ותרגומו ושרת: ויתנבא. כתרגומו אישתפי כלומר היה מדבר דברי שטות: (יא) בדוד ובקיר. שיעברנו התנית ויענין בקיר ותרגומו ואברזיניה בכותל מן ברזא בדברי רז"ל דאישתקיל ברזא כל דלהדי ברזא שפירושו נקב דחני': (יב) וירא שאול. ביו"ד אית"ן לבדו ויו"ד חשרש נפל' מן המכתב: (יג) מעמו. שלא יהיה תמיד עמו בבית כמו שהיה אלא שיהי' יוצא ובא לפני העם: (יד) לכל דרכיו. כמו בכל דרכיו וכהיה ישבה לבסא לפניכם לחרב: משכיל. כתרגומו מצליח:

מצודת דוד

לעניין: (י) כיום ביום. כמו שמגיל בכל יום ויום כלשון נא עניו יום יום: (יא) אכה בדוד ובקיר. כ"ל הכתם מזקה עד שסר מחליף נוף דוד ותכוכ עוד בהקיר: שמעים. כ' פעמים השיל החנית ומזדמן להסר בכדי שיכה דוד מכאן ומשם מעניו ולא הכהו: (יב) כי היה ה' עמו. שהכה מפניו פעמים מבלי כוונה: (יג) שר אלף. לשון יחמיד במעה' ומולי יכהו: ויצא ויבא. יוצא ובא לפני העם: (יד) לכל דרכיו. כמו בכל דרכיו וכהיה ישבה לבסא לפניכם לחרב: משכיל. מצליח:

מצודת ציון

מן הוא מל' עיון וכ"ל תמיד הי' מעיין ומתבונן בו בשיון רעה: (י) ותצלח. ותבוא: ויתנבא. פ"י ותשתפך כ"ל היה מדבר דברי שטות. ותאמר לשון נבואה כי הנביא והשוטה מדברים דברי למיום זה לשטותו וזה לנבואתו: (יא) ויטל. לשליך כמו ויטילו את הכלים (יונה ג'): ובקיר. בכותל: (יד) לכל דרכיו. כל דרכיו הכמ"ל כמקום בית כמו לפניכם לחרב ויהיה כ"ל): משכיל. מצליח:

לקוטי יקרים

(יד) וַיְהִי דָוִד לְכֹל דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל. דָּוִד אֵין נִיזּוֹקִין צוֹאוֹ אֶלָּא נִיזּוֹק וְנִפְגָּע אַחֲרָם. אֵם הָם נִיזּוֹקִין אֲשֶׁרֵי דָוִד אֵין נִיזּוֹקִין כְּכָל דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל. אֵין נִיזּוֹק אֶלָּא וְנִפְגָּע אַחֲרָם. כִּי הָם שֶׁמְּיִים כְּכָל דְּרָכָיו צוֹ נִיזּוֹק אֶלָּא וְנִפְגָּע. נָאוֹ אַקְשִׁיבָא אֵין פְּרִישׁוּר הָם נַבְּאַרְפָּם

פירוש ע"ט

וַיִּוטֶעֶר: (י) וַיְהִי מְמָחֳרָת אוֹנ עָם אֵין נְיוּעָן אֵין דָּעָם אֲנַדְעָרִין מָאנ וַתִּצְלַח רוּחַ אֱלֹהִים רָעָה הָט נִירִיט אֵין רוּחַ רָעָה פּוּן נָאט אוֹף שָׁאוּל וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹךְ חַבִּית אוֹנ עֶר הָט נְבִיאוֹת נְזָאנְט אוֹנ דָעם הוּז כְּלוֹמְר עֶר הָט גִּירָעט נַאךִישְׁקֵייט. אוֹנ דְרוּם שְׁטֵייט וַיִּתְנַבֵּא וַיִּיל אֲבֶּיא אוֹנ אֲנַאר רֵיידִין גְּלֵייכוֹ רֵייד אֲלֵין בְּדֶרֶךְ רַמָּז וְוָם זִיי וְוָעֶרֶן נִיט דָעֶר קֶעֶנְט וְדִוד מֵינֶן בְּיִדוֹ אוֹנ דָוִד הָט גִּישְׁפִּילְט מִיט זַיין הַאנְד אַזוֹ וִוי מָאנ טָעגְלִיךְ דוּ שֶׁפּוּ אִיז נְזוּעָן אוֹנ דֶר הַאנְד פּוּן שָׁאוּל: (יא) וַיְטֵל שָׁאוּל אֶת הַחֲנִית הָאט שָׁאוּל נְזוֹאוֹרְפָּן דוּ שְׁפּוּ נִיאֶט אוֹנ הָט נִיטְרָאכְט אֶכֶּה בְדָוִד וּבַקִּיר אִיךְ וְוִיל שְׁלָאגִין אוֹנ דָוִד מִיט דֶעֶר שְׁפִּיז זִי זָאל דוּרְךְ נַיין דוּרְךְ דָוִד אוֹנ אִין דֶעֶר וּואנְט וַיְסֹב דָּוִד מִפָּנָיו אִיז דָוִד אַוּועק גְרִינְגִילְט נִיוּוֹאוֹרִין פּוּן פָּאר אִים צְוִוייא מָאל שֶׁלָּא בְּמְהֵכְוִין: (יב) וַיִּרָא שָׁאוּל מִפְּנֵי דָוִד הָט שָׁאוּל מוֹרָא נִיהַאט פַּר דָּוִד כִּי הָיָה ה' עִמּוֹ דֶעֶן נָאט אִיז נְזוּעֶן מִיט אִים אוֹנ פּוּן נָאט אֶפּ נִיטוֹן זִיךְ אוֹנ דָאט אִים נִיטוֹן צוּ זִיךְ אֵיין דֶאר אִיבֶּר טוֹזִינְד טְוִיינְד וַיָּסַר מֵעִמּוֹ אוֹנ שָׁאוּל הָט אִים אֶפּ נִיטוֹן פּוּן זִיךְ אוֹנ דָאט אִים נִיטוֹן צוּ זִיךְ אֵיין דֶאר אִיבֶּר טוֹזִינְד טְוִיינְד וַיְשִׂמֵהוּ לוֹ שַׂר אִיז אַרוּם נִיגַאנְגְן אוֹנ אִיז נִיקוֹמְן פַּאר דָעם פָּאלְק: (יד) וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל אוֹנ

וְיהוָה עִמּוֹ׃ יב וַיַּרְא שָׁאוּל אֲשֶׁר־הוּא
מַשְׂכִּיל מְאֹד וַיָּגָר מִפָּנָיו׃ יג וְכָל־יִשְׂרָאֵל
וִיהוּדָה אֹהֵב אֶת־דָּוִד כִּי־הוּא יוֹצֵא
וָבָא לִפְנֵיהֶם׃ יד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דָּוִד
הִנֵּה בִתִּי הַגְּדוֹלָה מֵרַב אֹתָהּ אֶתֶּן־
לְךָ לְאִשָּׁה אַךְ הֱיֵה־לִי לְבֶן־חַיִל וְהִלָּחֶם
מִלְחֲמוֹת יְהוָה וְשָׁאוּל אָמַר אַל־תְּהִי
יָדִי בּוֹ וּתְהִי־בוֹ יַד־פְּלִשְׁתִּים׃ טו וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־שָׁאוּל מִי אָנֹכִי וּמִי חַיַּי
מִשְׁפַּחַת אָבִי בְיִשְׂרָאֵל כִּי־אֶהְיֶה חָתָן

וידוד עמיה׃ יב ושאול חמי ארי מצלח הוא
מתקל מן קדמוהי׃ יג וכל ישראל
ויהודה רחמין ית דויד
ארי הוא נפק ועליל
קדמיהון׃ יד ואמר
שאול לדויד הא ברתי
רבתא מרב יתה אתן
לך לאנתו ברם הוי לי לגבר
עביד קרבי ואגח קרבא
דמימרא דיי ושאול אמר
לא תהי ידי ביה
ויתמסר בידא
דפלשתאי׃ טו ואמר
דויד לשאול מן אנא
וכן חיי (ברם) דרעית
אבא בישראל ארי אהי

רש"י

מלים׃ (יז) ושאול אמר. כלפי: אל תהי ידי בו. כן
משמע: ותהי בו יד פלשתים. לכך אמר לו והלחם

רד"ק

(יז)ומי חיי. טה חיי חשובים כי האדם הנכבד חייו חשובים ויקרי׳
אבל הנבזה אין חשובים ובאמרו מי כי בתיים הוא החיות והדבר
שיאמר בעבור׳ מי כי לא יאבד מי אלא על חי מדבר: משפחת
אבי בישראל. פי׳ ומי משפחת אבי בישראל ומי שוכר עומד
במקום שני׳ וי״ת ברם ורעית אבא בישראל כלומר אין דבר
גדולה בי אלא שמשפחת אבי מהידועות אשר בישראל:

מהר"י קרא

(טז) אוהב את דוד. כל אחד מישראל אוהב אותו: (יז) ושאול
אמר. כלבו: (יח) משפחת אבי. מוסב על מי אנכי כלומר ומי

רלב"ג

היה זה סבה לכל שכל ישראל ויהודה אוהבים את דוד כי היה יוצא
ובא לפניהם. וכלומר שהוא זה התחכם לאמר לו כזה כדומה שנתל בעצת
הלחמנו עמנו כלומר והשם היה זה כלי להפיל דוד ביד פלשתים כי החכם
עמו מילחם מלחמות ה׳ בפלשתים: (יח) ומה חיי הלחיים דוד מלך העיר
מהמתחתן במלך ומאמר מי מנכי שהיה ראוי שיתחתן במלך כלומר אמר
הנני כנגזה ושפל מזה: ומי חיי. ל״ל מה חיי משובים שהיה ראוי
לזה הלא הייתי ראוי לזולה לאמן ואיך יתכן שתלקח מלחתני להתחתן את
המלך: משפחת אבי ביהודה. ידוע בהרבה מקומות שבשבט יהודה ומאמר זה מלך בהיה לה מדות המעולות וכלה לאמר

מצודת ציון

(טז) ויבר. פחד כמו ויגר מואב (במדבר כ״ב):

מצודת דוד

כ״ל כולו היה מכוסה: (יז) ושאול אמר וגו׳. כ״ל לא לתכלית
לאמר לתת לו דבר קבל בעי״ן יסול ביד פלשתים וידו על תהי׳
בו: (יח) מי אנכי. לשון מי אנכי בפל מכוסים: ומי חיי. כ״ל מה
חיי משובים שתהיה ראוי לזה הלא הייתי ראוי לזולה: משפחת. ומי שאמר מומד במקום

פירוש ע"ט

דָּוִד אֵינוֹ נִזְהָר צוּ אֲלֵי יַ״י וְנֶעֱנֵין אֵיזֶן בְּגִלְיְקְטֶר אוֹנ
נָאט אֵיז גְּנוּגְן מִיט אִים: (טז) וַיַּרְא שָׁאוּל אוֹנ שָׁאוּל
הָאט נְגָעָהָן אַז עֶר בְּגִלְיְקְט זַיֶּעֶר זַיֶּעֶר כִּפְּנִיו הָאט עֶר
מוֹרָא גֵיהַאט פַּר אִים: (טז) וְכָל יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה הָאבֶּן אִין כָּל
יִשְׂרָאֵל אוֹנ יְהוּדָה הָאבֶּן לִיב גֵיהַאט דָּוִדן כִּי הוּא
יוֹצֵא וגו׳ וְוָארוּם עֶר אֵיז אֲרוּם גֵינַאנְגֶן אִין אֵיז גֵיקוּמֶן
פַּאר זַיי: (יז) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל דָּוִד אוֹנ שָׁאוּל הָט נְגָאגְט
צוּ דָּוִד דִי גְרוֹסִי מֶאכְטֶער מֵרַב וְוִעל אִיךְ גֶעבֶּן דִיר
צוּ אֵין וַוייב מִלְחָמָה דִי מִלְחָמוֹת פּוּן נָאט וְשָׁאוּל
מַאן אוֹנ הָאלְט מִלְחָמָה דִי מִלְחָמוֹת פּוּן נָאט וְשָׁאוּל
אֲבֶר אוֹנ שָׁאוּל הָט זִיךְ גֵימֵארְכְט אוֹנ זַיין הָאנְט אֶל
תְּהִי יָדִי בּוֹ לָאז נִיט זַיין מַאן הָאנְט אוֹנ אִים וּוארוּם
מַאמֶר וְוִעל אִיךְ גֶשְׁטְרַאפְט וְוֶעֶרֶן וּתְהִי בּוֹ יַד פְּלִשְׁתִּים
אוֹנ לָאז זַיין אוֹנ אִים דוּ הָאנְד פּוּן דִי פְּלִשְׁתִּים דְּרוּם
הָט עֶר גְּנוּגְט צוּ אִים הָאלְט מִלְחָמָה דִיא מִלְחָמוֹת פּוּן נָאט:
שָׁאוּל נָוער בֵּין אִיךְ אוֹנ וְוֶם אִיז מֵיין לֶעבֶּן חָשׁוּב מִשְׁפַּחַת אָבִי בְיִשְׂרָאֵל אִין וָואס אִיז מֵיין קָאמֶרָם מִשְׁפָּחָה

לַמֶּלֶךְ׃ יט וַיְהִי בְּעֵת תֵּת אֶת־מֵרַב בַּת־ שָׁאוּל לְדָוִד וְהִיא נִתְּנָה לְעַדְרִיאֵל הַמְּחֹלָתִי לְאִשָּׁה׃ כ וַתְּאַהֵב מִיכַל בַּת־ שָׁאוּל אֶת־דָּוִד וַיַּגִּדוּ לְשָׁאוּל וַיִּשַׁר הַדָּבָר בְּעֵינָיו׃ כא וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶתְּנֶנָּה לוֹ וּתְהִי־לוֹ לְמוֹקֵשׁ וּתְהִי־בוֹ יַד־ פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דָּוִד בִּשְׁתַּיִם תִּתְחַתֵּן בִּי הַיּוֹם׃ כב וַיְצַו שָׁאוּל אֶת־עֲבָדָו דַּבְּרוּ אֶל־דָּוִד בַּלֶּט לֵאמֹר

חַתָּנָא לְמַלְכָּא׃ יט וַהֲוָה בְּעִידָנָא תִּתְיְהִיב יָת מֵרַב בְּרַת שָׁאוּל לְדָוִד וְהִיא אִתְיְהִיבַת לְעַדְרִיאֵל דְּמְמְחוֹלַת לְאִתְּתָא׃ כ וּרְחִימַת מִיכַל בַּת שָׁאוּל לְדָוִד וְחַוִּיאוּ לְשָׁאוּל וּכְשַׁר פִּתְגָמָא בְּעֵינוֹהִי׃ כא וַאֲמַר שָׁאוּל אֶתְּנִנַּהּ לֵיהּ וּתְהֵי לֵיהּ לְתַקָּלָא וְיִתְמְסַר בִּידָא דְּפִלִשְׁתָּאֵי וַאֲמַר שָׁאוּל לְדָוִד בְּחַדָּא מִתְּרִין תִּתְחַתַּן בִּי יוֹמָא דֵין׃ כב וּפַקִּיד שָׁאוּל יָת עַבְדּוֹהִי מַלֵּילוּ עִם דָּוִד

ברו

ת"א ויהי בעת תת . כהדין יום : בשתים תתחתן . עקידה שפר לך :

משפחת אבי : (יט) בעת תת . ת"י בעידן דימסא למיתן : (כ) וישר . טן ישר : (כא) בשתים . תרגי בחדא מן תרין כמו

לעדריאל : (כא) בשתים תתחתן בי . שתי כמות יש לי בחמת מהן תתחתן כי וכן תרגם יונתן בהדא מתרין. כיוצא

ג שאול ומפחתי הלמיכה מכל מפקפות בכתי כיוצא לכוחות סלמן לחוי למלוכה : (יט) ויהי בעת תת לת מדכ נת שמואל מל דוד . כ"ל בעת כהיה עופד כיוכים שיתמכ לדוד וידמה מוה המקום בלא קדכר דוד : (כא)בשתים תתחתן בי . כתרגומו בחדא מן תרתי וכן ויקבר בערי הגלעד ופירוד אפע"י שהברתי לך בשתי בנותי הוא נודכן הדבר שהחזיר לך הראשונה אחת מהן תהיה לך האחרת באמת היום ובאותה תתחתן בי היום וגרא' כי דוד משך ידו מהמיעה לפי שחתל בו בראשונה לפיכך התרגוך שאול לצוות את עבדיו שידברו אל דוד : (כב) בלט . כלומר בסתר כהרמוז ברז כדי שיראה כי דברי שאול אינת ולא דברי התול ושקר ויש מרז"ל שאפרו כי שתיהן

מלחמות ה' : (יט) בעת התת . כשהגיע זמן שקבעו לתתה לו וכעוד שהיו מתעסקים לתתה לו נתגלגל הדבר ונתנה

היו לדוד לנשים ואחר מיתת מירב נשא מיכל ועדריאל בעבירה נשא את מירב ובמה אמרו כי קדושין משעת היו לו לדוד במירב

מצודת ציון

(כב) בלט . בחשאי . כמו ובפזו מלט בלשון (מופטים ד') :

מצודת דוד

שמואל בלי ספק שקבע לתת את מרב לדוד והיה נותנה ע"י מלאכי לעדריאל ובקלה ממנו קדושין כלא דעת אביה : (כ) וישר הדבר בעיניו . כהכמו טוב"ו מהי בו יד פלשתים : (כא) ויאמר שאול וגו' . כן אמר בלבו : ותהי לו למוקש . כי ע"י כן יחלש פלשתים : בשתים תתחתן בי . כ"ל בהמת מבחי בזותי לו תחן לך את מרב כפל כלתה לו את מיכל כלומר : (כב) דברו אל דוד . על כי דוד לא עלתה בחכמה כי מחמל לו לחשר החל כי עם מרב כפל בחכמה ובמדמת לפיה קבלה קדושין מאחר ולזה לוה בחול את עבדיו לדבר בזו הדמת חפץ בך המלך . כ"ל כמה שמרב נכחת לתתר לך בחשוב שהיה מדמת המלך לא כן הוא כי הוא מפן כך לף לא תחשוב בעבדי המלך מתקמץ

לקוטי יקרים

צו שמואל כי מאחתי מלוך על ישראל . איך האב פארמיאוסף שאול פון צו ליין אמלך איף די יודין , שאול איז מאכן אצדריק אבער אמלך קען ער ניט ליין איף די יודין . אבער דוד איז ניט אזוי גיווען איידער ער האט גיזאגן אזאך פר זיך אדער צוא דיא מלוכה . דם ער פריער בעשעבונס אויב ער זאל די זאך טאן אוב ווי אזוי ע"ר זאל ויא טאן . אוב דם גיט גישעדליס בון ווי הקב"ה דם גיזאגט , דאס אזם דער פסוק ויהי דוד לכל דרכיו משכיל . דוד איז גיווען צוא זיינע אלע וויענן אתם , איידער ער האט אנגעהויבן עפעם צו טאן . איז שון גיווען פריער דיא הכנה . אוב נייל ער דם ניאגן אלץ מיט הכנה . דריבער זה עמו . איז נאם גיווען מיט אים אוב דיא מלוכה איז בייי אים גיבליבן אזוי ווי ער דם ניסתם :

למקש אין זו זאל ניין צוא אים איין שטרוקלינג אין עם זאל ניין אוב אם רוב האמט פון דיא פלשתים ויאמר שאול האמט שאול גאנמט צו דוד בשתים מיט מייגו צוויי פון מיינע אייגע טעכטער דיך מהתחתן ניין מיט מיר הייגט : (כב) ענני שאול דם גשאפט וניני קנעכט דכי אף דיך בדם רעט צוא דוך שטילער היים

הִנֵּה הַמֶּלֶךְ בְּךָ הַמֶּלֶךְ וְכָל־עֲבָדָיו אֹהֲבוּךָ וְעַתָּה הְתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ: כב וַיְדַבְּרוּ עַבְדֵי שָׁאוּל בְּאָזְנֵי דָוִד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר דָּוִד הַנִּקְלֶה בְּעֵינֵיכֶם הְתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ וְאָנֹכִי אִישׁ־רָשׁ וְנִקְלֶה: כג וַיַּגִּדוּ עַבְדֵי שָׁאוּל לוֹ לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר דָּוִד: כד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כֹּה תֹאמְרוּ לְדָוִד אֵין־חֵפֶץ לַמֶּלֶךְ בְּמֹהַר כִּי בְּמֵאָה עָרְלוֹת פְּלִשְׁתִּים לְהִנָּקֵם בְּאֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ וְשָׁאוּל חָשַׁב לְהַפִּיל אֶת־דָּוִד בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים: כה וַיַּגִּדוּ עֲבָדָיו לְדָוִד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשַּׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי

בְּרִי לְמֵימַר הָא אִתְרְעֵי קֳדָם מַלְכָּא וְכָל עַבְדּוֹהִי רַחֲמוּךְ וּכְעַן אִתְחַתַּן בְּמַלְכָּא: כג וּמַלִּילוּ עַבְדֵי שָׁאוּל קֳדָם דָּוִד יַת פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וַאֲמַר דָּוִד הֲזָעִירָא בְּעֵינֵיכוֹן לְאִתְחַתְּנָא בְּמַלְכָּא וַאֲנָא גְּבַר מִסְכֵּן וְהֵדְיוֹט: כד וְחַוִּיאוּ עַבְדֵי שָׁאוּל לֵיהּ לְמֵימַר כְּפִתְגָמַיָּא הָאִלֵּין מַלֵּיל דָּוִד: כה וַאֲמַר שָׁאוּל כְּדֵין תֵּימְרוּן לְדָוִד לָא רָעֵוָא לְמַלְכָּא בְּמוֹהָרִין אֶלָּהֵין בְּמְאָה עָרְלַת פְּלִשְׁתָּאֵי לְאִתְפָּרָעָא בְּשֹׁנְאֵי מַלְכָּא וְשָׁאוּל חָשִׁיב לְמִמְסַר יַת דָּוִד בִּידָא דְּפְלִשְׁתָּאֵי: כו וְחַוִּיאוּ עַבְדּוֹהִי לְדָוִד יַת פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וּכְשַׁר

רש"י

כו טֹעַם תִּכְיוֹ מוֹטֵל עָלֶיךָ (שמואל ב' כ"ד י"ב) אֶחָת מִשְּׁלֹשׁ

רד"ק

יבהיתר נשואה עדריאל: (כג) הנקלה. בא לשון נקבה על התחתון שהוא מקור וכן הלא זאת תעשה לך עזבך את ה' אלהיך: רש"י ונקלה, תרגומו מסכן והדיוט. רש"י שאין לי שאול לתת במהר הראוי לבת מלך לפיכך אמר שאול לעבדיו כה תאמרו לדוד אין חפץ למלך במהר כי אם במאה ערלות פלשתים. ונקלה. שאיני כראוי לקחת בת המלך: (כו) וישר הדבר. ביו"ד איש"ן לבד ויו"ד השרש נפלה בהכתבה: ולא מלאו הימים. הזמן

מצודת דוד

כך וכמ"ש אבר מאמו לחוק כשיני מרא ותמוכ בן ומאמון גם בעיני עילכ גם זה לא הוה כי כלעפרי המלך להכרין ומרא אמסה כך מעצמה מכל היחיל ומיכל לומכה מוקך התחתן במלך: (כג) הנקלה. דכל קל הוא בעיניכם להתחתן במלך הלא הין להתחתן זו כ"ש לחד מעכדי המלך הכא ולפי כל ולפ נקלה ולא מכוד ומדוע יחשוך כי המלך בן זהה: (כה) במאה ערלות. הפלי כמאה עלמות פלשתים לנוהם ולהקם מאויביו: ושאול חשב. כ"ל מכל מהמת נכנו לא כן יהשוב כ"ה מכב להפילו ביד פלשתים: (כו) וישר הדבר. להביא הבטלות ולהתחתן במלך: ולא מלאו הימים. היה נתון לו זמן להביאם ידוד מהר להביאם עד לא כלם הימים:

ע"ט

פירוש

שְׁאוּל נָזַאנְט אַזָו וְאָלְט אִיר וְאָגֶן צוּ דָוִד אִין חֵפֶץ לַמֶּלֶךְ בְּמוֹהַר עִם אִין נִיט קֵין וֵוילֶן צוּם מֶלֶךְ אוּנ נָאכ כְּלוֹמֶר אִין מַהֲנוּת נוּר אִין הוּנְדֶערְט עָרְלוֹת פּוּן דִי פְּלִשְׁתִּים לְהִנָּקֵם בְּאוֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ נוּקֶם זַיין אִין דִי פַּיינְט פּוּן מֶלֶךְ וְשָׁאוּל חָשַׁב אוּנ שָׁאוּל הָאט גֶּימֵאכְט צוּא מַאכֶן פַּאלֶן דוּרְךְ דָעם דָּוִד אוּנ דָער הָאנְד פּוּן דִי פְּלִשְׁתִּים: (כו) וַיַּגִּידוּ עֲבָדָיו לְדָוִד הָאבֶן זַיינֶע נָזַאנְט צוּ דָוִד דִי דְאזִיגֶי רֵייד וַיֶּשַׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי דָוִד אִין דִי זָאכ גֶּפַעלְ אִין דִי אוּיגֶן פּוּן דָּוִד כִּתְחַתֵּן זִיךְ זַיין מִים דָעם מֶלֶךְ אוֹף דָעם הָנְאי וְלֹא מָלְאוּ הַיָּמִים אִין דִי מָעַג הָאבֶן נִיט דֶר פִּילְט בִּיז דֶר צִיים וָום שָׁאוּל הָט

מהר"י קרא

בשניה כמו בחמישה להודש כמו בהמישי: (כג) הנקלה.

רלב"ג

מלך הצעוה כמו בקדם מלך מקלה הכתוב ומלול תסב שתחיה הסכם כמלה הסכים דוד לזה שיהיה לו לחתן שיעול ביד פלשתים ולזה לזה לעבדיו בידברו אל דוד בכתם ויודיעו לו שהמלך חפץ בו וכל עבדיו להכזוהו כדי שיחשוב דוד מלין כוונת שמעו להפילו ביד פלשתים: (כג) מאבי הוא בדנקלה. כ"ל לזה לא יוכל מיהר ומתן כראוי לבת המלך: (כו) וישר הדבר בעיני דוד להתחתן במלך. כ"ל עם זה התמלה כי עשה בפ"י מיהרה זה ויתפדר בשאול כי ס' עממו ותחת עלמות מלה

מצודת ציון

(כג) הנקלה. מלשון קל: רש. מבי: ונקלה. הוא הפוך המכובד. (כה) במהר. מתן הכתולות תקרא מוהר כמו כמוהר הבתולות

דָּוִד לְהִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ וְלֹא־מָלְאוּ הַיָּמִים׃
כג וַיָּקֻמוּ דָּוִד וַיֵּלֶךְ ׀ הוּא וַאֲנָשָׁיו וַיַּךְ
בַּפְּלִשְׁתִּים מָאתַיִם אִישׁ וַיָּבֵא דָּוִד
אֶת־עָרְלָתֵיהֶם וַיְמַלְּאוּם לַמֶּלֶךְ
לְהִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ וַיִּתֶּן־לוֹ שָׁאוּל אֶת־
מִיכַל בִּתּוֹ לְאִשָּׁה׃ כח וַיַּרְא שָׁאוּל וַיֵּדַע
כִּי יְהוָה עִם־דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל
אֲהֵבָתְהוּ׃ כט וַיּוֹסֶף שָׁאוּל לְיִרְא מִפְּנֵי
דָּוִד עוֹד וַיְהִי שָׁאוּל אוֹיֵב אֶת־דָּוִד כָּל־
הַיָּמִים׃ ל וַיֵּצְאוּ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים וַיְהִי מִדֵּי
צֵאתָם שָׂכַל דָּוִד מִכֹּל עַבְדֵי שָׁאוּל

לחדא

פתח בס"ם

מהר"י קרא

בתמית. והוא מן נקל כגון נשמה מן נשם: (כו) ולא מלאו הימים. קודם הזמן וגם הביא באתים מאה יותר מן התנאי. ורבותי פרישנטי"ר בלע"ז ולא נראה: (כח) ומיכל בת שאול אהבתהו. לשבר לפי שצריך לומר ותגד לדוד מיכל אשתי לאמר אם אינך ממלט את נפשך הלילה מחר אתה מומת. וכן אהבת את יעקב לכך חרויחה לו הברכות: (כט) ויאסף שאול. אע"פ שכת' בא' לשון תוספות הוא כמו לא תאספון לרא. מן יראה ויר"ד בלוע בצירי: (ל) שכל. הצלחה. בכל

רלב"ג

פלשתים הביא לו מאתים לפורות על טוב כלכתו: (כח) ומיכל בת שאול מחבתתו. הנה זה גם כן היה נמוסיף ילמה לשאול כי זה מוסיף על טוב הלכתם דוד ועלכי המלוכה הנה לו כי עם שהכיר לבת שאול שאוהב אותה דוד עם כל זה נקצים מחבתו כי עם זה גם כן יהיה סבה מה מוכנת בשאול מלכיות דוד כדי שלא יכאב לב כתו ועוד כי יתכן שהיה תגל לדוד סודות אלים ויהיה מפני זה נמצר מהרגתו שאר יתשב לעשות לו: (ל) בכל דוד מכל עבדי שאול. כ"ל שהצליח

רד"ק

שנתן לו שיביא לו מאה הערלו' לא הגיע הזמן ער שקם והלך והביא לו מאתי': (כז) וימלאום להמלך. קל הלמ"ד ועניו וימלאום עבדיו הביאום לו כי דוד לא הביאום לפני המלך אך שלחם ביד עבדי שאול או ביד אנשי דוד כמשפט המהר שמשלח אותו אדם ביד אחר ופירוש וימלאום השלימום כלומר כל המאתי' הביאו לפניו: (כח) ומיכל בת שאול אהבתהו. לפיכך תוסיף לירא מפניו לשני דברים האחד שראת כי ה' עמו ועוד שמיכל בתו אהבתו ולא יוכל לגרום לו מית' על ידה ואפי' הוא

ידבר על מיתתו בביתו מיכל בתו תגלה לו: (כט) לרא. נעלמה היו"ד פ"א תפועל מהמכתב לפיכך הלמ"ד בצרי: (ל) מדי צאתם. בכל זמן צאתם ובן מדי עלות' בית ה' מדי חדש בחדשו מדי דברי בו והדומים להם: שכל דוד. הצליח:

מצורת ציון

(שמואל ב'כ):(כו) מלאו. כמלמנו:(כט) ויאסף. כמו ויוסף כוי"ו: לרא. מלמון מורא ופחד: (ל) מדי. בכל זמן וכן מדי עלותה (לעיל ו'ל): שכל.

מצורת דוד

(כז) וימלאום. המלים את כל המתים עם מלא תמר כ"ף מתם: (כח)"וירא שאול. טוב מלמתו: אהבתהו. ומגלה עליו מגמתם מדים לו ויסיח נמנר: (כט) ויאסף. ובמבול זה הוסיף לפחוד מפני דוד: (ל) ויצאו. לפמוס בת"י לפלוח מלא ובכל עת לתתם המלים דוד להכות בהם יותר מכל עבדי שאול ונעשה כזה מכוכד בעיני כל:

פירוש ע"ט

אִים קוּבַע גִיוּעִזִין עֶר זָאל בֶּרֶעֶנְגִין דִיא עָרְלוֹת׃
(כז) וַיָּקֻמוּ דָּוִד אִיז דָּוִד אוֹף גְשָׁטַאנֶן אוּנ אִיז גְנַאנְגֶן עֶר
אִין זַיינוּ מַאנֶן ׀ וַיַּךְ בַּפְּלִשְׁתִּים אוּנ הָט גְישְׁלַאנֶן אִין דִי
פְּלִשְׁתִּים צַוַוִי הוּנְדֶרְט מַאן וַיָּבֵא דָּוִד אֶת עָרְלוֹתֵיהֶם אוּנ
דָּוִד הָאט גִיבְרַאכְט גִייֶעזִי עָרְלוֹת אוּנ הָאט זִי אֶפְּ
גְגֶעבֶן פַּר פִיל צוּ דֶעם מֶלֶךְ לְהִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ צוּ מְתְחַתֵּן
זִיךְ זַיין מִיט דֶעם מֶלֶךְ וַיִּתֶּן לוֹ שָׁאוּל הָט שָׁאוּל גְגֶעבֶן
צוּ אִים מִיכַל דַיין מְאכְטֶר פַּראוַוייב׃(כח) וַיַּרְא שָׁאוּל
שָׁאוּל הָאט גְזֶעהֶן אוּנ הָט גְווִיסְט אַז גָאט אִיז מִיט

פּוּתָנָא בְּעֵינֵי דְוִד
לְאִתְחַתָּנָא בְּמַלְכָּא וְלָא
שְׁלִימוּ יוֹמַיָּא: כז וְקָם
דָּוִד וַאֲזַל הוּא וְגַבְרוֹהִי
וּקְטַל בְּפְלִשְׁתָּאֵי מְאָתָן
גַּבְרָא וְאַיְתֵי דָּוִד יָת
עָרַלָתְהוֹן וְאַשְׁלְמִינוּן
לְמַלְכָּא לְאִתְחַתָּנָא
בְּמַלְכָּא וְיָהַב לֵיהּ שָׁאוּל
יָת מִיכַל בְּרַתֵּיהּ לָאִנְתּוּ:
כח וַחֲזָא שָׁאוּל וִידַע אֲרֵי
מֵימְרָא דְיָי בְּסַעֲדֵיהּ
דְּדָוִד וּמִיכַל בַּת שָׁאוּל
רַחֲמַתֵּיהּ: כט וְאוֹסִיף
שָׁאוּל לְמִדְחַל מִן קֳדָם
דָּוִד עוֹד וַהֲוָה שָׁאוּל
בְּעֵיל דְּבַב לְדָוִד כָּל
יוֹמָיָא: ל וּנְפָקוּ רַבְרְבֵי
פְּלִשְׁתָּאֵי וַהֲוָה בְּזִמְנָא
מִסְּפָקְהוֹן אַצְלַח דָּוִד מִכָּל
עַבְדֵי שָׁאוּל וּסְגֵי שְׁמֵיהּ

לחדא

רש"י

כמו שמפורש שם כהר לך לחמת מכם: (כו) ולא מלאו הימים. לא המתין עד מלאת הימים שקבע לו להכיות את מאה הערלות: (כז) ויקם דוד וילך הוא ואנשיו וגו' וימלאום. פרישנט"ר בלע"ז: (כח) לרא. לירחה: (ל) ויצאו שרי פלשתים. לכך כגדולים לשאול שלו

כימרלל:

רד"ק

ידבר על מיתתו בביתו מיכל בתו תגלה לו: (כט) לרא. נעלמה היו"ד פ"א תפועל מהמכתב לפיכך הלמ"ד בצרי: (ל) מדי צאתם. בכל זמן צאתם ובן מדי עלות' בית ה' מדי חדש בחדשו מדי דברי בו והדומים להם: שכל דוד. הצליח:

מצורת ציון

(שמואל ב'כ):(כו) מלאו. כמלמנו:(כט) ויאסף. כמו ויוסף כוי"ו: לרא. מלמון מורא ופחד: (ל) מדי. בכל זמן וכן מדי עלותה (לעיל ו'ל): שכל.

מצורת דוד

(כז) וימלאום. המלים את כל המתים עם מלא תמר כ"ף מתם: (כח)"וירא שאול. טוב מלמתו: אהבתהו. ומגלה עליו מגמתם מדים לו ויסיח נמנר: (כט) ויאסף. ובמבול זה הוסיף לפחוד מפני דוד: (ל) ויצאו. לפמוס בת"י לפלוח מלא ובכל עת לתתם המלים דוד להכות בהם יותר מכל עבדי שאול ונעשה כזה מכוכד בעיני כל:

וַיִּקַּר שְׁמוֹ מְאֹד: יט א וַיְדַבֵּר שָׁאוּל אֶל־
יוֹנָתָן בְּנוֹ וְאֶל־כָּל־עֲבָדָיו לְהָמִית אֶת־
דָּוִד וִיהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל חָפֵץ בְּדָוִד מְאֹד:
ב וַיַּגֶּד יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵאמֹר מְבַקֵּשׁ
שָׁאוּל אָבִי לַהֲמִיתֶךָ וְעַתָּה הִשָּׁמֶר־נָא
בַבֹּקֶר וְיָשַׁבְתָּ בַסֵּתֶר וְנַחְבֵּאתָ: ג וַאֲנִי
אֵצֵא וְעָמַדְתִּי לְיַד־אָבִי בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר־
אַתָּה שָׁם וַאֲנִי אֲדַבֵּר בְּךָ אֶל־אָבִי
וְרָאִיתִי מָה וְהִגַּדְתִּי לָךְ: ד וַיְדַבֵּר
יְהוֹנָתָן בְּדָוִד טוֹב אֶל־שָׁאוּל אָבִיו
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַל־יֶחֱטָא הַמֶּלֶךְ בְּעַבְדּוֹ
בְּדָוִד כִּי לוֹא חָטָא לָךְ וְכִי מַעֲשָׂיו טוֹב־

ויקר שמו מאד. כבכמה וכמאוד סיומא מכלי דעת בבבדבר המלך נעשה: חפץ בדוד. כהלכתו וכטובתו: (ג) השמר נא בבקר. כ"ל זכור מעתי למחר בבוקר והסב בסחל ותחביא עלמך: (ג) ליד אבי. למקום אבי כמשמעו: בשדה וגו'. סיום דכתי הים לעיל כמוקר כהבדבה כהיא הסר לוה יהונתן לפת דוד להחביא עלמו כפ: בך. בעבורך: וראיתי מה. כ"ל מה ישיב לי ואגיד לך מיד כהיותך קרוב אלי מתוך כשבדה הסיא: (ד) בדוד טוב. בעבור דוד דבר טוב ללמד עליו זכות: אל יחטא. כמיתת דוד: וכי מעשיו.

פירוש ע"ט

יט (א) וידבר שאול אל יונתן בנו וגו'. ארום ניין אונ וועל מיך שטעלן נאהענט פון דעם ארט פון מיין פאטער בשדה אשר אתה שם אין דעם פעלד ום דו ביסט דארטין ואני אדבר בך אונ איך וועל ריידן פון דיינעם וועגן גיטע רייד צוא מיין פאטער וראיתי מה אונ איך וועל ואהן וום ער וועט מיר זאגן צו דיר: (ד) וידבר יהונתן בדוד טוב הט יהונתן גירעט אוף דוד גיטעם אונ שאול ניין פאטער צו טייטין דיך והקה השמר נא בבוקר אונ הייטט זיי גיהוב אונ דך קריא ויושבת בסתר ונחבאת אונ אים אל ואנכי אצא ועמדתי ליד אבי בשדה אונ וועל ואלכט זיך בהאלטין: (ג) ואני אצא אונ איך וועל

רש"י

יט (ג) ליד אבי. סמוך לאבי לויינשוי"ם כלע"ז:

מהר"י קרא

כמוכות הצליח במלחמה: וייקר. מן יקר ותרגי' ויפני:
יט (ה) חפץ בדוד. להצילו מיד שאול: (ג) ליד אבי. רבותי פירשו אצל אבי, אבל נראה לי אבי יוצא אצלך באותו שדה שאתה שם ואני אעמוד על דעת אבי כבר: ואני אדבר בך. בשבילך מיבה אל אבי: וראיתי מה. בדעתו: ותגדתי לך. כל דעתו אם טוב ואם רע. ועמדתי אאודואשט"ר. אדבר. אאודפרלי"ן. ליד אבי, כמו על דעת אבי ועצתו. כמו היד יואב היתה בכל זה: (ז) וכי מעשיו טוב לך מאוד. כדכתיב

רד"ק

וייקר שמו. היה יקר בעיני כל השומעים שמעו. ובדרש וייקר שמו בהלכה כיון ששמעו פלשתים שנשא דוד אשה ויצאו שרי פלשתים אמ"כ כתיב בתורתם כי יקה איש אשה חדשה לא יצא בצבא גלך וגלתם עמהם ולא היו יודעים כי דוד הכם היה ודורש בטה דברים אכורים בכלהכות רשות אבל במלחמת מצות הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מהופתו: יט (ג) ליד אבי. למקום אבי כלופר למקום שיוצא תמיד או פירושו ליד מטס והוא כמו אשר למיכך נשען על ידו וה"י ואקום הקדם אבא ופי' בשדה אשר אתה שם כי היה הגיל לצאת שם שאול ביום לאותו השדה לפיכך צוה יהונתן את דוד שיחבא באותי חשדה כדי שישמע הדברים הטובים שידבר הוא

מצודת דוד

יט (ה) לחמית את דוד. כשבעה וכשגיא סיולאת מכלי דעת בבדבר המלך נעשה: חפץ בדוד. כהלכתו וכטובתו: (ג) השמר נא בבקר. כ"ל זכור מעתי למחר בבוקר והסב בסחל ותחביא עלמך: (ג) ליד אבי. למקום אבי כמשמעו: בשדה וגו'. סיום דכתי הים לעיל כמוקר כהבדבה כהיא הסר לוה יהונתן לפת דוד להחביא עלמו כפ: בך. בעבורך: וראיתי מה. כ"ל מה ישיב לי ואגיד לך מיד כהיותך קרוב אלי מתוך כשבדה הסיא: (ד) בדוד טוב. בעבור דוד דבר טוב ללמד עליו זכות: אל יחטא. כמיתת דוד: וכי מעשיו.

כוזרת ציון

כלליה: וייקר. מלשון יקר ומכובד: יט (ב) ונחבאת. תסב כמחבואה:

לָךְ מְאֹד: ה וַיָּשֶׂם אֶת־נַפְשׁוֹ בְכַפּוֹ וַיַּךְ
אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיַּעַשׂ יְהוָה תְּשׁוּעָה
גְּדוֹלָה לְכָל־יִשְׂרָאֵל רָאִיתָ וַתִּשְׂמָח
וְלָמָּה תֶחֱטָא בְדָם נָקִי לְהָמִית אֶת־
דָּוִד חִנָּם: ו וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל בְּקוֹל יְהוֹנָתָן
וַיִּשָּׁבַע שָׁאוּל חַי־יְהוָה אִם־יוּמָת:
ז וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן לְדָוִד וַיַּגֶּד־לוֹ יְהוֹנָתָן
אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּבֵא יְהוֹנָתָן
אֶת־דָּוִד אֶל־שָׁאוּל וַיְהִי לְפָנָיו כְּאֶתְמוֹל
שִׁלְשׁוֹם: ח וַתּוֹסֶף הַמִּלְחָמָה לִהְיוֹת
וַיֵּצֵא דָּוִד וַיִּלָּחֶם בַּפְּלִשְׁתִּים וַיַּךְ בָּהֶם
מַכָּה גְדוֹלָה וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו: ט וַתְּהִי רוּחַ
יְהוָה רָעָה אֶל־שָׁאוּל וְהוּא בְּבֵיתוֹ
יוֹשֵׁב וַחֲנִיתוֹ בְיָדוֹ וְדָוִד מְנַגֵּן בְּיָד:
י וַיְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לְהַכּוֹת בַּחֲנִית בְּדָוִד

לאחרא: ה ומסר ית נפשיה בעל גב לאתקטלא וקטל ית פלשתאה ועבד ייי פורקנא רבא לכל ישראל חזיתא וחדיתא ולמא תחטי בדם נקי למקטל ית דוד חנם: ו וקבל שאול למימר יהונתן וקים שאול קים חיי אם יתקטל: ז וקרא יהונתן לדוד וחוי ליה יהונתן ית כל פתגמיא האלין ואייתי יהונתן ית דוד לות שאול והוה קדמוהי כמאיתמלי וסדרקדמוהי: ח ואוסיפו עברי קרבא למהוי ונפק דוד ואגיח קרבא בפלשתאי ומחא בהון מחא סגיאה ואפיכו מן קדמוהי: ט ושרת רוח בישא מן קדם ייי לות שאול והוא בביתיה יתיב ומרניתא בידיה ודוד מנגן בידיה: י ובעא שאול למימחי בי מרניתא בדוד ולמברויה

מדרש קרא

לעיל ונגן בידו ורוח לשאול וסדה מעליו רוח רעה: (ה) וישם את נפשו בכפו. ת"י ומסר נפשיה בעל גב לאתקטלא: דם נקי. קטין שאינו דבוק. דם שהוא דם נקי: (ו) [כאתמול שלשום]. כתמול שלשם. כאתמול בחולם לפי שהוא טקרוב. אבל כי לאביו בעבורו. ומה שאמר והנה לך אם יהיה שלא תשמע דברינו אני אגיד לך מה שיענה אותי: (ה) וישם את נפשו בכפו. מצודת דוד

לא די שלא המית לך כי אפי' מעשיו טוב לך: (ה) בכפו. רוח שניה משל וכ"ל כמו המעשים דכך מה בכפו קרוב לאמרו היה בכפות הכף פירוש עיט

ארמדה ויינו מעשים ועקון וייער גיט צו דיר: (ה) וישם את נפשו בכפו אונ ער האט גימאן ניין נפש אונ ניין האנט ער הט זיך מוסר נפש גוועזן אין הט גשלאגן דעם פלשתי אונ יהוה האט גמאכט א גרוסע הילף צוא כל ישראל ראית ותשמח אים גימאן איין גרוסו הילף צוא כל ישראל ראית גיפרייט דוא האסט דאך דאם גזעהן אין האסט דיך גיפרייט ולמה תחטא בדם נקי אונ ווארום ואלסטו זינדיגין אין ריין בלוט צו טייטן דורן אים זיסט: (ו) וישמע שאול הט שאול צו גיהערט אין קול פון יהונתן וישבע שאול אונ שאול האט גישוואורן אזו ווי נאט לעבט אויב ער ווערט גיטייט: (ז) ויקרא יהונתן אונ לדוד הט יהונתן גירופן צוא דוד ויגד לו יהונתן אונ

תרגומו ומסר ית נפשיה בעל גב לאתקטלא: (ו) בדוד ובקיר. פירושו: ויפסר. נכתלק מלפנינו ונשטר מהחנית והכה בקיר:

דוד

קן קוף שכן נפשו להיות קרוב לאמה ועל ידו שכתוב מבשר ליבלה: (ו) בדוד ובקיר. זכר המעט כנגד עד אשר תחליף גוף דוד ומשון

עיט

יהונתן הט אים גאנגט די אלי רייד צוא דוד ויבא יהונתן אונ אוג יהונתן הט גבראכט דעם דוד צו שאול ויהי לפניו אונ ער איז גוועזן פר אים אזו ווי געמטן: (ח) ותוסף המלחמה יהיה אין עם האט זיך גימערט דיא מלחמה מיט דיא פלשתים צוא ניין ויצא דוד איז דוד ארויס גינאנגן אונ הט מלחמה גהאלטין מיט די פלשתים וגך בדם כמה גדולה אין הט גשלאגן אין ווי איין גרוסן שלאק אין ווי ענגן אנטלאפן פר אים: (ט) ותהי רוח וגו' אין עם איז גוועזן איין רוח רעה פון נאט אויף שאול והוא בביתו יושב אונ ער איז גוועסן אין ניין הוז אונ ניין שפיז איז גוועזן אין ניין האנד ודוד מנגן בידו אונ דוד הט גישפילט מיט דער האנט: (י) ויבקש

ולמברזיה בכותלא ואתפטר מן קדם שאול וקבע ית מורניתא בכותלא ודוד ערק ואשתיזיב בליליא ההוא: יא ושלח שאול אזגדין לות בית דוד למטריה ולמקטליה בצפרא וחויאת לדוד מיכל אתתיה למימר אם ליתך משיזיב ית נפשך בליליא מחר את מתקטל: יב ושלשלת מיכל ית דוד מן חרכא ואזל וערק ואשתיזיב: יג ונסיבת מיכל ית צלמניא ושויאת על ערסא

ובקיר ויפטר מפני שאול ויך את־החנית בקיר ודוד נס וימלט בלילה הוא: יא וישלח שאול מלאכים אל־בית דוד לשמרו ולהמיתו בבקר ותגד לדוד מיכל אשתו לאמר אם־אינך ממלט את־נפשך הלילה מחר אתה מומת: יב ותרד מיכל את־דוד בעד החלון וילך ויברח וימלט: יג ותקח מיכל את־התרפים ותשם אל־המטה ואת

רש"י

(יג) ותקח מיכל. כדי שלא יבינו שברח וירדפו אחריו: את (יא) אתה מומת. מן מת: (יג) התרפים. מפורש כבר בלבן

מהר"י קרא

ערוך מאתמול הפתה. ואתמול עמי לאויב יקומם בשירק לפי שהן דבר מרוחק: (י) [ויפטר מפני שאול] נשמט ונפטר ממנו: ותימה כי מה לה אצל התרפים אך לא היו לשם אמנות ושמא

רד"ק

ויך את החנית בקיר. תקעו בקיר: נס וימלט. פי' נס באותה שעה לביתו ונמלט בלילה ההוא כמו שאמר כי הגידה לו אשתו מיכל כי אביה רוצה להמיתו בלילה: (יא) לשמרו ולהמיתו. לשמרו שלא יצא מן הבית ויברח ולהמיתו בבקר כי לא היה ממית אותו הלילה בפני בתו אלא חשב שיביאוהו אליו בבקר וימיתוהו: (יב) בעד החלון. כי דרך הפתח לא יוכל לצאת מפני השומרים והיה לבית חלון מצד אחר שלא ראו אותו השומרים כשהורידתהו מן החלון. ובמדרש והיאך ברח דוד רבי אבו ורבי אבין רבי אבו אמר שני שערים היו לו לבית של דוד אחד גדול ואחד קטן ושמרו אותו מן השער הגדול ויצא לו מן השער הקטן ורבי אבין אמר שער אחד לבד היה לו ועמדו להם על השער מה עשתה מיכל שלשלה דוד בעד החלון: (יג) את התרפים. תרגומו צלמניא והם עשויים בדמות גוף

רלב"ג

(י) ויפטר מפני שאול ויך את החנית בקיר. ר"ל שנסתלק מלפניו בעת זרקו החנית להכות דוד והכה החנית בקיר ולא נגע בדוד והנה היה זה נס גלוי כי עם היותו מנגן והיה מבדיל שיהיה שירו משועל כלומר נסתלק מלפניו אחר וזרקו החנית אליו. ולפי שהתברר לדוד כי כלתה הרעה מאת שאול להמית נס לביתו: (יא) לשמרו ולהמיתו בבקר. ר"ל לשמרו שלא יצא משם כדי שיוכלו להביא אותו אליו בבקר להמיתו על ידי אחד מעבדיו באופן שיתאמת שאול שכבר מת דוד ולזה לא נוה למלאכים שבאו אל בית דוד שימיתוהו כי ירא פן יעבוד דוד עמהם בתחבולות למלט את נפשו כלל מה מן הגדודים עם שכבר ראה שאול לעשות זה בסתר כי חנם היה עושה להרגו את דוד על לא חמס בכפיו ולזה הבדיל בתחלה להכותו בחנית בהיותו מנגן בידו לפניו שלא יתפרסם זה לזולתו וזה גם כן בעת היות רוח אלהים רע מבעתו שהסיבה הדבר יהיה לשאול התנצלות מה על זה כי בזה לא יתבונו אחד מן האנשים: (יב) בעד החלון. הנה השומרים היו אצל הפתח שיכנסו בו לבית דוד והחלון היה בכותל אחר מהבית ושם הורידה אותו מיכל כדי שימלט ולקחה התרפים ושמה אותם על המטה שידמה שיהיה שוכב במטה דוד. ונוד עמו מעור עזים והיו בה בערות מה מראה להטעות הבאים בם ויחשבו המקום ההוא וידומה להם מפני הבערות שיהיה שם דוד: (יג) ואחר זה כסתה בבגד כביר העזים להורות כי כסה דוד לחבו לשמרו מהקרירות בעת השינה עם שזה יהיה סבה שלא יתגלה להם שלא יהיה אחר במטה דוד אם לא אחר

מצודת דוד

עוד בקיר וכשנפטר מפניו נשלה החנית בהקיר כי נפטר מפניו אחר שילאה החנית מתחת יד שאול: בלילה הוא. לא נס מיד מבית המלך רק אחר לביתו וגם משם בלילה קודם הבוקר: (יא) לשמרו. לבל יברח בלילה ולהביאו אליו בבוקר לעמוד לפניו כמאז בכדי להמיתו בהתולה בהטלת חנית וכדומה כי היה בוש בדבר להמיתו לעיני העם על לא חמס בכפו ולזה ערום יערים כאלו עושה שלא מדעת: (יב) בעד החלון.

מצודת ציון

(י) ויפטר. ענין הבדלה ממקומו וכן כי לא פטר יהוידע (דה"ב כ"ג): (יב) בעד החלון. דרך החלון: (יג) התרפים. הם הצלמים בצורת אדם מהם נעשו"כ ומהם לצורת אדם ידוע והנביאים היו עושות על צורת

פירוש ע"ט

שאול האט געוואלט שלאגין מיט דער שפיז און דוד און אין דר וואנט ויפטר מפני שאול איז דוד אוועק געשפרינגען פון פר שאול ויך את החנית בקיר האט ער געשלאגן די שפיז אין דר וואנט ודוד נס און דוד איז אנטלאפן און איז אנטרינען געווארן אין דר דאזיגר נאכט: (יא) וישלח שאול מלאכים האט שאול געשיקט שלוחים צום הויז פון דוד לשמרו צו היטען אים און צו טייטען אום אין דר פריא ותגד לדוד האט זיא געזאגט צו דוד מיכל זיין ווייב לאמר צו זאגן אם אינך ממלט את נפשך אויב דו וועסט ניט מאכן אנטרינען דיין לייב דיא דאזיגע נאכט וועסטו מארגין ווערין געטייט: (יב) ותרד וגו' און מיכל האט גימאכט נידערין דוד דורך דעם פענצטער וילך ויברח וימלט און ער איז גיגאנגן און איז אנטלאפן און איז אנטרינען געווארן: (יג) ותקח מיכל את התרפים און מיכל האט גינומען דיא בילדער

לקוטי יקרים

(יא) וישלח שאול מלאכים אל בית דוד לשמרו ולהמיתו בבוקר וגו'. שאול האט געשיקט שלוחים צו דוד'ס שטוב מען זאל אים היטען און מען זאל אים הרגענען אין דר פריה. איז די קשיא פר וואס האט שאול ניט גיהייסן דיא שלוחים זיי זאלן אים הרגענן באלד ביי נאכט ווי זיי וועלין נאר קומען צו אים. פר וואס האט שאול געזאגט מען זאל אים אנאנדער נאכט היטען און אין דער פריה זאל מען אים הרגענען. און ווען שאול האט געשיקט דיא אנדערע שלוחים (פסוק יד) האט ער זיא גיזאגט זיי זאלין נעמין

כְּבִיר הָעִזִּים שָׁמָּה מְרָאֲשֹׁתָיו וַתִּכֶּס
בַּבָּגֶד: יד וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים לָקַחַת
אֶת־דָּוִד וַתֹּאמֶר חֹלֶה הוּא: טו וַיִּשְׁלַח
שָׁאוּל אֶת־הַמַּלְאָכִים לִרְאוֹת אֶת־דָּוִד
לֵאמֹר הַעֲלוּ אֹתוֹ בַמִּטָּה אֵלַי לַהֲמִיתוֹ:
טז וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים וְהִנֵּה הַתְּרָפִים אֶל־
הַמִּטָּה וּכְבִיר הָעִזִּים מְרַאֲשֹׁתָיו:
יז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־מִיכַל לָמָּה כָּכָה

עַרְקָא וְיָת נוּדָא דְּעִזָּא
שַׁוְיָאַת אַסְדְּוֹהִי וַכְסָיַאת
בִּלְבּוּשָׁא: יד וּשְׁלַח
שָׁאוּל אֲזָגְדִין לְמִדְבַּר יָת
דָּוִד וַאֲמַרַת שְׁכִיב
מְרַע הוּא: טו וּשְׁלַח
שָׁאוּל יָת אֲזָגְדָיָא
לְמִסְבְּעֵר יָת דָּוִד לְמֵימַר
אַסִּיקוּ יָתֵיהּ בְּעַרְסָא
לְוָתִי לְמִקְטְלֵיהּ:
טז וַאֲתוֹ אֲזָגְדָיָא וְהָא
צַלְמַנְיָא עַל עַרְסָא וְנוּדָא
דְּעִזָּא אַסְדְּוֹהִי: יז וַאֲמַר
שָׁאוּל לְמִיכַל לְמָא כְּדֵין

שקרת

מדר"י קרא

תאמר נשאלין היו בהם שנאמר כי התרפים דברו און שמא כדי להציל נפש דוד היתה נשאלת בהן מיפני פקוח נפש כי יש להבין שהיו מסתירין ממנה עצת רע שלא הגלה את אזן בעלה. ונראה לי מה שאמרו חכמי' ודורש אל המתים זה המעלה בנלגולת הוא בתרפים שהן משימין הראש בבור: ואת כביר העזים. ת"י נודא דעזא. עזר מופשט שלם במין נוד: שמה. ניגונו לעיל לשעבר. לפי שאין להרפים שער וזה

רש"י

התרפים. עמויים כדמות גוף לדמה: כביר העזים. עור מופשט שלם כחמ' פלוי"ל כלפ"ז: שמה מראשותיו, לפי

רלב"ג

כיצד זה וכין כך וכין כך יתכן כיעלע דוד ויתרחק ואחשב שעשה זה מיכל שלא יכאיבוהו בבקר לקרוא לה שתפתח לפי שוכל להתיפח כשתתלה לפי שהוא ממטה ותאמר לפי שהוא חולה כדי שיהיה לדוד מהפלגה יותר להתרחק. והנה עם כל זה לוה כיעלעהו אלין במטה לפי שהוא יכול להתקן בהריגתו ושיהיו המלאכים שלא במטה לפי שיה כה דוד לפי מתפתם וכפי שיהי במטה אלו שהוא בהכלי לו כי לא היה לפי דך היו התרפים אל במטה והיה כפיהי העזים למלאכותו התרפים: (טז) והנה התרפים היו על לוחת בן תלש עשוים בשעות יחודות הלום ויהי מוכנים בשעורה שהיו תצוכר הכח הדמיוני בדרך כיהים מתבודד מבין כחות שלא הגשם בדרך שיקבל כח שלין כמלכוו

הואת ויהתכם ראב"ע זכרו לברכה כתב כי התרפים הם על צורת בן אדם והיא עשויה לקבל כח עליונים והעד שהתרפים כן התרפים ששמה מיכל במטה עד שחשבו שומרי הבית שהם דוד: (טז) אל המטה. כמו על המטה וכן אל הכרים לא אכל:

מצודת ציון

כעליהן להתכסל כתחתו מכוסה כשלמה: כביר העזים. פ"י מודע דעזיה: מראשותיו. מלבוז לשם: (טו) לראות. כ"ל לבקרו וכן תרגומו למשכד וכ"כ תרגם על לראות את יוסף וגו' כי מולה הוא (מ"כ ח') לשון כב"ע מהרגם למחני: (טז) אל המטה. כמו על המטה וכן אל הכרים לא לשל (יחזקאל י"ח ז'):

כוח (יב) וישלח. בכוקר שלח אחריו לעמוד לפניו כמשמ: (טו) לראות את דוד לאמר. כ"ל שיחמינו שהוליכים לבקרו ולרפותו כי שאול שכב כמטה עלמו כחולה בכל יכול שלא יכוא ולזה אמר העלו וגו' כלומר כלם תלמו שאינו חולה ולזה שלח אותם להמיתו לעיני כעם כי מעתה הוא מייב מיתה על שהחל כי: (יז) למה ככה רמיתני. וחוזר ומפרש כי שלחם את מויכי ומאמרת מולה הוא למען יעלע כעוד שתמהמהנו ולמה

פירוש ע"מ

לְקוֹטֵי יְקָרִים

דָּוִדן. וואו הין נאלין זיי איס נעמין. אוג פר ים האס ער איצט
נים גיהייסן דיא שלוחים זייא נאלין הרגנן דודן. אוג בייא דעם
דריטטן מאל שטויס העלו אתו במטה אלי להמיתו. איר זאלט
אים ניידן. בריינגן צו מיר מים דעם מען זאל אים הרגנן
פר ים הם שאול נים נייאנט צו די שלוחים זיי זאלין הרגנן דודן
בייא אים אין ער היים לייגנדיג אין בעם, דד תירוץ איז, אפילו
שאול הם שטארק גיוואלט הרגנן דודן. פון דעסטוועגין הם ער
גימוזט וואריין אויף אייניג פון זיינע זווייי זאכין, אדער ווען דוד
וועם פארוונדיגן צו זיין בלוקה ווימ ער אים משפטין וויי אבזודד

שלוחים צו נעמן דעם דוד ויאמר חולה הוא הם מיכל גנאנט ער איז קראנק: (טו) וישלח שאול וגו' האט שאול
גישיקט די שלוחים צו נעמן דעם דוד יאמר צו זאגן העלו אותו במטה ברענגט אים אוף מיט דעם בעט צו
מיר אים צו טייטן: (טז) ויבואו המלאכים ענען גיקומן די שלוחים האבן זייא גזעהן והנה התרפים אל המטה אוג
נון די בילדער אוף דעם בעט אוג איין פעל פון ציגן איז פון זיין קאפען: (יז) ויאמר שאול אל מיכל האט

שאול

רְמִיתַנִי וַתְּשַׁלְּחִי אֶת־אֹיְבִי וַיִּמָּלֵט
וַתֹּאמֶר מִיכַל אֶל־שָׁאוּל הוּא אָמַר אֵלַי
שַׁלְּחֵנִי לָמָּה אֲמִיתֵךְ׃ יח וְדָוִד בָּרַח
וַיִּמָּלֵט וַיָּבֹא אֶל־שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וַיַּגֶּד־
לוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־לוֹ שָׁאוּל וַיֵּלֶךְ
הוּא וּשְׁמוּאֵל וַיֵּשְׁבוּ בְנָיוֹת׃ יט וַיֻּגַּד
לְשָׁאוּל לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד בְּנָיוֹת בָּרָמָה׃
כ וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים לָקַחַת אֶת־
דָּוִד וַיִּרְאוּ אֶת־לַהֲקַת הַנְּבִיאִים נִבְּאִים

רמיתני ותשלחי את אויבי וימלט ותאמר מיכל אל שאול הוא אמר אלי שלחני למה אמיתך: יח ודוד ברח וימלט ויבא אל שמואל הרמתה ויגד לו את כל אשר עשה לו שאול וילך הוא ושמואל וישבו בנויות: יט ויגד לשאול לאמר הנה דוד בנויות ברמה: כ וישלח שאול מלאכים לקחת את דוד וירא את להקת הנביאים נבאים

רש"י

בניות קרי בניות כדי

מהר"י קרא

רלב"ג

רד"ק

מצודת דוד

מצודת ציון

פירוש ע"ט

לקוטי יקרים

וּשְׁמוּאֵל עֹמֵד נִצָּב עֲלֵיהֶם וַתְּהִי עַל־
מַלְאֲכֵי שָׁאוּל רוּחַ אֱלֹהִים וַיִּתְנַבְּאוּ:
גַּם־הֵמָּה: כא וַיַּגִּדוּ לְשָׁאוּל וַיִּשְׁלַח
מַלְאָכִים אֲחֵרִים וַיִּתְנַבְּאוּ גַּם־הֵמָּה
וַיֹּסֶף שָׁאוּל וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים שְׁלִשִׁים
וַיִּתְנַבְּאוּ גַּם־הֵמָּה: כב וַיֵּלֶךְ גַּם־הוּא
הָרָמָתָה וַיָּבֹא עַד־בּוֹר הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
בַּשֶּׂכוּ וַיִּשְׁאַל וַיֹּאמֶר אֵיפֹה שְׁמוּאֵל
וְדָוִד וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּנָיוֹת בְּרָמָה: כג וַיֵּלֶךְ
שָׁם אֶל נָיוֹת בְּרָמָה וַתְּהִי עָלָיו גַּם־
הוּא רוּחַ אֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וַיִּתְנַבֵּא
עַד־בֹּאוֹ בְּנָיוֹת בְּרָמָה: כד וַיִּפְשַׁט גַּם־

וּשְׁמוּאֵל קָאֵים מַ׳ יְ׳ף
עֲלֵיהוֹן וּשְׁרַת עַל אִנְדֵי
שָׁאוּל רוּחַ נְבוּאָה מִן
קֳדָם יְיָ וְשַׁבָּחוּ אַף אִנּוּן:
כא וְחַוִּיאוּ לְשָׁאוּל וּשְׁלַח
אִנְדִין אוֹחֳרָנִין וְשַׁבָּחוּ
אַף אִנּוּן וְאוֹסִיף שָׁאוּל
וּשְׁלַח אִנְדִין תְּלִיתָאִין
וְשַׁבָּחוּ אַף אִנּוּן: כב וַאֲזַל
אַף הוּא לְרָמְתָא וַאֲתָא
עַד גּוּבָא רַבָּא דִּי בְשֶׂכוּ
וּשְׁאַל וַאֲמַר אֵיכָא
שְׁמוּאֵל וְדָוִד וַאֲמַר הָא
בְּבֵית אוּלְפָנָא בְּרָמְתָא־
כג וַאֲזַל לְתַמָּן לְבֵי׳ר
אוּלְפָנָא דִּי בְרָמְתָא
וּשְׁרַת עֲלוֹהִי אַף הוּא
רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ
וַאֲזַל מֵיזַל וּמְשַׁבַּח עַד
דַּאֲתָא לְבֵית אוּלְפָנָא
בְּרָמְתָא: כד וְאַשְׁלַח אַף
הוּא

משוררים: נצב. ת״י מלף. ויש לומר שעומד קבוע שם שאינו זז מתם: (כה) שלישים. כמו שלישים רבעים כמו רביעים:

(כג) בשבו. שם מקום: ויאמר הנה בניות. אמר האומר: (כג) ויתנבא. ומשכחת. ולשון שניות ולא נראה לי:

מהר״י קרא

בניות קרי ניות קרי בניות

רש״י

(כב) ויפשט גם הוא בגדיו. כגדי מלכות ללמוד כגדי

רלב״ג

י״ל קהלת הנביאים מתנבאים דכליס פתידים: ללב עליהס. י״ל ללמס וסכס זמת הנבואה סיתה ממין מזת הקדס בסמתת המושים על מנהגיהס וכמילו הספים שמואל מן הכוח למב עליו צליהס ותכמכתו מלמתי שמול הרמתוים והמתים והשליתים. וגם שמול נתנבא בכולו סם

רד״ק

שהיו מתנאין נבואות עתידית קרובות בזמנם: עמד נצב עליהם. עומד שהיה עומד על רגליו: נצב. מלמד אותם כמו נצב על הקרצרים ומטונה עליהם להוריה׳ מה יעשו ומן נצב על עברי שאול גדול ומטונה עליה׳ וכת״י קאים ומליף עלויהון: (כב) בשכו. שם מקום ובא בידיעה שלא כמנהג ובכתוב בקרקר:

בסכות: (כג) וילך שם. ובדרך היתתה רוח אלהים וילך תלוך ויתנבא עד בואו בניות: (כד) ויפשט גם הוא בגדיו. מלמד

מצודת ציון

עליהם. כ״ל ממונה עליהם לאוכזסם לרכי סכזוסה כמו סכלא על הקולניס (רות ג׳): (כב) איפה. כמו היכ סס:

לקוטי יקרים

אוג אִין דָּעַר פְּרִיה וְיעֶן עֶם קוּקָן שׁוֹין צוּ אִים פְּרֶעסְדָ מֶעגְשׁטֶן אוּיךְ דַאגָאלְט זָאלִין זֵיי אִים הֶרַנֶּגֶן. וְיעֶס בֶּען שׁוֹין נִים וְוִיסֶן וָוָער עֶם הָט אִים גֶעהֶרַנְגְט, פָאכֶר אֵיינֶר פּוֹן דִי פְּרֶעמְדִי מֶעגְשֶׁן דָּוס זָענֶן נְוָיעֶן בֵּיי אִים אִין שְׁטוּב. מִיכְל דָם וַוייב פּוֹן דָוִד הָאט פָארְשְׁטַאנֶן אוּ דָר פָאכֶר הָם נִימ וִישׁוּקְט דִי מֶעגְשֶׁן זֵיי זָאלִין אִים הִיטֶן וָועגֶן זַיין כְּבוֹד הֶרְגֶ־ר הָם וִיא גְיזָאגְט צוּ אִים אוּיב דוּ וָועסְט נִיט אֲנְטְלוֹיפֶן דִי נאכְט וָועסְט מָארְגֶן גֶהֶרַנְגְט וָערֶן, אוג מִיכָל הָם אֶשְׁטֶרִיק אֲרַאפְּגֶילאזֶן דוּרְךְ אֶשֶׁענְסֶטֶר. אוג אִין שְׁטַאט אִיז דָּוִד גֶינַאנְגֶן פָאסְטֶילאךְ מֶען זָאל אִים רֶשְׁקֶענֶן אוּ עֶר אֲנְטְלוֹיפְט. אוג אוֹיסֶער דִי שְׁטַאט אִיז עֶר גִילָאפֶן גְשִׁוִינְד אוג מִיכָל הָאט גִיסְדְרַאכְט אוּ דִיא בֶּענְשֶׁן זָועלֶן זָאגֶן דָּוִד אִיז נִיטָא אִין שְׁטוּב וָועלֶן זֵיי בַּאלְד פְּרַאכְטֶן פָאכֶר אִיז עֶר אֲנְטְלָאפֶן וָועלֶן זַייא אִים יָאגֶן אוֹיף אַלֶע וָועגֶן אוג וָועלֶן אִים הֶרַנֶּגֶן. דֶרְוַיבֶּער הָאט וִיא אַרַיין גִילַיינְט דִי

זֵיי וָענֶן אוג אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוג רָמָה: (כג) וַיֵּלֶךְ שָׁם אִין עֶר גִינַאנְגֶן אַהִין צוּ דֶעם בֵּית הַמִּדְרָשׁ וָואס
אוג רָמָה וַתְּהִי עָלָיו גַּם הוּא אִין אוֹיךְ אִים אוֹיךְ גְוָועֶן גִיסְטַאלְטֶן אִין רוּחַ נְבוּאָה פּוֹן גָאט וַיֵּלֶךְ אִין עֶר גִינַאנְגֶן הָלוֹךְ
וַיִּתְנַבֵּא אוג הָאט נְבִיאוֹת גְוָאגְט עַד בּוֹא בֵּיתָה זִיין קוֹמֶן אוג בֵּית הַמִּדְרָשׁ וָום אוג רָמָה: (כד) וַיִּפְשַׁט

הוא לְבושוהי וְשַׁבַּח אַף הוא קֳדָם שְׁמוּאֵל וּנְפַל בְּרִשְׁן כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לֵילְיָא עַל כֵּן יֵימְרוּן הַאַף שָׁאוּל בְּסָפְרַיָא׃

א וַיְדַבֵּר דָּוִד מִבִּיתָ אוּלְפָנָא דִי בְרָמְתָא וַאֲתָא יְאֲמַר קֳדָם יְהוֹנָתָן מָה עֲבָדִית מָה חוֹבִי וּמָה סוּרְחָנִי קֳדָם אֲבוּךְ אֲרֵי בָּעֵי לְמִקְטְלֵנִי׃ ב וַאֲמַר לֵיהּ חַס לָא תְמוּת הָא לָא יַעֲבֵיד אֲבָא פִּתְגָם רַב

רש"י מגיהה קרי לא יעשה קרי

התלמידים: ויפול ערום. וגפל ברשן ת"י ופל ערטילאי. וכמה רבי מנחם שמעתי מפי ערבי לחד ברשן בלעון ערבי מכוגע:

רד"ק

שהנביאים האחרים פשטו בגדיהם כי גם היא לרבות ענין זה כי בבא הנבואה על האדם יתבטלו הרגשותיו ויפול האדם כמו שאומר בבלעם נופל ונלוי עינים אמר בדניאל ואני הייתי נרדם על פני ופני ארצה ושמים יקרא שיפשפ בגדי. מפני רוב בטול הרגשותיו ומחשבותיו הנפשיות וישאר בכח השכל לבדו ויפול ערום. תרגם יגפל ברשן ולא מצאתי לו חבר ויש נוסחאות

כתיב ביישן: על כן יאמרו הגם שאול בנביאים. כמו שאמר למעלה על כן היתה למשל. ישם פרשנותו:

כ (ה) ויברח דוד. בעוד שהיה בנבוא שאול ברח לו: (ג) ויאמר לו חילה. יש לשאול תיאר חיה טבתיהו יהונתן על שקר ואיך אמר לו ולא יגלה את אזני והלא לעיני כל היה רודפו ומבקש את נפשו אלא שהיה חושב יהונתן שלא היה בלב אביו להמיתו אחר שנשבע לו ואמר חי ה' אם יומת ומה שהיה מסיל לו חותנת אחרי השבוע' ומה ששלח לביתו לשמרו ולחמיתו ומה שהלך אחריו עד ניות ברמה להמיתו היה חושב יהונתן כי מפני רוח רעה שהיתה מבעתת אותו היה רוצה להמיתו בעוד שהיתה בו הרוח הרעה כי לא היתה לו רוח רעה אלא לעתים כמו שאמר והיה בהיות עליך רוח אלהים רעה אל שאול וכן לא ראינו שהיה רוצה להמיתו אחר השבועה אלא בהיות עליו רוח רעה לפיכך היה מבטיחו יהונתן כי היה יכול להשמר ממנו בהיות עליו רוח הרע' ואף על פי שהיה לו לנגן לפניו בעת ההוא אף על פי כן היה יכול להשמר ממנו שלא יעפור למולו ושאול היה בלבו להמיתו גם בלא עת רוח רעה אלא שלא היה מראה זה מפני השבועה שנשבע יהונתן או כדי שלא יעצב יהונתן כמו שאמר לדוד והגידו לדוד מעבדי שאול האוהבי אותו כי בלב שאול להמיתו כי גלה להם והסתיר מיהונתן לפיכך נשבע דוד ואמר חי ה' וחי נפשך כי כפשע ביני ובין המות. ונראה כי החזירו יהונתן לפני אביו אחר מעשה ניות והיה בשלחן אביו כיום כמו שאומר ואנכי ישב אשב עם המלך לאכול כלומר מנהגי לשבת עמו בשלחנו יום ביום ואף על פי כן היה ירא דוד ואמר ליהונתן כי בזה יבחן הדבר אם

מצודת דוד

להתמוה להמביישים כמלכושיהם וכל יתגלה עליהם: ויפול. נפל על פניו לארצה וכמ"ש בדניאל ואני הייתי נרדם על פני ופני ארצה (דניאל י'): ערום. כ"ל מן בגדי מלכות: על כן יאמרו וגו'. כי כשפסח הרוח ביניהם שיחת בעת המלכו לא נתחזק עדיין במשל בני הנביאים

פירוש ע"ט

גַּם הוּא בְּנָדָיו אוֹג עֲר הָט זִיךְ אוֹךְ אֶפּ גִיצוֹגֶען זַיינֶע קְלֵייְדֶער דִי בְּגָדֵי מַלְכוּת כְּדֵי אֵין צוּטְיאֲנדִי קְלֵייְדֶער פּוּן דִי תַּלְמִידִים וַיִּתְנַבֵּא גַּם הוּא אוֹג עֲר הָאט נְבִיאוּת גֶעמַאכְט פַּר שְׁמוּאֵל׃ וַיִּפֹּל עָרוֹם אוֹג אִיז גֶיפַאלֶן נַאקְעט פּוּן דִי בְּגָדֵי מַלְכוּת כָּל הַיּוֹם הַהוּא דֶעם גַאנְצֶן נַאכְט אִין דִי נַאכְט אוֹג יָמִים פְּלֶעגְן מֶעֶנְטְשֶׁן זְאגְן וָעַן אֱייֶנֶער אִיז פָּלִיצְלִינְג אוֹף גֶיקוּמֶן צוּ אַזוֹ אֵיין מַעֲלָה וָום עֲר אִיז גִיט גוּוֶעֶן

גוואכט אִין אִיר הֵגַם שָׁאוּל בַּנְּבִיאִים אִיז דָעֶן שָׁאוּל אוֹךְ צוּוִישֶׁן דִיא נְבִיאִים:

כ (א) וַיִּבְרַח דָּוִד מִנָּיוֹת בָּרָמָה אוֹג דָוִד אִיז אַנְטְלָאפְעֶן פּוּן דֶעם בֵּית הַמִּדְרָשׁ וּאם אִין רָמָה וַיָּבֹא אוֹג אִיז גְקוֹמֶן אוֹג הָאט גְזָאגְט פַּר יְהוֹנָתָן מָה עָשִׂיתִי וָום הָאב אִיךְ גִיטָאן מָה עָוֹנִי וָום אִיז מֵיין זוּנְד אוֹג וָום הָאב אִיךְ גְזִינְדִיגְט פַּר דִיין פָּאטֶר כִּי מְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשִׁי וָואם עֲר בְּגֶערְט מֵיין לֶייבּ: (ב) וַיֹּאמֶר לוֹ חָט יְהוֹנָתָן גְּוָאגְט צוּ אִים חָלִילָה עִם אִיז פַּאר מִיטֶן לֶא תָּמוּת דוּ וָועְסְט נִיט וָועְרִין נִיטְשִׁיט הִנֵּה לֹא יַעֲשֶׂה אָבִי מִיין פאטֶער

גָּדוֹל אוֹ דָּבָר קָטֹן וְלֹא יִגְלֶה אֶת־אָזְנִי
וּמַדּוּעַ יַסְתִּיר אָבִי מִמֶּנִּי אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה אֵין זֹאת׃ ג וַיִּשָּׁבַע עוֹד דָּוִד וַיֹּאמֶר
יָדֹעַ יָדַע אָבִיךָ כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
וַיֹּאמֶר אַל־יֵדַע זֹאת יְהוֹנָתָן פֶּן־יֵעָצֵב
וְאוּלָם חַי־יְהוָה וְחֵי נַפְשֶׁךָ כִּי כְפֶשַׁע
בֵּינִי וּבֵין הַמָּוֶת׃ ד וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל־
דָּוִד מַה־תֹּאמַר נַפְשֶׁךָ וְאֶעֱשֶׂה לָּךְ׃
ה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוֹנָתָן הִנֵּה־חֹדֶשׁ
מָחָר וְאָנֹכִי יָשֹׁב־אֵשֵׁב עִם־הַמֶּלֶךְ׃

רַב אוֹ פִּתְגָם זְעִיר יְהָא
יְחַוֵּי לִי וְהָא דֵּין כְּסֵי
אַבָּא מִנִּי דַּת פִּתְגָמָא
הָדֵין לֵית דָּא קָנָמָא׃
ג וְקָיֵם עוֹד דָּוִד וַאֲמַר
מְדַע יְדַע אֲבוּךְ אֲרֵי
אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ
וַאֲמַר לָא יְדַע דָּא יְהוֹנָתָן
דִּלְמָא יִתְנַכְּסִים וּבְרֵם קָיֵם
הוּא יְיָ וְקַיֵּם נַפְשָׁךְ אֲרֵי
כְּפִסְקָא חָדָא הִיא וּבֵין
מוֹתָא׃ ד וַאֲמַר יְהוֹנָתָן
לְדָוִד מָא רְעָוָא נַפְשָׁךְ
וַאֲעֻבֵּד לָךְ׃ ה וַאֲמַר דָּוִד
לִיהוֹנָתָן הָא יַרְחָא מְחַר
וַאֲנָא אֶסְתָּהַר עִם
מַלְכָּא

מהר"י קרא

כ (ג) כפשע . כפסיעה אחת בלבד החוק כשנעץ החנית בכותל : (ה) אשב עם המלך . רגיל אני לישב אצלו :

רש"י

כ (ג) כפשע . כפסיעה אחת נפטרתי מפניו והכה בהנית בקיר כאותה פסיעה גללתי מן המות : (ה) הנה

חדש מחר . חידוש הלבנה וכל מועדי שולטן המלך אין נמנע ירום מלכא סיום טוב אל הלחם : ואנכי ישוב אשב עם המלך לאכול . לשון הווה הוא ואנכי רגיל ליסב עם המלך תמיד לאכול סמוך לו : ושלחתני . מעתה ונסתרתי עד

רלב"ג

מבעוד יומו לך בקיצות בשדה בסעם לא סיתם טומתו לסרע לדוד כי כבר נכנע לו בפלשים לסמגדו מי ס' סם יומת : (ג) כפשע כיני ובין סמוות . ר"ל בקיצור מועט כלומר תתמך פסיעה אחת וזה מבואר מאד בעת שסיה דוד מנין לפניו כי לולי שעה מפניו מעט שכנו סמיתו : (ה) ואנכי יסב אסב עם המלך לאכול . ככמו סיום טוב ולזה יבואו

מצודת ציון

כ (ג) ואולם . ולאבל : כפשע . מל' פסיעה ולעבדה :

מדוע יסתיר סדבר הזה סם בן בודאי אין זאת סמתו : (ג) וישבע עוד דוד ואמר . ר"ל סבי מגלחתי בן בשניך ולזה נסמיתי ממך לבל תעצב ומזל ונכבע ואולם מי ס' וגו' כי בכמוד בסיעה אחת ביני ובין סמוות כי לולא נזדמני בעת בסבילי סחיות סיה ממנים אותי וכאומר יסיה לך בדעת אם בדעת ח"ו אבי סמיד בסכסוך : (ד) מה תאמר בנפשך . לפי שסתכמה בזעזים בעיפם בסעם סמבלבל אמר לו מה תאמר ובקש לך עצה : (ה) חדש מחר . ר"ל ראש סדש וסיה מדרך כל אוהבי אדם לעשות עם סמלך בסבת סיום מי מהם יאמר לפעמים ישמע מלכנו : ואנכי וגו' . דרכו לשבת עם סמלך לאכול עמו

פירוש ע"ט

וַאֲנָן . מִיט דֶעם טָרִיט בֵּין אִיךְ נְצוּל גִיוואָרֶן פּוּן דֶעם טוט׃ (ד) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל דָּוִד תֶּם יְהוֹנָתָן גִּוואָם צוּ דָּוִד וָאוּם דִּיין לַייב וָועט זָאגָן אִיךְ טוּאָן צוּ דִיר׃ (ה) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל יְהוֹנָתָן הָאט דָּוִד גִיוואָגט צוּא יְהוֹנָתָן הִנֵּה חֹדֶשׁ מָחָר וָאנָכִי אֵינוֹ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אוּם אֲלַי דִיא וָואם עֶסְסָן בִּיי דֶעם טִישׁ פּוּן דֶעם מֶלֶךְ וָועֶרט קֶויינֶר נִיט פַּר מִינֶן פּוּן צוּ קוּמָן צוּם טִישׁ אוּם דֶעם טָאג רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וְאָנכִי יָשֹׁב אֵשֵׁב אוּם אִיךְ בִּין גוּוואָגט צוּ זִיצָן תָּמִיד נָאהָנְט בִּיי דֶעם מֶלֶךְ צוּ עֶסְסָן. וָעֶט אִיךְ דִיךְ וְשִׁלַּחְתַּנִי דוּ וְאָלְסְט מִיךְ הַיינְט אוּם וְוִי דַיין נִפְקְדוּתִי בְּשָׂדֶה אוּם אִיךְ וָועֶלְן וָועֶרן פַּאר בָּארְגִין אוּם פָּעלְד בִּיז אִין דֶעם אָבֶענְד פּוּן דֶעם דְרִיטֶן טָאג דַהֲיינוּ בִּיז נָאהְ דִי צְווִיי טָעג רֹאשׁ חוֹדֶשׁ דָעֶן וָועט מִיין אוֹרט בְּלַייבֶן לַיידִיג וָועט זִיךְ דֶער מֶלֶךְ פַּאר

וואונדרין

לֶאֱכֹל וְשִׁלַּחְתַּנִי וְנִסְתַּרְתִּי בַּשָּׂדֶה עַד
הָעֶרֶב הַשְּׁלִשִׁית: יִ אִם־פָּקֹד יִפְקְדֵנִי
אָבִיךָ וְאָמַרְתָּ נִשְׁאֹל נִשְׁאַל מִמֶּנִּי דָּוִד
לָרוּץ בֵּית־לַחֶם עִירוֹ כִּי־זֶבַח הַיָּמִים
שָׁם לְכָל־הַמִּשְׁפָּחָה: יִא אִם־כֹּה יֹאמַר
טוֹב שָׁלוֹם לְעַבְדֶּךָ וְאִם־חָרֹה יֶחֱרָה לוֹ
דַּע כִּי־כָלְתָה הָרָעָה מֵעִמּוֹ: יב וְעָשִׂיתָ
חֶסֶד עַל־עַבְדֶּךָ כִּי בִבְרִית יְהוָה הֵבֵאתָ
אֶת־עַבְדְּךָ עִמָּךְ וְאִם־יֶשׁ־בִּי עָוֹן
הֲמִיתֵנִי אַתָּה וְעַד־אָבִיךָ לָמָּה־זֶּה

מַלְכָּא לְמֵיכַל וְתִשְׁלְחִנֵּי
וְאֶטְמַר בְּחַקְלָא עַד רְמַן
רַמְשָׁא דְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה:
יִ אִם מְבָעָא יְבָעֵינַנִי
אֲבוּךְ וְתֵימַר אִשְׁתָּאְלָא
אִשְׁתְּאַל מִנִּי דָּוִד לְמֵיזַל
לְבֵית לֶחֶם קִרְתֵּיהּ אֲרֵי
שְׁרִוּי נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
יוֹמָא דֵּין הַמָּן לְכָל
דַּרְעֵיתָא: יא אִם כְּדֵין יֵימַר
טַב שְׁלָם לְעַבְדָּךְ וְאִם
מִתְגְּזַר יִתְגְּזַר לֵיהּ דַּע
אֲרֵי גְּמִירָא בְּיִשְׁתָּא
מִנֵּיהּ: יב וְתַעֲבֵיד טִיבוּ
עִם עַבְדָּךְ אֲרֵי בְּקְיָמָא
דַּיְתָ אֶעְלֵיהָ יָת עַבְדָּךְ
עִמָּךְ וְאִם אִית בִּי חוֹבָא
קְטוֹלֵנִי אַתְּ וְלָוֵת אֲבוּךְ
לְמָא דֵּין תַּעֲילִינַנִי:

ואמר

רש"י

הערב כל יום שליטי ולא תהיה עם המוכלים ויפקד מוסכי ויתמה המלך עלי מו מחר לו למחרתו: (ו) נשאול נשאל. רשות מאל ממנו: זבח הימים. משנה לשנה בזמן הזה: (ז) אם כה יאמר טוב. שלא יחרה לו: שלום לעבדך. חן בלבי להרגני: ואם חרה יחרה. זכו מחשבת לו מעיו להרגני: כלתה הרעה מעמו. סוף דבר מהשבה רעה לו עלי: (ח) ועשית חסד. גמלהני:

מהר"י קרא

ושלחתני. מיתה: ונסתרתי בשדה עד הערב השלישית. של ראש חודש: (ו) אם פקד יפקדני. אביך למחר על השולחן לפי שהוא ראש חודש, ואמרת נשאל. ממני דוד לרוץ בית לחם כי זבח הימים לכל המשפחה. משנה לשנה חוק זבח זה לבולן ועלי היות שם היום: (ז) טוב. אם יאמר כי טוב עשית חסיון כי טוב למעבדך: כי כלתה. אלי הרעה מעמו. גמר בדעתו להרגני: (ח) על עבדך. עם עבדך. התקרבתם על החסם עם הלחם:

רד"ק

וכיון שמנחני לאכול בשלחנו יפקדני כל שכן שהוא יום ר"ח וכאים כל האוכלים בשלחן אחד כמו ביום טוב: עד הערב השלישית. פירוש עד עת ערב של יום שלישי ואומר השלישית לשון נקבה על העת וכת"י עד עידן רמשא דיומא תליתאה: (ו) זבח הימים. היה מנהגם לעשות זבחי שלמים בני המשפחה יום בשנה וכן נאמר באלקנה לזבוח את זבח הימים: (ח) ועשית חסד על עבדך, כמו עם עבדך וכת"י וכן ויבואו האנשים על

מצודת דוד

כלתה: ושלחתני. כ"ל כאשר השלה מסיום מחשבתי להסתר סיום ומתי ומהרהו עד שיבוא עד עת תוכל להודיעני מחר מהשכוחה: (ו) אם פקוד. הם יזכור כי לבקוש מני מה שאוב לומר שמעתי שמלך עליהו לפלוט עצמו על הזמן הקבוע לבני משפחתו בכל שנה (ומשנה כי בזולת כ"ח לא יאמר עליו כי הין כדבר קבע לזמן בכל יום והם כל"ח לפי שהיה ביום ראשון של חודש ובכל ר"ח חולם כשאר ימות השנה כי ר"ח וגם ביום ההוא בלתחריו מן קרוב לדבר מושאל עליו): (ז) כה. כ"ל שוב שבעת שם בוחת מו בעת ההוא לטובת שלום לעבדך, מו תדע כי שלום לי ולכן רוצה להמשיכני: דע כי כלתה. כ"ל סוף דעתו להמיתני ולזה אמר לו עד שם בוחת הרעה עלינו לבזוק כי יד: (ח) ועשית חסד. לעזות הוא עם נכרים: כי בבריתו. לאות הוא שבעת עמדי הסד: ואם יש בי עון. כ"ל

פירוש ע"ט

וואונדערן אוף מיר מארגין אדער איבער מארגין:
(ו) אם פקד יפקדני תו'אובגרעקן ווען מיך ריין פאטער
גידענקן אוז ווען פרעגן אויף מיר ואלסטו זאגן
נשאל נשאל ממני דוד הט פרעגן פון מיר
רשות צו לויפן קיין בית לחם זיין שטאט כי זבח חמים
יתר דען איין שעכטונג פון קרבנות איז דארטן אין
דר צייט פון יאר צו יאר צו דער נאנצר משפחה:
(ז) אם כה יאמר אוב אזו ווען ער ואלט זאגן טוב עם איז גוט
אוז ווען ניט ברוגז זיין שלום לעבדך איז זיין צו הרגנן
מיר ריין קנעכט אוז ער האט ניט אין זין צו הרגנן

תביאני׃ ט וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן חָלִילָה לָּךְ
כִּי ו אִם־יָדֹעַ אֵדַע כִּי־כָלְתָה הָרָעָה
מֵעִם אָבִי לָבוֹא עָלֶיךָ וְלֹא אַתָּה אַגִּיד
לָּךְ׃ י וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוֹנָתָן מִי יַגִּיד לִי
אוֹ מַה־יַּעֲנֶךָ אָבִיךָ קָשֶׁה׃ יא וַיֹּאמֶר
יְהוֹנָתָן אֶל־דָּוִד לְכָה וְנֵצֵא הַשָּׂדֶה
וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם הַשָּׂדֶה׃ יב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
אֶל־דָּוִד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־אֶחְקֹר
אֶת־אָבִי כָּעֵת ו מָחָר הַשִּׁלְשִׁית וְהִנֵּה
טוֹב אֶל־דָּוִד וְלֹא־אָז אֶשְׁלַח אֵלֶיךָ

ט ואֲמַר יְהוֹנָתָן חַס לָךְ
אֲרֵי אִם כְּדַע אֵדַע אֲרֵי
גְמִירָא בִישְׁתָּא מִן אֲבָא
לְמֵיתֵי עֲלָךְ וְלָא וַהֲבִית
אֲחַוִי לָךְ׃ י וַאֲמַר דָּוִד
לִיהוֹנָתָן מַן יְחַוֵי לִי אוֹ
דִלְמָא יְתֵבְנָךְ אֲבוּךְ
פִּתְגָמִין קָשִׁין׃ יא וַאֲמַר
יְהוֹנָתָן לְדָוִד אֲתָא וְנִפּוֹק
לְחַקְלָא וּנְפַקוּ תַּרְוֵיהוֹן
לְחַקְלָא׃ יב וַאֲמַר יְהוֹנָתָן
לְדָוִד יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל
אֲרֵי אֶבְדוֹק יָת אֲבָא
בְּעִדְנָא חָדָא מָחָר אוֹ
בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וְהָא
פְּתָגָמָיָא טָקְנִין
מִתְאֲמְרִין עַל דָּוִד וְלָא
מְבָעֵן אֶשְׁלַח לְוָתָךְ

ואחוי

ת״א כי חלילה כמוהו . פתגמין קשין דברים קשים כמו אלו שאמרת כי אחקור כמו

מהר״י קרא

חביאני . ה׳ תסף פתח מיעטיך לחבא : (ט) חלילה . שאין בך עון כיוצא : ואל אותה אניד לך . בהשמיד : (י) מי יגיד לו . בשדה אם יאבר טוב אוריענך אביך קשה מי יגיד לי : (יא) ונצא השדה . ושם נדבר בענינה : (יב) כעת מחר השלישית . כהרי׳ בעידנא חדין מחר או ביומא תליתאה : והנה טוב אל דוד . שיאמר טוב : ולא אז אשלח אליך . בתמיה . וכי לא אשלח

רש״י

(ט) חלילה לך . כמות לחכדמי בחדע כו שכלתה משמו הרעה ולא אגיד לך : (י) מי יגיד לי . כמקום פחסתר שם : (יב) ה׳ אלהי ישראל . לשון שבועה . השלישית . ביומי מחר זהו יום שלישי כשעה על עכשיו כי מחר מהם ובמה לא יתמה מחר מהי מכל יתמה ביום השלישי :

רד״ק

חנשים נחה ארם על אפרים : (ט) חלילה לך . פי׳ חלילה לך כלשהשדני בזה שאדע הרעה ולא אותה אניד לך : (י) מי יגיד לי . פי׳ אם טוב יענך או אם יענך קשה ומשיב הפסוק לעדעו חסרון ראשיתו וכמוהו נגיד חסר הבנות וגו׳ ופי׳ מה כתוב אם אז ישיבישי חקשה שיענך מה ההיה אם להשיבתיו או לגרשני וי״ת או דילמא ופי׳ קשה אבירה קשה וכן ישקישר יענה עזות : (יב) ה׳ אלהי ישראל . שבועה : בעת מחר השלישית . מחר בעת הזאת אחקרני השלישית על העת כלומר בעת הזאת של יום השלישי כי מחר יאמר בקרוב והרחוק וי״ת בעידנא חדין מחר או ביומא

מצודת דוד

ונמה:(יא)יצא . ישוב : קשה . תכוסה קצה : (יב) אחקור . מלשון

מצודת ציון

מעלין הוא לך מלשון נמוג בן עון ובעמוקו יסוד הכרית עד לבבר סם מדע וגו׳ כ״ל לא תמלא בן עון בעבעמוקו מעליו ענוך דבקי מבני : (י) מי יגיד לי . כ״ל מי יגיד לי : או מה . כ״ל מי יענך טוב או ענך קצה מי יגיד לי מסרון המקלת למדעו מסרון למשיבו : (יב) השדה . כי בן המתוק סוד כ״ף בכתב סלה יהיה נשמע נמוג : (יג) ה׳ אלהי ישראל . כ״ל ה׳ אלהי כבעבע כמו וגו׳ : כעת מחר . בעת הזאת כיום מחר השלישית הוא יום שלישי כמחר כ״מ : והנה טוב . כשהשמיע הסודעצה טובה : ולא אז ואני . וכי לא אז אשלח אליך לבשרך טובה בעתיה :

פירוש ע״ט

הָא אֵין מִיר אֵיין זוּנְד טֵיט הִיא כִּיךְ וְעֵד אֶכֶךְ לְמָה זֶה
תְּבִיאֵנִי אוֹב בִּ״ז דַיין פָאטֶר וְואהרום וְאלְטְבוּ מִיךְ דָעֶן
אַרוֹם גִיין אִין פֶעלְד וָעֶנן וַיי בֵּיירִי אַרוֹם גְנאנֶגֶן אִין
בֶּרְעֶנֶן׃ (יב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן הֶם וְהוֹנָתָן גְנאנְט פַּר מִיטֶן
וָאל זַיין צוּ דִיר דו וְאלְטְבוּ מִיךְ חוּשֶׁך זַיין בִּ״ז יְדִיעַ אֲבִיךְ
אַז אוֹב אִיךְ וְעֶל וִוִיסֶן אַז עֶם הֶט זִיךְ פַּר לֶעֶנְד דֶם
בֶּייס פוּן מַיין פָאטֶר צוּ קִיכֶּן אוֹף דִיר וְלָא אֹתָה אַגִּיד לָךְ
אוּנ אִיךְ וְאל עֶם נִיט וְאנֶן צוּ דִיר׃ (יג) וַיֹּאמֶר דָּוִד הֶט
דָּוִד גְנאנְט צוּ יְהוֹנָתָן מִי יַגִּיד לִי וְוער וְועט וְאנֶן צוּאוּ
מִיר אִין דֶעם אֶרְט וויא אִיךְ וְועל מִיךְ דָארְטֶן פָאר
בָּארְגֶן אוּב דִיין פָאטֶר וְועט גוּטֶם בֵּיירִין אוֹיךְ מִיר
אוּ מַה יַּעֲנְךָ אָבִיךָ קָשֶׁה אֶדָעֶר וִוס דַיין פָאטֶר וְועט דִיר
עֶנְטְפֶּרן אִיךְ מִיר הָאלְטֶט בֵּייזֶד׃ (יא) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל דָּוִד

מצודת ציון

(ט) חלילה לך . כ״ל מלילה לך מעשות זה שלכלה מחשות כיד מכי כי יוכלו מס מכם שלכלה הרעה מעם אבי להם לגיד לך מגיד לך כדי בחשבון : (י) ויאמר דוד אל יהונתן מי יגיד לי או מה יענך אביך קשה . כ״ל מי יגיד לי מס מכם יתרה לו כדי בשבתו לאמצעו ממנו או שיהיה חקשה שיענך מה ההיה אם להשיבתיו או לגרשני וי״ת או דילמא ופי׳ קשה אבירה קשה וכן ישקישר יענה עזות : (יב) ה׳ אלהי ישראל . שבועה : בעת מחר השלישית . מחר בעת הזאת אחקרני השלישית על העת כלומר בעת הזאת של יום השלישי כי מחר יאמר בקרוב והרחוק וי״ת בעידנא חדין מחר או ביומא

דורך

נַאֲחֵי לָךְ: יג כֹּה־יַעֲשֶׂה יְהוָה וְגָלִיתִי אֶת־אָזְנֶךָ: יג כֹּה־יַעֲשֶׂה יְהוָה
לִיהוֹנָתָן וְכֹה יֹסִיף כִּי־יִיטַב אֶל־אָבִי לְיהוֹנָתָן וְכֹה יֹסִיף כִּי־יִיטַב אֶל־אָבִי
אֶת־הָרָעָה עָלֶיךָ וְגָלִיתִי אֶת־אָזְנֶךָ אֶת־דָּרְעָה עָלֶיךָ וְגָלִיתִי אֶת־אָזְנֶךָ
וְשִׁלַּחְתִּיךָ וְהָלַכְתָּ לְשָׁלוֹם וְיִהְיֶה יְהוָה וְשִׁלַּחְתִּיךָ וְהָלַכְתָּ לְשָׁלוֹם וְיִהְיֶה יְהוָה
עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אָבִי: יד וְלֹא אִם־ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אָבִי: יד וְלֹא אִם־
עוֹדֶנִּי חָי וְלֹא־תַעֲשֶׂה עִמָּדִי חֶסֶד יְהוָה עוֹדֶנִּי חָי: וְלֹא־תַעֲשֶׂה עִמָּדִי חֶסֶד יְהוָה
וְלֹא אָמוּת: טו וְלֹא־תַכְרִית אֶת־חַסְדְּךָ וְלֹא אָמוּת: טו וְלֹא־תַכְרִית אֶת־חַסְדְּךָ
מֵעִם בֵּיתִי עַד־עוֹלָם וְלֹא בְּהַכְרֵת יְהוָה מֵעִם בֵּיתִי עַד־עוֹלָם וְלֹא בְּהַכְרֵת יְהוָה

נַאֲחֵי לָךְ: יג כְּדֵין יַעֲבֵיד
יְיָ לְיהוֹנָתָן וּכְדֵין יוֹסִיף
אֲרֵי גְמִירָא מִן אֲבָא
לְמֶיתֵי בִישָׁא עֲלָךְ
נַאֲחֵינֵי לָךְ וְאֶשְׁלְחָנָךְ
וְתֵהַךְ לִשְׁלָם וְיֵהֵי
מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעֲדָךְ כְּמָא
דַהֲוָה בְּסַעֲדֵיהּ דַאֲבָא: יד וְלָא עַד דַאֲנָא קָאֵם
וְלָא תַעֲבֵיד עִמִּי טִיבוּ
מִן קֳדָם יְיָ וְלָא אֲמוּת: טו וְלָא תַפְסִיק יָת
טִיבָךְ מִן אֱנָשׁ בֵּיתִי
עַד עָלְמָא וְלָא כַּד שֵׁיצֵי

רש"י

(יג) כה יעשה לי. הקב"ה כי אחקור את אבי ואמצא עמו טוב אליך אם לא אגלה ע"י שליח ואגליתי אזנך כי העוכה אני יכול לגלות ואם אינו שולח אלי אהרע לך לותה לא אגלה פן יודע לאבי מקום אחיה אם ואגליתי לו בעצמי את אזנך: (יד) ולא אם עודני חי. לשון בקשה היה כתוב ולא יהן לי לעבדיך (מלכים ב' ה') ואיננו ממשמעו ולא תעבה לי טובה כעודני חי בתעבה עמי חסד ה' במרס למות ואהו החסד שלא תכרית את חסדך מעם ביתי בזולת תכרות לי ברית בחיי: (טו) ולא בהכרית ה'. וגם לא

מהר"י קרא

אליך שליח מבשר טוב: וגליתי את אוזך. על ידו: (יג) כה יעשה ה', לשון קללה. כך וכך יאמר לי אם לא אודיעך: כי ייטיב אל אבי, אם ייטיב בעיני אבי להרע לך. וכן' פרו' כי יישיב כי יהבה כנון המיבו מצבות הרמו מצבות: וגליתי את אוזך. אני בעצמי ולא השליח שלא יודע לאבי: ויהי ה' עמך. שהצליח למלוכה כאשר המלך אבי: (יד) ולא אם עודני חי ולא תעשה עמדי חסד ה' ולא אמות. ולא אם עודנו חי שהוא כהנים, ובחמיה. לא אמית על ידך בחיי שלא תקצר ימי, והו הסד שתעשה עמדי, שלא תהרגני. וכן לשון המקרא כנון נשאו נהיות ה' ולא פירש נשאו נהרות קולם. ולא אם כלומר ולא אשר עודני חי. כנון אם תקריב. ורבותי פירשו לשון בקשה כמו ולא יהן לעבדך, אנא אחי לא תעשה לי טובה עשרים אמות. ומהו החסד שלא תכרית חסדך מעם ביתי. בואת

רד"ק

הליואהה: ולא או אשלה אליך. התמיהה: (יג) כי ייטיב אל אבי. ואיצב וישר בעיניו להביא את הרע אליך וגליתי את אזנך: ויהי ה' עמך כאשר היה עם אבי. בדבר המלוכה יהיה עמך ש. נצליח על אויביך כמו שהיה עמהו: (יד) ולא אם עודני חי. לא אשאל במכך אם עודני חי כשתמליוך כי איני ירא שלא תעשה חסד ה' עמדי: ולא אמות. כי ידעתי כי חסד תעשה עמדי, ובה שאמר חסד ה' כי בברית ה' באו שניהם כשכרתהו ברית כמו שאומר ויכרתו יהונתן ודוד ברית ואמר לי דוד כי בברית ה' הבאת את עבדך ואחו ברית ה' שאמרו בכרתם ברית ה' עד ביני וביניך, אבל זה הדבר אני שואל מיכך שלא תכרית החסד מביתי גם אחרי אפילו בהכרית ה' את אויבי דוד מעל פני האדמה עד שלא ישאר איש מהם לא תכרית ביתי אף על פי שמשפחת אבי מכולל אויבי דוד:

רלב"ג

יכלו מני סביבים ולפ יכלו זה סמיכות בכינים מו בצור: (יד) ולפ אם עודני מי יגו'. כ"ל מיכי יכלו אם עודני מי בחייכך מולך כלפ תעשה עמי חסד ה' ולפ ממנה וגם אחרי מותי מיני יכלו אחרי חסדך מעם ביתי פפי זמה ביתי עד עולם ולפ בעת ביכל ב"ה"י אם ה' מיכי דוד מעל פני זמה מיני יכלו בתכרית חסדך מעם ביתי בסול מתכסחה מיכי דוד. וכמו כלה יכונהן גם כן בית עם בית דוד. כ"ל שתן בריתו עם דוד לכך הפל עם בית דוד בלכלם לפמרם מסכע כפי היכולת ולכל יכונהן עלמו פס יעמוד על זה הבריח לגבוד בדוד ובכיתו ומאר שכפ"ה יעקב מיד

מצודת דוד

(יג) כה יעשה וגו'. הוס ענין בבועם וגם ולפ אמר וכרי הוס כלפ אמר שופה כוחת עפמ לי וכן יוסיף וגו': כי ייטיב. כלפבר יסיה יפהו שוב בעיני אבי להרע לך אם כי יקבא בעיני לגבבך לעשה על"י הוגלה מוכן כי התלטה מעם לעושה מהבב כי חלק בשלום מעלי פחד וסוף הדבר יהיה כי אין הדעתון וזה ויהי ה' עמך וגו': (יד) ולא אם עודני חי. כ"ל לא אשאל ממך דבר הם תהיה עדיין מי בחמלוך ולהום ביהור אמר ולפ תעשה וגו' כ"ל ולפ אשאל ממך דבר בעודני בעוד שלא המות ובכי הוס כאומר מובטחני שתקייס הבטיח עמלי בשלמה ובקשה: (טו) ולא תכרית. אף לפ אשאל שלא תכרית נמעוני לבטל החסד עמס ביתי: ולא בהכרית. אף לפ אשאל שתשמור הבטיח בעת יכרית ה' את אויבי דוד מעל פני האדמה עד שלא ישאר איש מהם לא תכרית ביתי אף על פי שמשפחת אבי מכולל אויבי דוד:

מצורת ציון

מקילה ודביקה: (טו) ולא תכרית. כ"ל לפ תמעט.

פירוש ע"ט

דּוֹדֵךְ אֵין שָׁלוֹם וַיהִי ה' לְיהוֹנָתָן וְאֶל נָאט צוּ שָׁלוֹם וַיהִי ה' עִכָּךְ אוּנ נָאט וְאֶל נַיִן מִיט דִיר אַזוּ
אַזוּ טָאן יְהוֹנָתָן אוּנ אַזוּ וְאֶל עֶר מֶעֶרֶן מִיט מַיִן קָאטֶר כִּי יֵישִׁיב אֶל וִוי עֶר אִיז גוּוֹעָן מִיט מַיִן קָאטֶר: (יד) וְלֹא אִם עוֹדֶנִּי
אָבִי אַז עָם וָועט בֶּגִיטֶעֶן צוּ מַיִן קָאטֶער דָם בֶּייט חַי אִיךְ בָּעט דִיךְ וְאָלְסְטוּ דָעֶן גִיט טָאן צוּ מִיר אַיִן
אוּף דִיר כְּלוֹמַר אַז עָם וָועט נְגְמֹר וְעֶרֶן בֶּיי אִים דוּ טוֹבָה וַוייל אִיךְ לֶעב נָאךְ לָא תַעֲשֶׂה עִמָּדִי חֶסֶד אוֹדֶר
דָּגָה צוּ הַרֶגֶעֶן דִיךְ וְגָלִיתִי אֶת אָזְנֵךְ וַיַּעַל אִיךְ אַלַיין וְאָלְסְטוּ פִּיךְ נָאט אַנְטְפֶלְעֶקֶן דָם פַּר בֵּייגוּ אוּיעֶרֶן גִיט דוֹרְךְ אַיִן
אִיי אִיךְ וָועל שִׁמָּארְבִּין.אִין דָאס אִיז דֶער חֶסֶד דוּא שְׁלִיחַ כְּדֵי מַיִן קָאטֶר וְאֶל גִיט גְוואר וְעֶרֶן דָם אֶרֶט
וְאָלְסְטוּ מִיט מִיר פּוּרָה בְּרִית וַיִן בֶּייא מַיִן לְעֶבֶן: וְיִי דוּ בִיסְט דָאךְטֶן פַּר בָּאדֶן וְשָׁלַחְתִּיךְ וְהָלַכְתָּ לְשָׁלוֹם
(טו) וְלֹא תַכְרִית אֶת חַסְדְּךָ אַז דוּ וְאָלְסְט גִיט פַּר שַׁנַיידֶן אוּנ אִיךְ וָועל דִיךְ אַוועק שִׁיקֶן אוּנ דוּ וְעֶסְט גִיין
בִּיין חֶסֶד פּוּן מַיִן הוּז גִיזוּנְד בִּיז אַיבֶּג וְלֹא אוּנ אוֹךְ
וְאָלְסְטוּ

את־אויבי דוד איש מעל פני האדמה׃ מז ויכרת יהונתן עם־בית דוד ובקש יהוה מיד אויבי דוד׃ יז ויוסף יהונתן להשביע את־דוד באהבתו אתו כי אהבת נפשו אהבו׃ יח ויאמר־לו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד מושבך׃ יט ושלשת תרד מאד ובאת

מהר"י קרא

ה' את אויבך: (מז) ובקש ה' מיד אויבי דוד. ואמר לסוף יפרע מיד אויבי דוד מה שיהיו רודפין אותו להורגו שהרי לבסוף נהרג שאול ואבנר ואף יהונתן נהרג בעונם. ומדרש כיוצי הוא ועל דוד נאמר שנתבקש ממנו בברית זה בשעה שאמר למפיבושת אתה וציבא תחלקו את השדה. יצאתה בת קול ואמרה יבעם ורחבעם יחלקו את המלכות. ומצינו סמך למדרש כיוצי במקרא כי נאץ נאצת את אויבי ה'. כי שמחת: (יח) ויאמר לו יהונתן. חזור ושונה דבריו ועל הספר ומוסב על חדש מחר לעיל: ונפקדת. ותתפקד אתה ותזכר כאשר יפקד מושבך עם פקידת זכירת המקום. שכן דרך לומר בסיפר הסעודות כאן ישב פלוני בשולחן המלך ועל פי המלך. ורבותי פירי בשיהיה מושבך חסר מן היושב והרג' ארי יהא מרוח בית אסחרותך: (יט) ושלשת תרד. פירש רבינו ושלשת את הימים

לשון זכרון: כי יפקד. לשון חסרון; (יט) ושלשת. שלשת ימים וזו תרד מאד כלומר לכשתגיע היום השלישי תרד

רלב"ג

לויבי דוד ויפקע מהם פח יגוד כזה שכליהם: (יז) והוסיף גם כן יהונתן להשביע את דוד בדרך שיהיה כריתת ברית ביניהם מלא מוזק לחשבתו מותו כי אהבת נפשו אהבו: (יח) ואמרת מחר חדש. כ"ל שיבאו שם עד הערב השלישי כמו שאמר דוד לו יהיה הכלון כזה

רד"ק

(מז) ויכרות יהונתן עם בית דוד. אחר שבקש יהונתן מאת דוד שיהיו בריתו עם ביתו כרת גם הוא ברית להיות בריתו עם בית דוד גם כן וזהו ונשיו ובניו ובית אביו גם כן כי כל זמן שתמשך מלכות אביו יהיה בריתו עם בית דאר לשמרם בכל כחו. ועוד הוסיף יהונתן ואמר ובקש ה' מיד אויבי דוד אם ישקר בבריתי: ויבקש מידו ועוד הוסיף לחשביעו בכח האהבה שהיה אוהב אותו: (יח) ונפקדת. ונזכרת כי יזכרך אבי כשיחסר מכושבך יושב: יפקד. ענין חסרון כמו ולא נפקד ממנו איש וה"ו והתבעי אריי יהי מרוח בית אסחרותך: (יט) ושלשת תרד מאוד. תהיה נסתר ג' יכים כמו שאמרתי בשתרת בשדה עד הערב השלישית

מצודת ציון

(יח) ונפקדת. ענין זכרון: יפקד. ענינו חסרון כמו ולא נפקד ממנו איש: (יט) ושלשת תרד מאד. ענין סלוק כמו מלוא מים מני ים (מיכה ז) (כמדבר ל"ג):(יט) האזל. ענין הרחקה כמו ולא נפקד מהם איש (שמואל ב' ט"ז) ועוד נאמר ופח ממני אם תחיה לו לשחיר למעוט המסך מביניהו: (יז) באהבתו אותו. כ"ל לפ הוסיף להשביעו בעבור כי המסך בן לפ יקיים דוד עם הברית שעמו מולם אם שהוסיף להשביע הוא על כי אהב לוהו כנפשו ויסיף. מתענג בהזכיר כי עלוך ועלוך ויסיף לאל יהו לעשות חסד: (יח) ויאמר לו יהונתן. פתח הוא להשביע על עם שבאלהו דוד מי יגיד לו ואמר לן מחר ל"ג. ותחיה זכר לשבר יחסר מקום מושבך מלין יושב כה וכ"ל ע"י שאמר ל"ם תחיה בודאי זכר עם לעתר עם למעתם וכמ"ם למעלה: (יט) ושלשת. כל בזכות

פירוש ע"ט

נאלקטו גיט אף טאן דיין חסד פון ני בחברת ה ווען אוג האט גואנט צו מפיבושת דר זון פון יהונתן דו נאט ווערט פר שנייקן די פיינד פון דוד איש איטליכר אוג ציבא ואלט איר זיך צו טיילין דאם פעלד איז מאן ום איז אים איין שוגא ווערט ער פאר שנידין ארום גיבאנגין איין בת קול אין הט גואנט רחבעם מעל פני האדמה פון דער ערד כלומר אפילו ווען עם דיין איינקיל אוג ירבעם ואלן זיך צו טיילין מיט דר מלוכה: (יז) ויוסף יהונתן אוג יהונתן הט גיכוערט צו בשוערן דעם דוד בהאהבתו אותו וויל ער הט אים ווארום איר ליים אז נאט ווערט פאר שנידין דיינו פיינד בעט איר דיך דו ואלקטו דענקט מאל ניט זייער ליב גיבאט: (יח) ויאמר לו יהונתן הט גואנט צו מפיבושת דר זון פון יהונתן דו מחר חדש אוג אים מחר חדש מארגין איז ראש חודש אין דר טדר איז פון אלי די ום עסין בי דעם טוש פון מלך וויא זאלין קומען אוג דעם טאג צו דעם טוש ונפקדת דען ווערטו גדאכט ווערן כלומר מיין פאטר ווערט דיך גידענקן אין ווערן פרעגין וו דו ביכט כי יפקד טושך דען עם ווערט גימיינערט ווערין דיין

זיצונג

יוֹתָהָן לְאַתְרָא דְאִסְתַּמַּרְתָּא תַּמָּן בְּיוֹמָא דְחוֹלָא וְתִתְיַב בְּסִטַּר אֶבֶן אָתָא׃ כ וַאֲנָא תְלָתָא גִירִין בְּקִשְׁתָּא אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָּׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאָזֹל׃ כ וְהִנֵּה שְׁלֹשֶׁת הַחִצִּים צְדֵה אוֹרֶה

רש"י

כמקום סתר ותתחבא הרבה כי לו יבקשוך ובאת אל המקום הסתר הזה אמר אתה נסתר בו היום ההוא יום מעשה מלחמה וכן הרגש יותן ביומא דחולא אחותו היום נסתר כמה שנאמר ויסתר דוד בשדה מיד ויהי החדש מחר׃ האבן האזל׃ אבן שהיתה אות להולכי דרכים׃ האזל׃ הולכי הדרך וכן תרגם יונתן אבן אתת׃ אבן רחות׃ (כ) צדה אורה׃ לפי מפיק ר"ש ופתרון זה כמו לגד כל תיכה בלשיכה לפ"ד בתחלתה הטל לה ר"ש בסופה בלע אותה אבן לאורה הגיס למטרה כדי שלא יכון סגיר וזה סימן יהיה לך לעתה

מהר"י קרא

או הדד מאוד לכשיגיע יום השלישי הדד בסקום החסתר והחבא הרבה כי או יבקשוך ובאת אל סקום סתרך שאתה נסתר בו ביום שהוא יום פלאסת המעשה כת"י יומא דחולא שאיתו היום נסתר. כמו שנאמר ויסתר דוד בשדה סיד החדש מחר. ומורי פירש תדר מאוד בלב הסלך. ואין דברי שניהן נראין. שהרי לדבריהן מהו שאמר לו וגסתרת יותר ביום השלישי. ושוב אמר לו וישבת אצל האבן האזל. ועיד מצינו שבחודש השני לא דבר כלום שנאמר ויקם יהונתן סעל השולחן בחרי אף ולא אכל לחם ביום החודש השני. וכתיב ויהי בבוקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד. אך מקרא זה מוכיח על פתר' שאמרנו לעיל. עד הערב השלישית, של יום ראשון, ישלשת תדר באוד. והזירו לאמר לו תסתר לך אלו ג' הימים. והדר באד. להסניק להחבא שמא יתפשוך. אל המקום. נראה לי כן המקום. כמו אל מקום שהנחלים הולכים. שפירושו ממקום שיצאו הנחים כשהולכים שם באותו מקום עצמו שבים ללכת מהחת הארץ לכך הים אוגנו מלא. וכן ויאמר אברהם אל שרה מן שרה. ובאת אל המקום אשר נסתרת שם. פירש תבא ביום ד' בהשכמה כתרגי יביא איש את דשנו. ותבא מן המקום אשר נסתרת שם ביום שעשינו קיום זה וסוד דבריהן, ד"א ביום המעשה כתרגי ביומא דחולא. וכן ביום נסתר כשנפסר בילקי יונתן, שאמר ויהכר דוד בשדה ויהי החדש. הוא יום שאחר ב' ימים של ראש חודש שהוא הביעי ליום הללו: וישבת אצל האבן האזל. ת"י אבן אתא שהוא אות וסימן לאולי דרכים לשון אולי מים. לשון הליכה: (כ) צדה. לא מפק ר': אורה. מלשון אורה אתכם ביד אל. וצדה אורה. לשון יריית חצים

רלב"ג

כיסוד שם עד בקר היום הבליבי מהמדם הפני וכן כלאה מנה כמנר תקר זה ויהי בבקר ויולד והנה יהונתן הבדם למוצד דוד וקטד מתר בעמקר כסוסן סנוס ילאה סוסך בוסמדם. וכתת אל המקום אשר נסתרת שם כשהגיע היום האמצעי מהסתרתו בשדה וכשהגיע אל מקצי הבלא עיין בוסף עד שיסצא בלא יעניכך: אזל הלכן הלוך. לפי שהמקום ההוא היה רחוק ייחד מקום מוגבל ממנו והוא אזל הלכן הלוך ומחבוד שקראתו כן שהיתה כן סניגן להולכי דרכים: (כ) צדה אורה. כ"ל לגד כמלכן תורה בדרך

מצודת דוד

היסיס וכם היום ומחר ומהרסו תדר מאד לשיס נסתר בשמקום במקום שנסתרת שם ביום המעשה והוא יום ראשון כי מיום עשבו השבוע מבר נשבע שמול ליהונתן בכל הימים אם דוד כי גם אז נסתר במקום סהוא: (כ) שלשת החצים. להמה לירות למעלן והבני מהרגו אם להקריבו כפי סיסיון המשוב בעינו ואולי לא יכוין בשני

מצודת ציון

י"ד) וכ"כ ר' סי' לסולכי תורה :(כ) צידה. מלשון ל: אורה. מלך כמו יכה ביס (ממות ע"ו) : למטרה . הוא הדבר מבר שמניס מכוונים

פירוש ע"ט

וַיְצַוֵּנִי כְּלוֹמַר עָם וְעֵט לַיְדִיג וְעָרַן דָּם אַרְט וָם רוּ וַיְצֵט דְרוּיף׃ (יט) וְתִשְׁלַח אוּ אִין דֶּעם דְרִיטֶען טָאג פּוּן הַיינְט דָם אִיבֶּר מָארְגֶן תֵּרֵד מְאוֹד וְאַלְטָט נִידֶערִין וַיֵּעֵר נִידֶערִין. כְּלוֹמַר רוּא וְאַלְטָט נִידֶערִין אוּ אִיין פַּאר בְּאַרְגִין אַרְט אוּ וְאַלְטָט זִיךְ גִיט בַּהַאלְטִין וָארוּם דָעְנְטָט מָאל וְעֵט מֶען דִיךְ וִיכְּען אֶל תַּחֲטָא אֲשֶׁר נִסְתַּרְתָּ שָּׁם רוּ וְאַלְטָט קוּמֶן צוּם אוֹרְט וָאס רוּ בִּיסְט דָארְטִין בְּהַאלְטִין גִיוָארִין הַיינְט אִין דֶּעם אַרְבִּיט מָאג דָם אִיז אֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וָם מֶען מֶעג טָאן אִיין כְּלָאכָה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאָזֹל אִין רוּ וְאַלְטָט דִיךְ וְעֶען בִּיי דֶעם שְׁטֵיין וָם אֶר אִיז אִין צִייכֶן צוּ דִי וָם גִיין אִין וֶועג׃ (כ) וַאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחִצִּים פּוּן דֶעם שְׁטֵיין לְשַׁלַּח לִי לְמַטָּרָה צוּ שִׁקֶען צוּ מִיר צוּ דֶר צִיל כְּדֵי דֶר יוּנְג וָאם וְעֵט נִין גִיט מִיר וָאל זִיךְ גִיט שְׁטוֹסֶן אִין קִיין שוּם

לְשַׁלַּח־לִי לְמִטָּרָה: כא וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנַּעַר לֵךְ מְצָא אֶת־הַחִצִּים אִם־ אָמֹר אֹמַר לַנַּעַר הִנֵּה הַחִצִּים | מִמְּךָ וְהֵנָּה קָחֵנוּ וָבֹאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאֵין דָּבָר חַי־יְהוָה: כב וְאִם־כֹּה אֹמַר לָעֶלֶם הִנֵּה הַחִצִּים מִמְּךָ וָהָלְאָה לֵךְ כִּי שִׁלַּחֵךְ יְהוָה: כג וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וָאַתָּה הִנֵּה

אֲשַׁדַּי לְמִשְׁחֵי לִי לְפַלְגִיקָא: כא וְהָא אֶשְׁלַח יָת עוּלֵימָא אֵזֵיל וְאֵיתֵי יָת גִּירָיָא אִם מֵימַר אֵימַר לְעוּלֵימָא הָא גִּירָיָא מִנָּךְ וּלְבָא סַבְרִי וְאֵיתָא אֲרֵי שְׁלָם לָךְ וְלֵית מִדַּעַם בְּישׁ קַיָּם הוּא יְיָ: כב וְאִם כְּדֵין אֵימַר לְעוּלֵימָא הָא גִּירָיָא מִנָּךְ וּלְהָלְאָה לֵךְ אֵזֵיל אֲרֵי שְׁיָבְקָךְ יְיָ: כג וּפִתְגָמָא דִּי מַלֵּילְנָא אֲנָא וְאַתְּ הָא מֵימְרָא

רש"י

שם תהא ערוך לברוח: (כא) והנה אשלח וגו'. ודרך המבקש מן הירוי הולך עד מקום שרואה שהמץ הולך ואינו יכול לכוון יפה פעמים שהוא מחפשה והמץ להלן ממנו ופעמים שהוא הולך להלן מן המץ וממפשה והנימוס הזה יהיה לך: אם אמור אומר לנער וגו' קחנו ובואה. לא תהא כעלמך ממקום מחבואך וקחנו ובוא אלי כי מין לך שמעתי מחבא רעה: (כב) ואם כה אומר וגו' כך כי שלחך. הקב"ה תמין שתהא כאן ולא תירח ואפי' לירח כי שלום לך הקב"ה לומר לך לברוח ולהמלט: (כג) והדבר אשר דברנו. ברית שכרתנו ביחד: הנה ה' ביני וביניך.

רלב"ג

שתהיה המדה כי למטרה: (כא) החצים ממך והבה. הוא מום שיכוך ליהונתן ולמלט יהיה זה כשיהיה יהונתן מוכה מהחצים בדרך שלא יגיעו עד המדה שיהיה למטרה וכאשר יאמר שלח החצי ממך והלאה יצוה לו לבואו אם לא ידע באמת כי אין בדעת אביו להמיתו ולעשות עמורעה: (כב) כי שלחך ה'. כתרגומו ארי שיבוכך ה'

מצודת ציון

להשליך בו כמו כמטרה למען ילמוד נ"ך: (כא) והנה אשלח. משליך לגד שהמדן הוא כלומר למי מורה למטרה: (כא) והנה אשלח, לשון"ז שהשלח הנעשר מאד נעמדי לעלות החלים: אם אמור אומר. כ"ל קרובים אלי ממך ועמדת עמם ואתהלם כי כשיכלה לעשות זה הסימן שהחצים מאחריך אתה בטוח כי אין רעה עמך ואין דבר חי ה', ואין דבר רע וכן ת"י ולית מידעם כי נשבע לו חי ה' להבטיחו שלא יהרגנו ואז תבוא אצלי: (כב) כי שלחך ה'. כתרגומו ארי שיבוכך ה'

מצודת דוד

לקח מוד מאד וכו יכוין לפי הסימן הנכלה: דאה אורה. משליך לגד שהמדן הוא כלומר למי מורה למטרה: (כא) והנה אשלח, לשון"ז שהשלח הנעשר מאד נעמדי לעלות החלים: אם אמור אומר. כ"ל קרובים אלי ממך ועמדת עמם ואתהלם כי כשיכלה לעשות זה הסימן יזכוך בודאי שלום לו ואין דבר רע. כשכתב לו שבאם יאמר בזאת שלום לו ואין דבר רע. חי ה'. כשכתב לו שבאם יאמר בזאת בודאי שלום לו ואין דבר רע. ואין דבר רע וכן ת"י ולית מידעם כי נשבע לו חי ה' להבטיחו שלא יהרגנו ואז תבוא אצלי: (כב) כי שלחך ה'. כתרגומו ארי שיבוכך ה'

רד"ק

אם תנה אם הלאה כי שמה לא אוכל לדבר עמך פנים בפנים אם בפקום התוא רואים: (כא) קחנו. קח הנער ובא עמו ואדוני אבי ז"ל פירש קח זה הסימן ובא: ואין דבר חי ה', ואין דבר רע וכן ת"י ולית מידעם כי נשבע לו חי ה' להבטיחו שלא יהרגנו ואז תבוא אצלי: (כב) כי שלחך ה'. כתרגומו ארי שיבוכך ה'

משלי חכמים

גִּירָארְפְּט. אוג אַז דֶּר זוּהָן הָאט גִּירָארְפְּט חֲתוּנָה מַאכִּן אַקְּיִנְד הָם אוֹיךְ דֶּר אַלְטֶר פָאטֶר גִּיעֶבֶּן. אַמָּאל הָם גִּירָארְפְּט דֶּר זוּהָן חֲתוּנָה מַאכֶן אַפְּאכְּטֶר הָאט עֶר נְוָאנְט שִׁדְּכָנִים זַייא זָאלֶן זוּכֶן אִשְׁתּוּד פַּר זַיין טָאכְטֶר. אַשְׁדָּכָן אִיז נְקוּמֶן צוּ אַבָּאל הַבַּיִת אוג הָם אִים פָארְגִישְׁטָעלְט דָּעם שִׁידוּךְ מִים דֶּעם זוּהָן טָאכְטֶר. דֶּר בַּעַל הַבַּיִת הָם גִּיפְרֶעגְט דָּעם שַׁדְּכָן וִוִי פִיל נֶדֶן הָט דִּיא כַּלָּה הָם דָּר שַׁדְּכָן גֶּיזָאגְט. זִיא הָאט דְּרֵי טוֹיזֶנְד רוּבֶּל. הָאט דֶּער בַּעַל הַבַּיִת גִּיזָאגְט צוּם שַׁדְּכָן פּוּן וָואנֶן וִוייסְט אַז זִיא הָאט דְּרֵייא טוֹיזֶנְד רוּבֶּל. הָם דָּר שַׁדְּכָן גִּיזָאגְט אִיר פָאטֶר הָם מִיר נְוָאנְט עֶר גִּיט אִיר דְּרֵי טוֹיזֶנְד רוּבֶּל. הָם דָּר בַּעַל הַבַּיִת אֲנְגִיהוֹיבֶּן לַאכֶן. וָוארוּם דְּרֵי טוֹיזֶנְד קָאפִּיקֶם הָאט אִיר פָאטֶר וָום זַיין אֶלֶשֶׁר פָאטֶר גִּיט אִים דָּם הָם עֶר, אַז דֶּר אֶלְטֶער פָאטֶער וִועט זָאגֶן עֶר גִּיט אִיר דְּרֵי טוֹיזֶנְד רוּבֶּל וֶועל אִיךְ גְּלוֹבִּיגֶן, וַויֵיל עֶר קֶען גֶּעבֶּן, אֲבֶר נִיט דֶּר זוּהָן. דָּאם וֶועלְבִּיגֶע הָאבֶּן נֶעשְׁמוּעְסְט יְהוֹנָתָן מִים דָּוִד. קֶיין הָאט אֶלֶץ גִּיוָואלְט וִוייסֶן וָואס שָׁאוּל וֶועט זָאגֶן אוֹיךְ דָּוִד. גוּטֶס צוּ שַׁלָּעכְטֶס. הָם יוֹנָתָן בְּרֶעכְטִגְט אִיז דֶּען דֶּר עִיקֶּר דִּיא רַייזֶ פּוּן שָׁאוּל, דֶּער עִיקֶּר אִיז דָּאךְ וָואס הקב"ה זָאגְט, וִויא אַזוֹי וֶועט מֶען אֲפֶּער וִוייסֶן וָואס הקב"ה זָאגְט אוֹיךְ אוֹרְעק גִּיישִׁיקְט כְּלוּמַר נָאט הָאט דִּיךְ אַוֶועק זְאלְסְט וִוייטֶר זַיין אִין דִּי וִוּיסְט דִּיר אַנְטְלוֹפִּין כְּדֵי דִּיא דְּבָרִי אוג דוּ זָאךְ וָום מִיר הָאבֶּן גִּירֶעט אִיךְ אִין דִּי

כְּלוּמַר

פירוש ע"ט

זָאךְ אוג דֶּעם סִימָן זָאלְסְטוּ הָאבֶּן אוּב דוּ דָאךְ פָארְפְּסְט אַנְטְלוֹפִּין אוג אוֹיב נִיט: (כא) וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת הַנַּעַר אוג אִיךְ וֶועל שִׁיקֶען דֶּעם יוּנְג אִין וֶועל אִים זָאגֶן גַייא גִיפּוֹן דִּי פִּיילִין אִם אָמַר אוֹמַר נַעַר אוֹיב אִיךְ וֶועל זָאגֶן צוּם יוּנְג דִּי פִּיילִין זָענֶן פּוּן דִּיר אִין אַהֲעָרְצִי קָאנְט וּבוֹאָה זָאלְסְטוּ אַלֶיין אַרוּם גַּיין פּוּן דַּיין בַּהֲאלְטֶן אָרְט אוג זָאלְסְט נָעמֶן דִּי פִּיילִין אוג זָאלְסְט קוּמֶען צוּ מִיר אוג זָאלְסְט קֵיין מוֹרָא נִיט הָאבֶּן כִּי שָׁלוֹם לְךָ דָּעַן שָׁלוֹם אִיז צוּ דִּיר עָם אִיז נִיט קֵיין שׁוּם וַאךְ דוּ זָאלְסְט דָּר פַּר מוֹרָא הָאבֶּן חַי ה' אַזוֹ וִוי נָאט לֶעבְּט אַזוֹי זָענֶן שָׁלוֹם דִּר פַּר מוֹרָא הָאבֶּן חַי ה' אַזוֹ וִוי נָאט לֶעבְּט אוֹיךְ וֶועל אִיךְ הָאב גִּיהֶערְט פּוּן מַיינוּ רֶייד אֶפְּילוּ וֶועל אִיךְ הָאב נִיט מוֹרָא גִּיט הָאבֶּן דֶּעַן נָאט וִויל דוּא זָאלְסְט זַיין דָּא: (כב) וְאִם כֹּה אוֹמַר לָעֶלֶם אוג אוֹיב אִיךְ וֶועל זָאגֶן צוּם יוּנְג דִּי פִּיילִין זָענֶן פּוּן דִּיר אִין וַויטֶר זָאלְסְטוּ דִּיר הֵיסְט דִּיר אַנְטְלוֹפִּין כְּדֵי דוּא דִּבְרֵנוּ אוג דוּ זָאךְ וָום מִיר הָאבֶּן גִּירֶעט אִיךְ אִין דִּי

הָיָה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם׃ כג וַיִּסָּתֵר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ עַל־הַלֶּחֶם לֶאֱכוֹל׃ כה וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם ו בְּפַעַם אֶל־
מוֹשַׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר
מִצַּד שָׁאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד׃ כו וְלֹא־

רש"י אל קרי

עד על אותו דבר׃ (כה) אל מושב הקיר. כרוחם המעוה מגל הקיר׃ ויקם יהונתן. עמד ממקומו לפי שאין דרך הבן להיות מיסב אגל אביו שדרכן היה לאכול מסוכין על המטות והיה דוד מיסב בין יהונתן ובין שאול עכשיו אגל בא דוד לא ישב יהונתן אלא מיסב בין שאול ובין דוד ומגל מכאן ואילך לא ישב כגל הרי הוא אומר ויקם יהונתן

מהר"י קרא

ביניהם ובינך: (כד) ויסתר דוד בשדה. בו ביום בשדה שהורגל להחבא בו. [כפי שנאמר לעיל] וישבת בסתר ונחבאת ואני אצא ועפרתי ליד אבי בשדה אשר אתה שם: ויהי החדש. למחרת: אל הלחם לאכול. כל מעדני משתה קרוי לחם כנון עבר לחם רב: (כה) על מושבו. כהד' על שוייה. על מטתו כמנהגו להסב והיה דוד מיסב בין שאול ליהונתן שאין דרך הבן להסב אצל אביו ועכשיו שלא בא דוד לא ישב יהונתן עד שישב אבנר מצד שאול ויונתן ישב במקום אבנר: ויפקד מקום דוד. והוה אתרא דדוד מרוח שאין ארם יושב בו. בסבורין

רלב"ג

הנה מות שיסוד דוד מעליו וזה מבואר מגד הלבון ומאמם יהיה זה כשיהיה יהונתן מושב התחים במקום שיעמוד אחאן שהיתה למעלה

עדיין יבא: (כו) ולא דבר שאול. לא שאל עליו: כי אמר מקרה הוא. מאורע אירע שלא [בא]. וכת"י עירוע הוא. ואם

רד"ק

כלומר הלך לך כי ה' שלחך ונמלטת מהרב אביו: (כג) עד עולם. לקיים הברית עד עולם: וישב המלך על הלחם. כתוב על וקרי ואל ושניהם נכתבים בענין: (כה) וישב המלך על מושבו. הרגומו ואסתר מלכא על שוייה פירוש על מטתו כי מנהג היה ביומים החם לאכול במסבה במטי וכן מצאנו בדברי רבותינו ז"ל כי גם ביומיהם היה מנהג ומה שאמר ויקם יהונתן פירושו אחר שישב מצד אביו קם והושיב אבנר מצד אביו כי לא רצה להיות מסוך לאביו שאם יקצוף עליו על דבר דוד לא יהיה מסוך לו להכותו. ותנה נפקד מקום דוד שלא היה בו יושב:

מצודת דוד

כלומר ומה תלך לך זכור תזכור הדבר אשר דברנו והוא דברי הברית שכרתנו: הנה ה'. כ"ל מין ביניהם עד ולך הכא העד יהיה ה' וגו': (כה) על מושבו. על המקום המיוחד לו לשבת שם ואותו המקום הממוצע אגל הקיר: ויקם יהונתן. כי מדרך היושבים היה אחר יסב דוד ממוך להמלך ואחריו יהונתן ואחריו אבנר ויסב עמם המלך במקומו ויהונתן במקומו ואחר במקומו וכשלא בא דוד נשאר יהונתן יושב במקום דוד ואחריו אבנר ואחריו המלך מדרך הבן להסב אגל אביו לזה קם יהונתן ממקומו לשבת במקום אחר ואחריו יסב במקום יהונתן מלד שאגל היות היה ממלכי בין שאול ליהונתן כמו (לעיל יסב אחר במקום דוד ונכשלתיך יהונתן במקומו כי אחר בן ישי עוד דוד ויושב במקומו ולפי כי יהונתן ידע בלבו שדוד ח"ו מבקש לנפשו בחמלה לבו ידעה לו שלחאר בסוף שיעשה אגל ממלכי ונו' ומעשה זה יסב מחמלה במקומו כלומר לבו ידעה): ויפקד. נאסר היה המקום מן היושב: (כו) ולא דבר. לא שאל מדוע לא בא דוד כי אחר מקרה קרה לו שלא בא ולומו מקרה בלתי שהוא הוא. כ"ל שלחאר קרי. ולפי לא בא כי לא שהוא הוא עדיין ולא מהכלולו לחקיל בשלמן המלך הטמא והשהוא יחדיו:

פירוש ע"ט

כְּלוֹמַר דַּעַם בְּרִיתוֹת בְּרִית נוּאַם מִיר הָאבִּין כּוּרַת
גְּיוּוֹעֶן בַּאנְדֶעֶר הֶנֶה ה׳ בֵּינִי בֵּינְךָ וּאל נָאט זַיין אַיין
עֲדוּת צְווִישֶׁן מִיר אוּג צְווִישֶׁן דִּיר אוֹף דֶּעֶר זַאךְ בִּיז
אַייבִּיג: (כד) וַיִּסָּתֵר דָּוִד בַּשָּׂדֶה אִיז דָוִד פֶּר בַּאהַרְגְן
גְּוואהרין אִין פֶּעלְד וַיְהִי הַחֹדֶשׁ אוּג עֶס אִיז גְּוועזֶן דֶּער
רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ הָט זִיךְ דֶר מֶלֶךְ גִּיזעצְט בַּיי
דֶעם בְּרוּיט צוּ עָסְן: (כה) וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אִין דֶר מֶלֶךְ הָט
זִיךְ גִּיזעצְט אוֹף זַיין גְּיוֹנְגֶ אָדֶר וויא אַלֶי מַאל וגו׳
אוֹף דֶעם זִיצוּנְג וְוִם אִיז גְּוועזֶן נָאהֶנְט בַּיי דֶער
וְיאנְט וַיָּקָם יְהוֹנָתָן אוֹיף גִּישטַאנֶן פוּן זַיין
אָרְט וְוארוּם עָם אִיז גִּיט דֶער שְׁמַיינֶר אַיין זוּן זַאל
זִיצֶן אִן גִּיעֶנְט לֶעבֶן זַיין פָּאטֶר דֶען וַיי פְלֶעגֶן זִיצֶן אִן גִּילֶעגֶנְט בַּיי וַיי־עֶרְי כְּעוּדוּת אָדֶר אִיז
גְּוועזֶן פְּלֶעגְט דָּוִד זִיצֶן צְווִישֶׁן יְהוֹנָתָן אוּג שָׁאוּל אָבֶר הַיינְט אָדֶר אִיז גִּיט נִיקוּמֶען הָאט זִיךְ
יְהוֹנָתָן גִּיט גִּיעֶנְט אוֹף זַיין אָרְט וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד שָׁאוּל הָט זִיךְ אַבְנֵר גִּיעֶנְט פוּן דֶר זַיט פוּן שָׁאוּל נָאךְ
דֶעם הָט זִיךְ יְהוֹנָתָן גִּיעֶנְט לֶעבֶן אַבְנֵר וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד אוּג עָס אִיז וְוארֶן גִּימִיעֶרְט דָאס אָרְט פוּן דָּוִד
כְּלוֹמַר לֶיידִג: (כו) וְלֹא דִבֶּר שָׁאוּל הָאט שָׁאוּל נָאר גִיט גִּירֶעט אוּג דֶעם טָאג כִּי אָמַר אִיז וְוארוּם עֶר הָאט זִיךְ
גִּיטרַאכְט בִּקְרֶה הוּא עָם אִיז אִין טֶרֶעפֶּינְג כְּלוֹמַר אֶפֶּשֶׁר הָט דָּוִד רוֹאָה קְרִי נְוָעזֶן בְּלִתִּי טָהוֹר הוּא דָאס

משלי חכמים

דִּיד. הֶם יוֹנָתָן גִּימַאכְט אַסֵּיקָן מִים דִּי פַיילִין. אוּג וְוען אִיהְ
אִיךְ וְוִיל וַיארֶפְען דֶרַיי פַיילִין. אוּג וְוען אִיהְ נָאט זַיין אַיין
מִשְׁבֶּרֶת עֶר זָאל וִוִיסֶן דִּי פַיילִין. אוּיךְ דֶער מִשְׁבֶּרֶת וְוִיסֶט זַיין וִוִיסֶן
דִּיא פַיילִין בִּיז וַיייט אוּג אִיךְ וְוִיל אִים דַארְפֶען וָאנֶען וָאם בִּיזטוּ
גִּינְנאנֶען אַזוֹי וַיייט וִוִיסֶן דִּי פַיילִין לִיגֶען דָאךְ נָאהֶנְם נָעבֶּן מִיר
גַיי צוּרִיק צוּ מִיר נָעם דִּי פַיילִין אוּג קוּם. זָאלְסְטוּ וִוִיסֶן אַז דִּיר
וְוָעט זַיין פְּרִיידִיג. אוּג מַיין פָאטֶער וְוָעט דִיר גִיט קֶעגֶען פָאהֶן
שִׁיקְסְטֶם. אָבֶּער אִז דֶער קֶיינֶער מִשְׁבֶּרֶת וְוָעט זוֹכֶען דִּיא פַיילִין
נָאהֶנְם פוּן מִיר אוּג אִיךְ וִוִיל אִים דַארְפֶען וָאנֶען גַיי דוּ מִיטְטֶער דִּיא
פַיילִין לֶיגֶן דָאךְ וַיייט פוּן דִיר, וְוָעט דָם זַיין אַצִיכֶּן אַז דוּ מִיטְט
אַנְטלוֹיפְן. אָבֶּר גִיט וְוָעגֶן מַיין פָאטֶר שָׁאוּלְט דִיר אַנְטלוֹיפְסְטֶם,
גַיין, נָאר כִּי שִׁלַּחֲךָ ה׳. נָאט הָם דִיךְ אַוועק גִישוִיקְט, נָאט וִוִיל
דִי זָאלְסְט אַוועק גַיין:

דְּבַר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר
מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהֹור׃ כז וַיְהִי מִמָּחֳרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשַׁי גַּם־
תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם׃ כח וַיַּעַן
יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד
מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם׃ כט וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי
נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא

ת"א כי תמר מקרה . ופסחים ג: ויפקד מקום דוד . (תענית סח): מרוע לח כח.שם :

מדעם ביומא ההוא אתי
אמר דלמא עירוע הוא
ליה או דכי הוא
ואנחנא לא ידעינן
תנינא ודברוהי
דהוא עבור ירחא
תנינא והנה אתרא
דדוד מרחש ואמר שאול
ליהונתן בריה מא דין
לא אתא בר ישי אף
תמלי אף יומא דין
לתחמא : כח ואתיב
יהונתן ית שאול
אשתאלא דוד
מני למיזל עד בית
לחם : כט ואמר שלחני
כרעו אחי שירו נכסת
קודשיא לקל ורעיתא

מהר"י קרא

זהיה לשון קרי חיה מדגיש קו"ף כגון אשר לא יהיה טהור מקרה לילה : בלתי טהור . ומהו המאורע זה שאינו טהור מחמת שרץ ומחמת קרי . אבל פומאת מת לא שכיחא : כי לא טהור . חוזר להעמיד דברו ועל כן לא בא היום שלא ישמא חולין שלנו כי לא מבעל . שאילו מבעל אינו צריך הערב שמש לחולין (וכן לשרץ) . ויו"ת כי אמר מקרה הוא ארי אמר דלמא עירוע הוא ליה ולא דכי הוא או דלמא לאורחא אזל ואנחנא לא ידעינן אי לאורחא אזל . תוספת הוא על העברי . לפירוש בלעמ"י) : (כז) ממחרת החדש השני . לטהרת חידוש הלבנה ביום ב' לחודש.תרג' והוה ביומא דבתריתאי והוא עיבור ירחא תנינא: מדוע לא בא בן ישי . איך הלך בלא רשות ואם אתמול היה לו מקרה היום למה לא בא : (כח) נשאל נשאל . כמו שיאמר פעול פעל . כגון נלחם נלחם בם : (כט) והוא צוה

רלב"ג

(כו) כי אמר מקרהו הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור . סלון זכה לפי מה שמסוק שכבר אמר כמוהו מקרים הוא מקרים שלא מן דוד על הלחם לא ממנו ולא ממעל ממנו ולא כמוהו או הוראה שלא יהיה בלתי טהור הוא שמשמים מטמו והוא טמא עד הערב כי דוד הוא לא טהור . כ"ל שלא כאמר מלמעלה מטמו כי טבעו היה טיהר על דעתו המצוה כאמר שמתלמד מעיונו ולזה כאמר מלבה על עולמו שמלך כי לא יכון בישלנו שמעה והטהור יחדיו כשלמן המלך עם שכבר מסכם מסיו חולין זכמי שלמיים : (כט) והוא צוה לי אחי . הוא על דרך אמרו ותפתח ותלטמו אח שילד

*) נן כתיב נכ"י

רש"י

מעל השלחן מכלל שיוסב : (כו) מקרה הוא . קרי ביה : בלתי טהור הוא . ועדיין לא עכל לקריו שהלוי טבל לקריו לין ערוך הערב שמש לחולין : כי לא טהור . זו הוא נתינת טעם לדבר לפי שחיטו מהור לפיכך לא כח שלא יטמא את הסטוהה : (כז) ממחרת החדש . ממחרת הידוש הלבנה : השני . ביום שני לחדש . (כח) והוא צוה לי אחי . גדול

לילה ובלתי כמו לא מן בל קרוב אליך ופירושו כי לא טהור שלא חניח בעבור שלא טהור הוא אלא שהלך בדרך קרוב ואנחנו לא זמננו אותו שיהיה מוכן לבא היום אל השלחן כי כל האוכלים על שלחן המלך לא היו תמידים בכל יום : (כז) ממחרת החדש השני . רצה ליטר ממחרת ר"ח שהוא שני לחדש ויותנו תרגם ביומא דבתרתאי דהוא עיבור ירחא תנינא : (כח) נשאול נשאל . מקור שלם מבנין נפעל : מעמדי . כלומר מכני לקח רשות בלכתו לבית לחם ולא הלך בלא רשות ולשון נפעל בזה הענייו רוצה לומר ששאל דוד עצמו מעמדי כדי ללכת עד בית לחם והנה הוא נשאל בעצמו וכן נשאלתי מן המלך : (כט) זבח משפחה לנו . כבר פירשתיו : והוא צוה לי אחי . פי' אחי צוה לי ללכת שמה והוא אליאב הבכור שחייב לכבדו ולשטויו

מצודת ציון

(כו) מאומה . כלל לא : בלתי . עניין כמו כל ולא :

מצודת דוד

(כז) ממחרת החדש השני . כ"ל ממחרת יום מדם שהוא שני למדם: גם תמול . כי מבט גם היום מקרה היה לו לבוא היום מלובו עם בלתי טהור : והוא צוה לי . לבוא על הזמן ומפני שהוא מקרה הוא היה ממהר ומפני זה

פירוש ע"ט

עֶר אִיז גִיט רֵיין בְּלוּמֶר עֶר הָט זִיךְ נָאךְ גִיט טוֹבֶל
גִיוּעזִין כִּי לֹא טָהוֹר אִין וַיִּיל עֶר אִיז גִיט רֵיין דְרוּם
אִיז עֶר גִיט גִיקוּמֶן צוּ דֶר סְעוּדָה כְּדֵי עֶר זָאל גִיט
כְּמַבֵּא זַיין דוּא סְעוּדָה : (כז) וַיְהִי מִמָּחֳרַת אוּנ עֶם אִיז
גְוֶועזֶן אוּנ דֶרֶם אַבֶּדֶרֶן מָאנ אוּנ רַאשׁ חוֹדֶש וַיִּפָּקֵד מָקוֹם
דָּוִד אִיז וָוארִין גִימִיסֶערְט דֶם אֶרְט פּוּן דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
הָם שָׁאוּל גְנָאנְט צוּ יְהוֹנָתָן זַיין זוּן מַדּוּעַ לֹא בָא בֶן יִשַׁי

צִוָּה־לִי אָחִי וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמָּלְטָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־אַחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּחַר־ אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בְחֹרְךָ לְבֶן־יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ׃ כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי חַי עַל־

לָנָא בְּקָרְתָּא וְהוּא פַּקִּיד לִי אָחִי וּבְעַן אִם אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין בְּעֵינָךְ אִשְׁתֵּיזִיב כְּעַן וְאֶחֱזֵי נַת אַחַי עַל כֵּן לָא אֲתָא לְפָתּוֹרָא דְמַלְכָּא׃ וּתְקֵיף רוּגְזָא דְשָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַאֲמַר לֵיהּ בַּר סָרְבָנִיתָא דְמָרְדָּנָתָא קַשְׁיָא הֲלָא יָדַעְנָא אֲרֵי רָעֵי אַתְּ לְבַר יִשַׁי לְבַסְהָתָךְ וּלְבַסְהַת קָלָן אִמָּךְ׃ לָא אֲרֵי כָּל יוֹמַיָּא דְבַר יִשַׁי קַיֵּם עַל אַרְעָא

האדמה

תא״א יחסר לה בלול . מהרש״ל מ״ז למקרא . עכ״ל :

מהר״י קרא

רש״י

כבית איש לי בתוכה כח והיה אחרי תליכה: אמלטה. מסקנתי״ר בלע״ז אלך ויש אחד מפרשיה לשון נעורים, ורבותי אמרו לשון נקיה בן אשה ויאצילנו. נעה ונדה. המרדות. לשון גע תגעה נעה ונדה יונקות כאבר תאמר זעיה מן זע כן תאמר נשוה מן נע יתפ״ו מן הדיבור בהוה דבוק למרדות: המרדות. בחירי רחייה לרדות לייסר. דבר אחר כמחטפו בני בניין מבעות מלה מילעי לחול בפרקי׳ היה שהול כיעין ולא רצה להשוף עד בכאתה היא עלמה והטיחה פניה ורדפ׳ אחריו: נעות. על שם הפרסים יהיו נת כמו נעיה אחריה (ע״ח דף ע״ד) ישופון נשוימי בחמר (תרגום ס׳ ויהי פסוק הכלילי שיעים) ולא מן הנס:

רד״ק

למציאתי. נראה בי בן חות הדבר באותם הימים לחיות האח הקבן נשמע למעות האח הגדול כמי שנוהג למשלח בעצין יחד אף אראנו: אמלטה נא, אמלטה בעבורת המלך ביעם ואלך לראות את אחי: (ז) בן נעות המרדות. בן סחיך לנעות כי היא נקוד סגול ונעות אשר על אמו שרשיו עוה תאמר הנפעל נעות לזכר נעות לנקבה ובסמוך נעות והיא בניין אל המרדות כלומר באיזה חוט לך זה שהוא מורדת ברצונך ובמי בן אתה מורד בנחה שאני רוצה ואוהב מה שאני שונא ו״ת בר סרבנותא דמרדות. קשיא פירוש נעות שם: לבן ישי, חלמי כמו תרגומו לאכנר או הוא בשבוקים בי״ת בלועה לפניהם לחדב: לבשתך ולבשת ערות אמך. ״עתה ראיתי השוטרים שאתה אוהב אדם שאני שונא כי איך בני ויהיה זה בשתך ובוש׳ ערות אפך

מצודת דוד

אליאב הבכור הוא היה בראשם: אמלטה נא. מעבודת המלך: ואראה את אחי. בשבתם הוכח: על כן לא בא. כי נתיירא לבוא לפני המלך ולכן לו: (ז) בן נעות המרדות. לולי מלבד תאר היה ומשמע בדבר המורידים לגהנם כי כן אמר הוא מוסיף לה לשבוע בדבר המעד: חלא ידעתי. מלא ידעתי בלשון הוכח כמו כי נכון יכי לכי: שיך לך הכתוב ולבושת הערות תופי תמן. כי הלא יתבזו הבריות מן זה ש״ת ותיא תמו ויהוא תמו בן בלול ונהם לשומי שמו: (ט) כי כל הימים.

מצודת ציון

(כט) אמלטה. מעון הלוא והכוונה מלכל מה: (ז) נעות. מלשון נעים ונפש: המרדות. מלשון מרד: לבן ישי. כמו בכן ישי וכמ״ש הלוא ד׳ בעקים הכי״ת וכן ישבת לכסא (תהלים ט״ו) ומשפטי כלכח: ערות. עניין הערות הוזכר כמו ערות דבר (דברים כ״ד): (ט) תכון.

פירוש ע״ט

אונזער מִשְׁפָּחָה אוּנ שְׁטָאם בֵּית לֶחֶם יְהוּדָה. וַיְיבָר פּוּן דִי שֶׁעְבְּטִיר פּוּן שִׁילֹה וָוֶעֶן גִינַאנְגִין אוּנ מַיין עֶלְטֶער בְּרִידֶער אֱלִיאָב הָט מִיר גִישׁאפְּט טַאגְעִין אִין דִי וַיין גֶעְרֶטֶער אִיז שָׁאוּל אוּנ הָט גִיטְרוּאט אִיין אִיךְ זָאל דָארְטֶן זִין וְכֵיוָה אִין הַיִינְט אוּיב אִיךְ הָאב בֵּיי זִיי אִיז אַיין גִיקוֹמֶען אוּנ הָט גִישִׁיקְט אִיר בְּגִים וָועֶרֶן גֶשְׁוִוינְד אוֹיפְגֶאשְׁאט אִיךְ זָאל וָועֶרֶן מַיינוּ בְּרִידֶר אוּנ אִיךְ וָועל נָאךְ קוֹמֶען צוּ דִיר רִיכְ עַל בֵּן לֹא בָא אֵלֵינוּ אִיבֶּער דָעם אִיז עֶר גִיט גִיקוֹמֶען צוּ דֶעם טִישׁ פּוּן מֶלֶךְ׃ (ל) וַיַּעַן אֹתוֹ שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר הֲלֹא אִם קָטֹן אַתָּה מִצְּעִרֵי שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וַתִּמְשַׁח לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל׃ צָאךְ פּוּן שְׁמוּאֵל אוּנ יוֹנָתָן אוּנ עֶר הָט גִוואכְט צוּ אִים בֶּן גֶעֶנֶת הַמַּרְדוּת דִי זִין פּוּן דֶעֶר פַּר וְואלְיכְקִיטְן קֶלוּגֶר דִי לוּיפְּעִרִין וָואם זִי אִיז וָועֶרְט צוּ שְׁלָאגִין אִין צִוא גִישְׁטְרַאפְט וָועֶרִין. אָדֶר אִין דֶר מַעֲשֶׂה פּוּן בִּלְגָּש בִּגְבָעָה אוֹ דִיא בְּנֵי בִנְיָמִין הָאבִין גִיטְאפְט וִיא זִיךְ לְמַעֲנֵי דִיא בְּנֵי בִנְיָמִין הָאבִין גִיטְאפְט וִיא זִיךְ

לְמַעֲנֵי דִיא בְּנֵי בִנְיָמִין הָאבִין גִיטְאפְט וִיא זִיךְ לְמַעֲנֵי דִיא בְּנֵי בִנְיָמִין הָאבִין גִיטְאפְט וִיא זִיךְ

הָאֲדָמָה לֹא תִכְסֶה אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֶתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: לב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו
וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוּמַת מֶה עָשָׂה:
לג וַיִּטֹּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מֵעִם אָבִיו
לְהָמִית אֶת־דָּוִד: לד וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעִם
הַשֻּׁלְחָן בְּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־
הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד
כִּי הִכְלְמוֹ אָבִיו: לה וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא
יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר קָטֹן

לָא תִתְקַן אַתְּ וּמַלְכוּתָךְ
וּבְעַן שְׁלַח וְאַיְתִינֵיהּ
לְוָתִי אֲרֵי גְּבַר חַיָּב קְטוֹל
הוּא: לב וַאֲתֵיב יְהוֹנָתָן
יָת שָׁאוּל אֲבוּהִי וַאֲמַר
לֵיהּ לְמָה יִתְקְטֶל מָה
עֲבַד: לג וַאֲרִים שָׁאוּל
יָת מְרִינְיָא עֲלוֹהִי
לְמִמְחֵיהּ וְיָדַע יְהוֹנָתָן
אֲרֵי גְמִירָא הִיא כֵּן
אֲבוּהִי לְמִקְטַל יָת דָּוִד:
לד וְקָם יְהוֹנָתָן מֵעִם
פְּתוֹרָא בְּתָקֵף רוּגְזָא
וְלָא אֲכַל בְּיוֹם עֲבִיד
יַרְחָא תִּנְיָנָא לַחְמָא אֲרֵי
אִתְכְּנִיס עַל דָּוִד אֲרֵי
אַבְלִימֵיהּ אֲבוּהִי:
לה וַהֲוָה בְצַפְרָא וּנְפַק
יְהוֹנָתָן לְבַקְלָא לְזִמְנָא
דַּאֲמַר לֵיהּ דָּוִד וְנַעֲרָא זְעֵיר

מהר"י קרא

תונת אמו, ובדבר חשובות נאמר בן הכם ישמח אב: (לג) כי בן מות היא. חייב קטול. תפשו בסירחון על שהלך בלארשות. ויהונתן לא היה שולחו שיהיו לו רשות. ועוד שלא בא ביום שני. וכן מצינו ביום [השבוע] שלח את העם. או הוא או שליחו. בן שפירושו חייב מיתה לפלוטה שנאמר חי ה' כי בני מות אתם אשר לא שמרתם על אהנועים על משוח ה': (לד) מה עשה. מה פשע הנאיל ובזה לכל המשפחה: (לה) כי כלה [היא] מעם אביו. מיסב על כי כלתה הרעה מעמו: (לה) נעצב. נצטער על דוד אחיבו שהוא רוצה להורגו: (לה) ויהי בבקר. ביום השני בקיבו מן השולחן בכעס לא הלך אצל דוד כי לא הזמין עד למחר שנאמר ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד. לזמן שקבע לו כי היו יודעין שב' ימים ראש חודש ולא יבול יהונתן לבוא אליו. או שמא מסתפק שמא יהעבר החודש כי לפעמים משתקין את העדים כדי לעבר החודש. כמו ששנינו בערכין אין פותחין מה' חדשים מעוברין ולא מופיפין

רש"י

(לד) נעצב אל דוד. כשכיל דוד: כי הכלימו אביו. כשכיל דוד: (לה) למועד דוד. למועד שמר קבע לו

רלב"ג

כמה שיעשהו ממלוך על ישראל וכוח דוד: (לד) כי נעצב על דוד כי הכלימו אביו. כלומר כשכבר דברים היו שכח בעבר מעל יהונתן כיום המדם הבני לחם המחר כי היה נעצב על דוד שלעולם ביפרד ממנו משמד מביו וכיום היתה הסבה הזאת מזקת ולזה הקדימה והסבה

רד"ק

שיאמרו שנתה: (לג) כי כלה. מלשון נגמר הדבר בלב אבי להמית את דוד: (לד) מעם השלחן. כמו מעם ברכיו: ביום החדש השני. תחלתו ביום עבור ירחא תנינא: כי נעצב. נשאל עבר כי הוא פתוח: כי הכלימו אביו. כלומר על שני דברים לא אכל לחם כי נעצב בעבור דוד ובעבור שהכלימו אביו בדבר ובמעשה: (לה) למועד דוד. כהרגומו לזמנא דאמר ליה דוד ויהוא יום השלישי תחסיר בשדה ואף על פי

מצודת ציון

מלכות כנענה וקיום: בן מות. שם מות: (לג) ויטל. הכנין: (לד) למועד. מקום המיועד וקבוע. ומלשון זמנו על זמן קבוע כל ימי יממר על מקום קבוע וכן ביום מועד לכל חי (איוב ג'):

מצודת דוד

נמר דעת מאבי סוף להמיתו: (לד) ביום החדש השני. כ"ל ביום החדש השני שהיה ראש חדש: ובעבור כי הכלימו מאבי מקצתו מן עשות הרעות ואיל עליו המלוכה: (לה) ויהי בבקר. ביום הכלימו מהחדש ולא ביום השני כלומר כי הסבה מן יכעס מי בדבר ומזה ילך בבקר שמא מהזמן לעשות שיל ולעדות מחליט ופעל כם דוד עד כומו: למועד דוד. אל המקום

פי' רוש ע"ט

לֵיעָבֵן אוֹף דֵּר עֲרָד לָא תִכּוֹן אַתָּה וְשַׁלְטוּתֶךָ וְעִכְשָׁוְ שְׁדַר
זַיִן אֲן גִיבְרַייט אוֹג דַיִן קִינִיגְרַייךְ וְנִקָּה שָׁלַה נֶקַח אוֹתוֹ
אִין הַיִינְט שִׁיק אוֹג נֶעֶם אִים צוּ מִיר דֶעֲנֶר אִיז חַיָב
מִיתָה: (לב) זַיִן יְהוֹנָתָן הָט יְהוֹנָתָן גֶעֲנֶפֶערְט צוּא
שָׁאוּל זַיִן פָאטֶר זַיי אֶמֶר אֶלְיוֹ אוֹג הֶם גֶזאגְט צוּ אִים
לָמָּה יִמַּת וָאוּרוֹם זָאל עֶר וָוערִין גֶטַייט וְוָם הָט עֶר
גֶטוּהָן: (לג) וַיָּטֶל שָׁאוּל אֶת הַחֲנִית הָט שָׁאוּל גֶווארְפֶן
דוּ שְׁפִּיז אוֹף אִים צוּ דֶעֶר שֶׁלָאגֶן אִים הָט יְהוֹנָתָן
גֶיווִיסְט דִי בָּלָה הִיא מֵעִם אָבִיו אַז עֶס אִיז פַּר לֶעגְט פוּן
יְהוֹנָתָן אֲרוֹס גֶגאנְגֶן אִין פֶּעלְד צוּ דֶר טַייט וִום דָוִד

עִמּוֹ׃ לט וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רִץ מְצָא־נָא אֶת־
הַחִצִּים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ
וְהוּא־יָרָה הַחֵצִי לְהַעֲבִרוֹ׃ מ וַיָּבֹא
הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֵצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר
וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֵצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה׃
מא וְיִקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מִהֲרָה
חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן
אֶת־הַחִצִּי וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו׃ מב וְהַנַּעַר
לֹא־יָדַע מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ

וְעִיר עִמֵּיהּ׃ לט וַאֲמַר
לְעוּלֵימֵיהּ רָהֵט אַיְתָא
כְּעַן יָת גִּירָיָא דַּאֲנָא
שָׁדֵי וְעוּלֵימָא רָהֵט וְהוּא
שָׁדָא גִּירָא לְאַעֲבְרוּתֵיהּ׃
מ וַאֲתָא עוּלֵימָא עַד
אַתַר גִּירָא דִּי שָׁדָא
יְהוֹנָתָן וּקְרָא יְהוֹנָתָן
בָּתַר עוּלֵימָא וַאֲמַר
הֲלָא גִּירָא מִנָּךְ וּלְהָלְאָה׃
מא וּקְרָא יְהוֹנָתָן בָּתַר
עוּלֵימָא אוֹחִי בְּפָרֵיעַ
לָא תִתְעַכַּב וּלְקִיט
עוּלֵימָא דִּיהוֹנָתָן יָת
גִּירָיָא וַאֲתָא לְוָת
רִבּוֹנֵיהּ׃ מבוְעוּלֵימָא לָא
יָדַע מִדַּעַם בְּרַם יְהוֹנָתָן
וְדָוִד

רש"י
דוד: (לו) להעבירו. הלא עבר את הנער:

מהר"י קרא
משמעה. יראו שהיה אותו החודש צריך לעבר להשלים ה' בעיבורות בבריתא דשמואל, או מפני שביני שד ערבית אי מפני

רד"ק
שהוא אבר לו בערב והוא הלך אליו בבקר לא היה צריך להתעכב עד חצות כי כבר ראה לב אביו: (לו) להעבירו. ירה החצי בכח להעבירו הפסירה והיא האבן הגדול ועשה זה בדי שיוכל לומר החצי ממך ולהלאה כי שמה יבא אדם בין כך ולא יוכל להתחבר עם דוד וישמע דוד הבינן ראשי ראה כי לא בא אדם שם אמר לנער שיסתה ויבא. הגיד בדי שיוכל להתחבר עם דוד ולדבר עמו פנים בפנים: (לח) וילקט נער יהונתן את החצי. החצי כתיב וקרי החצים הכתיב הוא לשון יחיד כי נראה שהן לבד ירה כמו שאבר אלא החצי וקרי החצים להודיע כי חצים שלשת ירה כמו שאמר שלשת החצים צרת אורה:

רלב"ג
הכונה היה כי כלומו למען מהר מהר מקום מקחה כן קטנות המצודות: (לו) הנער רץ. לשון נערה כי היה המלים מסך תוכי מוכח. קול הכתוב יורה כאלו לנער זה הקר יבוש כי כשמעה קול החץ הפלו: (לח) וילקט הנער. ר"ל שיתקבץ ויסיף נגד מקום שהיה יעמד כמוך מה שהיה כדי שיוכל הבן המקבץ לכונן: (מ) עד מקום החצים. ר"ל עד המקום שהיה יכוון. ר"ל עד המקום שהגיעה ביכוונו ומשלים ומוסף לפני כאלו יאמר עבר הבן המקבץ הנזכר כי יכוונן הנזכר כמו כמו מקום כדי שיגיעה לנער הלה אחלי ממך ולהלאה יכוון דוד כי שלחנו הנ"ל ומלקט לתכונו עליו ובזה היה יודע דוד מהשלוחים שלח יהונתן לדוד לדבר עמו פנים בפנים ומקום שלחו דוד שיהיו שם מוכנים לשלח הקולות כי מוכי יכוונו בזה הנזכר ולא יכול דוד לשלח אל יהונתן בלא שלוחים שיהונתן שלחו דוד מהשלוחים בזה נשמרו כי

מצודת דוד
המיועד לכך דוד מועד לבסחר בם: (לו) הנער רץ. לשון שיגה. לשון מהלכין הן העגר למהרו ועשוהו כן יען הנני לעבור לפניך לשון מהלך: (לז) עד בקום החצי. לשון כמשמעו: הלוא החצי. לשון יכוי כלומר הלא היה עמך ולהלאה: (לח) מהרה חושה. כן מכלה לשון החיש ועל משמעו במקום הלשון: את החצים. הלשון: (לט) לא ידע מאומה. מהשמים ובשדה:

מצודת ציון
(לו) מירה. מלשון יכוח והכלמה: (לז) אחרי הנער. כ"ל אל הנער כמשמעו הפשוט: (לח) חושה. גם היא ענין מהירות כמו מהרה עשי (תהלים ע"ח) וכפל הדבר למעלת מעלת:

פירוש ע"ט

הָט אִים קוּבְע גְּוֹעִן וְנֵעֶר קְטוֹן עִמּוֹ אוֹג אַיִן קְלֵיְינֶער
יוּנְג אִיז גְּוֹעִן מִיט אִים׃ (לו) וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ אוֹג עֶר הָט
גְּוֹאנְט צוּ זַיין יוּנְג לוֹף גִיפוֹין דִי פַיילֶן וָוס אִיךְ וַאֶרְף
הַנַּעַר רָץ דֶר יוּנְג אִיז גְלאפֶן וְהוּא יָרָה הַחֵצִי לְהַעֲבִירוֹ אוֹג
עֶר הָאט גְּוואוֹרפֶן נָאךְ אֵיין פַּיילֹ צוּ אִיבֶּר פָּארֶן אִים
כְּלוֹמֶר וְיא וָאל וַוייטֶער גַיין פּוּן דֶעם יוּנְג׃ (לז) וַיָּבֹא
הַנַּעַר עַד מְקוֹם הַחֵצִי אוֹג אִיז גְקוּמֶן צוּ זַיין הַאר׃ (לח) וְהַנַּעַר
לֹא יָדַע מְאוּמָה אוֹג דֶר יוּנְג הָט נִיט גְעווִיסְט פּוּן קֵיין
שׁוּם זָאךְ אַז יְהוֹנָתָן וְדָוִד נַיְיעֶרְם יְהוֹנָתָן אוֹג דָוִד הָאבֶּן
גְּווִיסְט דִי זָאךְ׃ (מ) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת כֵּלָיו הָאט יְהוֹנָתָן

גגעבן

אֶת־הַדָּבָר׃ {מ} וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כֵּלָיו
אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבִיא
הָעִיר׃ {מא} הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל
הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ
פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ
אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל׃
{מב} וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין
זַרְעֶךָ עַד־עוֹלָם׃ כא {א} וַיָּקָם וַיֵּלַךְ׃
וְיהוֹנָתָן בָּא הָעִיר׃ {ב} וַיָּבֹא דָוִד נֹבָה אֶל־

וְדָוִד יַתִּיר יַת פִּתְגָמָא׃
{מ} וִיהַב יְהוֹנָתָן יַת זַיְנֵיהּ
לְעוּלֵימָא דִּילֵיהּ וַאֲמַר
לֵיהּ אֲזַל אוֹבִילֵיהּ
לְקִרְתָּא׃ {מא} עוּלֵימָא
אֲתָא וְדָוִד קָם מִדְּמַר
אִבֵּן אֲתָא דְּנָפִיל
דָּרוֹמָא וּנְפַל עַל אַפּוֹהִי
עַל אַרְעָא וּסְגִיד תְּלַת
זִמְנִין וּנְשִׁיקוּ גְּבַר יַת
חַבְרֵיהּ וּבְכוּ גְּבַר עִם
חַבְרֵיהּ עַד דָּוִד אַסְגִּי׃
{מב} וַאֲמַר יְהוֹנָתָן לְדָוִד
אֲזַל לִשְׁלָם דְּקַיֵּמְנָא
תַּרְוֵינָא אֲנַחְנָא בִּשְׁמָא
דַּיְיָ לְמֵימַר מֵימְרָא דַיְיָ
יְהֵי סָהִיד בֵּינָא וּבֵינָךְ
וּבֵין בְּנֵי וּבֵין בְּנָךְ עַד
עָלְמָא׃ {א} וְקָם וַאֲזַל
וְיהוֹנָתָן עַל לְקִרְתָּא׃
{ב} וַאֲתָא דָוִד לְנוֹב לְוָת
אחימלך

מהר"י קרא

ולא אבר לו בפה משום שנאמר הולך רכיל מגלה סוד: (מג) הביא. הא' קמץ להבא כגון הקם הרם: (מד) מאצל הנגב. מסמר אבן אתא דלקביל דרומא: ויושקו. שין דגש מן נשק. וספרים שאין מדגשין שין זהו בשביל ריחוק חפץ כגון נשה נא ואמישך. אולי יסושני דגש שאין בו חפץ: עד דוד הגדול. התרב' עד דוד אפני שדוד הרבה לבכות. ויש אמר אנקרו"ם בלע"ז: (מב) ה' יהיה ביני ובינך. כתרג' מימרא דה' סהיד. יהי' ער ביניני שלא נשקר באמונתנו זה לזה. ויהונתן ברכו לדוד כשנפטר ממנו ואמר לו לך לשלום: כא (ב) נבה. ניגונו בנ' וה' במקום

רלב"ג

וכתן פודה ליהוכתן והסתחוה לו בלם פעמים: (מג) ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל. כ"ל דוד הגדיל לבכות יותר מן חלולו לו למה שסיים כו מן הפחד מפני שאול ולזה מהר יהונתן לשלחו את דוד

רש"י

(מא) מאצל הנגב. מסמר אבן הכן אתת לקביל דרומת: עד דוד הגדיל. הרבה לבכות: (מב) לך לשלום. והשבועה אשר נשבענו. ה' יהיה עד עליה עד עולם:

רד"ק

(מג) את כליו. קשתו וחציו: (מד) קם מאצל הנגב. כי שמע שאמר לנער שובא העיר וידע כי אין שם אדם אחר ולפיכך אמר לנער שילך לו כדי שידבר עמו וקם ממקום הסתר ופירושו מאצל הנגב כתרגומו קם ממסך אבן אתא דלקביל דרומ' כלומר כי דוד היה נסתר אצל האבן האזל ויונתן שם למפרה האבן לצד צפונה שלא יראוהו הנער את דוד בלקטו החצים: עד דוד הגדיל. לבכות יותר מיהונתן: (מה) אשר נשבענו. וכבר נשבענו אני והדומי להם שכתבנו בספר מכלל מבנין פועל הרגש: ויחרד. הגידו לו שהיה בא דוד וחרד ויצא לקראתו ותוא

מצודת דוד

כיוצייה כלי מקלים: (מ) את כליו. מקשה ומקלים: (מד) הנער בא. כ"ל הלך לכוון העיולה: ודוד קם. היה מתחלה היו שם מכסים ולא היה יכול לדבר עם דוד פ"ם וכאשר השם ונזה מזה ולכך עשה סימן עם מקלים וכאשר נגמר הסימן הלכו להם המכסים ושלח גם הוא את הנער ואשר שמע דוד כשלחו את הנער הבין הדבר סימן שם היום וקם ממקומו והלך אליו: מאצל הנגב. מלד הדרומי של אבן האזל ויהונתן ילוה מקלים מול לד הלפוני: לאחיו. על פניו: את דעתו. עם לעטו על כי היה קשה לשם הפרידי: עד דוד הגדיל. הרבה לבכות יותר מיהונתן: (מה) אשר נשבענו. כלומר זכור תזכור אשר נשבענו ותמלנו ה' יהיה לעד ביני וביניך וגו': כא (ב) ויקם וילך. על דוד

פירוש ע"ט

גְּעָבֵן זַיְיעָ גּוּעֵר בֶּלִים צוּ דָעָם יוּנְג וָם אִיז גְּוֹעֵן
צוּ אִים זַיאָבֶר לוֹ אוּנ חָט גְּיָאגְט צוּ אִים גְּיִיא בְּרָעָנְג
וַיִיא אִין שָׁטָאט אַרַיין׃ {מא} הַנַּעַר בָּא דָעָר יוּנְג אִיז
גְּקוֹמֶן אִין דֶר שְׁטָאט וְדִיד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב אוּנ דָוִד אִיז
אוֹף גְּשְׁטַאנֶן פוּן דְרוֹם זַיִיט פוּן דָעָם שְׁטֵיין אוּנ אִיז
גְּפַאלֶן אוֹף זַיין פָּנִים צוּ דָעָר עֶרֶד וּנִשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים
אוּנ חָט זִיךְ גְּבוּקְט דְרַיי מָאל׃ אוּנ זַיי הָאבֶן גְּקוּשְׁט
אַיינְעָר דָעם אַנְדֶרֶן וַיבְכּוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ אוּנ זַיִיא הָאבֶן
גְּוַוייְנְט מִיט אַנְדֶרֶן עַד דָוִד חָט הִגְדִּיל בְּיִי דָוִד חָט גְּגְרוֹסְט
אוּנ גְּטְוַוייְנְט וַיוֵיגֶן טַיין פַּר יְהוֹנָתָן׃ {מב} וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן

וְדָוִד יַתִּיר יַת פִּתְגָמָא׃
{מ} וִיהַב יְהוֹנָתָן יַת זַיְנֵיהּ
לְעוּלֵימָא דִּילֵיהּ וַאֲמַר
לֵיהּ אֲזַל אוֹבִילֵיהּ
לְקִרְתָּא׃ {מא} עוּלֵימָא
אֲתָא וְדָוִד קָם מִדְּמַר
אִבֵּן אֲתָא דְּנָפִיל
דָּרוֹמָא וּנְפַל עַל אַפּוֹהִי
עַל אַרְעָא וּסְגִיד תְּלַת
זִמְנִין וּנְשִׁיקוּ גְּבַר יַת
חַבְרֵיהּ וּבְכוּ גְּבַר עִם
חַבְרֵיהּ עַד דָּוִד אַסְגִּי׃
{מב} וַאֲמַר יְהוֹנָתָן לְדָוִד
אֲזַל לִשְׁלָם דְּקַיֵּמְנָא
תַּרְוֵינָא אֲנַחְנָא בִּשְׁמָא
דַּיְיָ לְמֵימַר מֵימְרָא דַיְיָ
יְהֵי סָהִיד בֵּינָא וּבֵינָךְ
וּבֵין בְּנֵי וּבֵין בְּנָךְ עַד
עָלְמָא׃ {א} וְקָם וַאֲזַל
וְיהוֹנָתָן עַל לְקִרְתָּא׃
{ב} וַאֲתָא דָוִד לְנוֹב לְוָת
אחימלך

אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן וַיֶּחֱרַד אֲחִימֶלֶךְ
לִקְרָאת דָּוִד וַיֹּאמֶר לוֹ מַדּוּעַ אַתָּה
לְבַדֶּךָ וְאִישׁ אֵין אִתָּךְ: ג וַיֹּאמֶר דָּוִד
לַאֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן הַמֶּלֶךְ צִוַּנִי דָּבָר
וַיֹּאמֶר אֵלַי אִישׁ אַל־יֵדַע מְאוּמָה אֶת־
הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָנֹכִי שֹׁלֵחַ אֹתְךָ וַאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ
וְאֶת־הַנְּעָרִים יוֹדַעְתִּי אֶל־מְקוֹם פְּלֹנִי
אַלְמֹנִי: ד וְעַתָּה מַה־יֶּשׁ תַּחַת־יָדְךָ
חֲמִשָּׁה־לֶחֶם תְּנָה בְיָדִי אוֹ הַנִּמְצָא:

אחימלך כהנא ואתבעית אחימלך למקדמות דוד ואמר ליה מא דין אתּ בלחודך וגבר לית עמך: ג ואמר דוד לאחימלך כהנא מלכא פקדני פתגמא ואמר לי אנש לא ידע מדעם ית פתגמא דאנא שלח לך ודפקדתך ית עולימיא שלחית קדמי לאתר כסי וטמיר: ד וכען מה אית בידך חמות ידך חמשא לחמין בידי או הנמצא:

ת"א מה יב תתא ידך. (מהר"ם):

רש"י

בא (ג) ואת הנערים יודעתי. לשון טורח הנערים לאכר ילמו עמי הטרחתיס לרוץ לפני אל מקום פלוני אלמוני: יודעתי. כמו ויודע כסא אכסי סכות (סופטים ח') פ"ו): פלוני אלמוני. אלמוני מאין מס אמיתי הפן להזכיר כי לכר סתר הוא: פלוני. כמו כי יפלא (לכריס י"ז ח') יתכבה: (ד) או הנמצא. מס אין ממשה תן לי מה בימלא

חמלך ציוני דבר סתר ואזהירני איש אל ידע אשר אני שולחך, שאני שולח אותך בשליחותי לנוב לשאול באורים ותומים והתפלה דרכנו. שאני הולכין בחשאי להסב אחרי צרינו כדי שלא יהרגוני בנו, ועל כן באתי בלא סיס. ומה שאמרת לי ואיש אין אתך, יש לי נערים שבאו עמי ואפי' בפניהם עמך. והודעתים במקום צנוע. המתינו לי שלא יהרגוני ככם אחר כאריבנו: (ג) יודעתי. כמו יודע אני, ויש לומר י' משמש במקום ה'. שחרי ידיעת השחר מקומו בחי הודעת ובמקומו רבים יחפך י' לה' כמו עשה עשיתי, וכן כל השער. ורבותי פיר' יודעתי לשון מורח. הנערים שיצאו הטרחתים להיות לפני למקום פלוני אלמוני. כנון ויודע את אנשי סכות. ויונתן קיים פתרוגי שהרג' יהודעי שלחות קדמי. שבאו עמי במוך לנוב ושלחתים לפני במקום פלוני עד שובי אליהם ומשם גלך לדרכנו: פלוני. לשון נוסרי, כי יפלא ממכי. וכן אלמוני לשון הצנוע ושתק, כגון אלם. ותרג' כפי ומפטיר: (ד) או הנמצא. דנש, כלומר מה שנמצא בידך או פחות או יותר שאפי' יותר מה' לחמים אני צריך כי יש לי נערים הרבה: חמשה לחם. לאי דיקא, לפיבך פירש י' מלחם תול שא, שכא המעה אחר מדרשו שאמר לחם הפנים שאל שהם הכשה לכשמר היוצא ישבע למשמר הנכנס, יאם כן מה היא נישיבו אין לחם חול תחת ידי כי אם לחם קודש, שינו חמים והודה לו שעודים, ולא נראה לי זו הקישוא כלל כי דוד תיה רעב

רד"ק

(* מכר שם המפרש)

לשון הנועה כמו ויחררו זקני העיר לקראתו ויחרדו כצפור ממצרים ויחכן לפרשו כמשמעו ענין חרדה ופחד לפי שהיה בא לבדו פחד וחרד לקראתו מה היה הענין בואו לבדו וכתי' ואיתבעית: (ג) יודעתי. כמו הודעתי או הוא מן הדומה למרובע ופי' הודעתי אותם שילכו לפני ואמצא אותם במקום פלוני ופלוני

רלב"ג

וכפלוני לוס מעל פמיו: (ב) מדוע אתה לבדך ואיס אין אתך. הוצא על כך ונדול כזה עם סרוס המלך שיך יהודי: (ג) ואת הנערים יודעתי אל מקום פלוני אלמוני. כ"ל ואת הנערים הודעתי אלמני לפני למקום המקום פלוני אלמוני, ובזה יהיה הדבור מסודר ונכון ומעלם ובכפרס הזה במעתי ליתת המקום בלא הזכיר לכם לפני מי הוא כי הוא נכון בה ויהיה סדוק בלא לו בפלוסים אם תלמיד דבול בחוק

מצודת דוד

ימתי: (ב) ויחרד. מיסר בחלדה לנסת לקראתו: מדוע אתה לבדך. בלתי מהלכי לבד ונדול כזה: (ג) יודעתי. פי' ידעתי: (ד) חמשה לחם. פי' לחם הפנים

מצודת ציון

בסופה בסערה כמ"ד פתח ילחה: (ג) יודעתי. פי' ידעתי: פלוני. מלשון פלא ומסוסר: אלמוני. מלשון חלם ר"ל לא מה שהמלך ולמנהם כלא יפתה פיו וכן לא הזכיר המקום אלמוני תמהוני (מ"ב ו'): (ד) תחת ידך. רומז לומר כדבורך:

פירוש ע"ט

אֲחִימֶלֶךְ נֶאֱיְלֶט צוּ אֲקֶעגִין דָּוִד נֶיאֶר לוּ אוּנ דִי יוּנְגֶן וּם וְעֶגֶן אֲרוּם גֶּגַאנְגֶן מִיט
גְּוַאנְט צוּא אִים בְּרוּעֶ אַפְּה לְבֶדֶךְ וְאִידְרוּם בְּיוּטוּ אַלַיין
אוּנ קֶין מַאן אִיז נִיט רָא מִיט דִיר: (ג) נֵיאֶר דָּוִד הָט
דָּוִד גְּוַאנְט צוּ אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן הַמֶּלֶךְ צִוַּנִי דָּבָר דֶר מֶלֶךְ
הָט מִיר גְּשַׁאפְּט אֵיין נַאךְ אוּנ הָט מִיר גְּוַאנְט אִישׁ אַל
יֵדַע מְאוּמָה מִין נַאךְ דֶר זַאךְ וָאס אִיךְ מִיר בֵּיפֶעלְט צוּ לוֹפֶן פַּר מִיר אֶל מְקוֹם פְּלוֹנִי
אַלְמוֹנִי צוּ עֶעגֶעם אֶר־טְנָם אִיז פַּר הוֹלֶן אוּנ פַּר בְּאֶרֶגֶן
דָּאם אִיךְ בֶּעדַארְף עֶם גִיט זָאגֶן: (ד) וְעַתָּה מַה יֶּשׁ אִינ
חֵיינֶם וָואם אִיז דָא אוֹיְטֶער דֵיין הַאנְד חֲמִשָּׁה לֶחֶם
הָאסְטוּ פַּיְנֶר בְּרוּט גִיב דֶיר אִין מֵיין הַאנְד אוֹ הַנִּמְצָא
אוּב דוּ הָאסְט גִיט דֶרֶין פַּיְנֶר גִיב מִיר וָואם עֶם אִיז

גפונ

ה וַיַּעַן הַכֹּהֵן אֶת דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵין לֶחֶם
חֹל אֶלָּא תַּחַת יָדִי כִּי אִם לֶחֶם קֹדֶשׁ יֵשׁ
אִם נִשְׁמְרוּ הַנְּעָרִים אַךְ מֵאִשָּׁה: ו וַיַּעַן
דָּוִד אֶת הַכֹּהֵן וַיֹּאמֶר לוֹ כִּי אִם אֶשָּׁה
עֻצְּרָה לָנוּ כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם בְּצֵאתִי וַיִּהְיוּ

ה ואתיב דוד ית כהנא ואמר ליה הישתא אית תחות ידי חולין להתחות ידי אלהין מחא דקדשא אית ברם אם נטרין עולימיא לחוד מסואבת אתתא: ו ואתיב דוד ית כהנא ואמר ליה הישתא אתתא מבחקא לנא כמאתמלי ומתקדמיהי

מהר"י קרא

וגיף שנתענה ג' ימים בשדה. ושאל הלחם הפנים או פחות הנשאר מהם לפי שהוא בעין דבר המצוה כלי דחוי המיוחד כי היה נאפו ללכת. ועל זה היה מיצר אחימלך על שאין לו לחם חול תראני לחזר לכך אמר לו אין לחם חול תחת ידי כי אם לחם קודש שאוכי ראוי לך: (ה) אם נשמרו הנערים אך מאשה. כלומר אפ"ב אם נדע שנשמרו הנערים מפיגעת אשה בלבד הייתי מאמינך על ידי החזק כי בקושי גדול נתנו לו שנאמר ויתן לו הכהן קודש כי לא היה שם לחם כי אם לחם הפנים. ולפי דבריו חשיבו דוד בדין ואמר לו כי אשה עצורה לנו. כי ראוי אשה עצורה ומנועה ממנו מתמול שלשם, שהרי ג' ימים נהגה בעצה ועל עצמו היה אומר כי לא היו עמו נערים. אלא שיכח שלא ירגיש את מלך בדבר: (ו) בצאתי ויהיו כלי הנערים קדש. אף כשיצאנו מבתינו היו כלי הנערים קודש ומהודרים, לכן קודש ראוי לנו. כהדג' והוא מנהון דעלומיא דכן הקדשא: והוא דרך חול. מירי פירש ענין זה אני נותנין בתוליו שלנו לאכלן על מהרה הקודש כי היום יקדש בכלי. כל שכן בלחם הקודש שהיום יקדש בכלי שנוסף קדושה על קדושתו. והמנום. מה הוא תוספת הקדושה הלא הם זרים. ועוד הוא מוסב על הלחם וכל הפסוק. אך שמע' פירש ללומר אפי' לא היו כל הנערים קודש היא דרך חול. הלכך עשה תולין לכהן שנאמר ותיה לאהרן ולבניו. נעשה כמיטן כהן ויש לו רשות ליתנו לכל מי שירצה לכך ויהן לו הכהן קודש. קודש של כהן ולא של קדשי שמים שנאמר בו קדש קדשים. ורבות' פירשו ואף כי היום יקדש בכלי. ואפי' היה לחם קדושתו על השולחן היותה זקוק לישלו משם ולהאכילהו שאני מסוכן, שאחזי בולמים, ומצינו במחות אמר לו לא מיבעיא האי דנפק לי ממילה והרך חול הוא נבריכו אלא אפי' היום יקדש בכלי הבו ליה ולישיירו המסוכן היא, לשון רבותי', מדוע אתה לבדך. ולא הנערים מאליהן עמך: ואת הנערים ידעתי. כשרצו לבא עמי אמרתי להם לא תבאו עמי כי אם למקום פלוני אלמוני מקום מכוסה והסתירנו לי שם. אמר דוד אם יש לך מלחם חול תן לי כדי להאכיל לנערי כשאהזור אצלך, ואף לאו הן לי המצא [ואתן] ידיך לחם קודש, והוא השיבו על ראשון ראשון אתה שואל לחם חול אין לחם חול תחת ידי, ומה שאמרת אי תמצא. יש בידי לחם קודש: אך מאשה. בקושי אני מאכילו לזרים. אך זה אי אפשר להאכילו למצאים: עצורה לנו. מכונו: הוא דרך חול. והלחם משנסלק מעל השולחן והיקפרו הבזיכין קרוי להיות חולין שיצא מידי (מהולה) [מעולה] שהיה לו שעת היתר לכהנים: והיום יקדש בכלי. ואף היום תהילת קדושתו בכלי לאחר רדייתו מן התנור כבי' שנינו בתורת כהנים. ששם קדוש קדושת הגוף. [כי] בולמים אחזו. ותמהתי איך האריות לא שמו לב על קף של בתמול שלשום ופירשו בתמול כמו מתמול, ונראה לי. לפרש הפשט כי דוד לא היקדוק לשאול הוא או קודש ואמר אם יש תחת ידך ה' לחם. כי רעב היה מאד. ומביר היה ללכת עם אותו לחם ב' או ג' ימים. והוא השיבו קשה עלי הדבר כי אין לי לחם חול כי אם קודש ואאכיב הייתי נותן לך הול ולא קודש. אך מפני שחשעה צריכה. אך אם נשמרו הנערים רק מאשת

רש"י

כיוצ: (ה) אך מאשה. כקושי הוא מתכוין לזרים לך זה לי מפני שמכולנו לעמוס: (ו) עצורה לנו. עצורה ממנו: ויהיו כלי הנערים קדש. מהודרים: והוא דרך חול. ולהלם משנסתלק מעל השולחן והקטירו הבזיכין קרוב הוא להיות הולין מעת מידו מעלה מהיות לו בעת היתר

רד"ק

פלוני אלמוני מקום מכוסה ונסתר פלוני מן כי יפלא ממך דבר אלמוני מן אלם כלומר מקום שלא ידובר בו ותרגומו ית עולימיא שלחוי קדמי לאתר כפי ומפורש: (ה) לחם קדש. פירש אדוני אבי ז"ל לחמי הפנים שהיו קדש קדשים לאוכלו כהנים: אם נשמרו הנערים. דרך בבור ר"ל אם נשמרת וכשהוו וירדו כל עבדיך אלה אלי: (ו) כי אם אשה עצורה לנו. אפילו היתה אשה עצורה עמנו כתמול שלשום בצאתי מהרנו עצמנו: ויהיו

מצודת דוד

כיוצ תן ההוא ואם פחות ממנו: (ה) לחם קדש. לפי הפנים היו וכבר נפקדנו מכלום והוקצו כבזיכין: אם נשמרו הנערים. הם הנערים שהזכיר דוד בפלטם על מקום פלוני אלמוני וחסר מלת שהם

ע"ט

פירוש

נְפוֹנְךָ זִיךְ אִין דַיִין הָאנְד: (ה) וַיַּעַן הַכֹּהֵן אֶת דָּוִד וַיֹּאמֶר אוֹב חֹל נְואֲנְט אִין לֶחֶם
כֹּהֵן גְעֶנְפֶּרְט צוּ דָּוִד וַיֹּאמֶר חֹל נְואֲנְט אִין לֶחֶם
עֶם אִיז נִיט דָא קִיין חוּלִין בְּרוֹט אוּנְטֶער מַיִין הָאנְד
נָאר הֵיילִיג בְּרוֹט אִיז דָא דֶאם אִיז דֶער לֶחֶם הַפָּנִים
אֹם נִשְׁמְרוּ הַנְּעָרִים אַךְ מֵאִשָּׁה נָאר אוֹיב דִיא יוּנְגֶן זָענֶן
וּואֲרֶן גֶהִיט פּוּן אִין אִשָּׁה וּואוֹרוֹם דֶעם בְּרוֹט גִיב אִיךְ
עֶם צוּ אִיין זָר מַחֲטֶת אִין בְּרֵירָה נָאר דֶם קֶען נִיט
נִיין דָאם אִיךְ וְאלְט אִים גֶעבֶּן עֶסֶן צוֹא מְמַאִים:
(ו) וַיַּעַן דָּוִד אֶת הַכֹּהֵן וַיֹּאמֶר לוֹ גְעֶנְפֶּרְט דֶעם כֹּהֵן
אִין חֹל נְואֲנְט צוּ אִים כִּי אִם אִשָּׁה עֲצוּרָה לָנוּ גְעֶסְט
מֶען וּואלְט אִים עֶרְשְׁט הֵיינְט אַרוּיף גִילִיינְט אוּיף

רעם

בְּמִפְקֵי וְהָוָה קָנֵיהוֹן
לְעוֹלִימְיָא דְּקָדֵשָׁא
וְהוּא בְּאוֹרַח חוֹלָא הֲוָה
אָזֵיל וְזוּמָא דִּין הֲוָה
מִתְאֲבֵיל וְלָא מִתְפַּסֵּי
בְּמָנָא: וְוַיהַב לֵיהּ כָּהֲנָא
קַדִּשָׁא אֲרֵי לָא הֲוָה תַּמָּן
לְחֵם חוֹלִין אֶלָּהֵין לַחְמָ
אַפְיָא דְּמַעֲדָן מִן קֳדָם יְ

כְּלִי־הַנְּעָרִים קֹדֶשׁ וְהוּא דֶּרֶךְ חֹל וְאַף
כִּי־הַיּוֹם יְקֻדַּשׁ בַּכֶּלִי: ו וַיִּתֶּן־לוֹ הַכֹּהֵן
קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי־אִם־לֶחֶם
הַפָּנִים הַמּוּסָרִים מִלִּפְנֵי יְהוָה לָשׂוּם

ת"א

רש"י

להכניס: ואף כי היום יקדש בכלי. ולפי שם היום היתה תחלת קדושתו על הכלכן הייתי זקוק ליטלו משם ולהטילו שחזו בולמוס ומסוכן הוא כך מפורש במנחות: (ו) לשום לחם חם. אמר היום הלקח מס כיום סלוקו אמרו מס כיום הלקחו. מס כיום סלוקו מס כיום סדורו:

מהר"י קרא

משומאת קרי, ועליו לא אמר, שהוא היה בכור לצאת בידנה על אוב והבתוב אומר כי תצא מחנה על אויביך וגו'. יזדר השיבנו ממה שאמרת אם נשמרנו הנערים אך מאשה, נשים אפופות לנו כתמיד שלשם ושישינו משותיהם הלילה מה בכך הוא בצאתי השבלתי כל כלי הנערים שהיו ראוין להקדש כל שכן אנחנו שמבלנו, ומה שאמרת אם יעמדו חנערים, ולא אמרת לי אין לחיש כי הדרך הזה דרך חול היא ואינו צריך שמירה יתירה אתה מתקשה לאכילו לנערים ומתירוא אתה מבלי, דברי מבלי, ואחר שנפשלן מעל השולחן אין בו היבר ממעשר. ואם האמר יש להחמיר עליו יותר ממעשר והרומה, אין להחמיר עליו, והכך ועמיד בכלים מעירבי שמש שהמבלו בצאתינו בקדושה עד הערב, ולערב נאכל ממנו, והוה ואף כלומר אפילו היות רוצה להחמיר עליו כתרומה יהיה, ויעמוד עד לערב. והפירוש אמיתי ונכון, ודוידי"ה: (ו) לשום לחם. אחר הם: ביום הלקחו, זה. ומדרש סילוקו

רד"ק

כלי הנערים. כלומר בנדיהם חול: והוא דרך חול. כלומר אע"פ שיצאנו דרך חול שלא חיינו סבורים שהיינו צריכים ללחם קדש אעפ"כ מהרנו עצמנו כדרך בני אדם שדעתם לצאת לדרך: ואף כי היום יקדש בכלי. פי' כל שכן היום שיהיה עמנו לחם קדש שנשמר כי ונזהר שיהיה בקדושתו בכלי: (ו) ייתן לו הכהן קדש. להם קדש כלומר לחכי תורה כי לא היה שם לחם אחר אלא לחם הפנים המיוסרי מלפני ה' ואותו היה שם לחם אחר שהיה עתיד נתן לו לחכי תורה כי לא היה שם לחם חולין כך פי' אדוני אבי ז"ל. ורבותינו ז"ל פירשו כי לחם הפנים נתן לי ופירשו והוא דרך חול על לחם הפנים כי אחר הקטרת בזיכים היה כמו שאמר המוסרים מלפני ה' ואין מעילה בלחם הפנים אחר הקטרת בזיכים ופי' ואף כי היום יקדש בכלי אין צדוק לומר זה שנוכל לאכלו כי היבים אנחנו וכסוכנים אלא אפי' זה שהושם עתה על השלחן שהוא קדש בכלי שהשלחן מקדישו ויש בו מעילה אף על פי כן נוכל לאכלו מאחר שאין לך לחם אחר שתתן לנו ואנחנו רעבים וכסוכנים ואמרו שאחזו לדוד תלי הנקרא בולמוס מהמי רעב ואין לך דבר שעומד בפני פיקות נפש אלא ע"א וגלוי עיניות וישפיכות דמים: לשום להם חם. הוא תואר בפלס מיום להם דרך ה' ופי' כי בעת שהיו לוקחים אותו מעל השלחן היו משימין עליו האח' חם כמו שאמרו מפתו של זה בצד מפתי של זה שנאמר להם פנים לפני תמיד שלא יהא שלחן בלא לחם. ופי' ביום הלקחו בעת הלקחו כמו ביום הכותי כל בכור יום עיקתי בלילה נגדך לפיכך אמר לשום כלומר היו מיסרים הראשונים לשים במקומם אלו החדשים. וכה שאמר לשום לחם חם יש לישאל איך היה חם ביום סדורו והלא לחם הפנים לא היתה אפייתי ההיה שבת ומערב שבת היו אופין ומסדרין אותו בשבת כמו שכתוב ביום השבת יערכנו ועוד היאך נתן לו לחם הפנים ולחם הפנים לא היה נחזק בין בשעה היוצא בשעה הנכנס והיו אוכלין אותו ודוד בודאי לא היה בא בדרך בשבת. ואם תאמר נפני סכנת נפשות היה בא בדרך בשבת. עד שתמה עליו אחימלך ואמר לו מדוע אתה לבדך היה לו להמות יותר איך היה בא בשבת ועוד יש לישאל אם עם אחימלך לא היה לחם חול לא היה בכל העיר לחם היל שישאל דוד מאחד מבני העיר עד שהוצרך אחימלך להת לו לחם קדש וא"ת לא רצה דוד בגלות עצמו בעיר וכסתר בא אל אחימלך לבקש לחם חול מאחד מבני העיר להאכיל לישראל וכי היו חוקרים לאחימלך בעבור מי בעבור מי בקש עיר הכהנים היתה כלה בהנים

מצודת דוד

והוא דרך חול. ולכלם הכוונה מנכנסתלק מעל השלחן וקדוש הסדורין קדוש הוא להיות מולין כי יצא מידי מעילה מפיה כו ביקר לכהנים:

ואף כי היום וגו'. כ"ל ולפי שם היום היתה תחלת קדושתו על השלחן ועדיין יש בו מעילה עכ"ל: מזהר לי לכלם כי אמה הולמים והוא מולי הכשבון וכלל מזהר משום פקוח נפש כן פי' כ"ל במקומה: (ו) ויתן וגו' קדש וגו'. נתן לו לחם הפנים כי לא היה לו לחם אחר חמים: המוסרים. הבא מכלכן לבוש במקומה לחם מס בשת הלקח מס סלוק מהכהנים על השלחן כל השבוע: (ו) לשום לחם

פירוש ע"מ

דָּעַם טִישׁ וּוָאלְטוּ אִים אוֹיךְ גִימוּזְט אַראפּ נָעמֶן
פּוּן דָארְטִין אוּנ צוּ נָעבִּין אִים עֶסֶן צוּ מִיר וָאהִים
כֹּהֵן נָעבֶּן דָּעם הֵילִינֶן בְּרוֹיט וָואהִים עֶם אִין נִים
גְוּועזִין דָארְטִין קֵין אַנדֶער בְּרוֹיט כִּי אִם חֶפֶּנִים
הֵינֶגֶער וִוס דָּם וָוערְט אִן גִירוּפֶן בּוּלְמִים אוּנ דָם
אִיז סְטוֹפֶן אִין קֵיין שׁוּם וָאהִ אִיז גִיט אָכּוֹר צוּ דָר

לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הֻלְקְחוֹ׃ ח וְשָׁם אִישׁ
מֵעַבְדֵי שָׁאוּל בַּיּוֹם הַהוּא נֶעְצָר לִפְנֵי
יְהוָה וּשְׁמוֹ דֹּאֵג הָאֲדֹמִי אַבִּיר הָרֹעִים
אֲשֶׁר לְשָׁאוּל׃ ט וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲחִימֶלֶךְ
וְאֵין יֶשׁ־פֹּה תַּחַת־יָדְךָ חֲנִית אוֹ־חֶרֶב
כִּי גַם־חַרְבִּי וְגַם־כֵּלַי לֹא־לָקַחְתִּי בְיָדִי
כִּי־הָיָה דְבַר־הַמֶּלֶךְ נָחוּץ׃ י וַיֹּאמֶר

לְשַׁוְיוּתֵיהּ לְחֶם חַמִּים
בְּיוֹם אִתְנַסִּיבוּתֵיהּ׃
ח וְתַמָּן גַּבְרָא מֵעַבְדֵי
שָׁאוּל בְּיוֹמָא הַהוּא
כְּנִישׁ קֳדָם יְיָ וּשְׁמֵיהּ
דּוֹאֵג אֱדוֹמָא רַב רָעָיָא
דְלָשָׁאוּל׃ ט וַאֲמַר דָּוִד
לַאֲחִימֶלֶךְ אִלּוּ אִית כָּאן
תְּחוֹת יְדָךְ שׁוּם גֵּיתָא אוֹ
חַרְבָּא אֲרֵי אַף חַרְבִּי
וְאַף מָנַי לָא נַסְבִית בִּידִי
אֲרֵי הֲוָה פִּתְגָמָא מְלָכָּא
בְּבָהִילוּ׃ י וַאֲמַר כָּהֲנָא

ת"א ופס' מצורה בחוט פתוחין בגמרא סנהדרין נג:

מהר"י קרא

חם כשהיתה: המיוסרים. כן פר': (ה) נעצר. הרבי בגיש. יש לומר להתפלל או לעשות בתורה: אביר הרועים. אב בית דין. והרג רב דואג ישר והקוף. בגון אביר ישראל, ונראה לי אביר הרועים. ענין ושכחתם שרי מקנה על אשר לי: (ט) ואין,

רלב"ג

סיס נסמר מונו קלת נמחת הסנה: (ה) מציר הרועים. כ"ל גדול

שהיתה כלה בחמים ולא היה ישראל זר שיכין בהם היו כל העיר אוכלי התרומה והתרומה היא לזרים בעון מיתה והמיסיכן מחמת רעב מאכילין אותו דבר האסור אם אין הנו מוהר ונישנין דברים האסורין מאכילין אותו לפיכך נתן לו אחימלך לחם הפנים המיוחדים מלפני ה' שאין פחד פעולה אחרת הקטרת בזיכי לבונה דוד בודאי בחול בא אל אחימלך ואם תאמר היאך שבא בחול תיאר היה לאחימלך לתת דברים המיוחדים מלפני ה' והלא כבר נאכל בשבת שעברה בין שני המשמרות אפשר שמצא דוד מעמו שלא היה נאכל כלו כי שתים עשרה חלות היו שתיו נחלקות לכמה בתים והיה מניח לכל אחד דבר מיום כניסו או יותר מעט עד שאמרו כי הכהנים הנכנסים היו מושכין את ידיהם הנכנסים היו מושכין ואוכלין ואחר שהצטוים מושכין את ידיהם מעמו והא היו אוכלים היה נשאר ממנו פעמים אחר השבת והנשאר שמצא דוד נתן לו אחימלך ואם תאמר כי מה שהצטוים היו מניחין היו האחרים אוכלין אפשר שהיו אוכלים חלקם וחלק הנטועים וכן פירש"י חולקין חופשין, ואפשר שהיה חלק הנכנסים מוחה וכן אמרו משה באהרן חלקו חלק חבירו והיו קורין איתו בן רובן לא היה עישון כן והנכון לומר עוד כי חלק אחימלך נשאר כי כהן גדול היה חולק עם המשמרות בחלות שנאפה והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאחזן ומחצה לבניו ומה שאמרו"ל שים לחם חם ביום הלקחו מצאנו מחוקק בין רבי ור"ש אם היו חלות אלה נאפות בשבת אבחול כי רבי יהודה אומר כי בשבת היו נאפות ולדברי פשוט הוא כי חם היה החם בעת סדורו ולדברי הכתים שאמרים כי לא היתה אפיתתו היתה את השבת ומניח שבת היה נאפה אשר שהיה חם בעת סדורו לאחר כי בערב שבת היו אופין אותו ופחר בבקר אחר תקרבת המוספין היו מסדרין אותי ואשר שהלילה היה תחי מוציאין אותו מן התנור עד שעת סדורו והיה חם עדיין אלה היו פורסים פי התנור כדי שישאר בחמימותו עד מוצאי שבת במעשה נסים היה החם חם כל זמן שהיה בשלחן שאמרו אמר רבי יהושע בן לוי גם גדול נעשה בלחם הפנים שהוקו חם כסדורו שנאמר לשום לחם חם ביום הלקחו ואמרו רז"ל גדולה לעומה משבעה שולה ודון שאלמלא הלחו ואמרו לחם חם לא נהגו נוב עיר הכהנים וא נסדר דואג האדומי וא נהרג שאול ושלשת בניו: (ח) נעצר לפני ה', נראה כי בא שם לוכות עם אנשים אחרים והזכו חבריו והיא נשאר אחריהם להתפלל או לוכות עוד לפיכך אמר נעצר. ורז"ל פירשו עוצר עצמו למני אהל מועד ליסוך בתורה. ופי' אביר הרועים שהיה אב בזר והוא דרך דרש: דואג האדומי. גר בארץ אדום לפיכך קוראו אדומי ולי נראה התלי יתרא הישמעאלי אלי הניתי ביתחני על שם מקומם שהיו גרים בהם: אביר הרועים. אביר היא אחד במוכר ובסמוך לפי שהיא דגוש על משקל כבור אביר יעקב היא קל ממשקל שרוך לפי' נשתנת בסביכות ופי' גדול רועי המקנה אשר לשאול וממונה עליהם: (ט) ואין, בחיבור כמו ואין בצרי והיא דרך שאלה כלומר אין יש תחת ידך הרב או חנית שתתן לי ובמהו חיוך וצרי גיר ונר בין ובין רוש ורוש חין וחן ו"ת ואילו איה תבא: תחת ידך. ברשותך וכמותו ויניי: נחוץ. ענינו לפי מקומו מהיר

מצודת ציון

(ה) נעצר. מעוכב כמו שלשה נה לחוק (סופסיר י"ג): האדומי. שמיל גר בתוכם לפל דים ובכלל מגידה: אביר. עזין חזק כמו אביר יעקב (בראשית מ"ט) וכ"ל גדול ומסיבי: (ט) ואין. כתיר"ק כמו אלא"י וכן בן בית בשת כתיר"ק כמו לי כבוד (בראשית ל"ג): פה. בלקוכל: מ"ד ענינו תחתיך.

פירוש ע"ט

מאג וום מיין הט דעם ברויט ארעף גינומען דען אלי שבת פלעגט מען ארעף נעמן דם אלטי ברוט אין מען הט וארום ברויט ארוף גיליגט אוף זיין ארט די חכמים זאגן או מען הט דעם לחם הפנים ארעף גינומען זאו וויי מען הט אים ארויף גילייגט אוף דעם גנוען זאו וויי מען הט אים ארויף גילייגט אוף דעם טיש: (ח) ושם איש אין דאסטן איז גנוען אין מאן פון די קנעכט פון שאול אוג דעם מאג נעצר לפני ה' ער איז וואהרן אוף גהאלטן פר דעם מוער פון גאט צו ערקן תורה ושמו דואג האדומי אוג זיין נאמן

לשוויותיה לחם חמים
ביום אתנסיבותיה:
ח ותמן גברא מעבדי
שאול ביומא ההוא
כנוש קדם יי ושמיה
דואג אדומא רב רעיא
דלשאול: ט ואמר דוד
לאחימלך אלו אית כא
תחות ידך שום גיתא או
חרבא ארי אף חרבי
ואף מני לא נסבית בידי
ארי הוה פתגם מלכא
בבהילו: י ואמר כהנא

רש"י

(ה) נעצר לפני ה'. עוצר עצמו לפני מהל מועד לעסוק בתורה: אביר הרועים, מב בית דין: (ט) ואין יש פה. ומם ים פה: נחוץ, בבהילות:

רד"ק

לפיכך נקראה עיר הכהנים ולפיכך צוה שאול להרוג כל העיר כי לא היה לו קנקנ אלא על הכהנים בעבור אוריך וכיון

שהיתה כלה בכהנים ולא היה ישראל זר שיכין בהם היו כל העיר אוכלי התרומה והתרומה היא לזרים בעון מיתה והמיסיכן מחמת רעב מאכילין אותו דבר האסור אם אין הנו מוהר ונישנין דברים האסורין מאכילין אותו לפיכך נתן לו אחימלך לחם הפנים המיוחדים מלפני ה' שאין פחד פעולה אחרת הקטרת בזיכי לבונה דוד בודאי בחול בא אל אחימלך ואם תאמר היאך שבא בחול תיאר היה לאחימלך לתת דברים המיוחדים מלפני ה' והלא כבר נאכל בשבת שעברה בין שני המשמרות אפשר שמצא דוד מעמו שלא היה נאכל כלו כי שתים עשרה חלות היו שתיו נחלקות לכמה בתים והיה מניח לכל אחד דבר מיום כניסו או יותר מעט עד שאמרו כי הכהנים הנכנסים היו מושכין את ידיהם הנכנסים היו מושכין ואוכלין ואחר שהצטוים מושכין את ידיהם מעמו והא היו אוכלים היה נשאר ממנו פעמים אחר השבת והנשאר שמצא דוד נתן לו אחימלך ואם תאמר כי מה שהצטוים היו מניחין היו האחרים אוכלין אפשר שהיו אוכלים חלקם וחלק הנטועים וכן פירש"י חולקין חופשין, ואפשר שהיה חלק הנכנסים מוחה וכן אמרו משה באהרן חלקו חלק חבירו והיו קורין איתו בן רובן לא היה עישון כן והנכון לומר עוד כי חלק אחימלך נשאר כי כהן גדול היה חולק עם המשמרות בחלות שנאפה והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאחזן ומחצה לבניו ומה שאמרו"ל שים לחם חם ביום הלקחו מצאנו מחוקק בין רבי ור"ש אם היו חלות אלה נאפות בשבת אבחול כי רבי יהודה אומר כי בשבת היו נאפות ולדברי פשוט הוא כי חם היה החם בעת סדורו ולדברי הכתים שאמרים כי לא היתה אפיתתו היתה את השבת ומניח שבת היה נאפה אשר שהיה חם בעת סדורו לאחר כי בערב שבת היו אופין אותו ופחר בבקר אחר תקרבת המוספין היו מסדרין אותי ואשר שהלילה היה תחי מוציאין אותו מן התנור עד שעת סדורו והיה חם עדיין אלה היו פורסים פי התנור כדי שישאר בחמימותו עד מוצאי שבת במעשה נסים היה החם חם כל זמן שהיה בשלחן שאמרו אמר רבי יהושע בן לוי גם גדול נעשה בלחם הפנים שהוקו חם כסדורו שנאמר לשום לחם חם ביום הלקחו ואמרו רז"ל גדולה לעומה משבעה שולה ודון שאלמלא הלחו ואמרו לחם חם לא נהגו נוב עיר הכהנים וא נסדר דואג האדומי וא נהרג שאול ושלשת בניו: (ח) נעצר לפני ה', נראה כי בא שם לוכות עם אנשים אחרים והזכו חבריו והיא נשאר אחריהם להתפלל או לוכות עוד לפיכך אמר נעצר. ורז"ל פירשו עוצר עצמו למני אהל מועד ליסוך בתורה. ופי' אביר הרועים שהיה אב בזר והוא דרך דרש: דואג האדומי. גר בארץ אדום לפיכך קוראו אדומי ולי נראה התלי יתרא הישמעאלי אלי הניתי ביתחני על שם מקומם שהיו גרים בהם: אביר הרועים. אביר היא אחד במוכר ובסמוך לפי שהיא דגוש על משקל כבור אביר יעקב היא קל ממשקל שרוך לפי' נשתנת בסביכות ופי' גדול רועי המקנה אשר לשאול וממונה עליהם: (ט) ואין, בחיבור כמו ואין בצרי והיא דרך שאלה כלומר אין יש תחת ידך הרב או חנית שתתן לי ובמהו חיוך וצרי גיר ונר בין ובין רוש ורוש חין וחן ו"ת ואילו איה תבא: תחת ידך. ברשותך וכמותו ויניי: נחוץ. ענינו לפי מקומו מהיר

מצודת דוד

המסדר כשהיה היום נאפה מע"ש מכל מקום היה מוכה בחמים מ"שמור מונו): (ה) נעצר. מעוכב שם להתעסק בש"מ ה': אביר הרועי. גדול: מעוכב על רועי מקנה המלך: (ט) ואין, בכתן שם אחד מן שם מחק לעמת ליבי היה וגו' נחוץ, ובעטור המסדר

פלאץ

איז גנוען דואג האדומי אבער הירטים ער איז גווען דער שטארקער פון די פטעטער וום צו שאול כלומר ער איז גווען איין אב בית דין כי"ו שאול: (ט) ויאמר דוד לאחימלך הט דוד גזאגט צו אחימלך איז ניט דא אונטער דיין האנט אשפיז אדר אשווערד כי גם חרבי דען אוך מיין שווערד אין מיינו כלים הגאב איך ניט גינומען אוג מיין האנט כי היה דבר המלך נחיץ וואהרום די הייבט פון דעם מלך איז גווען איליגדיג: (י) ויאמר הכהן וגו' הט דר כהן גזאגט די שווערד פון גלית הפלשתי וום דו האסט דר שלאנג אוג דעם

תרגום

לשויותיה לחם חמים
ביום אתנסיבותיה:
ח ותמן גברא מעבדי
שאול ביומא ההוא
כנוש קדם יי ושמיה
דואג אדומא רב רעיא
דלשאול: ט ואמר דוד
לאחימלך אלו אית כא
תחות ידך שום גיתא או
חרבא ארי אף חרבי
ואף מני לא נסבית בידי
ארי הוה פתגם מלכא
בבהילו: י ואמר כהנא

ת"א ופס' מצורה בחוט פתוחין בגמרא סנהדרין נג:

הַרְגָא דְגַלְיַת פְּלִשְׁתָּאָה
דְקַטְלְתָּא בְּמֵישַׁר
בּוּטְמָא הָא הִיא מְכַרְכָא
בְּשׁוּשִׁיפָא בְּהַר רְשָׁאוּל
לֵיהּ בְּאֶפּוֹדָא אִם יָתָהּ
הִסַּב לָךְ סַב אֲרֵי לֵית
אוֹחֳרִי בַּר מִנָּהּ הָכָא
וַאֲמַר דָּוִד לֵית דְּכוֹתָהּ
הַבָּא לִי : יא וְקָם דָּוִד
וְעָרַק בְּיוֹמָא הַהוּא מִן
קֳדָם שָׁאוּל וַאֲתָא לְוָת
אָכִישׁ מַלְכָּא דְגַת :
יב וַאֲמָרוּ עַבְדֵי אָכִישׁ
לֵיהּ הֲלָא דֵין דָּוִד מַלְכָּא
דְּאַרְעָא

ת"א לין זמוה . עקיבה ג' פת :

כִּי הַכֹּהֵן חָרֵב גָּלְיַת הַפְּלִשְׁתִּי אֲשֶׁר־
הִכִּיתָ בְּעֵמֶק הָאֵלָה הִנֵּה־הִוא לוּטָה
בַּשִּׁמְלָה אַחֲרֵי הָאֵפוֹד אִם־אֹתָהּ
תִּקַּח־לְךָ קָחְכִי אֵין אַחֶרֶת זוּלָתָהּ בָּזֶה
* וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵין כָּמוֹהָ תְּנָנָהּ לִי : יא וַיָּקָם
דָּוִד וַיִּבְרַח בַּיּוֹם־הַהוּא מִפְּנֵי שָׁאוּל
וַיָּבֹא אֶל־אָכִישׁ מֶלֶךְ גַּת : יב וַיֹּאמְרוּ
עַבְדֵי אָכִישׁ אֵלָיו הֲלוֹא־זֶה דָּוִד מֶלֶךְ

רש"י קכין בו"ק הב' בפתח פב"פ פתוח בס"פ

מהר"י קרא

(י) לוטה . כרוסה וכן ולט פניו כמדרתו (מלכים ג' י"ט) : אחרי האפוד . שהיתה אחרי המקום שהיה מונח האפוד והחשן או יהיה פי' האפוד שלא היה אפוד בד והוא חגור אפוד בד וזו החרב היתה תלויה אחרי אלה הבגדים וזהו הנכון וי"ת בתר דשאיל ליה באפודא' כלומר אחר ששאל לו באפוד החשן את דרכו ואחר כן אמר לו שיקח זו החרב כי כן אמר לו דואג וישאל לי כה' וכן שאול אשר לו לאחימלך וישאל לי באלהים ולא כחש לי אחימלך אבל אמר חיום החלותי לשאול לו באלהים ונכון הוא בעיני פירושו אבל אינו דרך פשט הפסוק לפי מקומו שאמר אחרי האפוד בין לוטה בשמלה ובין אותה תקח לך : אם אותה תביא לקחת קח כי אין אחר' זולתה : בזה. פי' בזה המקום : אין כמוה . ההא אחימלך היה יודע שאין כמותה למה אמר לו אם אותה תקח לך לפי שחיתה באהל מועד לזכרון הנס כמו שפירשתי לא היה ברצון אחימלך להציאה משם אם היתה שם אחרת אבל כיון שלא היתה שם אחר' לא היה יכול למנעה מדוד כי הוא לקחה מהפלשתי והיא שם אותה שם באהל מיוחד וביד יש לחתה ולחזור' כאשר ירצה : (יא) מפני שאול . ולהלא המול ברח אלא ר"ל כי היום ההיא ברח לו מארץ ישראל ובא לו אל אכיש שלא יבאוהו שאול וזהו מאני שאול : ויבא אל אכיש . ובספר תהלים קראו אבימלך ושני שמות היו לן ובמהרו רבים או אבימלך שם

מצודת דוד

לוֹ לְקַחְתִּי עִמִּי עַמְדִי : (י) אחרי האפוד . מונחת מאחר הלפוד . וי"ת כתר דשאיל ליה בלפודא כ"ל מתחלה שאל לו בהוריס ותומים ולפי שהיתה שם אחרת אבל כיון שלא היתה שם אחר' לא היה יכול למנעה מדוד כי הוא לקחה מהפלשתי והיא שם אותה שם באהל מיוחד וביד יש לחתה ולחזור' כאשר ירצה : (יא) מפני שאול . ולהלא המול ברח אלא ר"ל כי היום ההיא ברח לו מארץ ישראל ובא לו אל אכיש שלא יבאוהו שאול וזהו מאני שאול : ויבא אל אכיש . ובספר תהלים קראו אבימלך ושני שמות היו לן ובמהרו רבים או אבימלך שם

(י) לוטה . כרוסה וכן ולט פניו כמדרתו (מלכים ג' י"ט) : אחרי האפוד . אחר שאמר לו כן וכן תרגם יונתן כתר דשאיל ליה בהוריס ותומים אמר לו כן וכן תרגם יונתן כתר דשאיל ליה בלפודא : (יב) הלא זה דוד מלך הארץ . אמרו לו לאכיש יודעים היו בינינו אם יוכל להלחם אתי והכני והחיינו לך לעבדים אין לך אלא שהרוב מבטאך . ויהוא הוא מלך : יענו . הרב משבחין . לשון והשן להם

רד"ק

ואין לו חבר וכת"י בבהילו : (י) לוטה בשמלה . מן וילט פניו פני הלוט הלום ופי' כרוכה בשמלה וכן הוא תרגומו מכרכא בשישיפא : אחרי האפוד . שהיתה תלויה אחרי המקום שהיה מונח האפוד והחשן או יהיה פי' האפוד שלא היה אפוד חחשן אלא אפוד בד והוא לבוש הכהנים ועבדי ה' כמו שאמר שבעים חמשה איש נושאי אפוד בד וכתי' ודוד חגור אפוד בד וזו החרב היתה תלויה אחרי אלה הבגדים וזהו הנכון וי"ת בתר דשאיל ליה באפודא' כלומר אחר ששאל לו באפוד החשן את דרכי ואחר כן אמר לו שיקח זו החרב כי כן אמר לו דואג וישאל לי כה' וכן שאול אשר לו לאחימלך וישאל לי באלהים ולא כחש לי אחימלך אבל אמר חיום החלותי לשאול לו באלהים ונכון הוא בעיני פירושו אבל אינו דרך פשט הפסוק לפי מקומו שאמר אחרי האפוד בין לוטה בשמלה ובין אותה תקח לך : אם אותה תביא לקחת קח כי אין אחר' זולתה : בזה. פי' בזה המקום : אין כמוה . ההא אחימלך היה יודע שאין כמותה למה אמר לו אם אותה תקח לך לפי שחיתה באהל מועד לזכרון הנס כמו שפירשתי לא היה ברצון אחימלך להציאה משם אם היתה שם אחרת אבל כיון שלא היתה שם אחר' לא היה יכול למנעה מדוד כי הוא לקחה מהפלשתי והיא שם אותה שם באהל מיוחד וביד יש לחתה ולחזור' כאשר ירצה : (יא) מפני שאול . ולהלא המול ברח אלא ר"ל כי היום ההיא ברח לו מארץ ישראל ובא לו אל אכיש שלא יבאוהו שאול וזהו מאני שאול : ויבא אל אכיש . ובספר תהלים קראו אבימלך ושני שמות היו לן ובמהרו רבים או אבימלך שם

רלב"ג

(י) לוטה בשמלה . כמלת ומעופף כמשלה למחלי הפפוד והחכן סחי' כעפכה בבגדים שם בגדי כלוחה והנה שזה המכוון שם לפרסם הנס בעצם' ויתהלל בדבר גלוי :

מצודת ציון

עין מהוכות לב וכת"י בבהילו : (י) לוטה . מכוך ומעופף כיון וילט פניו בלדמתו (מ"א י"ט) : בשמלה . בגבר : האפוד . הוא שם כולל גם למעיל : זולתה . מון מעמה : בזה . במקום הזה :

פִּירוּשׁ ע"ט

פְּלֵאיִן פּוּן דָעם לִיגְרִין בּוּיִם אִיז דָא הִנֵּה הִיא לוּטָה בְּשִׂמְלָה אַחֲרֵי הָאֵפוֹד נוּן זַי אִיז אַיין גִיווִיקִילְט אוּן אִיין לֵיילִיךְ אִין לֵיגֶט אוּנְטֶער דָעם אֵפוֹד רש"י שֶׁרַיוִיבְט אַחֲרֵי הָאֵפוֹד מֵיינְט מָעַן נָאךְ דָעם אַי אַחִימֶלֶךְ הִטּ גִיפְרַעגְט פּוּן זַיי גִים וְוָעגֶן אוּז דָעם אֵפוֹד כְּלוֹמַר אִין דִי אוּרִים וְתוּמִים הִטּ דָוִד אִים אָווֹי גִנָאגְט אוּז אַחִימֶלֶךְ הִטּ אִים אָווֹי גִיעֶנְטְפֶּרְט אִם אַהֲה תִּקַּח לְךָ קָח אוֹיךְ דִי שְׁוֵוערְד וְוִילְקְטוּ נְעמֶן נָעם וָוארוּם דָא אִיז גִים דָא קִיין אַנְדֶערִי חוּץ אִיר זַיאְט דָאט דָוִד גְנָאגְט אִין קְטוֹנָה עִם אִיז גִים דָא אַז אַיין שְׁוֵוערְד וְוִי זַי גִיב זִי צוּא מִיר : (יא) וַיָּקָם דָּוִד וַיִּבְרַח אִיז גִישְׁטַאנְין אִין אִיז אַנְטְלוֹפְין גְנוּאגֶן דָעם דָאוִיגֶן גְנוּאגְט דִיא קְנֵעכְט פּוּן אֲכִישׁ מֶלֶךְ קְנֵעכְט פּוּן אִיז דָוִד פַּאר וָואר דָם אִיז דָוִד

הָאָרֶץ הֲלוֹא לָזֶה יַעֲנוּ בַּמְּחֹלוֹת לֵאמֹר
הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָו וְדָוִד בְּרִבְבֹתָו׃
יג וַיָּשֶׂם דָּוִד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
בְּלִבּוֹ וַיִּרָא מְאֹד מִפְּנֵי אָכִישׁ מֶלֶךְ־
גַּת׃ יד וַיְשַׁנֶּא אֶת־טַעְמוֹ בְּעֵינֵיהֶם
וַיִּתְהֹלֵל בְּיָדָם וַיִּתְו עַל־דַּלְתוֹת הַשָּׁעַר
וַיְיֹרֶד רִירוֹ אֶל־זְקָנוֹ׃ טו וַיֹּאמֶר אָכִישׁ
אֶל־עֲבָדָיו הִנֵּה תִרְאוּ אִישׁ מִשְׁתַּגֵּעַ

דְּאַרְעָא הֲלָא לָדֵין מְשַׁבְּחִין כְּחַנָּנְיָא לְמֵימַר קְטַל שָׁאוּל בְּאַלְפּוֹהִי וְדָוִד בְּרִבְבָן׃ יג וְשַׁוִּי דָוִד יַת פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין בְּלִבֵּיהּ וְדָחֵיל לַאֲרָע מִן קֳדָם אָכִישׁ מַלְכָּא דְּגָת׃ יד וְאִשְׁנִי יַת טַעֲמֵיהּ בְּעֵינֵיהוֹן וְאִשְׁתְּמֵם בִּידֵיהוֹן וּמְסָרֵט עַל דַּשֵׁי תַרְעָא וּמְחַת רִירֵיהּ עַל דְּקָנֵיהּ׃ טו וַאֲמַר אָכִישׁ לְעַבְדּוֹהִי הָא גַבְרָא מִשְׁתּוֹנֵי

ת"א ויפק דוד לית דכתיב . סם כן פעמוהי סם ונישנו לית טעמו. זוהר ויתלם :

מדר"י קרא

מרים:(יד)וישנו את טעמו. שינה ית מדעיה:ויתהלל. מן והוללות בלבבם: ויתו. היה מסרס בכותל כמשוגע.כמו והתוית תו: רירו. רוקו דבר הנושף קרוי ריר . רוק . וכן ברור חלמות :

רש"י

באלפיו קרי ברבבותיו קרי פתח בם"פ

תנאי היה ביניהם אם יוכל להלחם אתי והכני והיינו לכם לעבדים אין לך מלא שתרך מכסאך ויהיה מלך התרן הזאת : (יד) את טעמו . לית דכריו : ויתהולל . נסתגה : ויתו . ויכתוב: רירו. רוקו דכר הנופף קרוי ריר וכן כריר חלמות (ויקרא י"ו ג') וכן רר כמרו (ויקרא י"ו ג') :

רלב"ג

(יד) וישנו את טעמו. סוף מעניין ושמם זקניו יקח והלשון שמשם דכריו כמופן שהיה כלומר כי בכלי דעת דבר ושמם פלמוי סוגלו: ויתו על דלתות

רד"ק

כי הוא הרג גבורים וכמה מהם : (יד) וישנו את טעמו . שינה את דברו ודעתו בעיניהם כדי שיתנכר להם ולא יחשבו עליו שהוא דוד או כדי להראות עצמו שוטה בעיניהם ולא יהרשו עליו וירגשוהו מהיכל המלך ולך לו ופירוש טעמו הוא מטעם המלך וברוך טעמך ות"י ושני ית מדעי'. ו"ר וישנו כנוי קודם זכר הפעול וכמוהו ותראהו את הילד ויכי האחד את האחד ופי' בעיניהם כמו לפניהם : ויתהלל בידם . עשה מעשה מכלות והוללות ופירוש בידם בלומר בעוד שהיה בין ידיהם שהיו סובבים אותו ומביטים עליו וזה מעשה הוללות שהיה עושה : ויתו על דלתות השער . שהיה כותב בדלתות השער או משרם שרשומות כי תשרימה גם כן נקדאת תו וכת"י ומשרם על דשי תרע': ויורד רירו אל זקנו . הוא ריר הרוק היוצא

מצודת ציון

(יד) וישנו . עיין כסמת קול כמו ושנו הלעיס וגו' קול לס (דכריס כ"ז) : במהולות . סם לכלי זמר : (יד) וישנו . מלשון משמות וחלוף: טעמו. עיין דבור סמכמר כמו וטעם זקניס יקח (מיוכ י"ב): ויתהולל . עיין מלעות כמו וכופעים יהולל (שם) : ויתו. עיין כוסם וסריסים כמו וכסוים תו (יחזקאל ט'): רירו . רוקו כמו כריר חלמות (מיוכ ו') : (טו) משתגע . מלשון עיין בגעמן :

מצודת דוד

הלוא לזה יענו . כ"ל סלם עליו היה השכם לומר כמחולות לומר סכם וגו' ודוד בכבפותיו : (יד) וישנו את טעמו . סיכם לת דכריו לפניהם ועשה מעשה מכלות בהיותו בידו ומשם סימנים ושריטות על דלתות וסוכיך וגו' וכ"ז עשה למען יחשבו מתי זה דוד : (טו) הנה תראו . סלם לפיהם בשוא שיש משוגע ודוד הלם סוס מכניע ס"ב מין זה דוד ומשם מכישון לבי :

לקוטי יקרים

גְּלָאקֶן צוּ אָכִישׁ דֶעם מֶלֶךְ פּוּן דִּי פְּלִשְׁתִּים , דָאס הִקבִּ"ה גָּנַאנְט צוּ דָּוִד דוּ גֵיסְט צוּא אָכִישׁ עֶרְסְטֶין וְגִיס לַאנְגֶן הָאסְטוּ גֶעהַרְגֶּת בָּלַיְת אוּנְ דִי בְּלוּם זַיינֶע אִיז נָאךְ נִים אֵיינְגֶענוּמֶען גִיוָואלְן אִין דִי עָרְד אוּנְ דוּא גֵיסְט צוּא זַיינֶע בְּרִידֶער אוּנְ דֶעם שְׁוִוירְד פּוּן גָּלְיַת הָאסְטוּ אִין דֵיין הַאנְט אוּנְ זַיינֶע בְּרִידֶער הִיסְטֶען דֶעם מֶלֶךְ אָכִישׁ וָועלֶען זֵיי דִיךְ נִים הַרֶגֶען , וִוי דָּוִד אִיז גְקוּמֶן צוּ אָכִישׁ אוּנְ דִיא בְּרִידֶער פּוּן גָּלְיַת הָאבֶּן אִים דֶערְזֶעהֶן הָאבֶּן זֵיא אִים גִיוָואלְט בְּרֶגֶען , דָאס אָכִישׁ גְּנַאנְט צוּ זַיי עֶם אִיז דָאךְ גְּיוִוען אֶמְלְחָמָה . וְיא וָואלְט גִיוִוען וֶוען גָּלְיַת וָואלְט גֶעהַרְגֶּת דָּוִדן , וָואלְט דֶען גִיוִוען אֶמְשָׁפּ אוֹף גָּלְיַת , דָּם זְלַבְּעֶנֶע אִיז אַז דָּוִד דָם גֶעהַרְגֶּת גָּלְיַת אִיז אוֹךְ קֵיין מִשְׁפּ דָּא אוֹף דָּוִד , דָּוִד מִים גָּלְיַת הָאבֶּן דָאךְ גֶּמַאכְט אַזוֹי אַתָּאנֶי יָועֶר עֶם וֶועט זַיין שֶׁפָּאנְכֶר צוּ אֶייגֶר הַרְגֶּנֶן דֶעם צְוַויֶען . הָאבֶּן דִי בְּרִידֶער פּוּן גָּלְיַת גִיזָאגְט צוּ אָכִישׁ אַז אִין דַאךְ הָאבֶּן זַיי דֶעד דָּוִד דָּא אוֹף קֵיין מָקוֹם זַיין אוֹף דִי פְּלִשְׁתִּים , וָואלְט גָּאר דָּוִד גֶּרוֹט הֶעלֶךְ פּוּן פְּלִשְׁתִּים , וָואלְט אִיז גִּוִוען דֶר תְּנַאי פּוּן גָּלְיַת מִים דָּוִד , אוּב דָּוִד וֶועט הַרֶגֶּנֶן

מוֹעֵר וַיְיֹרֶד רִירוֹ אֶל זְקָנוֹ אִין הָט גִימַאכְט נִידֶערִין זַיין נַאוּוֹעֶר אוֹף זַיין בָּארְד : (טו) וַיֹּאמֶר אָכִישׁ גְּנַאנְט צוּ זַיינֶע קְנֶעכְט אִיר הָט גִיזֶעהֶן אַז אִיז מְשׁוּגָע לָמָּה תְּבִיאוּ אוֹתוֹ אֵלָי וָואלְט הָט אִיר אִים

לָמָּה תָבִיאוּ אֹתוֹ אֵלָי׃ ט וַיֹּאמֶר דֹּאֵג הָאֲדֹמִי
אֲנִי כִּי־הֵבֵאתֶם אֶת־דָּוִד לְדִשְׁתַּנֵּעַ עָלַי
הוּא יָבֹא אֶל־בֵּיתִי׃ כב א וַיֵּלֶךְ דָּוִד
מִשָּׁם וַיִּמָּלֵט אֶל־מְעָרַת עֲדֻלָּם וַיִּשְׁמְעוּ
אֶחָיו וְכָל־בֵּית אָבִיו וַיֵּרְדוּ אֵלָיו שָׁמָּה׃
ב וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל־אִישׁ מָצוֹק וְכָל־
אִישׁ אֲשֶׁר־לָוֶה וְכָל־אִישׁ מַר־נָפֶשׁ
וַיְהִי עֲלֵיהֶם לְשָׂר וַיִּהְיוּ עִמּוֹ כְּאַרְבַּע
מֵאוֹת אִישׁ׃ ג וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם מִצְפֵּה

תרגום

דְּנָבֵר שְׁמֵי הוּא לָמָּא אִתְיְתוּן וְיָתֵיהּ לְוָתִי׃ מ וְחַד שְׁטָיָא אָמַר אֲרֵי אִין מְיַתוּן יָת דָּוִן לְאִשְׁתַּצָּאָה קֳדָמַי חֲדָן וַיְיעוֹל לְבַיְתִי׃ א וַאֲזַל דָּוִד מִתַּמָּן וְאִשְׁתֵּיזִיב לְמַעֲרַת גַּדְלָם וּשְׁמָעוּ אֲחוֹהִי וּבֵית אֲבוֹהִי וּנְחָתוּ לְוָתֵיהּ לְתַמָּן׃ ב וְאִתְכַּנִּישׁוּ לְוָתֵיהּ כָּל גְּבַר מְעִיק רוּם וְכָל גְּבַר דִּי לֵית מִדְּבַר רְשׁוּ וְכָל גְּבַר מָרִיר נַפְשׁ וַהֲוָה עֲלֵיהוֹן לְרֵבָא וַהֲווֹ עִמֵּיהּ כְּאַרְבַּע מְאָה גַּבְרִיָּא׃ ג וַאֲזַל דָּוִד מִתַּמָּן לְמִצְפְּיָא

רש"י

(ט) הוה יבוא אל ביתי. לשמיה לגזל נקוד פתח פתחורפי׃

רד"ק

מחפש: (מ) חסר משונעים אני, בתמיהה וכי הייתי חסר משונעים ומרוץ אלהים כי זה הבאתם אלי, ובירושלמי אי אשתהו של אביש וכתוב הוא משונעת צורתית ומשונעת מבשמים והוד צורתי ומשושה בבשמים אשר להם אביש וכו יודעים אתם כי שרשר משונעים אני׃

כב (ב) כל איש מצוק, מעניין צוקה והיא תואר ארם: וכל איש אשר לו נושא, האל"ף במקום ה"א ופירושו כל

מצודת דוד

(מ) חסר משונעים, לשון תמיהה כמותו ואתי משונעות ובמס' סוטה (דף מ"ז ע"ב) ת"ר אין לך אדם מישראל שאין לו ק"ל מעות ואין לך אשה מישראל שאין לה ק"ל קורטבים ואין לך בהמה מבהמות ישראל שאין לה ק"ל כלאים ואין לך שדה מכל השדות שבישראל שאין לה ק"ל מיני זרעונין ואין לך בגד מבגדי ישראל שאין לו ק"ל כלאים ואין לך בית מבתי ישראל שאין לו ק"ל מיני פרקמטיא וכולן לשון תמיהה הם:

מצודת ציון

כב (ב) מצוק, עניין לחץ כמו לא תלחץ עליו (שמות כ"ב:כ"ד) וכ"ל מי שיש לו מלוה עליו: נושא, עניין הלואה כמו ישקו כל נושיך (שם ל"ג:ל"ו) וכ"ל מי שיש לו הלואה אצל חבירו: מר נפש, שני

ומצודת ציון כתבו שהוא לשון מרירות הנפש: כב (ה) וישמעו אחיו, כי כאשר דוד ואנשיו לבדם בלי עם לא יוכלו לעמוד נגד שאול ועמו: (ו) יצא נא, מן המצפה למצפה אחר:

לקוטי יקרים

נלכדת ואלין אנן בלשתים ואין קטלים צוא דוד, איז אביש בייא זיין ואלין אנן בלשתים ואין קטלים צוא דוד, איז אביש בייא זיינען איך דוד. אוז דער הם מיזא אויסהאם פר אביש אוג פר זיין כרעדר פון גלות. האם דיד בעקשען בייא הקב"ה רבונו של עולם הילף מיר. האם הקב"ה נואטש צו דוד ואז מיר ווא אזוי אך ואל דיר הילפן. האם דוד נואטש צו הקב"ה פאך מיך פאר א משוגע. הם דוד זיך גימאכט משוגע איז הם זיינען אויף אים גיפאלן אוז הם גישלאגן אף די טירן פון אביש אז דער בלך פון גת איז מיר שולדיג הורידים צאל עלטן טורעטער הקב"ה אוז דיא פאכטר פון אביש איז איך זיינען צישטיקר, איז הם ישראל מיט איר בישטענדיג אויפצוזיך בי אביש אין שטוב אוז דער הם בישרעקן זיך משוגע אוף די נאס, הם אביש נואטש צו זיינע קנעכטע פיזיכדם דען מיר א משוגענער ווא איר האם מיר גיברעכט נאך א משוגענעם. האם מיין הארץ פרוים זיינרעכן פון גת אוז דוד איז עם. דו זייטלך גיוואלן אוז דער משוגענער איז פון אים אנטקע גיטאקט. הם זיין דוד מיזה גיוועזן צו הקב"ה אז אלץ הם הקב"ה טוט גוטעס צו דוד ווען ער איז נאך אין זיין צייט, אף דעם הם דוד גוטעס הם האפשלעלאן מיט:

מוֹאָב וַיֹּאמֶר | אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב יֵצֵא־נָא
אָבִי וְאִמִּי אִתָּכֶם עַד אֲשֶׁר אֵדַע מַה־
יַּעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים: ד וַיַּנַּח אֶת־פְּנֵי מֶלֶךְ
מוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ עִמּוֹ כָּל־יְמֵי הֱיוֹת־דָּוִד
בַּמְּצוּדָה: ה וַיֹּאמֶר גָּד הַנָּבִיא אֶל־דָּוִד
לֹא תֵשֵׁב בַּמְּצוּדָה לֵךְ וּבָאתָ־לְךָ אֶרֶץ
יְהוּדָה וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיָּבֹא יַעַר חָרֶת:
ו וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל כִּי נוֹדַע דָּוִד וַאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר אִתּוֹ וְשָׁאוּל יוֹשֵׁב בַּגִּבְעָה תַּחַת־

תרגום

לְמַצְפְּיָא דְמוֹאָב וַאֲמַר
לְמַלְכָּא דְמוֹאָב יְפוֹק
כְּעַן אַבָּא וְאִמָּא עִמְּכוֹן
עַד דְּאִידַע מָה יַעֲבֵיד לִי
יְיָ: ד וְאַשְׁרִינוּן קֳדָם
מַלְכָּא דְמוֹאָב וִיתִיבוּ
עִמֵּיהּ כָּל יוֹמִין דְּהֲוָה
דָּוִד מְטַמַּר בְּמִצּוּדָיָא:
ה וַאֲמַר גָּד נְבִיָא לְדָוִד
לָא תִתֵּב בְּמִצּוּדָיָא
אִיתָא וְאֵיזֵל לָךְ לַאֲרַע
יְהוּדָה וַאֲזַל דָּוִד וַאֲתָא
לְחוֹרְשָׁא דְחָרֶת: ו וּשְׁמַע
שָׁאוּל אֲרֵי אִתְיְדַע דָּוִד
וְגַבְרַיָא דִי עִמֵּיהּ וְשָׁאוּל
יָתִיב בְּגִבְעָתָא תְּחוֹת

אשלא

ת"א ושאול יתיב בגבעתא תחות פ׳:

מדר"י קרא

(ד) וישבו עמו כל ימי היות דוד במצודה. סמיך למואב. וכשיצא דוד אל יער חרת הרג מלך [מואב] את אביו ואת אמו את אחיו זהו מאחד שהחייהו נחש העמוני. והוא ההבד שאמר דוד כאשר עשה אביו עמדי חסד בתהומא. במצודה. כמאמר במצודה: (ה) יער חרת. תורשא דהדיה שהיה נחבא במצודות וביערים:(ו) ושאול יושב [בגבעה] תחת האשל ברמה.

ממנו: הדות האשל ברמה. אחת שהיתה גבוהה כגימטריא. ורכותיו ממנו היו היתה רמה של שמואל ובמי מקומות

רש"י

כב (ד) וישבו עמו כל ימי היות דוד במצודה. סמוך למואב וכשיצא דוד מסם ליער חרת הרג מלך מואב את לכיו ואת אמו ואחיו מזה מאחד שבחס מהחייהו נחש העמוני והוא התסד שאמר דוד לאחר עשה אביו עמדי חסד כדאיתא במדרש רבי תנחומא: (ו) בינודע דוד. כי התבוון כשאמר שאול ושמעתי אני כי נודע דוד במעשה נוב ובמי מקומות

רל"ג

אחם לו מזה הוה הלזה ואין למלכי לפחוד: ואיש מה בפיו. הוא הנעני מאחר שהי למר נפשו לרוצ מולו וקבר יומו כי יהוה לו מלך החמולה ולזה נתקבלו אנו אל דוד עם שבכל נתפרסם לחם הטוב הלעתו מה בהכיל: לקיים לטוב בהיותם בלנו: (ד) כל ימי היות דוד במצודה. זה לשון אחמר מלך דוד מהמעודה שפדלו אביו ואמו ממלך מואב:

רד"ק

כל איש אשר היה בירח מפני המלוים אותו והיו מתקבצים אל דוד: וכל איש מר נפש. שהיה רש כמו יין למרי נפש ישהה וישבה רישו או איש מצוק ר"ל צרות אחרות והיה יוצא מביתו להתרחק ולשבת צרות ויבא"י בל גבר מצוק היה: (ג) יצא נא אבי ואמי אתכם. יצא ממערי שדיהם וישב אתכם אבל אחיו היו הולכים עמו כי בודאי אביו ואמו מפני שאול כי היה שונא

לפניו ויתנתן פירשו כמו וינחם שהרגם ואשרינן: במצודה. התימו מסמר במצודא: (ה) ובאת לך ארץ יהודה. על פי ה' היו אוהבים אותו ואם היה קם שאול ובן היה כי בעוד שהיה שם לא בקשו עד שהלך אל קעילה והשמם לפי שבארץ יהודה היה החוקה ממיתדעו ומשפחתו ואם על פי כן על פי ה' הלך שם כמו שקעילה מארץ יהודה דחרת. ובדרש שהיה מגיעם אותו המקום כתהית דוד הרפויכו הקב"ה פירוש חרת כמו חרתא בידי שכים שפי הדבר שאמר שאול לעבדיו כי עד שהיה לא ידע שאול כי התקבצו אל דוד אנשים וכאשר שמע כי עמו כארבע מאות איש אמר בלבו זה שודד הוא שמרד בי ודעיכו לארוב ולהלחם עלי או לחזוק עלי המלכות ולזה שאמר כי חקים בני את עבדי עלי

מצודת ציון

וכם כמ"ש ויין למרי נפש יפתח ויכוכו כיבי (משלי ל"א): (ד) וינחם מלכם כמו ולא נחם מלכים (במות י"ג): במצודה. מקום מבוצר מי מגדל מו סלע מו מעוזה כמו יפלטהו במלחמה (יחזקאל ל"ג):

מצודת דוד

מה יעשה לי אלהים. כלומר עתה לא ידעתי מה יעשה לי: (ה) וינחם. דוד הבדלים לפני המלך: במצודה. שהיה סמוך למואב: (ו) כי נודע דוד. כי עד שהיה שם לא ידעו כמו שנתבאר למעלה:

פרוש ע"ט

וַיֹּאמֶר אֶל מֶלֶךְ מוֹאָב אִין הָט גְּוַאנְט צוּדֶעם מֶלֶךְ מוֹאָב
יֶצֵא נָא לָאז נוּן אַרוּיס גַיין מַיין פָאטֶר אִין מַיין מוּטֶר
פּוּן דֶר הֵיוֶל צוּ וִיצֶען מִיט אַיךְ בִּיז אִיךְ
וָועל וִויסִין וָום גָאט וָועט טָאן צוּ מִיר: (ד) וַיַּנַּח אִין
עֶר הָט וַיי גֶימַאכְט רִיאִין פַּר דֶעם מֶלֶךְ מוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ
עִמּוֹ אִין וַיי וָעֶנֶן גוֹעֶסֶן מִיט דֶעם מֶלֶךְ מוֹאָב אַלֵי טָעג
וָסדָוִד אִיז גְוווֹן אִין דֶעם פָּאסְטִינְג וָום לְעבֶּן מוֹאָב
אֲבֶער נָאךְ דֶעם אַז דָּוִד אִיז אַוועק גִיגַאנְגִין פּוּן
דָארְטֶן אִין וַואלְד חֶרֶת הָט דֶר מוֹאָב גִיהַרְגִיט גַיין
פָאטֶר אוּן מוּטֶר אִין גַיינְ בְּרִידֶער נָאר אַיינֶער אִיז
אִיבֶּר גִיבְלִיבֶן וָום נָחָשׁ הֶעמוֹנִי הָט אִים דֶר נֶערְט

אונטר

הָאֲשֶׁל בָּרָמָה וְחַנִיתוֹ בְיָדוֹ וְכָל־עֲבָדָיו
נִצָּבִים עָלָיו: ז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לַעֲבָדָיו
הַנִּצָּבִים עָלָיו שִׁמְעוּ־נָא בְנֵי יְמִינִי גַּם־
לְכֻלְּכֶם יִתֵּן בֶּן־יִשַׁי שָׂדוֹת וּכְרָמִים
לְכֻלְּכֶם יָשִׂים שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת:
ח כִּי קְשַׁרְתֶּם כֻּלְּכֶם עָלַי וְאֵין־גֹּלֶה אָזְנִי
מִכֶּם עָלַי וְגֹלֶה אֶת־אָזְנִי כִּי הֵקִים בְּנִי
אֶת־עַבְדִּי עָלַי לָאֹרֵב כַּיּוֹם הַזֶּה: ט וַיַּעַן
דֹּאֵג הָאֲדֹמִי וְהוּא נִצָּב עַל־עַבְדֵי־שָׁאוּל

אֲשֶׁלָא בִּרְמָתָא
וּמָרְנִיתֵיהּ בִּידֵיהּ וְכָל
עַבְדּוֹהִי קָיְמִין עֲלוֹהִי:
וַאֲמַר שָׁאוּל לְעַבְדּוֹהִי
דְּקָיְמִין עֲלוֹהִי שְׁמָעוּ
כְעַן בְּנֵי שִׁבְטָא דְּבִנְיָמִין אַף לְכֻלְכוֹן יִתֵּן
בַּר יִשַׁי חַקְלִין וְכַרְמִין
לְכֻלְכוֹן וְמַנֵּי רַבְּנֵי אַלְפִין
וְרַבָּנֵי מְאָתָא: ח אֲרֵי
מְרַדְתּוּן כֻּלְכוֹן עֲלַי וְלֵית
דְּחַוֵי לִי פַּד גְּלַר קֻדְמַי בְּרִי
בְּרִי עִם בַּר יִשַׁי וְלֵית
דְּכָאֵיב מִכְּוֹתִי עֲלַי וְתַקֵּיף
לִי אֲרֵי אֲקִים בְּרִי יַת
עַבְדִּי עֲלַי לְכַמָּנָא כְּיוֹמָא
הָדֵין: ט וַאֲהֵיב דּוֹאֵג
אֲדוֹמָאָה וְהוּא מְמַנָּא עַל
עבדי

ה״א גם לגלוס יתן . כקידה ב׳ ס׳
ואין חלה . פלוגתא יב :

רש״י

הן וכן מדרכו ומחול ויסב בגבעה בזכות המלכת המגדול מכל האחים . ואמר לכלכם ישים שרי אלפים כלומר בחיל שהוא מקבץ עלי או בהיותו כולך כאשר הוא חושבם : האשל . כמו תמרים וכן ישב אשל : ברמה . מקום היה בגבעה ונקרא רמה ואין זה רמת שמיאל כי הוא בנבע׳ תית . ולדברי בעל הדרש הוא רמת שמואל שאמר וכי מה ענין גבעה אצל רמה אלא שאול אשר ברמה והוא שפואל שהיה מתפלל עליו : (ז) בני ימיני . כלומר עליכם היה לחוש עלי כי אתם משבטי ובימשפחתי : (ח) קשרתם . מרדתם כי הקשר הוא המרד והוא בתחבר לב זה עם זה : בכרת בני . בברת ברית : בן ישי . לא זכר שמו דרך בזיון : (ט) נצב על עבדי שאול . כלומר בראשם היה נצב כי גדול שבעבדי שאול הנצבים עליו היה וישמיש זה בדבר והסבו כי נצבים עליו ר״ל נצבים לפניו וסמיך לו לעשות מה שיצוה אותם . ונצב על עבדי שאול ר״ל כמשמעו שהיה להם לראש ומטונ׳ עליהם וכה״א והוא ממנא על עבדי שאול הוא כמו הנצב על הקוצרים : בן אחיטוב . לא זכר שפי דרך בזיון :

מהר״י קרא

תחת צל האילן שברמה בגבעת בנימין . ויש לומר בגבעה רמה כגון אל כל גבעה רמה . ומדרש מה ענין גבעה אצל רמה . אלא שאול יושב בגבעת [שתי] שנים ומחצה בזכות שמואל שהיה ברמה ובוקיע רחמים עליו : (ז) ישים . ימני : (ח) ואין חלה מכם . לשון הלישות חדעת . כגון וחליתי הרגם ואחלש : (ט) נצב . כממונה :

רד״ק

לאורב . ואמר לכלכם ישים שרי אלפים כלומר בחיל שהוא מקבץ עלי או בהיותו כולך כאשר הוא חושבם : האשל . כמו תמרים וכן וישב אשל : ברמה . מקום היה בגבעון ונקרא רמה ואין זה רמת שמיאל כי הוא בנבע׳ תית . ולדברי בעל הדרש הוא רמת שמואל שאמר וכי מה ענין גבעה אצל רמה אלא שאול אשר ברמה והוא שפואל שהיה מתפלל עליו : (ז) בני ימיני . כלומר עליכם היה לחוש עלי כי אתם משבטי ובימשפחתי : (ח) קשרתם . מרדתם כי הקשר הוא המרד והוא בתחבר לב זה עם זה : בכרת בני . בברת ברית : בן ישי . לא זכר שמו דרך בזיון : (ט) נצב על עבדי שאול . כלומר בראשם היה נצב כי גדול שבעבדי שאול הנצבים עליו היה וישמיש זה בדבר והסבו כי נצבים עליו ר״ל נצבים לפניו וסמיך לו לעשות מה שיצוה אותם . ונצב על עבדי שאול ר״ל כמשמעו שהיה להם לראש ומטונ׳ עליהם וכה״א והוא ממנא על עבדי שאול הוא כמו הנצב על הקוצרים : בן אחיטוב . לא זכר שפי דרך בזיון :

רמב״ן

(ה) ואין מולה מכם עלי . ל״ל אין חמד מכם ביהכתוב עלמו מולה בעבורי כדכתי׳ הנעבה כגבי ויתמה כשהי׳ יודע שלמה בחיים ולפי שלמה הקבר הזה מבני יסרחל אם דוד ואלחם עמו ולמה תמר שכבר הקים כמו עכמו עיין

מצודת דוד

ברמה.מקום גבוה היה בגבעה וכה עמד אצלו:(ז) בני ימיני.כי הוא מבנימין כמו שכתוב:גם לכולכם . ל״ל כי אפשר שיתן מתנות לכולכם וכי מלין לו על כן בהוש ומלין לו יפני עם כ״ל בישבחה אם מולכם לבניש : (מ) כי קשרתם . מולכם עמיתם עלי קבר מלנו הכניעה מופה לכולכם : בכרת בני . עשת בכרת בני ברית עמו כ״ל גלוחם מזני מלו הייתי כאמר בלא יהיה לבן זה : ואין חולה . מין אמר מכם שיהלה ויהלה נפי בעבורי : ונילה . לפני בפניו יכדרך המלכר מכתב נא : כי הקים . ל״ל עי״י בלא גלוחם הזני עמהר הדבר והקימו לשורש : כיום הזה . שבהלה עתה בחוש בחוסב עלי ומתפף לנו מבוש : (ט) והוא נצב . עתה שתין לעבדי שמול עשת שתמר לכם

מצודת ציון

(ז) האשל . הפלין כמו ויטע אהל הבל (בראשית כ״ו) : (מ) קשרתם .

ספרש ע״ט

אִינְמֵר דָּעם בּוּים וְוָאס אִיז גְּוֶעזֶן אוֹף דָּעם הוּיךְ
אִין גִּבְעוֹת בִּנְיָמִן אִין דִּיא חֲכָמִים וְאָנָן שָׁאוּל אִיז
גִיוֶעסֶן אִין גִּבְעָה בְּשָׁלְוָה אוֹיף זַיִן מְלוּכָה דּוֹרְךְ
דָּעם זְכוּת פּוּן דָּעם גְּרוֹסִין בּוּים וְוָאס אִיז גְּוֶעזֶן
אִין רָמָה דָּאס אִיז שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא וְוָאס עֶר פְּלֶעגְט
אוֹף אִים נָאס בֶּעטֶן וַתְּיהִי בְיָדוֹ אוֹן זַיִן שְׁפִּיז אִיז
גְּיוֶועזֶן אִין זַיִן הַאנְד אוֹן אַלֵי זַיִנֶי קְנֶעכְט וַעֲנָנָן
גְשִׁטַאנֶן בֵּי אִים: (ז) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לַעֲבָדָיו הָאט שָׁאוּל
נְוָאגְט צוּ זַיִנֶע קְנֶעכְט וָוס וְעָנָן גְשִׁטַאנֶן בֵּי אִים
שְׁמְעוּ נָא הֶערְט צוּ אִיר קִינְדֶער פּוּן שֵׁבֶט בִּנְיָמִין גַּם
לְכוּלְכֶם יְתֵּן אוֹב צוּ אַייךְ אַלֶע וְוועט דָּעָנָן גֶעבֶן דֶר זוֹן
פּוּן יִשַׁי פֶּעלְדֶער אִין וַיִנֶי גֶּערְטֶנֶר יְכוּלְכֶם יָשִׂים צוּא

ראיתי

וַיֹּאמֶר רָאִיתִי אֶת־בֶּן־יִשַׁי בָּאנֹבָה אֶל־
אֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲחִיטוּב׃ י וַיִּשְׁאַל־לוֹ
בַּיהוָה וְצֵידָה נָתַן לוֹ וְאֶת חֶרֶב גָּלְיָת
הַפְּלִשְׁתִּי נָתַן לוֹ׃ יא וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ׃
לִקְרֹא אֶת־אֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲחִיטוּב הַכֹּהֵן
וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִיו הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בְּנֹב
וַיָּבֹאוּ כֻלָּם אֶל־הַמֶּלֶךְ׃ יב וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
שְׁמַע־נָא בֶן־אֲחִיטוּב וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי אֲדֹנִי׃
יג וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁאוּל לָמָּה קְשַׁרְתֶּם עָלַי
אַתָּה וּבֶן־יִשַׁי בְּתִתְּךָ לוֹ לֶחֶם וְחֶרֶב
וְשָׁאוֹל לוֹ בֵּאלֹהִים לָקוּם אֵלַי לָאָרֵב
כַּיּוֹם הַזֶּה׃ יד וַיַּעַן אֲחִימֶלֶךְ אֶת־הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר וּמִי בְכָל־עֲבָדֶיךָ כְּדָוִד נֶאֱמָן
וְחָתַן הַמֶּלֶךְ וְסָר אֶל־מִשְׁמַעְתֶּךָ וְנִכְבָּד

עַבְדִי שָׁאוּל וַאֲמַר חַזָיתִי
יַת בַּר יִשַׁי אָתָא לְנוֹב
לְוַת אֲחִימֶלֶךְ בַּר
אֲחִיטוּב׃ י וְשָׁאִיל לֵיהּ
בְּמֵימְרָא דְיָ וְזָוְדִין יְהַב
לֵיהּ וְיָת חַרְבָּא דְגָלְיָת
פְּלִשְׁתָּאָה יְהַב לֵיהּ׃
יא וּשְׁלַח מַלְכָּא לְמִקְרֵי
יַת אֲחִימֶלֶךְ בַּר אֲחִיטוּב
כָּהֲנָא וְיָת כָּל בֵּית
אֲבוּהִי כַּהֲנַיָא דִי בְנוֹב
וַאֲתוֹ כֻלְּהוֹן לְוַת מַלְכָּא׃
יב וַאֲמַר שָׁאוּל שְׁמַע
כְּעַן בַּר אֲחִיטוּב וַאֲמַר
הָא אֲנָא רַבּוֹנִי׃ יג וַאֲמַר
לֵיהּ שָׁאוּל לְמָה מְרַרְתּוּן
עֲלַי אַתְּ וּבַר יִשַׁי בְּמִתְּנָךְ
לֵיהּ מָזוֹן וְחַרְבָּא וּשְׁאֵלִית
לֵיהּ בְּמֵימְרָא דְיָ לְמֵיקַם
עֲלַי לְכְמָנָא כְּיוֹמָא
דֵּין׃ יד וַאֲהֵיב אֲחִימֶלֶךְ
יַת מַלְכָּא וַאֲמַר וּמַן בְּכָל
עַבְדָּךְ כְּדָוִד מְהֵימָן
וְחָתְנָא דְמַלְכָּא וְרַב עַל
מִשְׁמַעְתָּךְ וְיַקִּיר בְּבֵיתָךְ׃

מהר"י קרא

(יג) ושאול לו באלהים. עשיתו מלך. לפי שאין נשאלין באורים להדיוט: (יד) וסר אל משמעתך. וקרוב לשימושך:

(יד) וסר אל משמעתך. כמו ויסורו חלציו (בראשית י"ט ו) וקרוב לשמוש ואל שמע דכריך וכי הי' לי להכין מחיצו

רלב"ג

(יג) ושאול לו באלהים. להגיד לו הדבר והוא בורח מפני. ומדרשו עשיתו מלך שאין נשאלין באורים ותומים אלא למלך ולאב בית דין ולמי שצורך צבור בו: (יד) וסר אל משמעתך. אל עבודתך כלומר שהי' נשמע לכל בצותך וכן ובני עמון

רש"י

כרמה שהיה מתפלל עליו: (יג) ושאול לו באלהים. עשיתו מלך שאין נשאלין באורים ותומי' להדיוט: (יד) וקרוב לשמושך ואל שמע דכריך וכי הי' לי להכין מחיצו

רד"ק

(יג) ושאול לו באלהים. להגיד לו הדבר והוא בורח מפני. ומדרשו עשיתו מלך שאין נשאלין באורים ותומים אלא למלך ולאב בית דין ולמי שצורך צבור בו: (יד) וסר אל משמעתך. אל עבודתך כלומר שהי' נשמע לכל בצותך וכן ובני עמון

מצודת ציון

טעין מגודע מכשים כשכול עלת מכד: (י) וצידה. מזון:

עבדיך. כ"ל לפי כמכד עשיתי זאת כי ממכתי שהוא כדבר הזה כדבר המלך כי מי מכל עבדיך כמוהו לקחתו למחוכר: (יד) ומי בכל פירוש עד"ם

רָאִיתִי אֶת בֶּן יִשַׁי אִיךְ הָאִבּ גַּזְעֵהּ דָעִם זוּן פּוּן יִשַׁי אִין
גְּקוּמֶן קְרִין נוּב צוּ אַחִימֶלֶךְ בֶּן אַחִיטוּב׃ (י) וַיִּשְׁאַל לוֹ
בַּה' אוּנ אַחִימֶלֶךְ הָט גִיפֶּרְעֶנְט צוּ אִים אוּנ דָר זָאג
פּוּן נָאט אוּנ דִי אוּרִים וְהוּמִים וְצֵידָה אוּנ שָׁפֵּייז הָט
עָר גֶגעבֶּן צוּ אִים וְאֶת חֶרֶב אוּנ דִי שְׁוֶוערְד פּוּן גָּלְיָת
הַפְּלִשְׁתִּי הָאט עָר אוּךְ אִים גֶגעבֶּן׃ (יא) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ
לִקְרֹא הָט דָר מֶלֶךְ גשוקט רוּפֶן אֲחִימֶלֶךְ דָר זוּן פּוּן
אֲחִיטוּב הַכֹּהֵן וְאֶת כָּל בֵּית אָבִיו אוּנ גָאר זַיין פָאטֶרס
הוּז גֶזוּנְד דִי כֹּהֲנִים וְוָם אִין דָר שְׁטָאט נוֹב וַיָּבֹאוּ כֻלָּם
וַעֲגֶן זַיִיא אַלֶיי גקוּמֶן צוּ דָעם מֶלֶךְ׃ (יב) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
הָט שָׁאוּל גֶזָאגְט הֶער צוּ דִי בֶּן אֲחִיטוּב וַיֹּאמֶר הָאט

צוויישן

בְּבִיתֶךָ׃ טו הַיּוֹם הַחִלֹּתִי לִשְׁאוֹל־לוֹ
בֵּאלֹהִים חָלִילָה לִי אַל־יָשֵׂם הַמֶּלֶךְ
בְּעַבְדּוֹ דָּבָר בְּכָל־בֵּית אָבִי כִּי לֹא־יָדַע
עַבְדְּךָ בְּכָל־זֹאת דָּבָר קָטֹן אוֹ גָדוֹל׃
טז וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מוֹת תָּמוּת אֲחִימֶלֶךְ
אַתָּה וְכָל־בֵּית אָבִיךָ׃ יז וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
לָרָצִים הַנִּצָּבִים עָלָיו סֹבּוּ וְהָמִיתוּ
כִּהֲנֵי יְהוָה כִּי גַם־יָדָם עִם־דָּוִד וְכִי יָדְעוּ
כִּי־בֹרֵחַ הוּא וְלֹא־גָלוּ אֶת־אָזְנִי וְלֹא־אָבוּ

מו יוֹמָא דֵּין שָׁרֵיתִי
לְמִשְׁאַל לֵיהּ בְּמֵימְרָא
דְּיָ חַס לִי לָא וְשָׁוִי
מַלְכָּא בְּעָבְרֵיהּ פִּתְגָמָא
בְּכָל בֵּית אַבָּא אֲרֵי לָא
יְדַע עַבְדָּךְ בְּכָל דָּא
פִּתְגָם זְעִיר אוֹ רַב׃
מז וַאֲמַר מַלְכָּא מְמָת
הְמוּת אֲחִימֶלֶךְ אַתְּ וְכָל
בֵּית אֲבוּךְ׃ יז וַאֲמַר
מַלְכָּא לְרָהֲטַיָּא דְּקָיְמִין
עֲלוֹהִי אִסְתְּחָרוּ וּקְטָלוּ
כָּהֲנַיָּא דְיָ אֲרֵי אַף
יְדֵיהוֹן עִם דָּוִד וַאֲרֵי
יְדָעוּ אֲרֵי עָרִיק הוּא וְלָא
חַוִּי לִי וְלָא אֱבוּ עַבְדֵי
מלבא

ת"א סוכו ומיתוכו. (מכתבי יד):

רש"י

יהיד ד' אוני קרי

חולך כשליחיתך: (טו) היום החלותי לישאול. כתמיה זה ימים רבים שמיך הלכה כי כמוכי מוכיח ומכיח את ישראל ומאן דמי שאיל לן כאלהים: חלילה לי. מעבות דכר זה למרד ולמעל: (יז) לרצים הנצבים עליו. מעבות דכר

רד"ק

משמעותם: (טו) היום החלות לשאול לו באלהים. יש בתמיהה היום החילותי לשאול בעבורו חלילה שהיתי יודע כי הוא בורח כי כמה פעמים שאלתי לו שתי' הדרך במצותיך ויש לפרשו בלא תמיהה כלומר למה אתה מאשימני לפי ששאלתי לו באלהים וזה הוא היום הראשון ולא הייתי יודע כי קשה הוא בעיניך וכי בורח הוא חלילה לי שאם הייתי יודע לא הייתי עושה עוד אחר שקשה בעיניך ובורח הוא מפניך כי לא הייתי יודע כל זה אבל הייתי חושב אותו מהתחילה נאמן בביתך: בכל בית אבי. ולא כל בית אבי: אל ישם המלך. דבר אשם אפר זה לפי ששלח שאול לקרא גם כן כל בית אביו: (יז) ולא אבו. דרשו כי אכנר ועשיא היו ולא אבו לפגוע בכהני

מצודת דוד

כמשמ"ע דך לכל דבר תלוי: (טו) היום. וכי היום היה התחלה לשאול לו כאלהים הלא מזה כמלכו לו כהיום היה יודע בהיות המלוים והמזכיר: חלילה לי. לעשות זאת כמ"ע ומעל: דבר. כ"ל דבר משמה: בכל. כל בית אבי: (יז) ולא אבו. דרשו כי אכנר ועשיא היו ולא אבו לפגוע בכהני

מצודת ציון

(יז) לרצים. סהלים הנלי לפני מלכתו: עליו. מלכו לפשמו: סובו.

משלי חכמים

(יז) וְלֹא אָבוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ לִשְׁלֹחַ יָדָם וגו' וַיֹּאמֶר דּוֵאג וגו'. דִּיא קְרִיעָבְט פּוּן מָקֶךְ שָׁאוּל הָאֶבֶן גִּיס נִיזְאלְט הַרְגֶּען דִּיא כֹּהֲנִים נָאר דּוֹאג הָאבְּרִיהּ הָם זִיי נִיכְטְהַרְגְּט, דֶּר עִקֶּען פּוּן שָׁאוּל אִיז לְמָשָׁל אֵייגֶ־ אִיז אֶמֶאל גִּקוּמֶען צוּ אַדְאכְּטְאר עֶר נָאל אִים הַיינֶן דִי הָאנְד וִיא אִיז שְׁוֵואר אוֹג פַּארְהַרְקְנְט עֶר שִׁפְּרִיכְט נָאר גִיס דִי פִּינְגֶער אוֹג קֶען נָאר גִיס פָּאן גִיס זִיי. דֶּר דָּאכְּטְאר אִיז נִיעֶסֶען אוֹג הָם גִיהִילְפְט וָאס דֶּר קָאנְגֶר נָאכְּט אוֹג עֶר הָאט נִיהָאלְטֶן אוֹנְטֶייכִין שֶׁטְרֵיקְלְט אִין הָאנְט אוֹג הָם גִיס דָּאס שֶׁטְרֵיקְלְט נִיעֶסֶען אַטֶּען קָלַאפּ אוֹף דִי קְרָאנְקְע הָאכֶּר הָם דֶּר גִיעֶסֶען גִיצְלָאכְּט, עֶר הָאט גִיפִּינְגְט דֶּר דָּאקְטָאר שְׁפִּילְט זִיךְ מִיט דָּעם שֶׁטְרֵיקְלְט. נָאכְּדֶעם

מהר"י קרא

(טו) היום החלותי. בתמיה והלא מימים רבים שמנית אותו מוצא ומביא ומאז שאלתי לו: למרוד בך: (יז) לרצים הנצבים עליו. מדרש לאכנר ועשיא: ולא אבו. שדרשו כל איש

ועמעם היו: ולא אבו. דרשו מכון וירקון כל מים מכר

רל"ג

סיומי דוד כיוצא בלעין מכל עמדי כאול (ויותר סכ כל מכאמתו: (יט) היום החלותי לכאול בו באלהים. כ"ל וכי היום התחיל כאול בו באלהים בתחבדו כום כלא כמה פעמים שאלתי לו באלהים בשלומי עם דבר עלהמות יחכאל כי הוא כמלוים ומעניין את יכאל: כעבדו

מצודת ציון

(יז) לרצים. סהלים הנלי לפני מלכתו: עליו. מלכו לפשמו: סובו.

משלי חכמים

(יז) וְלֹא אָבוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ לִשְׁלֹחַ יָדָם וגו' וַיֹּאמֶר דּוֵאג וגו'. דִּיא קְרִיעָבְט פּוּן מָקֶךְ שָׁאוּל הָאֶבֶן גִּיס נִיזְאלְט הַרְגֶּען דִּיא כֹּהֲנִים נָאר דּוֹאג הָאבְּרִיהּ הָם זִיי נִיכְטְהַרְגְּט, דֶּר עִקֶּען פּוּן שָׁאוּל אִיז לְמָשָׁל אֵייגֶ־ אִיז אֶמֶאל גִּקוּמֶען צוּ אַדְאכְּטְאר עֶר נָאל אִים הַיינֶן דִי הָאנְד וִיא אִיז שְׁוֵואר אוֹג פַּארְהַרְקְנְט עֶר שִׁפְּרִיכְט נָאר גִיס דִי פִּינְגֶער אוֹג קֶען נָאר גִיס פָּאן גִיס זִיי. דֶּר דָּאכְּטְאר אִיז נִיעֶסֶען אוֹג הָם גִיהִילְפְט וָאס דֶּר קָאנְגֶר נָאכְּט אוֹג עֶר הָאט נִיהָאלְטֶן אוֹנְטֶייכִין שֶׁטְרֵיקְלְט אִין הָאנְט אוֹג הָם גִיס דָּאס שֶׁטְרֵיקְלְט נִיעֶסֶען אַטֶּען קָלַאפּ אוֹף דִי קְרָאנְקְע הָאכֶּר הָם דֶּר גִיעֶסֶען גִיצְלָאכְּט, עֶר הָאט גִיפִּינְגְט דֶּר דָּאקְטָאר שְׁפִּילְט זִיךְ מִיט דָּעם שֶׁטְרֵיקְלְט. נָאכְּדֶעם

עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ לִשְׁלֹחַ אֶת־יָדָם לִפְגֹעַ
בְּכֹהֲנֵי יְהוָה׃ יח וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדוֹאֵג סֹב
אַתָּה וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים וַיִּסֹּב דוֹאֵג הָאֲדֹמִי
וַיִּפְגַּע הוּא בַּכֹּהֲנִים וַיָּמֶת בַּיּוֹם הַהוּא
שְׁמֹנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ נֹשֵׂא אֵפוֹד בָּד׃
יט וְאֶת נֹב עִיר־הַכֹּהֲנִים הִכָּה לְפִי־חָרֶב
מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה מֵעוֹלֵל וְעַד־יוֹנֵק
וְשׁוֹר וַחֲמוֹר וָשֶׂה לְפִי־חָרֶב׃ כ וַיִּמָּלֵט

מַלְכָּא לְאוּשְׁטָא יַת
יְהוֹדָן לְמִשְׁלַט בְּכַהֲנַיָּא
דְיָ׃ יח וַאֲמַר מַלְכָּא
לְדוֹאֵג אִסְתְּחַר אַתְּ
וּשְׁלוֹט בְּכַהֲנַיָּא
וְאִסְתְּחַר דוֹאֵג אֲדוֹמָאָה
וּשְׁלַט הוּא בְּכַהֲנַיָּא
וְקַטֵּל בְּיוֹמָא הַהוּא
תַּמְנִן וְחַמְשָׁא גַּבְרִין
דְּמְשַׁמְּשִׁין לְמִלְבַּשׁ אֶפּוֹד
דְּבוּץ׃ יט וְיַת נוֹב קִרְיַת
כַּהֲנַיָּא קְטַל לְפִתְגָם
דְּחַרְבָּ מִגְּבַר וְעַד אִתְּתָא
מֵעוֹלָיִם וְעַד יַנִּיק וְתוֹר
וְחֵמָר וְאִימַר לְפִתְגָם
דְּחַרְבָּ׃ כ וְאִשְׁתֵּיזִיב

ת"א דואג. סנהדרין קו: דוא. שם: כוס תפה ונפ. יומא נב: ויסב דואג.(בס שם): ויפלט בן אחד מבית סנהדרין שם:

מהר"י קרא לדואג קרי דואג קרי פתח בס"פ

אשר ימרה את פיך. יכול אף לדבר עבירה ת"ל רק: (יח) נושא אפוד בד. ת"י דכשרין למלבש אפוד דבוץ:

רלב"ג

דבר בכל בית אבי. כ"ל ולפי בכל בית אבי ולתמם למר זה לפי שבכך כלהם לו בתמדם שהול כולם לפי בקרבם כולם כהה לפניו: (יח) נושא אפוד בד. כ"ל בפיו בכבדים ולפרוש כזה בלבוש כי זה בלבוש היו לובשים הכהנים וכ"ם מי שהיו מכם מיותרים לעבודת בפם כמו שאומר ויסב דויג ולא קרי דואג ויש ספרים שכם הוא קרי דואג והקרי הוא לפי שברוב היו קוראים אותו דואג ומדרשו כי לכך כתוב דויג אמר לו שאול נתפשת כדג אתה להשנת עליהם אתה תהיג אותם ונראה כי בישית המעשה קראו הכתוב דויג לנדיעות שפו: נושא אפוד בד. כתרגומו דכשרין למלבש אפוד דבוץ נראה לפירושו כי הוא הרג יותר משמונים וחמשה אבל השמונים וחמשה היו ראוין ללבוש אפוד בד כי נראה כי הנדולים בעבדי ה' היו לובשים זה הלבוש וכן דוד המלך לבשו ביום שהעלה הארון וביום זה שחרבה נוב הביאו המשכן לנבעון: (יט) מאיש ועד אשה. דרשו כי בדבר עכלק כתיב ויהגיעל שאול והעם על מיסב חצאן וגו' יצאתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה ובנוב עיר הכהנים כתי' מיכלל ועד ינק ושיר וחמיר ישה לפי חרב יצאתה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה יש להתמיה כי בכל אשר הזכיר הכתוב עונות שאול לא ראינו שהוכיר עון נוב

מצודת ציון

סובו מפה לנסת לתמיהה: ולא אבו. ולפ כאו: לפגוע. עיין מכה מות כמו גם פוגע בו (ש"ב ג'):

משלי חכמים

וְאִם דִּבֶּר דָּאקְסָאר צוּ אִים בֵּייא אֲחֵים אִיךְ קָאנ קְרִין הִילְפ צוּ
דֵין הָאנְד , הָאם דִּבֶּר קְרָאקְסָאר גְּוֹאטְס צוּם דָאקְסָאר אַזְ וָאם
הָאסְטוּ יְעֶנֶס מֶינְשׁ שְׁהִילְם , זֵין הָאזְר אִיז דָאךְ אוֹיךְ קְרָאקְ
גְּוֹוִין וִיי מֵייְנֶע , הָאם דִּבֶּר דָאקְסָאר גְּוֹאטְס , וִיס לֶיְקְסְטוּ דֵין
הָאנְד צוּ זֵין הָאנְד , וְזֵין אִיךְ הָאבּ אִים נְאָאן אֶקְסָאפּ אִיךְ זֵין
הָאטְס הָם עֶר אֲנְשְׁרֵייא וְיָאן וַיְיל עֶר הָם וְיָאם שְׁפְּרִיכְן פּוּן
דִּיסְ קְלָאפּ דָאם אִיז אֲצַייכְן אַז זִין הָאזְר אִיז נָאךְ וְיוֹיזִין
אֲלְטְעֶרְנְקְיִים , דְּעְרְיִיבֶּר הָאם אִיךְ וִיא קְקְנֶעם הֵיילִין , אֲבֶּער אַז
אִיךְ הָאבּ דִיר נְשָׁאן אֶקְלָאפּ אוֹךְ דִין הָאנְד הָאסְטוּ נְלָאסְט וַיְיל
דִּי הָאסְם , קְיִין שְׁטְרָאפְּ וְיָאם , לָאם אִיז אֲצַייכְן אַז אִין דִּיין
הָאנְד אִיז שׁוֹין קְיִין לְעֶבְּיִדְקְיִים נִים דָא דִּיין הָאנְד אִיז שׁוֹין
אֲנְשְׁטָאנְדְּעֶנְע אִין נָאנְצֶן וִויא מָאךְ קְיִין שִׁין וִיא הִילְפ , דָם אִיז
דִּיר הִילְפ פּוּן דָוִד בִּיז שָׁאוּל , בִּייזֶ הָאבְּ וִיזְנְדִיקְם בִּייא דָם
הָרְגֶּן פּוּן דִּיא כֹּהֲנִים שָׁאוּל אוֹז דָוִד , נָאר שָׁאוּל אִיז שׁוֹין
אִין נָאנְצֶן קָאנְק עֶר הָם וִיקְטֶרְט דִּי לֶשְׁן קְדָם וְואם דוֹאג הָאם
נְזִיכְם , אוֹז חָאם נִים קְעְטְאם וְזוֹא אֲרְשְׁטֶיְן דִּיא נָאךְ וִיזֶר אִיז
נְזִיכְם , אוֹז וִיזֶן אֲחִיטְלֶךְ הָם וְזִיזְנְדִיקְם עֶם הָאבְּן דִּי אִיקְטֶרְנְ
אֶלֶע כֹּהֲנִים בְּזִיזְנְדִיקְם אוֹז וְזֶם הָאבְּן וְזִיזְנְדִיקְם דִּי בִּייזֶ דִּיר נִים
דִּי הֶלְיְיגֶ קְנֶעדֶר פּוּן דִּי שְׁטָאם טוֹב . וְעְמִים אִיז שׁוֹין וְזִיזְן אִין

אִשָּׁה פּוּן אִין מַאן אוֹז בִּיז אִין אִשָּׁה פּוּן אַקְלֶיְן קִינְד בִּיז אַזְיִיגְנְדִיג קִינְד וְשׁוֹר וַחֲמוֹר אוֹז אַ אוֹקֶס אוֹז
אַ אַייזִיל אוֹז אַ שָׁאף דָאם אַלְץ הָם עֶר גְּשְׁלָאגְן מִיט דִּי שָׁארְף פּוּן דֶר שָׁוְועְרד׃ (כ) וַיְמַלֵּט בֶּן אֶחָד וגו' אוֹז

בֶּן־אָחִד לַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲחִטוּב וּשְׁמוֹ
אֶבְיָתָר וַיִּבְרַח אַחֲרֵי דָוִד׃ כא וַיַּגֶּד
אֶבְיָתָר לְדָוִד כִּי הָרַג שָׁאוּל אֵת כֹּהֲנֵי
יְהוָה׃ כב וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֶבְיָתָר יָדַעְתִּי
בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־שָׁם הָדוֹאֵג הָאֲדֹמִי כִּי
הַגֵּד יַגִּיד לְשָׁאוּל אָנֹכִי סַבֹּתִי בְּכָל־
נֶפֶשׁ בֵּית אָבִיךָ׃ כג שְׁבָה אִתִּי אַל־
תִּירָא כִּי אֲשֶׁר־יְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי יְבַקֵּשׁ
אֶת־נַפְשֶׁךָ כִּי־מִשְׁמֶרֶת אַתָּה עִמָּדִי׃

תרגום

קְרָא חֲדָא לַאֲחִימֶלֶךְ בַּר אָחְטוּב וּשְׁמֵיהּ אֶבְיָתָר וְאִתְחַזִּי לֵיהּ בָּתַר דָּוִד׃ כא וְחַוִי אֶבְיָתָר לְדָוִד אֲרֵי קְטַל שָׁאוּל יָת כָּהֲנַיָּא דַיְיָ׃ כב וַאֲמַר דָּוִד לְאֶבְיָתָר יָדַעְנָא בְּיוֹמָא הַהוּא אֲרֵי תַּמָּן דּוֹאֵג אֲדוֹמָאָה אֲרֵי חַמָּאָה יְחַוֵי לְשָׁאוּל אֲנָא גָּרַמִית לְאִסְתַּלָּקָפָא בְּכָל נַפְשָׁת בֵּית אֲבוּךְ׃ כג הֵיבָ עִמִּי לָא תִדְחַל אֲרֵי דְּבָעֵי לְמִקְטְלָךְ בְּעֵי לְמִקְטְלִי

עמי

רש"י

כג אתה הלכת עליהם אתה הרוג אותם׃ (כב) אנכי סבותי. סבותי הדבר עד שבא לידי כך׃ (כג) כי אשר יבקש את נפשי. לפי שהוא רוצה את נפשי. בין לטובה בין לרעה. כגון אנשי דמים ישנאו הם וישרים יבקשו נפשו הרי לטובה׃ משמרת אתה עמדי. ארי נטיר׃

הב' בצירי דואג קרי

מהר"י קרא

(כב) סבותי. ת"י גרמית כלומר סיבבתי הדבר עד שבא לידי כך׃ (כג) כי אשר יבקש את נפשי. בין לטובה בין לרעה. כגון אנשי דמים ישנאו הם וישרים יבקשו נפשו הרי לטובה׃ משמרת אתה עמדי. ארי נטיר׃

רלב"ג

שומרני כענין משוך שמולו׃ (כג) כי אשר יבקש את נפשי יבקש גם את נפשך. כ"ל שכבר משמור את נפשך כמו נפשי׃ כי משמרת אתה עמדי. ידמה שאמר זה מצד שכבר הניח מכיתה עמו המלוים והתומים

רד"ק

עיר הכהנים ואפילו כשקראם בית הדמי׳ לא אמר אלא על אשר המית את הנבונים ולא אמר הכהנים ונראה כי חייבים היו הכהנים ולא גגלה בכתוב עתם זולתי עון בית עלי ואף על פי כן נענש שאול על דמם שנפל בחרב פלשתים הוא ובניו ואמרו רז"ל גדול לגיס׳ שמרחקת הקרובים ומקרבת את הרחוקים ומעלמת עין מן הרשעים ומשרה שכינתו על נביאי הבעל וישגנהה עולה זרון מרחק׳ את הקרובים מעמון ומואב מקרבת את הרחוקים מיתרו דכתיב קראן לו ויאכל לחם מעלמת עין מן הרשעים בטיב׳ משרה שכינתו על נביאי הבעל מידוא הנבי׳ דכתיב ויהי הם יושבים על השלח׳ וגו׳ ושגנתה עולה זרון שאלמלא הלוהו יהונתן לדוד שתי ככרות לחם לא נהרג נוב עיר הכהנים ולא נסרד דואג האדומי ולא נהרג שאול ושלשה בניו׃ (כג) כי אשר יבקש את נפשי יבקש את נפשך. שאול הוא שמבקש את נפשי והוא מבקש את נפשך לכן שבה אתי: כי כמשמרת אתה עמדי. אשמור אותך כמו שאשמור את עצמי וי"ש לפרשו נפשי יבקש מי שיבקש את נפשך׃

מצודת דוד

כד (לעיל כ׳) : (כב) ביום ההוא. בהיותי כעוד ידעתי מן סהלוג שם והוא יגיד לשאול : אנכי סבותי. היה מתחלון ואומר לפי כבכתי המיתה לכולכם וט"י כתה מתקלה : (כג) כי אשר יבקש. כלומר כמשל המבקש נפשי לספות הוא מבקש נפשך. כמו אל תפרד מעלי

פירוש ע"ט

עִם אִיז אַנְמַרִינְגֶן גִיוואָרֶן צַיין זוֹן צוּ אֲחִימֶלֶךְ בֶּן אֲחִיטוּב וּשְׁמוֹ אֶבְיָתָר אוּנ זַיין נָאָמֶן אִיז גְּוֶוען אֶבְיָתָר זִיבְרַה וגו׳ אוּנ עֶר אִיז אַנְטְלָאפֶן נָאךְ דָּוִד וַיַּגֶּד אֶבְיָתָר דָּוִד אוּנ אֶבְיָתָר הָאט גָּאזָאגְט צוּ דָּוִד אַז שָׁאוּל הָאט גֶּהָרְגִיט דִי כֹּהֲנִים פּוּן גָּאט׃ (כב) וַיֹּאמֶר דָּוִד הָט דָּוִד גָּאזָאגְט צוּא אֶבְיָתָר יָדַעְתִּי בַּיּוֹם הַהוּא אִיךְ הָאב גְּוִוסְט אִין דֶּעם דָּאזִיגֶן טָאג אַז דָּארְטֶן אִיז דוֹאֵג הָאֲדֹמִי בִּי הַגֵּד יַגִּיד לְשָׁאוּל דָּאס עֶר וְוֶועט עֶם גָּעווִיס זָאגֶן צוּ שָׁאוּל אָנֹכִי סַבֹּתִי אִיךְ הָאב גְּיִרינְגְּעלְט בְּלוֹמֶר גוֹרֶם גְּוֶוען דָּאס דִי זָאךְ אִיז גְּשֶׁעהֶן פּוּן דֵּיזֶן פָּאטֶערְס הוּז גְּוֶוזֶן׃ (כג) שְׁבָה אִתִּי זִיץ מִיט מִיר הָאב קֵיין מוֹרָא נִיט כִּי אֲשֶׁר יְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשִׁי וָאֲרוּם דֶּר וָוָס טוּט זוֹכֶן מֵיין נֶפֶשׁ טוּט זוֹכֶן דֵּיזֶן נֶפֶשׁ כְּלוֹמֶר אֵיין מֶענְטֶש וָאגְט בֵּיידִי נָאךְ דִּרוֹם וויא הוֹן אִיךְ וְוִעל נֶעמֶלְט וֶוערֶן וְוֶועסְט דוּא אוֹיךְ נֶעמֶלְט וֶוערֶן כִּי מִשְׁמֶרֶת צַיְדָה עִמָּדִי דֶּען אֵיין הִיטוּנְג וָאלְסְטוּ הָמִיד זַיין מִיט מִיר אוֹדֶר יְבַקֵּשׁ מֵיינֶט טֶען צוּ גוּטֶען כְּלוֹמֶר נָאט וואס עֶר הָט מִיךְ לִיב אוּנ וְוֶועט הִישֶׁן מֵיין נֶפֶשׁ דֶּער נָעט דֵּין נֶפֶשׁ אוֹךְ הִישֶׁן׃

כג א וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר הִנֵּה פְלִשְׁתִּים
נִלְחָמִים בִּקְעִילָה וְהֵמָּה שֹׁסִים אֶת־
הַגֳּרָנוֹת: ב וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר
הַאֵלֵךְ וְהִכִּיתִי בַּפְּלִשְׁתִּים הָאֵלֶּה
* וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד לֵךְ וְהִכִּית
בַּפְּלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת־קְעִילָה:
ג וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה אֲנַחְנוּ
פֹּה בִּיהוּדָה יְרֵאִים וְאַף כִּי־נֵלֵךְ קְעִילָה
אֶל־מַעַרְכוֹת פְּלִשְׁתִּים: ד וַיֹּסֶף עוֹד
דָּוִד לִשְׁאוֹל בַּיהוָה וַיַּעֲנֵהוּ יְהוָה
וַיֹּאמֶר קוּם רֵד קְעִילָה כִּי־אָנֹכִי נֹתֵן אֶת־

פב"פ

עַמִּי: א וַחֲווֹאוּ לְדָוִד
לְמֵימַר הָא פְּלִשְׁתָּאֵי
מָגִיחִין קְרָבָא בְּקְעִילָה
וְהָא אִינוּן בָּזְזִין יַת
אִדְרֵיָא: ב וְשָׁאִיל דָּוִד
בְּמֵימְרָא דְיָי לְמֵימָר
הַאֵזֵיל וְאֶקְטוֹל
בְּפְלִשְׁתָּאֵי הָאִלֵּין וַאֲמַר
יְיָ לְדָוִד אֵזֵיל וְתִקְטוֹל
בְּפְלִשְׁתָּאֵי וְתִפְרוֹק יַת
יַתְבֵי קְעִילָה: ג וַאֲמַרוּ
גַּבְרֵי דָוִד לֵיהּ הָא כַּד
אֲנַחְנָא הָכָא בְּאַרְעָא
דְּיַת יְהוּדָה אֲנַחְנָא
דַּחֲלִין וְאַף אֱלָהֵין דְּנֵיזֵל
לְקָעִילָה לְסִדְרֵי
פְּלִשְׁתָּאֵי: ד וְאוֹסִיף עוֹד
דָּוִד לְמִשְׁאַל בְּמֵימְרָא
דְּיָי וְקַבֵּיל צְלוֹתֵיהּ יְיָ
וַאֲמַר קוּם חוֹת לְקָעִילָה
אֲרֵי אֲנָא מְסַר יַת

ת"א ויגדו לדוד לאמר פרוכין
עם: ויתאל דוד. שם:

מדר"י קרא

כג (ו) [בקעילה] . קעילה מנחלת יהודה: (ג) פה ביהודה יראים . אף כשאנו בממשונות בלי מלחמה יראין:

רלב"ג

וכפס יהי' כמאל דוד כמלכים ולזה ממכ"ם לו לכתוב על דוד שימצאו
כמשמ: (ג) כפה מאמרו פה ביהודה ירמים . כ"ל שאף על פי שאמרנו
תוך כמי יהודה מאמרו ירמים מפני שאול ולפי שהי ירמתו ירמת
מעורכות פלשתים . וכפה שאל עוד דוד מלכים בעבור מאמרו ופל
פשוטו פיטוד שאמרנו מאמרו דוד כו כך דוד שאמרו כו בכאמוכם .
ויתכן שיאמר והוא שיכון לפי מה שאמרנו כי פלשתים כיו מלכות אחד
מפוקף וכפכ שיהיו שאם יצא יכה בפלשתים כפה יוסיע לת
קעילה לפ בזולת זה שאל לפ יסיע כזה שיאמר שכשהיה שיכה את
פלשתים ולזה יהיו מאמרי דוד מדבר קעילה שלא מלחמה כעיני פיוצא בעצמה מה שקרה ליסראל מהרבה מפני שספק שסיס בעצמן כשאר

מצודת ציון

כג (ה) שוסים . בוזזים כמו ומשכלימו שסו לנו (תהלים מ"ד) :
(ג) ואף כי . הוא ענין כל שכן וק"ו כמו אף כי שם מלכותו
(יחזקאל ט"ו) : מערכות . מחנות . ומפי המלחמה יקראו כן משום מרוכים

לקוטי יקרים

כג ב וְהִכִּיתָ בַּפְּלִשְׁתִּים וגו' . דר פסוק דערציילט אונז ווען בעז
הם נזאגט צו דוד דיא פלשתים האבן אבלחמה כיום די יודן
אין קעילה. האם דוד גיפרעגט בי הקב"ה זאל איך שלאגן דיא
פלשתים הם הקב"ה גיהייסן אוג די משנשש פון דוד האבן ניט
גוואלם ניין, הם דוד נאך אמאל נפרעגט בי הקב"ה אוג הקב"ה
זאם אים גיהייסן ניין צו די מלחמה . ווען שון אלע גינאנגן צו
די מלחמה . דאדאך מיר ווייסן פר ווס בי דעם ערשטן מאל האבן
די משנשש פון דוד ניט ניוואלם ניין צו דיא מלחמה אוג בייא
דעם אנדרן מאל זיגען יא גינאנגן צו די מלחמה . נאר ישדר
משנשש ווייל מאן דעם אנדרן משנשש אמוזה נאר אוב ער וועט
ניט האבן פון דיא מוזה ארעה , אוג זיך איינשפילין אין סבנת
בפשות ווען דעם חברם מוזה ווען נשוויס קיינער ניט מאן .
אבר ווען זיין אייגענע מוזה ווען אמשנשש זיך יא איינשפילן
אין סבנת נפשות , דריבער דאס ערשטע מאל ווייל הקב"ה האט
ניזאגט צו דוד בי שלאג די פלשתים ווען אמשנשש העלפן די בעגשש
דוד נאך ניפערט צו פרעגן אוג דער וואג פון נאט ווען נאט קום
ער קעילה שבטייא אויף אוג ניהער קיין קעילה דען איך געבין דיא פלשתים אין דייני הענט:

וילך

ותכים שאול עמדי : כג (ג) ביהודה . עם שלנו אין מכאי שבאן
שנו מתפחדים ומ"ם לשאל שלך קעילה : (ד) ויוסף וגו' . ככדי
לשמן לך מכאיו שאל שוב :

פירוש ע"ט

כג (א) וַיַּגִּידוּ לְדָוִד אֵין זֵי הָאבֶּן גְּוָאגְט צוּ דָוִד לֵאמֹר
צוּ זָאגֶן הִנֵּה פְּלִשְׁתִּים נוּן דִּי פְּלִשְׁתִּים הָאלֶמֶן
מִלְחָמָה מִיט דִּי לַיים פּוּן קְעִילָה וְהֵמָּה שׁוֹסִים אֵין זֵיי
בְּרוּבִין דִּיא שַׁיְירִים : (ב) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' הָאט דָּוִד
גִּיפְרָעגְט אֵין דֶּעֶר זָאג פּוּן נָאט לֵאמֹר צוּ זָאגֶן הַאלֶּךְ
וְהַכִּיתִי צוּ זָאל אִיךְ גֵּיין אוּג זָאל שְׁלָאגֶן אֵין דִּיא
פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמֶר ה' אֶל דָּוִד הָט נָאט גְּוָאגְט צוּ דָּוִד גֵּייא
אוּג זָאלְסְט שְׁלָאגֶן דִּי פְּלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת קְעִילָה אוּג
זָאלְסְט הֶעלְפֶן דִּי לַיים פּוּן קְעִילָה : (ג) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי
דָוִד הָאבֶּן דִּי מַאנֶן פּוּן דָּוִד גְּוָאגְט צוּ אִים הִנֵּה אֲנַחְנוּ
פֹּה נוּן דָּא אִין לַאנְד יְהוּדָה הָאבֶּן מִיר מוֹרָא אֵין
מִכֹּל שֶׁכֵּן אַז מִיר וָועֶלֶן נָאךְ גֵּיין קִיין קְעִילָה צוּ דִּי
אֵין רֶעגְט פּוּן דִּי פְּלִשְׁתִּים : (ד) וַיֹּסֶף עוֹד וגו' דָּאט
וַיַּעֲנֵהוּ ה' הָט אִים נָאט גֵּיעֶנְטְפֶּערְט אוּג הָאט נְגְּוָאגְט קוּם
רֵד קְעִילָה כִּי אָנֹכִי נֹתֵן אֶת פְּלִשְׁתִּים אִין דִּיינִי הֶענְט:

ה פלשתים בידך: ה וילך דוד ואנשו
קעילה וילחם בפלשתים וינהג את־
מקניהם ויך בהם מכה גדולה וישע
דוד את ישבי קעלה: ו ויהי בברח
אביתר בן־אחימלך אל־דוד קעילה
אפוד ירד בידו: ז ויגד לשאול כי־בא
דוד קעילה ויאמר שאול נכר אתו
אלהים בידי כי נסגר לבוא בעיר
דלתים ובריח: ח וישמע שאול את־

ואנשיו קרי

תרגום

פְּלִשְׁתָּאֵי בִּידָךְ: ה וַאֲזַל דָּוִד וְגִבְרוֹהִי לִקְעִילָה וַאֲגִיחַ קְרָבָא בִּפְלִשְׁתָּאֵי וּדְבַר יָת גֵּיתֵיהוֹן וּמְחָא בְּהוֹן מְחָא סַגִּיאָה וּפְרַק דָּוִד יָת יָתְבֵי קְעִילָה: ו וַהֲוָה כַּד עֲרַק אֶבְיָתָר בַּר אֲחִימֶלֶךְ לְוָת דָּוִד לִקְעִילָה אֵפוֹדָא אֲחִית בִּידֵיהּ: ז וְאִתְחֲוָא לְשָׁאוּל אֲרֵי אֲתָא דָוִד לִקְעִילָה וַאֲמַר שָׁאוּל מְסַר יָתֵיהּ יְיָ בִּידִי אֲרֵי אִתְמְסַר לְמֵיעַל בְּקַרְתָּא דִּלַהּ דָּשִׁין וְעַבְּרִין: ח וּכְנַשׁ שָׁאוּל יָת כָּל עַמָּא

רש"י

כג (ז) נכר אותו אלהים בידי. הסגיר וכן ואל תרא ביום אחיך ביום נכרו (עובדיה א' י"ב) וממשקל החזקים הוא כמו אבד ושבר בריחיה (איכה ב' ט') ואם בקש לדבר במשקולת הרפים היה נקוד נכר: נסגר לבוא בעיר דלתים

מהר"י קרא

(ו) אפוד ירד בידו. לפי שצריך לומר הגישה האפוד: (ז) נכר. ת"י מסר. כגון ביום נכרו. ונכר לפיגלי אין: כי נסגר. ארי

רד"ק

(ה) וינהג את מקניהם. איך היו מקניהם במלחמה אלא כשהכה דוד מהם מכה גדולה רדף אחרי הנסים מהם עד ארץ פלשתים ונהג את מקניהם: (ו) אפוד ירד בידו. פירשו אותו כמו הוריד וכת"י אחית ואני מפרשו בודד כמשפטו ואמר ירד כלומר ירד האפוד בדרך מקרה ביד ואע"פ שהורידו לא הורידו מדעתו אבל כשלקח כליו עמו בברחו לא השגיח מה לקח ומה הניח כאדם בורח והיתה סבת מאת ה' והיה האפוד בדרך מקרה בין כליו לפכך אמר ירד ולא אמר הוריד: (ז) נכר. פי' סגר ומסר אמר מאחר שהוא בעיר דלתי' ובריח לא ימלט מידי כי משאהי' סביב העיר ואצור עליה לא יוכל לברוח מן העיר כי עיר דלתים ובריח הוא והוא לא חשב שיהיה אדם שיגיד לדוד: (ח) וישמע. כמו ויאסף לפי שהעם נאספים ע"י כרוז

רלב"ג

שאלו באלהים כשלא דקדקו בו ולזה הסכים דוד לשאול באלהים פעם שנית על זה ובא אליו הלשון בזולת שום ספק שירד אל קעילה והש"י יתן את פלשתים בידו: (ז) נכר אותו אלהים בידי. הוא מענין סן ונכרו לרימו והכלון כזה שהש"י הסיר ממנו ההכרה והבחינה כדי שיפול בידי וזה שאם היה מתנהג בטוב העצה היה כבמר מהכנס בעיר מוקפת חומה הנכנג' בחומה דלתים ובריח כי כבא עליו בם לא יוכל להמלט ללכת ולנוס אנה ואנה והנה השב שאול שלא יגלה שום אדם זה הסוד

מצודת דוד

(ה) וינהג. נהג לעצמו להיות לו לשלל: (ו) קעילה. כשבא אל דוד היה בגבול קעילה: אפוד ירד. לפי שנאמר למעלה וישאל דוד בה' לזה אמר שאביתר הביא עמו האפוד ובו שאל: (ז) נכר. מסר אותו אלהים בידי אחרי שסגר בעדו לבבא בעיר דלתי'

מצודת ציון

והדורים לאלהים: (ו) אפוד. זה יאמר על האפוד והחושן עם האורים ותומים וכן אין אפוד ותרפים (הושע ג'): (ז) נכר. מסר וכן כי לורם מכרם (דברים ל"ב): ובריח. הוא כעין מה שבוי לסגור בו הדלתות מלפנים: (ח) וישמע. ענין אסיפה הבאה משמיעת קול

פירוש ע"ט

(ה) וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַאֲנָשָׁיו איז געגאנגען דוד אין זיינע מאנין קיין קְעִילָה אין האט מִלְחָמָה גיהאלטין אין דיא פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְהַג אֶת מִקְנֵיהֶם אין האט געפירט זייערי בְּהֵמוֹת וַיַּךְ בָּהֶם אין הט געשלאגן אין זיי איין גרויסען שלאק וַיּוֹשַׁע דָּוִד אונ דוד האט גיהאלפין די זיצער פון קְעִילָה: (ו) וַיְהִי בִּבְרֹחַ אֶבְיָתָר אונ עס איז גוועזן אז אֶבְיָתָר בֶּן אֲחִימֶלֶךְ איז אנטלאפין צו דוד קיין קְעִילָה אֵפוֹד יָרַד בְּיָדוֹ האט ער דעם אפוד גימאכט נידעריגן אונ זיין האנט מיט דעם חושן מיט דיא אורים וְתוּמִּים: (ז) וַיֻּגַּד לְשָׁאוּל אונ עס איז גזאגט געווארן צו שָׁאוּל אז דוד איז גיקומען קיין קְעִילָה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הט שאול גזאגט נאט הט אים איבער גיענטפערט אין מיין האנט כִּי נִסְגַּר לָבוֹא בְּעִיר ווארום ער איז ווארן פר שלאסן צו קומען אונ איין שטאט וואס טירען אין רינגלען זענין צו איר וועט ער זיך פר זעכרין דרינען אין וועט ניט זארגין צו אנטלופן פאר מיר: (ח) וַיְשַׁמַּע שָׁאוּל שאול הט גמאכט איין זאמלן דם גאנצי פאלק

לקוטי יקרים

פון קְעִילָה. האבין דיא מענטשין פון דוד ניט גיוואלט גיין אין סַכָּנַת נְפָשׁוֹת צו טאן אַטוֹבָה די מענטשן פון קְעִילָה. וואס וועלן זיי האבן פון דיא מִלְחָמָה, אבער בייא דעם אנדערין מאל ווען הקב"ה הט גיזאגט צו דוד גייא האלט מִלְחָמָה מיט די פְּלִשְׁתִּים אונ איך וועל געבין די פְּלִשְׁתִּים אין דיין האנד. וויס דו וועסט רובן פון די פְּלִשְׁתִּים וועט זיין דיינע, זענן דאך די מענטשן פון דוד גיגאנגען אין די מִלְחָמָה פון זייערטוועגין, האבין זיי שוין גיוואלט צו די מִלְחָמָה אונ וואס שארעט זיי אז די מענטשין פון קְעִילָה וועלין אויך האבין אַטוֹבָה פון דיא מִלְחָמָה. דער עִיקָר גייען זיי אין די מִלְחָמָה פון זייערטוועגין. דער ציילט אונז דער פָּסוּק וַיִּנְהַג אֶת מִקְנֵיהֶם, די מענטשן פון דוד האבן גיפירט די בְּהֵמוֹת פון דיא פְּלִשְׁתִּים, אז זיי האבן שון גיהאט זייער שָׂכָר. נאכדעם וַיַּךְ בָּהֶם מַכָּה גְדוֹלָה האבן די מענטשן פון דוד גשלאגן אין די פְּלִשְׁתִּים אגרויסן שלאק אונ דוד הט גהאלפן די מענטשן פון קְעִילָה, צו ווייזין אז דוד האט ניט גמיינט וועגן דעם רויב נאר ער הט גמיינט מְקַיֵּים צו זיין דעם ווילן פון גאט צו העלפין וואס זענען אין די שטאט קְעִילָה:

כָּל־הָעָם לַמִּלְחָמָה לָרֶדֶת קְעִילָה
לָצוּר אֶל־דָּוִד וְאֶל־אֲנָשָׁיו: ט וַיֵּדַע דָּוִד
כִּי עָלָיו שָׁאוּל מַחֲרִישׁ הָרָעָה וַיֹּאמֶר
אֶל־אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן הַגִּישָׁה הָאֵפוֹד:
י וַיֹּאמֶר דָּוִד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמֹעַ
שָׁמַע עַבְדְּךָ כִּי־מְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לָבֹא
אֶל־קְעִילָה לְשַׁחֵת לָעִיר בַּעֲבוּרִי:
יא הֲיַסְגִּרֻנִי בַּעֲלֵי קְעִילָה בְּיָדוֹ הֵיָרֵד
שָׁאוּל כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עַבְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל הַגֶּד־נָא לְעַבְדֶּךָ * וַיֹּאמֶר יְהוָה

כל־העם למלחמה לרדת קעילה צו נידערין קיין קעילה
לצור אל־דוד ואל־אנשיו: ט ויידע דוד
כי עליו שאול מחריש הרעה ויאמר
אל־אביתר הכהן הגישה האפוד:
י ויאמר דוד יהוה אלהי ישראל שמע
שמע עבדך כי־מבקש שאול לבא
אל־קעילה לשחת לעיר בעבורי:
יא היסגרוני בעלי קעילה בידו היורד
שאול כאשר שמע עבדך יהוה אלהי
ישראל הגד־נא לעבדך * ויאמר יהוה

עמא לאנתא קרבא
למיחת לקעילה למצר
על דוד ועל נברוהי:
ט וידע דוד ארי עלוהי
שאול כמין בישתא
ואמר לאביתר כהנא
קריב אפודא: י ואמר
דוד יי אלהא דישראל
משמע שמעע עבדך ארי
בעי שאול למיתי
לקעילה לחבלא
לקרתא בדילי:
יא היסגרוני בעלי קעילה ביריה
קעילה בידיה הסגיר
למיחת שאול כפקא
דשמע עבדך יי אלהא
דישראל חיי כען
לעבדך ואמר יי סגר

ת"א היסגרוני בעלי קעילה. יומף עג (שלח טז):

מהר"י קרא — פב"פ — רש"י

יתבסר. ונראה לי לשון סגירה ממש: (ט) מחריש הרעה. יש לומר כגון תורש רע. יוצץ רע. וחרני כמין:
ובריח. ויכתם ככך ולא יחים לברוח ממנו: (ט) מחריש הרעה. כמין ית כיסתא: (יא) היסגרני בעלי קעילה בידו וגו'. למדנו מכאן שהשואל שני דברים אין מסיבין לו אלא אחד ואין מסיבין לו אלא כסדר שהיה לו לשאול תחילה הירד שאול היסגרוני בידו והסיבוהו כסדר:

רלב"ג

לדוד וכבר סבב סט"ו שנגלה לו הסוד הזה: (ט) מחכים הרעה. הוא ממעין אל מחכמתו על דעך רעה וכלומר כזה שמואל היה מסבב שיתמלט עם כל יסתאל להכיל הרעה על דוד: (יא) היסגרוני בעלי קעילה בידו היורד שאול כאשר שמע עבדך ה' אלהי ישראל הגד נא לעבדך ויאמר ה'. ירד. מזה המקום נוכל ללמד שהשואלים כמוהים ותומים מין כשלין כהם אלא שאלה אחת לבד לא יהיו כשלין כהם שני שאלות יחד לו יותר ולזה ממלו כי כשמואל דוד על שני שאלות לא כחמו

רד"ק

משמיע וכן במשנה משמיעין על חשקלים פי' מכריזין: (ט) מחריש הרעה. ענייננו חושב כמו אל תחריש על רעך רעה: (יא) היסגרוני. פי' מוסרים מכאן למדרש"ל שאין שואלין באורים ותומים שני דברים כאחד ואם שאל אין משיבין לו אלא אחד ואין כישיבין אלא ראשון שהרי דוד אמר היסגרוני הירד ויאמר ה' ירד הנה הוא שאל שני דברים לא השיבו אלא אחד והשיבו ה' על הראוי להיות ראשון והוא ירד כי דוד שאל שלא כסדר וכיון שהכיר במענה כי שלא כסדר שאל חזר ושאל כסדר

הסיגירו בעלי קעילה אבל אם היה צורך השעה לשאול שני דברים כאחד כגון שאין שהות לעמדו שואלין על שני דברים ומשיבין על שניהם כאחד כמו ששאל דוד האפרוף אחרי הגדוד הזה ואשיגנו ויאמר לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל: בעלי

מצודת ציון

כמספר כמו הכמיעו עליה מצלות (ירמיה כ"ג): לצור. עניין מצור סבכוד על העיר להלכ לה ולכבשה: (ט) מחריש. עניין מחשבה כמו על תחרוש על דעך רעה (משלי ג'): היסגרוני. עניין מסירה כמו להסגיר למדום (במדבר ל"ה): בעלי. לשוני כמו בעלי חיים עמו (שמות

מצודת דוד

וכרים וכועם הוא במוזג הכיר ולא יתחכם עוד ומי מלוכ על העיר עד כדמה: (ט) וידע דוד. הכין מדעתו שעליו לבד מחכים הרעה ולזה אמר בן יחשבוהו לידו: (י) בעבורי. לכבוד לתפוס מושי: (יא) היסגרוני. המס דעתם למסור מושי לידו: הירד. המס דעתו לבדוק הכה: ירד. דעתו לבדוק ועל כי אין לו מים ותומים משיבים על

שני דברים בלחוד הוא השיבו לו על דבר שהיה מהכתוי לשאול לשמול עליו כי כירידה לשמון היא בזמן:

פירוש ע"ט

צו דער מלחמה לרדת קעילה צו נידערן קיין קעילה
צו בלעגערן אוף דוד אין אוף זיינע מאנן: (ט) וידע
דוד אוב דוד איז געווסט גוואָרן או שאול טראכט
אוף אים דם בייז ייאמר אל אביתר הכהן הט ער גנאגט
צו אביתר הכהן גינעהן דעם אפוד: (י) ייאמר דוד
אוב דוד הט גנאגט פון ישראל דער גאט פון ישראל
שמע שמעט עבדך הט דיין קנעכט גיהערט כי מבקש
שאול אז שאול בגערט צו קומען קיין קעילה לשחת
לעיר בעבורי צו פאר דאדטן דו שטאט פון מיינט וועגן:
(יא) קרעגן אויב דיך היסגרוני בעלי קעילה בידו צו וועלן
מיך איבר גנעפערן די ליים פון קעילה אוב זיין האנט
אזוי אויב שאול וועט נידערקן אזוי ווי דיין
עגנפערן צו שאול דרים הט מען אים גיעגנפערט די
אנדרי פראנע: (יב) ייאמר דוד הט דוד וויידער גנאגט

היסגרו

לְמֵימָר: יג וַאֲמַר דָּוִד הַסַּכִּירִין לְמִמְסְרֵי יַתֵּנִי
קְעִילָה יָתִי וְיָת גַּבְרַי בִּידָא דְשָׁאוּל וַאֲמַר יְיָ
סְבִירִין לְמִמְסַר: יג וְקָם דָּוִד וְגַבְרוֹהִי כְּשֵׁית מְאָה
גַּבְרָא וּנְפָקוּ מִקְּעִילָה וְהַלִּיכוּ בְּאַתַר דְּכָשַׁר
לְהַלָּכָא וְלְשָׁאוּל אִתְחַוָּא
אֲרֵי אִשְׁתֵּיזִיב דָּוִד
מִקְּעִילָה וְאִתְּמְנַע
מִלְּמִפַּק: יד וִיתֵיב דָּוִד
בְּמַדְבְּרָא בְּמָטְדָתָא
וִיתֵיב בְּטוּרָא בְּמַדְבְּרָא
דְזִיף וּבְעוּהִי שָׁאוּל כָּל
יוֹמַיָּא וְלָא מַסְרֵיהּ יְיָ
בִּידֵיהּ: טו וַחֲזָא דָּוִד אֲרֵי
נְפַק שָׁאוּל לְמִקְטְלֵיהּ
וְדָוִד בְּמַדְבְּרָא דְזִיף
בְּחוּרְשָׁא: טז וְקָם יְהוֹנָתָן
בַּר שָׁאוּל וַאֲזַל לְוָת דָּוִד
לְחוּרְשָׁא וְתַקֵּיף יַת יְדֵיהּ
בְּמֵימְרָא דַיְיָ: יז וַאֲמַר

יד וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמִּדְבָּר בַּמְּצָדוֹת וַיֵּשֶׁב בָּהָר
בְּמִדְבַּר־זִיף וַיְבַקְשֵׁהוּ שָׁאוּל כָּל־
הַיָּמִים וְלֹא־נְתָנוֹ אֱלֹהִים בְּיָדוֹ: טו וַיַּרְא
דָּוִד כִּי־יָצָא שָׁאוּל לְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשׁוֹ
וְדָוִד בְּמִדְבַּר־זִיף בַּחֹרֶשָׁה: טז וַיָּקָם
יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּוִד חָרְשָׁה
: וַיְחַזֵּק אֶת־יָדוֹ בֵּאלֹהִים: יז וַיֹּאמֶר אֵלָיו

(יג) באשר יתהלכו. כתר דכשר להלכת במקום הללתם: (טז) ויחזק את ידו. הידם כרית שכיוסס:

מהר"י קרא

(יג) באשר יתהלכו, באתר כשר להלכא. כאשר יוכלו ללכת: (טז) ויחזק את ידו באלהים. במנחות. שאמר לו לא תתנך תקב"ת

רד"ק

קעילה, אדוני העיר וגדולת וי"ת יתבי קעילה: (יג) באשר יתהלכו. חלכו בדרך מקרה באיזה מקום שיזדכן להם לשבת שם וי"ת באתר דכשר להלכא: (יד) במצדות. בסלעים הגבוהים שהיו במדבר ופירוש לפניו וישב בהר במדבר זיף: (טו) וירא דוד. כי תכיר דוד כי שאול יצא לבקש את נפשו שם במדבר זיף כי שמע כי הזיפי' אמרו לו כי הוא מסתתר שם וה' ברעתו לבלת בישם ובין כך בא אליו יהונתן שם ובראתו ברית שניהם ולכך יונתן נדוד יושב עדין בחורשה וכאשר שמע כי שאול בא הלך לו למדבר מעון והוא סמוך למדבר זיף כמו שכתובים שניהם בנחלת בני יהודה מעון כרמל זיף: בחרשה. פירוש ביער הרגום יער חורשא והח"א נוסף כי תשמש מלעיל או בחורש. שם מקום: (טז) באלהי. חזק ידו שלא ייראו בדבר אלהים שחבטיחו על ידי הנביא כי ימלוך והוא שאמר כי לא

מצודת דוד

(יג) יסגירו. דעתם להסגיר מותך בידו: (יג) באשר יתהלכו. כ"ל בכל המקום אשר יתהלכו לילך שם לבקש את דוד: (יד) במצדות. מקומות מבוצרים: (טו) בחורשה. ביער כמו מוכר אצל (יחזקאל כ"ו) ור"ל פעיף:

מצודת ציון

כ"ב): (יג) ויתהל. ומצ': (יד) במצדות. במקומות מבוצרים: (טו) בחורשה. ביער כמו מוכר אצל (יחזקאל כ"ו) ור"ל פעיף:

פירוש ע"ט

הֵיסְגִּירוּ בַּעֲלֵי קְעִילָה צוֹ וְעֵלֶן דִּי לַיִט פּוּן קְעִילָה אִיבֶּר
עֻנְטְפֶּעְרִין מִיךְ אוֹב מֵינוּ מַאנְן אִין דֶר הַאנְט פּוּן גַיִין (יד) וַיֵּשֶׁב דָּוִד אוֹב דָּוִד אִיז גְּעֶסְן אוֹב דָּר מִדְבָּר
אוֹב אֵיין פֶּעְסְטִינְג וַיֵּשֶׁב בָּהָר אוֹב עֶר אִיז גִיעֶסְן אוֹף
שָׁאוּל וַיְבַקְשֵׁהוּ הָט נָאט גְּוָאט זַיי וְעֶלֶן אִיבֶּר אֵיין בְּאֶרְג אִין דֶר מִדְבָּר זִיף וַיְבַקְשֵׁהוּ שָׁאוּל כָּל הַיָּמִים
עֻנְטְפֶּעְרִין: (יג) וַיָּקָם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו אִיז אוֹף גִישְׁטַאנְן דָּוִד אוֹב שָׁאוּל הָט אִים גִיזוּכְט אֲלֶע טָעג אִין גְּאט הָט
אוֹב גִיינוּ מַאנְן אַווי וְוִי זֶעקְם הוּגְרֶעְרט מַאנְן אִין אִים נִיט אִיבֶּר גִיעֶנְטְפֶּעְרט אוֹב גִיין הָאנְד: (טו) וַיַּרְא
זֶעקְס אַרוּים גִינַאנְגִין פּוּן קְעִילָה וַיְהַלְּכוּ וגו' אִין זֶעקְס דָּוִד כִּי יָצָא שָׁאוּל הָט גִּזֶעהֶן אַז שָׁאוּל אִיז אַרוּים
אַרוּים גִינַאנְגִין אוֹב דֶעם אֶרְט וָום אִיז רָאוּי צוּ גַיִין גִינַאנְגִין צוּ זִיכֶּען זַיין לֶייב אוֹב צוּ טֶרֶיטֶן אִים אִיז
אֲהִין צוּא גֶיצֶיל וְוִעֶרִין וְלִשְׁאוּל וגו' אוֹב צוּ שָׁאוּל אִיז דָּוִד גִיזֶעסְן אוֹב דֶער מִדְבָּר זִיף אוֹב אֵיין וַואלְד:
גְּוָאט גִיוּוארִין אַז דָּוִד אִיז אַנְטְרִינְן גִיוּוארִין פּוּן (טז) וַיָּקָם יְהוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל אוֹף גִישְׁטַאנְן
קְעִילָה וַיְהַלְּכוּ וגו' הָט עֶר זִיךְ פָּאר מִישְׁטַאנְן צוּ אַרוּים אוֹב אִיז גִינַאנְגִין צוּ דָּוִד קֶין חוּרְשָׁה וַיְחַזֵּק אֶת יָדוֹ וגו'

אַל־תִּירָא כִּי לֹא תִמְצָאֲךָ יַד־שָׁאוּל
אָבִי וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי
אֶהְיֶה־לְּךָ לְמִשְׁנֶה וְגַם־שָׁאוּל אָבִי יֵדָע
כֵּן: יח וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית לִפְנֵי יְהוָה
וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּחֹרֶשָׁה וְיהוֹנָתָן הָלַךְ
לְבֵיתוֹ: יט וַיַּעֲלוּ זִפִּים אֶל־שָׁאוּל
הַגִּבְעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא דָוִד מִסְתַּתֵּר
עִמָּנוּ בַּמְּצָדוֹת בַּחֹרְשָׁה בְּגִבְעַת
הַחֲכִילָה אֲשֶׁר מִימִין הַיְשִׁימוֹן: כ וְעַתָּה
לְכֹל־אַוַּת נַפְשְׁךָ הַמֶּלֶךְ לָרֶדֶת רֵד וְלָנוּ
הַסְגִּירוֹ בְּיַד הַמֶּלֶךְ: כא וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה כִּי חֲמַלְתֶּם עָלָי:
כב לְכוּ־נָא הָכִינוּ עוֹד וּדְעוּ וּרְאוּ אֶת־

ליה לָא תִדְחַל אֲרֵי לָא
תַשְׁכְּחִינָךְ יָדָא דְשָׁאוּל
אַבָּא וְאַתְּ תִּמְלוֹךְ עַל
יִשְׂרָאֵל וַאֲנָא אֶהֱוֵי לָךְ
לְתִנְיָן וְאַף שָׁאוּל אַבָּא
יָדַע כֵּן: יח וּגְזָרוּ תַּרְוֵיהוֹן
קְיָם קֳדָם יְיָ וִיתִיב דָּוִד
בְּחוּרְשָׁא וְיהוֹנָתָן אֲזַל
לְבֵיתֵיהּ: יט וְסַלְּיקוּ אֲנָשֵׁי
זִיף לְוָת שָׁאוּל לְגִבְעָתָא
לְמֵימָר הֲלָא דָוִד מְטַמַּר
עִמָּנָא בְּמָצָדָתָא
בְּחוּרְשָׁא בְּגִבְעַת תְּא
דְּמִדְרוֹם לִישִׁימוֹן:
כ וּכְעַן לְכָל רַעֲוָת נַפְשָׁךְ
מַלְכָּא לְמֵיחַת חוּת
וַאֲנַחְנָא נִמְסְרִינֵיהּ בִּידָא
דְמַלְכָּא: כא וַאֲמַר שָׁאוּל
בְּרִיכִין אַתּוּן קֳדָם יְיָ אֲרֵי
חַסְתּוּן עֲלָי: כב אֱזִילוּ
כְּעַן אַתְקִינוּ עוֹד וּדְעוּ
וְחֹזוּ

ת"א מְקוֹם לָךְ לְמַעֲשֶׂה . מְקוֹדָשׁ בְּעֵבֶר ה' :

מהר"י קרא

ביד אבי : (יח) ויכרתו שניהם ברית . חידשו ברית שביניהן : חורשה . לשון יער : (יט) זפים . שם מקום כגון זיף ומלם ובעלות. בנחלת יהודה היתה ואף היו קרובי דוד ומוסרין אותו ביד שאול : (כ) ולנו הסגירו ביד המלך . כלומר ולנו היכולת

רלב"ג

שמואל היה נסתר ביער : (יח) ויכרת דוד בחכמה ויוכיחו הלך לביתו . כמו שהלך לשלום ומזה נדע כי כשבין דוד בכריתת יהונתן עמו כלם עכ"פ מקומו לפניו ומע"פ בתפרדסם ליהונתן כי דוד יקח הממלכה ויסור ממנו ולזה

עם אביהו הכהן או פירוש שהאל יתברך יהיה ערב בין שניהם : לביתו . ת"י לאורחיה : (יט) ויעלו זפים . וכבר עלו הזיפים ואמרו לשאול וזהו שאומר וירא דוד כמו שאמרנו למעלה : (כא) ברוכים . ס' יכיר בחסדם בעבור הסודעה : (כב) הכינו עוד . פירוש עכ"פ

רש"י

(כ) ולנו הסגירו . ועלינו להסגירו :

מצורת ציון

(יז) למשנה . שני למלכות : (כ) אות . לשון לעון ותסוקה כמו סוס למרכב לו (תהלים קמ"ז) : (כב) הכינו . מלשון הכלנה : ערום הזהרו בהוכחה בסיפ בגבעת החכילה בסיפ סוף מימין הישימון : (כ) לכל אות וגו' . כ"ל כלישה סופן שתלכה לגדם מגינו לך ועלינו למסכו ביד : (כא) ברוכים . ס' יכיר בחסדם בעבור הסודעה : (כב) הכינו עוד . סיו נכוונים לכלות מקום מהלכו כי מי ראהו שם הלא דכריכה

מצורת דוד

חזק כמו ונחזק בכל במשמע חלכים בחמרו חלכים עמך מס יעשם בכל לך : (יח) לפני ה' . לפני המוכיח והמוועים כי הכליה מגיו לא היה לפני ה' : (יט) מסתתר עמנו . מתחבא מגיעו בהמלדום

פירוש ע"פ

עֲמָנוּ אוֹף גִּינַאנְגִּין דִּי מְאִנִּין פּוּן זִיף צוּ שָׁאוּל קַיִן גִּבְעָה צוּ זָאנֶן הַלּוֹא דָוִד פַּר וָואר דָוִד אִיז פַּר בָּארְגֶן מִיט אִינְז בְּמְצָדוֹת בְּחוּרְשָׁה אִין הוֹכִין פְּעֶלְזִין אוּנְז דָעם וָואלְד אִין דֶר הֵיךְ פּוּן חֲכִילָה אֲשֶׁר מִימִין הַיְשִׁימוֹן וָוּם עָם אִיז אוֹף דָרוֹם זַיִיט פּוּן יְשִׁימוֹן : (כ) וְעַתָּה וגו' אִין אַצוּנְד וָוען דוּ וִוילְסְט דוּ מֶלֶךְ קוּם אֲרַאפּ וְלָנוּ הַסְגִּירוֹ בְּיַד הַמֶּלֶךְ אִין אוֹף אִינְז אִז צוּ אִיבֶּר עֲנֶפֶעְרִין דָוִד אוּנְז דוּ הָאנְד פּוּן דָעם מֶלֶךְ : (כא) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הָט שָׁאוּל גְּנַאנְט בְּרוּכִים אַתֶּם לַה' גִּיבֶּעְנְשְׁט זָאלְט אִיר זַיִין צוּ גְּנַאנְט דָם אִיר הָט אִיהְ דֶעְרְבַּארִימְט אִיבֶּר מִיר: (כב) לְכוּ נָא הָכִינוּ עוֹד גַיִיט אִין קְבָיִיט אַיִיךְ אִן נָאךְ אִין

מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר תִּהְיֶה רַגְלוֹ מִי רָאָהוּ שָׁם
כִּי אָמַר אֵלַי עָרֹם יֵעָרֵם הוּא׃ כג וּרְאוּ
וּדְעוּ מִכָּל הַמַּחֲבְאִים אֲשֶׁר יִתְחַבֵּא
שָׁם וְשׁוּבְתֶם אֵלַי אֶל־נָכוֹן וַהֲלַכְתִּי
אִתְּכֶם וְהָיָה אִם־יִשְׁנוֹ בָּאָרֶץ וְחִפַּשְׂתִּי
אֹתוֹ בְּכֹל אַלְפֵי יְהוּדָה׃ כד וַיָּקוּמוּ וַיֵּלְכוּ
זִיפָה לִפְנֵי שָׁאוּל וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּמִדְבַּר
מָעוֹן בָּעֲרָבָה אֶל יְמִין הַיְשִׁימוֹן׃ כה וַיֵּלֶךְ
שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו לְבַקֵּשׁ וַיַּגִּדוּ לְדָוִד וַיֵּרֶד
הַסֶּלַע וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר מָעוֹן וַיִּשְׁמַע

וְחַזוּ יָת אַתְרֵיהּ דְּשָׁרֵי
בֵּיהּ מַן חֲזֵהִי תַּמָּן אֲרֵי
אֲמָרִין לִי דָּעֲרִים וְנָפִיק
הוּא׃ כג וַחֲזוּ וּדְעוּ מִכָּל
כַּסְוָתוּרַיָּא דְּאִסְתָּמַר תַּמָּן
וְתָתוּבוּן לְוָתִי בְּקוּשׁוֹט
וְאָזֵךְ עִמְּכוֹן וְהֵי אִם
אִיהוּי בְּאַרְעָא וְאֶבְלוּשׁ
יָתֵיהּ בְּכָל אַלְפֵיָא דְּבֵית
יְהוּדָה׃ כד וְקָמוּ וַאֲזָלוּ
לְזִיף קֳדָם שָׁאוּל וְדָוִד
וְגֻבְרוֹהִי בְּמַדְבְּרָא
דְּמָעוֹן בְּמֵישְׁרָא
דְּמַדְרוֹם לִישִׁימוֹן׃
כה וַאֲזַל שָׁאוּל וְגֻבְרוֹהִי
לְמִבְעֵי וְחַוִּיאוּ לְדָוִד
וְנָחֵת לְכֵיפָא וְיָתִיב
בְּמַדְבְּרָא דְּמָעוֹן וּשְׁמַע

רש"י

(כב) כי אמר אלי. מי שׁמר: ערום יערים הוא. מתנהג הוא בערמה היום כאן ולמחר במקום אחר כדי שלא יודע מקומו: (כג) אל נכון. על דבר מכוון ומתמ': (כד) לפני שאול. שהיה שאול עתיד לילך למחריסה והם הלכו לפניו להפיס על נכון:

מהר"י קרא

להסגירו ביד המלך. הרגומו ועלנא למיסריה: (כב) כי אמר אלי. האומר שהוא ערום ויערים לברוח אם לא תעשי בחכמה. ותרג' ארי אמרין לי דערים ונפיק הוא: (כג) אל נכון. בקשום

רד"ק

אמר אלי. בעוד שהיה עמי היה אומר לי כשהייתי שואלו איך היה מכה בפלשתים כל כך ואיך היה נשמר מהם והיה אומר לי כי ערום יערים הוא ובערמות ובתחבולות היה בא עליהם שלא היו נשמרים ממנו כן עתה הוא עושה מראה עצמו במקום זה כדי שנבקש אותו שם ומחר יהיה במקום אחר לפיכך דעו כל המקומות אשר דרכו להתחבא שם וי"מ כי אמר אלי האומר כמו ויאמר ליוסף ר"ל אמר אלי הבגיד כי עתה ערום יערים הוא וכת"י ארי אמרין לי דערים ונפיק הוא: (כג) אל נכון. דבר נכון וברור: בכל אלפי יהודה. לפי שלא היה דוד בא אלא בארץ יהודה לפי שהיו מחפין עליו אבל שאר השבטים אם היה בא ביניהם היו מוסרין אותו לשאול ומה שאמר אליפי כל שרי אלפים שביהודה שהיו ידם עמו להחפש היטב כל אחד באלף שלו: (כד) וילכו זיפה לפני שאול. אלה היושבים הבאים אל שאול להלכו אל זיף לפני שילך שם שאול הלכו הם לחפש המקום שהיה שם דוד באמת וישבו אל שאול והכתוב לא פסר מתשובה אבל אחר שאמר וילך שאול ואנשיו ידענו כי היושבים שבו אליו מרם לבתו: (כה) וירד הסלע. נראה שעניק היה בין הערבי שהיה שם דוד ובין הסלע ואבר וירד כלומר ירד תמיק לעלות הסלע ועל הדרך הזה נאבר ויעלו אותם עמק עביר כמו שפירשתיו במקומו ופ"ש עוד וישב במדבר מעון להודיע כי לא היה לו פנאי לברוח ממדבר מעון ועלה לסלע הזה שהיה במדבר להשתגב בו מפני שאול:

מצודת דוד

מקומו ומשמועה: כי אמר אלי. שודו סר למשכיתני אמר לי שבשמיעת וכחכמלותם ישכם מלמחם ולחפש מהר ממלכך למקוד ולחפש מחכיון: (כג) אם ישנו בארץ. לחפר לה מעלה מוחו בכל מקומות מ"ב ודעו יסיה במקן בין מכפי שכשו ומו מחפש מוחו בכל אלפי יהודה כ"ל מכללות מת כל שרי מלפי יהודה שכ"ש יחפש מחכיון בין מכפי: (כד) ויקומו וילכו. למקוד. למחפש עכש כוח שאול: בערבה. כמישור מסר מיעיון הישימון: (כה) וילך שאול. מחר בחזרו הושיפ ופגידו לו מכל מחכוחיו: וירד הסלע. ירד מהסלע מסר יכר כח לשכח במדבר מקום עוד ותמה:

פירוש ע"ט

אִין זְעָהט זַיין אָרט וָם זַיְינִי פִּיס אִ֫ז דָּרט מִי רָאהוּ שָׁם
וָוער עָם הָט אִים דָארט גִזֶעהֶן כִּי אָמַר אֵלַי רָעהן מֶען
הָט מִיר גִזאגְט אַז דָוִד גַייט מִיט עַרמוּת׃ (כג) וּרְאוּ
וִדְעוּ מִכָּל הַמַּחֲבוֹאִים אוּ אִיהֶר וָאלְט וויסִין פּוּן אַלֶי
בַּהַעלְטִנִיש וָום עֶר בַּהַאלְט זִיךְ וְשׁוּבוּ אֵלַי וְוען
אִיר קוּמֶען צוּ מִיר וְוִעל אִיךְ מִיט אַייךְ גַיין וְהָיָה אִם
יֶשְׁנוֹ בָּאֶרֶץ אוּ אוִיב עֶר אִיז אִין לַאנְד וְוִעל אִיךְ אִים
זִיכִין אוּנְטֶער אַלֵי הָאַרְן פּוּן יְהוּדָה׃ (כד) וַיָּקוּמוּ וַיֵּלְכוּ

שָׁאוּל וַיֵּרְדְּךָ אַחֲרֵי־דָוִד מִדְבַּר מָעוֹן׃
כה וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל מִצַּד הָהָר מִזֶּה וְדָוִד
וַאֲנָשָׁיו מִצַּד הָהָר מִזֶּה וַיְהִי דָוִד נָחְפָּז
לָלֶכֶת מִפְּנֵי שָׁאוּל וְשָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו
עֹטְרִים אֶל־דָּוִד וְאֶל־אֲנָשָׁיו לְתָפְשָׂם׃
כו וּמַלְאָךְ בָּא אֶל־שָׁאוּל לֵאמֹר מַהֲרָה
וְלֵכָה כִּי־פָשְׁטוּ פְלִשְׁתִּים עַל־הָאָרֶץ׃
כח וַיָּשָׁב שָׁאוּל מֵרְדֹּף אַחֲרֵי דָוִד וַיֵּלֶךְ
לִקְרַאת פְּלִשְׁתִּים עַל־כֵּן קָרְאוּ לַמָּקוֹם
הַהוּא סֶלַע הַמַּחְלְקוֹת׃ כט וַיַּעַל דָּוִד

שָׁאוּל וּרְדַף בָּתַר דָּוִד
בְּמַדְבְּרָא דְמָעוֹן׃
כה וַאֲזַל שָׁאוּל מִסְטַר
טוּרָא מִכָּא וְדָוִד וְגַבְרוֹהִי
מִסְטַר טוּרָא מִכָּא וַהֲוָה
דָּוִד מְהַבְּעֵי לְמֵיזַל מִן
קֳדָם שָׁאוּל וְשָׁאוּל
וְגַבְרוֹהִי כָּמְנִין עַל דָּוִד
וְעַל גַּבְרוֹהִי לְמַהֲדְהוֹן׃
כו וְאִזְדְּמָן אָתָא לְוָת
שָׁאוּל לְמֵימַר אוֹחִי וְאֵיזִל
אֲרֵי אִתְנַגִּידוּ פְלִשְׁתָּאֵי
עַל אַרְעָא׃ כח וְתָב שָׁאוּל
מִלְּמֶרְדַּף בָּתַר דָּוִד
וַאֲזַל לְקֳדָמוּת פְּלִשְׁתָּאֵי
עַל כֵּן קְרוֹ לַאֲתַר הַהוּא
כֵּיף פְּלָגוּתָא אֲתַר
דְּאִתְפְּלִיג בֵּיהּ לְבָא
דְּמַלְבָּא לְמֵיזַל לְבָא
וְלְבָא׃ א וּסְלִיק דָּוִד

מהר"י קרא

כליבר על דבר אמת ומכוון. בכל אלפי יהודה. בכל עם יהודה: (כו) עוטרים. מקיפין אותו כעטרה המקפת הראש ותרג' כמנין: (כז) מהרה. מדר רבן ספרה ספר: (כח) סלע חמחלקות. שנחלקו ונפרדו זה מזה על ידי נס בשורת המלאך. ותרג' כיף פלגותא דאתפלג ביה לבא דמלכא למיזל לכא ולכא:

רלב"ג

יעשה לי מלחמה: (כז) ומלאך בא אל שאול לאמר מהרה ולכה. כמו שיבוא מה שבלבו עולם הסגמת הסם על פוסנדו ופיו הלילדוד עם סבכו הם הסלע ולא היה לחם אלא לתפשם כשבא המלאך אל שאול בסבת נוגה עליונית. וברגש נחפז ללכת ז"ש דוד אני אברחני בחפזו כל האדם כוזב כיון שראה דוד עצמו מצומצם ביד שאול ואנשיו אמר על חנם משח אותי שמואל ואבר לי כי משחך ה' למלך היכן היא אותה הבטחה שאמר לי ומנין שבך אמר שנאמר אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב אשוליו שמואל היכן היא אותה הבטחה שאמר לי אמר לו הקב"ה אני מעיר עליו שנאמן שמואל שנאמר וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא ואתה קראת לשמואל כוזב מיד ומלאך בא אל שאול לאמר מהרה ולכה וגו' א"ר יודן מלאך שליח היה אבר לו רבי פנחס וכי השליח יועץ הוא שהיה אומר מהרה ולכה אלא מלאך בן חשמים היה שנאמר משמים ישלח משמיעני: עוטרים. כמו סובבים כמו עשרה שהיא סובבת את הראש וכן כצנה רצון תעטרנו: (כח) מרדוף אחרי דוד. בחיבור המ"ם שלא בטבעו: סלע המחלקות. לפי שנחלקו בו אלה באלה ות"י כיף פלגותיה אתרא דאתפליג ביה לבא מלבא דשאול למיזל לכא ולבא כלומר נחלק לב המלך אם יתעכב עד שיתפש דוד או אם ילך אחרי פלשתים וכן חוא אומר בדרש מהו סלע המחלקות אמר רבי שמואל בר נחמני ששם נחלקו גבורים של שאול על דוד מהם היו אומרים עד שבן ישי בידינו לא נפנה ממנו ומהם אמרו מלחמת ישראל קודמת שבן ישי מצוי לנו בכל שעה. דבר אחר מהו סלע המחלקות שבשעה שהיה דוד ועבדיו עוברים על אותו מקום היה מתחלק בחייליותיו הוא ושש מאות איש שהיו אתו באותה שעה והיו יורדין מעל פוסיחן ומשתחוין על פניהם ואומרין ברוך שעשה לנו נס במקום הזה:

מצודת ציון

(כו) נחפז. מלשון חפזון ומסיכות: עוטרים. מסובבים כעטרה כמסבת לח סלסם: להתפשם. ענין המחזיק בחוקה: (כז) פשטו. התפזרו כדרך הגלחמים וכן מל פשטתם היום (לקמן כ"ו):

מצודת דוד

(כו) נחפז. מלשון חפזון ומסיכות: עוטרים. מסובבים כעטרה כמסבת לח סלסם: להתפשם. ענין המחזיק בחוקה: (כז) ומלאך בא. ועד עלה תפסה כח סלים סגוח הלו לנכח מיל פלסתים: (כח) סלע המחלקות. ע"ש כי כסלע סמוך (סוס כסל

ע"ט

פירוש

דָּר מִדְבַּר מָעוֹן׃ (כו) וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל מִצַּד הָהָר מִזֶּה אִיז שָׁאוּל גַּנַאנְגֶן פּוּן נָעבֶּן בַּאֲרג אוֹף דָּר זַייט אוּן דָּוִד אוּן זַיינֶע מֶעֶנְטשֶׁן וָענֶן גִינַאנְגֶן נָעבֶּן בַּאֲרג פּוּן דָּר אַנְדֶרֶר זַייט וַיְהִי דָוִד נָחְפָּז לָלֶכֶת אוּן דָּוִד וְאַר אַיילִינְדִיג צוּ גֶיין פַּאר שָׁאוּל וְשָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עוֹטְרִים אוּן שָׁאוּל אִין זַיינֶע מֶעֶנְטשֶׁן הָאבֶּן אַרוּם גִירִינְגִילְט אוֹף דָּוִד אִין אוֹף זַיינֶע מֶעֶנְטשֶׁן צוּ בֶּעֶנְדִיגִין זַיי׃ (כז) וּמַלְאָךְ בָּא אוּן אַיין מַלְאָךְ פּוּן הִימֶל אִיז גִיקוּמֶן צוּ שָׁאוּל כְּדֵי מְצַיל זַיין דָּוִד לֵאמֹר צוּ זָאגֶן מְהֵרָה וְלֵכָה צַייל אוּן גֶייא וְוָארִים דִי פְלִשְׁתִּים הָאבֶּן זִיךְ פַּר שְׁפְּרֵייט אוֹף דָּעם

כד (א) וַיַּעַל דָּוִד מִשָּׁם אִיז דָּוִד אוֹף גַּנַאנְגֶן פּוּן דָּאר־טֶן

רש"י

(כו) עוטרים. מקיפים וסובבי' מלד לד כעניים המקפת את הרחם: (כז) ומלאך בא אל שאול. מלאך ממש כדי להגיל את דוד: (כח) סלע המחלקות. שהיה לבו מחולק לשתי דעות אם למהר להגיל את חרבו מיד

רד"ק

(כו) מצד ההר מזה. זהו הסלע: נחפז ללכת. היה מרוה ומחיר ללכת ולבריח מפני שאול ולא יכול כי שאול ואנשיו סבבוהו כי אעפ"י שאמר שאול מצד ההר מזה כיון שראו כי רצה לברוח

אונ

מִשָּׁם וַיֵּשֶׁב בְּמִצָּדוֹת עֵין־גֶּדִי: ב וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר שָׁב שָׁאוּל מֵאַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים
וַיַּגִּדוּ לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד בְּמִדְבַּר עֵין
גֶּדִי: ג וַיִּקַּח שָׁאוּל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ
בָּחוּר מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ לְבַקֵּשׁ אֶת־
דָּוִד וַאֲנָשָׁיו עַל־פְּנֵי צוּרֵי הַיְעֵלִים:
ד וַיָּבֹא אֶל־גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל־הַדָּרֶךְ
וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת־
רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה
יֹשְׁבִים: ה וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה
הַיּוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה אֵלֶיךָ הִנֵּה אֹנֹכִי

מִתַּמָּן וְיָתֵב בְּמַצַּדְתָּא
עֵין גֶּדִי: ב וַהֲוָה כַּד תָּב
שָׁאוּל מִבָּתַר פְּלִשְׁתָּאֵי
וְחַוִּיאוּ לֵיהּ לְמֵימַר הָא
דָוִד בְּמַדְבְּרָא דְעֵין גֶּדִי:
ג וּבְרַר שָׁאוּל תְּלָתָא
אַלְפִין גְּבַר עוּלֵּים מִכָּל
יִשְׂרָאֵל וַאֲזַל לְמִבְעֵי יַת
דָּוִד וְגַבְרוֹהִי עַל אַפֵּי
שְׁקִיפֵי כֵּיפָיָא: ד וַאֲתָא
לְחַטְרֵי עָאנָא דְעַל
אוֹרְחָא וְתַמָּן מְעָרְתָּא
וְעַל שָׁאוּל לְמֶעְבַּד
צוֹרְכֵיהּ וְדָוִד וְגַבְרוֹהִי
בְּכֻיְפֵי מְעָרְתָּא יָתְבִין:
ה וַאֲמָרוּ גַּבְרֵי דָוִד לֵיהּ
הָא יוֹמָא דַּאֲמַר יְיָ לָךְ
הָא אֲנָא מְסַר יַת בְּעֵיל

רבבך

ת"א ויבא אל גדרות . כתרגום סה (סוטה יה סנהדרין כ) : ויבא שאול להסך . יבמות קג :

רש"י

פלטתיס לו לדוד ולתפוס את דוד כן תרגמו יונתן :

כד (ג) צורי היעלים . סלעי היעלים : (ד) להסך את

מהר"י קרא

כד (ג) צורי חיעלים . סלעי היעלים , ר' דנושה כנגן היפפים לחם : (ד) להסך את רגליו . להסבות לנדולים . פ"א לחסך לשון שפיכה והוא לשון נקיה לנדולים ולקטנים: רגליו:

רלב"נ

היומם כעולם הסכנה : (ג) על סלעי לורי היעלים . הם הלוריס החזקים שאסגו לשכם שם היעלים כי היעלים הם שוכנים בסלעים כמרו בידעת עת לרם יעלי סלע וזכר זה כי דוד עם לחומו יד הש"י המוכה עליו לא היה מוסר עלמו לסכנות אך היה מחזיק עלמו במקומות חסר יתכן לו בכח כהעלם יותר : (ד) להסך את רגליו . ר"ל לסכך את רגליו . ומזה עשית סלכיס הגדולים כי מדכך פנדולים ־לנוסים

רד"ק

(ג) על פני צורי היעלים . כי היעלים בצורים ובסלעים שוכנים כמו שנאמר גם כן יעלי סלע והוא אקו הנזכר בתורה ואמרו כי הוא חיש הבר וי"ת על אפי שקיפי כיפיא ולא ידעתי מה היה דעתו לתרגם יעלים כיפיא : (ד) להסך את רגליו . לחשתין מים וי"ת למיעבד צרכיה ר"ל להפנות הנקבים הגדולים וכן במשנה זה הכלל היה במקדש כל הפסיק את רגליו מעון מבחילה וכן הכפיל מים מעון קדוש ידים ורגלים והוא דרך כבוד והוא ענין יציקה מענין נסך ואם הם שני שרשים או הוא לשון סבוך וכן פרשוהו רז"ל אמר ר' אלעזר מלמד שעשה עצמו כסוכה כלומר בתוך צניעות גדולה שהיתה בו היה בסבך עצמו בעת היציאה שלא יראה בשוד ערום ורגליו דרך כבוד והיא כנוי לאבר היציאה וכן את מימי רגליהם : בירכתי המערה . נחבאו שם מפני שאול : (ה) אשר אמר ה' . אמר לו ע"י שמואל או נד או נתן חנביא שיתן אויביו בידיו ושיצלח למלוכה אבל על שאול לא נאמר לו כי לא נפל בידו אבל אנשי דוד אמרו לו אחר

מצודת דוד

סמלך שאול מלד ססך מזה וגו' כלומר למעלה) נחלקו ונפרדו שאול ומכיאו מעם דוד ומכיאו :

כד (ג) צורי חיעלים . כלעיים גבוהים אבל היעלים מקניט בהן וכן נאמר הידעת עת לדת יעלי סלע (מיוב ל"ט) : (ה) הנה

פירוש ע"ט

אוֹג עֲר אִז גִיעְסִין אִין דָעם פָּעְסְטִינְג עֵין גָּדִי:
(ב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁב שָׁאוּל אוֹג עֶם אִז גִיזָעְגִין אַז שָׁאוּל
טָהט זִיךְ אִים גִיקְעֶרְט פּוּן נָאךְ דִי פְּלִשְׁתִּים וַיַּגִּידוּ לוֹ
הָאבְּן זַיי גָּאנְצְט צוּ אִים דָּוִד אִז אִין דֶר מִדְבָּר עֵין
גָּדִי: (ג) וַיִּקַּח שָׁאוּל וגו' הָט שָׁאוּל גִינוּמֶן דְרַיי טוֹזִינְד
מַאן אוֹס דֶר וַויילְטוֹ פּוּן כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ לְבַקֵּשׁ אֶת דָּוִד
אִין אִז גִיגַאנְגֶן זוֹכֶען דָּוִד אוֹג זַיינוּ מַאנְן עַל פְּנֵי צוּרֵי
הַיְעֵלִים אוֹף דִי שְׁטֵיינֶער פּוּן דִי שְׁטֵיין בֶּעְקֶן: (ד) וַיָּבֹא
וגו' אוֹג עֶר אִז גִיקוֹמֶן צוּ דִי שְׁטַאלֶן פּוּן שָׁאף וּם
זֶעֶנְן גְּנוּעְזֶן בֵּייא דָעם וָועג וְשָׁם מְעָרָה אִין דֶארְטֶן אִז גִיוֶועזִין אֵיין הַיֶיל וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו אִז שָׁאוּל
גִיקוֹמֶן אִין דֶר הַיֶיל צוּ בֶּדֶעקְטֶן זַיינוּ פִּיס בְּלוֹטֶר צוּ טָאן זַיין צוּרֶךְ וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו אוֹג דָּוִד אוֹג זַיינוּ מַאנְן זָעֶנֶן
גִיזָעסְן אִין דִי זַיטֶן פּוּן דֶעם הַיֶיל: (ה) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד הָאבְּן דִי מַאנְן פּוּן דָּוִד גָּאנְצְט צוּ אִים הִנֵּה הַיּוֹם

נֹתֵן אֶת־אֹיִבְךָ בְּיָדֶךָ וְעָשִׂיתָ לּוֹ
כַּאֲשֶׁר יִטַב בְּעֵינֶיךָ וַיָּקָם דָּוִד וַיִּכְרֹת
אֶת־כְּנַף־הַמְּעִיל אֲשֶׁר־לְשָׁאוּל בַּלָּט׃
ו וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיַּךְ לֵב־דָּוִד אֹתוֹ עַל
אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־כָּנָף אֲשֶׁר לְשָׁאוּל׃
ז וַיֹּאמֶר לַאֲנָשָׁיו חָלִילָה לִּי מֵיְהוָה אִם־
אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לַאדֹנִי לִמְשִׁיחַ
יְהוָה לִשְׁלֹחַ יָדִי בּוֹ כִּי־מְשִׁיחַ יְהוָה
הוּא׃ ח וַיְשַׁסַּע דָּוִד אֶת־אֲנָשָׁיו בַּדְּבָרִים

תרגום

דְבָבָךְ בִּידָךְ וְתַעְבֵּיד לֵיהּ כְּמָא דְתָקֵן בְּעֵינָךְ וְקָם דָוִד וּפְסַק יַת כְּנַף מְעִילָא דִלְשָׁאוּל בְּרָז׃ ו וַהֲוָה בָּתַר כֵּן וְחָשׁ דָוִד בְּלִבֵּיהּ עַל דִי פְסַק יַת כַּנְפָא דִלְשָׁאוּל׃ ז וַאֲמַר לְגֻבְרוֹהִי חַס לִי מִן קֳדָם יְיָ אִם אַעְבֵּיד יַת פִּתְגָמָא הָדֵין לְרִבּוֹנִי לִמְשִׁיחָא דַיְיָ לְאוֹשָׁטָא יְדִי בֵּיהּ אֲרֵי מְשִׁיחָא דַיְיָ הוּא׃ ח וּפַיֵּס דָוִד יַת גֻבְרוֹהִי בפתגמיא

תולדות אהרן

ויקם דוד ויכרות. ברכות סב:

מהר"י קרא

יתיר י'

כמו מימי רגליהם: (ה) כאשר יטב בעיניך. להורגו או לייסרו: [ויקם דוד]. וכרת כנף המעיל ונתחרט וכשחזר אמרו לו אנשיו למה לא הרגתו. ואמר חלילה לי מה'. ואין להפך המקרא: (ח) וישסע. הבדיל ודחה אותן בדברים. ותרג' ופיים:

ואחר כך חוזר לדברו הראשון ואומר על שאמרו לו אנשיו הנה היום וגומר השיב להם חלילה לי וגו': (ח) וישסע.

רש"י

רגליו. להפנות לנקבים גדולים: (ו) ויהי אחרי כן. וגו': (ז) ויאמר לאנשיו חלילה. שני מקראות הללו כתובין שלא כסדרן אלא כיון שהתחיל לדבר בכריתת המעיל כלה כל דבריו ואמר שאף בכריתת המעיל נתחרט

רלב"ג

לפכך רגליהם בבגדיהם שלא הגלה ערותם: (ה) ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל. יתכן לפי הפשט שכבר היה ללון דוד להרגו ולא השיג ממנו כי אם הכנף והתחלט אחר זה דוד על מחשבתו ואע"פ שהותר לו להורגו כי רודף היה ואמר חלילה לי מה' מעשו' דבר הזה וזה היה מהפלגת חסידותו עם שזה ג"כ יהיה סבה אחר כך להקל בהריגת המלכים וידע דוד כי הממלכה תהיה לו ולזה רצה להרחיק ענין הריגת המלכים משיחי ה' ולזאת הסבה בעינה לוה להרוג הנער העמלקי אשר הגיד לו שהרג שאול אעפ"י שכבר לוהו שאול על זה ולזה ג"כ לוה להרוג אשר הרגו איש בשת בן שאול: (ח) וישסע דוד את אנשיו

אמרו לו למה לא הרגתו אמר להם חלילה לי כי משיח ה' הוא: (ח) וישסע, סלק אות' מעליו בדברים טובים כי הם היו רוצים

רד"ק

שהאל הבטיחך שיתן אויביך בידיך הנה שאול ראש אויביך והנה עתה הגיע היום כי הנה הוא בידך ולטעם זה פירשתי שכתיב איביך וקרי אויבך: כאשר יטב בעיניך. ביו"ד אית"ן לבד ויו"ד השרש נפלה מהמכתב: ויכרת את כנף המעיל. דרשו רבותינו כל המבזה את הבגדים לסוף אינו נהנה מהם שנאמר ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו בעונש שכרת מעיל שאול היה לו זה: (ו) ויך לב דוד אותו. חשש בלבו שמא יחשוב ה' לו עון בכרתו כנף מעיל המלך כי אף על פי שהוא היה רודפו אעפ"י כן יש לו לירוא ממנו וי"ת וחש דוד בליביה: (ז) חלילה לי. הם חשבו כי להרגו הלך אליו ובראותם כי בא וכנפו בידו

מצודת ציון

(ה) כנף המעיל. שפולי המעיל: בלט. בחשאי כמו דברו אל דוד בלט (לעיל י"ח): (ה) וישסע. ענין בקיעה ופסיקה כמו וישסעהו

מצודת דוד

היום. אולי נאמר לו ע"י נביא שימסור ה' אויביו בידו וחשבו אנשיו שעל היום הזה נאמר ולזה אמרו הנה זהו היום וגו'. ולזה לך ועשית לו וגו': (ו)ויך וגו'. לבו היתה מתנענעת ומכה בקרבו כדרך החרד ומצטער

וזה בחשבו שלא עשה הטוב והוא כמרים יד במשיח ה': (ז)ויאמר לאנשיו. האומרים אליו להרוג את שאול: חלילה לי מה'. הדבר הזה הוא חולין לי מחמת מצות ה' ותוזר ומשולש הדבר ואמר אם אעשה וגו' לשלוח ידי בו: כי משיח. והתורה הזהירה עליו: (ח) וישסע דוד.

לקוטי יקרים

צו זיינע מענטשן ער וועט נים הרגנן שאול וויל ער איז גיזאלבט פון גאט צו זיין אמלך. פר וואס האט דוד פריער געשוויגען אונ האט צו זיינע מענטשן גאר נים גיענפרט נאר ער איז גיגאנגען אין קעלער אונ האט אפגעשניטען א שטיק מאנטיל פון שאול נאכדעם האט ער גיזאגט צו זיינע מענטשן ער וועט נים הרגנן שאולן. דאס האט ער דאך גיקענט צו זייא באלד זאגן. דער אלשיך ענפערט עס קומט אמאל אמחשבה נאטראכטונג] צו א מענטשין וום ער ווייסט אליין נים ווי ער זאל טאן, אזוי וויא דא איז גיוועז ביי דוד, איין מיינונג איז גיוועזן ווי זיינע מענטשן האבן גיזאגט. דוד מעג הרגנן שאול וויל שאול יאגט אים אונ וויל אים הרגנן אינ הבא להורגך השכם והרגו. דר מענטש וואס וויל דיך הרגנן זאלסטו אים פריער הרגנן. נאך איין מיינונג איז גיוועזן ביי דוד ווי אזוי הרגנת קען אזוי אמענטש ווי שאול וום ער

צו מיר פון גאט אם אעשה אוב איך וועל טאן דו זאך צוא שטרעקין מיין האנד אין אים הוא רען ער איז

פירוש ע"ט

נון היינט איז דר טאג וואס גאט הט גיזאגט צו דיר הנה אנכי נותן איך וועל איבר ענפערן דיין פיינד אונ דיין האנד ועשית לו דו זאלסט טאן צו אים אזו ווי עס וועט גפעלן אונ דיינו אוגין ויקם דוד ויכרות איז דוד אוף גשטאנען אין הט אפ גישניטען דם עק פון דעם אובער העמד וום איז גוועזן צו שאול בלט שטילער הייד: (ו) ויהי אחרי כן אונ עס איז גיוועזין נאך דעם ויך הט גקלאפערט דאס הארץ פון דוד אונ דוד על אשר כרת וייל ער הט אפ געשניטן דם עק קלייד וום איז גיוועזין צו שאול: (ז) ויאמר לאנשיו אונ ער האט גזאגט צו זיינו מאנן חלילה לי מה' פר מיטין זאל זיין צוא מיין האר צו דעם גזאלבטן פון גאט לשלוח ידי בו איין גזאלבטער פון גאט: (ח) וישסע דוד הט דוד צו

שייד

בְּפִתְנָמַיָּא וְלָא שַׁבְקִינוּן לְמִיקַם עַל שָׁאוּל וְשָׁאוּל קָם מִמַּעַרְתָּא וַאֲזַל בְּאוֹרְחָא: ח וְקָם דָּוִד בָּתַר כֵּן וּנְפַק מִן מְעָרְתָּא אֲחָרֵי־כֵן וַיִּצָּא מִן הַמְּעָרָה וַיִּקְרָא דְּקָרָא בָּתַר שָׁאוּל לְמֵימַר רִבּוֹנִי מַלְכָּא וְאִסְתְּכִי שָׁאוּל לַאֲחוֹרוֹהִי וּכְרַע דָּוִד עַל אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא וּסְגִיד: י וַאֲמַר דָּוִד לְשָׁאוּל לְמָא אַתְּ שָׁמַע אֲת מִפְּהַגְמֵי בְנֵי אֱנָשָׁא דְּאָמְרִין הָא דָוִד בָּעֵין בְּישָׁךְ: יא הָא יוֹמָא דֵּין חֲזָאַת עֵינָיךְ יָת דְּמְסַרָךְ יְיָ יוֹמָא דֵּין בִּידִי בְּמְעָרְתָּא וַאֲמָרוּ אוֹחֲרָנִין לְמִקְטְלָךְ וְחָסָה

וחסית

בִּידִי בַּמְּעָרָה וְאָמַר לַהֲרָגֵךְ וַתָּחָם

ת"א וחמר להרגך. כת (בוסה פה מכהדרין ב):

רש"י מהמערה קדי

הנדול והקה חותט כדברים: (י) למה תשמע. למה תקבל עלי לשון הרע על דודנו: (יא) ואמר להרגך ותחס עליך. הרי כאן הסריס כ' תיכות ואמר שתומר שהרגך

רד"ק

לקום עליו להרגו כיון שלא הרגו כאשר חשבו הם ובאמרו בדברים בפתח הנ"ת מורה על היותיעה ר"ל איתן דברים שזכר כי משיח ה' הוא וביוצא בדברים אלו וי"ת וישמע ויעיש: בדרך. באותו דרך שזכר וכן ויבא אל גדרות הצאן על הדרך: (ט) מן המערה. כן כתיב וקרי מהמערת והענין אחד: (יא) ואמר להרגך. מהלוקת בקריאת המלה הזאת לבן אשר הי"ש מעבורת בגויה הגיכל בשוא ופתח ולבן נפתלי הי"ש חטופה ופי' ואמר כל אחד מאנשי דוד שהיו רוצים להרגו לולי כי שמעם דוד בדברים ועל הדרך הזה ת"י ואמרו אוחרנין למקטלך ותחס נפשי עליך. ורו"ל פי' אמרו הכתוב אומר הבא להרגך השכם להרגו אם בהתרה יצא הנגב כלומר בהיותי יכול להרגך לולי שהחסה נפשי עליך: ותחס

מצודת דוד

כי מביו עכו מעודה מתק להעות מת כחול ובת דוד ובקע להבדיל מת המעודה כתמרי פיו: (י) את דברי אדם. כמדבר ככיל: מבקש רעתך. מתקש להרע לך: (יא) ואמר להרגך. כל מהד מאנשי דמר להרגך ותחס נפשי עליך וכוח מקטל קאי:

מצודת ציון

כשבע הגדי (כושעיה י"ד): (ב) ויקוד. כמו הקדקוד: אפים.

מהר"י קרא

(יא) ראו עיניך. לשון חיזה כמו רואות: ואמר להרגך. אחד מן האנשים אשר עמי אמר להרגך דכתיב ויאמרו אנשי דוד אלא הנה היום אשר אמר ה' אליך הנה אנכי נתן את אויבך בידך ועשית לו כאשר ישב בעינך: ותחס. עיני עליך. ולשון

רלב"ג

בדברים. כ"ל שעם מה שהיו כולם כשכעים על הריגתו והיו לנפושה מחם על זאת ההשכעה הנה מלך דוד לבם בדבריו לתופן שבלבל השכעתם ומעשה כזה התופן מהריגת שהול: (יא) ואמר להרגך ותחס עליך. כ"ל למה לכי תתלה להרגך ותחס עליך נפשי ותתחלטתי על התחבשה הזאת ומאחרי לא תשבחידי כלומר כי מפיחי הוא מי יהיה הדמן בתמתי ואמר להרגך בכבר ממך זה למה מלכתי ותחס עליו נפש דוד והכיאור הלשון יותר כיון לפי מה שתחשוב:

ראזין

וְאָמְרוּ אוֹיְבֵי עָלַי וְאָמְרוּ יוֹם דְּנָצַר דְּעֵם עַן יוֹם חֵיִים הוּא נוּן דְּעֵם חֲתָפָה אוֹג אוֹף דְּעֵם עַן דְּנָצַר סוֹב דְּעֵם עַן הָאט בָּעֵין חֲתָפָה: לקוטי יקרים

איז זאגבען נוואהרן פון מאן זיין צו זיין אמלך אויף יודין. האם דוד אליין נים עטואבאס וום ער זאל טאן. דדערבער הם ער דערוויל געשווינן אוג הם ויי נאר נים נעטפרם. נאר ער איז ארעפנאנגן אין קעלער אוג האם אפגעשנישטן א שניק מאנטל פון שאול. איצט וועם ער זיכן איבר ער ויעם נים חרפה האבן אויף דעם אפשניידן דעם מאנטל וועט ער אים ברענן אויף. ווי ער האט גיזיכן אז דאס הארץ קלאפט אים אוג ער הם חכמה אויף דעם שטיקל מאנטל ווס ער הם אפגעשנישטן ווי ער ווינט שון חרפה האבן אז ער ויעם אים ברענן. דאמאלם הם ער שוין נישנעשרעם אויף נעווים אז מען הם מאר נים ברענן שאולן. אוג אזוי דארף יין בי יעדער מענשם ראם האט צוייוויא מיינגענגן אויף אזאך. איבע א שלעכטם נאר דר נצר טוב זאגט אים אוג דעם אים איין מען מעג דם טאן אוג דר נצר טוב זאגט ער זאל נישט טאן. אוג ער ווייסט נים ווי־פיל צוא פאלגן. זאל ער טאן ווי־א דוד האט גיזאגט. ער זאל פרייער טאן אבי־סל פון דער זאך. אויב ער ויעם נים חרפה האבן זאל ער ווייטער טאן אוג אויב ער ויעם אויף דעם ביסעל חרפה האבן זאל ער שוין נעווים בעד נים טאן.

עָלֶיךָ וְאָמַר לֹא־אֶשְׁלַח יָדִי בַּאדֹנִי כִּי
מְשִׁיחַ יְהוָה הוּא: יב וְאָבִי רְאֵה גַם רְאֵה
אֶת־כְּנַף מְעִילֶךָ בְּיָדִי כִּי בְכָרְתִי אֶת־
כְּנַף מְעִילְךָ וְלֹא הֲרַגְתִּיךָ דַּע וּרְאֵה כִּי
אֵין בְּיָדִי רָעָה וָפֶשַׁע וְלֹא־חָטָאתִי לָךְ:
וְאַתָּה צֹדֶה אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ:
יג יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְנָקְמַנִי יְהוָה
מִמֶּךָּ וְיָדִי לֹא תִהְיֶה־בָּךְ: יד כַּאֲשֶׁר

וְחָסִית עֲלָךְ וַאֲמָרִית לָא
אוֹשִׁיט יְדִי בְּרִבּוֹנִי אֲרֵי
מְשִׁיחָא דְיָי הוּא:
יב וְרִבּוֹנִי אִסְתַּכַּל אַף
חֲזֵי יָת כְּנַף מְעִילָךְ בִּידִי
אֲרֵי בְּמִפְקֵי יָת כְּנַף
מְעִילָךְ וְלָא קְטַלְתִּיךְ דַּע
וַחֲזוֹ אֲרֵי לֵית בִּידִי חוֹב
וְסוּרְחָן וְלָא חְטֵית לָךְ
וְאַתְּ כָּמִין עַל נַפְשִׁי
לְמִקְטְלָהּ: יג יְדִין יְיָ
בֵּינָא וּבֵינָךְ וְיִתְפָּרַע לִי
יְיָ מִנָּךְ וִידִי לָא תְהֵי בָךְ:
יד כְּמָא דְאָמְרִין מַתָּלָא
דְמִלְקַדְמִין

ת"א ואתי דאמ. (פאס יז פוסוס ח): מרשעים יצא רשע . עקידה בשער עו :

מהר"י קרא

זה נוגע על העין כמו ותחס עיני עליהם משחתם : (יב) ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך . ולא הרגתיך . תדע כי אין בידי פשע ולא חטאתי לך : ואתה צרה את נפשי . כמו ואשר לא צדה : (יג) ונקמני ה' ממך . על יד אחר : (יד) כאשר יאמר משל הקדמוני . שמעתי מדרש אגדה משל הקדמוני זו התורה שנקרא משל ומליצה וקדמה לבריית עולם והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע דכתיב ואשר לא צדה והאלהים אנה לידי . וכי תעלה על דעתך שהקב"ה מזמן לבריות מכשול עון . אלא במה תכתוב מדבר בשני בני אדם אחד הרג מויד ואחר הרג שונג ואין עדים בדבר הקב"ה מזמן לפונדק אחר זה שהרג שינג ירד בן הסולם והשליבה של סולם נשברו תחתיו ונופל על זה שהרג מויד ומת נמצא זה שהרג מזיד נהרג וזה שהרג שונג גולה . אבל פשוטו משל הוא שמשלו בני אדם זה לזה . עליך . נפשי או עיני וז"ל פי' צניעות שהיתה בך חמה עליך כי מותר היה להרגך כי רודף אתה וחבא להרגך השכם להורגו : (יב) ואבי . כתרגומו רבוני : ראה . ראה בעיניך הכנף וראה בלבך צדקתי ויושר לבבי שלא הרגתיך : צודה . ארוב כתרגום כמין וכן ואשר לא צדה : (יד) משל הקדמוני . משל מאדם הקדמוני כי הוא סמוך רוצה לומר הכושל הראשון אשר אמר זה המשל והיה המשל בפי כל אדם אחריו ות"י כמה דאמרינן מתלא מלקדמין : מרשעים יצא רשע . מהם יצא

מצודת ציון

מלשון פנים : (יב) ואבי . עניין גדול וטל כמו הסר על כן אל יפני מסיר מותנו ממכו כלומר : צדה . לשון כמו ואשר לא לדה (שמות כ"ג): (יד) הקדמוני . כ"ל המשוך בימים הקדמונים :

ממך : (יד) כאשר יאמר . כ"ל יקויס כך דכרי סמשל סקדוס ממר יפמר מרשעים יצא רשע . עקידה

פירוש ע"ט

דָאוּ־יָן טָאג הָאבֶּן דַיינוּ אוּיגֶן גִּוֶעהֶן אֲשֶׁר נָתַנְךָ ה' דָם
נָאט הָט דִיךְ אוּיבֶּר גֶעֶבֶּן הַיינְט אוּט מַיין הָאנְד
אִין דֶּר הַיילְ וְאַפֶּר לֶהֲרֶגְךָ אוּט אֵיינֶער הָט גְּנָאנְט דָם
אִיךְ זָאל דִיךְ הֶרֶגֶּעֶן וַתָּחָס עָלֶיךָ אוּט מַיין נֶפֶשׁ הָט חָס
גֶהָאט אוּיף דִיר אִין הָאב גְּנָאנְט אִיךְ וָעל נִיט
שְׁטֶרֶעקֶן מַיין הָאנְט אוּט מַיין הָאר כִּי מְשִׁיחַ ה' הוּא
דָּעֶן עֶר אִיז אִין גְּנָאדְבֶּטֶער פּוּן גָאט : (יב) וְאָבִי רְאֵה
אוּט דִּי פּוּן פָאטֶר וָעהּ אוּט גִיב דִיין הָארְץ אוּף דֶּר
זָאךְ גַּם רְאֵה אִין וָעהּ דָם עֶרזוּת דֶּר עֶק פּוּן דַיין אוּיבֶּר
הָעמְר אִיז אוּט מַיין הָאנְד דָאנְאךְ אִיךְ דִיךְ נְקֶעגְט
הָאבְּ גִינֶעגֶען כִּי כָּרַתִּי אֶת כְּנַף מְעִילְךָ דָּעֶן אוּט מַיין אֶפ
עֶנְיֶדֶן דָעם עֶק פּוּן דַיין אוּיבֶּר הָעמְר אוּט הָאב דִיךְ

דעם

תרגום

וְתִסְתִּי נַפְשִׁי עָלַיִךְ כְּמוֹ וְתִכֹּל לְדוֹד לְמַחְסֶה עַל תִּכְסְלוּס (שמואל ב' י"ד כ') וְתִכֹּל נֶפֶשׁ דּוֹד : (יב) וְאַבִּי רְאֵה . כלומר תן לְבָךְ עַל הַדָּבָר וְגַם רְאֵה הָעֵדוּת מִמֶּנּוּ כְּנַף מְעִילֵךְ בִּידִי וְהֵיתִי יָכוֹל לְהָרְגֵךְ: (יד) כַּאֲשֶׁר יֹאמַר מְשַׁל הַקַּדְמוֹנִי . מִמֶּנּוּ קַדְמוֹנִי עַל עוֹלָם הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מְשֻׁלָּה עַל הַכֹּל"ה: מֵרְשָׁעִים יֵצֵא רֶשַׁע . הַכֹּל"ה מְזַמֵּן לִבְרִיּוֹת מִכְשׁוֹל בִּיד רֶשַׁע כְּיוֹצֵא בּוֹ.

רש"י

מצודת דוד

(יב) ראה גם ראה . כ"ל לְמַה בְּכָפְלוּס בְּרוּכֶס וּמוּמְתָּם מִמֶּנּוּ כְּנַף מְעִילְךָ בִּידִי וּמִזֶּה תִּרְכֹּס שֶׁהֲמִתְּךָ אֹתִי : כִּי בְכַרְתִּי . כְּמוֹ שֶׁכָּרְתוּ כְּלֵף שְׁמוּאֵל אֶת שֵׂיחַ לְטִיחַ שֶׁהָיָה בִּידוֹ וְעַכ"ז לֹא הִרְגִּתְךָ מִמֶּנּוּ דַּע וּלְמַה כִּי מְעוֹלָם לֹא הִתְעַלְּמוּ לְךָ וְיִקַּח לְעַצְמוֹ : (יג) וְנִקְמַנִי ה' . יִקּוֹס נִקְמַתִּי מִמֶּךָּ מִכְשׁוֹלִים יִלְמַד רֶשַׁע כ"ל כָּל דִּבְרֵי מְקֻלָּס וְכָסוּי בְּמַה ע"י רְשָׁעִים

רָשַׁע וְיָדִי לֹא תִהְיֶה־בָּךְ׃ טו אַחֲרֵי מִי
יָצָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מִי אַתָּה רֹדֵף
אַחֲרֵי כֶּלֶב מֵת אַחֲרֵי פַּרְעֹשׁ אֶחָד׃
טז וְהָיָה יְהוָה לְדַיָּן וְשָׁפַט בֵּינִי וּבֵינֶךָ
וְיֵרֶא וְיָרֵב אֶת־רִיבִי וְיִשְׁפְּטֵנִי מִיָּדֶךָ׃
יז וַיְהִי וְכַכַלּוֹת דָּוִד לְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֶל־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הֲקֹלְךָ
זֶה בְּנִי דָוִד וַיִּשָּׂא שָׁאוּל קֹלוֹ וַיִּבְךְּ׃
יח וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד צַדִּיק אַתָּה מִמֶּנִּי כִּי
אַתָּה גְּמַלְתַּנִי הַטּוֹבָה וַאֲנִי גְּמַלְתִּיךָ
הָרָעָה׃ יט וְאַתָּה הִגַּדְתָּ הַיּוֹם אֵת אֲשֶׁר־
עָשִׂיתָה אִתִּי טוֹבָה אֵת אֲשֶׁר סִגְּרַנִי
יְהוָה בְּיָדֶךָ וְלֹא הָרַגְתָּנִי׃ כ וְכִי־יִמְצָא

תרגום

דְּמִלְקַדְמִין מְרַשִׁיעִין
הִפּוֹק חוֹבָהוֹן וִידִי לָא
תְּהֵי בָךְ׃ טו בָּתַר מַן נְפַק
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל בָּתַר מַן
אַתְּ רָדִיף בָּתַר חֵיֵּשׁ חַד
בָּתַר הֲרָיוֹט חָד׃ טז וִיהֵי
יְיָ לְדַיָּן וְיֵעְבֵּד דִּין בֵּינָא
וּבֵינָךְ וּנְלֵי קֳדָמוֹהִי וְיִדּוֹן
דִּינִי וְיֶהְפְּרַע עוֹלְבָנִי
מִמָּךְ׃ יז וַהֲוָה כַּד שֵׁיצִי
דָּוִד לְמַלָּלָא יַת פִּתְגָמַיָּא
הָאִלֵּין עִם שָׁאוּל וַאֲמַר
שָׁאוּל הֲקָלָךְ דֵּין בְּרִי דָּוִד
וַאֲרִים שָׁאוּל קָלֵיהּ
וּבְכָא׃ יח וַאֲמַר לְדָוִד
זַכַּאי אַתְּ מִנִּי אֲרֵי אַתְּ
גְּמַלְתַּנִי טַבְתָּא וַאֲנָא
גְּמַלְתָּךְ בִּישְׁתָּא׃ יט וְאַתְּ
חַוֵּיתָא יוֹמָא דֵּין יַת
דַּעֲבַדְתָּ עִמִּי טִיבוּ דִּי
דַּמְסַרְנִי יְיָ בִּידָךְ וְלָא
קְטַלְתָּנִי׃ כ וַאֲרֵי יַשְׁכַּח
גבר

רש"י

ואתה קרי

וכיון תמרה תורה והחליטה למה לידו (ממות כ"ף י"ג) כדאיתא במסכת מכות:

רד"ק

ממך על ידי רשע כמותך לא על ידי כי ידי לא תהיה בך: (טו) אחרי מי. כלומר כי ככלב אני חשוב בנגדך ולא חי אפילו מת ותרגומו חלש חד ובן פרעוש אחד הרגומו הדיוט חד כלומר דרך משל קרא עצמו כלב ופרעוש כלומר אדם פחות והדיוט והפרעוש יודע כי הוא השחור ממין המאכלת ודמה עצמו לדבר קל וחלש ואמר כי פרעוש הטוצאי בבגד או בכשרו רודפו כי הוא מדלג ממקום למקום כלומר מה מעלה הוא לך ומה גבורה שאתה רודף אחרי כמו הרודף אחרי הפרעוש: (יט) ואת הנדת.

מצודת דוד

וכן תומת תחת ויד בכבשים וידי לא תהיה כך: (טו) אחרי מי. כ"ל וכי לא די לך בכלוא אחרי מלאכים מחבלים עד שבעלמך תרדוף אחרי הלא אין זה כבודך שאתה יכול להדוף אחרי ההדיוט שאחשב למולך כלכב מת וכפרעוש הקופץ ממקום למקום: (יט) הגדת. כ"ל כראיים לכל בלתיה כהולה: (כ) וכי ימצא. כ"ל וכי נמצא ממולם כזאת שימלא אים את מויבו ונו': ות'. אחל כ' יפלא לך גמול זלא

מהר"י קרא

קדמונים. ופתר' רשעת הרשע גורם לו שמטפל בו רשע כיוצא בו והרגנו: (טו) אחרי פרעש אחד. ת"י בתר הדיוט חד: (כ) וכי ימצא איש את אויבו ושלחו בדרך טובה. בתבית:

רלב"ג

(כ) וכי ימלא איש את מויבו ושלחו בדרך טובה. סמך לכלל זה ונתן על מה שזכר לפני זה: (ח) ישלמך טובה תחת הרעה הזה. ומה שקלל זה הוא שכאשר ישובו נגמול טוב מאת ה' וקלל זאת ההקדמת

פירוש ע"ט

דָּעִם רָשָׁעְדָם עֶר פָאלְט אַרַיין אוּנ דֶר הַאנְד פּוּן אַיין
לַדְבַּר אוּנ עֶם אִיז נָוּעַן אַז דָּוִד הָט פַּר לֶעְנְד צוּ רֵייזֶן
דִּי דָאוִיגוּ רַייד צוּ שָׁאוּל יַיאגְט הָט שָׁאוּל גְּנַאנְט
תְּקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד אִיז דָאם דַיין קוֹל מַיין זוֹן דָּוִד הָאט
שָׁאוּל אוֹיף גֵיהוּבְּען נַיין קוֹל אוּנ הָאט גֵיוֵוייְנְט׃
(יח) וַיֹּאמֶר אֶל דָּוִד אוּנ הָט גְּנַאנְט צוּ דָּוִד צַדִּיק אַתָּה מִמֶּנִּי
דוּבִּיסְט גֵירֶעכְטֵיר פּוּן מִיר דֶּעֶן דוּ הָאסְט מִיר גוּמ
גְּוָוען גִימָאכְט אוּנ אִיךְ הָאב דִיר גוּמְ גְּוָוען בֶּיי׃
(יט) וְאַתָּה הִגַּדְתָּ הַיּוֹם אוּנ דוּ הָאסְט הַיינְט גְּנַאנְט אוּנ
גִיוּוִיזְן וּוּם דוּ הָאסְט גִיטוּהְן מִיט מִיר גוּטְם אֲשֶׁר־
סִגְּרַנִי ה' בְּיָדְךָ דֶם נָאטְ הָט מִיךְ אִיבֶּר גִיעֶנְפֶּרְט אוּנ דַיין
הָאנְד אוּנ דוּ הָאסְט מִיךְ נִיט גֵיהֶרְגְּת׃ (כ) וְכִי יִמְצָא

אִישׁ אֶת־אֹיְבוֹ וְשִׁלְּחוֹ בְּדֶרֶךְ טוֹבָה
וַיהוָה יְשַׁלֶּמְךָ טוֹבָה תַּחַת הַיּוֹם הַזֶּה
אֲשֶׁר עָשִׂיתָה לִּי׃ כא וְעַתָּה הִנֵּה יָדַעְתִּי
כִּי מָלֹךְ תִּמְלוֹךְ וְקָמָה בְיָדְךָ מַמְלֶכֶת
יִשְׂרָאֵל׃ כב וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה לִּי בַּיהוָה
אִם־תַּכְרִית אֶת־זַרְעִי אַחֲרָי וְאִם־
תַּשְׁמִיד אֶת־שְׁמִי מִבֵּית אָבִי׃ כג וַיִּשָּׁבַע
דָּוִד לְשָׁאוּל וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל אֶל־בֵּיתוֹ וְדָוִד
וַאֲנָשָׁיו עָלוּ עַל־הַמְּצוּדָה׃ כה א וַיָּמָת

גְּבַר יַת בְּעֵיל דְּקַבְיֵהּ
וְיִשְׁרְחֵנֵיהּ בְּאוֹרַח תַּקָּנָא
וַיְ יְשַׁלְּמָךְ שַׁבְּתָא חֲלַף
יוֹמָא דֵּין דַּעֲבַדְתָּא לִי׃
כא וּכְעַן הָא יָדַעְנָא אֲרֵי
מְמַלָּךְ תְּמַלָּךְ וְתִתְקַיֵּים
בִּידָךְ מַלְכוּתָא דְיִשְׂרָאֵל׃
כב וּכְעַן קַיֵּים לִי בְּמֵימְרָא
דַּיְיָ דְלָא תְשֵׁצֵי יַת בְּנַי
בַּתְרַי וְלָא תְּפַסּוֹק יַת
שְׁמִי מִבֵּית אַבָּא׃
כג וְקַיֶּם דָּוִד לְשָׁאוּל
וַאֲזַל שָׁאוּל לְבָיְתֵיהּ
וְדָוִד וְגַבְרוֹהִי סְלִיקוּ
לְמָצַדְתָּא׃ א וּמִית
שְׁמוּאֵל

מהר"י קרא

(כא) ועתה הנה ידעתי כי מלך תמלוך. שפישעה שנקרעה המלכה מידי נאמר ונתנה לרעך הטוב ממך ולא הייתי יודע בישראל טוב מבני. ומלך תמלוך וקמה בידך ממלכת ישראל. שלא הקרע המלכה ממך:

רש"י

(כא) ידעתי כי מלוך תמלוך. שרואה אני שהקב"ה מלילך מידי. ומדרש אגדה סימן זה מסר לו שמואל שהקורע מעילו ימלוך תחתיו:

רד"ק

כן כתיב וקרי ואתה יאחד היא: (כ) ושלחו בדרך טובה. כי העושה זה באמת האל ישלם לו טובה כן ישלמך כלומר שכר יהיה לך מאת האל בעשותך זה: (כא) ידעתי כי מלוך תמלוך. כי אני רואה אתה נצול מידי בכל עת ולא תמצאך ידי ואפשר גם כן ששמע שבשחו שמואל למלך וכי שמואל אמר לו בדבר עמלק קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך לפיכך אמר וקמה בידך כלומר מה שלא קמה בידי. ובמדרש כתו שנתבנו לבעלה

מצודת ציון

מסלני: (כא) וקמה. מלכון קיום: (כב) תשמיד. מענין כליון:

יסיח עליך מיכס שבועה: ואם תשמיד. כפל הדבר כמ"ש ס"ה יוכלת זכעו מ"ש מעולה ישכח בעמו:

לקוטי יקרים

(א) וַיָּמָת שְׁמוּאֵל וַיִּקָּבְצוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּסְפְּדוּ לוֹ וגו'. דר מדרש שְׁרִיבְּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי וְאָמַר הֲבָלִית מְחִיָּא חֶבֶל כְּתַחִיל בַּיָּיה. דָּרַשׁ פַּעֲנַמִּים וְיָם אֵינוֹ נִכְבָּשִׁים נִינְוֵיאַרְן פּוּן אַשְׁלָאנְג אַז עֶר זָעמְט אוֹיף דֶּר עֶרֶד לֵיגְט אַ שְׁטְרִיק, הָט עֶר מוֹרָא קְאָמֶר אִיז דָּם אַ שְׁלָאנְג אוּם עֶר אַנְטְלוֹיפְט. אָזוֹי אִיז נִינְוֵה בַּיי דִי יִרְדֵּן. וּוְען יְהוֹשֻׁעַ אִיז נִישְׁטָאנְדֶן הָאבֶּן דִי יִרְדֵּן אִים וַוייטְיג מְפַּחֵיד גִיוֶוען, וַיְיל זַיי זֶענֶן גִיוֶוען בַּשָּׁפִּיכָּם מִים וַיְיטֶער אֲרַכָּעם. אַיינֶער הָט גָּאנְצֶעם אִין זַיין וַוייטֶענְטֶרֶפֶּן אַיינֶער הָאט גְּאַרְבָּעם אִין זַיינֶע פָּעלְדֶר, הָאט רִקְד"ה גְּיִכְאכְט שְׁטוּרְעמֶען אוֹיף זַיי דֶּעם בַּאֲרג אוּם עֶר הָם זַיי גִיוואלְט הֲרֵגֶן. וַוי עֶם שְׁטִיים אִין פְּסוּק מֶען הָם בָּעְנְאבִין יְהוֹשֻׁעַ אִין צְפוֹן זַיים פּוּן בַּארְג נָגִישׁ. אוּם עֶם אִיז נָאר נִיטְא אֲבַארְג וִים וְאל הֲיִיסְן נָגִישׁ. נָאר נָגִישׁ אִיז דֶּער טַייטְש שְׁטוּרְעמֶען דֶּעם בַּארְג אוֹיף דִּיא אוֹיף וַוייט אוּ דוּ וועטְט גְּעוויס קִינְיגְען וְקָמָה בְיָדְךָ אוּם עֶם וועט בְּלַייבֶּן שְׁטֶיין אִין דֶּיין הָאנְד דָּאם קִינְיגְרֵייךְ פּוּן דִּיא יִשְׂרָאֵל: (כב) וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה לִי בַּה' אוּם הַייסְט שְׁוֶוער מִיר בֶּייא נָאט אִם תַּכְרִית וגו' אוּיב דוּ וועטְט פַּר שַׁנֵיידֶן מֵיינוּ קִינְדֶּר נָאך מִיר אוּם אוּיב דוּ וועטְט פַּאר טִילְגְען מֵיין נָאמֶן פּוּן מֵיין פָּאטֶערְס הוּיז גְּיזוּנְד: (כג) וַיִּשָּׁבַע דָּוִד לְשָׁאוּל הָט דָּוִד גְּשְׁוואוֶרן צוּא שָׁאוּל גֵייט שָׁאוּל אֶל בֵּיתוּ אוּם שָׁאוּל אִיז גְּנַאנְגֶן צוּ זַיין הַיוּ אוּם דָּוִד אִין זַיינוּ מַאנְען וְעֶנֶן גִינַאנְגֶן אוֹף דֶּעם פָּעסְטִינְג:

כה (א) וַיָּמָת שְׁמוּאֵל אוּם שְׁמוּאֵל הָנְבִּיא אִיז גְּשְׁטָארְבֶּן וַיִּקָּבְצוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עֶם הָאבֶּן זִיךְ אַיין גְּוַאמִילְט כָּל

שְׁמוּאֵל וְאִתְכַּנִּישׁוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וּסְפַדוּ עֲלוֹהִי וּקְבַרוּהִי בְּבֵיתֵיהּ בְּרָמָה וְקָם דָּוִד וּנְחַת לְמַדְבְּרָא דְּפָארָן: ב וְגַבְרָא בְּמָעוֹן וְנִכְסוֹהִי בְּכַרְמֶל וְגַבְרָא רַב לַחֲדָא וַהֲוֵה עָאן אַלְפִין וְאַלְפָּ עִזִּין וַהֲוָה בְּמֵיגַז יַת עִזַּיהּ בְּכַרְמֶלָא: ג וְשׁוּם גַּבְרָא נָבָל וְשׁוּם אִתְּתֵיהּ אֲבִיגַיִל וְאִתְּתָא חַכִּימַת מדע

ה"א ולית כאשור. (סנהדרין ב):

רש"י

כה (ב) ואיש במעון. בס העיר: ומעשהו. מקנהו וקניניו: גדול. עכיר: ויהי בגזוז את צאנו בכרמל. ויהי יום מהב כהניע עת גזוז נאמו בכרמל ודרכו

מהר"י קרא

כה (ב) ואיש במעון ומעשהו בכרמל. בהמותיו בכרמל: ויהי

רד"ק

נבואת שמואל בחייו כי אף שאול הודה למלוכה לדוד ומת שמואל שבעה חדשים לפני שאול והארבעה חדשים ומקצת החמישי הם שישב דוד בשדה פלשתים כמו שכתוב והנה מעשה אכיגיל ושבת דוד בגבעת התריזה אם כן חיו שני חדשים ומקצת החדש השלישי והנה הם שבעה חדשים כי כן אמרו רז"ל כי שבעה חדשים מת שמואל קודם שאול ואפשר שאמרו זה לפי שהשבעה חדשים שהיה הארון בשדה פלשתים אינן בכלל חמשים ושנה של שמואל כי זולתם אנחנו מוצאי

נ"ב כמו שפירש"י בפסוק הנה וקניתי ושבתי והנה כנגד אותם שבעה חדשים הם אלו שבעה חדשים מביתתו של שמואל הרמתי עד מיתתו של שאול והיא ההיה מלכות דוד: בביתו ברמה. בביתו שהיה ברמה כמו שכתוב והשובתו הרמתה כי שם ביתו ועור נפרש מיתת שמואל בפסוק וישמואל מת ולמה נזכר מיתה שכאשל בבקום הזה לדעת הדרש: (ב) ואיש במעון. שם עיר הנזכר בערי בני יהודה כי כשבט יהודה היה האיש הזה ממשפחת כלב: ומעשהו בכרמל. מקום שהוא עבור מזריעה ובאילנות וקרא כרמל כמו שנאמר והיה המדבר לכרמל ופי' כעשהו מקנהו כי המקנה נקרא מעשה ומלאכה כמו שנאמר לרגל המלאכה אשר לפני ויתכן לפרש כרמל זה שם עיר נקרא כן בערי יהודה סמיך למעון כמו שכתוב מעון וכרמל יזיף ויוסף ונראה כי אלה המקומות בסובין למדבר פארן שיורד שם דוד כשברח משאול אחר שנשבע לו כי דוד מהמדבר שלח לנבל כמו שכתוב וישמע דוד במדבר כי גזז נבל את צאנו או הלך אחריו מהמדבר פארן לבדבר זיף כי אלה המקומות קרובים כמו שכתוב כי הזיפים הלשינו אותו פעם אחרת מישם כמו שכתוב: ולו צאן. צאן שם כולל לכבשים ולעזים והוא ברוב והנה הוא על הכבשים לבד שהרי אמר אחריו ואלף עזים וכן בכל מקום שזוכר אותו לענין גזוז כמו וגז צאנך תהן לו והוא על הכבשים לבד: (ג) ושם האיש נבל. כתי שספר הנה שם האיש העניני שאמר והאיש קשה ורע מעלליים שם האשה וענינת שאמר והאשה טובת שכל על מעשיהם העתידים כי הוא עשה כעשה רע כאיש נבל והיא עשתה בשכל ובחכמה: טובת שכל.

מצודת דוד

כה (ו) בביתו ברמה. כינוי מקום כי כתיב: וירד הגו'. מוכי דרך מדבר עין גדי היו הרועים הולכים וכיון לספוד לת שמואל ופקד עון נדי היו הרועים הולכים ולכך אמר למדבר פארן ולכך סמכו לעיסק שמואל: (ב) ומעשהו. מקנהו וכ"כ יקחהו מלאכה (בראשית ל"ג) ע"ש שמשמש במקנה כל מלאכתו ומעשהו בכסף וכן יען כאשר בחשבון (ירמיה מ"ח): גדול מאד. בעשר נזזו צאנו שיה בכרמל: (ג) טובת

מצודת ציון

כה (ג) במעון בכרמל. מלמלת יהודה היו כמ"ש מעון בכרמל וזיף (יהושע ט"ו):

פירוש ע"ט

יִשְׂרָאֵל אִין הָאבֵן אִים בַּאקְלָבְט וַיְקָבְרוּהִי בְּבֵיתוֹ בְּרָמָה אִין הָאבֵן אִים בַּאגְרָבֶן אוּנ זַיִן הוּיו אִין רָמָה וַיָּקָם דָּוִד וַיֵּרֶד אוּנ אִיז אוֹף גִּישְׁטַאנֶן אוּנ הָט גִּינִידֶערְט צוּ דֶר מִדְבַּר פָּארָן: (ב) וְאִישׁ בְּמָעוֹן אוּנ אֵיין מַאן אִיז גּוּעזֶן אוּנ מָעוֹן וּמַעֲשֵׂהוּ בַּכַּרְמֶל וְהָאִישׁ גָּדוֹל מְאד אוּנ זַיינוּ בֶּהֱמוֹת וֹום זֶעֶנֶן גּוּעזֶן אִין כַּרְמֶל וְהָאִישׁ גָּדוֹל מְאד אוּנ דֶער מַאן אִיז גּוּעזֶן זַיינֶר גְּרוֹסְער עוֹשֶׁר עֶר הָט גֶהַאט דְרַיי טוֹיזֶנְט שָׁאף אִין טוֹיזֶנְד צִיגֶן וַיְהִי בְּגָזוֹז אֶת צֹאנוֹ אוּנ עֶם אִיז גּוּעזֶן אֵיין מַאל וֹום רִי צַייט אִיז גִּיקוֹמֶן דָּס עֶר זְאל שֶׁעֶרִין זַיינוּ שָׁאף אִין כַּרְמֶל אוּנ זַיִן שְׁטַיינֶר אִיז גּוּעזֶן צוּ מַאכִין אַ סְעוּדָה אִין יוֹם טוֹב צוּ דִיא שֶׁעֶרִיר פוּן דִי שָׁאף: (ג) וְשֵׁם הָאִישׁ נָבָל אִין דֶר נָאמֶן פוּן דָּעם מַאן אִיז גּוּעזֶן נָבָל אוּנ דֶער נָאמֶן פוּן זַיִן וַייב אִיז גּוּעזֶן אֲבִיגַיִל וְהָאִשָּׁה טוֹבַת שֵׂכֶל אִין דִי אִשָּׁה

שְׁכֶל וְיֶפַת תֹּאַר וְהָאִישׁ קָשֶׁה וְרָע מַעֲלָלִים וְהוּא כָלְבִּוֹ׃ ד וַיִּשְׁמַע דָּוִד בַּמִּדְבָּר כִּי־גֹזֵז נָבָל אֶת־צֹאנוֹ׃ ה וַיִּשְׁלַח דָּוִד עֲשָׂרָה נְעָרִים וַיֹּאמֶר דָּוִד לַנְּעָרִים עֲלוּ כַרְמֶלָה וּבָאתֶם אֶל־נָבָל וּשְׁאַלְתֶּם־לוֹ בִשְׁמִי לְשָׁלוֹם׃ ו וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לְחַי וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר־לְךָ שָׁלוֹם׃ ז וְעַתָּה שָׁמַעְתִּי כִּי גֹזְזִים לָךְ עַתָּה הָרֹעִים אֲשֶׁר־הָיוּ

מַרַע וְשַׁפִּירַת רֵיוּ וְנַבְרָא קַשְׁיָא וּבִישׁ עוֹבְדִין וְהוּא מִדְּבִית כָּלֵב׃ ד וּשְׁמַע דָּוִד בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי גָּזַז נָבָל יַת עֲנִיָּה׃ ה וּשְׁלַח דָּוִד עַשְׂרָא עוּלֵימִין וַאֲמַר דָּוִד לְעוּלֵימַיָּא סְקוּ לְכַרְמְלָא וְתֵהֲכוּן לְוָת נָבָל וְתִשְׁאֲלוּן לֵיהּ בִּשְׁמִי לְשַׁלָּם׃ ו וְתֵימְרוּן כְּדֵין לְחַיָּךְ וְאַתְּ שַׁלָּם וּבֵיתָךְ שְׁלָם וְכָל דִּילָךְ שְׁלָם׃ ז וּכְעַן שְׁמָעִית אֲרֵי גָּזָּזִין לָךְ כְּעַן רָעָיָא דִילָךְ הֲווֹ עִמָּנָא

ת״א ואמרתם כה לחי . שם נפ כקרקה ב׳ מנ זוהר ויקהל׃

מהר״י קרא

בנוז [את] צאנו . ישמה משחה לנוזזיו : (ג) והוא כלבי . מוזג כלב קרוב לדוד : (ד) וישמע [דוד] במדבר כי גזז [נבל את] צאנו . ומנהג לעשות משתה לגוזזים : (ו) ואמרתם כה לחי . כה האמרו לו משמי לחיים תפקד : (ז) ועתה שמעתי כי גוזזים לך . וכל חנוזו צאנו טובה מבה ומכין סעודה לנוזזים וכל המכין סעודה לא יכבד עליו אם פיקד את אחובו במנה יפה כי מבחו מברח ופתו אפייה . ואיני מכביד עליך אם אהה פיקדני במנה יפה שהרי שמרתי את כל אשר לך ולא נפקד מכל אשר לך מאומה כמו שמפרש בפסיק . עתה הרועים אשר לך היו עמנו ולא הכלמנום . כלומר לא השבנו פניהם ריקם מכל מה ששאלו, שאם אתה אומר לא הכלמנום לא ביישנום לשון כלימה.

רש״י

כלבי קרי

היה לעשות משתה ויום טוב לגוזזי הצאן : (ג) והוא כלבי . מבית כלב : (ו) כה לחי . כה יהיה לשנה הבאה גוזז : (כה לחי . כה יהיה לשנה הבאה מזל חי וקיים) (ל״מ כה לחי . אמרו על עכשו ונפשו שתרעבו כן ולחיו לקים חי נאים וריח ותשוב כמו כן חיים חי רע פעליס חי ומזונו ככל מעשים ע״כ): לחי . טוב וקיים : ואתה שלום וגו׳ . כן תהיה לאורך

רלב״ג

ר״ל שנעשת גזזת לצאנו היה כנכרעל : (ג) והוא כלבי . ר״ל מלשון מכזיזיותו היה תכונתו לתכונת הכלבים שמושלים בני מינם ויכבשו להם בכחם אלא ועל ירמוזו להיות מהמולא בניו ואף על פי שלא יגעל ממלכל דבר וזה ממה שיוסיף כי היו בעלי כח היה בעלי המילות : (ה) עלו כרמלה . אמר זה לפי שהיה נעתק כלל מעם הגוזזה : (ו) כה לחי . הלשון הזה יהיה לו מהטוב כמו שהיה לבני אדם מהחכמה והקלה מי שבאתה העומד כמו שהחכמה דבקי המוסיף על חבמו טוב חשוב אל לשון כעס היה : רע״ק כתרגומו חכימת מדע וי״ם שכל ענין עיון והבנה כאילו אמר מובת מראה וכתב אדוני אבי ז״ל כי נבל זה לא היה שמו שקראו לו אבותיו אלא מרוב נדיעות היו קוראין אותו בני אדם נבל : והוא כלבי . היו״ד ליחס לפי שהיה ממשפחת כלב קראו כן וכת״י והוא מורעית כלב והכתוב הוא בוי״ו כלבו ואפשר לפרש שכ״ף לשמוש כפי הכתיב ר״ל כן היה מראה מעשיו רעים כמו שהיה לבו רע כי יש בני אדם מעשיהם נאים ולבם רע והוא היה הובו בבדו ובדו כתוכו לדמה וגם הקרי יש לפרשו

על זה הדרך כי כל אדם ששואל ממנו היה אומר עליו הוא כלבי כמו שהייתי חושב עליו כי ימנע שאלתי כן היה ובוה הדרך אמר הכתוב על עין רעה כי כבו שיר בנפשו כן הוא ויש לפרש כלבי מענין נדיעות מעשיו יחסו לכלב : (ז) כה לחי . כזה הסוב יהיה לך כל ימי חייך וכת״י כדין לחייך וי״ם ואמרתם כה לשישר כמו מה לעני יודע להלך נגד החיים ויהיה פירושו

מצודת דוד

שכל . בעגת שכל טוב : קשה ורע מעללים . ממין לב יפוסל בו : והוא כלבי . מנכי כלב כן יאמר והיה קרוב לדוד : (ו) כה לחי . ר״ל וכן יהיה לאומן שיחיה לעולם וגם ביתך וגו׳ : (ז) ועתה וגו׳ . ר״ל עתה תודיע לך בחשך תבר היו שמני לא הכלמנו אותם בדברי

לקוטי יקרים

דִּי זִיבַן מִעַט אִיז נָבָל׃ קַאנְען גִיוֶוען קְרַיי פוּן שׁאף אוּן אִיז גִישְׁמָאקְבָּן . וְואהְרוּם דָּר מֶענְשׁ זָעְן שְׁמָארְכְּט צוּם דְּרִיטְען מָאל פוּן זַיין קְרַאנְק זַיין אִיז דָּם אַמְיתָה פוּן אַ כְּזָבָה . וִוי עֶם שְׁטִייט אִין פְּסוּק וַיִּגּוֹף ה׳ אֶת נָבָל , הקב״ה האט אִים גֶעהַרְנָט נָבָל מִיט אַכְּזָבָה . דָּעָר מדרש זָאגְט דִי צֶוֶוען מָאל זִינְען גִיוֶוען פוּן ראש הַשָּׁנָה בִּיז יוֹם כִּפּוּר וַיַּיל הקב״ה האט גִיוואהְרְט מָאשְׁער וָועֶם עֶר מָאן הִשׁוּבָה :

פירוש ע״ט

אִיז נָוָועָן אִיין קְלֵיגִי אִין גִישְׁמָאלְט וְהָאִישׁ קָשֶׁת אוּן דֶר מאן אִיז גָּוָועזֶן אֵיין הַארְטֶער אוּן הָט גֶהאט אִין זִיךְ בֶּייזֶע מַעֲשִׂים וְהוּא כְּלִבִּי אוּן עֶר אִיז נָוָועזֶן פוּן דֶעם הויז גִיזוּגְר פוּן בָּלָב : (ד) וַיִּשְׁמַע דָּוִד בַּמִּדְבָּר אוּן דָּוִד הָט גִיהֶערְט אִין דֶער מִדְבָּר אַז נָבָל שֶׁערְט זַיינֶע שָׁאף : (ה) וַיִּשְׁלַח דָּוִד הָט דָּוִד גִישִׁיקְט צֶעהֶן יִינְגֶען

וַיֹּאמֶר דָּוִד לַנְּעָרִים אוּן דָּוִד הָט נָאמְט צוּ דְרֵיוּנְגֶען גַיִיט אוֹף כַּרְמֶל וּבָאתֶם אֶל נָבָל אִין אִיר זָאלְט קוּמֶן צוּא נָבָל אִין אִיר זָאלְט אִים פְּרֶעגֶן פוּן מַיינְט וְוֶעגֶן צוּא שָׁלוֹם : (ו) וַאֲמַרְתֶּם אִין אִיר זָאלְט אוּם זָאגֶן כֹּה לְחַי אַזַּי זָאל זַיין אִיבֶּר אַיאר דָּם מֶען זָאל שֶׁערֶן צוּ דִיר דַיינוּ שָׁאף אוּן עֶם זָאל דִיר וואל גַיין אוּן דַיין מָאל זָאל אַקְיוּם הָאבֶּן וְאַתָּה שָׁלוֹם אוּן דוּא זָאלְטְט זַיין מִיט שָׁלוֹם אוּן דַיין הויז גִיזוּנְד זָאל זַיין מִיט שָׁלוֹם אִין אַלֶּץ וָוָס צוּ דִיר אִיז זָאל זַיין מִיט שָׁלוֹם : (ז) וְעַתָּה שָׁמַעְתִּי אִין הַיינְט הָאבּ אִיךְ גִיהֶערְט אַז מֶען שֶׁערְט דִיר דַיינוּ שָׁאף עֶזֶה הָרוֹעִים וגו׳ בֵּין אִיךְ דִיר הַיינְט מוּד״ע דַיינִי פַאסְטֶעהֶער וָוָס זֶעֶנֶן גָּוָועזֶן מִיט אִינְז לֹא הִכְלַמְנוּם מִיר הָאבֶּן זֵי נִיט פַּר שָׁעֶמְט רַחֲיֵינוּ וְוֶעֶן זֶיא הָאבֶּן זֵי פִּים בַּאדַרְפְט צוּ אִינְז הָאבֶּן מִיר

עַמָּנוּ לֹא הֲכִלְּמָנוּם וְלֹא־נִפְקַד לָהֶם
מְאוּמָה כָּל־יְמֵי הֱיוֹתָם בַּכַּרְמֶל: ח שְׁאַל
אֶת־נְעָרֶיךָ וְיַגִּדוּ לָךְ וְיִמְצְאוּ הַנְּעָרִים
חֵן בְּעֵינֶיךָ כִּי־עַל־יוֹם טוֹב בָּאנוּ תְּנָה־נָא
אֵת אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֶךָ
לְדָוִד: ט וַיָּבֹאוּ נַעֲרֵי דָוִד וַיְדַבְּרוּ אֶל־
נָבָל כְּכָל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּשֵׁם דָּוִד
וַיָּנוּחוּ: י וַיַּעַן נָבָל אֶת־עַבְדֵי דָוִד וַיֹּאמֶר

ומן

חסר אלף מהר"י קרא

רש"י

ימים: (ז) לא הכלמנום. ולא נגרם לנו לעשות דבר לא
המיכוהו ריקם: ולא נפקד להם. מלאכי כי שומריס
היינו להם: (ח) וימצאו הנערים. כלי חן בעיניך כעושה
טיניהו לך עבדיך מהם עליהם: כי על יום טוב באנו. על
סמך מסתה ויום טוב שים לך כאלו עתה לשחול. דבר אחר
ערב רחם השנה היה ולריכין אנו לסעודת יו"ט: (ט) וידברו
אל נבל ככל הדברים האלה בשם דוד וינוחו. יגעים היו מטורח הדרך ומזדרזו למלות דוד ולא נחו עד

רד"ק

ואמרתם זה השלום לעשיר ויהיה ה"י ואתה שלום לזה הפירוש
כי"ו ויוא אברהם את עיניו: (ז) לא הכלמנום. הה"א בסנול
והוא כמו בחירק ופירושו לא עשינו להם רבר רע שהיה להם
כליסה כו אם היו צריכים מכנו דבר לא השיבונו ריק' וי"ת
לא אניזקונון: ולא נפקד להם. ולא חסר כסיו ולא נפקד ממנו
איש פירוש ולא נפקד להם מכל אשר להם והלמ"ד כלמ"ד חדל
לספור: כל ימי היותם בכרמל. פי' עמנו: (ח) כי על יום טוב
בנו. חסר אל"ף מהמכתב ונשאחה במבטא ופי' כי מנהגם
לעשות משתה ויום טוב בעת שהיו נוזזים כמי שראינו בדבר
אבשלום וזה כי על יום טוב באנו כלומר באנו אליך בעת שאתה עושה יום טוב ולא תרבה הוצאה בעבורנו כי יום טוב
אתה עושה לנוזזים אשר לך ותקנת לרוב מאכל ומשתה: (ט) וינוחו. ת"י ויפסקו מלדבר עוד עד ששמעו תשובת נבל
ויתכן לפרשו וינוחו ביניתיהם מן הדרך וספר זה בעבור זריזותם כי לא נחו עד שדברו לו הדברים בשם דוד: (י) המתפרצים.

מצודת דוד

ריב ומלה קלה לא מכחר לכם מאומה כי לא כלחנו יד בכל מכר לכם:
(ח) וימלאו לך. שמחת הכהנ: וימלאו הנערים. על עלמת ממרו
בעבור דוד שימלאו הן לנקבל בכבר פניס יפות: כי על יום טוב.
לכבס היה לעשות י"ט ומשחה ושמחה בעת גזיזת הלמן. וכן למלך
כאבשלום ויכי גזזיס וגו' ויקרא וגו' (ש"ב י"ג) ולוה דוד למחר לו חת כל הכח בכבר פניס יפות:
חנא נא. עתה תנה לנו מכל חמלח ידך לם מעט ומס הכנה: לעבדיך. על עלמס ממרו: (ט) וינוחו. מכבריהם ולח דכרו עוד

פירוש ע"ש

גַּיְרַיְיבְט צוּ דַיינִי קֶנַעבְט אִין צוּ דַיין זוּן דַּוִד צוּא דָוד:
(ט) וַיְבֹאוּ נַעֲרֵי דָוִד וַיְדַבְּרוּ אֶל נָבָל אִין דֶם נָאמֶן גְּרוֹיסֶן דִי יוּנְגֶן פּוּן דָּוִד וַיְרַבְּרוּ
שָׁאף וְאַרוּם מִיר הָאבֶן זַיי גִיהִיט אַלֶע טָעג נוּם זַיי
זָענֶן גְוֶועזִין אִין כַּרְמֶל: (ח) שְׁאַל וגו' פָרֶעג נוּן דַיינוּ
יוּנְגֶן וְיַגִּידוּ לָךְ וְוָעלֶן זַיי דִיר נָאנֶן וְיִמְצְאוּ וגו' אִין לָאנְן
גִיפִינֶן מֵיינוּ יוּנְגֶן חֵן אִין דַיינוּ אוֹיגֶן פּוּן וְוֵעגֶן דֶר
טוֹבָה וְוָאם מֵיינוּ יוּנְגֶן גִיטוּהָן מִיט דַיינוּ
יוּנְגֶן כִּי עַל יוֹם טוֹב בָּאנוּ דָעֶן מִיר זָענֶן גְקוּמֶן אוֹף דֶר
סְעוּדָה אוֹן אוֹף דֶם יוֹם טוֹב וָאם דוּא מַאכְט צוּ
דַיינוּ שֶׁעֶרֶר אָדֶר עֶם אִיז גְוֶועֶן עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה
הָאבֶן זַיי אוֹם גְּאנְט מִיר דַאכְּן אוֹף דֶר סְעוּדָה פּוּן
יוֹם טוֹב תְּנָה נָא וגו' גִיב נוּן וָאם דַיין מַאכְט

וזער

מִי דָוִד וּמִי בֶן־יִשַׁי הַיּוֹם רַבּוּ עֲבָדִים
הַמִּתְפָּרְצִים אִישׁ מִפְּנֵי אֲדֹנָיו׃
יא וְלָקַחְתִּי אֶת־לַחְמִי וְאֶת־מֵימַי וְאֶת
טִבְחָתִי אֲשֶׁר טָבַחְתִּי לְגֹזְזַי וְנָתַתִּי
לַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתִּי אַיֵּי מִזֶּה הֵמָּה׃
יב וַיֵּהָפְכוּ נַעֲרֵי־דָוִד לְדַרְכָּם וַיָּשֻׁבוּ
וַיָּבֹאוּ וַיַּגִּידוּ לוֹ כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃
יג וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲנָשָׁיו חִגְרוּ ׀ אִישׁ אֶת־
חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּחְגֹּר גַּם־
דָּוִד אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּעֲלוּ ׀ אַחֲרֵי דָוִד כְּאַרְבַּע
מֵאוֹת אִישׁ וּמָאתַיִם יָשְׁבוּ עַל־הַכֵּלִים׃

ומן בר ישי יומא דין
דסגיאין עבדיא דערקין
ודמטמרין גבר מן קדם
רבוניה׃ יא ואסב ית
מיכלי וית מישתי וית
שירותי דאתקנינית לגזזני
ואתן לגברא דלא ידעת
אי מנן אנון׃ יב ואתהדרו
עולמי דוד לאורחתהון
ותבו ואתו וחוו ליה
כפל פתגמיא האלין׃
יג ואמר דוד לגבריה חזרו
זריזו גבר ית חרביה
ותריזו גבר ית חרביה
ותריז אף דוד ית חרביה
ופליקו בתר דוד כארבע
מאה גברא ומאתן
אשתאירו למטר מניא׃
ולאביגיל

ת"א ויאמר דוד לגיבריו . כמה׳ לו:

מהר"י קרא

פירוש משתמע דבריהן ועשו שליחותן נחו׃ (י) מי דוד ומי בן ישי . שאחלוק לו מנות . ואם תאמר אם הוא אינו חשוב משפחתו חשובה . לכך נאמר ומי בן ישי׃ היום רבו [עבדים] המתפרצים פירוש היום רבו עבדים שנעשו פריצים מפני אדוניו׃ כזה שנתרד לשאול . וגם צעיר הוא שבאלפי יהודה שכרות המואבית הוא בא . ומתרים לנגדי שאחלק לו מנות׃ (יא) ולקחתי את לחמי ואת מימי . פתר׳ לחמי וייני . וכן נותני לחמיומימי . וא"ת מים ממש . היה לו לחקב"ה להשיב ולקחתי דגני בעתו ומימי במועדו . והוא משיב ותירושי, אלא מימי זה תירושי, וכן שנינו במס׳ ע"ז

רלב"ג

סעם הכאתו לנבל לו מזה ולו דבהו מלו ככל הנבלים הילוא שנדל דוד בפיהם שהיה כהם מפיום הלב הנכון ומס כל זה היתם תמוכח

רש"י

שנכנסו אליו ולהגיד כך ויכולו וי"ת ופסקו כלומר פסקו מלדבר עוד על שימעו תשובתו : (י) מי דוד . מה הוא חשוב שאתן לו את שלי הלא מרות המולכים כה : (יג) ויחגור גם דוד את חרבו . מכאן שמתחילין בדיני נפשות מן הקטנים כדין תהלה : על הכלים . לשמור להליהם ולביהם :

רד"ק

לברוח ולמרוד איש מפני אדניו : (י) ואת מימי . כלומר כל משתה שלי כתרגומו כל משתאי וכן את לחמי ית מכלי ויש לפרשו לחמי על הלחם המיוחד כי זכר אחר כן את טבחתי שהוא שאר המאכלים וכן יש לפרש מימי כמשמעו כי המים היו יקרים במדבר : ואת טבחתי . תבשילי ומאכלי וכה"י וית שירותי וכמותו לרקחת ולטבחות ואופות ולטבחית מתקנות התבשיל וכן אמר במה שהביאה לו אביגיל חמש צאן עשויות כלו׳ מתוקנות ומבושלות : (יג) ויחגור גם דוד את חרבו . אע"פ שהיה די באנשים אשר עמו אע"פ כן מרוב כעסו חגר גם הוא את חרבו ור"ל למדו מזה שדיני נפשות אין מתחילין מן הגדול ובדין נפשות דן אותו עם חבירו והסכימו כי מורד במלכות

מצודת ציון

(י) מבחתי . זבחתי : לגוזזים . למגזזים הגיזזים לאחי׃

מצודת דוד

מפוזמה : (י) מי דוד . כ"ל וכי מכוח הוא כ"כ ליתן לו מתן : היום רבו . בעת הסיבה נתרבו עבדים המתחזקים כל איש מול פני אדוניו : (י) ולקחתי וגו׳ . ועל מה שאמלו לעשות אמר וכי אתן לאנשים אשר לא ידעתי איה המקומם אמר מזה המה ול"ל כ"ש הוא שלא אתן לכם מפוזמה : (יג) על הכלים . אצל הכלים לשמרם :

פירוש ע"ט

וְעַר אִיז דָּוִד אִין וָעַר אִיז דָּעָר זוֹן פּוּן יִשַׁי כְּלוֹמַר
וָום פַּאר אֵיינֶם חָשׁוּב אִיז עֶר דָּם אִיהְ נָאךְ אִים נָעבֶּן
פּוּן מַיינוּם פַּר וָום עֶר קוּמְט דָּאךְ אַרוּם פּוּן רוֹת
הַמּוֹאֲבִיָה הַיּוֹם רַבּוּ עֲבָדִים הַיינְט הָאבֶּן זִיךְ גֶּיטָּעָרְט
קֶגֶעבְט הַמִּתְפָּרְצִים וָום בְּרָעֶבֶן כְּלוֹמַר זֵיי זֶענֶן מוּרֶד
אִין אֲנְטְלוֹפֶּען אִישׁ מִפְּנֵי אֲדוֹנָיו אֵיין מַאן פּוּן פַּר זַיין
הָאר׃ (יא) וְלָקַחְתִּי אֶת לַחְמִי וְאֶת דָּעֶן נָעמֶן מַיין
בְּרוֹט אוּנ מַיין וַואסֶר אִין מַיין שֶׁעִבְטִינְג אֲשֶׁר טָבַחְתִּי
לְגוֹזְזַי וָום אִיהְ הָאבּ גֶּיקוֹלִיט צוּ מַיינוּם שָׁעֶרְר אוּנ נָאךְ
עַמְּנֶעבֶּן צוּ אֲנַעלְכִי מֶענְטֶשֶׁן וָום אִיהְ וֵיסֶּט נִיט פּוּן
וָואנֶן זֵיי זֶענֶן׃ (יב) וַיֵּהָפְכוּ נַעֲרֵי דָוִד לְדַרְכָּם הָאבֶּן זִיךְ

זענן

ד וַאֲבִיגַיִל אִתַּת נָבָל הֲוַיד נַעֲר־אֶחָד
חַוִי עוֹלְמָא חַד מֵעוֹלַמַיָּא
לְמֵימַר הָא שְׁלַח דָּוִד
אִזְנַדְיָא מִמַּדְבְּרָא
לְבָרְכָא יַת רִבּוֹנָנָא וְקָרֵי
בְּהוֹן: טו וְגַבְרַיָּא טָבִין
לָנָא לַחֲדָא וְלָא
אִתְנְזִיקְנָא וְלָא שְׁגָא לָנָא
מְרַעַם כָּל יוֹמִין דִּי
הֲלֵכְנָא עִמְּהוֹן כַּד הֲוֵינָא
שָׁרָן בְּחַקְלָא: טז שׁוּר
מַקַּף הֲווֹ עָלָנָא אַף
בְּלֵילְיָא אַף בִּימָמָא כָּל יוֹמִין
דַּהֲוֵינָא עִמְּהוֹן רָעֵן
עָנָא: יז וּכְעַן דְּעִי וַחֲזִי
מָה תַּעֲבְּדִין אֲרֵי גְמִירָא
בִּישְׁתָּא לְמֵיתֵי עַל
רִבּוֹנָנָא וְעַל כָּל בֵּיתֵיהּ
וְהוּא גְּבַר בְּרִישְׁעָא
מִלְּמַלָּלָא עִמֵּיהּ:
יח וְאוֹחִיאַת אֲבִיגַיִל
ונסיבת

רש"י

אביגיל קרי

(יד) אחד מהנערים. שלה: ויעט בהם. לפרחיזון כמלין ל' עיט(כרתמית ט"ו י"ח):(טו)ולא הכלמנו. לח נכלמנו:

(טו) ולא הכלמנו. לא הושבנו ריקם מכל [אשר] שאלנו מהם. ואם היתה נקודה בחירק היה פתח' לא הושבנו נערי דוד ריקנין. ולא יתכן לפרש כן. שהרי נערי נבל מספרין לאביגיל טוב ששמו עמהן אנשי דוד: ולא פקדנו. ולא הסרנו: (טז) [חום']. כי גרם לנו מפני שחומה היו לנו: (יז) והוא בן בליעל מדבר אליו. כמו מדבר עם יעקב משוב ועד רעה. כלומר שלא מן הדין מדבר

מהר"י קרא

(יד) אחד מהנערים. שלה: ויעט בהם. לפרחיזון כמלין ל' עיט(כרתמית ט"ו י"ח):(טו)ולא הכלמנו. לח נכלמנו:

(טו) ולא הכלמנו. לא הושבנו ריקם מכל [אשר] שאלנו מהם. ואם היתה נקודה בחירק היה פתח' לא הושבנו נערי דוד ריקנין. ולא יתכן לפרש כן. שהרי נערי נבל מספרין לאביגיל טוב ששמו עמהן אנשי דוד: ולא פקדנו. ולא הסרנו: (טז) [חום']. כי גרם לנו מפני שחומה היו לנו: (יז) והוא בן בליעל מדבר אליו. כמו מדבר עם יעקב משוב ועד רעה. כלומר שלא מן הדין מדבר

רד"ק

(יד) אחד מהנערים. שלה: ויעט בהם. לפרחיזון כמלין ל' עיט(כרתמית ט"ו י"ח):(טו)ולא הכלמנו. לח נכלמנו:

(טו) ולא הכלמנו. לא הושבנו ריקם מכל [אשר] שאלנו מהם. ואם היתה נקודה בחירק היה פתח' לא הושבנו נערי דוד ריקנין. ולא יתכן לפרש כן. שהרי נערי נבל מספרין לאביגיל טוב ששמו עמהן אנשי דוד: ולא פקדנו. ולא הסרנו: (טז) [חום']. כי גרם לנו מפני שחומה היו לנו: (יז) והוא בן בליעל מדבר אליו. כמו מדבר עם יעקב משוב ועד רעה. כלומר שלא מן הדין מדבר

רלב"ג

(יד) אחד מהנערים. שלה: ויעט בהם. לפרחיזון כמלין ל' עיט(כרתמית ט"ו י"ח):(טו)ולא הכלמנו. לח נכלמנו:

(טו) ולא הכלמנו. לא הושבנו ריקם מכל [אשר] שאלנו מהם. ואם היתה נקודה בחירק היה פתח' לא הושבנו נערי דוד ריקנין. ולא יתכן לפרש כן. שהרי נערי נבל מספרין לאביגיל טוב ששמו עמהן אנשי דוד: ולא פקדנו. ולא הסרנו: (טז) [חום']. כי גרם לנו מפני שחומה היו לנו: (יז) והוא בן בליעל מדבר אליו. כמו מדבר עם יעקב משוב ועד רעה. כלומר שלא מן הדין מדבר

(יד) ויעט בהם. נגעה בהם. לשון מעיט ומשרשו כי היו"ד קמוצה כלומר הכריחם בדברי חרפים וכן במדרש מהו ויעט בהם אפרחונין במלין יי"ת וקץ בהון: (יז) והוא בן בליעל מדבר אליו. אדונינו בן בליעל מדבר אליו אם היינו מדברים אליו היה נוגע בנו לכן את דעי בה תכשי ויהכן לפרשו על דוד

מצודת דוד

(יד) ויעט בהם. נגעה בהם לכלמם: (טו) והאנשים. אנשי דוד היו טובים לנו מאוד: ולא הכלמנו. לא סיעו בכלמים על ידיהם ולא מסרנו מלומה וכו': (טז) חומה. עוד היו שומרים לומתו מלסריס כחומה הזה: (יז) מה תעשי. לתקן הדבר ולפייס את דוד: כי כלתה הרעה. נגמרה כרעה לבא עליו: והוא. וכבל

מצודת ציון

(יד) ויעט. עיין בפלחה שמעו ויעט בהם בגימ"ל (עיל"ע טו): (טו) הכלמנו. מל' כלימה: שקדנו. עיין בפסוקה: (יז) בן בליעל. איש כשם בני עול

פירוש ע"ט

זְעֲנִין גִּיעֲסִין הִיסְתָּעֲן דִּיא בְּלִים אִין דִּיא גִּיצָּעלְטִין:
(יד) וַאֲבִיגַיִל אֱשֶׁת נָבָל אִין צוּ אֲבִיגַיִל דֶם נַוייִב פּוּן נָבָל
הָט גְּנָאנְט אַיין יוּנְג פּוּן אִירָע יוּנְגִין לְאמֶר צוּ זְאנְן
הִנֵּה שָׁלַח דָּוִד מִן הַמִּדְבָּר מַלְאָכִים וַיְבָרֶךְ אֶת אֲדֹנֵינוּ
מִדְּבָר צוּ בֶּעטְשֶׁן אִין צוּ גְרִיסִין אוּנְזֶער הֶאר נַיֶּעט
בָּהֶם הָאט עֶר זִיי גִימַאכְט אַוועק פְּלִיהֶן מִיט רַייד
כְּלוֹמַר עֶר הָט גִישְׁרִיגֶן אוּיף זִיי זֶעהֶן אַנְטְלוֹפִין
גִיוּוארֶן: (טו) וְהָאֲנָשִׁים אִין דִי מַאנֶן זֶעהֶן זִייעֶר גִיט
הַטּוֹבִים לָנוּ מְאֹד וְלֹא הָכְלְמָנוּ וְלֹא פֻקַּדְנוּ מְאוּמָה כָּל
נְזוּעהֶן צוּ אוּנְז וְלָא הָכְלְמָנוּ אִין מִיר זֶעהֶן נִיט פֶּר שְׁעֶמְט
יְמֵי הִתְהַלַּכְנוּ אִתָּם בִּהְיוֹתֵנוּ בַּשָּׂדֶה: גִּיוּוארֶן אִים דֶם נִיט וְיִי אִין מִיר זֶעהֶן גֶאר נִיט
(טז) חוֹמָה הָיוּ עָלֵינוּ גַּם לַיְלָה גַּם יוֹמָם אוֹף בֵּיי נַאכְט אוֹף בֵּיי טָאג גִימֵיינֶערְט גִיוּוארֶן אַלֵי טֶעג וָאם מִיר זֶעהֶן גִיוּוען מִיט זִיי אִין הָאבֶּן
כָּל יְמֵי הֱיוֹתֵנוּ עִמָּם רֹעִים הַצֹּאן: גִּיוּוען מִיט זִיי אִין הָאבֶּן
(יז) וְעַתָּה דְּעִי וּרְאִי מַה תַּעֲשִׂי כִּי כְלְתָה הָרָעָה
אֶל אֲדֹנֵינוּ וְעַל כָּל בֵּיתוֹ וְהוּא בֶן
בְּלִיַּעַל מִדַּבֵּר אֵלָיו: יח וַתְּמַהֵר אֲבִיגַיִל

הט

וַתִּקַּח מָאתַיִם לֶחֶם וּשְׁנֵי נִבְלֵי־יָיִן וְחָמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיוֹת וְחָמֵשׁ סְאִים קָלִי וּמֵאָה צִמֻּקִים וּמָאתַיִם דְּבֵלִים וַתָּשֶׂם עַל־הַחֲמֹרִים׃ יט וַתֹּאמֶר לְנְעָרֶיהָ עִבְרוּ לְפָנַי הִנְנִי אַחֲרֵיכֶם בָּאָה וּלְאִישָׁהּ נָבָל לֹא הִגִּידָה׃ כ וְהָיָה הִיא רֹכֶבֶת עַל־הַחֲמוֹר וְיֹרֶדֶת בְּסֵתֶר הָהָר וְהִנֵּה דָוִד וַאֲנָשָׁיו יֹרְדִים לִקְרָאתָהּ וַתִּפְגֹּשׁ אֹתָם׃ כא וְדָוִד אָמַר אַךְ לַשָּׁקֶר שָׁמַרְתִּי אֶת־

ונסיבת מאתן גריצן דלחם ותרין נרבין דחמר וחמש ענן הכבדא וחמש סאין קלייא ומאה אתכלין דענבין יבישין ומאתן מנן דבלתא ושואת על חמריא׃ יט ואמרת לעובדיא עברו קדמי הא אנא בתריכון אתיא ולבעלה נבל לא חוויאת׃ כ והוה היא רכיבא על חמרא ונחתה בסתר טורא והא דוד וגברוהי נחתין לקדמותה ובעא׃

נמריה עשויות קרי רש"י

ת"א ואמר אלן . תולין קול ליה: ודוד הוה אמרין . ספרים ג מגלה יד:

מהר"י קרא

לדוד דברים הללו: (יח) עשויות. מוכנות לאכילה. ויו"ת תכברא. פי' הוך שלחן הם בני מים שמוציאין לחוץ ורוחצין ומתקנין לאכילה. כבר ששנינו ר' נתן קורהו הוכבר לענין פסח. ר' עקיבא קורהו מקולה. וכובע נתושת תרגי' וקולפא: צמוקים. שלש מנים: דבלים. דבלת תאנים: (כ) וירדת בסתר ההר. ודוד עולה לקראתה מצד זה בסתר ההר בשקום שאין אדם רואה איש הבא לקראת עד שיפגשוה בו בזה. כמו שפירש הגמ' דוד ואנשיו יורדים[לקראתה] ותפגש אתם: (כא) ודוד אמר אך לשקר שמרתי

תמים דרוסות וכוכוסות בכלי: (כ) יורדים לקראתה. גי' היה בין שני ההרים היה יורדת מהר זה והם יורדים מהר זה שכנגדו: (כא) ודוד אמר. כלכו כשמרו לו נעוריו נדופי כבל לך לשקר שמרתי וגו':

רלב"ג

כל: היו כזה המקום ומצאו אמרו החמר למלך כדעתו על כן מדיבים (משלי ל"ו): (יח) עשרה לפני. ממהר זה לכפר בני דוד

רד"ק

כלומר דוד בן בליעל מדבר לאדונינו על הדבר הזה אלא יבא ויכלה הכל עם חילו: (יח) וחמש צאן עשוות. כן כתיב בשני וי"ן וקרי עשויות ביו"ד ואחר הוא כי אותיות אהו"י מתחלפות

ופירוש מתוקנות ומבושלות כמו ויהבר לעשות אותו וי"ת עשויות תחברא ולא ידעתי מה הוא ובנוסחא אחרת מצאתי תכברא ופירש אותו רבינו שלמה ז"ל בשם רבי קלונימוס מרומי ממולאות בשר דק ובצים משמיצ"ר בלע"ז והביא לו חבר מה שאמרו רז"ל בפסחים וכותן את כריעו ואת בני מעיו לתוכו' מרפון קורהו תכברא: צמוקים. ענבים יבשים ופי' מאת אשכולות יכ"י ומאה אתכלין דענבין יבשין: דבלים. הדבלה הוא ככר תאנים יבשו' דרוסות יחד עד שנעשית כמו ככר לחם (כ) בסתר ההר. ירדה בצד זה מן ההר שהיה מקום סתר לבאים ויורדים מצד האחד ואסר זה בעבור כי לא ראתה היא דוד מרחוק עד שפגע בהם וירדה מהרה מעל החמור בראותה את דוד וי"ת בסתר ההר בספר מורא: (כא) לשקר. לחנם:

מצודת ציון

מקום: (יח) נבלי. נחלום: עשויות. מתוקנות ומבוקלות כמו ויעמד נעשות אותו (במדבר יח): קלי. קמח מבלים לללות כמו ולחם וקלי (ויקרא כג): וצמוקים. מלה מבלות ענבים יבשים וכן דבלים וצמוקים (ד"ה ב יב): ומאתים דבלים. מאתים ככר ושם מתים מקובלים לדוסות יחד עד שנעשים גוף אחד כעין ככר לחם: (כ) ותפגוש. פגעה: (כא) לשקר. לחנם:

מצודת דוד

שלמו הוא כן בליעל מלבבי מליו ולהוכיחו על פניו כי יגעל כי: (יט) לנעוריה. מוליכי סמיכתי: (כ) בסתר ההר. בעמק שיין שני ההרים: (כא)ודוד אמר. בעת שפגשה בו אמר דוד למאכי לך לחנם שמרתי וגו': רעה. כמה שחרפו לומר מי דוד וגו':

פירוש ע"ט

הָט נִינוּמָעַן צְוּוִיי הוּנֶדֶרְט בְּרוּיט וְשִׁבְּעִים נִבְלֵי יַיִן אִין צְוַוויי לָאגִ׳ל מִיט וַיין וְחָמֵשׁ צאן עֲשׂוּיוֹת אִין פִּינְף שְׁאָף גִיפִילְט מִיט פִּלַיישׁ אִין מִיט אַיינֶער וָחָמֵשׁ סְאִים קְלִי אִין פִּינְף גִיבֶּרְענְטֶע נַאנְגֶן וּמֵאָה צִמּוּקִים אִין הוּנֶדֶרְט הֶענְגְלִיךְ וָאוֹנְקִים וּמָאתַיִם דְּבֵלִים אִין צְוַוויי הוּנֶדֶרְט קָארְב פֵּיגִין אוּנ הָט עִם גִיקָאן אוֹף דִי אַיינְלִין: (יט) וַתֹּאמֶר לְנְעָרֶיהָ אִין זִי הָט גְנוּמֶעט צוּ אִירֶע יוּנְגֶן זְעהְט אִיבֶּר פַּר מִיר הִנְנִי אַחֲרֵיכֶם בָּאָה נוּן אִיךְ וְועל קוּמֶען נָאךְ אַיִךְ אוּנ צוּ אִיר מַאן וּנְסִיבַת מָאתֶן גְּרִיצָן דְּלַחֲמָא וּתְרֵין נַרְבִין דַּחֲמַר וְחַמְשָׁא עָנָן הַכְּבַדָּא וְחַמְשָׁא סָאִין קַלְיָא וּמְאָה אֶתְכְּלִין דְּעִנְּבִין יְבִישִׁין וּמָאתָן מָנִן דְּבֵלְתָּא וְשׁוּאֵת עַל חֲמָרְיָא׃ יט וְאֲמַרַת לְעוֹבְדֶיהָ עִבְרוּ קָדָמַי הָא אֲנָא בָּתְרֵיכוֹן אָתְיָא וְלִבַעְלָהּ נָבָל לָא חַוְיָאת׃ כ וַהֲוָה הִיא רָכְבָא עַל חֲמָרָא וּנְחָתַת בְּמִסְתַּר טוּרָא וְהָא דָוִד וְגַבְרוֹהִי נָחְתִין לְקַדְמוֹתָהּ וּבָעָא׃

נמרא

כִּי־אִשָּׁר לָזֶה בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נִפְקַד
מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מְאוּמָה וַיָּשֶׁב־לִי רָעָה
תַּחַת טוֹבָה׃ כב כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים
לְאֹיְבֵי דָוִד וְכֹה יוֹסִיף אִם־אַשְׁאִיר מִכָּל־
אֲשֶׁר־לוֹ עַד־אוֹר הַבֹּקֶר מַשְׁתִּין בְּקִיר׃
כג וַתַּרְא אֲבִיגַיִל אֶת־דָּוִד וַתְּמַהֵר
וַתֵּרֶד מֵעַל הַחֲמוֹר וַתִּפֹּל לְאַפָּיו דָּוִד
עַל־פָּנֶיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה׃ כד וַתִּפֹּל עַל־
רַגְלָיו וַתֹּאמֶר בִּי־אֲנִי אֲדֹנִי הָעָוֹן
וּתְדַבֶּר־נָא אֲמָתְךָ בְּאָזְנֶיךָ וּשְׁמַע אֶת

נְטָרִית יַת כָּל דִּי לְדֵין
בְּמַדְבְּרָא וְלָא שְׁגָא מִכָּל
דִּי לֵיהּ מִדַּעַם וַאֲתֵיר לִי
בִּישְׁתָּא חֲלַף טָבְתָא׃
כב כְּדֵין יַעְבֵּיד אֱלָהִים
לְסָנְאֵי דָוִד וּכְדֵין יוֹסִיף
אִם אֲשַׁאֵיר מִכָּל דִּי לֵיהּ
עַד מַנְהַר צַפְרָא יָדֵעַ
מְדָע׃ כג וַחֲזַת אֲבִיגַיִל
יַת דָּוִד וְאוֹחְיַת
וְאִתְרְכִינַת מֵעַל חֲמָרָא
וּנְפָלַת לְאַפֵּי דָוִד עַל
אַפָּהָא וּסְגִידַת עַל
אַרְעָא׃ כד וּנְפָלַת עַל
רַגְלוֹהִי וַאֲמַרַת בְּבָעוּ
עֲלַי דִּילִי רַבּוֹנִי חוּבָא
וְתִמַלֵּל בְּעַן אַמְתָךְ
קֳדָמָךְ וְתִשְׁמַע יַת

רש"י

(כב) משתין. י"ת ידע מדע. מסית קירות לבו. דבר אחר מפילו כלב מדרכו להשתין בקיר: (כד) בי אני אדני העון. מתחלה אמרה כך כדי שיסה חון לדבריה ולסוף אמרה לו החמת עני אמתך לא רציתי לת נערי אדני אשר שלחת:

מהר"י קרא

את כל אשר לזה במדבר[ונו']. וישב לי רעה תחת טובה:(כב)כה יעשה אלהים לאויבי דוד וכה יוסיף אם אשאיר מבל אשר לו עד אור הבקר משתין בקיר. כך פי' ב' מקראות הללו. אביגיל הולכת לפייס את דוד. ודוד יצא להרוג את נבל כי אמר בשהגיעה לו נערים תשובת נבל. אכן לשקר שטרחי [ונו'] כה יעשה ה' לאויבי דוד ונו': משתין בקיר. ת"י ידע מדע. ופי' אם אשאיר לנבל אפילו נער שיודע להשית מחשבה בקירות לבו: (כד) בי [אני] אדוני העון. יחשב לו כאילו אני חטאתי והעון תלוי בי יאתה הולכת לקחת נקמתך ממני ומפגשת בי כאילו פגשת בנבל. ואעפ"כ אין הבן לאדם עד שישבע השופט את דבריו. לפיכך

רד"ק

וישב לי רעה. במה שחירף אותי בדבריו: (כב) לאויבי דוד. כנוי הוא לדיד: משתין בקיר. כמו שפירשו רז"ל אפילו הכלב שרוכו להשתין בקיר וי"ת ידע מדע ר"ל משית בקירות לבו כלומר בן דעת: (כג) לאפיו דוד. כמו לפני דוד: (כד) בי אני אדני העון בעצמי ואני הוא שחטאתי לפניך כלומר חשוב כי אני

רלב"ג

כמו שהגדולה הזאת: (כב) מכתין בקיר. והוא הנכון. ויש להפליג לין נכסים דוד להחזיק נבל ובניו והוא לא הכניס על הדעת כלום עם היותו רודפו. ותסכר שהחמר בכבר יתפרסם לכלם היות דוד ממנו בלתי על יכולתו ולכי שהיה יכול מהזה המעלות היה מוכיח לומה וכל הנכנסים לו בזה וכבר התפלר ממחמר הנביאל לדי דוד הנכון היה מפורסם לו ליזרעאל: (כד) ותפול על רגליו. ר"ל הגלו דוד ותפקים ממנו כזה כמחמר כי לו מהפיזים מה שלא יעלה והחר זה מלתה פניו שיבעצ מת דבריה ובפרט לו בלא מעלה כזה לך

מצורת דוד

(כב) כה יעשה. הוא מנין שבועה וגזם ולא אמר וכאלו אמר כהבעה כזאת יעשה לי המקום מס מהאויב וגו'. ולפי שבשוף חזר בו לזה כיוצא בכמוב ואמר לאויבי דוד: משתין בקיר. כן יקרא הזכר כי מיפה קלות למשמוש ויוכל להשתין בקיר: (כג) לאפי דוד. לפני דוד: (כד) בי אני אדוני. כי דוד לא היה אדוניו אלא שבשבועתו אמר אדוני מדבר אל עבדיו כדבר שקרים לו דע מעלה כזה לך

פירוש ע"ט

גִּימְרַאבְטָ אוּנ זַיִן הַאֲרָץ אַז וַיינוּ יוּנְגִין הָאבִין אִים
דָּעַר צִייקְט דָאס לָעמְטָעַרְן פּוּן נָבָל זַי לַשֶּׁקֶר שְׁפְּרִיכְּט
נַייאֲרְט אוּיף לְיגִין כְּלוֹמֶר אִים וִיסְטָ הָאבּ אִיךְ גְּהִיט
אֲלֶץ וָום צוּ דָעם נָבָל אִיז גִיוּוֹרְן אִין דֶר מִדְבָּר וָלא
נִפְקַד כְּכָל אֲשֶׁר לו אוּנ עָם אִיז נִיט גִימִינְגְרָט גִיוּוֹארְן
עָפִּים פּוּן אַלְיְמָעַן וָום צוּ אוּם אִים וַיָּשֶׁב לִי אוּנ עָר
הָט מִיר הַיינְט אָפּ גִיקֶעְרְט בֵּייּ פֶּר דָעם גִיטָּם:
(כב) כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים אָזוֹ וָאל נָאט טָאן צוּ דוּ פַיינְט
פּוּן דָּוִד אוּנ אָזוֹי וָאל עָר מֶעֲרִין אִם אֲשֶׁאִיר מִכָּל אֲשֶׁר לו
אוֹיב אִיךְ וֶועל אִיבֶּר לָאוֶן פּוּן אַלְיְמָעַן וָום צוּ אִים
אִיז בִּיז דָעַר מָארְגֶן וָועט דָעַר לַייבְּטִין מַשְׁתִּין בְּקִיר
אַייגֶר וָום וַוייסְט צוּ טוּהן מַחֲשָׁבוֹת אוּנ זַיִן הָארְץ
קְלוֹמֶר וָום הָט שֵׂכֶל. אָדֶר מַשְׁתִּין בְּקִיר הַייסְט עֶר
דַיינוּ אוֹרָן אוּנ הָעַר צוּ דִיא בַייד פּוּן דַיין דִינְסְט:

דִּבְרֵי אֲמָתֶךָ׃ כה וְאַל־נָא יָשֵׂם אֲדֹנִי
אֶת־לִבּוֹ אֶל־אִישׁ הַבְלִיַּעַל הַזֶּה עַל־
נָבָל כִּי כְשִׁמוֹ כֵּן־הוּא נָבָל שְׁמוֹ וּנְבָלָה
עִמּוֹ וַאֲנִי אֲמָתְךָ לֹא רָאִיתִי אֶת־נַעֲרֵי
אֲדֹנִי אֲשֶׁר שָׁלָחְתָּ׃ כו וְעַתָּה אֲדֹנִי חַי־
יְהוָה וְחֵי־נַפְשְׁךָ אֲשֶׁר מְנָעֲךָ יְהוָה
מִבּוֹא בְדָמִים וְהוֹשַׁע יָדְךָ לָךְ׃ וְעַתָּה
יִהְיוּ כְנָבָל אֹיְבֶיךָ וְהַמְבַקְשִׁים אֶל־
אֲדֹנִי רָעָה׃ כז וְעַתָּה הַבְּרָכָה הַזֹּאת
אֲשֶׁר־הֵבִיא שִׁפְחָתְךָ לַאדֹנִי וְנִתְּנָה
לַנְּעָרִים הַמִּתְהַלְּכִים בְּרַגְלֵי אֲדֹנִי׃

תרגום

פִּתְגָמֵי אַמְתָּךְ׃ כה לָא
כְעַן יְשַׁוֵּי רְבוֹנִי יַת לִבֵּיהּ
עַל נַבָּרָא שַׁטְיָא הָדֵין
עַל נָבָל אֲרֵי כִשְׁמֵיהּ כֵּן
הוּא נָבָל שְׁמֵיהּ
וְטִפְּשׁוּתָא עִמֵּיהּ וַאֲנָא
אַמְתָּךְ לָא חֲזֵיתִי יַת
עוּלֲמֵי רְבוֹנִי דְשַׁלַּחְתָּא׃
כו וּכְעַן רְבוֹנִי קָיֵם הוּא
יְיָ וְחַיֵּי נַפְשָׁךְ דֵּי מְנָעָךְ יְיָ
מִלְּמִשְׁפַּךְ דָּם וְזַכָּאי
וּלְמִפְרַק יְדָךְ לָךְ וּכְעַן
יְהוֹן כְּנָבָל סַנָּאָךְ
וּדְתָבְעִין עַל רְבוֹנִי
בִּישְׁתָּא׃ כז וּכְעַן
תִּקְרוֹבְתָּא הָדָא
דַּאֲיְתִיאַת אַמְתָּךְ לְרְבוֹנִי
וְתִתְיְהַב לְעוּלֲמַיָּא
דִּמְשַׁמְּשִׁין קֳדָם רְבוֹנִי׃

שבוק

מהר"י קרא

תדבר נא אמתך באוזני׃ (כו) ועתה אדוני [חי ה'] וחי נפשך אשר מנעך ה' מבוא בדמים והושיע ידך לך . פי' ברוך ה' שמנעך היום מבוא בדמים ברצח כאשר היה בדעתך שיושיע ידך לך . שתקח נקמתך ממנו מבעל . והוכוח לו רב העם אשר אתך מתתי את לדון [בידם] פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי . פי' פן יאמרו ישראל אני בעצמי נקמתי כמדין . ידי רמה : ועתה יהיו כנבל . פי' אם היה אדם חשוב לא היה מבייש אדם כיוצא בך . יש לו להתבייש לפי שבייש אדם חשוב כמו ששנינו הכל לפי המבייש והמתבייש אבל אם ביישו הדיוט אין בכך כלום ואין לשום לב בדבר נבל . שהרפתו לא מעלה ולא מוריד והחורפין אותך יהיו כיוצא בו : (כז) הברכה הזאת . תתשורה הזאת : ברגלי.

רלב"ג

מצות בו ככל כעלה מלך כוש מנהגו ותכוכתו כי ככל ממו ובלבה עמו : (כו) מנעך ה' מבוא בדמים והושע ידך לך . כמה נשבעה שכן היה ספיון בסיון לא רחמה נעמי דוד ולמלכה עם שבועתה מה שיזקק שמואל כלפי דוד ולפי נעמי דוד בעצמה שמואל קיים : יהיו כנבל . פי' אם היה אדם חשוב לא היה מבייש אדם כיוצא בך ויכיפ לך הוא מפוכסם מלפי שכבר ומנע דוד נזה לחמ הפיום שמר פיוסה לומו וזה כלו היה מטוב הכמתה ולמלכה שהש"י מנעה מבוא בדמים כ"ל מבוא בסכיגת מלכים ומנעה מהושע ידו לו להקפם מעוניו שעכיים ככמו ובעופם

מצודת ציון

(כה) ובבלה . עניין דברי נגלי וכעור כמו נבל ככלה ידבר (ישעיה לב):(כו) הברכה . מנחה ומנקח כמו גם את ברכתי (בראשית לג):

מצודת דוד

לפתח הסדר ולפייסה: (כו) חי ה' וגו' . שבועה זה' ובשפעו ולמלכה הוא לשון ה' למעלה ויפייסה: (כז) הברכה . ולשון הדבר למתן לנקם ולמתחנן על הסדר : (כה) אל איש . כ"ל על דברי תירופו : ובבלה עמו . מתוק בעגלה לדבר קשות ותירופים : לא ראיתי . בכדי דיבוקו להמשיך המנה מ' בסבגמה : ועתה . קופיל זה' מעגל מבוא בדמים בולמי הוא יהיב ליך ויכך ויוומת בילי שמים וכל מוויך יהיו ככבל ביומתו בילי שמים וכלמר שמר דוד בעלמו על שמול ושפוט ה' וגו' וידי לא תהיה לך : (כז) ועתה הברכה . שתפייס גם בעבור שבבכס

פירוש ע"ט

(כה) אַל נָא יָשִׂים וגו' לָאו מַיַּין הַאר נִיט מָאן נַיִן הָאָרְץ
אוֹף דֶּעם דָּאוּגֶן שֶׁלָּעְבָּטֶן מַאן אוֹף נָבָל כִּי כְשְׁמוֹ
הוּא וְנָאוּרוּם אֶזוֹ וְוִי זַיִן נָאמֶן אִיז אֶזוֹ אִיז עֶר נָבָל שְׁמוֹ
נָבָל אִיז זַיִן נָאמֶן דָּם אִיז טַייטְש שֶׁלָּעְבֶּץ וּנְבָלָה עִמּוֹ
אוּנ שֶׁלָּעְבֶּץ אִיז מִיט אִים וַאֲנִי אֲמָתְךָ אִין אִיךְ דַּיין
דִינְסְט הָאבּ נִיט גֶּזֶעהֶן דִי יוּנְגֶן פּוּן מַיִן הַאר וָאס
דוּ הָאסְט גִּישִׁיקְט׃ (כו) וְעַתָּה אֲדֹנִי חַי־יְהוָה וּמַיִן
הַאר שְׁוֶוער אִיךְ דִיר חַי ה' אֶזוֹ וְוִי נָאט לֶעבְּט אִין אֶזוֹ
וְוִי דַיין לֵייב לֶעבְּט אֲשֶׁר מְנָעֲךָ ה' דָּם נָאט הָט דִיךְ פַּר

רש"י

(כו) אשר מנעך . שמלחני לקרותך למנעך מספיכות דמים: והושע ידך לך . מלקוט לתת בעלמך לת נקמתך ותעגם : יהיו כנבל אויביך . נתנבאת ברוח הקודש שלא יחריך ימים: (כז) ונתנה לנערים . ותתן לנערים המתהלכים

רד"ק

חשאתי שמע דברי אמתך : (כו) אשר מנעך . דבק עם חי ה' : והושע ידך לך . השם מנעך מבוא בדמים והושע ידך לעצמך שלא שפכת ידך דם נקי כי לא יקרא יד מורד במלכות כאשר חשבת כי עדיין לא יצא מבעך בעם ידעתי שאול קיים : יהיו כנבל . שאין בו כח להריע לך : (כז) הברכה . כמו המנחה כמו קח נא את ברכתי : אשר הביא שפחתך . ואמר שפחתך בלי זכר הנער לפי שהיא עיקר החבאה : ונתנה לנערים , דרך כבוד :

מצודת דוד

הזה הוא כי כ"ל בכיתי מעשה סדבר : והדבר . ולשה תדבר ממתן לנקם ולמתחנן על הסדר : (כה) אל איש . כ"ל על דברי תירופו : ובבלה עמו . מתוק בעגלה לדבר קשות ותירופים : לא ראיתי . בכדי דיבוקו להמשיך המנה מ' בסבגמה : ועתה . קופיל זה' מעגל מבוא בדמים בולמי הוא יהיב ליך ויכך ויוומת בילי שמים וכל מוויך יהיו ככבל ביומתו בילי שמים וכלמר שמר דוד בעלמו על שמול ושפוט ה' וגו' וידי לא תהיה לך : (כז) ועתה הברכה . שתפייס גם בעבור שבבכס

כח שָׂא־נָא לְפֶשַׁע אֲמָתֶךָ כִּי־עָשֹׂה יַעֲשֶׂה
יְהוָה לַאדֹנִי בַּיִת נֶאֱמָן כִּי־מִלְחֲמוֹת
יְהוָה אֲדֹנִי נִלָּחֶם וְרָעָה לֹא־תִמָּצֵא בְךָ
מִיָּמֶיךָ׃ כט וַיָּקָם אָדָם לְרָדְפֶךָ וּלְבַקֵּשׁ
אֶת־נַפְשֶׁךָ וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה
בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֵת
נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע׃

כח שבוק כְּעַן לְחוֹבֵי אַמְתָךְ אֲרֵי קָיְמָא יְקִים יְיָ לְרִבּוֹנִי מַלְכוּ קַיְמָא אֲרֵי קְרָבֵי עָמָא דַיְיָ רִבּוֹנִי מְגִיחַ וּבִישָׁתָא לָא אִשְׁתְּכַחַת בָּךְ מִיּוֹמָךְ׃ כט וְקָם אֱנָשָׁא לְמֵרְדָּפָךְ וּלְמִבְעֵי לְמִקְטְלָךְ וְהֲוָה נַפְשָׁא דְרִבּוֹנִי גְנִיזָא בְּגֵנֵי חַיֵּי עָלְמָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וְיָת נַפְשָׁא דְבַעֲלֵי דְבָבָךְ יְפַרְחִינַהּ כְּמָא דְמַפְרְחִין אַבְנָא בְּקָלְעָא׃

ת"א ואיהוא נפש לחובי . שנאת קיני מגלה יד תניגה יב עקידה כ׳ ע׳ עקידים מד ע׳ לג : ותאם נפש לחיובי . שנאת קיני עקידה ג׳ קלו עקידים מד ע׳ לג :

רש"י

וגו׳ נתנה לשון עבר ותתנה ל׳ להבא: (כח) כי עשה יעשה ה׳ לאדוני בית נאמן . להיות מלך על ישראל לפיכך ורעה לא תמצא כך לכך לא נלחם לך לעשות שלא כדין להוליח לעז על מלכותך :(כט) כף הקלע . תחיכת עור רחבה עשויה

צרורה שמורה בצרור במשפרת חיים: את ה׳ אלהיך. שישמור נפשך כאדם הצורר דבר בכנף בגדו כך ישמיר נפשך שלא יצאצאך יד שאול . ונשתהיה נפשך שמורה שיצילך מכל אויביך . יקלע נפש אויביך . פי׳ יתן נפש אויביך כיד אויביו זה שאול שנאמר

מהר"י קרא

אדוני . עם אדוני : (כח) בית נאמן . בלכות קיים ועומד שלא יכרת מביתך איש ישב על כסא ישראל : ורעה לא תמצא כך מיומיך . לפי שמלחמות ה׳ אתה נלחם ותהיה צריך להיות נקי מחטא שלא יכשלו רבים בעונך : (כט) ויקם אדם לרדפך וגו׳ והיתה נפש אדוני צרורה וגו׳ ואת נפש אויביך וגו׳ . אדם שקם לרודפך ולבקש את נפשך אל תתעצב עליו כי ההוא נפש אדוני

רד"ק

(כח) בית נאמן כתרגומו מלכו קייכא וזרך גבואה אמרה זה כי היא אחת משבע נביאות על דעת רז"ל ויש לפרש כי היה הדבר נשמע ונודע בישראל כי דוד נפשוח למלך כמו שאמרה לו תמלוך כך לכך לו נלחם לך לעשות שלא כדין להוליח לעז על מלכותך :(כט)כף הקלע . תחיכת עור רחבה עשויה

צרורה שמורה בצרור במשפרת חיים: את ה׳ אלהיך . שישמור נפשך כאדם הצורר דבר בכנף בגדו כך ישמיר נפשך שלא יצאצאך יד שאול . ונשתהיה נפשך שמורה שיצילך מכל אויביך . יקלע נפש אויביך . פי׳ יתן נפש אויביך כיד אויביו זה שאול שנאמר

רלב"ג

(כח) בית נאמן כתרגומו מלכו קייכא וזרך גבואה אמרה זה כי היא אחת משבע נביאות על דעת רז"ל ויש לפרש כי היה הדבר נשמע ונודע בישראל כי דוד נפשוח למלך כמו שאמרה לו תמלוך כך לכך לו נלחם לך לעשות שלא כדין להוליח לעז על מלכותך :(כט)כף הקלע . תחיכת עור רחבה עשויה

יהו׳ : (כח) ויקם לדם לרדפך . והוא רמז אל שאול : והיתה נפש אדוני צרורה בלכות החיים . הוא הענין כפלא כי סם החמת הנפש כמוסקלים שהם לרוב החיים ומלבם יהיה עם הבם יהבבך כמו בשמרנו בכתבין מספר מלחמות ה׳ : ואת נפש אויביך יקלענה בתוך קף הקלע . כ"ל שלא יהיה לה הצלחות וקיום ולכה ממהר אחת להוחות שבבר יחטא דוד אם יחמיא׳ וממנו ממנו הכלנהה הנפשיית שהיה עכך הכלנהה ומחמה עוד כי בהיותו נגיד על ישראל יהיה זה הענין לפוקה ומכשול לב אם יחמיחם ולולי היה זה כפה שהמוב המלכה ממנו כמו שקלקה לשאול, ועם זה היה מעוב הכמחה בהלה פני דוד שיכלים כמבר יחיב ס׳ לו לגמול מוחה מסה לו חולי המחמה ממנה על לב הנכוחה ולחמה בעתיד בכל למוח ותהיה היא מבת דוד :

מצודת דוד

כוחך וגו׳: ונתנה וגו׳. מפני הכבוד לא אמרם וזכנה לך כי למעלתו למעט יחסך ומהרה ומקה להנעדיק וגו׳: (כח) שא נא וגו׳. הקדימה לשאול מחילה סם תכבל בלשונה לדבר מה מול כבודו : כי עשה יעשה . זה לחשת לחמיה חמהר הן ידעתי סה׳ יעשה לאדוני בית נאמן ומקדיים ועד סוגם לא חוסר המלוכה מביתו לא בשאול

מצודת ציון

ברבלי אדוני. ר"ל עם מהלכו ומחליו כמו עם אחר בזבלי (שופטים ח): (כח) שא . ענין מחילה: נאמן . מחקיים כמו יקד במקום נאמן (ישעיה כ"ג): (כח) צרורה . ענין קבוכה כמו לדוד כספו (בראשית מ"ב) : יקלענה . ענינו השלכה כהבלי העפוח בעין מקל וכהשפו

מצוטטת כאה ובלה כהמכן הקלוע בכף הקלע ומשלה ואת להמחיטו ולבל יספך דמי יבהלל כמו שאול :

פירוש ע"ט

מַהֲנָה וְעִם דַיִּין דִינְקְטָ הָט גִיבְּרַאכְטְ צוּ מִיין הָאר גִיטוּהָן שֶׁלָא בְּדִין : (כט) וַיָּקָם אָדָם לִרְדָפְךָ אוּנ אַיין מֶעֶנְטְשׁ אִיז אוּיף גִישְׁמַאנֶן נָאךְ יָאגֶן דִיךְ אִין צוּא בֶּגֶרֶן דַיין נֶפֶשׁ דָם מִיינְטְ זִי שָׁאוּל. וְועט זַיין דָר טוּף וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה דָאם נֶפֶשׁ פּוּן מִיין הָאר וְועט זַיין אַיין גִיבִינְדָן אוּנ דָעם בִּינְד פּוּן לֶעבֶן מִיט נָאט דַיין נָאט וְאֵת נֶפֶשׁ אוֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה אוּנ דָם נֶפֶשׁ פּוּן דַיינוּ פַיינְד וְועט עָר שְׁלֶיְידֶערְן אוּנ דָעם שְׁלֶיְידֶערְ שְׁטֶיין כְּלוֹמֶר דַיין נְשָׁמָה וְועט זַיין בְּהַאלְטִין אוּיף יֶענֶער וְועלְט אוּנְטֶר דֶעם כִּפְאָה הַבְּבוֹד אִין דִי נְשָׁמָה פּוּן דַיינוּ פַיינְד וְועלֶן קְיין מְנוּחָה נִיט הָאבֶן אִין וְועלֶן מִיינֶן פְלֶיהֶן פּוּן אִיין עֶקְוועלְט בִּיז אִין מַנְדְרִי

ל וְהָיָה כִּי־יַעֲשֶׂה יְהוָה לַאדֹנִי כְּכֹל
אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֶת־הַטּוֹבָה עָלֶיךָ וְצִוְּךָ
לְנָגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל׃ לא וְלֹא־תִהְיֶה זֹאת ׀
לְךָ לְפוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל לֵב לַאדֹנִי
וְלִשְׁפָּךְ־דָּם חִנָּם וּלְהוֹשִׁיעַ אֲדֹנִי לוֹ
וְהֵיטִב יְהוָה לַאדֹנִי וְזָכַרְתָּ אֶת־אֲמָתֶךָ׃
לב וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲבִיגַל בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שְׁלָחֵךְ הַיּוֹם הַזֶּה
לִקְרָאתִי׃ לג וּבָרוּךְ טַעְמֵךְ וּבְרוּכָה אָתְּ
אֲשֶׁר כְּלִתִנִי הַיּוֹם הַזֶּה מִבֹּא בְדָמִים

לאביגיל קרי

תרגום

ל וִיהֵי כַּד יְקַיֵּים יְיָ לְרִבּוֹנִי כְּכֹל דְּמַלֵּיל לְאַיְתָאָה טַבְתָא עֲלָךְ וִיפַקְדִינָךְ לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא עַל יִשְׂרָאֵל׃ לא וְלָא תְהֵי דָא לָךְ לְיִצְפָּא וּלְתַקָּלַת לֵב לְרִבּוֹנִי וּלְמִשְׁפַּךְ דַּם זַכַּאי מַגָּן וּלְמִפְרַק רִבּוֹנִי לֵיהּ וְכַד יוֹטִיב יְיָ לְרִבּוֹנִי וְתִדְכַּר יַת אַמְתָךְ׃ לב וַאֲמַר דָּוִד לַאֲבִיגַיִל בְּרִיךְ יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל דְּשַׁלְחָךְ יוֹמָא דֵין לְקַדָּמוּתִי׃ לג וּבְרִיךְ מַדְעִיךְ וּבְרִיכָא אַתְּ דִּמְנַעְתִּנִי יוֹמָא הָדֵין מִלְּמִשְׁפַּךְ דַּם זַכַּאי וּלְמִפְרַק

ת"א ולא תהיה זאת לך לפוקה. מגלה יד טו סנהדרין קיא (שם שם): והיטיב ה' לאדוני. מגלה יד בבא קמא לב: וברוך טעמך. מגלה שם:

מהר"י קרא

ביד פלשתים: (ל) והיה כי יעשה ה' לאדוני [וגו'] וצוך לנגיד על ישראל: (לא) ולא תהיה זאת [לך] לפוקה. כשתצא למלחמ' על אויביך לא תפחד לצאת ולא יכשילך עון אם לא תהרוג נבל: והיטב ה' לאדוני וזכרת את אמתך. פי' אם תעמוד עצמך מבא בדמים. עתיד אתה כשייטב ה' לאדוני וצוך לנגיד תזכרנו לטוב' ותאמר ברוכה אביגיל שמנעתני מבא בדמים שאילו לא שמעתי לדבריה הייתי מפחד לצאת למלחמה שלא יכשילני עון שפיכת דמים: (לג) טעמך. דברך כמו מטעם המלך דנינוה: כליתני.

רש"י

כמין כף באמצע הקלע שנותן בה האבן: (ל) והיה כי יעשה ה' וגו'. ותמלוך: (לא) ולא תהיה וגו' לפוקה. לכשלון כמו ופיק ברכים (נחום ב' י"א) שאם היית עושה זאת לא יהיה לך פתחון פה לרדות אדם לדורות הבאים על שפיכות דמים: ולהושיע אדני לו. שתנקום אתה את נקמתך: (לג) כליתני. מנעת אותי כמו לא תכלא רחמיך (תהלים

רד"ק

גנוזא בגנז חיי עלמא קדם ה' אלהך וית נפש בעלי דבבך יפרחינה כמה דמפרחין אבנא בקלעא וכן בדברי רז"ל ר' אליעזר אומר נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנא' בצרור החיים את ה' אלהיך ונשמתן של רשעים מטרפות ומשוטטות מסוף העולם ועד סופו ואין להם מנוחה שנאמר יקלענה בתוך כף הקלע: (לא) ולא תהיה זאת לך לפוקה. זאת הנקמה שאתה רוצה להנקם בנבל: לפוקה. כמו ופיק ברכי' על ענין מכשול ותרגומו ליצפא: ולמכשול לב. כי העון מכשול הלב הוא והכפל פוקה ומכשול לחזק כי כן דרך הכתוב ויש בו דרש כי דוד תבע אביגיל לעביר' ואמרה לו לא תהיה זאת לך לפוקה על שפיכות דמים ולמכשול על אשת איש: ולהושיע אדוני לו. לעצמו שלא ישפוך דם נקי: וזכרת את אמתך. כשייטיב ה' לאדוני ותמלוך תזכירני לטובה כי טובה עשיתי עמך שמנעתיך מדמי חנם: (לב) לאביגל. כתיב כמו לאביגיל כי קרוב הוא והיתה נקראת כך וכך והרבה כזה נמצא בשמות. ויש בו דרש כי כשאמרה וזכרת את אמתך פקרה עצמה לו וכיון שפקרה עצמה לו פגמה הכתוב בקריאה כי למעלה קראה אביגיל והבא אבי...: אשר שלחך. שנתן בלבך לצאת לקראתי: (לג) טעמך. עצתך ודברך הטוב וכת"י ובריך מדעיך: כליתני. מנעת אותי כמו לא יכלא ממך:

מצודת ציון

כעין כף וכו יניחו האבן הנזרק ולזה קרוי כף הקלע: (לא) לפוקה. הף היא ענין מכשול כמו ופיק ברכים (נחום ב'): (לג) טעמך. דבורך ועצתך כמו וטעם זקנים יקח (איוב י"ב): כלתני. מנעת אותי:

מצודת דוד

(ל) את הטובה וגו'. והוזכרת ומפורסם ולוך לנגיד וגו': (לא) ולא תהיה זאת לך לפוקה. ר"ל כשתמלוך לא יזיק לך כלל דברי חרפת נבל להיות מבוזה בעבור זה בעיני העם ואפילו למכשול לב אדוני לא יהיה כי לא תחוש אז לדברי נבל כזה וכאשר לא תמיתהו תוסר מן הקלון כי לא יאמר אז עליך שדרכך לשפוך דם חנם ולהושיע לעצמך בכח זרועך. וכאלו אמרה הן עתה עוד היותך נרדף בהרים מפני שאול חושש אתה לחרפת נבל אבל לא תחוש במה שיאמרו שאתה שופך דם חנם ומושיע לעצמך בכח זרועך היות עבדיו אין מעלתך גדול' כ"כ לחוש לדברים כאלה אבל לאחר שתמלוך נהפוך הוא. (הנה באמת הבנת הדברים האלה אליה וקון בהקטין עתה מעלתו ולזה שאלה בלאשית אמריה שא נא לפשע אמתך): והיטיב ה' לאדוני. ר"ל הן ידעתי כאשר ייטיב ה' לאדוני וימלוך כאות נפשו זכור תזכור את אמתך להחזיק לי טובה על העלה היעולה למנעך מבוא בדמים: (לג) מבוא בדמים. מבוא בעון שפיכת דם ובהתשועת ידי לעצמי:

פירוש ע"ט

עק וועלט אזו ווי איין שטיין וואס מען ווארפט אים מיט איין שליידער: (ל) וְהָיָה כִּי יַעֲשֶׂה וגו' אונ עס וועט זיין אז גאט וועט טאן צו מיין האר אזו ווי גאר דאס גיטס וואס ער האט גירעט אויף דיר וְצִוְּךָ לְנָגִיד עַל יִשְׂרָאֵל אונ וועט דיך שאפן צו זיין איין האר איבר די יִשְׂרָאֵל: (לא) וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לְךָ לְפוּקָה דען זאל דאס דאזיגו ניט זיין צו דיר צו איין שטרוכלינג וּלְמִכְשׁוֹל לֵב לַאדֹנִי אין צו איין שטרוכלינג פון דעם הארץ צו מיין האר דאס דו זאלסט פר גיסן דיין בלוט וּלְהוֹשִׁיעַ אֲדֹנִי לוֹ דאס מיין האר זאל זיך אליין העלפן דאס דו זאלסט זיך אליין נוקם זיין דיין נְקָמָה וְהֵיטִב ה' לַאדֹנִי אונ אז גאט וועט גיטס טאן צוא מיין האר זאלסטו גידענקן דיין דינסט: (לב) וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲבִיגַיִל האט דוד גזאגט צו אביגיל בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל גלובט איז גאט דר גאט פון יִשְׂרָאֵל וואס ער הט דיך גישיקט דעם דאזיגען טאג אקעגין מיר: (לג) וּבָרוּךְ טַעְמֵךְ אין

וּמְפַרְכַּךְ יָדַי לִי: וּבָרַם
קָיֵם הוּא יְיָ אֱלָהָא
דְיִשְׂרָאֵל דְמְנָעַנִי
מִלְאַבְאָשָׁא לִיךְ אֲרֵי
אִלּוֹלָא פוֹן אוֹחַיִת
וְאָתִית לָקֳדָמוֹתִי אֱלָהִין
אִשְׁתְּאַר לָנָבָל עַד מַנְהָר
צַפְרָא יָדַע מַדָּע:
לה וְקַבֵּיל דָּוִד מִנְחָה יַת
דְאַיְתִיאַת לֵיהּ וְלָהּ אֲמַר
סְקִי לְשָׁלָם לְבֵיתָךְ חֲזִי
דְקַבֵּילִית מִנָּיךְ וּנְסֵבִית
אַפָּיְכִי: לו וַאֲתַת אֲבִיגַיִל
לְוָת נָבָל וְהָא לֵיהּ
מִשְׁתְּיָא בְּבֵיתֵיהּ כְּמִשְׁתֵּי
מַלְכָּא וְלִבָּא דְנָבָל שַׁפִּיר
עֲלוֹהִי וְהוּא רְוֵי עַד
לַחֲדָא וְלָא חַוְיָאת לֵיהּ
פִּתְגָם זְעִיר וְרַב עַד
מִנְהַר צַפְרָא: לז וַהֲוָה
בְּצַפְרָא כַּד פָּג חֲמָרָא
מִנָּבָל וְחַוְיָאת לֵיהּ
אִתְּתֵיהּ יַת פִּתְגָמַיָּא
הָאִלֵּין

וְהוֹשִׁיעֲךָ יָדִי לָךְ: לד וְאוּלָם חַי־יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מְנָעַנִי מֵהָרַע אֹתָךְ כִּי
לוּלֵי מָהַרְתְּ וַתָּבֹאתִי לִקְרָאתִי כִּי אִם־
נוֹתַר לְנָבָל עַד־אוֹר הַבֹּקֶר מַשְׁתִּין
בְּקִיר: לה וַיִּקַּח דָּוִד מִיָּדָהּ אֵת אֲשֶׁר־
הֵבִיאָה לּוֹ וְלָהּ אָמַר עֲלִי לְשָׁלוֹם
לְבֵיתֵךְ רְאִי שָׁמַעְתִּי בְקוֹלֵךְ וָאֶשָּׂא
פָּנָיִךְ: לו וַתָּבֹא אֲבִיגַיִל אֶל־נָבָל וְהִנֵּה־
לוֹ מִשְׁתֶּה בְּבֵיתוֹ כְּמִשְׁתֵּה הַמֶּלֶךְ וְלֵב
נָבָל טוֹב עָלָיו וְהוּא שִׁכֹּר עַד־מְאֹד
וְלֹא־הִגִּידָה לּוֹ דָּבָר קָטֹן וְגָדוֹל עַד־אוֹר
הַבֹּקֶר: לז וַיְהִי בַבֹּקֶר בְּצֵאת הַיַּיִן מִנָּבָל
וַתַּגֶּד־לוֹ אִשְׁתּוֹ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה

רש"י

מ' י"כ) לֹא יכלה ממך (כרתות כ"ג ז'): **והושיע ידי לי**. מוסב על מכות כדמים מ"ם של מכות מחוברת על והושע כמו מכות כדמים ומהופע ידי לי: (לז) **בצאת היין מנבל**. כד פג חמרת מנבל: **וימת לבו**. שנטער

מהר"י קרא

ותבאת קרי מגעתני כמו לא תכלת לא תמנע. שאילו לא שמעתי לדבריה נקמתי מנבל: יהושע. כמו ולהושיע והיה לי לפוקה:

רד"ק

(לג) **מהרע אותך**. כמו לך: **ותבאתי**. כן כתיב והקרי **ותבאת** ובמלה בכתוב שני סימני נקבה עבר ועתיד כי לי העתיד תבא ולשון עבר באת והיה הכפל הזה כמלה מורה על זריזות ביאתה וכן בקרי משני הסימנים: (לו) **בצאת היין**. בב"ת רפי' בעת

מצודת דוד

(לד) **חי ה'**. כראיי כשבע חי ה' וגו' שמע ממני מומי מהרתך לך כ"ל נשיקך ולכל מאשר לך: כי אם נותר וגו'. אם יהמל עלי מומי שבועה: (לו) **בצאת**

מצודת ציון

(לד) **ואולם**. אכל כמשמ: **לולי**. אם לא: (לה) **ואשא פניך**. עניין הכוונ פניט למעלומ כמלמנ: (לו) **טוב עליו**. כ"ל שמח:

פירוש ע"ט

גְּבֶעָנְשְׁט אִיז דַיינוּ רַייד אוּנ דַיין עֲצָה וּבְרִיכָה אִיז אוּנ
גְּבֶעָנְשְׁט בִּיסְטוּ אֲשֶׁר כְּלִיתָנִי הַיּוֹם הַזֶּה וָוס דוּ הָאסְט
מִיךְ פֵּר מִיטֶן דָעם הַיינְטִיגֶן טָאג פּוֹן צוּ קוּמֶן צוּ
גִיסָען רַיין בְּלִיט וְהוֹשִׁיעַ יָדִי לִי אִין דָם מַיין הָאנְד זָאל
מִיר אַלֵיין הֶעלְפֶן נוֹקֵם וְיִךְ נִיין מִיין נָקְמָה: (לד) וְאוּלָם
חַי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִין פֵּר וְואר אַזוּ וִוי נָאטְ לָעבְט דֶר
נָאטְ פּוֹן יִשְׂרָאֵל וָוס אֲשֶׁר הִטְ מִיךְ פֵּר מִיטֶן פּוֹן בֵּייז
טָאן צוּא דִיר כִּי לוּלֵי מִהַרְתְּ וַתָּבֹאת לִקְרָאתִי וָוען דוּא
וָואלְטְ נִיט גַאיילְט אוּנ וָואלְטְ גְקוּמֶן צוּ אֶקֶעגֶן
מִיר אוּב עָם וָואלְט אִיבֶּר גְבְלִיבֶן צוּ נָבָל בִּיז דֶער
מָארְגֶן וָואלְט דֶר לַייכְט מַשְׁתִּין בְּקִיר דָר וָוס וַיְשִׁיטְ צוּ
טָאן מְחַשְׁבוֹת אִין זַיין הָארְץ בְּלוֹמֶר דֶער וָואס הִטְ
שֶׁכֶל אָדֶר אִין הֵימְט וָוס אִיז מַשְׁתִּין אוֹף דֶר וַואנְט:
(לה) וַיִּקַּח דָּוִד מִיָּדָהּ הִטְ דָוִד צוּ גְנוֹמֶן פּוֹן אִיר הָאנְד

וַיָּמָת לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ וְהוּא הָיָה לְאָבֶן׃
לח וַיְהִי כַּעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים וַיִּגֹּף יְהוָה אֶת־
נָבָל וַיָּמֹת׃ לט וַיִּשְׁמַע דָּוִד כִּי מֵת נָבָל
וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר רָב אֶת־רִיב
חֶרְפָּתִי מִיַּד נָבָל וְאֶת־עַבְדּוֹ חָשַׂךְ
מֵרָעָה וְאֶת רָעַת נָבָל הֵשִׁיב יְהוָה
בְּרֹאשׁוֹ וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיְדַבֵּר בַּאֲבִיגַיִל
לְקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה׃ מ וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי דָוִד
אֶל־אֲבִיגַיִל הַכַּרְמֶלָה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ
לֵאמֹר דָּוִד שְׁלָחָנוּ אֵלַיִךְ לְקַחְתֶּךָ לוֹ
לְאִשָּׁה׃ מא וַתָּקָם וַתִּשְׁתַּחוּ אַפַּיִם אָרְצָה

ויהי כעשרת הימים . ר"א יט (במדבר מה) :

תרגום

הָאִלֵּין וּמִית לְבֵיהּ בְּמֵעוֹהִי וְהוּא הֲוָא כְּאַבְנָא׃ לח וַהֲוָה לְזִמְנָן עַשְׂרָא יוֹמִין וּתְבַר יְיָ יָת נָבָל וּמִית׃ לט וּשְׁמַע דָּוִד אֲרֵי מִית נָבָל וַאֲמַר בְּרִיךְ יְיָ דַּדָּן יָת דִּין חִיסּוּדִי מֵידָא דְּנָבָל וְיָת עַבְדֵיהּ מָנַע מִלְּמֶעְבַּד בִּישָׁא וְיָת בִּישַׁת נָבָל אֲתִיב יְיָ בְּרֵישֵׁיהּ וּשְׁלַח דָּוִד וּשְׁאֵיל בַּאֲבִיגַיִל לְמִסְבְּהּ לֵיהּ לְאִתּוּ׃ מ וַאֲתוּ עַבְדֵי דָוִד לְוָת אֲבִיגַיִל לְכַרְמְלָא וּמַלִּילוּ עִמָּהּ לְמֵימַר דָּוִד שַׁלְּחָנָא לְוָתִיךְ לְמִסְבְּךְ לֵיהּ לְאִתּוּ׃ מא וְקָמַת וּסְגִידַת עַל אַפָּהָא עַל אַרְעָא

מהר"י קרא

(לח) ויהי כעשרת הימים. אי"ת מפני שנתיירא בדוד מת לבו בקרבו הלא כבר נאבד דאי שמיעתי בקולך. אלא לפי שהגידה לו דורון שהביאה לדוד נצטער ויצת לבו: (לח) ויהי כעשרת הימים. או כל ומר מר הלה שלשה ימים ומת זו הוא מיתת מנפה ורכותיו אמרי אלו עשרת ימי תשובה שהמתין לו הקב"ה שיחזור בתשובה ויש אומרים כנגד עשר לגיומות שנתן לכל לעבדי דוד שלח לו דוד עשרה נערים והתילון: (לט) את ריב חרפתי. גדופי שהרפני היום רבו עבדיים המתפרנסים: ואת עבדו חשך מרעה. שלח הרגתיו:

רש"י

על המנחה שהוכיחת לדוד: (לח) כעשרת הימים. שבעת ימי אבלו של שמואל שלה לו הקב"ה שלח יתעבד אבלו של רשע כאלו עבד לו עבודת כוכבים ומזלות: (לט) ברוך ה' גומל. שנתן לי נקמתי בידו: חרפתי. שחרף אותי: ואשר מי דוד ומי בן ישי היום

רלב"ג

(ל) ויהי כי יטיב וגו'. הוסיף היום לחזק הדבר. ואמר זה על דרך ההפלגה לומר שהיה בטוח בלתי ספק שיעשה לו כל הטוב אשר דבר עליו: (לא) ולא תהיה זאת לך לפוכה וגו'. הזכיר לו שלא יהיה לו מכשול בדבר הזה שיהרוג נקי בלתי חטא ולא יהיה לו מזה פוכה בלבו: (לב) ברוך ה' אלהי ישראל. הודה לאלהים שהוא הסבה בזה: (לג) וברוך טעמך. שהיה לו טעם טוב בדבר הזה: (לד) כי חי ה' אלהי ישראל. הוא שבועה שהיה נשבע בה: (לה) ותקח מידה את אשר הביאה לו. ולא אמר לו שום דבר אחר: (לו) ויבא אבגיל אל נבל. ומצא אותו שהיה שותה יין הרבה: (לז) ויהי בבקר. כשנתפכח מיינו: ויגד לו את הדברים האלה. שהיה לו לדעת שלא יעשה כן אלא בהיות לבו טוב בקרבו: ויתפלץ לבו. ויפחד: ויהי כעשרת הימים. הכ"ף בי"ת האמיתית ר"ל לעשרת הימים וכן בשלשה חדשים עשרת הימים חלת החולי הקשה ובסוף העשרה ימים נגפו האל ומת ואלו היסורין היו לו עונש עוון עם מיתתו. ויש דרש שתלו לו עשרה ימים לתשובה וכן אמרו לעשרת לא נאמר אלא בעשרת בעשרת ימים שבין ראש השנה ליוה"כ שבא יעשה תשובה וזה רחוק כי הכתוב מעיד עליו כי עשרת הימים האלה היה מת ולא היה לאבן תיאך יעשה תשובה אדם כזה ועוד דרשו כנגד עשר לניסות שנתן לעשרה נערי דוד ששלח אליו ואני אומר כי לא היה אלה העשרת ימים לא לשובתו ועוד בדרש ויהי כעשרת הימים וגו' את נבל והלא אין מנפה אלא לכ' ימים דתניא המנפה יום אחד הרי זו מיתה של ג' ימים בהלה לשלשה מיתה של ג' ימים בלבול מיתה של ג' ימים ואבדן מיתה של ג' ימים של שמואל הצדיק כדי שלא יתערב אבלו של רשע בתוך אבלו של צדיק:(לט) ברוך. שהרי אותי ואשר מי דוד ומי בן ישי היום

מצודת ציון

(לח) חשך. מנע כמו ולא חשכת (בראשית כ"ב): (מא) אפים. לארץ.

מצודת דוד

היין. ל"ל בעת סרס הכרכות: ויהי לבו. לשון על דרך גומלו וכפנס על נודל המכדה מפחד דוד כי מצא כן עכ"ו יכול עליו: והוא היה לאבן. כשעלו הרגשותיו מרוב המכדה: (לט) חשך מרעה. לפי נמול לעת.

פירוש ע"ט

וַיָּמָת לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ אִיז גְּשְׁטָארְבֶּן זַיין הַאֶרְץ אוּן
אִים וְוָארוּם עֶר הָט זִיךְ מְצַעַר גְּוָארְן אוֹף דֶּר מַהֲנָה
וְוָאס זִי הָט גְּבְּרַאכְט צוּ דָּוִד וְהוּא הָיָה לְאֶבֶן אוּן עֶר אִיז
גְּוָארֶן וִוי אֵיין שְׁטֵיין׃ (לח) וַיְהִי כַּעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים אוּן עֶס
גְּוָארֶן אַזוֹ וִוי אִין צֶעהֶן טָעג אֲרוּם הָט נָאט גְּמַארְד
דָּעם נָבָל אוּן עֶר אִיז גְּשְׁטָארְבֶּן׃ (לט) וַיִּשְׁמַע דָּוִד
דָּוִד הָט גֶּהֶערְט אַז נָבָל אִיז גְּשְׁטָארְבֶּן זַיאגְט הָט עֶר
גְּנָאגְט בָּרוּךְ ה' גְּלוֹבְט אִיז נָאט אֲשֶׁר רָב וָוס עֶר הָט
זִיךְ גְּקְרִיגְט דִי קְרִיג פּוּן מִיין לֶעְסְטֶרִינְג פּוּן דֶּר
הַאנְד פּוּן נָבָל וָוס עֶר הָט מִיךְ גְּלֶעְסְטֶערְט אִיז הָט
גֶּרֶעט צוּ אִיר פַּאסְט צוּ נָאגֶן דָּוִד הָט אִיהְ גְּשִׁיקְט צוּ

דיר

וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתְךָ לְשִׁפְחָה לְרָחֹץ
רַגְלֵי עַבְדֵי אֲדֹנִי׃ מב וַתְּמַהֵר וַתָּקָם
אֲבִיגַיִל וַתִּרְכַּב עַל־הַחֲמוֹר וְחָמֵשׁ
נַעֲרֹתֶיהָ הַהֹלְכֹת לְרַגְלָהּ וַתֵּלֶךְ אַחֲרֵי
מַלְאֲכֵי דָוִד וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה׃ מג וְאֶת־
אֲחִינֹעַם לָקְחָה דָוִד מִיזְרְעֶאלָה וַתִּהְיֶיןָ גַּם־
שְׁתֵּיהֶן לוֹ לְנָשִׁים׃ מד וְשָׁאוּל נָתַן אֶת־
מִיכַל בִּתּוֹ אֵשֶׁת דָּוִד לְפַלְטִי בֶן־לַיִשׁ
אֲשֶׁר מִגַּלִּים׃ כו א וַיָּבֹאוּ הַזִּפִּים אֶל־

ארעא ואמרת הא צמתך
לאמהו לאסקוה ריגלי
עבדיריבוני׃ מב ואוחיאת
ונקמת אביגיל ורכיבת
על חמרא וחמש
עולימתהא דאולין
לקבילה ואזלת בתר
אזגדי דוד והות ליה
לאתו׃ מג ויתיר אחינועם
נסיב דוד מיזרעאל
והוה אף הרויהון ליה
לנשין׃ מר ושאול
יהב ית מיכל ברתיה
אנת דוד לפלטי בר
ליש דמנלים׃ א ואתו

לגבעתא

מהר"י קרא

פחות או יותר:(מא) הנה אמתך לשפחה. לרחוץ רגלי אדוני עד שתקח לך אשה, נתרצית מ"ד: (מב) ושאול נתן את מיכל בתו [אשת דוד] לפלטי, לפי שכלותה ופרוסה היה לו לדוד אצל שאול.

רד"ק

רבו עבדים המתפרצים איש מפני אדוניו:(מג) גם שתיהן. האחת לרבות האחרת ואמר זה להודיע כי אלו שתיהן היו לו לנשים ולא מיכל כי שאול נתנה לפלטי בן ליש ולפיכך אמר ושאול נתן את מיכל בתו וגו' ויש לשאול הרי מיכל אשת דוד היתה איך נתנה לפלטי ואיך לקחה פלטי בן ליש והיא אשת דוד וא"ת כי בעבירה ובאיסורי עשו הדבר איך לקחה אחרי כן דוד והנה היתה אסורה לו כיון שנבעלה ברצון לאחר בעודה אשתו ויש מרז"ל שאמרו כי קדושי פלטי בטיכל בעבירה היו ומהם אמרו כי קדושי טעות היו לו לדוד במיכל כמי שאמר ישראל המלך עושר גדול ואותו היום היתה מלוה אצל שאול והמקדש במלוה אינה מקודשת ואף על פי שהיו ערלות פלשתים לקדושין גם כן חשב שאול כי דעת דוד על העושר שתיה מלוה ודוד היה דעתו על מאתים ערלות שהרי למהר נתנם ולקדושין ומהם אמרו כי פלטי בן ליש לא בא עליה וכל הימים שהיתה עמו הרב היה נוגע בינה לבינה שלא יגע בה ומה שאמר הלוך ובכה אחריה על המצוה הזאת שהלך מידו שהיה כל כך בוכה את יצרו וכל אלה הדברים רחוקים מדרך השפש. והגבין בעיני כי גם נתן דוד לסיכל כי ראינו ששנא שאול את דוד אחר שנתחתן עמו עד שברח דוד מפני שאול וכראות שאול כי דוד היה בורח אע"פ שהיה חוזר אליו לפעמים הבריחו להת גם לבתו שלא תשב עגונה ועשה כן ושאול נתנה לאשה לפלטי בן ליש. וא"ת אם כן אסור היה לדוד להחזירה כי אסור לאדם להחזיר גרושתו אחר שנשאת לאחר או שנתארסה ונאמר כי לא בדעתי נתן זה הגט ואם תאמר כי הכריחו והלא הוא ברח מאת שאול אע"פ שברח ראינו שהיה עם שאול אחר כן כמו שאמר אם פקוד יפקדני ויבין וכל הענין שהוא מורה כי אחר שברח היה חוזר אליו ובעבור שהיה עמו הבריחו לתת הגט וגם המעורה בישראל שלא כדין פסול ואם תאמר וכי לא היו יודעים בית דינו של שאול כי הגט בטול אפשר שהיה דעתם כי בדין היה אחרי אשר היה רצון המלך ושוב מזה עוד שנאמר כי דוד קודם שנתן הגט אמר בפני שני עדים מואהביו ראו שאני אנוס בנתינת הגט והסתירו הדבר ונתן הגט והנה הגט לא היה גם ופלטי בן ליש לא ידע ומיכל לא ידעה והיו סבורין כי הגט גט ואפשר גם כן כי הגט היה מתחלתו כהוגן ועל ידי שליח שלחו דוד ואחר כן בטלו כידם שיגיע גט לידה והם לא ידעו והנה מיכל נבעלה בעגינת ולא נאמרה על דוד והיה זה

מצודת דוד

(מא) לשפחה וגו'. כלומר תמהה תיכף לומיה לו לשפחה כ"ש לגבירה לרחוץ רגלי עבדיו:(מב) חמש נערותיה. כ"ל ככה וגם חמש נערותיה וגו':(מג) גם שתיהן. מוסף על מיכל בתו. כי משם קדושי דוד לקדושי טעות וכו"ל והלקו זו על זו: (מד) נתן את מיכל בתו. עם משכב קדושי שאול שנתקדשה מאז: פנים: (מא) לרגלה. עם מלכה ופמליה: מלאכי. שלוחים:

כו

(ו) ויבאו הזפים. כאן עוד הפעם:

פירוש ע"ט

דיר צו נעמן דיך פר איין נוייב: (מא) ותקם ותשתחו גנאנגן מיט איר ווי דו וואלסט איר זאגן אך דיא שלוחים פון דוד אין איר גיווען צו אים איין וויב: אמים ארצה איז זי אוף גישטאנן אין זי הט זיך גביקט (מב) ותמהר ותקם אביגיל גיילט אוף איר פֶּרד ותאסר אין הט גוואגט הנה יורעאל זיין דינסט צו זיין אמתך לשפחה נון דיין דינסט איז אן גבריידט צו זיין איין דינסט צו וואשן די פים פון די קנעכט פון מיין האר: (מג) וגם שתיהן פלטי בן ליש וויב פון דוד צו זיין וויבער: (מד) ושאול נתן את מיכל בתו אוג שאול הט גנעבן מיכל זיין טאכטער דם וויב פון דוד צו פלטי בן ליש וום פון גלים:

כו (א) ויבאו הזפים אל שאול אוג זיא זעגן גקומן דיא

שְׁאוּל הַגִּבְעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא דָוִד
מִסְתַּתֵּר בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה עַל פְּנֵי
הַיְשִׁימֹן׃ ב וַיָּקָם שָׁאוּל וַיֵּרֶד אֶל־מִדְבַּר־
זִיף וְאִתּוֹ שְׁלֹשֶׁת־אֲלָפִים אִישׁ בְּחוּרֵי
יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד בְּמִדְבַּר־זִיף׃
ג וַיַּחַן שָׁאוּל בִּגְבְעַת הַחֲכִילָה אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי הַיְשִׁימֹן עַל־הַדָּרֶךְ וְדָוִד יֹשֵׁב
בַּמִּדְבָּר וַיַּרְא כִּי בָא שָׁאוּל אַחֲרָיו
הַמִּדְבָּרָה׃ ד וַיִּשְׁלַח דָּוִד מְרַגְּלִים וַיֵּדַע
כִּי־בָא שָׁאוּל אֶל־נָכוֹן׃ ה וַיָּקָם דָּוִד וַיָּבֹא
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר חָנָה־שָּׁם שָׁאוּל וַיַּרְא
דָּוִד אֶת־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר שָׁכַב־שָּׁם
שָׁאוּל וְאַבְנֵר בֶּן־נֵר שַׂר־צְבָאוֹ וְשָׁאוּל
שֹׁכֵב בַּמַּעְגָּל וְהָעָם חֹנִים סְבִיבֹתָו׃

לְגִבְעָתָא לְמֵימַר הֲלָא
דָּוִד מִסְתַּתַּר בְּגִבְעָתָא
דַּחֲכִילָה דִּי עַל אַפֵּי
יְשִׁימוֹן׃ ב וְקָם שָׁאוּל
וּנְחַת לְמַדְבְּרָא דְזִיף
וְעִמֵּיהּ תְּלָתָא אַלְפִין
גַּבְרָא בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִבְעֵי יַת דָּוִד בְּמַדְבְּרָא
דְזִיף׃ ג וּשְׁרָא שָׁאוּל
בְּגִבְעַת חֲכִילָה דִּי עַל
אַפֵּי יְשִׁימוֹן עַל אוֹרְחָא
וְדָוִד יָתִיב בְּמַדְבְּרָא
וַחֲזָא אֲרֵי אֲתָא שָׁאוּל
בַּתְרוֹהִי לְמַדְבְּרָא׃
ד וּשְׁלַח דָּוִד מָאַלְלִין
וְיָדַע אֲרֵי אֲתָא שָׁאוּל
בְּקֻשׁוֹט׃ ה וְקָם דָּוִד
וַאֲתָא לַאֲתָרָא דִּי שְׁרָא
תַּמָּן שָׁאוּל וַחֲזָא דָּוִד יַת
אַתְרָא דִּשְׁכַב תַּמָּן שָׁאוּל
וַאַבְנֵר בַּר נֵר רַב חֵילֵיהּ
וְשָׁאוּל שָׁכִיב בְּבַרְכּוּמָא
וְעַמָּא שָׁרָן סַחֲרָנוֹהִי׃

ואתיב

סביבתיו קרי

מהר"י קרא

והמקדש בפרוסה מקורשת . ולפיכך חזר דוד ולקחה ממנו :

כו (ל) וידע כי בא שאול אל נכון . ידע שקיימו הוליפים מצות שאול שאמר לכו נא הכינו עוד ודעו וראו את מקומו

רלב"ג

(ה) ומשול שוכב במעגל . כ"ל במחנה וטוס סיס בדמות ענגל למען פרש לאנושה ומעלה בו מעל פרש לשונגת שמותרת לבעלה : (ב) בחורי ישראל . מן הקלים לפיכך נשתנתה תנועת הבי"ת לשו"א אבל בחורי ישראל הכריע שחבי"ת בפתח הוא מהדנושים לפיכך לא נשתנתה התנועה : (ד) אל נכון . באמת ובכרור וכן תרגם יונתן בקשוט : (ה) במעגל . מקום המחנה יקרא מעגל לפי שחונים שם העם בסבוב :

רד"ק

כמי שנבעלה באנשם כי היתה סבורה כי הגם נם כשר כי האנשם והשגגת שוין באשת איש וכן אמר והיא לא נתפשה

מצודת ציון

מצודת דוד

כו (ה) במעגל . דרך המחנה לחנות בעגול למען ילמו מסביב כל

(ב) אל מדבר זיף. וכמדבר הסוף סיחס בפתח החיבור: (ג) ויראה. סיחס כלפה לו שכפ ולפ ידע מדיון בחיבור : (ד) אל נכון . כמו נכמן כ"ל ידע בחיבור : (ה) ויבא . בתחילה הלך לנגל : סביבתיו . סחיבות שמול :

פירוש ע"ט

לַיִט פּוּן זִיף צוּא שָׁאוּל קֵיין גִּבְעָה זַאגֶן הֶרוֹא דָּוִד מִסְתַּתֵּר פַּר וָאר דָּוִד פַּאר בָּאךְגֶט זִיף אֵין דָּעֶר הַיְיךְ פּוּן חֲכִילָה וָאס זִיא אִיז פַּאר דָּעֶר וִויסְטָעֶנִישׁ : (ב) וַיָּקָם שָׁאוּל יֶעֶדֶר אִיז שָׁאוּל אוֹף גֶשְׁמַאכְט אוּנ הָט גִּינְיֶדֶרְט אִין דָּר מִדְבָּר זִיף וְאִתּוֹ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ אוּנ מִיט אִים אִיז גְּוֶעזֶן דְּרֵי טַוּיזֶענְד מַאן אוּס דָּר וִויְילְטָע פּוּן דִּי יִשְׂרָאֵל צוּ זוּכֶן דָּעם דָּוִד אִין דָּר מִדְבַּר זִיף : (ג) וַיַּחַן שָׁאוּל וגו' אוּנ שָׁאוּל הָט גִּירוּעְט אִין דָּר הַיְיךְ פּוּן חֲכִילָה וָאס זִיא אִיז פַּר דָּעֶר וִויסְטָעֶנִישׁ בַּיא דָּעם וָועג וְדָוִד יֹשֵׁב בַּמִּדְבָּר אוּנ דָּוִד אִיז גֶיזָעהֶן אִין דָּעֶר וִוּסְטֶנִישׁ אַז שָׁאוּל אִיז גֶקוֹמֶן פַּר גְּוִוּיסֶע אוּנ הָט גִּישִׁיקְט מְרַגְּלִים הָאט דָּוִד גְשׁוּקְט מְרַגְּלִים וַיֵּדַע אוּנ עֶר הָאט גְּוִוּיסְט אַז שָׁאוּל אִיז גֶקוֹמֶן פַּר גְּוִוּיס : (ה) וַיָּקָם דָּוִד וַיָּבֹא וַיַּרְא אִיז דָּוִד אוֹיף גְשָׁמַאכְט אוּנ אִיז גִיקוֹמֶן צוּ דָּעם אוֹרְט וָוּם שָׁאוּל הָט דָּאךְט גְרוּעֶט וַיַּרְא דָּוִד אֶת הַמָּקוֹם וגו' אוּנ דָּוִד הָאט גֶזֶעהֶן דָּאם אוֹרְט וָאס שָׁאוּל אִיז דָּארְטֶן גְּלֶעגֶן אוּנ אַבְנֵר בֶּן נֵר זַיין הוֹפְּט מַאן וְשָׁאוּל שָׁכַב בַּמַּעְגָּל אוּנ שָׁאוּל אִיז גְּלֶעגֶן אִין זַיין צֶירְקֶל אוּנ דָּם פָּאלְק הָאבֶּן גְרוּעֶט אַרוּם אִים : (ו) וַיַּעַן דָּוִד וַיֹּאמֶר

דאמ

י וַאֲתֵיב דָּוִד וַאֲמַר
לְאָחִימֶלֶךְ חַקָּאָה
וַלַאֲבִישַׁי בַּר צְרוּיָה
אֲחוּהִי דְיוֹאָב לְמֵימַר מַן
יְחוֹת עִמִּי לְוָת שָׁאוּל
לְמַשְׁרְיָתָא וַאֲמַר אֲבִישַׁי
אֲנָא אֵיחוֹת עִמָּךְ :
יא וַאֲתָא דָּוִד וַאֲבִישַׁי
לְוָת עַמָּא בְּלֵילְיָא וְהָא
שָׁאוּל שְׁכִיב דְטוּחַ
בְּכַרְפּוּמָא וּמִזְרְנִיתֵיהּ
נְעִיצָא בְּאַרְעָא אִיסָרוֹהִי
וַאֲבְנֵר וְעַמָּא שְׁרַן
סַחֲרָנוֹהִי : יב וַאֲמַר
אֲבִישַׁי לְדָוִד מְסַר יְיָ
יוֹמָא דֵין יָת בַּעְיָל דְבָבָךְ
בִּידָךְ וּכְעַן אֶמְחִינֵיהּ
כְּעַן בְּמִזְרְנִיתָא
וְאַבְרִינֵיהּ בְּאַרְעָא
חָמָא וְלָא אֶשְׁנֵי
לֵיהּ : יג וַאֲמַר דָּוִד
לַאֲבִישַׁי לָא תַחְבְּלִינֵיהּ
אֲרֵי מַן אוֹשִׁיט יְדֵיהּ
בְּמְשִׁיחָא דַיְיָ וְזַכֵּי :
יד וַאֲמַר דָּוִד קָיֵם הוּא יְיָ
אֱלֹהִין

רש"י

טראשתיו קרי סביבותיו קרי יתיר ו׳

כו (ו) מעוכה . נפולה : (י) חי ה׳ . יש לומרים ליקרו נפצע ויש לומרים לתכיסי נכפע מס תהרוג את לשוטרו בשחיתו ישן בשדה : (ז) מעוכה . נערצה והקיפה : (ח) ולא אשנה לו . בפכה ראשונה אכנו . שאיני צריך להכיתו

מהר"י קרא

רלב"ג

(ו) מעוכה . תקופה הוא קרוב לענין מעיך וכתית : (ח) בחנית ובארץ.אכנו בחנית' מכה נדולה עד שתקע החנית בארץ החזיו וכת"י אטחיניה בקו בוורניתא ואבדזיניה בארעא : ולא אשנה לו, לא אהיה צריך לשנות לו פעם אחרת כי באית' מכה אכיתנו: (י) חי ה׳. השבועה שלא יומת על ידי כי ה׳ יגפנו ונשבע בעבור אבישי שלא יעבור על רצונו ויכנו . ובדרש כי אם ה׳ יגפנו למה זכר שני פעמים ה׳ אמר חי ה׳ שלא תהרגנו ואם תהרגנו חי ה׳

רד"ק

(ו) מעוכה . תקועה הוא קרוב לענין מעיך וכתית : (ח) בחנית ובארץ . עד שתקע החנית בארץ : (י) חי ה׳ . שלא יעבור על רצונו ויכנו . ובדרש כי אם ה׳ יגפנו למה זכר שני פעמים ה׳ אמר חי ה׳ שלא תהרגנו ואם תהרגנו חי ה׳

מצודת דוד

(ו) ויען דוד . ואמר אחימלך והבאי : (ח) ובארץ . עד שתקע החנית בארץ : (י) חי ה׳ . פעם אחת . את זה מעכה כפעם אחת ולא לעולם כמו שתרגם יונתן : (יא) ונקח . ויהיה לקי מעוכה כתמיה : (יב) חי ה׳ . מוב לנבעט ומאד חי ה׳ שלא ימלך עוד ימים רבים כי אם ה׳ יגפנו שלא יוסף יומו ויומת במיתה טבעית או ימות

מצודת ציון

הנח עליהם : (ו) מעוכה . נשולה וקרוב הוא אלמון ומטון וכתות (ויקרא כ"כ) : מראשותיו . כמוך לאמתו : (ח) סגר . עכין

פירוש ע"ט

הָט דָּוִד גַּעֲנָפֶרט אוּנ הָט גְּזָאנְט צוּ אֲחִימֶלֶךְ הַחִתִּי
אוּנ צוּ אֲבִישַׁי בֶּן צְרוּיָה דֶר בְּרוּדֶר פּוּן יוֹאָב לֵיאבֶר צוּ
זָאגֶן מִי יֶרֶד אִיבֶּי אֶל שָׁאוּל וְוֶעֶר וְוֶעט נִידֶעֶרֶן מִיט מִיר
צוּ שָׁאוּל אִין דֶר מַחֲנֶה וַיֹּאמֶר אֲבִישַׁי הָט אֲבִישַׁי אִיז דָּוִד
אִיךְ וֶועל נִידֶרֶן מִיט דִיר : (ז) וַיָּבֹא דָּוִד וַאֲבִישַׁי אִיז דָּוִד
אוּנ אֲבִישַׁי גְּקוֹמֶן צוּא דֶעם פָאלְק בֵּייא נַאכְט וְהִנֵּה
שָׁאוּל שֶׁבַּ אוּנ נוּן שָׁאוּל לִיגְט אוּנ שְׁלָאפְט אִין דֶעם
צִירְקֶל וַחֲנִיתוֹ אוּנ זַיין שְׁפֵּיז אִיז אַרַיין גֶשְׁטֶעקְט אִין
דֶעֶר עֶרֶד פּוּן זַיין צוּ קָאפְּיְנֹם וְאַבְנֵר וְהָעָם אוּנ אַבְנֵר
אוּנ דֶאם פָאלְק וֶעגֶן גִילֶעגִין אֲרוּם אִים : (ח) וַיֹּאמֶר
אֲבִישַׁי הָט אֲבִישַׁי גְּזָאנְט צוּ דָּוִד סַגֵּר אֱלֹהִים הַיּוֹם

(ט) וַיֹּאמֶר דָּוִד גְּזָאנְט צוּ אֲבִישַׁי אַל תַּשְׁחִיתֵהוּ כִּי מִי
דוּ זָאלְסְט אִים נִיט פַּר דֶאדְבֶּן כִּי מִי שָׁלַח יָדוֹ דָעֶן וֶועֶר
הָאט גִישְׁמֶדֶעקְט זַיין הַאנְד אִין דֶעם גְזַאלְבְּטֶן פּוּן
נָאט אוּנ נָאל בְּלֵיבְּן רֵיין אָן אִיין עוֹנֶש : (י) וַיֹּאמֶר
דָּוִד אוּנ דָּוִד הָט גְּזָאנְט דָא שְׁוֶוער אִיךְ חַי ה׳ אִוּ וְוִי
נָאט לֶעבְּט אוּב אִיךְ וֶועל אִים טַיְיטֶן כִּי אִם ה׳ יִנְּפֶנּוּ
נַיְיעֶרְט נָאט וְאל אִים מָאדְרִין דֶם עֶר וְאל שְׁטַארְבֶּן

יְהוָה כִּי אִם־יְהוָה יְנַגְּפֶנּוּ אוֹ־יוֹמוֹ יָבֹא
וָמֵת אוֹ בַּמִּלְחָמָה יֵרֵד וְנִסְפֶּה: יא חָלִילָה
לִּי מִיְּהוָה מִשְׁלֹחַ יָדִי בִּמְשִׁיחַ יְהוָה
וְעַתָּה קַח־נָא אֶת־הַחֲנִית אֲשֶׁר
מְרַאֲשֹׁתָו וְאֶת־צַפַּחַת הַמָּיִם וְנֵלְכָה
לָּנוּ: יב וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־הַחֲנִית וְאֶת־
צַפַּחַת הַמַּיִם מְרַאֲשֹׁתֵי שָׁאוּל וַיֵּלְכוּ
לָהֶם וְאֵין רֹאֶה וְאֵין יוֹדֵעַ וְאֵין מֵקִיץ כִּי
כֻלָּם יְשֵׁנִים כִּי תַרְדֵּמַת יְהוָה נָפְלָה
עֲלֵיהֶם: יג וַיַּעֲבֹר דָּוִד הָעֵבֶר וַיַּעֲמֹד עַל־

אֱלָהִין מִן קֳדָם יְיָ יִתְמַחֵי
אוֹ יוֹמֵיהּ יִסְתֵּי וְיִמּוּת אוֹ
בְּקְרָבָא יֵחוֹת וְיִתְקַטֵּל: יא
חָס לִי מִן קֳדָם יְיָ
מְלָאוּשְׁטָא יְדִי בְּמְשִׁישָׁא
דַּיְיָ וּכְעַן סַב נָא יָת
מוּרְנְיָתָא דִּי אִיסְרוֹהִי
וְיָת מָנָא דְמַיָּא וְנֵיזִיל
לָנָא: יב וּנְסִיב דָּוִד יָת
מוּרְנְיָתָא וְיָת מָנָא דְמַיָּא
מֵאִיסְרֵי שָׁאוּל וַאֲזַלוּ
לְהוֹן וְלֵית דַּחֲזֵי וְלֵית
דְּיַדַּע וְלֵית דְּמִתְעַר אֲרֵי
כוּלְהוֹן דְּמָכִין אֲרֵי שַׁנָּא
דַּקְיִקָא מִן קֳדָם יְיָ נְפָלַת
עֲלֵיהוֹן: יג וַעֲבַר דָּוִד

מראשותיו קרי

רש"י

עֵבֶר וְקָם עַל רֵישׁ טוּרָא
מרחיק

ת"א לו יומו יבא . פקייס מ
פ' כח:

הלכיך מני מערב למך כדמר: כי אם ה' יגפנו. יקרב מיתתו: או יומו יבא. יום מזמן מיתתו כו: (יא) צפחת. ללומית:

רלב"ג

וזה כי מי שלא נפל עמו מדין סכה יחכן בנפשו במקום שסכנה גדולה מצוי בלא עתו וכלל זכלו זה בעלי מכנית מצפני הכוכבים בספריהם והוא עוד דעת מוכתם שבלשה וזה לוקח לעצות מעקה לגגיו למען שבתים שם מהנפילה: (ג) ויעמד על לשם הסר מרחוק כך במקום

רד"ק

אחריו אותך: כי אם ה' יגפנו. בחולי שרם זמנו כמו ויגוף ה' את נבל כלומר על ידי השם יומת ולא על ידי ימיתתו תחיה קרובה באחת. מהשלש ועל קירוב מיתתו אמר כי אם לא כן מה אמר כל אדם ג"כ מת באחת מהשלש אשר זכר אלא אמר זה לאבישי להשקיטו כלומר אל תחוש עליו כי לא יאריך זכני שימות או יחלה בחולי שיגפנו ה' שרם יומו שהציב לו בעת שנולד וזה יקרה לו בעתו: או יומו יבא. כלומר או זמנו שקצוב בעת לידתו קרוב הוא וזה אמר דוד מלבו כי אמר בלבו כיון שמאס בו השם ית' מחיות מלך ירצה למשחני לא יתכן שיאריך הזמן או אפשר כי יפי שמואל אמר שימות בקרוב ואם כן יתכן לפרש חי ה' כי על אלה הדברים אמר חי ה' כי כן יהיה לו שימות בקרוב באחת מהשלשה כי כיון שנאמר לו מפי הנבואה יכול להשבע בזה: או במלחמה ירד ונספה. ונספה שרם יומו הקצוב לו כי באלה שנ' הנפנו יחות אדם שרם יומו או בחולי או בחרב וזו הוא המיתה בעבור עון גדול מעון מי שמת בחילי שרם יומו ואם יש ביד האדם זכות מוסיפין לו על זמן הקצוב לו גם כן וזה הדבר מצאנו לו מחלוקת בין רבו' ז"ל את מספר ימיך אמלא אלו שני דורות זכה משליכין אותן לו לא זכה פוחתין לו מהם דברי רבי עקיבא ופ' שני דורות כמו שכתוב ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו' והוא שאמר אמלא אשלים אותם אליך שלא יפחתו וחכמים אומרים זכה מוסיפים לו עליהם לא זכה פוחתין לו מהם זפירוש מספר ימיך אמלא עשיה מלוי ותוספת עליהם אמרו לו לרבי עקיבא הרי הוא אומר והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה אמר להם משלו הוסיפו לו: (יא) צפחת. פי' צלוחית: (יב) ויקח דוד. אחר שאמר לאבישי קח נא נתחרט בו ולא רצה לו שישמוש לפיכך היא נקודה בצירי אבל מ"ם מראשותיו בשוא והיא נוספת ואינה לשמוש: ואין רואה. לא היה בכל המחנה אדם שהיה ער ורואה בקהתו הצפחת והחנית: ואין יודע. אין מרגיש בבואו: ואין מקיץ. שלא הקיץ אחד מהם לקול לכתם וקהתם ולקול דבריהם שחיו מדברים ביניהם: כי תרדמת ה'. הסמיכות הוא לאחד מישני פנים או פירושו תרדמה גדולה כי הדבר שרוצה להגדילו סומך אותו לאל יתברך כמו מאפליה שלהבת יה כחררי אל עיר גדולה לאלהים ותהי לחרדת אלהים.

מצודת ציון

מפיכם כמו לספגיר (משלי ז'): אשנה. מלשון שנים: (י) ונספה. ענין כליון כמו ספה תספה (לקמן כ"ז): (יא) צפחת. ללומית כמו ופפחת השמן (מ"ב י"): (יב) מקיץ. ענין הערה מהפיכה: תרדמה. שינה עמוקה וכן עמוק לך לגדם (יונה ג'):

מצודת דוד

במלחמה: (יא) חלילה לי. עם קנס אני עושה ס' כמותו מכל מקום חלילה גם לי ממנו עלות ס' משלוח ידי וגו': (יב) ויקח דוד. מזל דוד נקחתו כמלמו כי לא התמהמן להכיסי פן יכה עמו בפעם שנית: ואין רואה וגו'. כשהכה שניה לא היה מי שיוכה מהם ולא ידעו בהרגשת השמע מקול הכהכה ולכדכוד ולא היה מי שיקיץ מן השינה כמשך הזמן שהיה עליהם תרדמה ולא היה הדבר כדבר הטבע: (יג) העבר. מעבר השיש שם:

פירוש ע"ט

פָּאר זַיִן צַיְיט אוּ יוֹמוֹ יָבוֹא אוֹדֶר זַיִן טָאג וְוָעט קוֹמֶן
וָואס עֶר בַּדַארְף צוּ שְׁטַארְבֶּן אִין אִים וֶועט עֶר
שְׁטַארְבֶּן אוּ בַּמִּלְחָמָה אוֹדֶר אִין אֵיין מִלְחָמָה וָאל עֶר
נִידֶּרֶן אוּן וָאל וְוָעֶרֶן אִיין גְּטַאן: (יא)חָלִילָה לִי מֵה' פַּר
מִיטֶן וָאל זַיין צוּ מִיר פּוּן נָאט דָם אִיהְ וָאל שְׁטֶרֶעקֶן
מַיין הַאנְד אִין דָעם גִיזַאלְבְטֶען פּוּן נָאט וְעַהֶה אוּן
הַיינְט קַח נָא אֶת הַחֲנִית דִי שְׁפִּיז וּם פּוּן זַיין
צוּא קָאפִּין אִיז וְאֶת צַפַּחַת הַמַּיִם אוּן דָאם גְּלָאז מִיט

אַהרוֹן אוֹהֶך: כִּי אִם ה' יִגְּפֶנּוּ. בְּחוֹלִי שֶׁרָם זְמַנּוֹ כְּמוֹ וַיִּגֹּף ה' אֶת נָבָל כְּלוֹמַר עַל יְדֵי הַשֵּׁם יוּמַת וְלֹא עַל יְדֵי יְמִיתָתוֹ תִּהְיֶה קְרוֹבָה בְּאַחַת. מֵהַשְּׁלֹשׁ וְעַל קֵרוּב מִיתָתוֹ אָמַר כִּי אִם לֹא כֵּן מַה אָמַר כָּל אָדָם ג"כ מֵת בְּאַחַת מֵהַשְּׁלֹשׁ אֲשֶׁר זָכַר אֶלָּא אָמַר זֶה לַאֲבִישַׁי לְהַשְׁקִיטוֹ כְּלוֹמַר אַל תַּחוּשׁ עָלָיו כִּי לֹא יַאֲרִיךְ זְכָנִי שִׁימוֹת אוֹ יָמוּת בְּחוֹלִי שֶׁיִּגְּפֶנּוּ ה' שֶׁרָם יוֹמוֹ שֶׁהִצִּיב לוֹ בְּעֵת שֶׁנּוֹלַד וְזֶה יִקָּרֶה לוֹ בְּעִתּוֹ: אוֹ יוֹמוֹ יָבֹא. כְּלוֹמַר אוֹ זְמַנּוֹ שֶׁקָּצוּב בְּעֵת לִידָתוֹ קָרוֹב הוּא וְזֶה אָמַר דָּוִד מִלִּבּוֹ כִּי אָמַר בְּלִבּוֹ כֵּיוָן שֶׁמָּאַס בּוֹ הַשֵּׁם יִת' מֵחֲיוֹת מֶלֶךְ יִרְצֶה לִמְשָׁחֵנִי לֹא יִתָּכֵן שֶׁיַּאֲרִיךְ הַזְּמַן אוֹ אֶפְשָׁר כִּי יְפִי שְׁמוּאֵל אָמַר שֶׁיָּמוּת בְּקָרוֹב וְאִם כֵּן יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ חַי ה' כִּי עַל אֵלֶּה הַדְּבָרִים אָמַר חַי ה' כִּי כֵן יִהְיֶה לוֹ שֶׁיָּמוּת בְּקָרוֹב בְּאַחַת מֵהַשְּׁלֹשָׁה כִּי כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַנְּבוּאָה יָכוֹל לְהִשָּׁבַע בָּזֶה: אוֹ בַּמִּלְחָמָה יֵרֵד וְנִסְפֶּה. וְנִסְפֶּה שֶׁרָם יוֹמוֹ הַקָּצוּב לוֹ כִּי בְּאֵלֶּה שֶׁנֶּאֱמַר הֲנִפְנוּ אָדָם שֶׁרָם יוֹמוֹ אוֹ בְּחוֹלִי אוֹ בְּחֶרֶב וְזוֹ הִוא הַמִּיתָה בְּעָבוֹר עָוֹן גָּדוֹל מֵעוֹן מִי שֶׁמֵּת בְּחִילֵי שֶׁרָם יוֹמוֹ וְאִם יֵשׁ בְּיַד הָאָדָם זְכוּת מוֹסִיפִין לוֹ עַל זְמַן הַקָּצוּב לוֹ גַּם כֵּן וְזֶה הַדָּבָר מָצָאנוּ לוֹ מַחֲלוֹקֶת בֵּין רַבּוֹ' ז"ל אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא אֵלּוּ שְׁנֵי דוֹרוֹת זָכָה מְשַׁלִּימִין אוֹתָן לוֹ לֹא זָכָה פּוֹחֲתִין לוֹ מֵהֶם דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא וּפ' שְׁנֵי דוֹרוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וגו' וְהוּא שֶׁאָמַר אֲמַלֵּא אֵלּוּ אֲשֶׁלִּים אוֹתָם אֵלֶיךָ שֶׁלֹּא יִפָּחֲתוּ וַחֲכָמִים אוֹמְרִים זָכָה מוֹסִיפִים לוֹ עֲלֵיהֶם לֹא זָכָה פּוֹחֲתִין לוֹ מֵהֶם זְפִירוּשׁ מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא עֲשִׂיָה מִלּוּי וְתוֹסֶפֶת עֲלֵיהֶם אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא הֲרֵי הוּא אוֹמֵר וְהוֹסַפְתִּי עַל יָמֶיךָ חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה אָמַר לָהֶם מְשֹׁלוּ הוֹסִיפוּ לוֹ: (יא) צפחת. פִּי' צְלוֹחִית: (יב) ויקח דוד. אַחַר שֶׁאָמַר לַאֲבִישַׁי קַח נָא נִתְחָרֵט בּוֹ וְלֹא רָצָה לוֹ שֶׁיִּשְׁמוֹשׁ לְפִיכָךְ הִיא נְקוּדָה בְּצֵירֵי אֲבָל מ"ם מֵרֹאשֹׁתָיו בְּשׁוּא וְהִיא נוֹסֶפֶת וְאֵינָהּ לְשִׁמּוּשׁ: וְאֵין רוֹאֶה. לֹא הָיָה בְּכָל הַמַּחֲנֶה אָדָם שֶׁהָיָה עֵר וְרוֹאֶה בְּקִהָתּוֹ הַצַּפַּחַת וְהַחֲנִית: וְאֵין יוֹדֵעַ. אֵין מַרְגִּישׁ בְּבוֹאוֹ: וְאֵין מֵקִיץ. שֶׁלֹּא הֵקִיץ אֶחָד מֵהֶם לְקוֹל לֶכְתָּם וְקִהָתָם וּלְקוֹל דִּבְרֵיהֶם שֶׁהָיוּ מְדַבְּרִים בֵּינֵיהֶם: כִּי תַרְדֵּמַת ה'. הַסְּמִיכוּת הוּא לְאֶחָד מִשְּׁנֵי פָּנִים אוֹ פֵּירוּשׁוֹ תַּרְדֵּמָה גְּדוֹלָה כִּי הַדָּבָר שֶׁרוֹצֶה לְהַגְדִּילוֹ סוֹמֵךְ אוֹתוֹ לָאֵל יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ מֵאֲפֵלָיָה שֶׁלְּהֶבֶת יָהּ כְּחָרְרֵי אֵל עִיר גְּדוֹלָה לֵאלֹהִים וְתִהְיֶה לְחֶרְדַּת אֱלֹהִים.

מצודת ציון

מפיכם כמו לספגיר (משלי ז'): אשנה. מלשון שנים: (י) ונספה. ענין כליון כמו ספה תספה (לקמן כ"ז): (יא) צפחת. ללומית כמו ופפחת השמן (מ"ב י"): (יב) מקיץ. ענין הערה מהפיכה: תרדמה. שינה עמוקה וכן עמוק לך לגדם (יונה ג'):

מצודת דוד

במלחמה: (יא) חלילה לי. עם קנס אני עושה ס' כמותו מכל מקום חלילה גם לי ממנו עלות ס' משלוח ידי וגו': (יב) ויקח דוד. מזל דוד נקחתו כמלמו כי לא התמהמן להכיסי פן יכה עמו בפעם שנית: ואין רואה וגו'. כשהכה שניה לא היה מי שיוכה מהם ולא ידעו בהרגשת השמע מקול הכהכה ולכדכוד ולא היה מי שיקיץ מן השינה כמשך הזמן שהיה עליהם תרדמה ולא היה הדבר כדבר הטבע: (יג) העבר. מעבר השיש שם:

איבר

רֹאשׁ הַדֶּרֶךְ מֵרָחֹק קָרֵב הַמָּקוֹם בֵּינֵיהֶם׃
יד וַיִּקְרָא דָוִד אֶל־הָעָם וְאֶל־אַבְנֵר בֶּן־
נֵר לֵאמֹר הֲלוֹא תַעֲנֶה אַבְנֵר וַיַּעַן אַבְנֵר
וַיֹּאמֶר מִי אַתָּה קָרָאתָ אֶל־הַמֶּלֶךְ׃
טו וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אַבְנֵר הֲלוֹא־אִישׁ
אַתָּה וּמִי כָמוֹךָ בְּיִשְׂרָאֵל וְלָמָּה לֹא
שָׁמַרְתָּ אֶל־אֲדֹנֶיךָ הַמֶּלֶךְ כִּי־בָא אַחַד
הָעָם לְהַשְׁחִית אֶת־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֶיךָ׃
טז לֹא־טוֹב הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ חַי־
יְהוָה כִּי בְנֵי־מָוֶת אַתֶּם אֲשֶׁר לֹא־
שְׁמַרְתֶּם עַל־אֲדֹנֵיכֶם עַל־מְשִׁיחַ יְהוָה
וְעַתָּה ו רְאֵה אֵי־חֲנִית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־
צַפַּחַת הַמַּיִם אֲשֶׁר מְרַאֲשֹׁתָו׃ יז וַיַּכֵּר

מְרַחִיק סְגִי אַרְעָא
בֵּינֵיהוֹן׃ יה וּקְרָא דָּוִד
לְעַמָּא וּלְאַבְנֵר בַּר נֵר
לְמֵימַר הֲלָא תַעֲנִי אַבְנֵר
וַאֲתֵיב אַבְנֵר וַאֲמַר מַן
דֵּין דְּקָרֵי בְּרִישׁ מַלְכָּא׃
טו וַאֲמַר דָּוִד לְאַבְנֵר
הֲלָא גְּבַר נְבַר אַתְּ וּמַן
כְּוָתָךְ בְּיִשְׂרָאֵל וּלְמָא לָא
נְטַרְתָּא עַל רִבּוֹנָךְ מַלְכָּא
אֲרֵי אֲתָא חַד מִן עַמָּא
לְחַבָּלָא יָת מַלְכָּא
רִבּוֹנָךְ׃ טז לָא תַקִּין
פִּתְגָמָא הָדֵין דְּעַבַדְתָּא
קַיָּם הוּא יְיָ אֲרֵי גְּבָרִין
חַיָּבֵי קְטוֹל אַתּוּן דְּלָא
נְטַרְתּוּן עַל רִבּוֹנְכוֹן עַל
מְשִׁיחָא דְּיָי וּכְעַן חֲזֵי אַן
מָרְנָיְתָא דְּמַלְכָּא וְיָת
מָנָא דְּמַיָּא דְּאִיסְתְּרוֹהִי׃
יז וְאִשְׁתְּמוֹדַע שָׁאוּל יָת
קָלָא

ת"א חֲמִיר מִן מִי . עַקְדְּתָא ג' קָנ׃
לְמֵימַר לְמִכַּר (לְמֵיתָה וּ סוּסְיָא
וּ)קְטוֹלָא עַל סַפְלוֹנֵיכוֹן : לְיוֹם לְמִסְבְּכוֹ׃

מדה"י קרא כראשתיו קרי

שנית : (יד) מי אתה . שתלאך לכך לוערק בעור שהמלך ישן ;

רד"ק רלב"ג

או פירושו להודיע כי תתרדמה היתה סבה מאת האל כדי שלא ירגישו בדוד ובאבישי בקחתם הצפחת והחנית : (יד) הלא תענה אבנר . אחר שקרא אל העם ואל אבנר ולא היו עונים אותו קרא עוד אל אבנר בשם ואמר הלא תענה אבנר ובדרש אמר לו דוד מה יש לך לענות אבנר הרי אסרת על המערה אילו היה עושה באומה הזאת היינו נכנסין לשם ופתחנו אחר אחר או שמא אימר בסיר' הוקרע החגין וצפחת מה יש לך לענות הלא תענה אבנר לא היה לך לענות דבר ונעשה כאלם הדא הוא דכתיב האמנם אלם צדק הדברון : מי אתה קראת אל המלך . כמו על המלך כלומר שלא יראת לקרוא במקום שהמלך ישן לא חששת שתעירהו משנתו בקראך בקול כי היא לא היית קורא אל המלך כי אם אל אבנר וכן ויך את השלשתי אל מצחו כמו על מצחו אל ההרים לא אבל כמו על ההרים ובענין הזה י"ת מאן דין דקרי ברישׁ מלכא : (טו) הלא איש אתה . איש גדול וכן גדעון בן יואש איש ישראל גדול ישראל וכן כלם

מצודת דוד

על ראש ההר . להסמיע קולו למרחוק : רב המקום . כי פתח לנפשו מלא יתפשוהו : (יד) הלא תענה אבנר . כ"ל מלך למסיב על הכרי : מי אתה . כ"ל מיך מלהך לדך לקרוא בקול על המלך להקיצו מכאמו : (טו) הלוא איש אתה . כ"ל לנה אתה גדול וחסוד ומי כמוך בהביטוק ולפי גודל המעלה תגדל האחמה : כי בא . פן יבוא והחסר במקום בת מחביי ולפי להסמיעו : (טז) כי בני מות אתם . בעמוד בכוח מחכר מזר לדבר מל כולם ולפמוך עליהם המיתה: ראת

מצודת ציון

(יד) אל המלך . כמו על המלך : (טו) איש . כ"ל גדול וחסוד כמו מלא מגבים (במדבר י"ג) : אל אדניך . על אדוניך : (טז) בני מות . מחכי מוח כ"ל חייבי מיתה : אי חנית . פי' המניח : ואת צפחת . ועם לפחת :

פירוש ע"ט

אֵיבֶר פָּאר פּוּן וַאסָר אוּנ הָאט זִיךְ גְּשָׁמְעֶלְט אוֹף דִּיא יִשְׂרָאֵל וָלָמָּה לֹא שָׁמַרְתָּ אוּנ וָוארוּם הָאסְטוּ נִיט אַיין שְׁפִּיץ בֵּאךְ פּוּן וַייטֶען רַב הַמָּקוֹם בֵּינֵיהֶם אַיין גְּרוֹס אוֹרט אִיז גְוֶוען צְווִישֶׁן זַיי : (יד) וַיִּקְרָא דָוִד אוּנ דָּוִד הָאט גִּירוּפֶן צוּ דֶעם פָאלְק אוּנ צוּ אַבְנֵר בֶּן נֵר לֶאסְט צוּ זָאגֶן הֲלוֹא תַעֲנֶה פָּאר וָוארְ דוּ וָאלְסְט עֶנְפֶּרֶן אַבְנֵר וַיַּעַן אַבְנֵר וַיֹּאמֶר מִי אַתָּה קָרָאתָ אֶל הַמֶּלֶךְ אַזוֹי וְוִי נָאט לֶעבְּט אַז אִיר זָעְנְט חַיָּב מִיתָה אֲשֶׁר לֹא שְׁמַרְתֶּם אִיר הָאט נִיט גִּיהִיט אוֹיף אֵייעֶר הַארְן אוֹיף דֶעם גַּנאלְבֶּמֶן פּוּן נָאט וְעַתָּה רְאֵה וגו' אוּנ הַייבְּט זָעה וְוִיא אִיז דִי שְׁפִּיז פּוּן מֶלֶךְ אוּנ דָם גְלָאז מִיט וַאסָר וְוִם אִיז גְשְׁמַאנֶן צוּ קָאפֶּן : (יז) וַיַּכֵּר שָׁאוּל הָט שָׁאוּל דֶעֶר

קאנט

שָׁאוּל אֶת־קוֹל דָּוִד וַיֹּאמֶר הֲקוֹלְךָ זֶה
בְּנִי דָוִד וַיֹּאמֶר דָּוִד קוֹלִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃
יח וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה אֲדֹנִי רֹדֵף אַחֲרֵי
עַבְדּוֹ כִּי מֶה עָשִׂיתִי וּמֶה־בְּיָדִי רָעָה׃
יט וְעַתָּה יִשְׁמַע־נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶת
דִּבְרֵי עַבְדּוֹ אִם־יְהוָה הֱסִיתְךָ בִּי יָרַח
מִנְחָה וְאִם ו בְּנֵי הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם
לְפָנֵי יְהוָה כִּי־גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ
בְּנַחֲלַת יְהוָה לֵאמֹר לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים
אֲחֵרִים׃ כ וְעַתָּה אַל־יִפֹּל דָּמִי אַרְצָה

קָלָא דְּדָוִד וַאֲמַר הֲקָלָךְ
דֵּין בְּרִי דָּוִד וַאֲמַר דָּוִד
קָלִי רִבּוֹנִי מַלְכָּא׃
יח וַאֲמַר לְמָא דֵּנָן רִבּוֹנִי
עָדְיף פָּתַר בַּעְבְדֵיהּ אֲרֵי
מָה עֲבָדִית וּמָה בִּידִי
חוֹבָא׃ יט וּכְעַן יִשְׁמַע
כְּעַן רִבּוֹנִי מַלְכָּא אֵת
פִּתְגָמֵי עַבְדֵיהּ אִם מִן
קֳדָם יְיָ אִתְגְּרִית בִּי
יְקַבֵּל קוּרְבָּנִי בְּרַעֲוָא
וְאִם בְּנֵי אֱנָשָׁא לֵיטִין
אֲנוּן קֳדָם יְיָ אֲרֵי תָּרִיכוּנִי
יוֹמָא דֵּין מִלְּמֵידַר
בַּאֲחֵסָנַת עַמָּא דַיְיָ
לְמֵימַר אֱזֵיל דָּוִד בָּתַר
עַמְמַיָּא פָּלְחֵי טָעֲוָתָא׃
כ וּכְעַן לָא יִתְשַׁד דָּמִי
לְאַרְעָא

ת"א אַל יִפֹּל דָּמִי מֵעַל פָּנֶיךָ. בְּרַחֲמִים סַגִּי: כִּי גַרְשׁוּנִי. כְּתַרְגּוּמוֹ קִי:

מהר"י קרא

(יט) אם ה' הסיתך בי ירח מנחה. אם ה' הסיתך בי יודע אני שבדין הוא עושה שאין עוולה ולא המיית משפט לפניו ובדין הסיתך על שחטאתי לפניו, ומה עלי לעשות להביא לפניו מנחה שיכפר לי ויהיה רצון שיפנה אל מנחתי לרצון: ואם בני האדם. מסיתין אותך בי, שלא כדין עושין: כי גרשוני היום

רלב"ג

לדוד מכויו: (יט) אם ה' הסיתך בי ירח מנחה. ממר זה כי אם סיום נסתם מלת הש"י הנה יסיח זה למעלה דוד ולזה ממר שהש"י ירח מנחה ממנו ויסיח הש"י נלנה עם"י: כי גרשוני היום מהסתפח

ורז"ל דרשו כי בעון שאמר לשון הסתה על הבורא ית' חטא בהסתה ויסת את דוד בהם: ירח מנחה. כלומר אקריב לפניו כאלו אומר לו לך עבוד אלהים אחרים כי מגרשים אותי מנחלת ה' לגור בין העכו"ם אעפ"י שעדיין לא יצא מארץ יהודה ידע כי יצטרך לצאת כי לא יוכל לברוח מפני שאול אחר זה והוא בארץ יהודה וישראל וגם הצטרך לו לצאת כשהלך אל אכיש מלך גת וגם כן הלך למצפה מואב והניח אביו ואמו לפני מלך מואב וישבו שם אעפ"י שחוא ואנשיו היה הולך ושב בארץ יהודה וי"ת למימר איזיל דוד ביני עממיא פלחי טעוותא: (כ) אל יפול דמי ארצה. שיעמד דמי נגד ה' תמיד לנקום

מצודת ציון

(יט) המיתך. מלשון הסתה ופתוי: ירח. מלשון ריח: מנחה. כ"ל מסוכ וקרבן: מהסתפח. עניו הקבוק והדבוק בו: ואם בני האדם. הם המיתו אותך עלי כי הכתיבה הפנית בדם בתי אבותי לאמר לך עבוד אלהים אחרים: ארורים הם. כמי הסדם המלו: מהסתפח. מלשון מלוסף כמ"ש היות עד הנה מבפתי לאמר לאש סמלך שמעכה כידי במערה ולא הכנתיו ימדול עוד מלוכן מאתי הבל פתה שעל"י דוקף מאבי בע"ב מתיק נדול מפ"י: לאמר. הלוו יאמרו אלי לך עבוד וכו' כי נוהים אותי ישראל להלכם בין פלשתים. וי"ת לזיל דוד ניכי עממיא פלחי טעוותא: (כ) אל יפל דמי. ללא לומר מה שאני תמיד בסכנה ומלו דמי נפשך הדם הסוה לא יפול לארץ

מצודת דוד

אי חנית. כ"ל ומס תמצא במלכם היס המנים מי לקחו: אשר מראשותיו. לאבר סיו מלבאותיו: (יט) אם ה' וגו'. מס הדבר מס' ומלך הטוסם לקלקל לניס מיבקבל לניס ניחום ויקף עליהם מלוסף בעי"ב היות עד הנה מבפתי לאמר לאש סמלך שמעכה כידי במערה ולא הכנתיו ימדול עוד מלוכן מאתי הבל פתה שעל"י דוקף מאבי בע"ב מתיק נדול מפ"י: לאמר. הלוו יאמרו אלי לך עבוד וכו' כי נוהים אותי ישראל להלכם בין פלשתים. וי"ת לזיל דוד ניכי עממיא פלחי טעוותא: (כ) אל יפל דמי. ללא לומר מה שאני תמיד בסכנה ומלו דמי נפשך הדם הסוה לא יפול לארץ

פירוש ע"ט

קָאנְטְ דָּם קוֹל פּוּן דָּוִד זַיאַגְּ כְּלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְעֶנְקֶן זָאנְטְמֶן ,
בְּנִי דָּוִד אִיז דָּאס דַּיין קוֹל מַיין זוּן דָּוִד זַיאַגְּ דָּוִד קוֹלִי
הָאסְ דָּוִד גֶּזַאנְטְ עָם אִיז מַיין קוֹל מַיין הַאר נָאךְ זַיין קְנֶעכְט׃

(יח) וַיֹּאמֶר הָט דָּוִד גֶּזַאנְטְ לָמָּה זֶּה אֲדוֹנִי רוֹדֵף וָואורום זָאנְטְ נָאךְ
מַיין הַאר נָאךְ זַיין קְנֶעכְט כִּי מֶה עָשִׂיתִי
דָּעַן וָואס הָאבּ אִיךְ גֶּטָאן אוּן וָואס אִיז דָּא אִין מַיין הַאנְד בֵּייז׃ (יט) וְעַתָּה יִשְׁמַע נָא אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ אוּן הַיינְט
לָאז נוּן הָעֶרֶען מַיין הַאר קְנֶיג דִּיא רֵייד פּוּן זַיין קְנֶעכְט אִם ה' הֱסִיתְךָ בִּי אוּב נָאס הָאס דִּיךְ אֶן גֶּרַיידְט
אִין מִיר דּוּא וְאלְסְ מִיךְ פַּיינְט הָאבֶּן יָרַח מִנְחָה זָאלְ עֶר שְׁמֶעקֶן מַיין מִנְחָה זָאלְ עֶר מְקַבֵּל זַיין
מַיין תְּפִלָּה מִיט דֶער בַּארוּמְקֶייט דָּם עֶר זָאלְ אוּם קֶערֶן דַּיין רוּגֶ פּוּן מִיר וְאִם בְּנֵי הָאדָם אוּב מֶענְטְשֶׁן
הָאבֶּן דִּיךְ אֶן גֶּרַיידְט אִין גַּיין פַּאר שֶׁאלְטֶן פַּאר נָאס בִּי גֵּרְשׁוּנִי הַיּוֹם דָּעַן זַיא הָאבֶּן מִיךְ הַיינְט פַּאר
טָרִיבֶּן פּוּן צוּ בַּהֶעפְּטֶן זִיךְ אִין דֶּר נַחֲלָה פּוּן נָאסְ דָּם אִיז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דִּיא זָאגֶן זָאנְטְ גֶּהְט אֱלֹהִים אֲחֵרִים
בְּלוֹמֶר גַיִיא דִּיר דָּוִד צְווִישֶׁן דִּיא עכּוּמ"ז וָואס דִּינֶען פְּרֶעמְדֵי אָפּ גָּעמָער׃ (כ) וְעַתָּה אַל יִפֹּל דָּמִי אַרְצָה אוּב

הַיינְט

מִנֶּגֶד פְּנֵי יְהוָה כִּי־יֵצֵא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
לְבַקֵּשׁ אֶת־פַּרְעֹשׁ אֶחָד כַּאֲשֶׁר יִרְדֹּף
הַקֹּרֵא בֶּהָרִים׃ כא וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
חָטָאתִי שׁוּב בְּנִי־דָוִד כִּי לֹא־אָרַע לְךָ
עוֹד תַּחַת אֲשֶׁר יִקְרָה נַפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ
הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה הִסְכַּלְתִּי וָאֶשְׁגֶּה הַרְבֵּה
מְאֹד׃ כב וַיַּעַן דָּוִד וַיֹּאמֶר הִנֵּה הַחֲנִית
הַמֶּלֶךְ וְיַעֲבֹר אֶחָד מִהַנְּעָרִים וְיִקָּחֶהָ׃
כג וַיהוָה יָשֵׁיב לָאִישׁ אֶת־צִדְקָתוֹ וְאֶת־

לְאַרְעָא מִן קֳדָם מֵימְרָא
דַּיְיָ אֲרֵי נָפַק מַלְכָּא
דְיִשְׂרָאֵל לְמִיבְעֵי יַת
חֲלָשׁ חַד כְּמָא דְמִתְרַדֵּיף
קוֹרָאָה בְּטוּרַיָּא׃ כא וַאֲמַר
שָׁאוּל חָבִית הוּב בְּרִי
דָּוִד אֲרֵי לָא אֲבָאֵישׁ לָךְ
עוֹד חֻלַּף דְּיִקַּר נַפְשִׁי
בְּעֵינָךְ יוֹמָא הָדֵין הָא
אִסְתַּכָּלִית וְאִטְפַּשִׁית
סַגִּי לַחֲדָא׃ כב וַאֲתֵיב
דָּוִד וַאֲמַר הָא מוּרְיָיתָא
דְּמַלְכָּא וְיֶעְבַּר חַד
מֵעוּלֲמַיָּא וְיִקְבְּהָ׃ כג וַיְיָ
יְהַיֵב לְגָבַר יַת זְכוּתֵיהּ
וַיַת

רש"י

ע"ג וי"ת מזל דוד כיון שמתיחס פלוני קטונתי: (כ) הקורא. עוף שמזו קורלי וכלע"ז פרדי"ץ וכן קורס דגר ולפ"ז יולד כמו שפחתי נא אל אחת הכהונית, וכן נספחו אל בית יעקב: (כ) הקורא בהרים, פ"י גרשוני מהתיצב בכל גבול ארץ ישראל וכל המגרש אדם מארץ ישראל כא לו אמר לו לך עבוד אלהים אחרים שאין שומרי תורה בחוצה לארץ: מהסתפח. נתפתח בנחלת ה'. פי' גרשוני מהתיצב בכל גבול ארץ ישראל וכל המגרש אדם מארץ ישראל כא לו אמר לו לך עבוד אלהים אחרים שאין שומרי תורה בחוצה לארץ: מהסתפח. נתפתח בנחלת ה', וגו'. למנר זה לפי שמן המסבבים שילכלכו יסיו סבה שילך דוד מכל מקן ישמואל למלך נשמו מיד מלך ישמואל ולך לו בין שובדי עבודה מלילים: (כא) הנה הסכלתי ומנה הסכה מאד. הלמן בן כי כוזלת מה בעולמלתי עתה מן המובה הייתי מבוערה מאד לכלתי לדוף מוסך כמו שמתכלך מעטין לכיסים דוד מה כנף המעיל אבר לשמול ולזה היה הסכלות לה ממני ובגנה. ממנם הסכלות הוא שכבר נתפרסם לי מולם הבגתם הבם יתבכך עליך ולזה

תנית קרי

מדר"י קרא

רד"ק

נקמתי באילו נשפך דמי כי בכל יום אני בסכנת דמי: כאשר ירדוף הקורא בהרים. כאשר ירדוף הרודף את הקורא והקורא הוא עוף הנקרא בלעז פירדיז"א וז"ת ירדוף כמו ירדף מנפעל או כמו שתי' יהרדף מהתפעל שהרגים בסא דמתרדיף קוראה בטוריא: (כב) הנה החנית. כתיב וקרי חנית והענין אחד: (כג) וה' ישיב לאיש. לאיש שעושה כמו שעשיתי צדקת ואמונה:

רל"ב

סיה לאוי שמסיל מלכדך ואולם השגגה היא שלא זכרתי מה שמעלתני מן סטוכה בשבלי בידך בהיותי בסעדתי:

מצודת דוד

מנגד פני ה' כי מגדו מעמוד לבקש נפש: כאשר ירדוף. ל"נ כמלך מחמיד ומתעצם לבקש פרעוש הקופץ ממקום למקום למצר מלך מהמלכים מיוצא לצלוף בכליים אחר הקולע והוא גם עוף אחר יתעצם המלכים לרדוף אחריו ועלזדו ול"נ רודף הוא אחר הדוש כלומר אחר אב גדול ומבוד: (כא) שוב. הזר לבימי כי לא אעבה לך עוד רעה בעבור כי הסובה היקרה בפני בעיניך הנה הסכלתי ואשגה הרבה מאד בלבלתי לבדוף על לא דבר: (כב) ויעבר. כי על כל זה לא המנין למשול ולהמית בשמאל ובימין בשמאל: (כג) איש. לכל אים יסיב לדקתו וכלל

מצודת ציון

ומכיוצא בזה אל תכר כמו ספמני נא (לעיל ב'): (כ) פרעוש. היא כיוצא במוכח: הקורא. סם עוף כמו קורא דגר (ירמיה י"ז): (כא) יקרה. ענין מהיוקר: הסכלתי. מל' סכלות ופפשות ראשונה. מל' מגנה ושגגה:

לקוטי יקרים

פירוש ע"ט

הַיּוֹם זֶאל גיט פַאלֶן מֵיין בְּלוּט צוּא דֶּר עֶרְד פּוּן אַקְעֶגֶן פַּר נאָס כִּי יָצָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל דֶעֶן עֶר אִיז אַרוּם גיגאנגֶן דֶער מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל צוּ זוּכֶן אֵיין פְלוֹיא כַּאֲשֶׁר יִרְדֹּף הַקּוֹרֵא בֶּהָרִים אָזוֹ וִוי עֶר טוּט נָאךְ יאָגֶן דֶר קוֹרֵא אויף דיא בֶּערְג דָאס איז אֱמֶת פוּנְדֶּעם נָאךְ יאָגט נָאךְ נָעמְטֶן פּוּן אַנְדֶרֶי פֵיינְדֶּ אוּג וְעמְט זִיךְ אוֹף וַיַּעֲרֹץ אֵיעֶר׃ (כא) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הָט שָׁאוּל גֶּזאָגְט חָטָאתִי אִיךְ הָאב גִּזינְדִיגְט שׁוּב בְּנִי דָוִד קֶעֶר דִיךְ אוּם מֵיין זוֹן דָּוִד דֶעֶן אִיךְ וֶועל דִיר שׁוֹן מֵיין קֶרִין בֵּייוּ גִיט טוּאן תַּחַת אֲשֶׁר יָקְרָה נַפְשִׁי דֶעֶר וַיְיל עֶם אִיז טַיֶיעֶר גִיוֶועֶן מֵיין נֶפֶשׁ אִין דַיינֶע אוֹגֶן דֶעֶם הַיּוֹם הַזֶּה הִסְכַּלְתִּי נוּן אִיךְ הָאב פַּר נאַרִישְׁט וְאֶשְׁגֶּה הַרְבֵּה מְאֹד אִין הָאב זִיעֶר פִּיל גְּטוּטְט גְּרִיבְּט בְּלוֹטְבֶר גְּשׁוּגְּגָה׃ (כב) וַיַּעַן דָּוִד וַיֹּאמֶר הִנֵּה הַחֲנִית הַמֶּלֶךְ דָּא אִיז שְׁפִּיז פּוּן דֶעֶם מֶלֶךְ לָאז אִיבֶּר פָּאלֶן אַיינֶר פּוּן דִי יוּנְגֶן אוּג נָאל וְיַעֲבֹר אוּג נָאט זָאל אוּם קֶערֶן צוּ אִימְלִיכְּעֶן

אֲמָנָתוֹ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה וְהַיּוֹם בְּיָדְךָ
וְלֹא אָבִיתִי לִשְׁלֹחַ יָדִי בִּמְשִׁיחַ יְהוָה׃
כד וְהִנֵּה כַאֲשֶׁר גָּדְלָה נַפְשְׁךָ הַיּוֹם הַזֶּה
בְּעֵינָי כֵּן־תִּגְדַּל נַפְשִׁי בְּעֵינֵי יְהוָה
וַיַּצִּלֵנִי מִכָּל־צָרָה׃ כה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
דָּוִד בָּרוּךְ אַתָּה בְּנִי דָוִד גַּם עָשֹׂה
תַּעֲשֶׂה וְגַם יָכֹל תּוּכָל וַיֵּלֶךְ דָּוִד לְדַרְכּוֹ
וְשָׁאוּל שָׁב לִמְקוֹמוֹ׃ כז א וַיֹּאמֶר דָּוִד
אֶל־לִבּוֹ עַתָּה אֶסָּפֶה יוֹם־אֶחָד בְּיַד

וְיָת קוּשְׁטְיָה דְמַסְרָךְ יְיָ
יוֹמָא דֵין בִּידִי וְלָא
אֲבִיתִי לְאוֹשָׁטָא יְדִי
בְּמְשִׁיחָא דַייָ׃ כד וְהָא
כְּמָא דִי יְקִרַת נַפְשָׁךְ
יוֹמָא דֵין בְּעֵינָי כֵּן תִּתְיַקַר
נַפְשִׁי קֳדָם יְיָ וְיִשֵׁיזְבִינַנִי
מִכָּל עָקָא׃ כה וַאֲמַר
שָׁאוּל לְדָוִד בְּרִיךְ אַתְּ
בְּרִי דָוִד אַף מְמַלָּךְ
תִּמְלוֹךְ וְאַף אַצְלַח
תַּצְלַח וַאֲזַל דָּוִד
לְאוֹרְחֵיהּ וְשָׁאוּל תַּב
לְאַתְרֵיהּ׃ א וַאֲמַר דָּוִד
בְּלִבֵּיהּ דְּלָמָא אִתְמְסִיר
יוֹמָא חַד בִּידָא דְשָׁאוּל
לֵית

מהר"י קרא

העתופות שבהרים: (כה) גם עשה תעשה. מלוכה על ישראל. כמו עתה תעשה מלוכה ראתאב:

רש"י

(ירמיה י"ז י"ח) ומרדף חמר קני חמר טופות ויוסב על בילעם: (כג) ישיב לאיש. לכל לדיק ולדיק:

כז (א) עתה אספה יום אחד. שמא יתרוג ויכח עלי פתחום:

רד"ק

אשר נתנך ה' היום ביד. כמו בידי וכן ת"י וכן עוד ומרת יה כמו וזברתי ויתכן לפרש ביד ספיק ואע"פ שהוא קטון והנסמך

מצודת ציון

(כג) ביד. כ"ל בידי: ולא אביתי. ולא לליתי: (כה) יכול תוכל. מלשון יכולת: **כז** (א) אספה. מלשון כליון: ונואש. מלשון יאוש כמו

כז (א) עתה אספה. כי חמר מכרת כאן ממעיל משה בלא יוסיף עוד להדוף ממהיו כאשר כתבתי למעלה אמנם בעל כל זה

לקוטי יקרים

פון זיך אַפֿער נים הרגענן. דאָס וועלבער־גע האָט גיפֿרעגט דָּוִד בייא שָׁאוּל, אפֿילו אויך וואָלט שוין גוט־ווילן אַפֿטאָ זיך וואָלט איך דאָך דיך נים ערהרגעט. עם וואָלט דיך נאר געפֿינגען, דיא קנאָה, אפֿער דערהרייגט בין איך דאָך נאָך נים קיין מלך. בייטאָם דאָך דיך דיא קנאָה אויך נים. אוי פֿר וועם קומט מיך צו הרגענן. אוי דען דם מדה כנגד מדה. נאָך וועל איך דיר נייוון דיין חטאת. עם אוי דא אפֿיציעל וואָס ער אוי אפֿרים פר קינדן נים האבן קינדר. אוי ער אוי מקנא די אנדערע פֿיינט וואָס זיי האבן קינדר אוי דיא קינדר לויפֿן נאָך זייערע טוטערס, לויפֿט דער פֿיינט אויך דיא בערג אוי רופֿט אוי פֿייפֿט עם זאלין צו זאמען קומען צו אים פיל פֿרעמדע פֿיינט. די פֿיינט פֿאַרזאמלען זיך צו אים. זיי דערשרעקען אָבער אז דאס אוי נים זייער מוטער אנשלוסיפֿן זיי פון אים, אוי אזוי אוי דר פֿיינט שטענדיג בשעטים, ער רופֿט זיי אוי זייא אנשלוסיפֿן פון אים. אוי דען דאס נים אנערשטיים פון דם פֿיינט זיך צו זיך. דם זעלבינג הם דוד ניזאָגט צו שָׁאוּל אים וואונדן אוי אפֿשל צום פֿיינט קומען. דיא מלוכה בייהער שוין צו דוד אוי אלע יודין ווערן שוין גירופֿן זייני קינדר אוי וויללן זיך שוין פֿארזאמלען אונטר זייע פֿאָנען. נאָר שָׁאוּל רופֿט זיי נאָך צו זיך אוי דיא יודין פֿארזאמלן זיך צו אים. זייא דערשרעקען שוין אבער אז נים שאוּל בלייבט זייער פאטער נאר דוד

וגם זיין זייער פאטער. אוי דען דאס נים נאר־ש שאוּל וואס אוי ער וויל טים כח צו זאמן נעמן די יודין אונטר־זייע פלאָנען. ווען נאם הם אים אפֿזיצונגס פון די כלילה אוי הם די כלילה נגמר צוא דוד, אויף דם הם אים שאוּל מדה גיוואָרן. וואס איך וויל דיך הרגענן, תמאתי, האב איך בעזיצט אים. אוי זאג דיר כיולא. אוי זאג דיר מער קיין שלעכטם מאן, אוי וואס איך שמארך מיך צו פֿארזאמלן דיא יודין אונטר זייע פֿאָנען אוי דאס הסכמתי. דס אוי פאקי נארש פון מיר. אוי טוא פֿארזיכטן פֿעלער, איך וועה או דיא מלוכה אוי נים זייער. נאר צוא דיר אוי דיא גיזאָגט איך אייביג:

טו ויאמר דוד אל לבו עתה אספה יום אחד וגו'. אפילו שאוּל האם איצם גיבענטשט דוד אוי האם אים גירופֿן קיין וחן.

שְׁאוּל אֵין־לִי טוֹב כִּי־הִמָּלֵט אִמָּלֵט וְ
אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְנוּאַשׁ מִמֶּנִּי שָׁאוּל
לְבַקְשֵׁנִי עוֹד בְּכָל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל
וְנִמְלַטְתִּי מִיָּדוֹ׃ ב וַיָּקָם דָּוִד וַיַּעֲבֹר הוּא
וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר עִמּוֹ אֶל־אָכִישׁ
בֶּן־מָעוֹךְ מֶלֶךְ גַּת׃ ג וַיֵּשֶׁב דָּוִד עִם־
אָכִישׁ בְּגַת הוּא וַאֲנָשָׁיו אִישׁ וּבֵיתוֹ
דָּוִד וּשְׁתֵּי נָשָׁיו אֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית
וְאֲבִיגַיִל אֵשֶׁת־נָבָל הַכַּרְמְלִית׃ ד וַיֻּגַּד
לְשָׁאוּל כִּי־בָרַח דָּוִד גַּתָּה וְלֹא־יוֹסִף עוֹד
לְבַקְשׁוֹ׃ ה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אָכִישׁ אִם־
נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתְּנוּ־לִי מָקוֹם

תרגום

לַית לִי מִדְּעַם דְּטָב
אֲרֵי אֵשְׁתֵּיזָב לְאַרְעָא
אֲשְׁתֵּיזֵב וְאֶרְחָא
פְּלִשְׁתָּאֵי וְיִנּוּחַ מִנִּי
שָׁאוּל לְמִבְעֵנִי עוֹד בְּכָל
תְּחוּם אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל
וְאֶשְׁתֵּיזִיב מִן יְדֵיהּ׃
ב וְקָם דָּוִד וַעֲבַר הוּא
וְשִׁית מְאָה גַּבְרָא
דְּעִמֵּיהּ לְוָת אָכִישׁ בַּר
מָעוֹךְ מַלְכָּא דְגַת׃
ג וִיתֵיב דָּוִד עִם אָכִישׁ
בְּגַת הוּא וְגַבְרוֹהִי גְּבַר
וְאֶנַשׁ בֵּיתֵיהּ דָּוִד וְתַרְתֵּין
נְשׁוֹהִי אֲחִינֹעַם
דְּמִיזְרְעֶאל וַאֲבִיגַיִל
אִתַּת נָבָל דְּמַכַּרְמְלָא׃
ד וְאִתְּחֲוָא לְשָׁאוּל אֲרֵי
עֲרַק דָּוִד לְגַת וְלָא
אוֹסִיף עוֹד לְמִבְעוֹתֵי׃
ה וַאֲמַר דָּוִד לְאָכִישׁ אִם
בְּעַן אַשְׁכַּחְתִּי רַחֲמִין
בְּעֵינָךְ יִתְּנוּן לִי אֲתַר
בְּחַדָא

דר״ק

פתח בם״פ פתח באתנח יסף קרי

(ג) אל אכיש בן מעוך מלך גת . יש לשאול היאך הלך אליו והוא היה כבר בסכנה עמו עד שהתהולל ונמלט משם ויש לפרש כי בשעם ההיא היה דוד לבדו והתנבר שם וכשראה שהכירוהו פחד אבל עתה בא בשש מאות איש וקודר שנבנם לגת שלח לאכיש כי התבאש בשאול ובעבו ואם ירצה ישב עמו הוא ואנשיו ויעזרהו להלחם בישראל והודיע עצמו כי הוא דוד ואכיש קבלו בשלום

מצודת דוד

דודפו ומכם עוד כי פן כעבור שרופה מיד הלוחמו יבקל עוד לבקשני עוד . כלומר כקבני עד הנה כל גבול ישראל׃ (ג) אל אכיש . לף כמבראשונה פחד ממנו והסוללו בידם ונמלט מכל מכיר בה וכם מלות מים עמו ולף מדע ככתוב בשאול הסגיר ממנו לבקשני עוד׃ (ה) ערי השדה . מבלי

לקוטי יקרים

פּוּן דֶּעסְטְוועגען הָאט דָּוִד נִיט גֶיוָואלְט פָאר־וְיבֶּערִין אוּף דִּיא רֵייד . וַיֹּאמֶר דָּוִד הָאט גֶעוואוסְט אַז שָׁאוּל אִיז נִיט שְׁטַארְק גְענוּג בַּיי דִּיעֶר גִידאנְקֶן , סְם קוּמְט עְפְּטֶערְס אוּף אִים שְׁלֶעכְטֵי גִידאנְקֶן . דִּעְרִיבֶּער הָאט דָּוִד גְּנוּגזָם אֲסָפֵה יוֹם אֶחָד . אִיךְ וֶועל פָּאר־לָאנְדְט וֶועְרִין אַיין סָאמ . דָּד מָאכ וְעָם אוּף אִים וועְם זַיין דָּעד רוּחַ רָעָה . אֲשֶׁלֶעכְטֶר גֵייכְם . דֶּעם מָאכ קֶען אִיךְ פָּאר־לָאנְדְט וֶועְרִין פּוּן אִים . וִוי עָם הָט גִישְׁרָאפְּן וְוִען דָּד רוּחַ רָעָה אִיז גִיקוּמֶן אוּף שָׁאוּל הָם עֶר גִיוָואר־פָּען זַיין שְׁפִּיז אוּף דָּוִד עֶר זָאל אִים הֶרְגֶען . דֶּעריבֶּער וועל אִיךְ אַנְטְלוֹפְן צוּ דִּי פְּלִשְׁתִּים . שָׁאוּל וֶועם מֵיינֶן דִּי פְּלִשְׁתִּים וְועלֶן כִּיךְ גָענוּגִים הֶרְגֶען וֵייל אִיךְ הָאב גֶעהֶרְשְׁט גְלֵייכְצֵייטִיג וְועם עֶר שׁוֹן וֶועֶן מִיר זָאל נִים מְרַאכְטֶן אוּז אִיךְ וֶועל גִיר־עֶשֶׁט וָועְרִין פּוּן אִים , אוּז דָּוִד מִים זַיינֶע וְעֶקֶם הוּנְדֶערְט פְּעְנְשְׁטִין זַענֶן אֲרַיין צוּ דִּיא פְּלִשְׁתִּים׃

אַחִינוֹעַם פּוּן יִזְרְעֶאל אוּז אֲבִיגַיִל דָּאם וַוייב פּוּן נָבָל פּוּן כַּרְמֶל׃(ד) וַיֻּגַּד לְשָׁאוּל אוּז עֶם אִיז גְנָאגְט גְנוּאָרְן צוּ שָׁאוּל אַז דָּוִד אִיז אַנְטְלוֹפְן גְנוּאָרְן קֵיין גַּת וְלֹא יָסַף עוֹד לְבַקְשׁוֹ הָאט עֶר שׁוֹן נִיט גְמֶעְרְט נָאךְ צוּא זִיכֶן אִים : (ה) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אָכִישׁ הָאט דָּוִד גְנָאגְט צוּ אָכִישׁ אוּב אִיךְ הָאב גְנָפוּנֶן חֵן אִין דַיינֶע אוֹגֶן יִתְּנוּ לִי מָקוֹם לְאַז מֶען גָעבֶּן צוּ מִיר אַ אוֹרְט אוּז אַיינֶע פּוּן דִּיא פֶּעלְד שְׁטֶעט וְאֵשְׁבָה שָׁם אוּז וֶועל אִיךְ וֶועל זִיצֶן דָּאר־טֶען הֲמָה יֵשֵׁב עַבְדְּךָ אוּז וְואורום זָאל דַיין קְנֶעכְט וִיצֶען אִין דֶּעד עִיר מַלוּכָה מִים דִּיר אוּז זָאל זַיין צוּ דִּיר צִיא

בְּאַחַת עָרֵי הַשָּׂדֶה וְאֵשְׁבָה שָּׁם וְלָמָּה
יֵשֶׁב עַבְדְּךָ בְּעִיר הַמַּמְלָכָה עִמָּךְ׃
ו וַיִּתֶּן־לוֹ אָכִישׁ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־צִקְלַג
לָכֵן הָיְתָה צִקְלַג לְמַלְכֵי יְהוּדָה עַד
הַיּוֹם הַזֶּה׃ ז וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־
יָשַׁב דָּוִד בִּשְׂדֵה פְלִשְׁתִּים יָמִים
וְאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים׃ ח וַיַּעַל דָּוִד וְאַנְשָׁיו
וַיִּפְשְׁטוּ אֶל־הַגְּשׁוּרִי וְהַגִּרְזִי וְהָעֲמָלֵקִי
כִּי הֵנָּה יֹשְׁבוֹת הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵעוֹלָם
בּוֹאֲךָ שׁוּרָה וְעַד־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ ט וְהִכָּה
דָּוִד אֶת־הָאָרֶץ וְלֹא יְחַיֶּה אִישׁ וְאִשָּׁה

בְּחַדָּא מִן קִרְוֵי חַקְלָא
וְאֵתִיב תַּמָּן וְקָמָא יְתִיב
עַבְדָּךְ בְּקִרְוָתָא מַלְכוּתָא
עִמָּךְ׃ ו וְיָהַב לֵיהּ אָכִישׁ
בְּיוֹמָא הַהוּא יַת צִקְלַג
בְּגִין הָוַת צִקְלַג לְמַלְכַיָּא
דְּבֵית יְהוּדָה עַד יוֹמָא
הָדֵין׃ ז וַהֲוָה מְנַן יוֹמַיָּא
דְּיָתִיב דָּוִד בְּקִרְוֵי
פְּלִשְׁתָּאֵי יוֹמִין עִבָּן
בְּעַנָּן וְאַרְבְּעָא יַרְחִין׃
ח וּסְלִיק דָּוִד וְגַבְרוֹהִי
וְאִתְנַגִּידוּ עַל גְּשׁוּרָאֵי
וְעַל גִּזְרָאֵי וַעֲמַלְקָאֵי
אֲרֵי אִינוּן יַתְבָה אַרְעָא
דְּמֵעֲלְמָא מָאתָא
דְּחַגְרָא וְעַד אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם׃ ט וּמְחֵי דָּוִד

מהר"ו קרא והגזרי קרי רש"י

כז (ו) לכן היתה צקלג למלכי יהודה. שאם באו מלכי ישראל לעזור אל צקלג לאחר שכיבשו ישראל את צקלג היו משיבין מלכי יהודה והלא אכיש נתנה לנו לדוד: (ז) ימים וארבעה חדשים. פי' שנה וד' חדשים: (ח) כי הנה ישבות הארץ אשר מעולם. לא הלכו בגולה מעולם וידע דוד שימצא שלל

(ה) ולמה ישב עבדך וגו'. מיעוט ימים שנים. וז"ל לפרש ימים וארבעה חדשים. זה שנה שהרי לא הלך דוד אצל אכיש עד שמת שמואל ושאול לא מלך לאחר מיתת שמואל אלא הרבעה חדשים כמו שמצינו בסדר עולם וגם ממנין שנותיו של עלי ועשרים שנה שהיה

המלון בקריית יערים הרי שנים שנה לא מהם חמשים ושתים של שמואל ושנה אחת לעיכורו עם הרבעה חדשים הללו ושבע שנים שמלך דוד בחברון קודם שהכיתו את הפלשתים מקריית יערים נמצא שלא מלך שאול לאחר מיתת שמואל יותר מהרבעה חדשים: (ח) ויעל דוד. לשון הוה הוא תמיד היה רגיל בכך: בואך שורה. מן מעלה למצרים:

רלב"ג

(ה) בשדה ערי השדה. רוצה לומר בשדה הערים הבלתי מוקפים לו ולאנשיו עיר להם לבדם: (ו) למלכי יהודה. אעפ"י שאנו רואים כי בעת כיבוש הארץ היתה צקלג לבני יהודה אפשר כי על שם סופו נכתבה שם או אפשר שכבשוה או ואחרי כן לקחוה פלשתים מידם ומיום שישב בה דוד נשארה לו על כן היתה למלכי יהודה מהיום ההוא ומעלה לפיכך אמר למלכי יהודה ולא אמר ליהודה: (ז) ימים וארבעה חדשים. לא יתכן לפרש ימים זה שנה שהרי שאול לא מלך אלא שתי שנים וכל הענינים שהיו לדוד עם שאול אי אפשר שבשמנה חדשים היו ועוד כי דוד לא ירד בשדה פלשתים אלא אחר מיתת שמואל ומיתת שמואל לא קדמה למיתת שאול אלא שבעה חדשים לפיכך אנו כפרשים יכוים ככשכוגו ורוצה לומר ארבעה חדשים יקצה ימים מהחדש החמישי וכן תרגם יונתן יומין וארבעה יחירין ובקצת נוסחאות יש עידן בעידן וארבעה יחרין ר"ל שנה וארבעה חדשים: (ח) כי הנה ישבות הארץ אשר מעולם. פי' כי אותן משפחות שזכר היו יושבות באותה הארץ מקדם לבסוח עד בואכה שורה ועד ארץ מצרים ולפיכך לא היו נשמרים כי לא

מצודת ציון

לח מאנשי גוסס(יהושע ט"ו): (ו) ימים. שנה: (ח) וישמשו. כתפוז' כדרך שלמדנים: בואך שורה. עד סמך תבוא לשון וכמלו ידבר עם צקלג. לקוח מהמלכה עמך: (ו) ויתן לו וגו'. את המלוכה לכל בני השבט: (ח) כי הנה וגו'. כ"ל לפי שהיו מעולם מיושבי סמכן סביב ולא כתה עליהם מלחמה לטרדם ממנה לזה לא

מצודת דוד

מומה סביב כי חסר בן לא ימנין בו מכים לתת לו עיר בלומה כי בן יקוב בחוזק הציר וימנוד בו: בעיר חממלכה עמך. כי מהיה נמשל לך כי יתיקרו המלוכה כעבור מאני: (ו) ויתן לו וגו'. את צקלג. לקח שהכפר יהובש נמשל שהיתה מחלק יהודה חולי לשמ"ו לקחוה הפלשתים מידם: למלכי יהודה. כי מכים נתנה לדוד ולא המלוכה לכל בני השבט: (ח) כי הנה וגו'. כ"ל לפי שהיו מעולם מיושבי סמכן סביב ולא כתה עליהם מלחמה לטרדם ממנה לזה לא

פירוש ע"ט

אַיִן מַשְׁא׃ (ו) וַיִּתֶּן לוֹ אָכִישׁ הָאָם אִים אָכִישׁ גְּעֶבֶּן
דוּ שַׁטָאט צִקְלַג לְבֶּן הַיְתָה הוּגוּ׳אָבֶר דֶעם אִיז גְּוֶועֶן דוּ
שַׁטָאט צִקְלַג צוּ דִי מְלָכִים פוּן שֶׁבֶט יְהוּדָה בִּיז אִין
הַיִינְטִיגֶן טָאג׃ (ז) וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים אוּנ עֶס אִיז גְּוֶועֶן
דִי צָאל פוּן דִיא טָעג וְוָאס דָּוִד אִיז גְּוֶועֶן אִין דֶעם
פֶּלֶשְׁתִּים יָמִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים צָוַוויי טָעג
אוּנ פִיר חֳדָשִׁים׃ (ח) וַיַּעַל דָּוִד וַאֲנָשָׁיו אוּנ עֶר פָלֶעגְט
פָּלֶעגְט נִיט לָאנְן לָעבֶּן אַיין מַאן אוֹדֶר אַיין אִשָּׁה

ולקח

וְלָקַח צָאן וּבָקָר וַחֲמֹרִים וּגְמַלִּים
וּבְגָדִים וַיָּשָׁב וַיָּבֹא אֶל־אָכִישׁ: י וַיֹּאמֶר
אָכִישׁ אַל־פִּשְׁטֹתֶם הַיּוֹם וַיֹּאמֶר דָּוִד
עַל־נֶגֶב יְהוּדָה וְעַל־נֶגֶב הַיְרַחְמְאֵלִי
וְאֶל־נֶגֶב הַקֵּנִי: יא וְאִישׁ וְאִשָּׁה לֹא־
יְחַיֶּה דָּוִד לְהָבִיא גַּת לֵאמֹר פֶּן־יַגִּדוּ
עָלֵינוּ לֵאמֹר כֹּה־עָשָׂה דָּוִד וְכֵן
מִשְׁפָּטוֹ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר יָשַׁב בִּשְׂדֵה
פְלִשְׁתִּים: יב וַיַּאֲמֶן אָכִישׁ בְּדָוִד לֵאמֹר
הַבְאֵשׁ הִבְאִישׁ בְּעַמּוֹ בְיִשְׂרָאֵל וְהָיָה
לִי לְעֶבֶד עוֹלָם: כח א וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם

עָאן וְתוֹרִין וְחֵמָרִין
וְגַמְלִין וּנְסִיב לְבוּשִׁין
וְתָאִיב וְאָתֵי לְוָת אָכִישׁ:
י וַאֲמַר אָכִישׁ לְאָן
אֲתַנַּדְתּוּן יוֹמָא דֵין
וַאֲמַר דָּוִד עַל דָּרוֹם
יְהוּדָה וְעַל דָּרוֹם
יַרְחְמְאֵלָה וּלְדָרוֹם
שַׁלְמָאָה: יא וּגְבַר וְאִתָּא
לָא מְקַיֵּם דָּוִד לְאַיְתָאָה
לְגַת לְמֵימַר דִּלְמָא יְחַוּון
עֲלָנָא לְמֵימַר כְּדֵין עֲבַד
דָּוִד וּכְדֵין הֲנַת הִלְכָתֵיהּ
כָּל יוֹמִין דַּהֲוָה יָתִיב
בְּקֵירְוֵי פְּלִשְׁתָּאי:
יב וְהֵימִין אָכִישׁ בְּדָוִד
לְמֵימַר אִתְנְדָאָה אִתְנַדִּי
בְּעַמֵּיהּ בְּיִשְׂרָאֵל וְיֶהֱוֵי
לִי עַבְדָּא פְּלַח עָלַם:
א וַהֲוָה בְּיוֹמָיָא הָאִינוּן

רש"י

(י) אל פשטתם. לת"ד מהלפת כמו"ן כמו ויעם לו נמכה כספר עזרא (נחמיה י"ג ז') כמו לנכה:

רד"ק

חיתה להם מלחמה עם אדם ודוד בא עליהם והכה הארץ ושלל שלל רב ולא היה נודע מי היה עושה להם זאת הרעה כי לא יחיה איש ואשה: (י) אל פשטתם היום. כמו אן פי' כי חיילות פושטים ורצים בארץ לשלול שלל ולבוז בז כמו לשכה ונשכה וכן תרגם יונתן לאן אתנגדתון יומא דין והחכם רבי יונה פירשו בחלוף ע"ן לא"ף ויהיה מי מכתתר עמו כלומר על מי פשטתם והחכם רבינו אברהם אבן עזרא פי' כמשמעו והוא דרך שאלה לא פשטתם היום והם חשיבו כן פשטנו במקום פלוני ופלוני. על נגב יהודה. פעם היו אומרים על נגב יהודה פעמים על נגב הקני וירחמאלי היא משפחה משבט יהודה והיא משפחת ירחמאל בן חצרות וכן זכר אותה כשלוח דוד להם מהשלל ולאשר בערי הירחמאלי ולאשר בערי הקני נראה כי סופרות היו ערי אלו המשפחות אלו לאלו והקני הוא משפחת יתרו שנתגיירו וישבו בתוך בני יהודה כמו שכתב בספר שופטים. ופי' דרום כ"ש נגומו: (יב) הבאיש בעמו. כיון שהוא פרשם עליהם תמיד נראה כי נתנר בעמו שלא ישלים

מצודת דוד

היו נפטרים ועשה כמה דוד כלומו: (י) ויאמר אכיש. ובפעמים לפנים לומר לו וכי לא פשטתם היום ולא עשיתם מלחמה מלחמה: ויאמר דוד. והיה דוד משיב כן פעמים גם היום פשט למר לו על נגב יהודה ופעם למר לו על נגב הירחמאלי וכו' למען ישוב מהבטים בעמו: (יא) ואיש וגו'. מלשני הגזורי וגו': לאמר. כי למר כן יגידו למר בפעמים פושטים לפ על כני עמו: (יב) ויאמן.

מצודת ציון

מי שמכיר המקום: (י) אל. מקום לפ: פשטתם. נפשוטם נהלכם ולשלול שלל: נגב יהודה. בדמומה של יהודה: הירחמאלי. שם משפחה מבני יהודה: הקני. מכני מוכר חותן משה שהיו מתחברים לישראל ונכנסו בגבולת יהודה: (יא) מישפטו. מנהגו כמו ומשפט הכהנים (לעיל ב'): (יב) הבאיש תבאיש. ר"ל מתם כעם כבדבל הנפשם כמו נכשם יתחלל בפלשתים (לעיל י"ג):

מהר"י קרא

רב בהם: (י) אל פשטתם. אין פשטתם: (יא) כה עשה דוד וכח משפטו. כח עשות דוד. שפרשם אל חנשידי הנגזבי והעמלקי שהן התחת יד אכיש: וכח משפטו. שאינו מחית איש ואשה שיגיד!

רלב"ג

מומס: (י) אל פשטתם. הוא כמו על והכלון בו על מי

פירוש ע"ט

וְנָקַח צאן וּבָקָר אוּנ פָּלְעָנְט נָעמָן שָׁאף אוּנ רִינְדֶר אוּנ
אֵיזֶלָן אוּנ קָעמֶלָן אוּנ קֶלְיידֶר יַיָשָׁב וַיָבא אֶל אָכִישׁ
אוּנ פָּלְעָנְט זִיךְ אוּם קֵערִין אוּנ פָּלְעָנְט קוּמָן צוּא
אָכִישׁ: (י) וַיאמֶר אָכִישׁ אוּנ וָעַן אָכִישׁ פָּלְעָנְט וָאנְען
צוּ אִים אַל פִּשְׁטָתֶם הַיוֹם וְוִי הָט אִיר זִיךְ פַּר שְׁפָּרְיוֹט
הַייְנְט וַיאמֶר דָּוִד פָּלְעָנְט אִים דָּוִד וָאנְען עַל נֶגֶב יְהוּדָה
אוֹף דָּרוֹם זַייט פּוּן יְהוּדָה אוּנ אוֹף דָּרוֹם זַייט פּוּן
יַרְחְמְאֵלִי אוּנ אוֹף דָּרוֹם זַייט פּוּן קֵינִי: (יא) וְאִישׁ
וְאִשָּׁה אוּנ אַיין מַאן אוֹדֶר אַיין אִשָּׁה פָּלְעָנְט דָּוִד נִיט
לָאנְן לֶעבֶּן צוּא בְּרֶענְגֶן קֵיין גַּת דָּעמְן עֶר הָאט זִיךְ
גֶּטרַאכְט פָּן יַגִּידוּ עָלֵינוּ לֵאמֹר מָאמָר וָועלֶן זַייא אוּם

וַיִּקְבְּצוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־מַחֲנֵיהֶם לַצָּבָא
לְהִלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל־
דָּוִד יָדֹעַ תֵּדַע כִּי אִתִּי תֵּצֵא בַמַּחֲנֶה
אַתָּה וַאֲנָשֶׁיךָ: ב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אָכִישׁ
לָכֵן אַתָּה תֵּדַע אֵת אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה עַבְדֶּךָ
וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל־דָּוִד לָכֵן שָׂמְךָ
לְרֹאשִׁי אֲשִׁימֶךָ כָּל־הַיָּמִים: ג וּשְׁמוּאֵל
מֵת וַיִּסְפְּדוּ־לוֹ כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּרֻהוּ
בָּרָמָה וּבְעִירוֹ וְשָׁאוּל הֵסִיר אֶת־

וכנשו פלשתאי ית
משריתהון לחיל א
לאנחא קרבא בישראל
ואמר אכיש לדוד
תדע אדי עמי תפוק
במשריתא אוף גברך:
ב ואמר דוד לאכיש כדן
את תדע ית די יעבד
עבדך ואמר אכיש לדוד
כדן נטרא לרישי
אשוונך כל יומיא:
ג ושמואל מית וספדו
עלוהי כל ישראל
וקברוהי ברמתא וספדו
עלוהי אנש בקרתיה

ת"א ושמואל מת . כאמת סו מולין לפ : (בכח ח) :

מהר"י קרא

כח (ג) ושמואל מת ויספדו לו כל ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו . פי' ויקברוהו ברמה ואיש בעירו ספדו לו . וכ"ת ושמואל מת וספדו עלוהי כל ישראל וקברוהי ברמתא וספדו עלוהי אנש בקרתיה : ושמואל מת . ואי אפשר לשאול לדבר אתו שהרי נפטר : ושאול הסיר האובות ואת הידעונים .

רש"י

כח (ג) ושמואל מת . הרי כבר נאמר וימת שמואל אלא לפי שכח לדבר בשמואל שהולרך לדרום בשעלת חוב פתח ואמר ושמואל מת שהיה קיים ממנו היה שמואל דורש והוא הסיר האובות והולרך לנקר לסכה בעלת חוב : ויספדו לו כל ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו . וספדו עלוהי כל ישראל וקברוהי כרמתא וספדו עלוהי אנש בקרתיה . ובעירו מוסב על ויספדו לו ספדוהו ברמה

רלב"ג

פשוטה וזה מבואר מחשובת דוד לו :

רד"ק

עמהם עוד ומאם בהם כמו שמואם אדם דבר הנבאש : (ג) ושמואל מת. ואף על פי שספר מיתתו למעלה ספר בו הנה מפני המעשה שעשה שאול שדרש בבעל אוב בעבורו ואילו היה הוא חי לא היה דורש כי אם מאתו כי כבר הוא ביער האובות והידעונים ואף על פי כן נחשב לו לרשית האוב לעון גדול כמו שאומר עליו ב־דברי הימים וימת שאול במעלו וגו' וגם לשאול באוב לדרוש. ורבותינו ז"ל דרשו בן כן כתיב וימת שמואל וכתיב וישמואל מת אמר ר' יוסי וימת שמואל מת מיתת ודאי וימת שמואל אין הדברים אמורים אלא לענין נבל שנאמר וימת שמואל וכתי' בתריה ואיש במעון וגו' אמר רבי שמואל בר נחמני הכל סופדין ומופחתין כמיתת שמואל וזה הרשע עושה לו מרוחים רוצה ליטר שמחות : ויקברוהו ברמה ובעירו . לפי שהיו שתי רמיות בכו שאבר מן הרמתים לפיכך אמר ובעירו כלומר באותו רבה שהיתה עירו או פירוש ובעירו כי בתוך העיר קברוהו לא חוץ לעיר וכן כתיב למעלה בביתו ברמה ויונתן תרגם וספדו עלוהי אינש בקרתיה כלומר ספדו לו כל ישראל שבאו לקברו ספדו לו שם ברמת ואותם שלא באו ספדו לו כל אחד בעירו כי בכל ערי ישראל ספדו לו בשכר שהיו

מצורת ציון

כח (ה) לצבא . עין קמן מ"ל : (ג) האבות ואת הידעונים .

מצודת דוד

כח (ה) לצבא . לשון קבוץ : (ג) ושמואל מת . לפי שכח לומר בעניין שכתוב שמואל בעלת אוב לזה חזר ואומר שמואל מת כי מת היה מי היה שמואל זה : ובעירו . כתוב הסיר ולא מוזכר לה וכמ"ש למעלה בכתיבו בכתמה : ושאול הסיר . כי מת לא היה הסיר לא היה לריך לחפש אחר בשלא

משלי חכמים

(ג) וישמואל בת וגו' ויקברוהו ברמה ובעירו ושאול הסיר את האובות וגו' . ערשתינם דאתקן מיר ויסקן עם שפייס דאך שוון אין קפישל כה ויכת שמואל , שכואל איז נשמארבן , צוא וום שמיים דא נאך אבאל או שמואל איז נשמארבן , צוויישין פם פר וום שמיים ברמה ובעירו . מיין האם אים בנראבין אין רמה אוג איין שמאם . ועהם אוס מיין הם אים בנראבן אין צוויי ערטער . דם דריטע איז די שמאם וואו שמואל האם נעוואהנם הם דאך נעהייסן רמה , איז דאך נענוג אין פסוק זאל שפיין מיט הם אים בנראבין אין רמה , אדער עם זאל שפיין מען הם אים באגראבן בעירו . אין זיין שמאם , עירו אוג רמה איז דאך איין ארם , נאר מיר ווייסן או שמואל איז נוהן אין זיין צייט דר רבי פון אלע נביאים , די נבואה פלעגט קומן פון הקב"ה צו שמואל אוג פון שמואל פלעגט קומן די נבואות צו זיינע תלמידים . דם איז נוהן לכשל וויי איינר הם אנדערש כלי אוג ארוש די נדוסט שאול הם נפרעגט אין אלים בעלת אוב דרום זאגט ער אז שמואל איז נישטארבן וואלט וואלט

וכנשו פלשתאי ית משריתהון לחיל א לאנחא קרבא בישראל ואמר אכיש לדוד ידע תדע ארי עמי תפוק במשריתא אוף גברך: ב ואמר דוד לאכיש כדן את תדע ית די יעבד עבדך ואמר אכיש לדוד כדן נטרא לרישי אשוונך כל יומיא: ג ושמואל מית וספדו עלוהי כל ישראל וקברוהי ברמתא ובקרתיה אנש

הָאֹבוֹת וְאֶת־הַיִּדְּעֹנִים מֵהָאָרֶץ׃
ד וַיִּקָּבְצוּ פְלִשְׁתִּים וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ בְשׁוּנ�em
וַיִּקַּבֵּץ שָׁאוּל אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ
בַּגִּלְבֹּעַ׃ ה וַיַּרְא שָׁאוּל אֶת־מַחֲנֵה
פְלִשְׁתִּים וַיִּרָא וַיֶּחֱרַד לִבּוֹ מְאֹד׃
ו וַיִּשְׁאַל שָׁאוּל בַּיהוָה וְלֹא עָנָהוּ יְהוָה
גַּם בַּחֲלֹמוֹת גַּם בָּאוּרִים גַּם בַּנְּבִיאִם׃
ז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לַעֲבָדָיו בַּקְּשׁוּ־לִי אֵשֶׁת
בַּעֲלַת־אוֹב וְאֵלְכָה אֵלֶיהָ וְאִדְרְשָׁה־

ואמרו

וְשָׁאוּל פָּלִי יַת בִּידִין
וְזִכּוּרוּ מִן אַרְעָא׃
ד וְאִתְכַּנִּישׁוּ פְּלִשְׁתָּאֵי
וַאֲתוּ וּשְׁרוּ בְּשׁוּנֵם וּכְנֵשׁ
שָׁאוּל יַת כָּל יִשְׂרָאֵל
וּשְׁרוּ בְּגִלְבּוֹעַ׃ ה וַחֲזָא
שָׁאוּל יַת מַשְׁרִיַת
פְּלִשְׁתָּאֵי וּדְחִיל וְזָע
לִבֵּיהּ לַחֲדָא׃ ו וּשְׁאֵיל
שָׁאוּל בְּמֵימְרָא דַיְיָ וְלָא
קַבֵּיל צְלוֹתֵיהּ יְיָ אַף
בְּחֶלְמָיָא אַף בְּאוּרַיָא אַף
בְּנְבִיָּא׃ ז וַאֲמַר שָׁאוּל
לְעַבְדּוֹהִי בְּעוּ לִי אִתְּתָא
דַיְדָעָא לְאַסָּקָא בִּידִין
וַאֵזֵל לְוָתַהּ וְאֶשְׁאַל בַּהּ

רש״י בה

כמקרוהו וספדוהו וקוברוהו ושם בעירו: (ו) גם באורים. לפי שהרג נוב עיר הכהנים לא נענה:

רד״ק

מחזר בכל המקומות לשפשם: (ו) וישאל שאול בה׳ ולא ענהו. ידברי הימים אמר ולא דרש בה׳ אלא כיון שדרש באוב אחר כן כאילו לא דרש בה׳ שהרי השיגה דרישתו באוב כדרישתו בה׳ ומה שאמר וישאל שאול בה׳ מפרש אחר כן במה שאל ואמר גם בחלומות גם באורים גם בנביאים וכל גם וגם לרבות האחד על חבירו כמו גם אתה גם בנך גם בן בנך ופירוש בחלומות אנשים שעושין שאלת חלום ומה שאמר באורים והם לא היו אצלו שהרי היו עם אביתר שהיה עם דוד אשר ששלח שם אנשים לשאול בהם על המלחמה הזאת ופי׳ בנביאים תלמידי שמואל הנביא כמו שכתוב לתקח נביאים נבאים וגו׳: (ז) בקשו לי אשת בעלת אוב. אשת במוכרת כמו אשת יפת

סנהדרין עם רבותיו כמו שקדם וילך לתת הנביאים: (ז) בקשו לי אשת בעלת אוב. כתב הרב שמואל בן מאיר כהניהם שהיו בנוב עיר הכהנים המכוונים והמעולים מהם היה עם דוד לו היתה הסכנה על שלא נתנו מעשר תחת שאול לו יתקבלו שתי הסכנות יחד ויתכן נפלא מזה שלא עשהו על ידי עצמו. כתב הרב הנזכר שם היה מתת מעות ולזה גזר שמואל על זה שהיה עם מביאיהם עם דוד שמואל גם מלומות גם מלומים וכו׳ (ולפי שהמוכרים מוב כי לכוון היו: (ה) וירא ויחרד. לפי שהיו פלשתים עם לב: (ו) בה׳. ר״ל בנביאים ואוכים וידועים שלא מעט: ולא

פירוש ע״ט

וְאָלְט גְלָעבְּט וָאלְט שָׁאוּל פּוּן אִים גִפְּרָעגְט וְשָׁאוּל
הַסִּיר אוּנ שָׁאוּל הָט אֶפּ גְטָאן דִי בִישׁוּף מַאבְּר וָוס
הַיסָן אוֹבוֹת וְיִדְּעוֹנִי פּוּן לַאנְד דְרוּם הָאט שָׁאוּל
גְמוּזְט זוֹכֶן אֵין בַּעֲלַת אוֹב׃ (ד) וַיִּקָּבְצוּ פְלִשְׁתִּים אוּנ
דִיא פְלִשְׁתִּים הָאבֶּן זִיךְ אֵיין גְאַמֵילְט אוּנ הָאבֶּן
גְרוּהט אִין שׁוּנֵם וַיִּקָּבֵץ שָׁאוּל הָט שָׁאוּל אֵיין גְאַמֶלְט
כָּל יִשְׂרָאֵל אוּנ הָאבֶּן גְרוּהט אִין גִלְבֹּעַ׃ (ה) וַיַּרְא
שָׁאוּל הָאט שָׁאוּל גִזֶהן דִי מַחֲנֵה פּוּן דִיא פְלִשְׁתִּים
וְדָא הָאט עֶר מוֹרָא גִיהַאט וַיֶּחֱרַד לִבּוֹ מְאֹד אוּנ זַיין
הַארְץ הָט זִיךְ זֶיעֶר רֶר שְׁרָאקֶן׃ (ו) וַיִּשְׁאַל שָׁאוּל בַּה׳
אוּנ שָׁאוּל הָט גִפְּרָעגְט אִין רֶר וָאנ פּוּן גָאט וְלֹא עָנָהוּ
ה׳ אוּנ גָאט הָאט אִים נִיט גִיעֶנְפֶּרְט גַם בַּחֲלוֹמוֹת אוֹךְ
דוּרְךְ חֲלוֹמוֹת אוּנ אוֹךְ דוּרְךְ דִי אוּרִים וְתוּמִים הָט
עֶר גִפְּרָעגְט אוּנ גָאט הָאט אִים נִיט גֶעֶנְפֶּרְט וַיֹּאמֶר
עֶר הָט גְהֶרֶגְט נוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים גַם בַּנְּבִיאִים אוֹךְ דוּרְךְ
נְבִיאִים הָאט עֶר גִיפְּרָעגְט אוּנ אִיז נִיט גִיעֶנְטְפָּעְרְט גְוָואָרֶן׃ (ז) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְעַבְדָיו הָאט שָׁאוּל גְזָאגְט צוּ
זַיינֶי קְנֶעכְט וּוּקְט מִיר אֶ אִשָּׁה בַּעֲלַת אוֹב וְאֵלְכָה אֵלֶיהָ וגו׳ אוּנ אִיךְ וִוֶעל גֶיין צוּא אִיר אוּנ

וועל

בָּהּ וַיֹּאמְרוּ עֲבָדָיו אֵלֶיהָ הִנֵּה אֵשֶׁת בַּעֲלַת־אוֹב בְּעֵין דּוֹר׃ וַיִּתְחַפֵּשׂ שָׁאוּל וַיִּלְבַּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וַיֵּלֶךְ הוּא וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים עִמּוֹ וַיָּבֹאוּ אֶל־הָאִשָּׁה לָיְלָה וַיֹּאמֶר קָסְמִי־נָא לִי בָּאוֹב וְהַעֲלִי לִי אֵת אֲשֶׁר־אֹמַר אֵלָיִךְ׃ ט וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֵלָיו הִנֵּה אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁאוּל אֲשֶׁר הִכְרִית אֶת־הָאֹבוֹת וְאֶת־הַיִּדְּעֹנִי מִן־הָאָרֶץ וְלָמָּה

ואמרו עבדוהי ליה הא אתתא דרדעא לאסקא בידין בעין דור׃ ח ואשתכני שאול ולבש לבושין אוחרנין ואזל הוא ותרין גברא עמיה ואתו לות אתתא בליליא ואמר קסמי כען לי בידין ואסקי לי ית דאימר לך׃ ם ואמרת אתתא ליה הא את ידעתא ית דעבד שאול דשיצי ית בידין וית זכורו מן ארעא ולמא את

ת"א קסמי נא לי . כנהדרין נח :

מהר"י קרא יתיר ואו

ואי אפשר לדרוש בהן שהרי בישרן שאול׃ (ח) ויתחפש . שינה בגדיו׃

רש"י

(ח) ויתחפש שאול . שיצה בגדיו וכן התחפש וכת במלחמה (מלכים ג' כ"כ') וכן ברכ כה יתחפש לכוסי (חיוב ל' י"ח)

וכן ת"י ותאמר שמול: ויבאו אל האשה לילה. יום היה אלא מתוך שהיה דומה להם כלילה כך דרש רבי תנחומא׃

רלב"ג

החפץ כמו שעכבו מעליו וגם שאול כתוב לדרוש׃ (ח) ויתחפש שאול. כ"כ בגדיו כדי שלא יכירוהו כוליו ויבא אצלו מבוקשו עכ"ד התחפר בעלת אוב: קסמי לי לי כתוב . לומר שתגיד לי עתיד כתוב הוא לעורר הדעיון כדי שיגיע לו מזה מבוקשו והנה לא יעמוד קולו כי אם כשהוא והוא יעמוד קול כעוף ממך כלומרו וכיה כתוב מהרן קולך וכבר כתבנו בספר מלחמות ה' מה שיש בעניין הסודעה אמר הגיע בקסם מהמסתרין והנה תמצא ז"ל בעניין שאול הוא שהתעצה לא יעמוד בקולו אבל יעמוד קול כעוף ממך כלומרו כוחה תמונת המת הוא וכשאול לא יוכל שיעמוד דבריה מה שיגיד מהבטחתו על שהלחו והנה לא הלה תמונת שמואל והלא המצב אבל הטעלתו ולא במעשה היה הדברי׳ אבל שמע מוחם שאול כי היה שמה תכחודותיו בדבר התמונה היתה והנה הלחתו לה דמיוקם ממך עכשוח פעולות מה לעורר דמיונה והתכודדותה כוח ולולם שאול שבדי שמע מלו הדברים להתבונד דמיונו בדבר הטעלה עם מה שעורר זה הקסם מתבדר לה מי הוא זה אבל הטעלה לומו שהשמיע ממנה זה הוא שאול והנה זעקה הטעלה בקול גדול כלומרות תמונה מי שהטעלתו כי ממנה התבאר לה שאבר הטעלה לומו הוא שמואל הנביא ומי שהשמיע שמו שאול ומשהשמיע ממנה הוא שאול׃

רד"ק

תואר נפל אשת ואבר אשה ולא איש לפי שטעשה היה וכיוצא בו נמצא בנשים יותר מבאנשים לפי שהן קלות הדעת ולפיזם הוה אמר הכתוב בכשכה לא תחיה: הנה אשת בעלת אוב בעין דור . אמרו במדרש זו אשת צפניה אמו של אבנר: (ח) ויתחפש . השתנה שהפשים בגדי מלכות שהיה לובש ולבש בגדים אחרים כדי שלא הכירהו האשה: ושני אנשים עמו . אמרו בדרש זה אבנר וטפשא: ויבאו אל האשה לילה . גם זה בדי שלא תכירהו לפני׳ בא בלילה . ובדרש יום היה אלא מתוך שהיה דומה להם כלילה: קסמי . משפשאל על המנהג קסמי בשקל מלכי עלינו ונתפך הקמין חפך לקיין הפועל וע"א הפעל בקמין החב להתאהת המלה והקסב הוא כלל לכל הכעשים הנעשים בלאש לפי׳ אמר קסמי ופי׳ אחר כן באוב וכן וקסמים כידם בלעם בן בעור הקוס׳ כמו מקסם חלק הכתובים להם ולפעמים תוא פרש לקצ׳ הפעשים הנם בסו׳ ולא קסם בישראל וקוסם קסמים מעונן ומנחש כי כל אחת מלאכה אחת

מצודת ציון

בסות מיני קסם : (ח) ויתחפש . מלן מליסות והשתנות הכסות כמהר כמו התחפש וכמו כמלחמה (מ"ת כ"כ) : קסמי . הוא

מצודת דוד

(ז):(ז) אשת בעלת אוב.לפי שמלויה יותר בנשים וכן נאמר בחוקים מכשפה לא תחיה (שמות כ"ב) : (ח) קסמי נא לי . מעשה בעפוני

פירוש ע"ט

וועל פארשטן אין איר זיאמרו עברין אליו האבן זינע קנעכט גואגם צו אים זא איז האס די בישפה נקעגם ארצא ברענגן אוף דר וועלם די נשמה פון שמואל הנביא . האם רבי אבי׳ה גואגם עם אין נאך נים נוולן צוולף חדשים ווי שמואל איז נשמארבן . אוג אין דיא ערשטע צוולף חדשים קומט נאך דיא נשמה נוף , אוג נאך דיא צוולף חדשים זיינט ארזיך דיא נשמה אונטר דעם כבא התבוד , דם זאגם אונז דער פסוק שמואל מת . שמואל איז נשמארבן אוג טהן האס אים בעראבן אין רמה . פון דעסטוועגן ובידו . פעקעם נאך קומן די נשמה פון שמואל אין זין שמאם צום נוף . וויל עם איז נאך נוען פר צוולף חדשים אוג אז שמואל איז נשמארבן האבן דיא נביאים נים געוואוסט צו זאגן נביאות , נאר די כישפים פון אוב אוג ידעוני האבן נאך

לי אוב ברענג מיר אוף דעם ום איך דעם וועל דיר זאגן׃ (ט) ותאמר האשה אליו הט דיא אשה גואגם צו אים הנה אתה ידעת אשר הכרית ואת האוב אשר הט פר שניטן די בישוף

אַתָּה מִתְנַקֵּשׁ בְּנַפְשִׁי לַהֲמִיתֵנִי׃ ו וַיֹּאמֶר שָׁאוּל בִּיהוָה לֵאמֹר חַי־ יְהוָה אִם־יִקְרְךָ עָוֹן בַּדָּבָר הַזֶּה׃ יא וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶת־מִי אַעֲלֶה־לָּךְ וַיֹּאמֶר אֶת־שְׁמוּאֵל הַעֲלִי־לִי׃ יב וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה אֶת־שְׁמוּאֵל וַתִּזְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־שָׁאוּל לֵאמֹר לָמָּה רִמִּיתָנִי וְאַתָּה שָׁאוּל׃ יג וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ אַל־תִּירְאִי כִּי מָה רָאִית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֱלֹהִים רָאִיתִי עֹלִים

חזיתי ת"א מלכים נלחמי עולים . מגיגה ד סנהדרין סה .

רש"י הק' דגושה

(ט) מתנקש . מנקש תקלה : (יב) והזעק בקול גדול . שרואתו עולה שלא כדרך העולים שהמעלה מזכורו עולים רגליהם למעלה וזה עולה רגלו למעלה כמכיל ככודו של שמול : (יג) אלהים ראיתי עולים מן הארץ . מלאכים

מהר"י קרא

(ט) מתנקש . גורם מוקש : (יב) למה רמיתני ואתה שאול . שהמעלה את המת אינו עולה למלך כמו שעולה להריום . כשאתה עולה להדיום פניו למטה וכשאתה עולה למלך פניו למעלה : (יג) אלהים ראיתי עולים מן הארץ . פי' שופט אחד

כמים מטה ומשול שמתירה שמואל שמא לגי מתנקש כדין והעלה מטה עמו כדאיתא (כתגיגה ד' וכתענית) :

רד"ק

בפני עצמה היא : (ט) מתנקש בנפשי . בעצמי להמיתני משתדל לתת מוקש בנפשי להמיתני : (י) אם יקרך עון . דגש הקו"ף לתשארת הקריאה: (יב) ואתה שאול . תיאר הכורה אותו אמרו ראתה דבר משונה שלא ראתה מימיה כי כל העולים באוב עולים רגליהם מלמעלה וראשם למטה כיון שראתה אותו עולה בראשו מלמעלה ידעה שלא היה זה אלא לכבוד מלכות לפיכך אמרה ואתה שאול ולפיכך ועקה כי יראה שבא לנסותה ולהרוג אותה לפיכך אמר לה שאול אל תיראי כלומר ממה שאת

מצודת דוד

קסם כמעשה מוד וכוח סעליית סמת וכמלין בו : (ט) מתנקש בנפשי . להיות מוקש ע"י שאול : (י) חי ה' . סריני כשבע חי ס' סם יקרה לך עוכש כדבר זה : (יב) ותרא האשה . סרי"ל כמעלה כוחם ולוחו זמינו שומע קולו וכשמואל שומע קולו ומינו רוחמו : למה רמיתני . מכלי הגיד לי שמתה שמול ובאמת כי דרך כמולים לעלות כרגליהם ללכי מעלה וזה עלה כרגלמו ללכי מעלה ידעה כזה שהוא שאול ובעבור כבוד המלכות עלה כרגלמו ללכי מעלה: (יג) אל תראי . מ"מ אל תיראי וזה עלה לכי שאול : כי אלהים . כ"ל מלך גדול וכן מלהים נקרא כמקום כ"ב) : עולים . נמי שממה מלהים נלמדין רבים כי כן יאמר כדרך לשון ממה על מיני מדמות לזה ממה גם עולים נלמדין רבים וכן המלהים

פירוש ע"ט

מאכר אוב וידעוני פון דעם לאנד ולמה אתה מתנקש אוג וואורום זוכסטו אין שקרוב לנגב אין מיין לייב צוא טייטען כיך : (י) וישבע לה שאול ביהוה לאמר חי האט שאול נשוואורן צו איר ביי נאמ לאמר חי ה' אזו ווי נאמ לעבט אוב עם ווערט זיך דיר טרעפן אין זינד אין דר זאך : (יא) ותאמר האשה דא די אשה גיואנט ווערמין זאל איך דיר אוף ברענגן ויאמר האט שאול גיואנט את שמואל הבלי לי דעם שמואל אוף צו מיר : (יב) ותרא האשה את שמואל אוג די אשה דא גזעהן דעם שמואל הט זיא גשריין מיט איין גרוים קול ותאמר האשה אוג די אשה האט גזאגט צו שאול לאמר צוא זאגן למה רמיתני וואורום האסטו מיך גנארט דו ביסט דאך שאול : (יג) ויאמר לה המלך האט דער מלך גזאגט האב קיין מורא ניט כי מה ראית דען וום האסטו גזעהן ותאמר האשה האט די אשה גזאגט צוא שאול אלהים ראיתי עולים צוויי מלאכים האב איך גזעהן ניין אוף דער ערד רש"י שרייבט דאס איז גזוען

משה

מִן־הָאָרֶץ׃ יד וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־תָּאָרָה וַתֹּאמֶר אִישׁ זָקֵן עֹלֶה וְהוּא עָטֶה מְעִיל וַיֵּדַע שָׁאוּל כִּי־שְׁמוּאֵל הוּא וַיִּקֹּד אַפַּיִם אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ׃ טו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לָמָּה הִרְגַּזְתַּנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי וַיֹּאמֶר שָׁאוּל צַר־לִי מְאֹד וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּי וֵאלֹהִים סָר מֵעָלַי וְלֹא־עָנָנִי עוֹד גַּם בְּיַד הַנְּבִיאִים גַּם בַּחֲלֹמוֹת וָאֶקְרָא לְךָ לְהוֹדִיעֵנִי מָה אֶעֱשֶׂה׃

חֲזִיתִי דְּסָלִיק מִן אַרְעָא׃ יד וַאֲמַר לָהּ מָה חֲזִיוְתִךְ וַאֲמַרַת גַּבְרָא סָבָא סָלִיק וְהוּא עַטִּיף מָעִילָא וְיָדַע שָׁאוּל אֲרֵי שְׁמוּאֵל הוּא וּכְרַע עַל אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא וּסְגִיד׃ טו וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְשָׁאוּל לְמָה אַזְעַזְתָּנִי לְאַסָּקָא יָתִי וַאֲמַר שָׁאוּל עָקַת לִי לַחֲדָא וּפְלִשְׁתָּאֵי מָגִיחִין קְרָבָא בִּי וּמֵיכָרָא דַיְיָ רָחִיק יָתִי וְלָא קַבֵּיל צְלוֹתִי עוֹד אַף בְּיַד סַפְרַיָּא אַף בְּחֶלְמַיָּא וּקְבִית לָךְ לְהוֹדַעְתָּנִי

מה

ת״א למה הרגזתני להעלות . כלכות יב הגיגה ד (תגיגה טו):

מהר״י קרא

ראיתי עולה . ואל תתמה לפי שמזכירו בלשון רבים . שכן מצינו כל לשון אדנות ומרות לשון רבים : (טו) ואלהים סר מעלי . ושמואל משיבו למה תשאלני הואיל שה׳ סר מעליך ויהי ערך . אויבך . כמו ופשרה לערך : למה הרגזתני להעלות . חנם הרגזתני

יתיר ה׳

קטן תעשה לו למו (לעיל כ׳ י״ט) וכמעילו נקבר וכן עלה וכן לעתיד לבוא יעמדו בלבושיהם : (טו) הרגזתני . המרדתני : גם ביד הנביאים גם בחלומות . אבל בתורים ותומים לא אמר לו ואע״פ שאחל כהם כמו שאמור למעלה שהיה כותם ממנו על אהרג נוב עיר הכהנים : ואקראה לך . לשון ותזעק תמריק כמו נקרא נקראתי כהר הגלבוע (שמואל ב׳ ח׳ ו׳) וכמו ושם נקרא לים כליעל (שמואל ב׳ כ׳ ח׳) הזערתני להיות נקרא לליך שתודיעני מה תעשה :

רש״י

(יד) מה תארו . ג׳ לכריס נלמדו בתוך המעלה לותו רוחהו ולוט שומע קולו והנשאל לו שומעו ולוט רוחהו ולפיכך שאל מה תארו ולחר לא רוחהו ולא שומעו : והוא עוטה מעיל . שהיה רגיל ללבוש מעיל שנאמר ומעיל

ויונתן תרגם מלאכא ה׳ חזיתי דסליק מן ארעא : (יד) כי שמואל הוא . לפי שמנהגו היו שהיו עוטה מעיל : (טו) הרגזתני . כמנותתי : להעלות אותי . כמנותתי . ובדרש לשון פחד ורעדה הוא פחדתי מיום הדין הייתי סבור שיום הדין הוא וקורין אותי

מצודת ציון

ומנחו עומדיהם סכלנו (מיכה ה׳) : (יד) עושה . מעוטף כמו עוטף לוט כשלמה (מלכים ק״ב) : ויקד . כפה מקדקדו : אפים . על פניו : (טו) הרגזתני . מיני הנועת המכריס ממקום הממוקם כמו המרגיז מלן ממקומה (מיכה ב׳) :

דרש״ק

לדין : גם ביד הנביאים גם בחלומות . ולא אמר באורים כמו שאמר למעלה הכתוב כי באורים שאל אמרו בדרש כי בוש לומר לפני שמואל באורים לפי שהרג נוב עיר הכהנים : ואקראה לך . בה״א נוספת כמנהג כמו אשמעה אשמרה אבל להיות

מצודת דוד

המדיחים המלה וכו׳ סמיכה (לעיל ל׳) : (יד) מה תארו . לשמדע שאל הוא מדם גדול : והוא עוטה מעיל . והוא מלבוש המיוחד למדם גדול והמוכר : (טו) הרגזתני . המכריחני ממקום ממוקמי להעלות אותי פה : גם ביד הנביאים . מכ״ל בלא ממר גם כתורים לפי

פירוש ע״ט

מִשֶּׁה אוֹנ שְׁמוּאֵל וָוארוּם שְׁמוּאֵל הָט מוּרָא גִיהָאט מָאמָר רוּפְט מָען אִים צוּם דִין דָרוּם הָאט עָר אוּיף גִבְּראכְט מִשֶּׁה מִיט זִיךְ : (יד) וַיֹּאמֶר לָהּ הָאט שָׁאוּל גְנָאנְט צוּ אִיר מַה תָּאָרָה וָם אִיז זַיין גִישְׁטַאלְט וַתֹּאמֶר הָאט וִיא גְיָוואנְט אִישׁ זָקֵן עוֹלֶה אַיין אַלְטָער מַאן גְיִיט אוֹף וְהוּא עוֹטֶה מְעִיל אִין עָר אִז אַרוּם גְוויקֶעלְט אִין אַיין אוֹבֶּר הָעמֶד דָען בַּייא זַיין לֶעבֶן אִז עָר אוֹךְ גְוועזֶן גְוואנְט אָן קְלֵיידֶן זִיךְ אִין אַיין אוֹבֶּר הָעמֶד דָען דִי מוּטֶר הָאט דָאס אִים אַלֵי יָאר גְמַאכְט אוּנ אִין דָעם הָעמֶד אִז עָר בַּגְרָאבְּן גְווארֶן אוּנ אַזוֹ אִז עָר אוֹף גְנַאנְגֶן אוּנ לֶעהִיט וָעט אוֹךְ אִיטְלִיכֶר מַאן אוֹף שְׁטֵיין אִין זַיין קְלֵייד וָאם עָר אִז בַּאגְרָאבְּן גְווארֶן דָער מִיט וַיְיזְט שָׁאוּל כִּי שְׁמוּאֵל הוּא הָאט שָׁאוּל גְוויסְט אַז גְוויס שְׁמוּאֵל הָט עָר גְקְנִיעְט אוֹף זַיין פָּנִים צוּ דָר עָרד אוּנ הָאט זִיךְ גְבּוּקְט : (טו) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הָט שָׁמוּאֵל גְוואנְט וָלָמָּה תַּשְׁאֲלֵנִי אוּנ וָוארוּם זָאלְסְטוּ מִיךְ דָרָן פָּרְעגְן דִי הָאסְט

מָה אֲעַבְּיד : טז וַאֲמַר שְׁמוּאֵל וְלָמָּה אַתְּ שָׁאֲלָנִי וַיְהוָה סָר מֵעָלָיִךְ וַיְהִי עָרָךְ : יז וַיַּעַשׂ יְהוָה לוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיָדִי וַיִּקְרַע יְהוָה אֶת־הַמַּמְלָכָה מִיָּדֶךָ וַיִּתְּנָהּ לְרֵעֲךָ לְדָוִד : יח כַּאֲשֶׁר לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְלֹא־עָשִׂיתָ חֲרוֹן־אַפּוֹ בַּעֲמָלֵק עַל־כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה עָשָׂה־לְךָ יְהוָה הַיּוֹם הַזֶּה : יט וְיִתֵּן יְהוָה גַּם אֶת־יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אַתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי גַּם

תא״א מחר תפל ובניך עמי . כתרגום יב פרובין נג :

רש״י

(טז) ולמה תשאלני . הרי שׁחלת מן הנביאים רחיים : ויהי ערך . והוה כספדיה דגברת לחת בעל דכביה : ערך . לשון טוען . וכמה יש במקרא ומלאו פי תבל ערים (ישעיה י״ד כ״ו) והמדתי עריך (מיכה ה׳ ו״ג) תלמוד לומר ערך ופסריה לערך (דניאל׳ ה׳ ט״ו) : (יז) לרעך לדוד . וכחיון לך הזכיר לו שמו תלת ונתנה לרעך הטוב ממך (לעיל טו כ״ח) לפי שהיה ירא ממנו תלת יהרגנו לפי שמצאו למלכות : (יח) אתה ובניך עמי . כמחילתי :

מהר״י קרא

הואיל שה׳ סר מעליך : (יח) באשר לא שמעת בקול ה׳ ולא עשית חרון אפו בעמלק . שכך נאמר לו למחות זכר עמלק שנאמר ויאמר שמואל אל שאול אותי שלח ה׳ למשחך [וגו׳] ועתה שמע לקול דברי ה׳ : (יט) ויתן ה׳ גם [את ישראל] ביד פלשתים . לקיים מה שנאמר גם אתם גם מלככם תספו :

רד״ק

למ״ד השאל בסגול אינו כמנהג ובא כמוהו וישנה סלה : (טז) ויהי ערך . שונאיך וכן והשמדתי ערוך ויונתן תרגם הספיק כן ומיתרא דה׳ רחיק מינך והוה בסעדיה דגברא דאת בעיל דבביה : (יז) ויעש ה׳ לו . לדעת התרגום לו לדוד . ולפי השפש לו כמו לך כי כן דרך המקרא לדבר לנכח ושלא לנכח בענין אחד : (יח) על כן הדבר הזה . כבר פירש למעלה בפסוק קרע ה׳ את ממלכות ישראל מעליך היום : (יט) אתה ובניך עמי . שתהיו מתים כמו שאני מת ודרשו בו עמי בתחיצתי ובשכר שתהיה למחחה על מנת למות ולא תברח יכופר לך עון נוב עיר הכהנים ותהי עמי בתחיצת הצדיקים וכן דרשו בשכר שנתבייש במעשה נוב ולא זכר אורים ונתכפר לו אותו מעשה וכמוהו זה ערד לבטל למען תזכרי וכשת בכפרי לך וגו׳ שכל העושה דבר ומתבייש בו מוחלין לו ולפי השפש אע״פ ששמואל בסמס יהרוג קרע ממלכה ממנו ונתנה לדוד יודעני כי מלוך תמלוך וגו׳ ומתמה למה לא יהרגנו דוד כמו שמתה שמואל לדוד יודעני כי מלוך תמלוך וגו׳ ומתמה למה לא יהרגנו דוד כמו שמתה שמואל לאגג ויש מפרשים שלא יהרגנו דוד מפני שהיה מתיירא ממנו שלא יהרגנו כמו שהרג שמואל לאגג ומה שהתמה עליו שמואל במה שאמר לו מדוע שמעת בקול הצאן וגו׳ ומתמה הוא כמתה היות הבי״ת עם דוד והיותו סר ממנו הגיעו מזמה הפעולה כל מלו הדברים המוכיחים פה וקלסה היו נודעים לו קודם זה וקלסה מודעו לו קודם המקום מלד כח מה שנתוסף לו מן הגבואה ומה שהתמה עליו שמואל במיאן שנתמה לו מפני שהוא ממנו ויתן ה׳ גם את ישראל ביד פלשתים ומחר אתה ובניך עמי וגו׳ וכלכן הזהירו מלו הפסוקים בתוכן שלם לפי הנלמה לעי :

מצודת דוד

בתמיהה להזכיר המורים לפני שמואל על שהרג בהגי נוד הכוהנים המורים : (טז) ולמה תשאלני וגו׳ . ר״ל מה היה בשאלה הזאת בעלמך תחמה מה׳ סר ממך : ויהי ערך . ומעתה הוא בעזר שונאך והוא דוד : (יז) לו . לעניך שזכר והוא דוד : (יח) באשר וגו׳ . ר״ל כשמך עכיו תחמה מה׳ לבלי שמוע בקול ה׳ על כן ועל עשה לך ה׳ וכו׳ : הדבר הזה . שבאו עליך פלשתים וה׳ לא ענך : (יט) עמי . בקבר

מצורת ציון

(טז) ערך . מוכיח כמו כוזה לעזה עליך (מהלים ק״ל) :

פירוש ע״ט

דָאהַ שׁוּן נָפְרָעְנְט פּוּן דִי לֶעְבֶּעדִיגֵי נְבִיאִים יַה סָר בַּעֲלֶיךָ אוּנ נָאט הָאט זִיךְ אָפּ גְטוּאָן פּוּן דִיר וַיְהִי עָרֶךָ אוּנ אִיז צוּ דֵיין פַּיינְט : (יז) וַיַּעַשׂ ה׳ לוֹ אוּנ נָאט וֶועט טוּעָן צוּ אִים אַזוֹ וִוי עֶר הָאט גֶרֶעט דוּרְךְ מִיר וַיִּקְרַע ה׳ אֶת הַמַּמְלָכָה מִיָּדֶךָ אוּנ נָאט הָאט צוּ רִיסָן דִי מַלְוכָה פּוּן דֵיין הָאנְד אוּנ הָט זִיא גֶגֶעבֶּן צוּ דֵיין חָבֵר צוּ דָוִד אָבֶּר בֵּיי זִיין לֶעבֶּן הָט עֶר אִים נִיט דֶר מַאכְט דָעם נָאמֶן פּוּן דָוִד נָאר עֶר הָט אִים גְנוֹמֶט עֶר וֶועט גֶעבֶּן דִי מַלוּכָה צוּ דֵיין חָבֵר וְנָתַן מַמְלַכְתְּךָ לְרֵעֲךָ לְדָוִד כַּאֲשֶׁר לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְלֹא עָשִׂיתָ חֲרוֹן אַפּוֹ בַּעֲמָלֵק עַל כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה עָשָׂה לְךָ יְהוָה הַיּוֹם הַזֶּה : יט וְיִתֵּן יְהוָה גַּם אֶת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אַתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי גַּם דִיא יִשְׂרְאֵל אוּךְ מִיט דִיר אִין דֶער הַאנְד פּוּן דִיא פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אַתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי אוּנ מֵאכְטָן אִין

אֶת־מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל יִתֵּן יְהוָה בְּיַד
פְּלִשְׁתִּים: כ וַיְמַהֵר שָׁאוּל וַיִּפֹּל מְלֹא־
קוֹמָתוֹ אַרְצָה וַיִּרָא מְאֹד מִדִּבְרֵי
שְׁמוּאֵל גַּם־כֹּחַ לֹא־הָיָה בּוֹ כִּי לֹא אָכַל
לֶחֶם כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלָּיְלָה: כא וַתָּבֹא
הָאִשָּׁה אֶל־שָׁאוּל וַתֵּרֶא כִּי־נִבְהָל
מְאֹד וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה שָׁמְעָה
שִׁפְחָתְךָ בְקוֹלֶךָ וָאָשִׂים נַפְשִׁי בְכַפִּי
וָאֶשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלָי:
כב וְעַתָּה שִׁמְעִי־נָא גַם־אַתְּ בְּקוֹל
שִׁפְחָתֵךְ וְאָשִׂמָה לְפָנַיִךְ פַּת־לֶחֶם
וְאֹכְלוּ וְיִהְיֶה בָךְ כֹּחַ כִּי תֵלֵךְ בַּדָּרֶךְ:
כג וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר לֹא אֹכֵל וַיִּפְרְצוּ־בוֹ

וּבְנָךְ עִמִּי אַף אֵת מַשְׁרִיתָא דְיִשְׂרָאֵל יִמְסַר
יְיָ בִּידָא דִפְלִשְׁתָּאֵי: כ וְאוֹחֵי שָׁאוּל וּנְפַל מִלֵּי
קוֹמָתֵיהּ לְאַרְעָא וּדְחִיל
לַחֲדָא מִפִּתְגָמֵי שְׁמוּאֵל
אַף חֵילָא לָא הֲוָה בֵּיהּ
אֲרֵי לָא אֲכָל לַחְמָא כָּל
יוֹמָא וְכָל לֵילְיָא:
כא וְאָתֵת אִתְּתָא לְוָת
שָׁאוּל וַחֲזַת אֲרֵי
אִתְבַּהִיל לַחֲדָא וַאֲמַרַת
לֵיהּ הָא קַבִּילַת אַמְתָךְ
מִנָּךְ וּמְסָרִית נַפְשִׁי כְּעַל
נַב לְאִתְקַטָלָא וּשְׁמָעִית
יָת פִּתְגָמָךְ דְמַלֵּילְתָּא
עִמִּי: כב וּכְעַן קַבֵּיל כְּעַן
אַף אַתְּ לְמֵימַר אַמְתָךְ
וַאֲשַׁוִי קֻדָּמָךְ פִּתָּא
דְלַחְמָא וֶאֱכוֹל וְיֵהֵי בָךְ
חֵילָא אֲרֵי תֵּיזֵיל
בְּאוֹרְחָא: כג וְסָרֵיב
וַאֲמַר לָא אֵכוֹל וַאֲתַקִּיפוּ
ביה

רד"ק

אמר לו שימות לא יתכן שהיה בורח ויניח עמו במלחמה ועל כל פנים היה לו לירד במלחמה אם למות אם לחיים: (כ) ויכהר שאול, מהר להשתחוות כנגד שמואל כלומר כנגד הקול שהיה שומע כי הוא לא היה רואהו כמו שעתידים אנו לפרש: מלא קומתו. מהשחר שהיה לו שהפחידו שמואל והכנים בלבו מדבריו של שמואל ומפני שלא אכל לחם כל היום ההוא וכל הלילה ולא היה בו כח וגם לא רצה שיקיימוהו מן הארץ לרוב דאגתו:

מצודת ציון

(כ) מלא קומתו. כ"ל כל קומתו: (כג) ויפרצו. הוא הפסוק מן ויפגע וגו'. להתחנות לשמואל: גם כח. מלבד מה שיש מחכמת שמואל מדברי שמואל עוד הלך ממנו כחו גם בעבור מניעת שמיעה: ואשים נפשי בכפי. כ"ל כמו הסומכו דבר מס בכפו ומזה היש לפעמים כפו יפתח כפו כן הפקרתי נפשי בעצמי לעשות לזולתי כמעלך כי בעת הקסם לא ידעה מדיין בהוא שמואל: (כב) כי תלך בדרך. ג"כ מהלוך למחר ממר הכא:

תרגום דוד

כמוני וכ"ל כי ממרו עמי במחיצתי: מחנה ישראל. כ"ל עכי מחנותם כמ"ש בעניין שעזבו את העריס וכלו פלשתים ויכבו בהן: (כ) ויפול מלא קומתו. כ"ל כל קומתו: ואשים נפשי בכפי. כ"ל כמו הסומכו דבר מס בכפו ומזה יפתח כפו כן הפקרתי נפשי בעצמי לעשות למזהרת המלך כי בעת הקסם לא ידעה מדיין בהוא שמואל: (כב) כי תלך בדרך. ג"כ מהלוך למחר ממר הכא:

פירוש ע"ט

דַּיְינוּ קִינְדָּר זַיִן מִיט מִיר אִין מֵיין חֶדֶר אוֹף יַעְנֵעַר קוֹל וְאָשִׂים נַפְשִׁי בְכַפִּי אוּן אִיךְ הָאבּ גִיטָאן מֵיין נֶפֶשׁ
וָועלְט נַם אֶת מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל אִין אוֹף דִי מַחֲנָה פּוּן יִשְׂרָאֵל אוּן מֵיין הָאנְד כְּלוּמֶר אִיךְ הָאבּ מִיךְ מוּסֶר נֶפֶשׁ
וָועט נָאט אִיבֶּר עֶנְטְפֶעֶרְן אִין דֶעֶר הָאנְד פּוּן דִיא גִּוָּעִן וְאֶשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ אוּן הָאבּ צוּ גֶהֶערְט דַיְינוּ רַייד
פְּלִשְׁתִּים: (כ) וַיְמַהֵר שָׁאוּל גֶעֶילְט אִין אִין וְוָם דוּ הָאסְט גֶרֶעט צוּ מִיר: (כב) וַעֲתָּה שִׁמְעִי נָא אוּן
זַייעֶר מוֹרָא גֶהָאט פּוּן דִי רַייד פּוּן שְׁמוּאֵל גַּם כֹּחַ לֹא הַיְינְט אוֹךְ קֵין בְּרוֹט דֶעֶם נָאנְצִין טָאג אִין דִיא
הֶיוָה בּוֹ אוֹךְ קֵין כֹּחַ אִיז גְּוָעִן אִין אִים וְאוֹרוּם עֶר הָט נִיט גִיעֶסְן קֵין בְּרוֹט דֶעֶם נָאנְצִין טָאג אִין דִיא
נָאנְצֶע נַאכְט: (כא) וַתָּבֹא הָאִשָּׁה אֶל שָׁאוּל אִיז גְּקוֹמֶן דוּ אִשָּׁה צוּ שָׁאוּל הָט זִי גְּוָאנְט צוּ אִים הִנֵּה שָׁמְעָה
שִׁפְחָתְךָ בְקוֹלֶךָ נוּן דַיְינְט הָט צוּ גֶהֶערְט אוּן דַיין

עַבְדָּיו וְגַם־הָאִשָּׁה וַיִּשְׁמַע לְקֹלָם וַיָּקָם מִן־הָאָרֶץ וַיֵּשֶׁב אֶל־הַמִּטָּה׃ כד וְלָאִשָּׁה עֶגֶל־מַרְבֵּק בַּבַּיִת וַתְּמַהֵר וַתִּזְבָּחֵהוּ וַתִּקַּח־קֶמַח וַתָּלָשׁ וַתֹּפֶה מַצּוֹת׃ כה וַתַּגֶּשׁ לִפְנֵי־שָׁאוּל וְלִפְנֵי עֲבָדָיו וַיֹּאכֵלוּ וַיָּקֻמוּ וַיֵּלְכוּ בַּלַּיְלָה הַהוּא׃ כט וַיְקַבְּצוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־כָּל־מַחֲנֵיהֶם אֲפֵקָה וְיִשְׂרְאֵל חֹנִים בָּעַיִן אֲשֶׁר

כיה עַבְדּוֹהִי וְאַף אִתְּתָא וְקַבֵּיל לְמֵימְרֵיהוֹן וְקָם מֵאַרְעָא וְיָתֵיב עַל עָרְסָא׃ כד וְלְאִתְּתָא עֶגֶל פִּטִּים בְּבֵיתָא וְאוֹחִיאַת וּנְכַסְתֵּיהּ וּנְסִיבַת קֻמְחָא וְלָשַׁת וַאֲפַיְתֵיהּ פַּטִּיר׃ כה וְקָרִיבַת קֳדָם שָׁאוּל וְקֳדָם עַבְדּוֹהִי וַאֲכָלוּ וְקָמוּ וַאֲזָלוּ בְּלֵילְיָא הַהוּא׃ א וְכַנְשׁוּ פְּלִשְׁתָּאֵי יַת כָּל מַשְׁרְיָתְהוֹן לַאֲפֵק וְיִשְׂרָאֵל שָׁרֵן בְּעֵינָא דִי בִיזְרְעֶאל

רש״י
(כד) עגל מרבק. עגל פטום׃

מהר״י קרא
(כד) עגל מרבק. פטים׃

רד״ק

הזרים לא אבל ורבים כתוהו׃ (כד) עגל מרבק, עגל מפוטם והמקום שיפטמין אותו שם יקרא מרבק וכן ת״י עגל פטים ודומה לו בדברי רבותינו ז״ל הכניסה לרבקה ורשה׃ ותפזרו כצות. האל״ף נעלמת מהמכתב ואמר זה להודיע כי מיהרה לאפייתו ולא המתינה לו עד שיהכין להאכילו מהרה לפי שראתה אותו נכהל מאד ואני רואה לפרש הנה מעשה האוב לפי מה שנמצא כתוב אמרו ז״ל בעל אוב זה המדבר מבין חברקים ומבין אצילי ידיו ידעוני זה המניח עצם חיה ששמה ידוע בפיו ומדברים דברים העתידים ופירוש מבין החברקים ששמיע קול נמוך מבין פרקי איבריו ומתחת שהיו על ידי מעשים שעושה שמקיש בזרועותיו וי״א אֹב מקטיר קטרת לשד והשד הוא העונה והמדבר ואמרו עוד בעל אוב אחד המעלה בזכורו ואחד הנשאל בנלגלת ופי המעלה בזכורו שמרמה השמת ומדבר ומשמיע קול מתחת הארץ מעל פי הקבר כדרך ששמע שאול קולו של שמואל והקול נמוך מאד כמו שכתוב והיה כאוב מארץ קולך הנשאל בנלגלת גם היא יקרא אוב ופירושו שיש עמו גלגלת של אבן שהם או של זכוכית זכה ועושה מעשים עד שידמה שיוצא קול נמוך מאוד וידמה לו באותו הקול שואל ומשיב כן פירשו ז״ל. והרב החכם הגדול רמב״ם ז״ל פירש במעשה אוב בהקשת זרועותיו שאמר שאותו שרביט של הדם בידו ומניפו והוא הקבר בלאט בדברים ידועים אצלם אחרי אשר הקפיר קטורת ידוע אצלם עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל בדברים מהחת לארץ בקול נמוך מאד וכאילו אינו נכר באותן אלא במחשבה מרגיש בו ופי׳ מעשה גלגלת שלוקח גלגלת המת ומקטיר לה קטרת ומנחה בה עד שישמע כאלו קול יוצא מתחת שחיו שפל עד מאד ומשיבו והוד אמרו רז״ל שלשה דברים נאמרו במעלה זכורו המעלה רואהו ואינו שומעו ומי שצריך לו שומעו ואינו רואהו מי שאינו צריך לו לא שומעו ולא רואהו כך שמואל אשה שהעלתו ראהתו ולא שמעתהו שאול שהיה צריך לו שמעו ולא ראהו ואבנר ועמשא שלא נצטרכו לו לא

מצודת דוד

(כד) ותזפהו מצות. לכל ימעכנו עד המימון׃

(ממום ו): ותלש. מלשון לישה: ותפזהו. מלשון מפיס: (כה) ותגש. מלשון הקריבם: כט (ט) בעין. ענין סמיס והוס מעין׃

פירוש ע״ם

אוֹב אִיזֹ אוֹף נְשְׁמַאנְן פּוּן דֶר עֶרֶד אִין הָט זִיךְ גְוַעֲטְט אוֹף דֶם פֶּעט׃ (כד) וְלָאשָׁה עֶגֶל סַרְבֵּק בַּבַּיִת אִין צוּ דֶעֶר אִשָּׁה אִיז גְוְוענִיגְן אִיין גְשְׁמַאפְט קַאלְב אִין שְׁטִיב הָט וִיגְאַיילְט אִין הָט עִם גְקוֹלְט וּתַּקַּח קֶמַח אִין הָט גְנוּמְן מֶעהְל אִין הָט גְקְנֶעטְן אִין הָאט גְיבַאקְן מַצּוֹת׃ (כה) וַתַּגֶּשׁ לִפְנֵי שָׁאוּל אִין הָט עִם גְמַאכְט גִינְעהְגִין פַּר שָׁאוּל אוֹג פַּר זַיינוֹ קְנֶעכְט אִין זִי הָאבְן גִינֶעסְן שְׁמַאהוּ ולא ראתהו וראינו מתלוקת בין הגאונים בדבר הזה וכלם נשתוו כי מעשה האוב הבל ותהו ודברי כזב ותהתל אבל יש מהם אומרים כי לא דבר שמואל עם שאול ותם ושלום לא עלה שמואל מקברו ולא דבר אבל האשה עשתה הכל ברמיאות כי מיד הכירה כי שאול הוא אך להראות לו כי מצד החכמה הכירה ומצאה דבר זה אמרה למה רמיתני ואתה שאול הדרך בעלת אוב להביא בן אדם שמדבר מתוך מחבואו בלשון נמוך וכאשר בא שאול לדרוש מאתה וראתה אותו נבהל וידעה כי למהר יהיה יוצא למלחמה וכל ישראל היו בפחד גדול וידעה טה שעשה שאול שהרג כהני ה׳ שמה בפי הכניד הדברים הנאמרים בפרשה וטה שאמר ויאמר שמואל אל שאול על מחשבת שאול כי היה חושב כי שמואל היה המדבר אליו ומה שאמר ולא עשית חרון אפו בעמלק ידוע היה דבר זה כי באותה שעה אמר לו שמואל ויטאסך מהיום הלך ומה שאמר לרעך לדוד ידוע היה זה בכל ישראל כי דוד נמשח למלך ומה שאמר מחר אתה ובניך עמי מדרך סברא אמר זה. וזהו פי׳ רב שמואל בן חפני הגאון ז״ל ואמר אף על פי שמשמעות דברי החכמים ז״ל בגמרא כי אמת היה שהחיתה האשה את שמואל לא יקובלו הדברים במקום שיש מכחישים להם מן השכל אבל רב סעדיה ורב האי הגאונים ז״ל אמרו אמת היא כי רחוק היא שתדע האשה העתידית וכן שתחיה היא את המת בתכמת האוב אך הבורא ית׳ תחיה את שמואל כדי לספר לשאול את כל הקורות העתידות לבא עליו והיא האשה אשר לא ידעה ככל אלה נבהלה כמו שנאמר ותזעק בקול גדול ואשר אמרה האשה את מי אעלה לך דברי התולים הם כי דעתה היתה לעשות כמנהגה. אלה דבריהם. ויש לתמוה לדברי הגאונים האלה אם הקב״ה החיה את שמואל כדי לספר לשאול הקורות הבאות עליו למה לא אמר לו על ידי חלומות או על ידי אורים או על ידי הנביאים אלא על ידי אשה בעלת אוב ועוד איך היה נעלם ממשאול שהיה חכם ומלך אשר היו עמו כמה חכמים גדולים אם ענין אוב נעשת על ידי אדם מדבר מתוך מחבואו

מצודת ציון

כח (כמשנית יט) ושניהם לכני הדבקים: (כד) מרבק. מפוטם כמרבק והוא המקום שפטמו בו ענגלים כמו ענגלים ממוך מרבק גדולים אם ענין אוב נעשת על ידי אדם מדבר מתוך מחבואו

גפארן

בְּיִזְרְעֶאל׃ ב וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים עֹבְרִים
לְמֵאוֹת וְלָאֲלָפִים וְדָוִד וְאַנְשָׁיו עֹבְרִים
בָּאַחֲרֹנָה עִם־אָכִישׁ׃ ג וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי
פְלִשְׁתִּים מָה הָעִבְרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר
אָכִישׁ אֶל־שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים הֲלוֹא־זֶה דָּוִד
עֶבֶד ו שָׁאוּל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה
אִתִּי זֶה יָמִים אוֹ־זֶה שָׁנִים וְלֹא־מָצָאתִי
בוֹ מְאוּמָה מִיּוֹם נָפְלוֹ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה׃
ד וַיִּקְצְפוּ עָלָיו שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לוֹ
שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים הָשֵׁב אֶת־הָאִישׁ וְיָשֹׁב
אֶל־מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הִפְקַדְתּוֹ שָׁם וְלֹא־
יֵרֵד עִמָּנוּ בַּמִּלְחָמָה וְלֹא־יִהְיֶה־לָּנוּ

בזרעאל׃ ב וטורני פלשתאי עברין למאן ולאלפין ודוד ובנהוהי עברין בבתרייתא עם אכיש׃ ג ואמרו רברבי פלשתאי מה יהודאי האלין ואמר אכיש לרברבי פלשתאי הלא דין דוד עבדא דשאול מלכא דישראל דהוה עמי דנן יומין או דנן שנין ולא אשכחית ביה מדעם ביש מיומא דאתפרש לותי עד יומא הדין׃ ד ורגיזו עלוהי רברבי פלשתאי ואמרו ליה רברבי פלשתאי אתיב ית גברא ויתוב לאתריה דמניתיה תמן ולא ייחות עמנא בקרבא ולא

מהר"ו קרא

כט (ג) מיום נפלו. מיומא דאיתפרש לותי. כמו ואת הנופלים

רלב"ג

(ב) ים למחול איך הסכים דוד ללכת עם אכיש למלחמ עם ישראל מלח שמסר זה הספק היינו ממה שיקשה זה כי דוד הוכיח למלכות מלות אכים מלך היותו מחזיק ומשני מה שגלה לו שהוא תמיד מוסכם על ישראל להלחם לו כי נכתם דוד את עמו וזכה היתה מחשבת דוד בלכתו להיות נסתר נפלאתים ולסכל עליהם על ישראל כי זה ממה שיקל לו עבייותו לחתל בהם בעוניים כו׳:

מצודת ציון

(ב) וסרני. עניין שרים: (ג) העברים. כן קרויים ישראל כי בעבר הנהר יצאו אבותיהם: נפלו. שכאן כמו ע"פ כל אחיו נפל (בראשית כ"ה): (ד) והפקדתו. מלשון פקדון וכאלה:

כן בהיותו בגת הן בהיותו בעיני העבדה לא מלחתי בו מאומה כט: (ד) עליו. על אכים. שאר הפקדתו. אשר הפקדתו בהם שם: ולא

רש"י

כט (ג) מיום נפלו. מיום שניתו עלי:

רד"ק

ומי יאמר שימעה הוא בזה ואין זה הדעת מקבלו והנכון הוא מה שפירשנו: (ב) וסרני פלשתים עוברים למאות ולאלפים. אינו אומר כי הסרנים היו מאות ואלפים אבל הסרנים היו עוברים עם מאות ואלפים אנשים: (ג) או זה שנים. והלא לא היה עמו אלא ארבעה חדשים כמו שפירשנו אלא פירושו היה עמי זה ימים ואני מכירו לשובה כאילו היה עמי זה שנים: מיום

מצודת דוד

כט (ב) וסרני וגו'. הסרני עכו עם שמיניהם מלך ג מלחם לבד עד תבלו' מלך וכן כל מלך בפ"ע: (ג) מה העברים האלה. כ"ל מה המה עושים פה: זה ימים. סימן עמי בגת: או זה שנים. סימן בעבי הבדם: ולא מצאתי וגו'. לשון נומי מיום שבאו פלשתים עד היום הזה לא מצאתי בו שום רעה:

פירוש ע"ט

גְּאָרְנָן צוּ הוּפְרָטָעֶר אִין צוּ טוּזִינְטָעֶר וְדָוִד וַאֲנְשָׁיו
אוּנְ דָוִד אִין זַיינוּ מְאנִין זָענֶן אִיבֶּר גִיפָארִין צוּם
הִינְטָעֶרְשְׁטֶן מִיט אָכִישׁ׃ (ג) וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים הָאבֶּן
גְּוָאגְטרִי הָאָרָן פוּן דִי פְלִשְׁתִּים מִתְ הָעִבְרִים הָאֵלֶה וְעָר
זָענֶן דִי יוּדִין וַיאָמֶר אָכִישׁ הָם אָכִישׁ גְּוָאגְטְ צוּ דִי הָאָרָן
פוּן דִי פְלִשְׁתִּים הֲלוֹא זֶה דָּוִד פַּר וָואר דָּם אִיז דָּוִד דֶר
קְנֶעכְטְ פוּן שָׁאוּל דֶר מֶלֶךְ פוּן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה אִתִּי
נָום עֶר אִיז נָוענְן בֵּיא מִיר דִי דָאזִיגִי עֶטְלִיכוּ טָעג אֶדֶר דִיא דָאזִיגִי עֶטְלִיכוּ יָארֶן אוּנְ אִיךְ הָאבּ נִיט
גְּפִינְן אוּנְ אִים עֶפִּיס בֵּיי זִיךְ פוּן דֶם טָאג וָאם עֶר רִיט בֵּיא מִיר בִּיז אִין דָעם הַיינְטִיגֶן טָאג׃
(ד) וַיִּקְצְפוּ עָלָיו וגו' הָאבֶּן גִיצֶערִינְט אוֹיף אָכִישׁ דִיא הָאָרָן פוּן דִי פְלִשְׁתִּים אִין זַיא הָאבֶּן גְּוָאגְטְ צוּ אִים
דִיא הָאָרָן פוּן דִיא פְלִשְׁתִּים הֶשֵׁב אֶת הָאִישׁ קֶעֶר אִים דָּעם מַאן אוּנְ עֶר וָאל זַיךְ אִים קֶעֶרֶן צוּ זַיין אָרְט וָום
דוּ הָאסְט אִים דָארְטֶן גֶעזֶעצְט וְלֹא יֵרֵד עִמָּנוּ נִיט וָאל נִיט גִיזִידְעֶרֶן מִיט אוּנְז אִין דֶר מִלְחָמָה וְלֹא יִהְיֶה
אוּנְ עֶר וָאל נִיט זַיין צוּ צַיין שָׂטָן אִין דֶער מִלְחָמָה וּבְמָה יִתְרַצֶּה אוּנְ מִיט וָואם וָועט דֶען דֶער דָאזִיגֶער

מרוצה

לְשָׂטָן בַּמִּלְחָמָה וּבַמָּה יְתַרְצֶה זֶה אֲלֹ־
אֲדֹנָיו הֲלוֹא בְּרָאשֵׁי הָאֲנָשִׁים הָהֵם׃
ה הֲלוֹא־זֶה דָּוִד אֲשֶׁר יַעֲנוּ־לוֹ בַּמְּחֹלוֹת
לֵאמֹר הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָיו וְדָוִד
בְּרִבְבֹתָו׃ ו וַיִּקְרָא אָכִישׁ אֶל־דָּוִד
וַיֹּאמֶר אֵלָיו חַי־יְהוָה כִּי־יָשָׁר אַתָּה
וְטוֹב בְּעֵינַי יְצִאתְךָ וּבוֹאֲךָ אִתִּי בַּמַּחֲנֶה
כִּי לֹא־מָצָאתִי בְךָ רָעָה מִיּוֹם בּוֹאֲךָ אֵלַי
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבְעֵינֵי הַסְּרָנִים לֹא־טוֹב
אָתָּה׃ ז וְעַתָּה שׁוּב וְלֵךְ בְּשָׁלוֹם וְלֹא־
תַעֲשֶׂה רָע בְּעֵינֵי סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים׃
ח וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אָכִישׁ כִּי מֶה עָשִׂיתִי

ומה

מהר"י קרא

באלפיו קרי ברבבותיו קרי

אשר נפלו אל כלך בבל׃ (ז) ולא תעשה רע. דבר שירע בעיני סרני פלשתים׃

רד"ק

נפלו. מיום שנפל אלי כלומר ששכן עמי כמו על פני כל אחיו נפל׃ (ד) האנשים ההם. כנוי הוא על עצמם׃ (ה) הלא זה דוד.

מצודת דוד

יהיה וגו׳. כי כן יסיח יוסף על שומעיו וכלמים כמו׃ יבמה. כ״ל וכי כאיזה דבר יכול הוא לרצות עצמו למחול לו על מה שעבר כו הלא בהכאת רבבותיו ילטו יחלים ילטו ועל הכוונה הזו׳ סובן אחמו׃ (ב) אשר יענו לו. מלכי פלישתים קול בעבודתו של המחולות למען הכה וכו׳ וס״כ מעולם הוא שונא לפלשתים ומכה בהם ומין לבטוח בו׃ (ו) כי ישר אתה וגו׳. מלי מחזיק מוחך למיס יפה ולמען וטוב בעיני כוותך עמי במלחמה׃ ובעיני. מבל בעיני וכו׳׃ (ז) ולא תעשה רע. דבר הרע בעיני סרנים׃ (ח) כי מה. מדוע מבוד כי מה עשיתי דבר רע׃

פירוש ע״ט

מְרוּצָה וְעֹרֶן צוֹ נִיין הַאר הֲלוֹא בְּרָאשֵׁי פַּר וְואר מִיט
דִי קֶעפּ פּוּן דִיא רֵאוִיזוּ מַאנְן׃ (ה) הֲלוֹא זֶה דָּוִד פַּאר
וְואר דָם אִיז דָאךְ דֶר דָּוִד וָום הָט מֶען אִים גְלוֹבְט
אִין דִי טַעֲנְץ נֵיאסֶר צוֹ וָאנְן הִכָּה שָׁאוּל הָאט
נֶשְׁלָאגְן אוּן זַיינוּ טוּזִינְטֶער אוּן דָּוִד אוּן זַיינוּ צָעהְן
טוּזִינְטֶער׃ (ו) וַיִּקְרָא אָכִישׁ אֶל דָּוִד הָט אָכִישׁ גְרוּפְן צוּ
דָּוִד אוּן הָאט גְנָאגְט צוּ אִים חַי ה׳ וגו׳ אַווֹי וִוי נָאט
לֶעבְט אַז דוּ בִיסְט רֶעכְט פַּארְטִיג אִין גִיט אוּן מַיינֶע
אוֹנְן צִיטְהְ וּבוֹאֲךְ דָם דַיין אוֹם נַיין אוּן דַיין קוֹמְן וָאל
נַיין מִיט מִיר אִין דֶר מַחֲנֶה כִּי לֹא מָצָאתִי וגו׳ וְואר וּם
אִיהְ הָאב נִיט גִיפִּינְגְן אוּן דִיר קֵיין בֵּייז פּוּן דַיין
קוֹמְן צוּ מִיר בִּיז דֶעם הַיינְטִיגְן טָאג וּבְעֵינֵי הַסְּרָנִים
אוּג אִין דִיא אוֹנְן פּוּן דִיא הַאר׳ן בִּיסְטוּ נִיט גִיט׃
(ז) וְעַתָּה שׁוּב אִין הַיינְט קֶער דוּהְ אִים אוּג גֵייא אַוֵועק בְּשָׁלוֹם וְלֹא תַּעֲשֶׂה רָע אוּג זְאלְטְ נִיט טָאן קֵיין בֵּייז
אוּג אִין דִיא אוֹנְן פּוּן דִיא הָאר׳ן פְּלִשְׁתִּים׃ (ח) וַיֹּאמֶר דָּוִד הָאט דָּוִד גְנָאגְט צוּ אָכִישׁ כִּי מֶה עָשִׂיתִי
וָום הָאב אִיהְ גְטָאן אוּג וָום הָאסְטוּ נָעפִּינְגְן אוּג דַיין קְנֶעכְט פּוּן דֶעם טָאג וָום אִיהְ בִּין גְוָועזְן פַּאר דִיר

וּמַה־מָּצָאתָ בְעַבְדְּךָ מִיּוֹם אֲשֶׁר הָיִיתִי לְפָנֶיךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא אָבוֹא
וְנִלְחַמְתִּי בְּאֹיְבֵי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ ט וַיַּעַן
אָכִישׁ וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד יָדַעְתִּי כִּי טוֹב
אַתָּה בְּעֵינַי כְּמַלְאַךְ אֱלֹהִים אַךְ שָׂרֵי
פְלִשְׁתִּים אָמְרוּ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּנוּ
בַּמִּלְחָמָה׃ י וְעַתָּה הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר
וְעַבְדֵי אֲדֹנֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ אִתָּךְ
וְהִשְׁכַּמְתֶּם בַּבֹּקֶר וְאוֹר לָכֶם וְלֵכוּ׃
יא וַיַּשְׁכֵּם דָּוִד הוּא וַאֲנָשָׁיו לָלֶכֶת
בַּבֹּקֶר לָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים
וּפְלִשְׁתִּים עָלוּ יִזְרְעֶאל׃ לא וַיָּבֹא דָוִד

ומה אשפחתא בעבדך מיומא דהויתי
מיומא דהויתי משמש
קדמך עד יומא הדין
ארי לא אתך ואגיח
קרבא בשנאי רבוני
מלכא׃ ט ואתיב אכיש
ואמר לדוד ידענא ארי
תקין את בעיני
כמלאכא דיי ברם
רברבי פלשתאי אמרו
לא יסק עמנא בקרבא׃
י וכען אקדים בצפרא
ועבדי רבונך דאתו
עמך ותקדמון בצפרא
וינהר לכון ותיזלון׃
יא ואקדים דוד הוא
ונברוהי למיזל בצפרא
למתב לארע פלשתאי
ופלשתאי סלקו
ליזרעאל׃ א והנה דד

אתא

רלב״ג

(י) ועבדי מדויק מסר כאן לתך . הם מכתי דוד כי לא לקח שיטתו כי מס שעבדים : והשכמתם בכקל ואור לכם וכו׳ . כ״ל תקח מיהיה סתור לכם ומתר לו זה אלא יסתכנו על ידי מכתי השלמתה :

מצודת דוד

(מ) ידעתי . הן ידעתי שלא ממלא כך דעת כי טוב וכו׳ : (י) ועבדי אדוניך . כ״ל מכתי שהיו תחת עבדי שתו לתוניך והכשיטו כו כמוך

משלי חכמים

בַּעַל הַבַּיִת אִיו צוֹפְרִידְעַן פוּן מִשְׁרַת . עָוְעלְיֶן וַיְיא וַיין צוּ זַאמֶען יָאהְרֶן לַאנְג . דָאס הָאט נִזְאגְט דָוִד צוּ אָכִישׁ . דוּ הָאסְט מִיר גְטָאן אַסוֹבָה אוּ הָאסְט מִיךְ נִיטְן אִין דַיין לַאנְד אוּב דוּ וָועסְט פוּן מִיר הָאבֶּן אַסוֹבָה , וְוִעל אִיךְ זִיכֶער זַיין אוֹיף דַיין לֵיבְשַׁאפְט צוּ מִיר אוּ וְועל זַיין זִיכֶער אַז דוּ וָועסְט מִיךְ נִיטְמֵער הָאלְטֶן אִין דַיין לַאנְד . אָבֶּער אַז דוּ וָועסְט פוּן מִיר קֶרְן סוֹבָה הָאבֶּן . פָּאר וָוָס וְאוֹלְסְטוּ מִיךְ לֵיב הָאבֶּן אוּ פָּאר וָוָס וְאוֹלְסְטוּ מִיךְ הָאלְטֶן אִין דַיין לַאנְד . אִיצְט וואוּ אִיז דָא אֲנֶדֶרְשְׁטֶרְע סוֹבָה וָוָס אִיךְ קֶרְן דִיר מַאן מֶער וְויא אִיצְט צוּ גֵיין מִיט דִיר אִין דִיא מִלְחָמָה אוּ מַאן נֶעמֶען אִין דַיינֶע שׁוּאָנֶען דִיא יִזְרִיעֶל . הָאט אָכִישׁ נִיטְאוֹנְט צוּ דָוִד זַיין לֵיבְשַׁאפְט צוּ דִיר אִיז נִיט וָועגֶען צַו סוֹבָה הָאבֶּן פוּן דִיר נָאר דוּ בִיסְט מִיר וְויא צַו מַלְאָךְ . אַזוֹי וִוי צְווִיי מַלְאָכִים הָאבֶּן זִיךְ לִיב . וָואס זַיי הָאבֶּן קֶרְן סוֹבָה אֵיינֶער פוּן אֲנֶדֶרְן . אַזוֹי אִיז מַיין לֵיבְשַׁאפְט צוּ דִיר . אֲפִילּוּ אִיךְ וָועל פוּן דִיר קֶרְן סוֹבָה הָאבֶּן פוּן דֶעסְטְוועגֶען הָאסְט אִיךְ דִיךְ לִיב . אֲווֵיסְטֶינְס דוּא וויסְט דָאךְ מִיר מָאן אַ סוֹבָה . דוּא וויסְט דָאךְ גֵיין מִיס מִיר אִין דִיא מִלְחָמָה . נָאר דִי שָׂרִים פוּן פְּלִשְׁתִּים לָאזְן דִיךְ גִיס וָוס קֶעמְפוּ הֶעלְפֶּן דָר צוּ . דֶרְיבֶּער גֵיי דִיר מָארְגֶּנְפְרִיה צוּ דַיין אַרְט אֲהֵיים :

פְּלִשְׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים עָלוּ יִזְרְעֶאל אִין דִי פְּלִשְׁתִּים וָעגֶען אוֹף גִנאגְגֶען קֶרְן יִזְרְעֶאל׃

ל (א) וַיְהִי בְּבֹא דָוִד אוּא עָם אִיר גְווֹען אַז דָוִד אִין זִיצִי מַאנֶן וָעגֶן גִיקוּמֶן קֶרְן צִקְלַג אִין דֶעם דְרִיטֶען טָאג

וַעֲמָלֵקִי פָּשְׁטוּ וגו׳ אִין דִי עֲמָלֵקִים הָאבֶּן זִיךְ פַּר שְׁפְּרֶייט אוֹף דְרוֹם אוּא אוֹף צִקְלַג אִין הָאבֶּן גְשְׁלָאגֶן

דיא

רד״ק

מודים כי הוא הסבה הראשונה ובעבור השבעו לדוד נשבע בשם שמאמין בו דוד : (י) ועבדי אדוניך . כלומר האנשים אשר באו אתך שנתבאשו בשאול אדוניהם גם כן : ואור לכם . בבקר .

מצודת דוד

וכלומר בעבור זה נתבדים גם שתם בעיני הסרנים כמוך וגם יהודו עמך : ואור לכם . כמשיל לכם היום לכו לדרככם :

פירוש ע״ט

בְּיוֹ אִין דָעם הַיינְטִיגֶן טָאג כִּי לֹא אָבוֹא דָם אִיךְ זָאל נִיט קוּמֶען מִלְחָמָה הָאלְטֶן אִין דִיא פַּיינְד פוּן מַיין הַאר דָער מֶלֶךְ : (ט) וַיַּעַן אָכִישׁ הָט אָכִישׁ גֶיעָנְפֶּערְט אוּא הָט גְוואוּסְט צוּ דָוִד וַיְדַעְתִּי כִּי טוֹב אַתָּה בְּעֵינַי כְּמַלְאַךְ אֱלֹהִים אִיךְ וֵויס אַז דוּ בִיסְט גִיט אוּא מֵינוּ אוֹגֶן אַזוֹ וִוי אֵין מַלְאָךְ פוּן גָאט אַזְ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים אָמְרוּ נַיי אֶרְט דִי הָארֶן פוּן דִי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן גְוואוּסְט לֵאז עָר נִיט אוֹף גַיין מִיט אוּנְז אִין דָר מִלְחָמָה : (י) וְעַתָּה הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וגו׳ אוּא הַיינְט שְׁטַייא אוֹף אִין דָר פְּרִיא אִין דִי קְנֶעכְט פוּן דֵיין הַאר וָוס זָעגֶן גְקוּמֶן מִיט דִיר אִין אִיר זָאלְט אוֹף שְׁטַיין אִין דָר פְּרִיא וָואוּ לֶכֶם וגו׳ אִין אַז עָם וָועט לֶעכְטִיג וָועֶרֶן צוּ אַייךְ זָאלְט אִיר אַוֵּעק גַיין : (יא) וַיַּשְׁכֵּם דָּוִד וגו׳ אִיז דָוִד אוֹף גְשְׁטַאנֶען אַוֵּעק גַיין אִין דָר פְּרִיא עָר אִין זַיינֶי מַאנֶן אַוֵּעק צוּ גַיין אִין פְּלִשְׁתִּים וְעָרֶן זִיךְ צוּא דָעם לַאנְד פוּן דָער פְּרִיא אִים צוּא קֶעמְפֶּן

דיא

דָּוִד וְאַנְשָׁיו צִקְלַג בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וְעֲמָלֵקִי פָּשְׁטוּ אֶל־נֶגֶב וְאֶל־צִקְלַג וַיַּכּוּ
אֶת־צִקְלַג וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָהּ בָּאֵשׁ: ב וַיִּשְׁבּוּ
אֶת־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר־בָּהּ מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל
לֹא הֵמִיתוּ אִישׁ וַיְנַהֲגוּ וַיֵּלְכוּ לְדַרְכָּם:
ג וַיָּבֹא דָּוִד וַאֲנָשָׁיו אֶל־הָעִיר וְהִנֵּה
שְׂרוּפָה בָּאֵשׁ וְנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם
וּבְנֹתֵיהֶם נִשְׁבּוּ: ד וַיִּשָּׂא דָוִד וְהָעָם
אֲשֶׁר־אִתּוֹ אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ עַד אֲשֶׁר
אֵין־בָּהֶם כֹּחַ לִבְכּוֹת: ה וּשְׁתֵּי נְשֵׁי־
דָוִד נִשְׁבּוּ אֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵלִית וַאֲבִיגַיִל
אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי: ו וַתֵּצֶר לְדָוִד
מְאֹד כִּי־אָמְרוּ הָעָם לְסָקְלוֹ כִּי־מָרָה

אָתָא דָּוִד וְגַבְרוֹהִי
לְצִקְלַג בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
וַעֲמָלֵקָאֵה אִתְנַגִּידוּ עַל
דָּרוֹם וְעַל צִקְלַג וְאוֹקִידוּ
יָתָהּ בְּנוּרָא: ב וּשְׁבוּ
יָת נְשַׁיָּא דִי בָהּ מִזְּעֵירָא
וְעַד רַבָּא וְלָא קְטָלוּ
אֱנָשׁ וּדְבָרוּ וַאֲזָלוּ
לְאוֹרְחֵיהוֹן: ג וַאֲתָא דָּוִד
וְגַבְרוֹהִי לְקִרְתָּא וְהָא
קַלְיָא בְּנוּרָא וְנְשֵׁיהוֹן
וּבְנֵיהוֹן וּבְנָתֵיהוֹן
אִשְׁתְּבְיוּ: ד וַאֲרִים דָּוִד
וְעַמָּא דִי עִמֵּיהּ יַת קָלְהוֹן
וּבְכוֹ עַד דְּלָא הֲוָה כְּהוֹן
חֵילָא לְמִבְכֵּי: ה וְתַרְתֵּין
נְשֵׁי דָּוִד אִשְׁתְּבְיָאוּ
אֲחִינוֹעַם דְּמִיזְרְעֶאל
וַאֲבִיגַיִל אִתַּת נָבָל
דְּמַכְרְמָלָא: ו וְעָקַת
לְדָוִד לַחֲדָא אֲרֵי אֲמָרוּ
עַמָּא לְמַרְגְּמֵיהּ אֲרֵי
מרת

ת"א ל מעשה צקלג. כדלקמן ב' מו:

מהר"י קרא

ל (ב) וישבו את הנשים אשר בה. וגם נעשה לדוד ואנשיו שלא המיתום:

רד"ק

כשיאור לכם היום לכו: (ו) ועבלקי פשטו. בבואם ביום השלישי שנסעו משם ללכת עם אכיש מצאו שעמלקי פשטו אל נגב צקלג. כי חשוש הדבר עד שכתבו כי מצקלג היו יוצאים להם השוללים אף על פי שדוד לא היה מחיה איש ואשה שיגיד להם חפשו הדבר עם חשכנים עד שמצאו וכיסבו' תבורא יתברך וכשבירתו את אותביו היה שלא המיתו איש ואשה שהרי דוד הרג כמה מהם: אל נגב. כתרגומו אל דרום והוא חסר הנסמך אל נגב הברתי ואל נגב כלב הנזכרים למעלה או הוא שם עיר נקרא נגב וכן ולאשר ברמות נגב ואפשר כי היא היא

מצודת דוד

ל (ו) ביום השלישי. מצת הלוכם מצקלג עם אכיש למלחמה: אל נגב. זו יוכלו עוד כלב ונגב הכלתי המצוירים בעניין: ויכו. כ"ל הכאו הטיל: (ו) ותצר לדוד מאד. כ"ל מלבד הצרה שנאמרו עוד ממנו הנם לסקלו באמרם על שהיה מסכים לנדוד למלחמת עם אכיש והיה זה סיבה לביטולו ממלך ושבו מה שעשו: ויתחזק.

פירוש

דו שְׁטָאט צִקְלַג אִין הָאבֶן זִי פַּר בְּרֶעגְט אִין פַּייאר:
(ב) וַיִּשְׁבּוּ אֶת הַנָּשִׁים אִין הָאבֶן גִיבָאנְגֶן דו וַוייבֶּר וָום
זָענֶן גָוואן אִין אִיר פוּן קְלֵיין בִּיז גְרוֹם לא הֵמִיתוּ אִישׁ
זִי הָאבֶן גִיט גִטַיים קְלֵין מַאן וַיְנַהֲגוּ אִין הָאבֶן זִייא
גִפִּירְט אִין זָענֶן גִיגַאנְגֶן צוּ וַיֵּילֶךְ וְועג: (ג) וַיָּבֹא דָּוִד
וגו' אִיז דָּוִד גִיקוּמֶן אִין זִינוֹ מַאנֶן צוּ דֶר שְׁטָאט
הָאבֶן זִי גְוואהֶן אַז זִיא אִיז פַּר בְּרֶעגְט אִין פַייאר
וְנְשֵׁיהֶם וגו' אִין וַוייבֶּר אִין זִייעֶרי זוּן אִין זִייעֶרי
טעכְטֶער וְעגֶן גִפַאנְגֶן גִיוואהֶן: (ד) וַיִּשָּׂא דָוִד וגו'
חָם דָּוִד אִין דֶם פָאלְק וָום אִיז גְוואהֶן כִּיט אִים אוֹף

נֶפֶשׁ כָּל־הָעָם אִישׁ עַל־בָּנָיו וְעַל־בְּנֹתָיו
וַיִּתְחַזֵּק דָּוִד בַּיהוָה אֱלֹהָיו: ז וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן בֶּן־אֲחִימֶלֶךְ
הַגִּישָׁה־נָּא לִי הָאֵפוֹד וַיַּגֶּשׁ אֶבְיָתָר
אֶת־הָאֵפוֹד אֶל־דָּוִד: ח וַיִּשְׁאַל דָּוִד
בַּיהוָה לֵאמֹר אֶרְדֹּף אַחֲרֵי הַגְּדוּד־
הַזֶּה הַאַשִּׂיגֶנּוּ וַיֹּאמֶר לוֹ רְדֹף כִּי־הַשֵּׂג
תַּשִּׂיג וְהַצֵּל תַּצִּיל: ט וַיֵּלֶךְ דָּוִד הוּא
וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּבֹאוּ עַד־
נַחַל הַבְּשׂוֹר וְהַנּוֹתָרִים עָמָדוּ: י וַיִּרְדֹּף
דָּוִד הוּא וְאַרְבַּע־מֵאוֹת אִישׁ וַיַּעַמְדוּ
מָאתַיִם אִישׁ אֲשֶׁר פִּגְרוּ מֵעֲבֹר אֶת־

ת"א לרדוף לחרי הגדוד . יומא מג (יומא מז) :

מהר"י קרא

(ט) והנותרים עמדו . ומקצתהן אשתארו : (י) אשר פגרו מעבור את נחל הבשור . פי' נתעצלו שכן בלשון לונגובערדי עצל פיגר :

בניו קרי

ל (ט) ויבואו עד נחל הבשור . שם מלות שם : והנותרים עמדו . כמהגיעו למחל הבשור היו כמה

רש"י

עייפים ונותרו שם מקצתן : (י) אשר פגרו . לשון נמכעו ומומר לחי ל' לחרמי הוא תרגום של ונהרסו :

רלב"ג

(ט) ויבאו עד נחל הבשור והנותרים עמדו . כ"ל כי כולם הלכו עם דוד כשהגיעו למחל נחל הבשור והנותרים שלא הסכימו נלכת יותר עמדו שם וכמו שמתחיל שם מחל הלוא נעלמה ממנו כסיל כמו שנעני' וכפי' ידים וזה לפי שעכו את המקום ההוא ומולי שיש זה לילמתם מהגדול ההוא מי שהיו יגעים מלך וכלכולת דוד זה טוביכם שם עד כולם לשמול הכליס :

רד"ק

הוא ור"ל כי כולם באו עד נחל הבשור ועברו הנחל ארבע מאות והנותרים שלא עברו הנחל ארבע מאות נשארו עמדו עמדו והמתינו העוברים שם ושמרו את כליהם כי הרודפים לא היה להם שישאו כלום אלא מעט בכדי שיוכלו להלחם לבד ויותן תרגם ומקצתהון אשתארו : (י) אשר פגרו . שבתו מפני חולשתם מכח הדריפה והדוחה לו בדברי רבותי' ול' יומא דמפגרי רבנן הוו אמרי האידנא יומא דשפכי פי' יום שהיו במלים וחלושים מגירסת' וי"ת דאתמנעו או פי' תרגום של הרים

מצודת ציון

(ט) ארדוף . תמסר ס"ס הסלה ומשפטו המלוף ודומהו לף כי למר מלכים (בראשית ג') ומשפטו לחף בה"א הסלה : (י) פגרו . כמלשו ובדרז"ל יומא דמפגרי כיה לבין (שבת קי"ט) :

מצודת דוד

(ט) והנותרים עמדו עכ"ז היה דוד מתחזק עלמו לסבתן כה' : (י) פגרו . ל"ל המתרים מלומה שם מלות עלמם וכה שתי המלות הלמנוד מתקבץ שלאחריו שנותרו ולא כדמו שם עמדו שלל המלל מסעכב הזה ולא מזכו למקומם : (י) אשר פגרו . שתים כאלה מלכו מלעבור אם

פלל עבר כי הוא מלעיל בשני פשפין : ויתחזק דוד בה' אלהיו . וישם תוחלתו בו ותתאמק על הרעה ואמר לרדוף אחריהם ואמר לאביתר הגישה האפוד : (ח) ארדף . דרך שאלה בלא ה"א השאלה כמו אף כי אמר אלהים אתה זה בני עשו ושאל דוד שתי שאלות באחת ואף על פי שלא היו ערשין כן באורים ותומים כמו שפירש' למעלה עשה כן לדחוק השעה ונענה על שתיהם: (ט) הבשור . שם מקום : והנותרים עמדו . מקרא קצר

עיפים ונותרו שם מקצתן : (י) אשר פגרו . לשון נמכעו ומומר לחי ל' לחרמי הוא תרגום של והנהרסו :

נַחַל הַבְּשׂוֹר׃ יא וַיִּמְצְאוּ אִישׁ־מִצְרִי
בַּשָּׂדֶה וַיִּקְחוּ אֹתוֹ אֶל־דָּוִד וַיִּתְּנוּ־לוֹ
לֶחֶם וַיֹּאכַל וַיַּשְׁקֻהוּ מָיִם׃ יב וַיִּתְּנוּ־לוֹ
פֶּלַח דְּבֵלָה וּשְׁנֵי צִמֻּקִים וַיֹּאכַל וַתָּשָׁב
רוּחוֹ אֵלָיו כִּי לֹא־אָכַל לֶחֶם וְלֹא־שָׁתָה
מַיִם שְׁלֹשֶׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת׃
יג וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד לְמִי־אַתָּה וְאֵי מִזֶּה
אַתָּה וַיֹּאמֶר נַעַר מִצְרִי אָנֹכִי עֶבֶד
לְאִישׁ עֲמָלֵקִי וַיַּעַזְבֵנִי אֲדֹנִי כִּי חָלִיתִי
הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה׃ יד אֲנַחְנוּ פָּשַׁטְנוּ נֶגֶב
הַכְּרֵתִי וְעַל־אֲשֶׁר לִיהוּדָה וְעַל־נֶגֶב
כָּלֵב וְאֶת־צִקְלַג שָׂרַפְנוּ בָאֵשׁ׃ טו וַיֹּאמֶר

נַחַל דְּבְשׂוֹר׃ יא וְאַשְׁכָּחוּ
נְבָרָא מִצְרָאָה בְּחַקְלָא
וְאַיְתְיאוּ יָתֵיהּ לְוָת דָּוִד
וְיָהֲבוּ לֵיהּ לַחְמָא וְאָכַל
וְאַשְׁקְיוּהִי מַיָּא׃ יב וְיָהֲבוּ
לֵיהּ פִּיסָּם דְּבַלְתָּא
וּתְרֵין אִיתְפָּלִין דְּעִינְבִּין
יַבִּישִׁין וְאָכַל וְתָבַת
רוּחֵיהּ לֵיהּ אֲבֵי לָא אֲכַל
לַחְמָא וְלָא שָׁתָא מַיָּא
תְּלָתָא יְמָמִין וּתְלָתָא
לֵילְוָן׃ יג וַאֲמַר לֵיהּ דָּוִד
דְּמָן אַתְּ וְאֵי מְדִין אַתְּ
וַאֲמַר עוֹלִימָא מִצְרָאָה
אֲנָא עַבְדָּא לְגַבְרָא
עַמְלֵקָאָה וְשַׁבְקַנִי רִבּוֹנִי
אֲרֵי אִתְמָרַעְתִּי יוֹמָא
דֵּין דְּנָן תְּלָתָא יוֹמִין׃
יד אֲנַחְנָא אִתְנְגִידְנָא עַל
דְּרוֹמָא דִּכְרֵית וְעַל דִּי
לִיהוּדָה וְעַל דָּרוֹם כָּלֵב
וְיָת צִקְלַג אוֹקִידְנָא
בְּנוּרָא׃ טו וַאֲמַר לֵיהּ

דוד ת"א וימלט חיים מלרי . יומף סנ׃ אליו

רש"י

(יד) נגב הכרתי. לדרום של פלשתים ומלינו במקום אחר פלשתים נקרוים גוי כרתים יוצבי הים גוי כרתים

רד"ק

תהרסם מנרא תפנרינון:(יג)פלח דבלה.חתיכה דבילה: (יד) נגב הכרתי . כרתי שם משפחה מפלשתים כמו שנאמר עליהם גוי כרתים וחברתי את כרתי כי בארץ פלשתים ובארץ יהודה משמו כמו שאמר אשר לקחו מארץ פלשתים ומארץ יהודה : ועל נגב כלב . הוא כלב בן חצרון משבט יהודה ואף על פי שאמר ועל אשר ליהודה נחלת כלב זה היתה לה שם ידוע בפני עצמה ונגב פירוש דרום כהרבה בתורה או פי׳ ארץ מישור כי

רלב"ג

(יג) וימלטו חיים מלרי כמדם . ידמה שמוחם שכחלרו משוטטים הנם והנה קוטם שהכחיש דוד מלד מכם לו מלמוחו מנשים המוכים שמו:

מצודת דוד

הנחל עתידו ולפ דלסו : (ט) איש מצרי . פ"ם שופו למד כי כמת המלמו לפ ידעו שהוא מלרי: (יב) ושני צמוקים . שני מהבלות למוקים: ותשב רוחו אליו . למד דרך הפלגה וגוזמה כאלו יפלה רוחו ממולמת כלעבון ובכה אליו שהחליהו: (יג) למי אתה. שכ׳ של מי למה ומאיזה עם אתה: כי חליתי . ולפ יכולתי לילך כשום לו ולפ עזב אותי בדרך : חיום שלשה . היום מלאו שלשה ימים : (יד) ועל אשר ליהודה . הענב שהר ליהודה כי בלתי היתה משל פלשתים כמ"ש גוי כרתים (לפניה כ׳) : ועל נגב כלב . עם שהם היו בתוך מיהודה מ"מ היה לה שם ידוע לבד :

פירוש ע"ט

(יא) וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִצְרִי אֵין זֶה הָאֶבֶן נִפְיָנֶן אַיְין מַאן
אֵין מִצְרִי אֵין פֻּעְלָה הָאֶבֶן זִי אִים גִּינוּמֶן צוּ דָוִד
וַיִּתְּנוּ לוֹ לֶחֶם אֵין הָאֶבֶן אִים נֶגְעֶבֶן בְּרוֹיט אוּנ עֶר הָט
גֶּגעסֶן אֵין הָאֶבֶן אִים אֶן גִיטְרִינְקֶן וּאסֶר : (יב) וַיִּתְּנוּ
לוֹ פֶּלַח דְּבֵלָה אֵין הָאֶבֶן אִים גֶּגעֶבֶן אַיין שְׁטִיק קָארָב
פִּיג אֵין צְוַיי הָעֶנְגְלִיךְ רָאזוֹסִינְקִים אוּנ עֶר הָט גֶּגעֶסֶן
וַתָּשָׁב רוּחוֹ אֵלָיו אוּנ עֶם הָט זִיךְ אִים גִיקֶעהְרְט זַיין גְמִיט
צוּ אִים וָוארִים עֶר הָט נִיט גִיגעסִין קְרִין בְּרוֹיט אוּנ
הָט נִיט גִיטְרִינְקִין קְרִין וּואסֶר דְרֵייא טָעג אִין דְרֵייא
נָעכְט : (יג) וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד הָט דָּוִד גְּזָאגְט צוּ אוֹם לְמִי
אַתָּה צוּ וָועמֶן בִּיסְטוּ אוּנ פוּן וָואנֶן בִּיכְטוּ וַיֹּאמֶר הָט
עֶר גְּזָאגְט נַעַר מִצְרִי אָנֹכִי אִיךְ בִּין אֵין יוּנְג פוּן מִצְרַיִם

אֵלָיו דָּוִד הֲתוֹרִדֵנִי אֶל־הַגְּדוּד הַזֶּה
וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִי בֵּאלֹהִים אִם־
תְּמִיתֵנִי וְאִם־תַּסְגִּרֵנִי בְּיַד־אֲדֹנִי
וְאוֹרִדְךָ אֶל־הַגְּדוּד הַזֶּה׃ מז וַיֹּרִדֵהוּ
וְהִנֵּה נְטֻשִׁים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֹכְלִים
וְשֹׁתִים וְחֹגְגִים בְּכֹל הַשָּׁלָל הַגָּדוֹל
אֲשֶׁר לָקְחוּ מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וּמֵאֶרֶץ
יְהוּדָה׃ יז וַיַּכֵּם דָּוִד מִהַנֶּשֶׁף וְעַד־הָעֶרֶב
לְמָחֳרָתָם וְלֹא־נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ כִּי
אִם־אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ־נַעַר אֲשֶׁר־
רָכְבוּ עַל־הַגְּמַלִּים וַיָּנֻסוּ׃ יח וַיַּצֵּל דָּוִד
אֶת כָּל־אֲשֶׁר לָקְחוּ עֲמָלֵק וְאֶת־שְׁתֵּי
נָשָׁיו הִצִּיל דָּוִד׃ יט וְלֹא נָעֲדַר־לָהֶם מִן

דָּוִד הֲתַחְתֵּינַנִי לְמַשָּׁרְיְתָא הָדָא וַאֲמַר
קַיֵּם לִי בְּמֵימְרָא דַיְיָ
דְּלָא תְקַטְלִינַנִי וְלָא
תַּמְסְרִינַנִי בִּידָא דְרִבּוֹנִי
וַאֲחֵתִינָךְ לְמַשָּׁרְיְתָא
הָדָא׃ מז וְאַחֵתֵיהּ וְהָא
רַמְיִשִׁין עַל אַפֵּי כָל
אַרְעָא אָכְלִין וְשָׁתִין
וְחָנְגִין בְּכָל עָרָאָה
סַגִּיאָה דְשָׁבוּ מֵאַרְעָא
פְּלִשְׁתָּאֵי וּמֵאַרְעָא דְבֵית
יְהוּדָה׃ יז וּמְחָנוֹן דָּוִד
מְקַבְלָא וְעַד עַרְבָ רַמְשָׁא
בְּיוֹמָא דְבָתְרוֹהִי וְלָא
אִשְׁתֵּיזִיב מִנְּהוֹן אֱנָשׁ
אֱלָהֵין אַרְבַּע מְאָה גְּבַר
עוֹלַיִם דְּרָכִיבוּ עַל
נְמַלַיָּא וַאֲפֵיכוּ׃ יח וְשֵׁיזִיב
דָּוִד יָת כָּל דְּשָׁבוּ
עֲמָלֵקָאֵי וְיָת תַּרְתֵּין
נְשׁוֹהִי שֵׁיזִיב דָּוִד׃
יט וְלָא שְׁנָא לֵהוֹן מִן
זְעִירָא

ת"א ויכם דוד מהנשף . כדכתוב ג נכת בשרת קכנ :

מהר"י קרא

(יז) מהנשף ועד הערב למחרתם . תתחיל לחכות בהם מהנשף ותהיה הולך ומכת בהן כל הלילה וכל יום המחרת עד הערב ולסוף לוסף עד ערב ממרת היום ההוא או יכים נקף נקך והכה כלף מקריהם כל הלילה וכעלות השחר לפה מוחם נעוסים על פני השדה ולחם בהם מהנקך ועד הערב ומחר למחרתם לפי בכיוס שלפניו פעמו על נגב ועל לקלג ושרפו לקלג בעם :

רש"י

(נפעיה ב' ה') : (יז) למחרתם . למודים הם עמלקים ללקות כיום מחר כמו שנאמר מחר אלכי עליך וגו' לכך נאמר

רד"ק

יקרא נגב כמו המדבר שיקרא נגב מפני החורב והוא מישור : (יז) נפושו , מענין ויפש על המחנה ענין התשמות : וחונגי , מרקדים ומפזזים ומכרכרים כמו יחוגו וינועו כשכור : (יז) מהנשף ועד הערב למחרת , מערב יום זה עד ערב יום שני וכל אותו חערב עד הבקר שהוא המחרת ום"ם למחרתם מחרת שני הנשפום שעברו ומלת עד עומדת במקום שנים כאילו אמר ועד

מצודת ציון

(פו) הגדוד . כינוי : תסגרני . תמסור אותי כמו להסגיר לפדום (פמוס ג') : (מז) נפושים , מפוזרים כמו ויפוש על המחנה (במדבר י"ב) : וחוגגים . ענין רקידה וכלכל כמו יחוגו ויעופו כשכור (תהלים ק"ז): (יז) מהנשף . מהשוכ כמו נשף ספקי (ישעיה כ"ו) : (יט) ולא נעדר . ולא נחסר כמו איש לא נעדר (שם מ') :

למחרתם ולדעת רו"ל שפי' מהנשף ועד הערב ואסרו תרי נשפי הוו נשף יממא ואתי לילא נשף לילא ואתי יממא אינו מתישב

מצודת דוד

(פו) התורידני . להורמות דרך מהלכם : ואם תסגרני . פו תסגרני וכו' יהי פלוני מוסת שכוסת שקר : (פז) כל הארץ . מפר סס עליה : בכל השלל . כ"ל שמחסת היס בעבור כל השלל הגדול שפר לקחו : (יז) מהנשף . יכלה נומר מהנשף יום זה עד ערב יום הפני וכל אותה הערב עד הבוקר אד הבוקר שפר יום למחרתם על שני הנשפים שעברו ומלת עד עומדת במקום שנים כאילו אמר ועד

שתים כאלו אמר ועד הערב ועד למחרתם : ולא נמלט מהם איש . שלחכי לגלי :

פירוש ע"ט

דו וְעִסְתָּ מִיךְ גִּיט אִיבָר עֲנֶפְעֶרְן אוּנְ דָר הָאנְד פּוּן
מַיִן הַאר וְאוּרְדְךָ אֶל הַגְּדוּד הַזֶּה וְוָעל אִיךְ דִיךְ מַאכִין
גִידָעֶרְן צוּ דֶעם דָאוּיגֶן חַיל : (מז) וַיּוֹרִדֵהוּ הֶמְ עֶר אִים
גִימַאכְט גִידֶעֶרְן יְהִנֵּה נְטֻשִׁים אוּנְ נוּן זַיִיא וֶעֶנְיִן פַּאר
שְׁפְּרֵייט אוֹף נָאר דֶעם גַאנְצ אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וְחוֹגְגִים
וַיי עֶסְן אִין טְרִינְקֶן אִין מִיט נָאר דֶעם גְרוֹסֶן
זַאק רוּב וְוָאם זַיִיא הָאבֶּן גִינוּמֶן פּוּן דֶעם לַאנְד
פְּלִשְׁתִּים אִין פּוּן דֶעם לַאנְד יְהוּדָה : (יז) וַיַּכֵּם דָּוִד הֶמְ
גִי דָוִד גִישְׁלָאגֶן מֵהַנֶּשֶׁף פּוּן אַיין נָאוּונְט בִּיז אִין
צוּ זַייא פּוּן קְלֵיין בִּיז גָרוֹס אִין בִּיז זוֹן אִין מְעָרְגֶן
ומשלל

הַקָּטֹן וְעַד־הַגָּדוֹל וְעַד־בָּנִים וּבָנוֹת
וּמִשָּׁלָל וְעַד כָּל־אֲשֶׁר לָקְחוּ לָהֶם הַכֹּל
הֵשִׁיב דָּוִד: כ וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־כָּל־הַצֹּאן
וְהַבָּקָר נָהֲגוּ לִפְנֵי הַמִּקְנֶה הַהוּא
וַיֹּאמְרוּ זֶה שְׁלַל דָּוִד: כא וַיָּבֹא דָוִד אֶל־
מָאתַיִם הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פִּגְרוּ וּ מִלֶּכֶת ו
אַחֲרֵי דָּוִד וַיֹּשִׁיבֵם בְּנַחַל הַבְּשׂוֹר וַיֵּצְאוּ
לִקְרַאת דָּוִד וְלִקְרַאת הָעָם אֲשֶׁר־
אִתּוֹ וַיִּגַּשׁ דָּוִד אֶת־הָעָם וַיִּשְׁאַל לָהֶם
לְשָׁלוֹם: כב וַיַּעַן כָּל־אִישׁ וּ רָע וּבְלִיַּעַל
מֵהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ עִם־דָּוִד וַיֹּאמְרוּ

זְעִירָא וְעַד רַבָּא וְעַד
בְּנִין וּבְנָן וּמְבַיְּנָהָא וְעַד
כָּל דִּי נְסִיבוּ לְהֵון פּוּקָא
אָתִיב דָּוִד: כ וּשְׁבָא דָּוִד
יַת כָּל עָנָא וְתוֹרֵי דַּבְּרוּ
קָדָם גַּיתָיָא הָאִינוּן
וַאֲמָרוּ דֵּין עֲדָהָא דָּוִד:
כא וַאֲתָא דָּוִד לְוָת מְאָתֵן
גַּבְרָא דְּאִתְמְנִיעוּ
מִלְּמֵיזַל בָּתַר דָּוִד
וְאוֹתֵיבִינוּן בְּנַחֲלָא
דְּבְשׂוֹר וּנְפָקוּ לְקֳדָמוּת
דָּוִד וְלָקֳדָמוּת עַמָּא
דְּעִמֵּיהּ וְקָרַב דָּוִד יַת
עַמָּא וּשְׁאֵיל לְהֵון לְשָׁלָם:
כב וְאָתֵיב כָּל גְּבַר בִּישׁ
וְרַשִׁיעָא מִגַּבְרַיָּא דַּאֲזָלוּ
עִם דָּוִד וַאֲמַר חֻלָּף דְּלָא
אִזְלוּ

ת"א זה שלל דוד . (מהדורין ק):

רש"י

למחרתם: (כ) את כל הצאן והבקר. שמכה הגדוד מנגד יהודה ומנגב כלב: נהגו. מגיסי מהניגים והולכים

ובימו נתנו לפני המקנה שתשיב דוד לאנשי ביתו: זה שלל דוד. פי' שלל זה נשהכר דוד ששלל זה עודף על השלל שלקחו

מהר"י קרא

שהוא למחרתם של עמלקים: (כ) ויקח דוד את כל הצאן. שלקחו עמלקים[מצקלג] ויושבי הנגב כמו שאמר למעלה ועמלקי פשטו א צקלג ואל הנגב. והשלל העודף על השלל שלקחו מאנשי דוד

רד"ק

מעם המ"ם וי"ת מקבלא ועד עדן רמשא דיומא דבתרותי ולא כלשון הכל הסיב דוד לעצמו: (כ) ויקח דוד. לקח לעצמו כל שהיה כלכ לף מעסר שגלו ממלך מכני מלעמים ויהודה. נתנו לפני המקנה. פי' שם מעם המ"ם. ובדרש אמר מעם המ"ם על העמלקי' למחרתם המחרת שלהם שחם למודים ללקות במחרת שנאמר וצא הלחם בעמלק מחר: (כ) נהגו לפני המקנה החוא. פי' אדוני אבי ז"ל לפני המקנה שלהם שהצילו נהגו הצאן והבקר שלקחו מהעמלקים. ובדברי רי"ל המלך פורע לעשות לו דרך ואין ממחין בידו דכתיב נתנו לפני המקנה החוא ויאמרו זה שלל דוד כלומר היו נוהגים המקנה לפני המחנה כמו שהיה דרכן וכשהיו פונעין בנדודות השדות לא היו נופין המקנה לצד אחד אלא פורצין לפניהם והולכין דרך ישר לפניהם וכשהיו

רד"ק

בעלי השדות מטחים בידן היו אוטרין עבדי דוד זה שלל דוד כלומר הרשות בידו לפרוץ לו דרך כי מלך הוא וכל זה לפי שעה: (כא) ויושיבם בנחל הבשור. כיון שפגרו הם מלכת אמרו להם דוד והארבע מאות איש שישבו שם לשמור הכליס שהניחו כדי שילכו קלים וירדפו אחר העמלקים מהר שישובו ועכשיו בא דוד ואנשיו אליהם אל המקום אשר הניחום שם והושיבום על הכלים והנה הם יצאו לקראתם כשראו מרחוק שהם באים: ויגש דוד את העם. כמו אל העם כמו והראה את הבהן את מי הנדת כלין ופירושו קרב אליהם ושאל להם לשלום וי"ת וערע דוד ית עמא ובגושמא אחרת נקריב דוד לות

מצודת ציון

(כח) פגרו. נמלטו:

מצודת דוד

(יט) ועד כל אשר לקחו. מפי' מה שלקחו מפלשתים מנגד יהודה

(כ) ויקח דוד. לקח לעצמו כל

מעמלקים ומיהודה לקחת מקנהו ממנו זה שלל דוד כ"ל מין לכה מלק כזה כי דוד לעצמו שללו ולפ כשכול להמזיל לפלילו: (כא) אל מאתים ונו'. כ"ל ממין לסס: ויושיבום. ודוד ומלכיו הושיבום בשכול נחל הבשור לשמור הכלים: ויצאו. ממקום מושבם: (כב) איש רע ונו'. לכל מיש

פירוש ע"ט

יִשְׂרָאֵל אֵין פּוּן זַאק רוּב אִין בִּיז אַיְן עָם דִּי עֲמָלֵקִים הֶט זַיי גִילַאוּט זִיצֶן בִּיי דֶם טַיִיךְ בְּשׂוֹר וַיֵּצְאוּ לִקְרַאת
הָאבֶּן גִינוֹמֶן צוּ זִיךְ דֶם אַיְן הֶט דָּוִד אִים גִיקֶעְרט:
(כ) וַיִּקַּח אֶת כָּל הַצֹּאן וְהַבָּקָר הֶט דָּוִד צוּ גְנוֹמֶן דִּי אַלִי
שָׁאף אוּן דִּי רִינְדֶער וָם דֶאם חַיל פּוּן עֲמָלֵק הָאט
גִפַאנְגֶן פּוּן יְהוּדָה אוּן פּוּן דְּרוֹם זַיִיט פּוּן כָּלֵב נְהָגוּ
לִפְנֵי הַמִּקְנֶה הַהוּא דוּ פִירֶער פּוּן דִיא בַּהֲמוֹת זְעַנֶען
גַנַאנְגֶן פַּר דִי דָאזִיגֶע פִּיהְ צוּ מְכַבֵּד זִיךְ נַיִן אוּן צוּ
בְּרִיכְטֶן זִיךְ וַיֹּאמְרוּ אוּן זַיי הָאבֶּן גְנָאנְט זֶה שְׁלַל דָּוִד דֶם
אִין דֶער זַאק רוּב פּוּן דָּוִד: (כא) וַיָּבֹא דָוִד אִין דָּוִד
גִיקוֹמֶן צוּ דִי צְוַויי הוּנְדֶרְט מַאן וָם הָאבֶּן זִיךְ פַּאר
מִידֶן פּוּן צוּ גֶיין זַאק דָּוִד וַיֹּשִׁיבֵם בְּנַחַל הַבְּשׂוֹר אוּן עֶר
אִיטְלֶעכֶן מַאן זִיין זַוייב אוּן זַיינֶע קִינְדֶר אוּן לָאזֶן

יַעַן אֲשֶׁר לֹא־הֶחֱלִכוּ עִמִּי לֹא־נִתֵּן לָהֶם
מֵהַשָּׁלָל אֲשֶׁר הִצַּלְנוּ כִּי אִם־אִישׁ אֶת־
אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְיִנָּהֲגוּ וַיֵּלֵכוּ׃ כג וַיֹּאמֶר
דָּוִד לֹא־תַעֲשׂוּ כֵן אֲחֵי אֵת אֲשֶׁר־נָתַן
יְהוָה לָנוּ וַיִּשְׁמֹר אֹתָנוּ וַיִּתֵּן אֶת־הַגְּדוּד
הַבָּא עָלֵינוּ בְּיָדֵנוּ׃ כד וּמִי יִשְׁמַע לָכֶם
לַדָּבָר הַזֶּה כִּי כְּחֵלֶק הַיּוֹרֵד בַּמִּלְחָמָה
וּכְחֵלֶק הַיֹּשֵׁב עַל־הַכֵּלִים יַחְדָּו יַחֲלֹקוּ׃
כה וַיְהִי מֵהַיּוֹם הַהוּא וָמָעְלָה וַיְשִׂמֵהָ
לְחֹק וּלְמִשְׁפָּט לְיִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃

אֲבָל עַמִּי לָא נְתַן לְהוֹן מֵעַדְאָה דְשַׁזַבְנָא אֱלָהִין גְּבַר יָת אִתְּתֵיהּ וְיָת בְּנוֹהִי וְיָדְבְּרוּן וְיֵזְלוּן׃ כג וַאֲמַר דָּוִד לָא תַעְבְּדוּן כֵּן אָחַי יָת דִּיהַב יְיָ לָנָא וּנְטַר יָתָנָא וּמְסַר יָת מַשְׁרְיָתָא דְאָתַת עֲלָנָא בִּידָנָא׃ כד וּמַן יְשַׁמַּע לְכוֹן לְפִתְגָמָא הָדֵין אֲרֵי כְּחוּלָקָא דְנָחֵת בְּקְרָבָא וּכְחוּלָקָא דְאִשְׁתָּרוּ לְמַטַּר מָנָא כְּחֲדָא יְפַלְגוּן׃ כה וַהֲוָה מִיּוֹמָא הַהוּא וּלְעֵלָּא שַׁוְיָהּ לְגְזֵירַת דִּין לְיִשְׂרָאֵל עַד

מהר"י קרא

עמלקים [מרוד] ואנשיו׃ (כג) יען אשר לא הלכו עמי לא נתן להם מהשלל אשר הצלנו כי אם איש את אשתו ואת בניו׃

רש"י

היורד קרי פתח באתנח לפני המקנה ההוא להתכבד ולהתהלל זה שלל דוד׃ (כה) מהיום ההוא ומעלה. לא נאמר ולהלה חלק ומעלה כבר הגיזם מברהם בחוק זה כלעדי רק אשר אכלו הנערים וגו׳ (בראשית י"ד כ"ד) הם היושבים על הכלים וחלק האנשים

רד"ק

עמא׃ (כד) יחדו יחלוקו. כחלק זה כן חלק זה כי יחדו יחלוקו׃

רלב"ג

(כד) כי כחלק היוכד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו. המר להם לאמת שלקן לחלו׳ בעשבה כמו שאמרנו לפי שלקן זכות הלכם בשלל מפני שהתכוונו כיוכידם על מלחמה כי אשר יכד מן המלחמה ואשר יושב על הכלים למענם מהמלחמה הכלים למלחמה הוא מוכן עם היוכדים למלחמה ופ"ש שלקן מסתכן עם זה דבר מבואר ולזה אין לחלו׳ שתאמרו שאזכו בשלל אחם לבדכם מיוכידם במלחמה מלוכף לזה שזה לא היה בעולם יוכד אבל היה בעזר שלהי זכות שאר כלו׳ ושאר במלחמה (כה) והוה שאם דוד לחק ולמשפט ביעקב שיחלקו כלם בשלל עד היום הזה ולפרסם כאם שאר עשה שם"י לדוד ולבניהודוח שלא מן השלל לזקני יסודם לעשות בכל המקומות המוכנים שם׃

מצודת ציון

(כד) יען. בעבור: (כד) כחלק וגו׳ וכחלק. כ"ל כחלק זה כן חלק זה: (כה) לחק. לדבר קבוע: ולמשפט. למנהג. וכפל הדבר לרום והוא מאר שם הגדוד בידינו ושם מה׳ נעשית הלא כולנו עם ה׳ מי ישמע לכם לדבר הזה כי כלנו עם"פ ישבו לשמור הכלים ס"ל מהלחמי׳ כ"ש מהלחמי׳ עם ה׳ וכו׳ ויחדיו יחלוקו מכלי קדימים כלל ליוכידי המלחמה כ"ל לא שמרו הם הכלים לא היה מהפסד להלחמים (כה) ויהי וגו׳. כ"ל כן הנהיג דוד לעולם ומשם הדבר הזה למוק ומשפט ליהראל׳ עד היום הזה׃

משלי חכמים

(כג) וַיֹּאמֶר דָּוִד לֹא תַעֲשׂוּ כֵּן אֲחֵי וגו׳. דִּיא מֵעֲנוֹת פּוּן דָּוִד צוּא זַיְיעֶ מֶעְנְשֶׁשְׁען זַיְנֶן גִיטְעִן וְוִיא מִיר וַיְיסְען עֶם זַיְנֶן דָא צְוַוייְרֶלַיי גְבִירִים. אַיינֶר אִיז גִיטְעִן אֲרֶעם אוּנ עֶר הָט גֶעאַרְבֶּעט מַאנ אוּנ נַאכְט אִין זַיין הַאנְדְל׳ אוּנ הַאט זִיךְ אַיינְגִישְׁטַעלְט אִין פַּסְנָת בָּפְשׁוּת בִּיז עֶר אִיז גִיקוֹמֶן צוּ אַקְאפִּיטַאל בֶּעלְט אוּנ עֶר אִיז גִיוְואכְרֶן אַ גְבִיר: בַּייא דֶעם מֶעְנְשֶׁש אִיז יֶעדֶער נֶרְאשְׁטֶן אִיז אִים פַּייער. וַיְיל עֶר גֶעדֶענְקְט וְוִיא שְׁוֶוער יֶעדֶער נֶרְאשְׁטֶן אִיז אִים אֲנְגֶעקוֹמֶן בִּיז עֶר הָט אִים פֶּארדִינְט. אֲבֶער דֶער מֶעְנְשׁ וָם אִיז גִיוְואכְרֶן אַ גְבִיר מִיט אַיין מָאל אוּנ עֶר הָט אוֹיף דֶעם בֶּעלְט נָאר נִיט גֶעאַרְבֶּעט. דֶעַרוִינְט עֶר הָט גֶעוְוואנְט׳ן אַנְדְרוֹם קְאפִּיטַאל אוֹף דִיא לַאסְטֶערְיֶע. אֲדֶער עֶר הָאט גִינוּמֶן אַנְדְרוֹם יְרוּשָׁה. בַּיי דֶעם מֶעְנְשׁ אִיז דָאס בֶּעלְט נִיט אַזוֹי פַייער. וַיְיל עֶם אִיז אִים נִדְרִינְג אֲנְגֶעקוֹמֶן בַּיים עֶם בַּיי אִים גִרִינְג אַוועק. בַּייא דֶעַר אִיז אוֹיךְ אַזוֹי גְרוֹיסְן. פִּיר הוּנְדֶרְט מֶעְנְשֶׁן זַיְנֶן גְנַאנְגֶן מִיט אִים אִין דִי מִלְחָמָה. אוּנ זַיְנֶן גִיוְואכְרֶן אִין סַכְּנַת נֶפֶשׁוֹת אוּנ הָאבֶּן שֶׁפֶּארְט גֶעאַרְבֶּעט אִין דִי מִלְחָמָה אוּנ דָם פַּארְמֶעגְן וָם זַיי הָאבֶּן גִינוּמֶן אִין דִיא כְּלָחָמָה אִיז זַיייֶר שְׁוֶוער אֲנְגֶעקוֹמֶן. אוּנ וַיְיל זַיי וְואלְטֶן נִיט הִינְדֶערְט מֶעְנְשֶׁשֶׁן אוֹיךְ גִיוְואכְרֶן פַּארְלָארֶן, דֶרַיבֶּער אִיז אַשָּׁאד גִיוְואכְרֶן בַּיי דִיא פִּיר הוּנְדֶרְט מֶעְנְשֶׁשֶׁן זַיי זָאלֶן עֶפְּעס גֶעבֶּען צוּ יֶעדֶע צְווייי

זַיי זִיךְ פֵּירֶן אוּנ לָאזֶן אַוועק גַיין׃(כב) וַיַּאַמֶר דָּוִד הָט דָּוִד גְנַאנְגֶט אִיר זָאלְט נִיט טוּן אָזוֹ מַייגִי בְּרִידֶער אֵת אֲשֶׁר נָתַן ה׳ לָנוּ דֶען נָאט הָאט דָאךְ עֶם גֶגֶעבֶּען צוּ אוּנְז אוּנ הָאט אוּנְז גֵיהִיט וַיִּתֵּן אֶת הַגְּדוּד אוּנ הָט גֶגֶעבֶּן דָם חַיל וָום אִיז גְקוֹמֶן אוֹף אוּנְז אוּנ אוּנְזֶערֵי הָעֶנֶט דְרוּם קֶעְרִין מִיר אַלֵי גֶלַייךְ זַיין וָוארוּם מִיר זָעֶנֶן דָאךְ אַלֵי נָאטֶם פָאלְק׃ (כג) וּמִי יִשְׁמַע לָכֶם אוּ וָוער וָועט עֶם אַיין זִיצְ הָעֶרֶן צוּ דֶר דָאזִיגֶער זָאךְ כִּי וגו׳ דֶען אָזוֹ וִוי דֶר חֵלֶק פּוּן דֶעם וָום גִוִדְרָט אִין דֶר מִלְחָמָה אָזוֹ זָאל זַיין דֶר חֵלֶק וָום זִיצְט בִּיי דִי כֵּלִים צוּ הִיטֶן יַחְדָּיו יַחֲלוֹקוּ בְּלֵיךְ מִיט אֲנְדֶערְ זָאלֶן זַיי זִיךְ צוּ טֵיילֶן׃ (כה) וַיְהִי מֵהַיּוֹם וגו׳ אוּנ עֶר הָט גֶעמַאכְט פַּאר אַ גִיוְואוֹן אוּנ אַ גֶזֶעץ פַּאר דֶעם גַאנְצֶן הֶער הַנְּדֶרְט מֶעְנְשֶׁשֶׁן זַיי זָאלֶן עֶפְּעס גֶעבֶּען צוּ יֶעדֶע צְווייי

כו וַיָּבֹא דָוִד אֶל־צִקְלַג וַיִּשְׁלַח מִן־הַשָּׁלָל
לִזְקֵנֵי יְהוּדָה לְרֵעָהוּ לֵאמֹר הִנֵּה לָכֶם
בְּרָכָה מִשְּׁלַל אֹיְבֵי יְהוָה׃ כז לָאֲשֶׁר
בְּבֵית־אֵל וְלָאֲשֶׁר בְּרָמוֹת־נֶגֶב וְלָאֲשֶׁר
בְּיַתִּר׃ כח וְלָאֲשֶׁר בַּעֲרֹעֵר וְלָאֲשֶׁר
בְּשִׁפְמוֹת וְלָאֲשֶׁר בְּאֶשְׁתְּמֹעַ׃
כט וְלָאֲשֶׁר בְּרָכָל וְלָאֲשֶׁר בְּעָרֵי
הַיְרַחְמְאֵלִי וְלָאֲשֶׁר בְּעָרֵי הַקֵּינִי׃
ל וְלָאֲשֶׁר בְּחָרְמָה וְלָאֲשֶׁר בְּכוֹר־עָשָׁן
וְלָאֲשֶׁר בְּעָתָךְ׃ לא וְלָאֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן
וּלְכָל־הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר־הִתְהַלֶּךְ־
שָׁם דָּוִד הוּא וַאֲנָשָׁיו׃ א וּפְלִשְׁתִּים

תרגום

יוֹמָא הָדֵין׃ כו וַאֲתָא דָּוִד לְצִקְלַג וְשַׁדַּר מִבּוּזָתָא לְסָבֵי יְהוּדָה לְרַחֲמוֹהִי לְמֵימַר הָא לָכוֹן מַתְּנָא מִבִּזַּת סַנְאֵי עַמָּא דַיְיָ׃ כז לְדִי בְּבֵית אֵל וּלְדִי בְּרָמוֹת נֶגֶב וּלְדִי בְּיַתִּר׃ כח וּלְדִי בַּעֲרוֹעֵר וּלְדִי בְּשִׁפְמוֹת וּלְדִי בְּאֶשְׁתְּמוֹעַ׃ כט וּלְדִי בְּרָכָל וּלְדִי בְּקִרְוֵי יַרְחְמְאֵל וּלְדִי בְּקִרְוֵי שַׁלְמָאֵה׃ ל וּלְדִי בְּחָרְמָה וּלְדִי בְּכוֹר עָשָׁן וּלְדִי בְּעַקָּךְ׃ לא וּלְדִי בְּחֶבְרוֹן וּלְכָל אַתְרָיָא דִי הַלִּיךְ תַּמָּן דָּוִד הוּא וְגַבְרוֹהִי׃ א וּפְלִשְׁתָּאֵי מַגִּיחִין

קרבא

רש"י

הַהוֹלְכִים כְּמִלְחָמָה. כְּנֶגֶד חֲצִי רִכְסָה: (כו) לְרֵעֵהוּ. לְמְיוּחָדִים:
(לא) אֲשֶׁר הִתְהַלֵּךְ שָׁם דָּוִד. שֶׁהָיָה מְחַבְּרִים לִהְיוֹת מִפְּנֵי
שְׁמוֹ: לא (א) וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים. כְּתַרְגּוּם הַמּוֹמֵר נִזְכּוֹר לְעַיִן רִמָּזוֹן:

מהר"י קרא

ובואת די להם:(לא)ולכל המקומות אשר התהלך שם דוד [הוא] ואנשיו. בברחו מפני שאול:

רד"ק

(כו) לרעהו לאמר. כמו לרעיו וכמוהו מנן גבורתו כמו גבוריו בהתפללו בעד רעהו בעד רעיו: (לא) אשר התהלך שם. שהיה
שחול: לא (א) ופלשתים נלחמים. כתרגום המומר נזכור לעין רמזון:

מצודת דוד

(כו) לאשר וגו'. לזקני יהודה לעיר אשר שם [שהיה] בנית אל וכו': (לא) אשר
התהלך שם. כעת לכתו מפני שאול: לא (א) ופלשתים נלחמים.

מצודת ציון

כמ"ש: (כו) לרעהו. לכל ריע וריע וכן כתחבלות בעד לעזו (לעיל כ"ה): (לא) ברכה. מנחה ומתנה כמו ועתה הכרכה (בראשית ל"ג):

כישלי חכמים

צְוִיִּי הוּגְדְּרִים מֵעִנְיָנִשְׁתֵּיהֶן. הֵם דָּוִד וְיוֹנָתָן. הֵם אִיר דֶּרֶן מִיט אַיְיגֶר פַּאַ אַיְינֶגְענוּמֶן דִּי כְּלָחָמָה. אֶת אֲשֶׁר נָתַן ה' לָנוּ. נָאוּ הֵם דָּאךְ דָּאס אִינוּ נִיצְנְכֶּען אַ מְלָחָמָה. וְגַם אִיר וָאנְט אִיר זָעגְט נִיוּוֹן אִין סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. דָּם אִיז נִים אֱמֶת. וַיַּשְׁמֵר אוֹתָנוּ. נָאוּ הֵם אִינוּ נָעהִים. בְּעִדְיֶינְקֶם נָאר אֵיידֶר מִיר זְענֶען נָאךְ נִינָאנְגֶן צוּ דִי בְּלָחָמָה דָּאס אִינוּ נָאוּ נִיוּאוּסְט דֶּרֶךְ דִּיא אוֹרִים וְהוּכִים אַז מִיר וֶוילֶן אַיין נָעמֶען דִּיא מִלְחָמָה. אוּן מִים אוּנְזֶער כֹּחַ וְוִאלֶּן מִיר דִּיא כְּלָחָמָה נִים אַיינְגָענוּמֶען. פּוּן וָואנֶען וָוייסְט אִיר אוּ נָאוּ הֵם אַיְיךְ גְּהָאלְפֶן אִין אַיישֶׁר זְכוּת מָאמֶער הֵם אַיְיךְ נָאוּ נְהָאלְפֶן אִין זַיישֶׁר זְכוּת, נִיהֶער אַלֶּץ צוּ וַוייִ אֲבָל מָאמֶער הֵם אַיְיךְ נָאוּ גִיהָאלְפֶן אִין פַּיין זְכוּת נִיהֶער אַלֶּץ צוּ מִיר. דֶּרְיבֶּער בְּוִוּם אִיר פָּאן צְוִויי וָואכֶן. אִיר מוּזְט זִי בָּעבֶּן וַיַּשֵּׁר פַּארְמָעגֶן. אוּן אַדְרַבָּה פּוּן דֶּם נִייֶּם פַּרְמֵיגֶן וָוִם הֵם גְּרוֹבוּב פּוּן דִּי עֶבְלֶקִים:

מצודת דוד

(כו) לרעהו לאמר. כמו לרעיו וכמוהו מנן גבורתו כמו גבוריו בהתפללו בעד רעהו בעד רעיו: (לא) אשר התהלך שם. שהיה
שחול: לא (א) ופלשתים נלחמים. כעת כלכו מפני שאול: לא (א) ופלשתים נלחמים.

מצודת ציון

כמ"ש: (כו) לרעהו. לכל ריע וריע וכן כתחבלות בעד לעזו (לעיל כ"ה): (לא) ברכה. מנחה ומתנה כמו ועתה הכרכה (בראשית ל"ג):

כישלי חכמים

צְוִיִּי הוּגְדְּרִים מֵעִנְיָנִשְׁתֵּיהֶן. הֵם דָּוִד וְיוֹנָתָן. הֵם אִיר דֶּרֶן מִיט אַיְיגֶר פַּאַ אַיְינֶגְענוּמֶן דִּי כְּלָחָמָה. אֶת אֲשֶׁר נָתַן ה' לָנוּ. נָאוּ הֵם דָּאךְ דָּאס אִינוּ נִיצְנְכֶּען אַ מְלָחָמָה. וְגַם אִיר וָאנְט אִיר זָעגְט נִיוּוֹן אִין סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. דָּם אִיז נִים אֱמֶת. וַיַּשְׁמֵר אוֹתָנוּ. נָאוּ הֵם אִינוּ נָעהִים. בְּעִדְיֶינְקֶם נָאר אֵיידֶר מִיר זְענֶען נָאךְ נִינָאנְגֶן צוּ דִי בְּלָחָמָה דָּאס אִינוּ נָאוּ נִיוּאוּסְט דֶּרֶךְ דִּיא אוֹרִים וְהוּכִים אַז מִיר וֶוילֶן אַיין נָעמֶען דִּיא מִלְחָמָה. אוּן מִים אוּנְזֶער כֹּחַ וְוִאלֶּן מִיר דִּיא כְּלָחָמָה נִים אַיינְגָענוּמֶן. פּוּן וָואנֶען וָוייסְט אִיר אוּ נָאוּ הֵם אַיְיךְ גְּהָאלְפֶן אִין אַיישֶׁר זְכוּת מָאמֶער הֵם אַיְיךְ נָאוּ נְהָאלְפֶן אִין זַיישֶׁר זְכוּת, נִיהֶער אַלֶּץ צוּ וַוייִ אֲבָל מָאמֶער הֵם אַיְיךְ נָאוּ גִיהָאלְפֶן אִין פַּיין זְכוּת נִיהֶער אַלֶּץ צוּ מִיר. דֶּרְיבֶּער בְּוִוּם אִיר פָּאן צְוִויי וָואכֶן. אִיר מוּזְט זִי בָּעבֶּן וַיַּשֵּׁר פַּארְמָעגֶן. אוּן אַדְרַבָּה פּוּן דֶּם נִייֶּם פַּרְמֵיגֶן וָוִם הֵם גְּרוֹבוּב פּוּן דִּי עֶבְלֶקִים:

(כז) וְלָאֲשֶׁר בְּבֵית אֵל וְגוֹ׳. לְזִקְנֵי יְהוּדָה לְעִיר אֲשֶׁר שָׁם [שֶׁהָיָה] בֵּית אֵל וְכוּ׳: (לא) אֲשֶׁר
הִתְהַלֵּךְ שָׁם. כְּעֵת לְכָתוֹ מִפְּנֵי שָׁאוּל: לא (א) וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים.

(כז) וְלָאֲשֶׁר בְּבֵית אֵל וְגוֹ׳ וּלְדִי בְּבֵית אֵל וְגוֹ׳. אוּן צוּ דִי וְוֹם אִין דִּי שְׁטָעט פּוּן דֶּם קִינִי: (ל) וְלָאֲשֶׁר
בְּחָרְמָה אוּן צוּ דִי וְוֹם אִין חָרְמָה אוּן צוּ דִי וְוֹם אִין כּוֹר עָשָׁן אוּן צוּ דִי וְוֹם אִין עָקָךְ: (לא) וְלָאֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן
אוּן צוּ דִי וְוֹם אִין חֶבְרוֹן וּלְכָל הַמְּקוֹמוֹת אוּן צוּ דִיא אֲלֶע אָרְטֶר עֶרְטֶר וָוִם דָּוִד אִיז גְּגַאנְגֶן דָּארְטֶן אוּן זַיינֶע מַאנֶן:

אוּן זַיי הָאבֶּן אִים בְּהַאלְטֶן פּוּן פַּאר שָׁאוּל צוּ דִיא הָאט עֶר אֶלֶץ נִשִּׂיקָה מְהַנּוֹת:

לא (א) אוּן דָא קֶעְרְט זִיךְ דֶּער פְּסוּק אִים צוּא דֶער צַיילֶען וְוִיא אַזוֹ דִיא מִלְחָמָה אִיז גְּוֶוען פּוּן דִּי:
פְּלִשְׁתִּים מִיט דִּיא יִשְׂרָאֵל אוּן נָאכְט וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בְּיִשְׂרָאֵל אוּן דִּי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן מִלְחָמָה גֶּהַאלְטֶן מִיט
ישראל

נִלְחָמִים בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּנָס אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל
מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים בְּהַר
הַגִּלְבֹּעַ: ב וַיַּדְבְּקוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־שָׁאוּל
וְאֶת־בָּנָיו וַיַּכּוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־יְהוֹנָתָן
וְאֶת־אֲבִינָדָב וְאֶת־מַלְכִּי־שׁוּעַ בְּנֵי
שָׁאוּל: ג וַתִּכְבַּד הַמִּלְחָמָה אֶל־שָׁאוּל
וַיִּמְצָאֻהוּ הַמּוֹרִים אֲנְשֵׁים בַּקָּשֶׁת וַיָּחֶל
מְאֹד מֵהַמּוֹרִים: ד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנֹשְׂא
כֵלָיו שְׁלֹף־חַרְבְּךָ וְדָקְרֵנִי בָהּ פֶּן־
יָבוֹאוּ הָעֲרֵלִים הָאֵלֶּה וּדְקָרֻנִי
וְהִתְעַלְּלוּ־בִי וְלֹא אָבָה נֹשְׂא כֵלָיו כִּי

קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲפֵיכוּ
אֱנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם
פְּלִשְׁתָּאֵי וּנְפָלוּ קְטִילִין
בְּטוּרָא דְגַלְבּוּעַ:
ב וְאַדְבִּיקוּ פְלִשְׁתָּאֵי יַת
שָׁאוּל וְיַת בְּנוֹהִי וּקְטָלוּ
פְלִשְׁתָּאֵי יַת יְהוֹנָתָן וְיַת
אֲבִינָדָב וְיַת מַלְכִּי שׁוּעַ
בְּנֵי שָׁאוּל: ג וְתַקִּיפוּ
עִבְדֵי קְרָבָא עַל שָׁאוּל
וְאַשְׁכְּחוּהִי קַשָּׁיָא
גַּבְרִין דְּאוּמָנִין לְמֵירַי
בְּקַשְׁתָּא וּדְחִיל לַחֲדָא
מִקֳּדָם מָרֵיהּ: ד וַאֲמַר שָׁאוּל
לְנַטָּל זֵינֵיהּ שְׁלוֹף חַרְבָּךְ
וְקַטְלַנִי בָהּ דִּלְמָא יֵיתוֹן
עָרְלָיֵא הָאִלֵּין וְיִקְטְלוּנַנִי
וְיִתְלַעֲבוּן בִּי וְלָא אָבָא
נְטַל זֵינֵיהּ אֲרֵי דָחִיל
לַחֲדָא

מהר"י קרא

לא(ג) ויחל מאד מהמורים.ת"י ודחיל לחדא מן קשתיא . וי"א חלה על שתיו זורקין בו חצים:(ד)כי ירא מאד . ממני נתיירא אם

רלב"ג

(ד) פן יבאו הערלים האלה והקלוני וכמעללו בי . פיש ילה פיעוסיוהו בחכזכויות גדול מבני מה שהכתיב בסם ולזה כתב שיומת כיד לומכיו : ויקח שאול את החרב . ויפל עליה . ידמה מזה המקום שכתב שכמעלו שכתב לדוד שכבר הרג שאול ולולם שכי זה למלא בן בניתי דוד כי יודע היה שכתב שאול על דוד וחשבר כי לפ עם שאול כנפלו על מרכבו והכלים להמיתו זה סגר הטעלקי כמו שכתב לדוד וסוא יותר כאן לפי מה שכתוב :

רד"ק

כי מארץ יהודה היה השלל ההוא כמו שאמר הנער המצרי אנחנו פשטנו נגב הכרתי ועל אשר ליהודה וגו' : (ג) ויחל מאד . כמו וידבקו . בני שאול שזכר הם שהיו יוצאים עמו במלחמה לפי' מהו עמר ואיש בשת נשאר בבית כי לא היה יוצא במלחמה : (ג) המורי'. אנשים מורים בקשת ת"י קשתין גברין דאומנין למיגר בקשתא : ויחל , ענין חיל ופחד כי לא הכוהו עדיין אבל פחד מהם : (ד) ודקרוני והתעללו בי . בהרגם אותי דקירות הרבה דרך

נקמה ובזיון וכן אשר התעללתי במצרים וכל לשון התפעל בזה הוא עצם המעשה התוא באיזה מעשה שיהיה שיבא זה הלשון

מצודת ציון

לא (ג) וידבקו . כשיגוס עד שהיו דבוקים בהם : (ג) המורים , מזוקים בחלים כמו מהר מכלי מולם (לעיל ח') : ויחל , מלשון חלמהם ופחד : (ד) שלף . ענין סולמות מכ מחציהם כמו יסגלפם מתעלם (לעיל י"ז) : ודקרני , ענין נעילה כמו מהר דקרו (זכריה י"ב): והתעללו . ענין לעג וקמנוק וזיון כמו כי התעללת בי

לקלמי יקרים

(ב) וַיַּדְבְּקוּ פְלִשְׁתִּים אֶת יְהוֹנָתָן וְאֶת אֲבִינָדָב וגו' . אַף דְּרַייָא יִתְקַן פוּן שָׁאוּל יְעָנִין בַּעֲהַרֶתֶת גִּינְאָרְן אִין דִּי מִלְחָמָה . וְעִלְּן מִיר בָּרֶעְגִין פַּר וּם זָעְנִין זִיי גִּיבְאָן אִין דִּי מִלְחָמָה , וְאוּם הָאבְּן זִיי בָּעְזִינְדִיגְם , שָׁאוּל הָם בָּעְזִינְדִיגְם וְעִגִין דִּי כִּדְגִים פוּן נוּב אֲפָער זִיבְּעָ זִיקְן הָאבְּן נִים גִיזִינְדִיגְם. נָאר אִין קְפִּישְׁל כ"ח וְעִן דִי אַשָּׁה הָם מִים פְּיִשּׁוּף בְּעַבְּרִייגְנִים דָעם נְבִיא שְׁמוּאֵל . הָם שְׁמוּאֵל גִּיזָאגְט צוּא שָׁאוּל מָארְגִין וְיַעְסְטְמִים דִּיבְּעָ זִיקְן זִיין מִיט מִיר . אַבְּנֶר אוּן עֲמָשָׂא וְעִנִין אוֹיךְ גִּיזוּגְן מִים שָׁאוּל . הָאבְּן זִיי נִפְּרָעְגְט בַּיי שָׁאוּל וּם הָם שְׁמוּאֵל דִּיר גִּיזָאגְט , הָם שָׁאוּל וְעִנִין שְׁמוּאֵל הָם מִיר וְעִנִין מְאָרְגִין וְעֵל אוֹיךְ אִין עֶעְסְטְן דִי מִלְחָמָה אוּן בַּיִּבְּעָ קִינְדֶער וְעִילְן וְעֵרִין בָּעְגְעֶעלְעֶר . רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ וְאָמַר דְּאָמְאלְס הָאט הקב"ה גִּיזָאגְט צוּ דִּיא מַלְאָכִים זְיִהם וְאוּם פַּאר אַמְעִנְשְׁט שָׁאוּל אִין אוֹיךְ דֶר וְעֶלְט , דֶר מְנַהֵג אִיז בַּיי מֶענְשְׁן אוּן אֵי אִייְנֶער בַּיים צוּא אַ שְׁמָחָה , נֶעמְט עֶר מִיט זִיךְ זַיְינֶע קִינְדֶר .

אִיר פֶּן יְבוֹאוּ וְאוֹרוּם מְאכֶּר וְעֶלְן קוּמֶן דִי דְאזִיגִי פַּר שְׁמְאפְּטִי אוּן וְעֶלְן הִיר עֶר שְׁטָעכִין אוּן וְעֶלְן שְׁפָּעטֶן אוּן מִיר עֶגִין מִצ"ד וְלֹא אָבָה נֹשֵׂא כֵּלָיו הָאט נִיט גִּינְוָאלְט זַיין גְּוֶעֶר מְרָאגְעֶר דָם טוֹן וְאוֹרוּם עֶר

וַיִּרְאוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד הָעֵמֶק וּמִנֶּגֶד הַיַּרְדֵּן וַיִּנָּסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים וַיָּנֻסוּ עָרֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ בָהֶן: וַיָּבֹאוּ פְלִשְׁתִּים לְפַשֵּׁט אֶת הַחֲלָלִים וַיִּמְצְאוּ אֶת שָׁאוּל וְאֶת שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו נְפָלִים בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ: וַיִּכְרְתוּ אֶת רֹאשׁוֹ

וְיָתֵב יָת רֵישֵׁיהּ וְיָת זֵינֵיהּ וְשַׁלְחוּ

ת"א ויקח שאול את החרב ויפל עליה:

וַיִּרְא אִישׁ מְאָד וַיַּקְח שָׁאוּל אֶת הַחֶרֶב וַיִּפֹּל עָלֶיהָ: וַיַּרְא נֹשְׂא כֵלָיו כִּי מֵת שָׁאוּל וַיִּפֹּל גַּם הוּא עַל חַרְבּוֹ וַיָּמָת עִמּוֹ: וַיָּמָת שָׁאוּל וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו וְנֹשֵׂא כֵלָיו גַּם כָּל אֲנָשָׁיו בַּיּוֹם הַהוּא יַחְדָּו: וַיִּרְאוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הָעֵמֶק וַאֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן כִּי נָסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְכִי מֵתוּ שָׁאוּל וּבָנָיו וַיַּעַזְבוּ אֶת הֶעָרִים וַיָּנֻסוּ וַיָּבֹאוּ פְלִשְׁתִּים וַיֵּשְׁבוּ בָהֶן: וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֹאוּ פְלִשְׁתִּים לְפַשֵּׁט אֶת הַחֲלָלִים וַיִּמְצְאוּ אֶת שָׁאוּל וְאֶת שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו נְפָלִים

וְיָתֵב יָת רֵישֵׁיהּ וְיָת זֵינֵיהּ וְשַׁלְחוּ בְּאַרְעָא דְּפְלִשְׁתָּאֵי סְחוֹר סְחוֹר:

בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ: וַיִּכְרְתוּ אֶת רֹאשׁוֹ

רד"ק

ות"י ויתלעבון בי לשון תשתוע ובזיון וכן והייתי בעיניו כמתעתע כמתלעב: (ה) כי מת שאול. קרוב למיתה כמו בצאת נפשה כי סתה כי לא מת עדיין עד שהמיתו העמלקי כמו שאמר הוא בשורתו לדוד ואפשר כי כוב העמלקי כי לא המיתו הוא אלא מצאו מת אחר שנפל על חרבו ולמצוא חן בעיני דוד לפי מחשבתו אמר כן ולא חשא שאול בהרגו עצמו ואע"פ שכתוב אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש כלומר מידכם אדרוש אותו אם תהרגו עצמכם וכן מיד כל היה אדרשנו ומיד איש אחיו לשלוח יד במשיחו: ויפול עליה. להמית את עצמו: (ה) כי מת. כ"ל קרוב למות כי כן מת גם העמלקי הסליס מיתתו כמ"ש (כש"ב): (ו) אנשיו. עבדיו סופי לומר: (ז) בעבר העמק. הוא עמק יזרעאל

פירוש ע"ש

הָם וַיִּיעָר מוֹרָא נָהַאט וַיִּזְקַח שָׁאוּל הָם גִּינוֹמֶען דִּי שְׁוֶוערְד אוּנ אִיז גִיפאלֶן אוֹף אִיר: (ה) וַיַּרְא נֹשֵׂא כֵּלָיו הָאט נָזֶעהֶן זַיין גֵיוֶועהְר טָראנְעָר אז שָׁאוּל אִיז גִישְׁטארְבֶּן וַיִּפֹּל גַּם הוּא אִיז עָר אוֹךְ גִיפאלֶן אוֹף זַיין שְׁוֶוערְד אוּנ אִיז גִישְׁטארְבֶּן מִיט אִים: (ו) וַיָּמָת שָׁאוּל וגו' אִיז שָׁאוּל גִישְׁטארְבֶּן אוּנ זַייני דְרַיי זוֹן אוּנ זַיין גֵיוֶועהְר טָראנְעָר אוֹיךְ אֲלֵי זַייני מַאנְן וַענְען אוֹים גִישְׁטארְבֶּן אוּנ דָעם דָאזִיגֶן מַאנְ מִיט אַנאנְדָער: (ז) וַיִּרְאוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גִזֶעהֶן דִי מַאנְן פוּן יִשְׂרָאֵל וָם וַענְען גִוֶוען אוֹף יָענְער זַייט פוּן דָעם פְלַאץ וַאֲשֶׁר אִין דִי וָואם וַענְען גִוֶוען אוֹף יָענְער זַייט יַרְדֵּן כִּי נָסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וַענְען אַנַטְלוֹפְן גִיוואָרן וּכִי מֵתוּ שָׁאוּל וּבָנָיו אִין דִיא זוֹן וַענְען נִישְׁטארְבֶּן זַיִיזוּ הָאבֶּן זַיי פַּר לָאזְט זַייערֵי שְׁטָעט אִין וַענְען אַנַטְלוֹפְן גִיוואָרן וַיַּעַזְבוּ אֶת הֶעָרִים אִין הָאבֶּן זַיך בַּוועקְט אִין זַייא: (ח) וַיְהִי כִּמְחָרַת אוּנ עָם אִיז גִיוֶוען אִין דָעם אַנדֶערְען מָאל וַיָּבֹאוּ פְלִשְׁתִּים וַענְען גִיקוֹמֶן דִי פְלִשְׁתִּים אָפ צִיהֶן דִי דָד שֶׁלַאנְגִינְע וַיִּמְצְאוּ הָאבֶּן זַיי גִיפִינְען דָעם שָׁאוּל אִין זַייני דְרַיי זוֹן נוֹפְלִים דָאם זַיי וַענְען גְפאלֶן אוֹף דָעם הַר גִּלְבֹּעַ: (ט) וַיִּכְרְתוּ אֶת רֹאשׁוֹ הָאבֶּן זַיי אִים אָפּ גִישְׁנִיטֶן זַיין קָאפ אִין הָאבֶּן אָפּ גִיצוֹגֶן זַיין גִיוֶוער

וישלחו

וַיַּפְשִׁטוּ אֶת־כֵּלָיו וַיְשַׁלְּחוּ בְאֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים סָבִיב לְבַשֵּׂר בֵּית עֲצַבֵּיהֶם
וְאֶת־הָעָם: וַיִּשְׁמוּ אֶת־כֵּלָיו בֵּית
עַשְׁתָּרוֹת וְאֶת־גְּוִיָּתוֹ תָּקְעוּ בְּחוֹמַת
בֵּית שָׁן: יא וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו יֹשְׁבֵי יָבֵישׁ
גִּלְעָד אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ פְּלִשְׁתִּים לְשָׁאוּל:
יב וַיָּקוּמוּ כָּל־אִישׁ חַיִל וַיֵּלְכוּ כָל־הַלַּיְלָה
וַיִּקְחוּ אֶת־גְּוִיַּת שָׁאוּל וְאֵת גְּוִיֹּת בָּנָיו
מֵחוֹמַת בֵּית שָׁן וַיָּבֹאוּ יָבֵשָׁה וַיִּשְׂרְפוּ
אֹתָם שָׁם: יג וַיִּקְחוּ אֶת־עַצְמֹתֵיהֶם
וַיְקַבְּרוּ תַּחַת הָאֶשֶׁל בְּיָבֵשָׁה וַיָּצֻמוּ שִׁבְעַת יָמִים:

יְשַׁלְּחוּ בְּאַרְעָא
דְּפִלִשְׁתָּאֵי סְחוֹר סְחוֹר
לְבַסְּרָא בֵּית טַעֲוָתְהוֹן
וְיָת עַמָּא: וְשַׁוִּיאוּ יָת
זֵינֵיהּ בֵּית עַשְׁתָּרְתָּא וְיָת
גּוּפֵיהּ צְלָבוּ בְּשׁוּרָא
דְּבֵית שָׁן: יא וּשְׁמָעוּ
עָלְוֹהִי יַתְבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד
יָת דַּעֲבָדוּ פְּלִשְׁתָּאֵי
לְשָׁאוּל: יב וְקָמוּ כָּל
גְּבַר גִּבָּר וַאֲזָלוּ כָּל
לֵילְיָא וּנְסִיבוּ יָת גּוּפֵי
דְשָׁאוּל וְיָת גּוּפֵי בְּנוֹהִי
מִשּׁוּרָא דְּבֵית שָׁן וַאֲתוֹ
לְיָבֵשׁ וּקְלוֹ עֲלֵיהוֹן בְּמָא
דְּקַלָּן עַל מַלְכֵיא תַּמָּן:
יג וּנְסִיבוּ יָת גַּרְמֵיהוֹן
וּקְבָרוּ תְּחוֹת אֶשְׁלָא
בְּיָבֵשׁ וְצָמוּ שִׁבְעָא יוֹמִין:

והוה

שמואל ב

מהר"י קרא

(יב) וישרפו אתם . כעין משרפות שעושין למלכים שורפין בשמים ומושחין עצמותיהן כענין שנאמר ובמשרפות אבותיך [המלכים] הראשונים וגו' . וכן ת"י וקלו עליהון כמה דקלן על מלכיא : (יג) ויצומו שבעת ימים. אבל תחת ד' ימים :

רד"ק

פלשתים וכן בעבר הירדן המקומות סמוכות לירדן וסמוכות לארץ פלשתים ולא היתה בהם עיר מבצר ועוזבו אותם : (ט) את כליו . מה שמצאו בו בגדיו וכלי זיינו כי הנזר והאצעדה העמידוי לקחם : (י) בית עשתרות . אלהיהם ותם פסילי העשתרות שהם אלהיהם והם צלבים העשוים בצורות עשתרות כמו עשתרות צאנך ובדברי הימים כתיב בית אלהיהם ותם היו העשתרות שהיו אלהיהם : ואת גויתו תקעו בחומת בית שן . תקוה בסמסרים ובדברי הימים כתיב ואת גלגלתו תקעו בית דגון מה שלא נזכר הנה הוא נזכר שם כי זה ווה היה כי גויתו תקעו בחומת בית שן וגלגלתו בית דגון שהרי כרתו ראשו כמו שנאמר ויכרתו את ראשו ושם אמר וישאו את ראשו ואת כליו ובאמרו ואת גויתו קצר שהרי גוויות בניו תקעו גם

מצודת ציון

(ט) כליו . נשקיו וכלי זיינו : וישלחו . שם שלוחים : בית עצביהם . מכאי היא עכו"ם שקבועים עלגיה כי מעלידים לך עובדיהם לועקים מליהם ואינם עוכ"ם ! (י) עשתרות . שם עכו"ם הוא : גויתו . גופו כמו וגויתו כתכשיט (דניאל י') : תקעו . תלאו כמו והוקע לופוס נה' (במדבר כ"ה) : (יג) האשל . שם אילן הוא : ויצומו . התענו :

פירוש ע"ט

יְשַׁלְּחוּ אֵין הָאָבָן עָם גִּישִׁיקָט אִין דֶעם פַלַאנד פְּלִשְׁתִּים
אַרוּם אִין אַרוּם לְבַשֵּׂר בֵּית עֲצַבֵּיהֶם צוּ זָאנָן אֵיין בְּשׂוֹרָה
אוּנ דֶעם הוּז פּוּן זַייעֲרֵי אֶפּ גֶעטָר אִין דֶעם פָאלְק:
(י) וַיָּשִׂימוּ אֶת כֵּלָיו אִין זַיי הָאבָּן גִיטוּהָן זַיין גִיוָועָר אִין
דֶעם הוּז פּוּן דָר אֶפּ נָאט עַשְׁתָּרוֹת וְאֶת גְּוִיָּתוֹ אוּנ זַיין
גוּף הָאבָּן זַיי אוֹיף גִיהָאנְגָן אוּנ דֶעד מוֹער פּוּן בֵּית
שָׁן: (יא) וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו אִין זַיי הָאבָּן גִיהֶערְט אוֹף אִים
דִי זִיצֶער פּוּן יָבֵשׁ גִלְעָד דָם וָום דִי פְּלִשְׁתִּים הָאבָּן
גִיטוּהָן צוּ שָׁאוּל: (יב) וַיָּקוּמוּ כָּל אִישׁ חַיִל זַיי אוֹף
וַיֵּלְכוּ כָּל הַלַּיְלָה וַיִּקְחוּ אֶת גְּוִיַּת שָׁאוּל וְאֵת גְּוִיֹּת
בָּנָיו מֵחוֹמַת בֵּית שָׁן וַיָּבֹאוּ יָבֵשָׁה וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם
שָׁם: יג וַיִּקְחוּ אֶת עַצְמוֹתֵיהֶם וַיְקַבְּרוּ תַּחַת הָאֶשֶׁל
בְּיָבֵשׁ וַיָּצֻמוּ שִׁבְעַת יָמִים:

ו'הי